

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA

B. 176.

Dr. Kaufmann

Da'at-Kedoshim

Da'at-Kedoshim.

Da'at-Kedoshim.

Materialien zur Geschichte der Familien, welche ihre Abstammung von den im Jahre 1659 im litthauischen Städtchen Rushani in Folge einer Blutbeschuldigung als Märtyrer Gefallenen herleiten.

Aus Druckwerken und Handschriften der „Bibliotheca Friedlandiana“
gesammelt

von

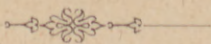
I. T. EISENSTADT,

geordnet, ergänzt, mit Noten versehen und herausgegeben

von

S. WIENER.

St. Petersburg.

Buchdruckerei J. BERMAN & Co, Fontanka 95.
1897—98.

ספר
דעת קדושים

כולל

זכרונות לתולדות המשפחות:

אייזנשטאט, בכרך, גינצבורג, היילפרין, מורוויץ, מיניץ, פרידלאנד,
קצינעלבויןן, ראפפורט ורוקח, המתיהשוח, מצד הוריהם או נשותיהם,
לקדושים שמסרו נפשם בנזרת עלילת דם שהיתה בראזינאי, פלך הוראדנא.
במדינת ליטא, עם מליחות על הקדושים, שנהרגו ביום ב' דר"ה ת"ך 1659.

נאספו וחוברו בהוצאות הר' משה אריה ליב פרידלאנד
מכרבי יד וספרים נדפסים הנרשמים בקהלת משה

Bibliotheca Friedlandiana

ונכתבו בספר על ידי

הר' ישראל טוביה אייזנשטאט ז"ל מראזינאי.

יוצא לאור כעת ערוך ומסודר עם הערות ונוספות רבות.
ועוד נלוה אליו

פסק החרם של הר' יעקב פולק נגד הר' אביה מיניץ בשנת ר"פ לערך,
עם שני פסקים לבטל החרם.

נעהק מקובץ שו"ת ופסקים כת"י הנמצא בטוועאום האזיאטי.

עם מזכרת רבני איטליאה הבאים בקיבוץ הנוכר,

משנת רע"ח — תקע"ה 1818 — 1518 בסדר א"ב,

מאת המ"ל

שמואל ב"ר ירמיהו ז"ל ווינער.

פטרבורג

בדפוס בערמאנן ושותפו

תרנ"ז — נ"ח 1897—98

מפתח הענינים

הבאים

בספר דעת קדושים

א	תוכן עליה. (על דבר גזרת עלילת דם שהיתה בש' תי"ו — ת"ט 59 — 1657 בראוניא)
1	פ"ך הוראדא) כתיבה מאת אחד הסיפרים, לבקשת המחבר.
ב	סליחות על הקדושים, אשר חזר ותיקן הר' שמעון בן הקדוש ר' ישראל היר, שאומרים בבית המדרש של הקדושים בראוניא. נעתק מכת"י על קלף הנמצא פה במועצת האוניא (עם איזה שונים מהמעתיק, ראה ברשימת הכת"י הנ"ל הבאה כעת בדפיס)
5	ג) תולדות הקדוש ר' ישראל בר שלום. מאת המחבר, עם הערות מאת ש. ווינער.
8	ד) תולדות הקדוש ר' טוביה בכרך. מאת המחבר, עם הערות מאת ש.
32	ה) הרחבת הדעת:
42	א. לתולדות הר' יצחק בר אברהם שפונן. מאת המחבר עם הערות מאת ש.
47	ב. לתולדות הר' יצחק בנימין וואלף בעל ס' נחלת בנימין. מאת המחבר
48	ג. לתולדות משפחת מירלש מאת המחבר עם הערות מאת ש.
57	ד. משפחת היילפרין < < עם הערות מאת ש.
76	ה. לתולדות הר' שלמה הירף אבד"ק סלוצק. מאת המחבר
77	ו. לתולדות הר' יוסף יאסקי מדובנא מאת המחבר עם הערות מאת ש.
82	ז. משפחת קצינעלינבויון וקצינעלינפויגין < < עם הערות מאת ש.
185	ח. משפחת ראפפורט < < עם הערות מאת ש.
181	ט. משפחת רוקה < < עם הערות מאת ש.
187	י. משפחת אייונישטאט < < עם הערות מאת ש.
198	יא. משפחת גינצבורג מאת המחבר
212—224	יב. משפחת בכרך מאת המחבר עם הערות מאת ש.
	יג. משפחת מירוויץ בפראג. (על פי ספר משפחות ק"ק פראג עם"י מצבותיהן)
225	יד. משפחת הייר (היירא), על פי הנ"ל עם הערות מאת ש.
	טו. משפחת כ"ץ מורוויץ בסלוצק. על פי פנקסי ק"ק סלוצק ומצבותיהן, שהעתיק ואסף הר' יוסף מירכבי מיינשטיין
228	טז. משפחת פרידלאנד בפראג על פי מצבות ק"ק פראג עם הערות מאת ש.
233	יז. משפחת פרידלאנד בסלוצק על פי מצבות ק"ק סלוצק שאסף הר' ימ"ש הנ"ל
238	יח. לתולדות משפחת פרידבערג ומיינשטיין מאת ימ"ש הנ"ל
241	

- י"ט. כעצב דר' יהואל מיכל ב"ר צבי הירש מנישוויז בעל המהבר ס' לוכר לישראל, שנפטר במינסק בשנת תר"ה (נעתקה על ידי הר' מאיר היילפרין) 244
- כ. מצבת הר' ישראל טוביה אייזנשטאט המהבר שנפטר בווארשא, כ"ה טבת תרנ"ג, כתובה מאת בניו בראזינא 246

ז) יתרון דעת. לקטים מכתבי יד.

- א. צוואת דר' משה יצחק הלוי, אבד"ק ולאטאווי וקראטאשין (שנפטר בשנת תקצ"ז) 1
- ב. צוואת הר' יעקב בר כרוך בענדט מאבערויזקא, נכדו של הרב הנ"ל 7
- ג. כתב הרבנות שנשלח מקרקאא להרב משה כגזע צבי אבד"ק הוראדנא בשנת ת"ס 9
- ד. צוואת הג' מרת לאה בת הר"ש זנוויל פרידלאנד 14
- ה. סליחה שחבר הרב שמשון בכרך אבד"ק לייפניק בשנת ת"ג, תחלתה: אזכרה מקדם פעלך. (על מצור, חיל שבו דין" שדרסו "חומות לייפניק", במלחמת שלשים שנה) 16
- ו. רשימת תוכן הענינים הנכללים בכרכים שונים מהבורים וקובצים של הרב בעל חות יאיר בנו של הר"ש בכרך הג"ל 19
- ז. אבני קודש ששים מצבות מקברות: ראזנאי, פטרבורג, סטנאב, סלוצק, גיקלשפורג, מינסק, לודטיר, לובלין, לייפניק, טיקשין, ווינא, ווילנא, נאספו על ידי המהבר 22
- ח) ביה מושב זקנים בירושלים, קורות הבית והתקנות מאת הסופר אליהו האניג בירושלים 41
- ט. בית מחסה ליהומים עכרים בס"ט פטרבורג. העתקה מהתעודה הכתובה על קלף הנמצאת בבית הר' מ. א. ל. פרידלאנד 53
- י. נוספית למשפחת פרידלאנד, מכתבים: א. מהר' יוסף בר מאיר מסלוצק אל הר"מ פיוויל פרידלאנד אביו של הנ"ל. ב. מהר' גרשון הנחום ממינסק, תשרי תרי"ג (בצירוף חתימות ראשי העדה) אל הנ"ל. ג. מהר' מנחם מענדל מליבאוויטש, מרחש' תרי"ג. ד. מכתב תנחומין שלוח לבניו של הרמ"ט, מה"ר יואל פרומקין מסלוצק, כסליו תרט"ו. ה. הספד על הרמ"ט הנ"ל. (מספר שו"ת דברי מרבי). בשנת תרט"ו. 57—80

- ז) פסק החרם של הר' יעקב פולק נגד הר' אברהם מיניץ בשנת רפ"ב 1520 לערך. עם הסכמת הר' אייווק מרגלית בהר' יעקב מרגלית ז"ל מפראג. פסקים לבטל החרם הנוכר: א' מהר' יודא ליווא מפירארא, ב' מהר' עזריאל בר שלמה דאיניה, כ"ב מרחשון רפ"א 1520 (בסבינויטה). מקיבץ שו"ת ופסקים, קט"ח במספר, הכתובים בעצם ידם של רבני איטליה משנת רפ"ב עד תקע"ח ונמצא בכת"י פה במוזעאום האויאטי, נעתקו על ידי ש. ווינער. 1—36
- ח) מזכרת רבני איטליאה (מאה במספר) הניכרים בכל הקובץ הנוכר (משנת 1818—1518) ערוך בסדר א"ב מאת שמואל ווינער 37—81
- ט) משפחת מיניץ שלשלת יהחום למשפחה הזאת חבר בקצרה הר' שמואל פיוויל מיניץ בריגא. (י"ז דורות מזמנו של דר' אליעזר חלוו אביו של מהר' יהודא מיניץ עד זמנו של הכותב) 82—86

דעת קדושים.

תוכן עלילה.

חמאה גדולה ישנה תחת השמש המושבת עצומים בכחה כי עז. ועברתה כי קשתה וקנאה ישמה. הקנאה תעורר מדנים ובין אחים תפריד. תסכסך משפחה במשפחה. ותעשה תכל כמרקחה. ומצורתה פרושה על גוי ועל אדם יחד, שְׁנִיָּהּ מואבי ערב חרו. ולשונה כתער מלומש. ועל שפתיה קסם להוליך ישרים שולל ולמשכם עם רשעים בחבלי שוא, תמסך רוח עושים גם באלה אשר בכל לבב יתעבוה, ותמשכם אחריה ביד חזקה למען עורר מדנים ולחרר ריב. —

מי כעם ישראל יודע את עוון הקנאה ועצמת כשפיה! מי כעם ישראל הובל למבח על מזבח קנאת עם! ומי כמוהו נגר בחרב חמת הקנאה אשר גורה על ימין ועל שמאל ואין מידה מציל, רבים חללים הפילה ועצומים הרוגיה—הה! תולעת יעקב! כתולעת נדמית. כתולעת נרמסת לפנים ברגלי עריצי גוים, אשר לבשו קנאה כמדם בוססוך באף וישומוך כמיט חוצות. מאז היו ישראל לגוי ורוח תורתו החל לפעמו ויהי אור במושבותיו, החלה הקנאה להסית בו העמים יושבי חשך וצלמות וירדפוהו, מנוהה הדריכוהו, ולא רפתה ידה ממנו. — כנמר בחברכותיו התהפכה, מסבות בתחבולותיה כפעם בפעם, ולפי השנות הזמן שנתה מראָה ותחליף פניה, פה שמה מסוה צדק על פניה וזהתכסה באדרת שער למען כחש, ופה התחפשה באפר אמונה ותצית אש בלבב מקנאים לרדפנו באף ולהשמידנו מתחת שמי ה'.

אם אמרתי אספרה כמו את העלילות הרבות אשר עוללו עלינו שונאינו מקדם וקצרו גליונות אלף מהכיל. — אחת היא ביניהם בת התופת מולדת הקנאה והיא עלילת הדם, ראו שונאינו לפנים את ישראל יושב לבטח וכל נתיבותיו שלום, וייראו לנפשם פן יתבונן ההמון כי רק עם חכם ונבון הגוי הזה ויאסף דרכינו, ויתנכלו עלינו להבאיש ריחנו בעיני העם, ויוציאו דבתם רעה עלינו, כי אוכלי אדם אנחנו וההמון הרב אשר לבס כפלגני מים ביד המתקדשים בעם אל כל אשר יחפצו ימורו, האמינו בקולם וישממונו, וישנאונו הכלית שנאה ועברתם היתה שמורה בלבם לעת מצוא חפץ להתעמר בנו לשלול שלל ולכזו בו. מי פעל ועשה כל אלה? מי נתן לחרם יעקב וישראל לגרופים? הלא יד הקנאה עשתה זאת קנאים פגעו בנו ויתנונו לשמצה וירדפנו תחת

רדפנו טוב, ומי הם הרודפים הדולקים אחרינו? מתי כחשים ומתקדשים, חומסי תורה ונוזלי משפט.

אבל התנחמי בת עמי! אל תאמר נואש! מרוזך מנאיך מחרפי שמך הדיקוך וירקעוך רגלי גאים ולמרמם נתנוך, וצדקתך לא תשוב ריקם, יש שכר לפעולתך שכר אמת וצדק, ואם הגדילו שונאיך עליך עקב. הנה אל גמולות ה' והוא ישיב לך טובה שבעתים עקב רע גמלוך. אל תבכי אל הרונך, ואל תנודי לחלליך בארץ. שאי מרום עיניך! הביטי אל על וראי, כי חיים הם שם, לא חיי בשרים אך חיי רוח, ואם ימי גום אשר טפחות נתנו כלו מצמותיך, רוחם אשר אתם שנותיה לא יתמו, כי תשוב אל אלהים אשר נתנה, ועמו לנצח תחיה עד העולם.

היודע את הרשום על לוח זכרון מקורות העתים בספר דברי הימים לתלאות עמנו. עד מה יאחהו שער, יחפכו עליו בלחות, בהשקיפו על בת התפתה מולדת חושך וצלמות היא עלילת הדם, אשר פעה פיה לבלי חוק, כהנין נורא שואף לבלוע אל קרבו כל הקרב אליו, ותאכל על ימין ועל שמאל. הכריעה לטבח כמה אלפי נפשות מישראל במדינות באַהמען שפאניא ופורטו גאל משם נשאה רוח עריצים, רוח סועה וסער קטב המלאה חמת היעזואיטים, אשר היו למפגע ליהודים תמיד למדינת פולין, והתגלגלה כדור על ארץ רחבת ידים עד בואה לליטא ועריה, וינהרו אליה המונים וידי העם היתה במעל להתגולל על היהודים ולכלות חצי חמתם כס וקנאתם כי קשתה מאד.

מושלי הארצות מעולם בידעם כי עלילת שקר היא והנזפת שוא. עמדו תמיד ליטין היהודים, וההמון הואיל הלך אחרי היעזואיטים אשר נצבו לעומתם לאמת את העלילה לבלי שמוע בקול מושל ומלך.

גם זו העיר ראוֹינא לא נחה שקמה מחמת המציק כי יצא השמן ממחבואו להחרירה בלילה אחד בעלילה הברדויה אשר התעללו בנו שונאינו, ובקנאתם השליכו ילד נוצרי מת מושרט בבשרו שריטות הרבה במערת הבית אשר לה"ר ישראל בה"ר שלום*) וממחרת התנפלו על הבית וילכו הלוך וועוק: הוא הילד אשר שפכו היהודים את דמו ללוש בו את המצות לחנם" והתואנה הזאת אשר נעשתה בצדיה מידי חרשי משחית הקמים עלינו, היתה למפץ וכלי זעם לעשות העיר למהפכה, רבים הוגשו לנחושטים ואסורים בוקים ישבו בבית כלא, רק בעלי הכסף עשירי העם הגינו עליהם בכסףם לבלתי כרוע תחת אסור. אבל מה? רכושם היה להם לשלל כמעט באין אומר השב, וכשלוש שנים משנת תי"ז עד שנת תנ"ך היתה העיר נצורה במצור ותחת שואה התגלגלה

*) הבית עם המערה אשר בו עורנו עומד על תלו בראוניא ויהי למורשה לבית הרה"ג הנודע לחפארה מ' גרשון כמ' יעקב ז"ל זאקהיים וצאצאיו, ומפי בנו הישיב מ' אריה ליב נמסר להרה"ג מ' בנימין וואַלף אבר"ק יעקאטערנאסלאוו כי הגאון המפורסם מ' יוסף קאצינעלינבויוגען אבר"ק ברוסן והגליל כנסעו בכל שנה ליריד ועלווי היה מתכוון לשבות בראוניא והיה אוכל סעודה שלישית בבית הזה לזכרון המאורע מאבותיו הקדושים זצ"ל.

לרגלי ענוי הדין שנמשך זמן כביר, ומועד מוערים חלפו באין קץ ותקוה לאסירי עני וברזל, והעיר ראזינאי נבוכה.

הימים האלה היו בימי יאהן קאזימיר השני, הוא היה תחלה קארדינאל הפאבסמע ברומי, ומלך על פולין וליטא בשנת ה"ח היא שנת 1648 למספרם עד שנת תכ"ח. בימיו היתה גם גזרת ת"ח ופשטו הקאזאקים על ליטא בשנות ת"ד ותמ"ו. והיעוואיטים פרצו בארץ וישלחו חצי קנאתם ביהודים, בהסיתם כס את עמי הארץ בעלילותיהם. וקאזימיר כי אבה ללכת בדרך המלכים אשר לפניו שהיו על היהודים למחסה, והאצילים והעם לא שלמו כס שלמת. לא עצר כח, כי בהיותו עוין את קארל מלך שוועדין היו ימיו מכאובים וכעס ולא ידע מנוחה, והיעוואיטים חורשי און וקוצרי עמל, אשר לבם היה רק רע על היהודים הפכו את לב העם מקצה בעלילות הדם אשר הסיתום כס. ולא נתנו גם מדרך כף רגל ליהודים לבוא אל המלך וע"כ בכל משך שלש השנים אשר חפצו בני העיר ראזינאי למצוא משפט בבית המלך מגינם ומשגבם לא יכלו למצוא עזרה בצרה למו. ומאת היעוואיטים היתה נסבה להיות שופטים אכרים מדלת העם ובקנאת הדת ושנאת היהודים הוציאו בחלקלקות והנף משפט כרצונם. מקץ שנת ת"י"ט הגיעה השעה לשום קץ ותכלה למשפט עיר האומללה, אשר התפרפרה בין מות לחיים, אז התאספו האכרים מראזינאי וסביבותיה לשבת כסאות למשפט, המונים המונים נהרו אל עמק יהושפט, הוא עומק המשפט אשר יחרצו על מעשה העלילה אשר היתה עד הנה בלשבת החשאים, השופטים גזרו אומר: „מות יומת הרוצח אשר רצח נפש הילד לו נודע מי הכהו, אך באשר נעלם ולא נודע עפ"י החקירה והדרישה מי הוא יאשם יהודה! כי נחשד בראשונה" וע"כ הוציאו לראש משפט כי יקחו שנים אנשים מראשי עדת ישראל בראזינאי להמיתם והם ישאו את עון כולם* (כה סרו מני דרך, נמו מני אורח השופטים ההם ובמשפטים זה טמנו גאים פח לרגלי טובים השנים מו"ה ישראל ימו"ה טוב"י שנאחזו במצודה, כי גדולי העיר וראשיה היו, וכן היו בעיניהם.

הקדושים האלה יצאו כהולך בחליל לקראת גזר דינם וצדקו עליהם דין שמים בשמחה וקבלו וקימו לתת נפשם כופר העם למען הצילו ממהומת מות וכליון חרוץ, האח! הנה מה טוב גורלנו! אף נחלת שפרה לנו" אמרו איש אל אחיו „כופר נפשנו נתן להחיות עם רב" ובלב מלא רצון ורגש קודש הכינו עצמם בקדושה ובמהרה להוציא להורג נפשם להציל העדה מרעתה, לתת חייהם במחיר כל בני העיר, גם נשאו כפיהם השמימה לאל הדרוש דמי עשוקים, כי ירצה דמם כקרבת כלול לגונן על העיר העלובה, אשר לא תבאנה תואנות שקר ועלילות שוא בשעריה, ולא יוסיפו עוד בני עולח לענותה מעתה ועד עולם. משפט הנוער על הקדושים הוגבל לעשותו ביום הששי יום שני של ראש

(* ישנה משפחה בראזינאי אשר אנשיה יקטפו מיד המות כטרם הגיעם לשנת השליש בערך, והאגדה אומרת כי מוצאם מורע השופטים שהיו בימים ההם ע"כ לא יחזו ימיהם — דהמאמין ואמין.

השנה שנת ת"ך. ביום הקדוש אשר כל באי עולם יעברו לפני שופט כל בשר כבני מרון. עברו קדושי עליון אלה כשיות נאלמות, לטבח הוכלו בידי שופטיהם כח אחרי שפכם שיחם זו תפלה לה', מה נורא היה המחזה האימה הזאת! אימה גדולה וחשכה נפלה על פני כל העם, ויחרד לבם לקול יוצא ממעמקי לב, כל קדושי עליון ישמיעו הגיון פרידתם מכל בני חלד, ויציאתם מן העולם להתהלך לפני ה' באור החיים.

הם אך כלו את תפלתם, והשופטים העריצים נגשו אליהם להוציאם להורג, וקול ענות נשמע ממרגיזי אל „הנה בידכם טובכם ואשרכם! הנו דהכס מחיר חייכם ותנצלו „חלילה! חלילה לנו מבגוד בה' אלקינו ובנחלת קדשנו" ענו ברגש קודש „סורו! סורו קראו למו „טוב לנו להיות קרבן כליל כשה לעולה מהסתפח בנחלת זרים" ויצא הקדוש מו"ה ישראל ראשון לטבח בקדשו שם ה', ובצאת נשמתו באחד אמר לו רעו מו"ה טוביה „אשריך ישראל! וטוב לך" נשמע מלשון הקודש מ' ישראל לוחכת את העפר כמשיכה ועונה לר' טוביה „גם חלקך בחיים רעי! עמדי לחיי העולם הבא".

אבות לבנים יגידו זקני עירנו יספרו לנו, כי אחרי שנהרגו הקדושים האלה הגיעה פקודת הממשלה העליונה להניחם בחיים. אבל! לא כן הפיץ ה', כי יקר בעיניו המותה לחסידיו, וכבר יצאה הגזרה מלפניו שיקבלו עליהם את הרין, ורוכב ערבות שש ושמה בכוא אליו נפשות צדיקים אלה לדבקה בו ולזכות את בניהם אחריהם ואת כל יושבי עירם כי יגינו בצדקתם עליהם.

אחר הדברים האלה התעורר הרב הג' מ' שטעון בן הקדוש מו"ה ישראל הי"ד ויסדר נוסח סליחות לאמרו בבתי כנסיות דראזינאי ביום הכפורים בכל שנה, ותקן הזכרה לנשמות הקדושים, כי יפקדו בכל שנה בימי הזכרת נשמות המתים שנהגו בכל תפוצות ישראל, ולחקופת השנה למיתתם הוא יום השני של ראש השנה, וכן נהגים בראזינאי עד היום בביתמ"ד לח"ק גחש"א וביתמ"ד של ר' גרשון זקדיים שאחד ממשפחת הקדוש יושב על הבימה ומסדר ההזכרה בניגון מיוחד, וביוה"כ ואמרו הסליחות כל המתפללים בביתמ"ד לח"ק גחש"א וביתמ"ד של ר' גרשון נצר מיוצאי חלצי הקדושים, זכותם תעמוד להציל מכל אסון יהודא וישראל, עד המתים יחיה אל, יקומם בנין אריאל, ובא לציון גואל.

סליחות התובים על קלף בכתב אשורית בבהמ"ד ראוניאי.

נדבת האלוף מ"ה יוסף ב"מ צבי זצ"ל בשנת לסדר ופרט ויהי ה' את יוסף
ויהי איש מצליח לפ"ק (תפ"ד) פה"ק ראוניאי.

סליחה על הקדושים

שהיה עלילת שקר על כלל הקהלה בקהלתנו ק"ק ראוניאי ונבחרו למיתה שני
אנשים צדיקים וטהורים, והלכו לעולמם עבור כלל הקהלה, הלא הטם מוהר"ר
ישראל ומוהר"ר טובי' ונתנו ראשם ע"י הסרדיוט בערב שבת יום שני דראש
השנה ת"ך לפ"ק, ויצרור בצרור החיים נשמתם עם נשמות אברהם יצחק ויעקב,
ואל שדי, יאמר לצרותינו די, כפי שהבטיחו בעודם חיים להתפלל לפני ה'
שאחר מותם עד עולם לא תהי' שום עלילה בקהלתנו. — ואומרים זו הסליחה
במוסף יום כפור אחר הסליחה אלקים אל דמי לדמי, וקודם הסליחה אמוני
שלומי ישראל לזכור עקידתם בבכי' ובשברון לבבינו, ותקבל ברחמים וברצון
את תפלתם ותפלתנו, ולא יהי' שוד בגבולותינו, ונזכה במהרה לביאת משיחנו,
זכותם יעמוד לנו ולבנינו עד עולם אמן.

סלח לנו אבינו, כי ברוב אולתנו שגיגנו, מחל לנו מלכנו, כי רבו עווננו.

אל ארך אפים אתה, ובעל הרחמים נקראת, ודרך תשובה הורית, גדולת
דחמיק וחסדיך תזכור היום ובכל יום לזרע וידידך, הפן אלינו ברחמים, כי אתה
הוא בעל הרחמים, בתחנון ובתפלה פניך נקדם, כהודעת לענו מקדם, מחרון
אפך שוב, כמו בתורתך כתוב, ובצל כנפיך נחסה ונתלונן, כיום וירד ה' בענן,
תעבור על פשע ותמחה אשם, כיום ויתיצב עמו שם, תאזין שועתנו ותקשיב
מנו מאמר, כיום ויקרא בשם ה' ושם נאמר:

ויעבר ה' על פניו ויקרא, ה' ה' אל רחום ותנון ארך אפים ורב חסד
זאמת נוצר חסד לאלפים נושא עון ופשע וחטאה ונקה, וסלחת לעווננו
ולחטאתינו ונחלתנו, סלה לנו אבינו כי חטאנו, מחל לנו מלכנו כי פשענו,
כי אתה ה' טוב וסלח ורב חסד לכל קוראיך.

עד אנה ה' תשכחנו נצח, עד אנה תסתיר פניך ממנו, עד מה ה' תאנף
לנצח תבער כמו אש קנאתך, קומה ה' אל יעזו אנוש ישפטו גוים על פניך
קומה ה' באפך הנשא בעברות צוררי, יודע בגוים לעינינו נקמת דם עבדיך
השפוך.

כרחם אב על בנים כן תרחם ה' עלינו, לה' הישועה על עמך ברכתך
סלה, ה' צבאות עמנו משגב לנו אלקי יעקב סלה, ה' צבאות אשרי ארם בומח
בך, ה' הישועה המלך יעננו ביום קראנו.

סלח נא לעון העם הזה כגדל חסדך וכאשר נשאת לעם הזה ממצרים
ועד הגה ושם נאמר: ויאמר ה' סלחתי כדברך.

המה אלקי אונך ושמע פקה עיניך וראה שוממותינו והעיר אשר נקרא שמך עליה, כי לא על צדקותינו אנחנו מפילים תחנונינו לפניך כי על רחמך הרבים, אד' שמעה אד' סלחה אד' הקשיבה ועשה אל האחר למענך אלקי כי שמך נקרא על עירך ועל עמך.

אלהינו ואלהי אבותינו

עד אנה תשבחנו לנצח, עד אנה תסתיר פניך ממנו, עד מה תתאנף לנצח תבער כמו אש קנאתך, קומה אל יעזו אנוש ישפטו גוים על פניך, קומה באפך הנשא בעברות צוררי, יודע בגוים לעינינו נקמת דם עבדיך השפוך.

כרחם אב וגו'

(מיוסד על סדר א"ב ובסופו ההוש שמעון חזק *).

אנא אדון העולמים פועל פעלת בימי קדם תרע לאומים, ועתה הסתרת פניך היינו נאלמים ונכלמים, מה רבו צרי קמים.

בשנת כאבי נעכר בלבי, קמו עלי אויבי צרי סביבי, ממנו לי פח עלילת שקר לאבד טובי, אם יש מכאוב כמכאובי.

גויות פגרים מהות החזיקו, ובבשרם שרמו שרמט וידברו ברע ימיקו, הנה היהודים האומללים דם חללים ישתו ימצו יריקו, ובילד' נכרים יספיקו.

דבר בליעל העלילה שלש שנים נמשכה, אמרנו כי היתה הרוחה, כי ארכו הימים וחמת צוררינו שככה, והנה אימה חשכה.

הן אויבנו פלילים הצר הרשע רע ובער, ואתו אחות מרעים פריץ חיות חזיר מיער, מקצה שלש שנים באו פתע כסופה וסער, למשפט את אויבים בשער.

ויעדו יחדו בשבוע שלפני ראש השנה, הרשעים ההפכים משפט ללענה, וישפטו משפט מעוות ומקולקל אשר לא היה כהנה, כל שמעיו אוננו תצלנה.

זר רשע רע ובליעל, שפט למראה עיניו בלא עדים בלי מרד ובלי מעל, להשקינו סף רעל, לשפוך דם נקי וצדיק מה פעל.

חבלי רשעים משפט המעוות גמרו, ולאויבינו מתקוממנו אמרו, שני יהודים כמוב בעיניכם לכם ברו, ויקחו להם אנשים מכל אשר בחרו.

טובים השנים נאחזו במצודה, הקדושים מוח' ישראל ומהו' טובי' הרמו מתוך העדרה, והאנשים האלה ראו גזרה הרב חדה, אבל לא נפלה עליהם חרדה.

ידם תקעו זה לזה בחייהם הנעימים והנאהבים, ונשבעו להיות חלקם בחיים שוים, חזק ונתחזק בלב שמח להיות קרבים, ונהי בעינינו כחגבים.

כמוני כמוך לקרבן לד' עצמנו נעשה, על גופינו לא נחמול ולא נכסה, וימעט בעינינו מהיות משה, ותחת כנפות אל נחסה.

* נדפס (באיזה שינויים) על פי העתקה כת"י על קלף הנמצאת באספת כת"י רמ"ל פרידלאנד.

לֹא לָלוּ בְבוֹת מֵאִסְרָם אִמְרוּ, לַחֹק לִבְבִיהֶם נִתְאֲמָצוּ וְנִתְאָזְרוּ, עַל קְדוֹשׁ
הַשֵּׁם חֲרָפוּ נַפְשָׁם וּלְמוֹת הָעֵרוּ, רַעִיךְ אֵל מָה יִקְרוּ.

**בְּאִשֶּׁר יִקְרַת בְּעֵינַי נִכְבַּדְתָּ, אַחֵי רַעֵי חֲבִיבֵי, הִישׁ עִם לִבְכַךְ כְּאִשֶּׁר עִם
לִבְבִי, לֵב אֲמִיץ וְחֹק כְּאֵרִי וּלְבִיָּא, וְרֹאֵה אִם דֶּרֶךְ עֲצַב בִּי.**

**בְּמִסְרוֹ לַהֲרֹג וְהוֹצִיאוּ הַקְּדוֹשִׁים שְׁנֵי בְדֵי אֲרוֹן, בְּיוֹם הַשְּׁשִׁי וְהִכִּינוּ מִטְבַּח
כְּמוֹ לִבְנֵי מִרוֹן, חֲמַת ה' יֵצֵאֵה אִף וְחֲרוֹן, וְיִשְׁקַד ה' עַל הָרַעָה שְׁנַת שְׁלֹמִים
בְּיוֹם הַזְּכוּרֹן.**

**סָר מֵר הַמּוֹת בְּרַחֲבֵי הַקְּרִיָּה, וְיִתּוֹדוּ וְיֵאֱמָרוּ חֲטָאנוּ לִיָּה זֶה פְּרִיָּה, שֵׁם
שְׁמִים קְדָשׁוֹ כַּחֲנֻנִיָּה מִיִּשְׁאֵל וְעִזְרוּהוּ, לֹא רֹאֵה כְּאֵלֶּה עֵין כֹּל בְּרִיָּה.**

**עָנוּ וְאָמְרוּ אֵל הַסְּרֵדִיּוֹת הֲרַף מִמֶּנּוּ מַעַט הַאֲבָח, לְמַעַן הִיֹּת לָנוּ כְּמוֹ
שְׂעָה רוּחַ, וְנִתֵּן לָהּ קְדוּשָׁה וְשִׁבְחָה, הַקְּדִישׁ ה' קְרוּאֵיו הַכֵּין ה' זִבְחָה.**

**פִּי צְדִיק יִהְיֶה וְנִשְׁלַמָּה פְּרִים, תִּיקַר לָהּ מִיִּקְר כְּרִים, נִפְלֵה נֹא בִידֶךָ
יֹצֵר הַרִים, וְאֵל תִּתֵּן נֶפֶשׁ הַסְּרֵדִיךְ בִּידֵי אֲבוֹרִים.**

**צִעְקוּ הַקְּדוֹשִׁים לְאֱלֹהֵי תְּרֻשִׁישִׁים, עֲלֶיךָ הוֹרַגְנוּ כַּגְּדִיִּים וְתִישִׁים, דַּמְעוֹתֵנוּ
בְּנֶאֱדָךְ תִּשִׁים, וְחוֹסֶה עַל זֹרְעֵינוּ זֹרַע קְדוֹשִׁים.**

**קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל רֵאשִׁית פִּשְׁטָה צוֹאֲרוּ, וְלֹא פָנָה אֵל רֵחַב, צִעַק שָׁמַע יִשְׂרָאֵל
ה' אֱלֹהֵינוּ בְּכֹל נִפְשׁוֹ אֲתוּ אֲהַב, וְיִשְׁלַח אֶת יָדוֹ הַסְּרֵדִיּוֹת הַנֶּצֶב אַחַר הַלֶּהֶב,
וְנִרוֹץ גּוֹלֵת הַזֹּהֶב.**

**רֹאֵה בְּהַשְׁחִית הַקְּדוֹשׁ מוֹה' טוֹבִי וְצִעַק אֲשֶׁרִיךְ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁרִיךְ, כִּי קִדְמַת
לְהַעֲדֵר עַל עֲדְרֵי חֲבֵרֶיךָ, וְתִכְנַס רֵאשׁוֹן לְאוֹר בְּאוֹרֶךָ, וְאֵנִי אֲבוֹא אַחֲרֶיךָ.**

**שָׂאֵג גַּם חוּא בְּכֹל פֶּה וּלְשׁוֹן, שָׁמַע יִשְׂרָאֵל נִצּוֹרֵי כְּאִישׁוֹן, קִפְּץ לְקִדְשׁ
הַשֵּׁם וַיַּחֲטָאֵהוּ כְּרֵאשׁוֹן.**

**תְּמִימִים זִבְחֵי שְׁלָמִים הָאֵלוּ, אֲרֵאֲלִים צִעְקוּ וְהִלִּילוּ, שְׁנֵי זֹתִים נִכְרַתִּים
יַחֲדָיו אֲוַמְלִלוּ, נִהַפְּכוּ כְּמוֹ רִגַע וְלֹא חָלוּ.**

**שְׁוֹמוֹ שְׁמִים וְזַעְקוּ לִפְנֵי שׁוֹכֵן רוּמָה, עַל דַּם נִפְשׁוֹת נִקִּים צְדִיקִים
אֲשֶׁר לֹא עָשׂוּ מֵאוֹמָה, אֲשֶׁר שׁוֹפֵךְ בְּעִלְיֵלֶת שִׁקְר וּמִרְמָה, וְאִין אַתְּנוּ יוֹדַע
עַד מָה.**

**מִחְמַדְנוּ וּמֵאוֹדֵינוּ מֵאֵז הַתְּחִילָה הָעֲלִילָה, תְּמִיד נִצְלוּ אֹתָנוּ אוֹיְבֵינוּ
כְּמִצּוֹלָה, הֵם לְרִיק כְּחִינוּ וּמֵאוֹדֵנוּ כְּלָה, וּמֵרֵאִיהֶן רַע כְּאִשֶּׁר בַּתְּחִלָּה.**

**עַל אֱלֹהֵי יִצְרִיחַ אִף יִרְעֵה, כִּי הַגְּדִיל אוֹיֵב לְהַרְעֵה, בַּחֲזוֹרֵי יִשְׂרָאֵל הַכְּרִיעַ,
אֵל נִקְמוֹת ה' אֵל נִקְמוֹת הוֹפִיעַ.**

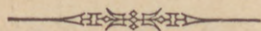
**וְהַשֵּׁב שְׁבַעֲתִים אֵל חִיקָם, וְתִמּוֹד לָהֶם בְּמִלּוּאֹת סַפְקָם, וְשִׁלַּם לָהֶם גְּמוּלָם
לְיוֹם נִקְם, ה' אֵל תִּשְׁיַבְנוּ רִיקָם.**

**נִקְוִים לְעֵינֵינוּ נִקְמָה דָם עֲבָדֶיךָ, אֲשֶׁר שׁוֹפֵךְ כֶּשׂוֹר פֶּר, וְלֹאֲרִץ לֹא יִכּוֹפֵר
בְּקִהַל קְדוֹשִׁים אֲמוֹנֶתֶיךָ, אֲמִנָּה וּפְרַפֵּר, בְּפּוֹרְפֹרֶיךָ, מֵלֵא גּוֹיֹת לֹאִין מִסְפֵּר.**

הַכְּרִים הַקְּדוּשִׁים מוֹה' יִשְׂרָאֵל וּמֹהו' מִטּוֹבֵיהּ יַחֲדוּ כְּשֵׁנִי תְּאוּמֵי צְבִיָּה, וְהוּ
תְּאוּמִים לְמַעַלָּה מִבְּנֵי עֲלִיָּה, אֲנִי גְדוֹל הַעֲצָה וְרַב הַעֲלִילָה.

זָכְרָה נָא לְטוֹבָה אֶל נֹרָא נֹרָא עֲלִילָה, זְכוֹת הַקְּדוּשִׁים לָנוּ לְסִלְחָה
וּלְמַחִילָה, וְתַחֲשֵׁ לָנוּ הַיְשׁוּעָה וְהַגְּאוּלָּה, הַאֲוִינָה אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֵלָה.

קָרַב חוּזֵן צוֹפֵךְ וְהִיָּת בֵּית יוֹסֵף לְהַבָּה, וְתַבְעִיר הָעִיר דְּנַהֲבָה, וְאֵת עִירָךְ
צִיּוֹן בְּרִצּוֹנֵךְ הִימִיבָה, הַשִּׁיבֵנו ה' אֵלֶיךָ וְנִשׁוּבָה.

תּוֹלְדוֹת הָרַב הַקְּדוּשׁ מוֹהֲרֵר יִשְׂרָאֵל חֵיד בַּחֲבֵר ר' שְׁלֹמֹם זצ"ל.

דּוֹר הָרֵאשׁוֹן

לְהַקְּדוּשׁ ר' יִשְׂרָאֵל שְׁלֹשָׁה בְּנִים:

א) הַגְּאוּן הַמְּפֹרָס מוֹהֲרֵר מִנְחָם נְחוּם ז"ק אב"ד בִּק"ק פִּילָא
וּפְלֶאצֵק, הִי תְּלִמִּידוֹ שֶׁל הַגְּאוּן הַמְּפֹרָס בְּדוֹרוֹ מוֹה' יִצְחָק ב"מ אַבְרָהָם
אַבְד"ק לִוְיָצֵק, וְוִילְנָא וּפּוֹזְנָא. וְאֵה"כ נַעֲשָׂה חֲתָנוּ בְּתָתוּ אֵת בְּתוּ מֵרַת
רִיזִיזֵל לֹו לְאִשָּׁה, גַּם הָיָה חֲבֵרוֹ שֶׁל הַגְּאוּן מוֹה' יִצְחָק בְּנִימִין וּוְאַלֶּף בַּעֲהַמְח"ס
נַחֲלַת בְּנִימִין כִּי בֶן קוֹרָא הַגְּאוּן מ' יִצְחָק מְפּוֹזְנָא בַּחֲסַמְתּוֹ עַל הַסֵּפֶר הַזֶּה
בְּשַׁנַּת א'מ'ת' הַלְּמַחֲבֵר „תְּלִמִּידִי, וּבַחֲסַמְתּוֹ הַג'מ מִנְחָם נְחוּם עָלָיו בְּשַׁנַּת ב'א'מ'ת'
מְבֹאֵר שֶׁהָיוּ שְׁנֵיהֶם חֲבֵרִים, תְּלִמִּידֵי חוֹתָנוּ הַגְּאוּן מ' יִצְחָק הַנ"ל וּבַאֲעֵה"ח
„הַצִּעִיר מִנְחָם נְחוּם בְּלֶא"א הַקְּדוּשׁ מוֹה' יִשְׂרָאֵל הַי"ד וְצִלְה"ה ז"ק חוֹב"ק פִּילָא
חֲתָנָא דְּבֵי נְשִׂיאָה אב"ד דְּמִדְּיַת פּוֹלִין גְּדוֹל"ה הִיא פּוֹזֵן, מְפִילָא נִתְקַבֵּל לְאַבְד"ר
וּר"מ בִּק"ק פְּלֶאצֵק כְּמְבֹאֵר בְּפִנְקָס א' דְּרֵאוּזִינְאֵי (דָּף קנ"ו) שְׁבֵא אֶלּוּף הַתּוֹרֵנִי
כְּמֹהֲרֵר אֶהְרֵן אַבְרָהָם בַּהַמְּנוֹחַ הָרַב הַגְּדוֹל כְּמֹהֲרֵר נְחוּם זצ"ל ר"מ וְאַבְד"ר
דִּק"ק פְּלֶאצֵק לְמַכּוֹר חֶלֶק יְרוּשָׁתוֹ בְּעוֹבוֹן הַקְּדוּשׁ מ' יִשְׂרָאֵל זצ"ל (הַנּוֹכַח לְהִלֵּן)
מִיּוֹם מוֹתוֹ וּמִקּוּם קְבוּרָתוֹ אֵין אֲתָנוּ יוֹדַע, כִּי בַעִיר פְּלֶאצֵק אֵין פִּנְקָס מִשְׁנֵים
קְדֻמוֹנוּת מִפְּנֵי שֶׁנִּשְׁרַפּוּ סְפָרֵי זְכוֹנוֹתֵיהֶם בְּמוֹקֵד הָעִיר, וְרַק סֵפֶר זְכוֹנוֹ עָשׂוּ
לְהֵם אֹו הוֹקְנִים שְׁבֵאוֹתוֹ הָרֹדֵר בְּנֵי ח"ק גַּחֲש"א מִמָּה שֶׁהֶעֱלוּ עַל זְכוֹנוֹם לְמַעַן
הַזְכוּר נִשְׁמוֹתֵיהֶם שֶׁל הַצִּדִּיקִים, וְבוֹ נִכְתַּב הַקְּדוּשׁ מ' יִשְׂרָאֵל בְּלִי שֵׁם אָבִיו,
אוֹלָם רַבִּם הַגְּאוּן מ' נְחוּם אֵינְנוּ בְּס' הַזְכוּרוֹן שֵׁם. ע"כ נִרְאָה שֶׁהָיָה חֵי אֹו עֲדָנָה
וְנִפְטָר אַח"כ בְּמִקּוּם אַחַר קִדְּוִם לִזְמַן י"ו סִיּוֹן תַּנ"א הַנִּכְתַּב בְּפִנְקָס רֵאוּזִינְאֵי
שְׁבֵא אֹו בְּנוֹ לְמַכּוֹר חֶלֶק יְרוּשָׁתוֹ שִׁמָּה. —

ב) הָרַב הַגְּדוֹל אֶלּוּף מוֹהֲרֵר שְׁמַעוֹן זצ"ל, חֲבֵר סִלְחָה וְהוֹכְרָה עַל
הַקְּדוּשִׁים הַטּוֹעֲתָקוֹת לְמַעַלָּה וְאוֹתוֹת שְׁמוֹ בְּרֵאשֵׁי הַחֲרוּזִים עֲלֵיהֶם — הִיָּה
אֶלּוּף וּמִנְהִיג הַקְּהֵלָה בְּרֵאוּזִינְאֵי, גַּם יֵשֵׁב בְּר"ת עִם הַגְּאוּנִים הַרְבֵּנִים מְבִרְסֵק
וְרֵאוּזִינְאֵי וְחֲתוּם עִמָּהֶם בְּפִנְקָס א' שֶׁל הַקְּהֵל דְּרֵאוּזִינְאֵי בְּשַׁנַּת תַּל"ו בְּדָף מ',

בשנת תמ"ב ברף קב"מ, ובשנת הנ"ב ברף כ"ח ע"ב, — נפטר לפני שנת תנ"ח, כי בפנקס א' דף ל"ג ע"ב בחודש סיון תנ"ח מתואר גבול מקום כבהכ"נ שם, סמוך לאשת המנוח מ' שמעון בהקדוש" — אשתו כתובה בפנקס ב' דראוינאי בהתמנות גבאית בשנות הע"ג ותע"ד, אלמנת ר"ש בהקדוש" ובשנת תע"ה בשמה, אסתר אלמנת ר' שמעון בהקדוש" ונפטרה מ"ו שבט תק"ב*) (ופנקס ה"ק אשר בראוינאי).

ג) הרב הגאון המפורסם מהר"ר שלום זצ"ל אב"ד בק"ק בירו והגליל במדינת זאמוט. כן חתום בשו"ת כנסת יחוקאל סי' ס"ד בתשובתו ח"י אייר תפ"ד על שאלת מחותנו הגאון מ' יחוקאל זצ"ל קאצינלינפויגין בסי' ס"ג, „שלום ז"ק אבד"ק בירו והגליל" ושם הוא קורא את הגאון מ' יונה, מורי ורבי — כנראה הוא הגאון מ' יונה הלוי אבי הגאון מ' הלל אבד"ק ווילנא — ובסוף סי' ס"ז מסיים הכנ"י, „אם יסכימו הגאונים המאורות הגדולים כו' ושלום בתורתו, אשרי יולדתו. הנה המאורות הגדולים אשר במדינת זאמוט כו', ובשו"ת מקום שמואל מוזכר הג"מ שלום כמה פעמים עי"ש בשאלה י"ב. ובתשובות המחבר להגאון מו"ה שלום מסי' נ"ב עד סי' ס"ב יפקדנו בכבוד גדול. — אשתו היתה בת הגאון הישיש המפורסם מ' משולם זלמן מירלש ניימארק אב"ד דק"ק אה"ו והגאון חכם צבי שנשא את אחותה הי' גיסו. וכן כתב החכ"צ בשו"ת שלו בסי' ק"ח, ק"ט וק"י „מה"ה גיסי הש"י במדינת ליטא" ובשלושה תשובות שהשיב לו חתם „גיסך צבי אשכנזי ס"מ".

נפטר בערך שנת תפ"ה, כי בשנת תפ"ו חתם בנו הגאון מ' ישראל אב"ד דק"ק זאבלודאווי בהסכמה ע"פ זרע ישראל בחוספות אותיות „זלה"ה" על שם אביו.

דור השני

להג"מ נחום בן ובת (*):

א) האלוף התורני מוהר"ר אהרן אברהם מטיקמין. מוזכר בפנקס א' דראוינאי דף קנ"ו בזה"ל: עדותינו נאמנה איך שבא לכאן האלוף התורני כמהר"ר אהרן אברהם בהמנוח הרב הגדול כמהר"ר נחום זצ"ל ר"מ ואבד"ק פלאצק יצ"ו. נברא וטסקא בירו זכיות מאביו המנוח ז"ל שיש ליורשיו חלק שלישי בכל הנחלאות שהניח „אביו הקדוש מ' ישראל הי"ד דהיינו הקרקע באורך וברוחב מן האלוף מהר"ר משה בהר"ר שמעון עד הבית שדר בו לע"ע

*) משנות חיה אשר האריכה מ"ד שנים אחר מות אישה ניכר שהיתה אשתו השניה.
**) בת שאינה ידועה בשמה, וכנראה היתה נשואה להרב מ' חיים בן דודה הגאון מ' שלום ז"ל, ולואז בא הרב מ' ישראל בהר"ר חיים בחיתומו של הסכמתו לספר עשורי בית יחודה בשם „נין ונבר להגאון מ' יצחק מפוזנ" ולהרב מ' חיים הית עור בן בשם „יצחק" על שם אא"ו ר' יצחק מפוזנא.

האלוף מוה"ר יחיאל במ' שמעון יצ"ו גזר ואמר עלי ח"מ האלוף המרומם הרב המופלג אב"ד ור"מ דבאן, להכריז בב"ה שלשה פעמים שכל מי שהוא רוצה לקנות חלק שלישי של יורשי המנוח הנ"ל יבוא להאלוף כמוהר"א אברהם הנ"ל לקנות ממנו, וכל מה שיעשה יהיה עשוי, ולא יעלה על לב אדם לקנות מאיש אחר, והכרוז הנ"ל יהי' נרשם בפנקס הקזל, בכך עשיתי והכרזתי בב"ה שלש פעמים באסיפה. והאלוף התורני כמוהר"ר שמעון בהק' לא היו מצוי בביתו לעת הזאת בשעת הכרזה עד אחר נסיעתו של כמה"ר אהרן אברהם הנ"ל ועד ככלל היום יום הששי י"ו סיון תנ"א לפ"ק—אחרית ימיו, שנת מותו ומקום קבורתו נפקדו ממנו ולא נמצא גם בפנקס מיקמין זכר למו. —

להרב ר' שמעון ארבעה בנינים:

(א) הרב מוהר"ר צבי הירש ז"ק, מוזכר בענין מכירת חנות בפנקס א' דראזינאי דף ל"ה ע"ב בשנת תנ"ה. ודף קנ"ח ע"א ע"ד גבולי חנות בשנת הנ"ח, ובפנקס ב' בהערכות דשנת תס"ב, מוהר"ר הירש כמוהר"ר ש בהקדוש". אשתו מ' דינה היתה בת הגאון מ' אליעזר ליפמאן אבד"ק העלמא בהגאון מוה' ישראל היילפרין אבד"ק קראטאשין.

(ב) הרב האלוף מוה' משה ז"ל, ח"י בפנקס א' דראזינאי דף כ"ט כמ"ז אלול שנת תנ"ב, משה בלא"א מוהר"ר שמעון ז"ק ובחודש מבת שנה זו חתם "משה ז"ק" הוא היה מחותנו של הגאון מוהרר שלמה מואלקיווי. כמבואר בפנקס א' דראזינאי דף ר"ב בזה"ל: בס"ד היום יום ג' י"ב כסליו תנ"א לפ"ק הלוי המנהיגים יצ"ו ש"ח בח"י ע"ס שבעה מאות ז"ה בלא דת"ג להמרומם הרב נר"ו (הוא הגאון מ' שלמה שהי' או אב"ד שם) בעסק שיודך שנעשה למו"ט עם בן האלוף מוהר"ר משה בהר"ר שמעון וכנגד זה נתן המרומם הרב נר"ו ש"ח בח"י להאלופים המנהיגים יצ"ו לפצות את המנהיגים כו' ע"ש. —

(ג) האלוף מוה' יחיאל ז"ל אלוף וראש בראזינאי בשנת תס"ט, ומנוי בין הדיינים בשנת ת"ע, והוא מוזכר בפנקס א' שם דף קנ"ו בנוסח ההכרזה המועתקת למעלה, ובדף מ"ז ע"ב שנהן פטור להקהל כ"ח סיון ת"ס, ובפנקס ב' דף כ"ב שנדב טס של כסף לבהכ"נ. ח"י בפנקס א' שם בשנת תס"ה דף נ"ב ע"ב, ובדף ס"ט ע"ב ובפנקס ב' דף כ"ב ע"א ודף כ"ו ע"א ודף ע"א ע"ב בשנות תס"ט ות"ע. נפטר קודם לשנת תע"ב כי בהערכות משנה הזאת והלאה כתובה בפנקס "אלמנת ר' יחיאל".

(ד) הר"ר ישכר בער ז"ל, ח"י ישכר בער בהר"ר שמעון ז"ק בפנקס א' דראזינאי דף צ' בשנת תקי"ב, ודף צ"ב שנת תקי"ו. ובפנקס ב' מ"ב ע"א שנת תצ"ב ודף צ"ד שנת תקי"ב, ושם דף ק"ב נאמר שגם הוא נדב טס של כסף לבהכ"נ, נפטר מ"ז אייר תקי"ז (פנקס ח"ק גחש"א שם).

להגאון מ' שלום שני בנים ובת אחת:

(א) הרב הגאון מוה' ישראל ז"ק היה אב"ד בק"ק זאבלודאוו ושמ בשנת תפ"ו מ"ו אלול הסכים ע"ם זרע ישראל וחרושי אנדות להרב מ' ישראל במ' בנימין אבד"ק הרימלב ובשנת תפ"ח כ"א אלול ע"ם דברי הכרית על התורה להג"מ אברהם צבי הירש מנאווידבור⁽¹⁾ בו בשנה נתקבל לאב"ד בק"ק בירו ושם בפנקס נמצאה ח"י בשנת ת"ך על עסק ד"ת של העיר בירו עם העיר פאקראי בזאמוט, יש לו תשובה בס' לחם מנחם⁽²⁾ להרב מ' מנחם מענדל ר"מ בק"ק פוונא — אשתו היתה בת הגאון האלהי מוה"ר יוסף יאסקי אבד"ק דובנא (ס' שלמו שמחה על האשר").

(ב) הגאון מוה"ר חיים ז"ק אב"ד דק"ק בירו והגליל אחר פטירת אחיו הגדול מוה' ישראל ז"ל, חתומת ירו בפנקס שם שנת תק"ה בעסק ד"ת בירו ופאקראי שהי' שם שנות.

(ג) אשת הגאון הגדול המפירסם מוה' דוד זצ"ל קאצינלינפויגין היה לאב"ד בק"ק קידאן והגליל על. כסא אביו הגאון הישיש מ' יחזקאל זצ"ל בעהמח"ס כנסת יחזקאל. מים יחזקאל ולחם יחזקאל אחרי אשר אוה למושב לו באה"ו, ח"י בפנקס המדינה בועד מיר ה' כסליו תקי"ב, דוד קאצינלינפויגין אבד"ק קידאן ומדינת זאמוט" ובפנקס קידאן⁽³⁾ מן חצי סימן תע"ח עד אלול תק"ט פעמים הרבה, נוד גודא רבא על דוברי עתק נגד הגאון ר"י אייבשיץ בשנת תקי"א (ס' לוחות העדות) און וחקר ותקן תקנות הרבה. וכל בני הגליל חלו למשמעתו, נפטר בערך שנת הקט"ז, —

דור השלישי

להרב מ' צבי הירש שני בנים ובת אחת:

(א) הרב מוה' חיים ז"ק, נמנה לדין בראוינאי בשנת ת"צ וח"י בפנקס שם כמה פעמים עד שנת תצ"ו.

(ב) הרב הג' מוה' אליעזר ליפמן ז"ק, היה דין גבאי ונאמן בראוינאי וחתם כמה פעמים בשני הפנקסים שם משנת תק"ו עד תקכ"ד, נפטר ז"ך אייר תקכ"ה ואשתו מ' נחמה נפטרה י"ט כסליו תקל"ג (פנקס ח"ק שם).

(ג) ה' ביילא אשת האלוף התורני מהר"ר אברהם במהר"ר ארי' ליב פאלאק — נראה כי יצא חוטר מגזע הגאון מ' אברהם פאלאק ר"מ ואבד"ק לובמלא שהי' התן הגאון מ' יצחק בצלאלש מלודמיר והסכים על הדפסת ס' מתנות כהונה על מדרש רבה — הי' קצין אלוף ודיין בראוינאי ורשום בפנקס

⁽¹⁾ גרפס בזאלקווא חפ"ט fol. ונמצא בקהלת מישה א. ל. פרידלאנד אות ד'. ש.

⁽²⁾ מס' לחם מנחם גרפסו רק ב' דפים בסוף ספרו ציצנת מנחם, ברלין ת"פ fol.

ש.

הנמצא בקהלת מישה אות צ'.

⁽³⁾ הפנקס מגליל קידאן נמצא כת"י באספת כתבי יד רמ"ל פרידלאנד. ש.

שם שנדב מס של כסף לכהב"נ נפטר י"א שבט תפ"ו ונתנו דמי קבורתו ששה פעמים ח"י והובים (פנקס ח"ק שם) ואלמנתו מ' ביילא כלכלה את עובונו בפאר וכבוד ובסכומים גדולים שנתנה לצרכי העיר וצדקה לעניים כאשר היה בחיי בעלה, היא נמנית בין הגבאיות שם, ונפטרה ביום ה' מ"ז מנחם אב תקי"ט (פנקס הח"ק שם).

להרב מ' משה ז"ק שני בנים :

(א) הרב מוה' 'שלום ז"ק, היה ש"ץ ודיין בראוניאי ונמנה בין הפקודים גם לשארי התמנות, נערך בפנקס ההערכות משנת תס"ג עד שנת תע"ה וח"י בפנקס א' שם בשנת תע"ט, ובפנקס ב' בשנת תע"ז „שלום במ' משה ז"ק" — נפטר פתאום ק"ב טבת תפ"ו, ואשתו מרת רחל נפטרה ח' אדר תפ"ו (פנקס ח"ק שם).

(ב) הרב הגדול אלוף וראש ודיין מוה' 'ישכר בער ז"ל (אולי זה הוא חתן הגאון מ' שלמה ז"ל מואלקוו) ובשנת תקכ"ט ותק"ל נתמנה לראב"ד ודיין קבוע בראוניאי, חתם בפנקס א' שם בשנת תק"ט (דף צ"ו ע"ב) ובשנת תק"י (דף צ' ע"ב) ובפנקס ב' שנת תקי"ח (דף נ"ח).

למהר"ר יחיאל שני בנים :

(א) הרבני מוה' 'שלום חתום בפנקס השני דראוניאי (דף קצ"ו) בשנת תצ"א „שלום במהר"ר יחיאל ז"ק".

(ב) הרבני מוה' 'נחמן ז"ק, נערך איזה שנים בהערכות (פנקס ב' דראוניאי) ובשנת תס"ט ותע"ד היה גבאי.

למהר"ר 'ישכר בער בן :

הרבני מוהר"ר 'שמעון ז"ק, ח"י בפנקס א' דראוניאי שנת תפ"ב (דף קל"ב) ובפנקס ב' בשנת תצ"ז, נפטר ז"ך אדר תקי"ג (פנקס ח"ק שם).

להגאון מ' ישראל ז"ק בן אחד ושתי בנות :

(א) הרב המאה"ג מוהר"ר דוד אב"ד בק"ק אמדור, חתם ראשונה על התקנות שנעשו בוועד אמדור ו' שבט ת"פ „דוד הוא הקטן במוא"א הרב הג' מ' ישראל נרו חפ"ק אמדור" (פנקס ראוניאי הראשון דף קמ"א) הסכים ע"ס וואת התורה* בשנת תע"ד, ועל ספר דברי הברית על התורה להרב מ' אברהם צבי הירש בה"ה מ' סאיר מנאוויטבור בשנת תפ"ח במו"ב אלול, ואחריו בא גם אביו בהסכמתו א"ך אלול וכתב שם „דברי בני הרב הגדול נרו" אין צריכין חווק".

(ב) אשת הרב המאוה"ג מוה' 'צבי הירש ברודא אבד"ק זאבלודאווי ונתקבל לק"ק לאודוי. הסכים ע"ס דברי הברית ב"ך אלול תפ"ח ו"ל : „אעיד

לו שני עדים נאמנים ה"ה כבוד מו"ח הרב המאוה"ג המפורסם מ' ישראל נר"ו וגיסי חביבי הרב המופלג מוהר"ר דוד נר"ו אשר נתנו עדיהן וכו' וחתם „צבי הירש בטוהר"ש ברודא חופ"ק ואבלודאווי ומצ"פ לק"ק לאודי"ו ובהקדמת ס' שלמי שמחה מבוואר שנתקבל אח"כ לראב"ד בק"ק הוראדנא *).

ג) אשת הרב הנ' מוה' מאיר בהגאון מ' אריה ליב אבר"ק וויטעכסק הבא לתולדותיו במשפחת ראפורט.

להג"מ חיים ז"ק שלשה בנים:

א) הרב הגאון מוהר"ר ישראל אבר"ק בירו והמדינה ** כן חתם בהסכמתו על ספר עמודי בית יהודא ב"ך כסליו בשנת אל' ח' וך' ו'א'מ'ת לפ"ק (תקכ"ג) נפטר תקל"ח בבירו.

*) בספר בית יעקב (ד' וירושלים תרמ"ד) כתוב שהרב מ' צבי הירש שהסכים ע"ם דברי הברית בשנת תפ"ח הוא בן הג"מ שלום כהרב מ' יוסף כהרב מ' חיים בהגאון מ' אברהם ברודא והר"ר צבי הוא התן הג"מ ישראל אבר"ק ואבלודאווי בן הג"מ שלום ברוסקעס אחיו של הגאון בעל מגיני שלמה ושו"ת פני יהושע, וכל דבריו לא יתכנו, כי הבעל מג"ש נפטר בשנת ת"ח, והג"מ אברהם ברודא נפטר בשנת תע"ז (עיון להלן) איך אפשר שאחת מנשי דוד השלישי להבעל מג"ש תהי' נשואה להר' צבי ברודא שהיא דוד חמישי להג"מ אברהם ברודא אשר חי כשבעים שנה לאחר הגאון בעל מגיני שלמה, גם אי אפשר להיות אשר בשנת תפ"ח כעשר שנים לאחר מות הג"מ אברהם ברודא יבא דוד חמישי לו בהסכמתו על ספר דברי הברית, וההסכמת הזאת היא שהטעתו להמחבר ס' בית יעקב, כי חשב שהחתום עליה „צבי הירש בטוהר"ש ברודא" הוא במוה' שלום אבל נראה שהר"ת בטוהר"ש הם כמוהר"ר שאול, והר"ר צבי ברודא הוא אה להגאון מ' אברהם בנ"ו שאול ברודא, וזה הרצ"ה היה חתן הרב מ' ישראל אבר"ק ואבלודאווי בן הג"מ שלום מבירו בה"ק מוה' ישראל מראזונאי כמ"ש בדעת קדושים.

** עיני הקורא תחזינה מיושרים בדור השני והשלישי אשר לפנינו, שבני הגאון מ' שלום אבר"ק בירו המה האחים הגאונים הר' ישראל והר' חיים, שהיו שניהם ג"כ רבני בירו, הראשון נתקבל בבירו אחר מות אביו ז"ל, והשני בא אחר אחיו למלאות מקומו, וכי גם להג"מ חיים היה בן בשם ישראל שהיה ג"כ אבר"ק בירו, ואשר להג"מ ישראל הלזה לא היה כלל אה בשם חיים. ולפי"ז נכון לאשורו מה שכתוב בק"ג (דף 211), הרב מ' משלם זלמן אבר"ק פאקראי בן הרב הגאון המפורסם מוה' חיים אבר"ק בירו ואחיו הוא הרב הגאון המפורסם החוב"ב מ' ישראל אבר"ק בירו והמדינה ואביהם הגאון מ' חיים כו"ו שהמאמר ואחיו כו"ו נמשך למעלה אל הרב מוה' משלם זלמן דפתח מינה ולא להגאון מ' חיים אבר"ק בירו דסליק מיניה, כי אביהם של אלו היינו של הג"מ חיים ואחיו הג"מ ישראל, לא ר' חיים היא כ"א הגאון מ' שלום וכן העיד ג"כ ח"י הג"מ ישראל בהסכמתו ע"ם ח"א וע"ם דברי הברית בשם אביו „ישראל באאמ"ר ה"ה מ' שלום ולה"ה" אטנם בעל שה"ג החדש שנה בזה. וע"כ קרא כמערכת גדולים אות ה' בשם הרב מ' חיים אבר"ק בירו בן הג"מ חיים ז"ל ללא אמת, אך כמה שמיום בעל ק"ג „ואביהם הג"מ חיים הוא נין ונכד להג"מ יצחק אבר"ד ור"מ דק"ק פויון ותסך יהדותו ע"ם עמודי בית יהודא לא דק כי כן כתוב שם „הראשון כמעלה החזיק על ידי הגאון המפורסם החוב"ב מ' ישראל נר"ו אבר"ק בירו והמדינה נין ונכד להגאון מ' יצחק ולה"ה אבר"ד ור"מ דק"ק פויון" וברורים הדברים שנאמרו רק על הגאון מ' ישראל, אשר אטנם כן היה נין ונכד להג"מ יצחק מפויון מצד אמן. אך לא על אביו הגאון מ' חיים ז"ל.

(ב) הרב הגדול מוה"ר יצחק ז"ק אב"ד בק"ק פאסוואל בואמוש .

ג) הרב המופלג הישיש הנבון ובקי ישר לכת שר ונגיד בישראל מוה' מיטלש זלמן ז"ק אב"ד דק"ק פאקראי, ולבסוף עזב את הרבנות ותקע אהלו בוויילנא, שם הקדיש ימיו לתורה ולחכמה עד זקנה ושיבה, ובעל קרי' נאמנה העתיק מפנקס דקלוויז הישן בוויילנא שטר צואתו אשר הרים נדבה על קניות ספרים לקלוויזין ולצדקה גדולה ובקור חולים. נפטר לעולמו ביום י"ג אדר שנת תק"ס לפ"ק, כן חרות על מצבתו המועתקת בק"ג (דף 211), אשתו הרבנית מרת שפרינצא בת הרב מ' שמחה הכהן ראפפורט נפטרה בוויילנא ק"ד אייר תקס"ב לפ"ק (אבני קודש 50 ועיין בדף).

להגאון מ' דוד קצינליפויגין חמשה בנים :

א) הגאון הגדול המפורסם מוה"ר אברהם קצינליפויגין אב"ד בק"ק סלוצק ובריסק והגליל, בסלוצק הסכים ע"ס שו"ת בית אברהם להג"מ אברהם הכהן אבד"ק מרלא בשנת תק"ו, וע"ס שערי בנימין להר' בנימין זאב אשכנזי. ובועד מיר חתם להסכים על החרם נגד מהר"י אייבשיץ בשנת תקי"ב, "הוב"ק סלוצק" וע"ס בית יעקב אש על איוב שנדפס בפד"מ שנת תקכ"ה (**). ובהיותו בבריסק הסכים ע"ס סדר הדורות ד' קארלסרוהא בשנת תקכ"ה, וע"ס באר מים לש"ב הר"מ מטיקמין נכד המג"ש בשנת תקכ"ו, וע"ס מאיר נתיב בשנת תקכ"ז, ועל סדר התפלה להגאון מ' ארי' ליב עפשטיין מקניגנסבערג בשוק זעלווי בשנת תקכ"ח, ע"ס ככב יעקב להר' יעקב אבד"ק לויצק, וע"ס תפארת ישראל להג"מ ישראל יפה משקלאב בשנת תקל"ג, ע"ס מצמיח ישועה על המרדכי, ע"ס באר אברהם על יו"ד להר' אברהם דוב אבד"ק אורלא, וע"ס גבעת שאול למחותנו הגאון מ' שאול אב"ד דק"ק למאו בשנת תקל"ד, ע"ס עמרת יוסף להרב מ' יוסף אבד"ק ליסקאווי בשוק זעלווי בשנת תקל"ו, וע"ס שלמו שמחה למחותנו מ' יהודא ליב אבד"ק ואגר בשנת תקמ"ו, אשתו היתה בת הג' מ' יוסף ב"ר אלי' עטקעס מוויילנא (*). ובהיותו בשנת תפ"ז בבית חמיו ראה את הגר"א בילדותו כבן ז' שנה ויקחהו ויוביל אותו לאביו לקידאן (עלית אליהו), מנוחתו בק"ק בריסק דליטא וזמן פטירתו לא נודע על בירור כי נמחקו האותיות על מצבתו ולא ניתנו לקרות, אך מהספרו שנשא עליו הרב מ' אליעזר הלוי דרשן ורב דקלוויז בק"ק פינסק הנדפס בספרו ריח השדה בשקלאב שנת תקנ"ה

(* ע"ס בית יעקב אש שנדפס תקכ"ה אינו מבוואר הזמן כתי שנתנו להסכמות עליו. אך מזה שכתוב בעיר תהלה (דף ל') שנתן הג"מ אברהם הסכמתו ע"ס מים עמוקים בשנת תק"ך מבריסק נראה שהסכמתו ע"ס בית יעקב אש שחתם עליו "הוב"ק סלוצק" נתנה עוד קודם לשנת תק"ך.

(**) ביחס המרפס את ספר מגלת איבה החדש בסופו נאמר שאשת ר' אברהם קצינליפויגין אבד"ק בריסק היתה בת הג"מ שמחה הכהן ראפפורט אבד"ק לבוב, ואולי כדבריו כן הוא בזוג שני.

נראה שנפטר קודם לשנת תקנ"ה, וזוה סתירה למ"ש בעיר תהלה (דף ל') שהיה ר' אברהם אבד"ק בריסק עד שנת תקס"ו ובכלל.

(ב) הגאון מוה' מ'שלם זלמן קצינלינפויגין אבד"ק קיראן והגליל וחתום בפנקס שמה בשנות תקי"ח תק"ד תקכ"ב ותק"ל, הסכים ע"ם בית יעקב אש שנדפס בפפד"מ שנת תקכ"ח, וע"ם הפארת ישראל להג"מ ישראל יפה משקלאב בשנת הקל"ג.

(ג) הגאון מו"ה יואל קצינלינפויגין אבד"ק שינאווי יארטשוב והרובשוב, הסכים ע"ם אסיפת יהודא הנדפס בפפד"מ תקכ"ג, אשתו יארא היתה בת הג"מ חיים הכהן ראפורט אבד"ק לבוב בעהמ"ח שו"ת ר"ח הכהן ושם סימן ק"ג ק"ד שתי שאלות מהג"מ יואל חתנו הלזה. —

(ד) הגאון מו"ה ישראל קצינלינפויגין אבד"ק בק"ק קלווריעו וק"ק ווילקא= ווישק בפולין ואגפיה, הסכים על פירוש שה"ש להרמב"ן בשנת תקכ"ב, וע"ם חובת הלבבות עם פירוש נאדר בקודש שנדפס בשנת תק"ן בחוראדנא.

(ה) הגאון מ' שלום קצינלינפויגין אבד"ק אשאטיו (ס"ס מגלת איכה החדש).

דור הרביעי

להרב מ' אליעזר ליפמן ז"ק בן אחד ושתי בנות:

(א) הר' יעקב ז"ק נפטר בחי' אביו י"ב כסליו תק"ד (פנקס ח"ק דף צ"ו ע"ב).

(ב) מרת דינה אשת הרב מ' יעקב ב"מ לוי בעל חדושי מהר"י הי' דיין בראזינאי וח"י בפנקס שמה (דף קנ"ח) בשנת הקנ"א — נפטרה ו' ניסן תקמ"ז (פנקס ח"ק שם).

(ג) מרת יוכבד אשת הרב הגדול מוה' יעקב ב"מ אליעזר סו"ד וס"ץ בק"ק פינסק, וח"י בפנקס ראזינאי בשנת ת"ך.

להר' אברהם במהררל"פ שני בנים ובת אחת:

(א) האלוף התורני הראש הג' המופלג מוה' אריה לייב ז"ק, הי' פרנס ומנהיג הקהלה בראזינאי כמה שנים וח"י בפנקס שם פעמים הרבה, ובפנקס ב' (דף קמ"ו ופ"ו) שנת תק"ט חתם, וז"ק מקום הראשון בביהמ"ד אצל ארון הקודש הי' להרב אב"ד והשני למענהו (פנקס ח"ק שם), ונראה שהי' עוסק בחכמת הקבלה, כי בפנקס שם מבואר שהשאלה לו הח"ק ספר עין חיים להאר"י כתב יד יקר מאד (שהי' עוד בימינו בביהמ"ג דראזינאי), ונתן משכון ע"ז שט"ח ע"ם מאה זה"י והחזיק אותו משנת תק"ו עד שנת תק"ט. — בשנת תק"ח נתנה לו חוקה להתפלל לפני התיבה ביום ב' דר"ה יום היא"צ של הקדושים וגם ביום"כ (פנקס ב' דף קמ"ב) נפטר בש"ק ב' סיון תקמ"ח ונקבר למחרתו, ואשתו מ'

חי' בת מ' טובי' הכהן נפטרה ר"ח סיון תקנ"ג ונקברה אצלו ומצבתם חקוקה על אבן אחת (אבני קודש 2).

ב) האלוף פרנס ומנהיג מוה' אברהם שנולד אחר מות אביו ונקרא בשמו היה מראשי ודייני ראוניאי משנת תקי"ז עד תקמ"ו ונפטר מ' מבת תקנ"ד (אבני קודש 3), אשתו מ' ביילא היתה בת הגאון מ' דוד מפראג אב"ד דק"ק ברעוי.

ג) אשת האלוף פרנס ומנהיג מוה' ארי' ליב במ' אברהם מטיקטין ועל מקומו יבא לבית אבותיו בשנת תק"ב בא לגור בראוניאי ככתוב בפנקס גחש"א שם (דף ר"ז) שנתקבל באהבה וכבוד לח"ק ח"י חשון תק"ב שנת בואו לשם, הי' קצין וראש בראוניאי ונמנה כמה שנים בין הדיינים שמה.

להר' שלום בר משה בן ובת:

א) הרבני מ' אלי' ז"ק, הי' חוכר בראוניאי בשנת תע"ח (פנקס ב' דף מ"ד) ח"י בפנקס שם (דף קנ"ה) בשנת תפ"ו „אלי' במ' שלום ז"ק" נפטר ד"ו כסליו תצ"ו (פח"ק דף ע"ג).

ב) מרת ליפשא אשת מוה' אהרן מוזכרת בפנקס א' בראוניאי (דף ס"ב) בעסק שט"ח ובהערכות בשנת תע"ג, ובעלה הי' מהדיינים בשנת תע"ח.

להג"מ הירש ברודא שני בנים:

א) הרב מוה' אברהם אבלי מטעלש, חתם בפנקס קידאן בין המנהיגים בועד הגליל שהי' בק"ק רימאווזי זי"ן שבט תקכ"ב „אברהם בהרב הגדול מ' צבי הירש ברודא ולה"ה" ומוזכר בהקדמת ספר שלמי שמחה לחתנו הרב מ' יהודא ליב אבד"ק זאגר.

ב) הרב מוה' יוסף חתם בועד גליל קידאן ח' שבט תקל"ח „יוסף בהרב הגדול מוהר"ר צבי הירש וצלה"ה ברודא מקעלם".

להג"מ יצחק ז"ק מפאסוועל שלשה בנים ובת אחת:

א) הגאון מ' צבי הירש ז"ק אב"ד בק"ק פאלאצק ושקוד עד שנת תקמ"ח.

ב) הרב מוה' זכרי' מענדל ז"ק בא בשנת תקמ"ד עה"ח בפנקס רש"ד * על החומשים עם תק"ס.

ג) הרב מוה' אשר ז"ק בעיר סאמאוו, חתם גם הוא בפנקס רש"ד בשנת תקמ"ד.

ד) אשון הגאון מוה' יהודא ליב ברודא.

* פנקס התומים ממדינת רוסיא, לישא ופולין על החומשים (עם ביאורו ותקון סופרים שהיה ברעת הר' שלמה דובנא להרפ"ס), נמצא כעת כתב יד באספת—פרידלאנד. (ראה: בן גרני, ברשימותי קהלת משה אות ב'). ש.

להרב מוה' משולם זלמן קצינלינפויגין שני בנים:

(א) הרב הגדול ונודע בשם מוה' אשר ז"ק בוילנא, מצבתו המועתקת בס' קריה נאמנה תתן עדותה על גודל ערכו בתורה ובעבודה כי יקרא „איש אלקים קדושים" נפטר כבן ששים ושש על פני אביו ביום א' י"ז מנחם אב שנת והמשרה לפ"ק.

(ב) הרה"ג המפורסם מוה' ישראל ז"ק וקהיים חתן הקצין המפורסם מ' אברהם אבא סאלאווייצ'יג בקאוונא.

להגאון מוה' אברהם קאצינלינפויגין שבעה בנים:

(א) הגאון מוה' מנחם נחום קצינלינפויגין אבד"ק בירו והגליל¹).

(ב) הגאון הצדיק מוה' יוסף זצ"ל קצינלינפויגין אבד"ק בריסק והגליל, הסכים באלול תקל"ח על ספר פני אריה ובמ"ו אלול תקמ"ז ע"ס הלכה פסוקה על משניות בהיותו על יומא דשוקא בועלווי, בשנת תקמ"ב היה בתור עובר אורח בקיראן ובא עה"ח י"א אדר בפנקס שם ליתן עזו ותעצומות לכל הנעשה בוועדי הגליל אצלם ולקיים את הכל בחותמו².

(ג) הגאון מוה' יחזקאל אב"ד דק"ק סיסלעוויץ, הסכים ע"ס מראות הצובאות להג"מ משה זאב אבד"ק ביאליסטאק.

(ד) הגאון מוה' יואל אבד"ק קאמיראוויק, נתקבל לחברה בבריסק ד"ב אדר א' תקמ"ז (ע"ת 125).

(ה) הגאון מוה' דוד קצינלינפויגין אבד"ק וואלקוויסק וסו"ד בק' בריסק הוא כתב הקדמה רסדור על קלף אשר בביהכ"נ דק"ק בריסק (מכתב הג"מ מאיר יונה בס' ע"ת³).

(ו) הגאון מ' טשה קצינלינפויגין.

(ז) הגאון ה' אפרים קצינלינפויגין בסיסלעוויץ.

להג"מ משולם זלמן קצינלינפויגין שני בנים ובת אחת:

(א) הגאון מוה' מנחם נחום קצינלינפויגין אבד"ק קיראן והגליל התם בפנקס קיראן משנת תקל"ח עד שנת תקל"ח, ובפנקס שקוד בשנה ההיא, הסכים

¹ אשתו מרת רחל היתה בת הגאון מוה' יצחק הלוי הורוויץ אבד"ק גלונא ואה"ז בהגאון מ' יעקב יוקל אבד"ק ברארי גלונא ואה"ז בהגאון איש המופת מוה' סאיר הלוי הורוויץ אבד"ק טיקטין בהגאון מוה' שמעלקא אבד"ק טארני בהרב מ' יהושע הארוך בהגאון החסיד מ' פנתס הלוי הורוויץ מקראקא ניסו של הרמ"א (סוף מג"א החדש).

² אשתו מ' עכסה היתה בת הגאון מ' שמהה הלוי אבד"ק סלאנים, שיבוא זכרו בהרה"ד ונפטרה ביום א' ב' אדר ראשון תקל"ב.

³ אשתו היתה בת הרב מ' יהודא ליב אבד"ק זאגר בהג"מ שמחה טיקטונד נכד הג"מ נחמן סירקין אבד"ק בריסק נכד הב"ח (בס' שלמי שמחה).

על ספר תפארת ישראל להג"מ ישראל יפה משקלאב שנרפס בפפר"מ תקל"ד*.)
(ב) הגאון מו"ה מרדכי קצינלינבוין, התום בס' לוחות העדות עם
חכמי לובלין.

(ג) מרת בת שבע אשת הגאון מ' נתן נטע ראבינאוויץ אבד"ק ראסיין
בואמוט.

להגאון מ' יואל אבד"ק שינאווי בן :

הרב מוה' דובעריש קצינלינבוין, הוציא לאור ס' מים יחוקאל לאביו
זקנו הגאון מ' יחוקאל בשנת תקמ"ו בפאריצק¹.)

דור החמישי

להרב מ' יעקב במ לוי בן :

הר"ר משה דיין בראוינאי חשוב ונמנה בהתמנות שם (פנקס ב' דשם).

להרב מ' יעקב סויד בן :

הרב המאה"ג המפורסם בחריפות הישיש מ' אליעזר בעהמח"ס משנת
דראב"י על הש"ס, נולד לאביו ז' טבת בשנת תק"ד, ובשנת תקל"ד בהיות לו
שלשים שנה נסמך מהגאון ר' רפאל האמבורגער שהי' או אב"ד בפניסק מקום
מגורי אביו, אשתו הראשונה היתה בת הגאון המקובל מ' יצחק אייזיק אבד"ק
פניסק שנהרג במסע לכפר להיות סנדק ונהפכה עליו העגלה וימת, ובמות
עליו אשתו הראשונה. נשא את בת הגביר הצדיק מ' נחום גריעווער בסלאָנים
ויגר שם. ושם שקד על התורה וחבר את חבוריו ויחי שבע ושמונים שנה,
וישב אל האלהים בעשרה בטבת שנת תקצ"א בעיר סלאָנים, (כ"י נכדו הרב
מ' שלום מרובועוויץ).

להאלוף מ' אריה ליב ז"ק שני בנים ושתי בנות.

(א) הרב הקצין המפורסם מוה' יעקב ז"ל זקהיים, היה ראש ודיין
ונבאי בראוינאי וחי' על הקנות הקהל בפנקס ב' שמה (דף מ"א) נפטר ז"ך
כסליו תקס"ז, (אבני קודש 4) אשתו מ' גומא בת מ' יצחק נפטרה מ"ו אלול
תקפ"ט (פנקס ח"ק שם).

* הוא ס' תפארת ישראל שנרפס בפ"פ דאדר תקל"ד (נמצא בקהלת משה). ובראשו
הסכמות רבות (הנוגעות גם לס' אורי ישראל ראה ברשו' קהלת משה אות א' 473 №).

ש.

¹ אשתו מ' יענטע מענצוי עמדה לימינו להמציא מעות להוצאות הרפום (הקדמה לס'
מים יחוקאל).

(ב) הישיש וצדיק מפורסם מו"ה **מזביה ז"ל** זאקהיים, היה מראשי מנהיגי ראוניאי ודיין כמה שנים שם, סוחר מפורסם בימי נעוריו, אך בחצי ימיו עזב מסחרו והניח כסף מלא לכלכל שארית ימי חייו, וישב לפני ה' על התורה ועל העבודה גם היה בעל מדות תרומיות ורודף צדקות. נפטר ו' שבט תקפ"ב. (אבני קודש 5), אשתו מרת חנה היתה בת הרב הישיש מ' יוסף ז"ל מפרוויץ התן הגאון מ' שמואל שיק אבי הגאון מ' חנוך העניך ש"ק אב"ד בק"ק פרווינא ושקלאָב—ונפטרה כ"ה אלול תקע"ו (אבני קודש 6).

(ג) מרת רויסנא אשת האלוף מוה' זאב וואלף במ' יחיאל מראשי עיר ראוניאי. נפטרה מ' ניסן תקס"מ.

(ד) מרת מינדל היא היתה אשתו הראשונה של הרב הגדול מוה' צבי הירש ס"ג בוילנא.

להאלוף מ' **אברהם ב"ר** אברהם שלשה בנים ושתי בנות:

(א) הרב הגרול המפורסם בתורה ובחסידות מו"ה **צבי הירש זצ"ל** ס"ג בוילנא נפטר בשם טוב ק"ב טבת תקפ"ה בו ביום שנפטר שם הגאון מ' שאול קצינלינפויגין שיבוא זכרו כדור הוה להלן. אך פטירת ה"ר הירש קרמה. ע"ב התעסקו תחלה בקבורתו ולזכרו הוקמה מצבת אבן (אבני קודש 59), אשתו הראשונה מ' מינדל היתה בת דודו הר' אריה ליב ז"ל והשניה מרת לאה בת הגאון מ' חיים אב"ד בק"ק זיטל שיבוא זכרה במשפחת היילפרין.

(ב) הרב הגדול הגביר הצדיק מוה' **שמואל זצ"ל** בעיר מילאט⁽¹⁾.

(ג) המופלג מו"ה **מנחם מענדיל ראש** ומנהיג בראוניאי עד שנת תקמ"ה. נפטר ג' אב תקפ"ח⁽²⁾.

(ד) מרת ח' שא אשת הרב מוה' **יעקב בהרה"ג** מוה' יהודא הלוי אשכנזי, מנהיג ראש ואלוף בראוניאי⁽³⁾.

(ה) מרת יס כה אשת הראש פרנס ומנהיג מ' מנחם מגלי במ' מיכאל. ראש דיין ונבאי ברווינאי משנת תקל"ג עד תקנ"ה (פנקס הקהל שם) נפטר ער"ח אלול שנת תקנ"ו (פנקס ח"ק שם).

להרב מ' **אברהם אבלי ברודא** בת:

מרת פ' ע' א אשת הרב המאוה"ג מוה' **יהודא ליב** אבד"ק זאנר בעהמ"ח ספר שלמי שמחה על האשרי (שם בהקדמה).

⁽¹⁾ אשתו היתה בת הרב הגביר הגאון ומקובל מוה' ישראל הלוי ז"ל הורוויץ במילאט, אשר בנסעו לעיר ראוניאי הכיר שם את ה"ר שמואל בעודנו נער בו יגרל ויהיה לשם ולתהלה ויקחתה אתו למילאט ויהי לו לאב ולחותן.

⁽²⁾ ולו היו שתי נשים הראשונה מ' ויכבד נפטרה ד' שבט תקנ"ד, והשניה מ' חיה בת מ' אריה לאב הכהן נפטרה ז"ך אלול תקפ"ו (פנקס ח"ק שם).

⁽³⁾ הובא לבית האמורים ע"ד עלילת דם והבטחת הקרושים לפני מותם לינצאי הלציתם

להרב מ' צבי הירש ז"ק משקוד שני בנים :

(א) הרב החרוף מוה' משלם זלמן ז"ק.

(ב) הרב המאה"ג מוה' יצחק ז"ק אב"ד דק"ק שקוד משנת תקמ"ח עד תקס"א וח"י בפנקס שקוד „יצחק בהרב המנוח מ' צבי ז"ק חופ"ק שקוד ואגפ"י".

להג"מ יהודא ליב ברודא בן ובת :

(א) הרב החרוף מוה' משה אברהם ברודא.

(ב) אשת הגאון הצדיק מוה' שלמה בהחסיד מ' גרשון מלובלין בהג"מ אברהם אבלי היה אב"ד בק"ק פאסוועל, פומפיאן, אבאלניק ואניקסט ושם נפטר בשנת תקס"ו כי בשנת ההיא חתם בנו הגאון ר' אבלי בהוספת מלת „הכ"מ" על שם אביו בתשובתו להגאון מ' חיים מוולאָזין, והוא בכ"י עד היום.

להרב מ' אשר במ' משולם זלמן זק בן :

הרב מוה' יעקב ז"ק בוילנא. חתם על צואת הרה"ג מ' נח בלאך טוילנא ה' תמוז תקס"א „יעקב במ' אשר ז"ק ולה"ה".

להר' ישראל זקהיים בקאָוונא בן :

הנגיד המופלג מוה"ר בנציון ז"ק בקאָוונא ושם מ"כ.

להג"מ טנחם נחום קצינלינפויגין אבד"ק בירו שני בנים :

(א) הרב הג' מוה' משלם זלמן קאצינלינפויגין, היה אב"ד בגליל קידא וחתם בפנקס שקוד בשנת תקל"ח.

(ב) הרבני מוה' זאב וואלף קאצינלינפויגין, נפטר י"ב תשרי תק"ז בסלוצק (פנקס הח"ק שם).

להגאון מ' יוסף אבד"ק בריסק ארבעה בנים :

(א) הגאון מ' שמחה קאצינלינפויגין אב"ד בק"ק זאבלוראָווי.

(ב) הגאון הצדיק מוה' שאול קאצינלינפויגין בוילנא, חבר הגהות על הש"ס ונדפסו שם. הסכים ע"פ שלמי שמחה בשנת תקמ"ו, ועזר בהוצאות להביא לביה"ד את הס' שבט מיהודא על משלי בשנת תקס"ג להרב המ"מ מפאלאצק בן הסכים ע"ס עמוד הימני בשנת תקס"ט, על שו"ע הגר"א בשנת תקע"ט, וע"ס נפש החיים להגאון מוה' חיים מוולאָזין בשנת תקפ"ד, נפטר בוילנא כ"ב סבת תקפ"ה, ויוקנון עליו הגאון מ' אברהם אבלי אבד"ק חערסאָן בהספרו שנדפס בספרו בית אברהם (*).

כי ישתחו על קבריהם. היא שעמדה לו להצילו מרעתו שחקר הדובס סאפיה בחכמתו את דבר העלילה לאמתה וישלחהו לחפשי.

(* ונדפסו עליו הספרים בספרים רבים, וקינות במחברות מיוחדות : א) אבל ככר

ג) הגאון הצדיק מוהר"ר ארי' ליב קאצינלינפויגין אב"ד בק"ק ברוסק, הסכים ע"ם שלמי שמחה שנרפס בוילנא תקס"ה, ועל הירושלמי שנרפס בקאפוסט בשנת תקס"ח ועל המהר"ם שיף שנרפס בפאריצק תקע"ו. ועל הרגום רב יוסף על דברי הימים שנרפס בוילנא תקע"ה, על המניני ארץ שנרפסו בלובק תקפ"ו ע"ם אגודת אוזב להג' משה זאב בשנת תקפ"ה, ועל פירושי אדר"ן להר"א בן אברהם שנת תקצ"ג הלך למנוחת עולם ביום א' י"ב אב תקצ"ז ומ"ב בברסק.

ד) הרב החסיד המקובל מוה' משלם זלמן קאצינלינפויגין בלובלין, חתם בפראנומראנט על החומשים עם תקון סופרים להרש"ד ח' אב תקמ"ד ונפטר בימי עלומיו ח' אדר תקמ"ו בלובלין (אבני קודש 42).

להר' אפרים קאצינלינפויגין בן :

הרב מוה' אברהם בסיסלעוויץ, מופלג בתורה ובעושר וכבוד והאריך ימים (מכתב הג"מ מאיר יונה בס' ע"ת).

להג"מ מנחם נחום אבד"ק קידאן בן :

הגאון מוה' משה מרדכי קאצינלינפויגין אבד"ק קידאן והגליל, ח"י בפנקס שם משנת תקמ"ד עד תקנ"ה, הסכים ע"ם שער הרחמים להג"מ מפאלאצק בשנת תקמ"ג וחתם גם בפנקס שקוד בתקנות הגליל כמה פעמים.

להג"מ מרדכי קאצינלינפויגין שני בנים :

א) הגאון מוה' דוד אב"ד בק"ק ווילקי במחוז קאָוונא.

ב) הגאון מוה' נחום אב"ד בק' ווילקי.

להג"מ נתן נטע ראבינאוויץ בן :

הרה"ג המפורסם מוה' דובער אב"ד בק"ק ראסיין בזאמוט.

דור הששי

להרב הג' מ' אליעזר גראיייווער חמשה בנים ושתי בנות :

א) הרב המופלג מוה' יצחק אייזיק נולד לאביו מאשתו הראשונה ונקרא בשם אבי אמו.

מאת אד"ם הכהן לעבענזאהן, ברשי' קהלת משה № 85. ב) נבעת שאול טרצ'ה לקא"ב, ברשימותי ק. מ. אות ג' (המוכן לבוא ברפוס). ש.

ואלה בני אשתו השניה :

- (א) הגביר הגאון מ' זלמן ריוואם בשקלאב¹ .
(ב) הרב החריף הצדיק מוה' איסר בשקלאב נקוב בשם ר' איסר קישעם² .
(ג) הרב החריף מו"ה צבי הירש בסלז'נים .
(ד) הרב הגאון החריף מוה' פנחס בוילקאמיר^{*} .

להר' יעקב זקהיים שלשה בנים :

- (א) הנגיד הנכבד מוה' אברהם בראזינאי .
(ב) הגביר המפורסם י"א ואוהב צדקות מיה' גרשון ז"ל זקהיים בראזינאי, בנה בהמ"ד בחצרו שם, ונחלת הקדושים עם המערה אשר ממנה יצאה העלילה למורשה ביד נכדיו עד היום, נפטר מ"ו אב תקצ"ה (פח"ק שם) ואשתו מ' אסתר בת ר' צבי הלוי נפטרה ד"א אלול תרמ"ו (פח"ק שם) .
(ג) הרב המופלג מו"ה ישעיה זקהיים במיקטין, אשתו מאמיל היתה בת הג"מ ואב גאלדע .

להר' מרוביה שלשה בנים וארבעה בנות :

- (א) הרב הגביר הנודע בשערים מופלג וי"א נדיב ושוע מוהר"ר יוסף זצ"ל זקהיים בוויילנא, ראוי היה האיש הזה שיקבע בספר פרשת גדולתו ומעשיו אשר עשה, אין די באר צדקות פורונו בישראל, גם אשתו הצדקנית ונדיבה מרת ר חל ז"ל היתה לו לעזר ויעזרו שניהם ברוח נדיבה ויד רחבה לכל אנשי משפחותם, השיאו בניהם ובנותיהם לפי כבודם, לבד מה שנתנו בקביעות בכל שנה לכל קרוביהם לפי ערכם. ואין איש יודע כמה זולת הישיש וי"א מ' אליעזר משה עפשטיין ז"ל שעל ידו היה שולח מכספו לקרוביו בראזינאי, אף הוא ראה כמה פעמים עיני ר' יוסף נוזלות דמעה מרוב צער, כי בצרת קרוביו לו צר, ובתתו להם היה שמח שמחה גדולה. —

קבע מקום לתפלתו ערב ובוקר וצהריים בבהמ"ד אשר הכין לו בחצרו, ולא עבר יום שלא למד תורה עם רבו הקבוע לו, על שלחנו היו מסובים המיד אורחים הגונים עד שמנה עשר איש ויותר, ואשתו השניה מרת פיי גל ז"ל חלקה בעצמה מנות לכל אורח בכבוד ויקר. וקבלה את כל אחד בסבר פנים יפות, וזה השלחן אשר לפני ה' במקום המזבח בזמן הזה. —

¹ גיסו של הרה"ג מוה' פנחס ריוואם ויתדיו למדו תורה כמה שנים בחדר סגור ומסוגר ואחר מות אשתו הראשונה נשא בזקנותו את ה' מיניא בת אהיו מ' יצחק אייזיק ונסע עמה לארץ הקדושה, ואחר היותו כשנה חמימה שם נפטר, (מב"י הרב מ' שלום מרובעוויין) .

² הוא התענה ארבעים שנה יום יום ולא אכל דבר מן החי ואף בהיותו סוחר לייפציג לא זו מהנהגותיו, אליו נהרו כל הסוחרים אשר היה להם דבר בין איש לרעהו ולו שמעו ויחלו, וכאשר הורה להם כן קבלו לעשות .

^{*} (ה) כרת היה אשת הרב הגביר מוה' משה מייזל מהורדאק .

(ו) כרת יוכבד אשת הגביר הצדיק מ' גרשון ז"ל מגוע הגאון בעל פנים מאירות .

כל גדולי ווילנא חלקו לו כבוד ויקר, והגאון מוה' יצחק מוולאוין זצ"ל היה בא להתיעץ עמו בעניני הישיבה ואה"ק וחפצי הכלל, ויאהבהו מאוד על יאתו הומתו וצדקותיו, גם האיש משה הצדיק השר מונטיפיורי ואשתו הצדקנית מרת יהודית ז"ל באו לשחר את פניו בהיותם בשנת תר"ז בוילנא.

האריך ימים יותר משמנים שנה, ובמותו ראו רבים ובפרט אהבו הנאמן הרב המאה"ג המפורסם מו"ה זלמן זאב מ"מ ומ"ץ בוילנא את הכתוב בפנקסו שפור לצדקה יותר מששים אלף רז"כ מלבד אשר לא באו בכתובים, זכותו תעמוד לכל יוצאי חלציו ושמיו ינון לכבוד ולתפארת, נפטר בוילנא בעשרים לחודש אדר השני שנת תר"ח, אשתו הראשונה מרת רחל נפטרה שם ז"ך אדר הקע"ז, והשניה מרת פייגל נפטרה בבאיליסמק ביום ג' ג' סיון שנת תרכ"ד לפ"ק. — (אבני קודש 57, 60, 68).

(ב) הנגיד המופלג מו"ה ישראל ז"ל זקהיים, היה סוחר נכבד וידע פרק בשיר להתפלל כל ימיו בכהכ"נ דראוניאי ביום היא"צ של הקדושים ולהוכיר נשמותיהם ברגלים ובויה"כ נהוג מאז מקדם. —

(ג) הנגיד מו"ה ארי' ליב ז"ל זקהיים.

(ד) מרת ביילא אשת הר' מאיר ליב הכהן בלידא, נפטרה יו"ד אלול

תק"ע (פח"ק בראוניאי).

(ה) הגבירה הצנועה וחכמה מרת הנ"ל אשת הג' מוה' יעקב

פאלאק במינסק.

(ו) הצנועה מרת חיה אשת הגאון המפורסם מוה' ישראל במוהר"ר חיים היילפרין*) תלמיד הגאון מוה' מנחם אליעזר בהגאון בעל עטרת ראש, הי' אב"ד בק"ק אלקניק ראוניאי ומינסק ושם נתן הסכמתו על ספר יהגה חכמה, וע"ס אדר"ן עם שני פירושים להר"א בן אברהם בשנת תקצ"ג. —

(ז) הצנועה מרת מויבא אשת המופלג ונגיד מ' חיים הלוי עפשטיין

נכד הפרד"ס.

להאלוף מ' זאב בר יחיאל בן :

מוה' יחיאל, נולד בשנת תק"ל בראוניאי ונפטר בן ע"ד שנה יו"ד אדר

שני שנת תר"ג (פח"ק שם).

להרב מ' צבי הירש מוולנא שני בנים :

(א) הרב הגאון הגדול צדיק מפורסם שב וישיש מו"ה יוסף דוד זצ"ל

אב"ד בק"ק זימיל וק"ק מיר (**), יש תשובה ממנו בס' „גליא מסכת" להגאון מ'

(*) בהקדמת הגדה דמש"א כתוב כי ר' חיים היילפרין הי' אח להגאון הצדיק ר' בעריש היילפרין מ"מ בלובלין שהיה תלמיד הגאון ר' רפאל מהמבורג ואח"כ גם תלמיד הגר"א בעל אחות אמו והתייחס עד הגאון בעל סדה"ד ע"ש.

(**) תולדות הר"י דוד כתובות בס' גן פרחים ח"א (מאת ר"ם ראבינאוויץ).

דוד מנאוהרדק, הסכים ע"ם שאגת אריה שנרפס בסלאוויטא תקצ"ג, ע"ם מאורי אש למוחר"א שיק י"ב סיון תקצ"ג, על מדרש אשד הנחלים למוחר"א שיק וע"ם אדר"ג עם שני פירושים להר"א בן אברהם בשנת תקצ"ג — נודע ביהודא וב ישראל גדול שמו, וכל צדקותיו ותעניתיו אשר התענה בחייו גלויים וידועים ליושבי ק"ק מיר, והאריך ימים הרבה, אשתו מרת מלכה היתה בת הגאון מוה' משה מקלעצק. —

(ב) הרב הגדול ומפורסם מוה' הירץ ז"ל שמש ונאמן בוילנא. —

להרב מ' שמואל במילאט ארבעה בנים:

- (א) הרה"ג ומפורסם בתו"ח פור הון רב לצדקה מוה' מיכאל ז"ל הורוויץ במילאט, ושם אשתו דבורה בת הצדקנית מרת שרה ממעזריטש בת הגאון מ' יהושע אב"ד בק"ק פינסק שיבוא זכרו בהרחבת הדעת.
- (ב) הרה"ג המפורסם מוה' אליהו הורוויץ, אשתו היתה בת הגאון מ' אליעזר אבד"ק הלוסק, ועל מקומה תבוא לבית אבותיה בהרחבת הדעת להלן.
- (ג) הרה"ג החו"ב מוה' ישראל הורוויץ במילאט.
- (ד) הרה"ג החרוף מו' רפאל הורוויץ אשתו היתה בת הרב הג' מ' אלי בהרה"ג מוה' שמשון איסרלש בסלוצק, (אבני קודש 12, 18).

להשיש מ' מענדל שלשה בנים:

- (א) הר' יחיאל נתקבל לח"ק גחש"א בראזינאי בשנת תק"מ (פח"ק שם).
- (ב) הרב מוה' שלמה דיין בעיר מילאט.
- (ג) המופלג וי"א מוה' שמעון במילאט.

להר' יעקב הלוי שלשה בנים:

- (א) הרב המפורסם מוה' משה הלוי זקתיים.
- (ב) הפרנס מוה' דוד הלוי זקתיים.
- (ג) הנגיד מ' יהודא ליב הלוי זקתיים.

לר' מנחם מנלי שני בנים:

- (א) מוה' שלמה מכונה רשב"ם בהוראדנא, ושם אשתו יחנה בת מ' נח מסלוצק נפטרת בראזינאי שנת תקנ"ג (פח"ק שם).
- (ב) מו"ה יעקב נפטר ז' אב תקע"ג ואשתו קריינא נפטרה מ"ז כסליו תקס"ה (פח"ק שם).

להרב מוה' משה אברהם בן ובת:

- (א) הרב מו"ה זאב וואלף ברודא.
- (ב) אשת הצדיק המפורסם המאה"ג חו"ב בכל חלקי התורה בנגלה ובנסתר מוהר"ר ישעיה זצ"ל מבית אשכנזי המכונה גראממער בוילנא. ושם

נפטר בן שכעים ושש שנה א' דפסח תר"ח באותו יום שנולד בו (ק"ג 281).

להגאון מוה' שלמה שני בנים:

- (א) הרב מו"ה חיים בעיר אבאלניק.
(ב) הרב הגאון הגדול המפורסם מו"ה אברהם אבלי פאסוועלער ראב"ד ומ"ץ בוילנא כשלושים שנה, ונאסף אל עמיו י"ג מנחם אב תקצ"ו, וכל פרשת גדולתו וענותותו הלא הם כתובים ע"ם קר' נאמנה (244).

להנגיד מ' בנציון שלשה בנים ובת אחת (*):

- (א) הרב המופלג מו"ה משה נתן ז"ל בקאוונא.
(ב) הרב המופלג מו"ה חיים צבי זקהיים בקאוונא.
(ג) המופלג מו"ה אשר יעקב זקהיים בקאוונא.

להרב ט' משלם זלמן קאצינלינפויגין בן:

הרב מוה' נחום אל"י קאצינלינפויגין בוילנא.

להג"מ שמחה אבד"ק זאבלודאווי בן:

המופלא ומופלג מו"ה יהושע העישל קאצינלינפויגין בבריסק נתקבל עול ימים בחבורת בתי אבות שם ה"י סיון תקס"ג שלא נעשה עוד ככבוד הזה לצעיר בימים כמוהו (עיר תהלה 126).

להגאון מ' שאול קאצינלינפויגין בת:

הגבירה החסודה מרת עכסה אשת הגביר הצדיק מוה' ירדיה ליפמאן עליאשבערג מאיוועניץ (**).

להג"מ דוד אבד"ק ווילקי שני בנים:

- (א) הגאון מוה' משלם זלמן אבד"ק יאנישאק בואסימ.
(ב) הר' מרדכי קצינלינפויגין בוילקי.

להג"מ נתן נטע מראסיין שני בנים:

- (א) הרה"ג החרף מו"ה מרדכי ראבינאוויץ בראסיין.
(ב) הרב הגביר המופלג מוה' משלם זלמן ראבינאוויץ בראסיין.

(* ד) מרת אסתר ליבא אשת הרב הגדול מוה' חיים יעקב שפירא מ"ץ בקאוונא.

(**) ראה בס' קריה נאמנה עמ' 306.

דוד השביעי

להרב מ' יצחק אייזיק בן :

(א) הרב הגדול החריף מוה' שלום ז"ל ברובעוויץ (*).

להרב מ' צבי הירש בן :

הרב המאוה"ג הדרשן המפורסם הישיש מוה' יוסף שלימ"א בעל המחבר ספר גלילי כסף ושאר חבורים, היה אב"ד בק"ק אסטראב ובק"ק פאריזאווא והיום ראב"ד בק"ק סלאנים והוא כבן תשעים שנה ולא נס לחו' ה' יחיהו וישמרהו .

להרב מ' איסר בשקלאב בן ובת (**):

(א) הרב מוה' דן אבי הגביר מ' יצחק סלאנים והרב מ' יעקב בנאווגאראד הצפונת .

להרב מ' משה מייזיל בן :

הרב הגאון המפורסם מוה' אלי' חיים מייזיל שלימ"א שהי' אב"ד בק"ק דערעטשין, פרווינא, והיום איתן מושבו בק"ק לאדו יע"א .

לר' אברהם זקהיים מראזינאי שלשה בנים :

(א) מוה' שמואל זקהיים בראזינאי .

(ב) מוה' מרדכי זקהיים שם .

(ג) מוה' יצחק זקהיים שם .

להר' גרשון זקהיים ארבעה בנים ושתי בנות :

(א) מוה' משלם זלמן בשערשאב .

(ב) מ' אריה ליב בראזינאי .

(ג) מוה' אברהם שם .

(ד) מוה' יעקב שם .

(ה) מרת בי לא אשת מוה' שמעון דוד זצ"ל חותנו של הגאון המפורסם

(* אלוף געוויי של הגאון הר' דוד לוריא מביחאב, ואבי הגאון מוה' יעקב אבד"ק אסטראב וק"ק קייל בפולין, הוא כתב על ספר זקנו בעל משנת דראב"י את כל יחוסי, ובניו ונכדיו במספר ששים כלם יוצאי ירך ראב"י אשר פקר עליהם לפני מותו שילמדו מדי יום בכל השנה אחר מותו משניות בפרקים המתחילים כאות א' אחר תפלת שחרית, כאות ב' אחר תפלת המנחה, ובאות ד' אחר תפלת מעריב, וכן שמרו את דבריו וימלאו אחריו .

(**) מרת גו טא אסתר אשת הרב מ' אלי' תומארקין אבי הרב הג' המפורסם מוה' יוסף תומארקין אבד"ק קרעמענצוג והגביר המופלג מ' דן תומארקין בראנאצעב, והרב הג' מ' צבי הירש (חתן אחיו מ' יוסף ושמלא מקומו בקרעמענצוג) ור' אריה ליב ז"ל, מאלה שגבה משפחת תומארקין בארצנו .

מוה' מרדכי זצ"ל אב"ד בק"ק משעכנאוויזי ובק"ק פינסק ושם מנחתו כבוד.
(ו) מרת חיה אשת הרב אלי' ליפשיץ ז"ל שנפטר בירושלים.

להר' ישעיה זקהיים במיקמין שלשה בנים ובת*):

הר' יצחק משה במיקמין.

(ב) הר' אריה ליב שם.

(ג) הר' נחמן שם.

להג' מ' יוסף זקהיים שני בנים ושלוש בנות:

(א) הרב הגביר הגדול בתו"ח ומפורסם בחכמתו על ארץ רבה בלשן ופלוסוף אלקי מ' אברהם ז"ל זקהיים בוויילנא בא במכתב תהלה ע"ס כוכבא דשבימ¹) להחכם התוכן סלאנימסקי והמחבר יבנהו בשם „חכם הכולל תוכן ופלוסוף אלקי" חבר ס' יד החזקה על הגדה של פסח בפלולים נחמדים (נדפס²) בוויילנא הקצ"ה) ובעמדו בבית אביו הרה"ג מ' יוסף ז"ל לפני השר מנמפיורי ז"ל בהיותו בשנת תר"ו בוויילנא הרבה שיחה עמו בלשון אנגלי, גם היה המליץ בינותם, ונפטר בוויילנא ׳ך' סיון תרל"ב³) (אבני קודש 61) אשתו הראשונה היתה בת הרה"ג המפורסם מופלג ווי"א מ' ישראל בהר' ארי' משערשאב, והשלישית מרת דבורה בת הגאון מ' אריה ליב הלוי אבד"ק מיקמין הבא במשפחת ק"ב.

(ב) הרה"ג השלם מוה' לוי ז"ל זקהיים נפטר א' דר"ח אדר השני תרל"ח בראסטאב על נהר דן, אשתו מ' פערל היא בת הגביר הרב הגדול פאר הוחש ומפורסם מ' חיים נחמן זצ"ל פרנס ותבא על בית אבותיה בהרחבת הדעת דף 254, נפטרה ׳ך"ב שבט תרל"ט בוויילנא (אבני קודש 63).

(ג) הצנועה מרת קילא אשת המפורסם ווי"א מ' ארי' ליב ז"ל גינצבורג בוויילנא נפטרה ׳ך"ד סיון תקפ"א (אבני קודש 58).

(ד) הצדקנית מ' חנה ז"ל אשת הר' שמואל ישראל פרענקעל מסטאלין מ"ב בווארשא.

(ה) החשובה וכבודה ביראת ה' מ' חיה איידל תחי' אשת הג' מ' משלם פיבל בלאך בבואליסטאק.

להר' ישראל בן אחד:

(א) מ' יעקב ליב ז"ל זקהיים בסלאנים.

* מרת דינה.

¹) גם על ס' מוסדי חכמה.

²) בלי הזכרת שם המחבר, (והמדפיס רי"ד פיעסקין, התם שכו בשער הס' וכן נדפס

גם שנית בשנת תרכ"ג, ראה ברשי' קהלת משה אות ה').

³) עוד באו מכתבי הר"א זקהיים בספרים שונים ומהם: בס' אוצר השרשים הכלל.

ח"ג, (ראה ברשי' ק. מ. אות א' 378 №) גם בח"א מס' דביר (ראה ברשימתי ק. מ. אות ד'

המוכן לבוא בדפוס).

ש.

להר' אריה ליב זקהיים בן אהרן ושבע בנות*):

(א) הר' בנימין דוב זקהיים בראוניאי.

להר' מאיר ליב הכהן בן:

מוה' אברהם יעקב הכהן מלידא זכה לשמש את זקנו מ' טוביה ז"ל
שנים הרבה.

להר' יעקב פאלאק שני בנים ושתי בנות:

(א) הגביר המופלג ומשכיל מוה' אלי' יוסף פאלאק במינסק. אשתו מ'
אסתר היתה בת הג'ר ישראל ב"ר ארי' משערשאב.

(ב) הגביר המופלג וי"א מ' חיים ליב פאלאק במינסק.

(ג) מרת רחל לאה אשת הרב מ' גרשון גינצבורג ולה"ה מנוחתו כבוד
במינסק (אבני קודש 23) המה אבות הגבירה החשובה וצנועה במעשים מרת
חנה קיילא בג'ע מנוחתה אשת הגביר המפורסם עושה צדקות בעמו, מהולל
בתשבחות, גדול בישראל שמו מוה' משה אריה ליב פרידלאנד אשר היה
עם לבבו להוציא את המחברת „דעת קדושים“ לאור עולם, לזכרון קדושי עליון
ומוכרת נצח לאשתו אשר מחלציה יצאה ונפטרה בפט"ב ד' תמוז תרמ"ח***) (אבני
קודש 9) אשה יראת ה' היא תתהלל, אך מי ימלל שבחי האשה הזאת ישמיע
כל תהלתה, גם חרט אנוש על נייר גדול לא יספיק לכתוב כל פרשת צדקתה,
ענות רוחה, תום מעלליה וישרת דרכה עם אלקים ואנשים, אך מעט מהרכה
נביא, ורק מקצת שבחיה נזכיר פה, כי עדינה היתה במראה, ברוח, בדבור
ובמעשה, מצוינה בהנהגת ביתה והליכותיה עם הבריות. את כל אדם קבלה
בסבר פנים יפות, אף נופת הטיפו שפתיה, נחומים לדל ולנכאי לב תקוה,
פזר נתנה לאביונים ואת ה' כבדה מהונה. ובררך צדקה אשר הלכה חנכה גם
את בניה, והתאמצה למעט בלבם אמונת ישראל, הצניעה לכת בדרכי ה'
ובשפכה שיחה לפניו ברגש ערב ובוקר וצהרים, הסתתרה מן האדם אשר לא
תשורונה עין רואה, בה קננה אהבת תורה ויראת שמים, וחביבים היו עליה
לומדי תורה, קראה לשבת עונג, ושמרה מועדי ה' לכבדם ככל משפטם וחוקתם,
היתה זהירה מאד במצות, ורצתה לזכות את נפשה במעשיהם, וכאשר שלחה
ע"י בי דוהר לעניים כסף מתנות ובגדים, דקדקה לשוטם בעצמה במלתחת ולא
ע"י שליח, ואך ידיה שלחה בחוש ומחט לתפרה מכל צד ולא ע"י אחר, ואף
כי ידעה את רוחב לב בעלה וידו הפתוחה כי יסכים הוא בכל עת לצדקת

(*) (ב) מ' רחל מריס אשת א"א המופלג מ' צבי הירש זצ"ל אייונישטאט הבא לבית
אבותיו להלן נפטרה בראוניאי ק"ג אב תר"ט (אבני קודש 7).

(**) ונדפסו קצת משבחיה בס' מצבת אבן (ראה ברש"י ק. מ. אות מ' ובאות ע' עת
כפוד ועת רקוד, ובאות ק' קול נהי מציון. גם ברש"י אות ב' בית מושב זקנים בירושלם
שהוקם מגדבת הר' משה אריה ליב פרידלאנד מפט"ב, לזכר נישמת אשתו הג' מרת חנה קיילא).

פזרונה כאשר תחפוץ בכ"ו שמה לה מצד הדין לחוק, לשאול על כל דבר גדול את פיו, ותשמח לשמוע כי ירצה את פועל ידה, וכי יוסיף לפעמים גם מדיליה למען הרבות במעשה המוב עונג ושעשועים לנפשה, כי זה היה כל חפצה אך עשות מוב וחסד והצנע לכת עם אלקים.
(ד) מרת מעמא.

להג"מ ישראל היילפרין מאשתו היה שני בנים ושתי בנות⁽¹⁾:

(א) הגאון הגדול צדיק מפורסם מהו' רפאל יו"ט ליפמן זצ"ל היילפרין שהי' אב"ד בק"ק משעכנאווצי, קידאן, מעזריטש וביאליסטק ושם מנוחתו כבוד, חבר שו"ת עונג יו"ט, גם השאיר אחריו חדושים הרבה בכתבי יד, הסכים במעזריטש בשנת תר"ח ע"ס אבן משה עה"ת וע"ס אהל יעקב על במדבר להמ"מ מדובנא, ובביאליסטק בשנת תרל"ו ע"ס אוצר השלם לר' מודרס אבולעפיא.
(ב) המופלג וי"א מוה' שמואל היילפרין בעיר אלשאן.

לר' חיים הלוי עפשטיין שני בנים:

(א) המופלג וחכם מוה' מאיירים הלוי עפשטיין דיין בק"ק זימל.
(ב) הנכבד מוה' חיים ליב הלוי עפשטיין במעליץ.

להגאון מ' יוסף דוד ממיר ארבעה בנים ושלוש בנות⁽²⁾:

(א) הרב הגדול מוה' מיכאל ז"ל בשערשאב, אשתו מ' ליבא היתה בת הג' מ' ישראל במ' אריה שם.
(ב) הרב הגאון מוה' משה אברהם ז"ל הי' לאב"ד אחר אביו בק"ק מיר, ואשתו היתה בת הרב המאוה"ג מ' שמעון ז"ל בסלאנים בעהמח"ס מנחה בלולה.
(ג) הרב המאוה"ג המפורסם בתו"ח ומופלג בחכמה מ' שלמה ז"ל אבד"ק בוטען.
(ד) הרב הגדול הישיש ושש לעשות צדקה מוה' ישראל אשר ז"ל בכריסק.

להרב מ' הירץ בן:

הרב המופלג מוה' חיים בוילנא.

(1) ג) מרת חנה אשת המנוח מ' ליב פיין במינסק.

(ד) מרת קיילא אשת הרב מ' ברוך מרדכי ריש מתיבתא במינסק.

(2) ה) ח' חוה אשת הר' משה בהרב מ' סאיר שחור ממיר אביו רב הגדול מ' יהושע העשל אבד"ק אואר.

(ו) ה' מלכה אשת הרה"ג מ' משה בהה"ג מ' איסר בשקלאב אביו הגאון מ' חיים זלמן ז"ל שהיה אבד"ק מיר.

(ז) ה' איטקא אשת הרב הגדול הצדיק מ' יהושע ליפשיץ.

להר' מיכאל הורוויץ שני בנים:

- (א) הרב הגדול מוה' אברהם מענדל הורוויץ בברסק.
- (ב) הרב המופלג בתורה הנגיד מוה' שאול הורוויץ במילאט.

להר' אלי' חמשה בנים:

- (א) הג' המפורסם מוה' אברהם משה הורוויץ בדינאבורג.
- (ב) הג' המפורסם מוה' שמואל אליעזר הורוויץ במילאט, אשתו היתה בת הר' רפאל הורוויץ.
- (ג) הגביר מוה' זאב וואלף הורוויץ בדינאבורג.
- (ד) הג' החרוף מוה' ישראל הורוויץ בפאנוועז.
- (ה) הנגיד ומפורסם מוה' יוסף הורוויץ בריגא.

להר' ישראל הורוויץ ממילאט שני בנים:

- (א) הרה"ג המפורסם מוה' שאול הירש הורוויץ בדינאבורג, צדקות אהב וחסד עשה בעירו, גם תקן ישיבה לתלמידים בדינאבורג, נפטר בעיזה"כ בשנת תר"ן, אשתו היא בת הרב הג' המנוח מוה' מאיר מענדל בהגאון מ' שלמה מיניץ אבד"ק קאברין וסלאנים.
- (ב) הג' מוה' ישראל הורוויץ בדינאבורג.

להר' רפאל בת:

- אשת הג' המפורסם מוה' שמואל אליעזר הורוויץ במילאט הנזכר בזה מקורם.

להר' משה הלוי זקתיים שלשה בנים:

- (א) המופלג מוה' אברהם ליב הלוי זקתיים נסע לירושלים ושם מנוחתו כבוד.
- (ב) הנגיד המופלג מוה' דוד הלוי זקתיים גם הוא נסע לירושלים ושם מ"ב.
- (ג) הרב הצדיק שוקד על התורה מוה' יחיאל הלוי זקתיים בוויסאקי דליטא.

להר' יעקב ב"ר מגלי בן:

- המופלג מ' יהודא אידל ז"ל אבי הגאון החרוף מוה' יהושע העשיל שארף בפרנקפורט דמיין.

להרה"ג מ' ישעי' גראממער שני בנים:

- (א) הרב המובהק תמים כמעשיו ענו וצנוע מוה' משה יהודא גראממער (ק"ג 281).

(ב) הרב מוה' יעקב גראממער, אשתו מ' מייטא היתה בת הרב מ' זונדל מקאלוריע יתפקד לבית אבותיו להלן.

להר' מ' חיים מאבאלניק בן:

הרב מוה' יצחק חתן הגאון הצדיק המפורסם מ' צבי הירש ברודא מסאלאנט.

להר' מישה נתן בן:

הרב הגדול חו"ב מ' אברהם זקהיים אבד"ק לייפון, אשתו היא בת הגאון מ' הלל דוד הכהן בעהמח"ס ונגש הכהן, עבודת הכהן אבד"ק ווילק' בזאמוט.

להר' חיים יעקב שפירא שני בנים:

(א) הרה"ג מוה' דוד שפירא בעהמח"ס בנדי שרד (*).

(ב) החריף ובקי מוה' זלמן שפירא בקאלוריעוו.

להרה"ג מ' ליפמן עליאשבערג מאשתו עכסה בן ושתי בנות:

(א) הגביר מ' שאול עליאשבערג במינסק.

(ב) ה' חנה אשת הגביר ר' וואלף שמחאוויץ, ואחריו נשאת להרה"ג

המפורסם מ' זאב וואלף הכהן מוויטעבסק.

(ג) ה' אדיל אשת הג"ר משה מרדכי פרידלאנד בדינאבורג.

להר' מרדכי קצינלינבוויגין בן:

הגאון המפורסם מוה' יואל יצחק אב"ד דק"ק נאוויאלעקסאנדראוסקי

ואח"כ מ"ץ בוילנא.

להג"ר מרדכי ראבינאוויץ בן ובת:

(א) הגביר מ' שמואל ראבינאוויץ בקארלין חתן הג"ר גד אשר רוקח

הבא לבית אבותיו במשפחת רוקח להלן.

(ב) ה' חנה פעסל אשת הגביר מוה' מיכל ענדלמאן בווארשא הבא לבית

אבותיו בדעת קדושים להלן.

תולדות

הרב הקדוש מוהר"ר טוביה הי"ד בהר"ר יוסף שלמה זצ"ל בכרך.

דור הראשון

להקדוש מ' טוביה שני בנים ובת אחת:

(א) הרב הגאון מו"ה שלמה זצ"ל בכרך ראש דייני הגליל מטיקטין. ובשנת תכ"ט נתמנה לבעל תקנה בדייני הגליל (פנקס מטיקטין) ושם נמצא ח"י בשבתו בד"ת עם הגאון מ' אלי' בהרב החסיד הגדול מ' אברהם קליוזנער זצ"ל יפה מלבוש „שלמה בהקדוש החסיד מ' טוביה הי"ד זצ"ל בכרך" ומתואר שם „האלוף הראש הישיש" ובפנקס ראוינאי כתוב שקבל האלוף מ' שלמה בכרך את הפ"צ מכסף העזבון שהניחה אחותו מ' יוכבד לצרכי נשואי קרובותיה בעד ארבעה שנים היינו משנת תנ"ד עד שנת ת"ח, וע"ז חתם בח"י הנ"ל.

(ב) הרב מו"ה נתן נטע ז"ל בכרך מטיקטין, ח"י בפנקס ראוינאי (דף מ"ב) על קבלת הפ"צ מעזבון אחותו בשנת תנ"ט, ואח"כ מן ה' אב שנת ד'ע"ת' עד שנת תפ"ב ובא בכל פעם עה"ח: נתן נטע בהק' מו"ה טובי' הי"ד זצ"ל בכרך" וכן קבל את הפ"צ גם בשנת תפ"ה. ולפי הנראה הוא היתום הקטן שנשאר מהקדוש מ' טוביה הכתוב בפנקס המדינה ובפנקס מטיקטין.

(ג) הגבירה טרה יוכבד ז"ל, כתוב בפנקס ראוינאי כי צותה בחליה לפני מותה בשנת תמ"ז להניח ת"י הקהל בראוינאי קרן קימת, והפריצענט ינתן לקרוביה לצרכי נשואי בניהם. ובכל רגל יזכירו את נשמתה ביום הזכ"ג הנהוג בישראל, ורשום שם בפנקס אשר בשנת תמ"ח ותמ"ט סלקו הרוחים לבת ר' שמעון בר' יוסף שלמה אחי הקדוש. בשנת תנ"ה נתנו לאחי ה' יוכבד האלוף מ' שלמה בכרך מטיקטין בעד ארבעה שנים מקודם, בשנת תנ"ט וכן משנת תע"ד עד שנת תפ"ב קבל אחיה הר' נהן נטע, בשנת תפ"ג ותפ"ד קבל הר' יצחק בר שמעון אחי הקדוש, בשנת תפ"ה נתנו עוד לאחיה האלוף הישיש ה"ר נתן נטע. בשנת תפ"ח נתנו לה' חסאי אשת הקדוש מ' אליעזר טועלווי, ובשנת תצ"ז לבנה מ' בנימין בהקדוש מ' אליעזר הי"ד—נפטרה בלי ז"ק בשנת תמ"ז, ומי היה אישה לא נודע לנו.

דור השני

להרב מ' שלמה בכרך שלשה בניים.

(א) האלוף הראש המרוסם מו"ה מאיר בכרך ו"ל. ח"י בפנקס טיקמין בשנת תמ"ה (דף קי"ז) ובשנת תנ"א (דף רמ"ו), ברף קצ"א כתוב שהלוה כסף להקהל, ובשנת תמ"א הוציא עליו הגאון מ' יואל אבד"ק בראדי שפ"ח על הכסף שלוה לצרכי הקהל בטיקמין.

(ב) הרב הגאון הצדיק מוהר"ר טוביה חסיד וצ"ל, חתום בפנקס טיקמין (דף קלד) בשנת ת"ס בצירוף הגאון מ' יוסף ב"ר ישעיה וצ"ל, טוביה בלאאמ"ו מ' שלמה בכרך" בשנת תס"ה (דף ל"ג) ובשנת תפ"א אחרי הגאון מ' מאיר הלוי הורוויץ. הסכים בשנת תפ"מ ע"ס דברי הברית על התורה ונדפסו שם בפ' לך לך כמה חידושים בשמו, כן נדפסו חרושי תורתו בספר פני אריה על ש"ס במס' יומא ובחרושי מס' פסחים בהשמטה, נפטר ב' שבט שנת תצ"א בטיקמין (אבני קודש 49 *).

(ג) הגאון הצדיק מו"ה שמואל וצ"ל בכרך בטיקמין, היה אלוף וריש דיינא שם, ונתמנה בשנת תע"ה לבעל תקנה בדייני הגליל, חתום בפנקס שם (דף פ"ו ע"ב) בשנות תע"ב תע"ג עם הגאון מ' יעקב היילפרין אבד"ק טיקמין. בשנת תפ"א (דף קצ"ט) עם הגאון מ' משה מקראקא. בשנת תפ"ח ותצ"ג באעה"ח לבדו, שמואל בהנ"מ שלמה בכרך" ובשנת תצ"ו עם הג"מ שאול מביחוב ישן, ועם הנ"מ מאיר הורוויץ כמה פעמים, ונפטר לפני שנת הקי"ט, כי מאז נזכר בשם, המנוח" בפנקס שם **).

דור השלישי

להרב מ' טוביה חסיד בן אחד ושתי בנות:

(א) הרב הגדול מו"ה יוסף בכרך ו"ל בסימאימין (ס' היוחס לנכדיו).

(* עליו יספר נכדו הרה"ג מ' פנחס ליב הכהן אב"ד בק"ק נאנירו בשם הגאון מ' יהושע טקאלנא, כי בהיותו כבן עשר הלך אביו הג"מ שלמה בכרך על היס והאניה השכה להשבר, ווישן ויחלום אשר בזכות תורת בנו מ' טוביה שגמר מס' נדרים היום הלך האניה מישרים דרכה, וכאשר הקיץ משנתו ויזכור את החלום, רשם לזכרון על לוח את היום אשר חלם בו, ובשובו אח"כ לביתו שאל את בנו מ' טוביה על אדות למודו במס' נדרים. ויענהו כי כב" נמר למודה ואת היום שסוים אותה. או ראה מ' שלמה כי בא דבר החלום ויקו על בנו כי יגדל שמו בישראל.

(**) בני טיקמין יספרו עד היום מטנו כי קבע מקום לתפלתו בביהכ"ג הגדולה שהתפלל בה הג' מוהרש"א פעם אחת עמד אלם אחד שאינו מרוצה לעם לעבור לפני התיבה. וכאשר התאונן העם על הרב באוני ר' שמואל ענה ואמר לתוסו כי אם לא נרצה האיש בעיני הקהל במח לא יתפלל, וכן היה כי נאנק דום למחרתו במרם הקריב להתפלל לפני התיבה — והמאמין יאמין.

(ב) אשת הרב הגדול מו"ה אברהם, חתום בפנקס מיקמין בין מיבי העיר משנת תע"ז עד שנת תפ"ט.
(ג) אשת הגאון הקצין מו"ה חנוך זונדל בוילקאווישק (הקדמת ספר מחנה אפרים).

להרב מ' שמואל בכרך ארבעה בנינים:

(א) האלוף מו"ה שלמה בכרך בפנינסק. ובשנת הפ"ד בא לגור במקום אבותיו במיקמין (שם בפנקס דף רמ"ב).
(ב) האלוף מו"ה אריה ליב בכרך. חתום בפנקס הקהל במיקמין בשנת ת"ך (דף מ"ד) ובפנקס הח"ק שם כמה פעמים.
(ג) האלוף מו"ה יצחק בכרך במיקמין.
(ד) האלוף מו"ה ישראל בכרך נפטר בשנת תקנ"ח (אבני קודש 51).

דור הרביעי

להרב מ' יוסף בכרך בת אחת:

אשת הרב המפורסם מו"ה נתן נטע אלמשולער בסיטיאמיץ (ס' היחש לנכדיו) לה"ר אברהם בן האלוף מ' אריה ליב חתן ה"ר אברהם במהרל"פ בראזינאי המובא למעלה.

להרב מו"ה זונדל בוילקאווישק בת:

אשת הגאון הגדול מו"ה מרדכי בהגאון מו"ה יוסף יפה (*).

להר"ר אריה ליב בכרך בן:

האלוף מו"ה יעקב בכרך במיקמין. נתקבל לח"ק שם ו' ניסן תקי"ז ונפטר כ' טבת תקס"ט (פנקס הח"ק שם).

להאלוף מ' יצחק בכרך שני בנינים:

(א) הרב מ' הלל בכרך במיקמין חתום בפנקס שם בשנת תקמ"ט (דף מ"א).

(* נכד הלבוש מגליל פוונא, וכאשר העתיק משם אה"כ נודו לעיר פלונגיאן בואמוט, נשבה או בנו מ' מרדכי בהיותו כבן י"ב שנה מחיל שוטף בימי הקאפערראציאן ויובא לעיר בוילקאווישק, שם הכיז הרב מ' זונדל על הנער ויבן לעתידותיו כי יהיה ברבות הימים לגדול בישראל, ויפדהו מיד שוסיו במחיר אלף ומאתים טינפעס (ערך מטבע בעת ההיא כשמונה עשר קאפ' היום) וכאשר הודיע מות לאביו, או נדברו איש אל רעהו כי יתן ר' יוסף את בנו לחתן לבתו היחידה, ויאחה זה לזה, ושם בבית חותנו מצא ה"ר מרדכי תורה וגדולה במקום אחד. — בשנת תק"ז הכיר את הג"מ רפאל הכהן בעהמח"ס תורת יקותיאל שהיה אז אב"ד בוילקאמיר ודבקה נפשם לאהבה איש את רעהו, בשנת תקט"ז נבחר הרב מ' מרדכי לבעל תקנות וראש הגליל בקיראן ובאעה"ח בפנקס שם, מרדכי ב"מ יוסף יפה מפלונגיאן.

ב) הרב הג' מו"ה יהושע העשיל בכרך, אשתו מ' אסתר עמל היתה בת הרה"ג מ' חנוך העניך אב"ק קאלווארעוו וואבלודאווי בן הגאון היסודי מווילנא (תא"ש אות ג' בתולדות היסוד).

דור החמישי

לרוב מ' נתן נטע אלמשולער בת :

אשת הרב הגדול מו"ה יצחק הכהן בסייאטיץ ושם נפטר והספירו הרה"ג חצדיק מ' צבי הירש תלמיד הגר"א (מכתבי נכדיו ועיין בהרחבת הדעת).

להאלוף מ' אריה ליב טיקמינר שלשה בנים :

א) הרב מוה"ר משה מעשל דיין וגבאי צדקה גדולה בראוניא.
ב) הרב מוה' אהרן זעליג דיין גבאי ונאמן בראוניא, ח"י. כפנקס שם שנת תקל"ג.
ג) הרב מוה' מאיר נאמן וגבאי צ"ג בראוניא.

להרב מ' מרדכי יפה ארבעה בנים :

א) הגאון חצדיק מו"ה חנוך זונדל אב"ד בק"ק אלינקא בפולין.
ב) הרב הגאון מוה' טוביה, היה אב"ד בק"ק אמרוך אחר הגאון מ' שמואל בעהמח"ס תשובת שמואל (הוספה לנו' 13 ממכ"ע הצפירה שנת 88) ובשנת תקכ"ט נתקבל למ"מ ומ"ץ במיקמינ (פנקס שם דף פ').
ג) הרב מו"ה יוסף ראש מדינה בפלונגיאן, התום בפנקס קידאן בין ראשי המדינה בועד הנגיל בקראו בשנת תקל"ט, יוסף בהרב מ' מרדכי יפה יצ"ו מפלונגיאן.
ד) הרב מוה' משה בוילקאווישק, התום בפנקס שם על החקנות שנעשו בשנת תק"ן כיום ה' ד"ח שכט, וביום ד' כ"ד אדר, משה בהרב אא"ט מרדכי ז"ל.

להרב מ' יעקב בכרך בן :

הרב מוה' שלמה בכרך במיקמינ ושם מנוחתו כבוד (פנקס ח"ק שם).

להג' מ' יהושע העשיל בכרך בן :

הרב הג' מוה' יצחק אייזיק בכרך אב"ד בסאפאטקין בפולין ושם מנוחתו כבוד.

דור הששי

להג"ר יצחק הכהן שלשה בנים :

- (א) הגאון מוה' נתן מתתיה בקאמיניץ דלימא .
- (ב) הרב מוה' ברכיה הכהן דומ"צ במעזריטש .
- (ג) הרב מוה' מאיר הכהן בסימיאטיץ .

להג"מ זונדל מאלינקא שני בנים ושתי בנות :

- (א) הרב מוה' פנחס ז"ל בקאלוואריעוו .
- (ב) הרב מוה' יעקב ז"ל בקרינק, ושם בפנקס כתוב בשנת הק"מ שנתקבל בכבוד האלוף מ' יעקב שהיה חבר לח"ק גחש"א בוילקאווישק לח"ק בקרינק, גם נמנה שם לכמה התמנות אח"כ, השאיר אחריו במותו חיבורים בכ"י שלא נדפסו עוד .
- (ג) מרת אסתר אשת הגאון הצדיק מוה' אברהם מסערהייא .
- (ד) מרת פייגא אשת האלוף הרב מוה' דוב בהרב מוה' אברהם מקרינק היה אלוף לעמו ומנהיג הקהלה וגבאי בח"ק, נכבד ונשוא פנים ונפטר שנת הקנ"ט (פנקס שם) .

להג"מ מוביה טאטרוך בת :

מרת פילא אשת הרב מ' זאב וואלף ב"ר מאיר הלוי .

להג"ר משה בוילקאווישק בן :

הרב מוה' זונדל חלפן (*).

לר' שלמה בכרך בן :

הרב מוה' יעקב בכרך במיקטין (כתב יחס לנכדו הר' ליב מגראיעווא).

להרב מ' אייזיק בסאפאטקין בן :

הקצין המופלג מוה' יהושע העשיל בכרך, מעונו היו בכפר גלינרייץ סמוך לעיר אמדור, ושם הכן את רוח בניו לתורה ולתעורה ויראת ה' כל הימים. ונודעה צדקת פורונו לשם ולתהלה בערים אשר סביבותיו, — (הוספה לנומר 13 ממכ"ע הצפירה שנת 88) .

(* מופלג בתורה וקצין ונתכבד לקרוא בתורה לפני הגר"א בהיותו בעיר סערהייא כי היה מדקדק נפלא ובקי בסמרה (מכתבי נבריו) .

דור השביעי

לר' נתן מתתיהו ארבעה בנים ושתי בנות (*):

(א) הרב המאוה"ג מו"ה פנחס ליב אב"ד בק"ק גאניניצו ואירלא, אשתו היתה בת הרב ר' משה בהרב מ' שמחה שיבוא על מקומו לבית אבותיו בהרחבת הדעה.

(ב) הגאון הצדיק מו"ה ברוך הכהן אב"ד בק"ק ביעלסק.

(ג) הרב הישיש מו"ה טוביה הכהן בסימיאטיץ.

(ד) הרב הישיש מו"ה חיים הכהן בכריסק.

לר' ברכיה הכהן בן:

הרב המופלג מו"ה דוד הכהן במעזריטש.

להרב ר' פנחס בקאלוריעוו שלשה בנים ושתי בנות:

(א) הרב הצדיק מו"ה חנוך זונדל בקאלוריעוו (**).

(ב) הרב הגאון הצדיק מו"ה יעקב אבד"ק לידווינאווי, חבר ס' גופי הלכות שנדרס בווארשא הקפ"ב גם השאיר אחריו ספר על כל הש"ס, וחבור על שו"ע חו"מ והמה בכתובים, אשתו נעמי היתה בת הגאון מ' שמואל אבד"ק קארלין ואנטיפאלי.

(ג) הרב המופלג וצדיק מו"ה נחמיה בקאוונא ושם מנחתו כבוד ובנים לא היו לו.

(ד) מרת דא בר ש אשת הרה"ג מ' טוביה מקאלוריעוו תלמיד הגר"א בסוף ימיו.

(ה) מרת שפרינצא אשת כ"ד המופלג מ' חנוך זונדל בהרב מ' יעקב מקרינק.

לה"ר יעקב מקרינק שני בנים ובת:

(א) המופלג וי"א מו"ה חנוך זונדל אשתו מ' שפרינצא היתה בת דוד הרב ר' פנחס הנוכרת בזה מקירם.

(ב) הרה"ג המפורסם מו"ה יוסף זילברשטראם חתן הג' המפורסם מ' ארו"ש מיניץ במעזריטש.

(ג) מרת זעלדא אשת הרב המפורסם מ' אברהם במ' צבי הירש הכהן, זעל מקימו יבוא לבית אבותיו בהרחבת הדעת.

(* ה) מרת מלכה.

(1) מרת יענטא אשת הרב מ' דוד חרז"פ ב"א הגאון מ' אליעזר חרל"פ במעזריטש.

(**) אשתו מ' פעשא היתה בת הרב מ' אריה בתצדיק המפורסם מ' ויסקינד בעהמ"פ

יסוד ורש העבודה בהוראדנא.

לר' אברהם בסערהי'א בת :

אשת הגאון מו"ה יהודא ליב בן הנר"א מווילנא ושם נפטר כ"ה שבט
תקע"ו (ק"נ 217).

לה"ר דובער מקרינק חמשה בנים :

כולם קרואי שם אלופים בפנקס קרינק .

(א) הרב הג' מ' אברהם בעל המורים (*).

(ב) הרב מ' חנוך זונדל .

(ג) המופלג מוה' קים קדיש .

(ד) הרב מוה' גדליה .

(ה) הרב מ' מרדכי .

לה' וואלף הלוי בן .

הרב המפורסם מו"ה מאיר חסיד ז"ל בסיני .

לה"ר זונדל חלפן בן :

הגביר המפורסם להפארה מ' משה ענדעלמאן בווארשא .

לה"ר יעקב בכרך שלשה בנים :

(א) ה"ר מרדכי בכרך .

(ב) הרב מ' פנחס זעליג בכרך חתום בפנקס טיקמין (דף מ"ד) .

(ג) הרב מ' שלמה בכרך .

להקצין מ' יהושע העשיל בכרך שני בנים .

(א) הרב הגדול הישיש מוה"ר חנוך הענוך מ"ץ בק"ק ברעסטאוויץ
ושם מ"כ .

(ב) הרב הגאון הגדול הצדיק מו"ה יהודא זצ"ל בכרך בעהמ"ח ספרי
"נימוקי הגרי"ב" על ש"ס ומשניות ונרפסו בוויילנא בש"ס החדשים היה אב"ד
בק"ק סיני (**).

(* ע"ש ארכעא טורים ש"ע שהיה בקי בהם .

(**) היא העיר אשר אוה למושב לו כל הימים אשר היה לרב אב"ד בישראל, כי מאנת
נפשו בגדולות ולא אכה ללכת אל הערים הגדולות אשר הפצירו בו יושבית לשכון כבוד
בתוכם, ויבחר לשבת בפנת ביתו על התורה והעבודה בסיני ממושב עיר גדולה אשר תעטרהו
כבוד ולא תתנהו טרוב טרדה לשקוד על תורתו בהתמרה . את משכורתו אשר ניתן לו מן

דור השמיני.

להרב מ' פנחס ליב ארבעה בנים :

(א) הרב מו"ה יו"ט ליפמן חתן הרה"ג הצדיק מ' מאיר בואסטאוויץ אשר לקאטניץ דליטא.

(ב) הרב המופלג מו"ה שמואל יצחק הכהן חתן הג' מ' יצחק ישעיה'ס בביאליסטאק.

(ג) המופלג מו"ה משה נחום הכהן כאורלא.

(ד) הרב המאה"ג מו"ה גדלי' הכהן אב"ד בק"ק גאנינדז.

להג"מ ברוך מבילסק ארבעה בנים :

(א) הרב מו"ה יצחק הכהן בבילסק.

(ב) הר' חיים זעליג הכהן בביאליסטאק.

(ג) הרב מוה' טוביה הכהן באסטראב בפולין.

(ד) הר' אברהם הכהן בבילסק.

לה"ר טוביה הכהן בסימיאטיץ בן :

המופלג וחרף י"א ושוקר על התורה מו"ה חיים ליב הכהן ז"ל בטיקטין.

העיר וגם את השכר מבעלי הדין אשר הגישו עצומותיהם אליו למשפט, מסר תמיד בסתר לגבאי הצדקה בכל יום חמישי בשבת לחלק לעניים בע"ש, ואותו צוה כאוהרה גדולה שלא יגלה מאומה מזה כל ימי חייו. מחיתו היתה בכבוד מעסקי שותפות עם אנשי אמונים אשר עשו סחורה כסספו ויכרך ה' אותם בגללו, כי הלכו והצליחו וגם עשו פרי, ירו היתה פתוחה לכל דבר שבצדקה כאחד העשירים, וכן נתן חלק בראש על כל צרכי הקהל, וגם הוסיף ת יותר מאשר העריכו ראשי העדה את העשירים בעם, למען יוסיפו גם המה, כי את ערכי הקהל למכסת הבע"ב בעיר חשב תמיד בכלל נכנו חבריו לדבר מצוה בו, — כן חלק מתנות בימי טועד וחג כעשירי העיר למשרתי הקהלה, ועל הכבוד אשר חולק לו מהם חשב כי סחיר כספו הוא ולא כבוד תורתו אשר לא להנות ניתנה, ולא לתפארת לו מן האדם הגה בה יומם ולילה.

ביום הפורים שנת תר"ו כאשר שמח מאד במעשה הצדקה ופזר נתן לאביונים ולבו היה טוב עליו אכר בשחו ע"ד אריכות ימים לנכדו ותלמידו מ' יעקב בכרך, תיתי לי דלא עבדתי מיופאי אמילתא וזמרתו דרבנן בר מן מלתא דא המכוכו אל יבזבו יותר מחומש, ויש לי שיטה עמוקה כזה" ובתוך כדי דיבור צוה ליעקב כמתחרט על הדברים שנורקו מפיו, אשר לא יגיד גם לאביו מזה וגם לשום אדם, ונלקח ארון חאלתים בליל ש"ק כ"ט ניסן תר"ו. — אשתו א' ריוול היתה בת הגביר רחים ומוקר רבנן מ' ישראל בורלוינר, בביתו שכן הגר"א מחילנא כאשר בא לסעדהי"א ויעש לו אתל לשכנו וכל מחסוריו היה עליו, בתו ריוול אשר היתה אז כבת שש ראתה את כל הכבוד אשר חלקו אבותיה להאורה אשר בביתם. ותכן גם היא לשרתו בכל אשר תיה לאל ודה למלאות סקודיו לעשותם, והגר"א רצה את מעשיה ויברכנה, כי תגדל ותהיה לאיש אשר יעשה שם ישראל, לא בעצמ תלד בנים, גם תאריך ימים ותגוב בשיבה טובה — הברכות האלה כתומן באו עליה, ככת שבע עשרה נשאת לאיש אשר קרא לו או שם לתהלה ולתפארת, ובנים ילדה לו ולא ידעה עצבון מהריון ומלידה, גם חאדיכה ימים יותר משמינים ושבע שנים, ואחרי מות אישה הגאון ז"ל בהרה לשכתה בבית בתה מ' רוחמה בסאפטאקטן ושם נפטרה ביום ב' ג' אייר תרכ"ג לפ"ק.

להרב מ' זונדל בקאלווריעוו חמשה בנים ושתי בנות (*):

(א) הרב המופלג בתו"י מו"ה מרדכי חיים ז"ל.

(ב) הרב המופלג וצדיק מו"ה ראובן ז"ל.

(ג) המופלג בתו"י מו"ה פנחס ז"ל.

(ד) הרב המופלג בתו"י מ' שמואל חתן הרה"ג מ' יחזקאל מסערהייא

נכד הגר"א.

(ה) המופלג מ' טוביה ז"ל.

להג"מ יעקב מלירוואנאווי שני בנים:

(א) הרב הג' החריף מ' מרדכי הירש בקאלווריעוו.

(ב) הרב הגאון מוה' חנוך זונדל זצ"ל אב"ד בק"ק פולטוסק נפטר בן

ע"ב שנה ביום י"א אדר השני תרנ"א (מ"ע הצפירה משנת 91 №).

לר' זונדל מקרינק בן:

הרב המופלג וי"א מוה' שמואל חיים במעזריטש.

לר' יוסף זילברשטראם שני בנים:

(א) הגביר המופלג מו"ה זונדל זילברשטראם במעזריטש.

(ב) הגביר הנדיב מוה' יעקב זילברשטראם שם.

לר' אברהם בר רוב מקרינק חמשה בנים ובת (**):

(א) הנגיד המופלג וחרף מ' חיים צבי בארעלסק.

להר' מאיר חסיד בן:

הרב המאוה"ג מוה' יוסף אלחנן אב"ד בק"ק סערהייא בעהמח"ס

עינות מים.

להג"ר משה ענדעלמאן בן:

הגביר המפורסם מ' מיכל ענדעלמאן בווארשא אשתו מ' חנה פעסל

היא בת הרה"ג החריף המפורסם מ' מרדכי ראבינאוויץ ונפקדה לבית אבותיו

למעלה.

(*) (ו) מרת מייטא אשת הרב ר' יעקב בהר' ישעיה גראממער בוויילנא, הנזכר למעלה.

(ז) מרת חוה שרה אשת הר' מרדכי הירש בקאלווריעוו.

(**)(ב) המופלג מ' שמואל חתן המופלג מ' יעקב בוואלקאוויסק פלך הוראדנא.

(ג) הנגיד מ' יעקב ז"ק באמרוי.

(ד) הנגיד מ' חנוך זונדל בשאנדאווי.

(ה) הנגיד מ' יוסף ביאנאווי.

(ו) מרת חיה שרה אשת הגביר המפורסם מ' אהרן ארקין בלונא.

לר' שלמה בכרך בן :

הרב המאוה"ג ומפורסם מ' אריה לייב בכרך אב"ד ב"ק גראייעווא, הסכים
ע"ס תו זכרון שנרפס בליק שנת תרכ"ד.

לר' מרדכי בכרך בן.

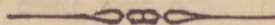
הרב החרוף מו"ה יהודא בכרך בסאקאהלי.

להגאון מ' יהודא בכרך שני בנים ובת :

(א) הרה"ג המפורסם מו"ה משה בכרך. אשתו מ' שיינא היא בת הרה"ג
מ' יעקב מ"מ ומ"ץ בשצוצין בפולין, ועל שמו נקרא בנם הרב הג' חו"ב מ'
יעקב בכרך בביאליסטק שחבר ס' היחש לכתב האשורי, הגהות להטורים,
המסע לאה"ק וס' מהעבור ומנין השנים כולל שני ספרים האחד עבור יחוקיהו
המלך והשני ירח למועדים.

(ב) הרה"ג החרוף מו"ה אליעזר חנוך בכרך נפטר בהוראדנא ה' ניסן
תרכ"ג בכואו שמה לשדך את בנו הרה"ג מ' יצחק אייוק בכרך שהוא כעת
באמדור וחידושיו נמצאו בתשובות גאוני זמננו, אשתו היתה בת הג"ר אברהם
גראייעוור מסיבאלק.

(ג) מרת רוחמה בסאפאטקין.

הרחבת הדעת *

לתולדות הרה"ג ר' יצחק מפוזנן.

הגאון מו"ה יצחק ב"ר אברהם היה מתלמידי הגאון מ' אברהם בהג"מ מאיר ז"ק אבד"ק באר (הקדמה לאלשיך על חמש מגילות ד' אמ"ד תנ"ח) וחברו של הרמ"ז (שהג' לאולאי אות מ') ותלמיד מובהק להג"מ יונה תאומים בעל קיקיון דיונה, והי' לו אוצר ספרים גדול עם כחבי יד מן הראשונים, ונקרא בזמנו „ר' יצחק הגדול" על שהיה גדול בדורו בנגלה ובנסתר, ותחלה היה אב"ד בק"ק לויצק (כלילת יופי דף ע' ע"ב) אח"כ נתמנה לאב"ד בק"ק הוראדני. וכן חתם שם בהסכמה על ספר זכרון להרב ס' יצחק במ' נח הכהן שפירא בשנת תכ"ב, אבד"ק הוראדני בשנת תכ"ד הי' לאב"ד בוויילנא אחר הגאון בעל הלקת מחוקק, וע"כ חתם אז שלישי בועד ארבע ארצות בזאבלודאווי, כי הרב דוויילנא נמנה תמיד שלישי אחרי הרבנים דבריסק ופינסק בכל הועדים. — שם הסכים ע"ם עמודיה שבעה להג"מ בצלאל דרשן מסלוצק בשנת תכ"ד, ועל ספר שערי ציון להר' דוד מעבל מפוזנן בשנת תכ"ו, ונתקבל לפוזנא בשנת תכ"ז כנראה מח"י בשנה הזאת בהסכמתו ע"ם ספרא דציניעותא דיעקב „יצחק בא"א מ' אברהם זלה"ה אשר לוקח לרעות ביעקב בפוזין ובגליל יצו" בשנת תכ"ח שאלו בעל מג"א (ס' א' ס"ק י"א) גם יביאנו לפסק הלכה (ס' ל"ב ס"ק מ"ז) (ע"ין קרי' נאמנה) — הסכים בשנת תג"ל ע"ם לב אריה על התורה, על ספר שערי שמים, וע"ם לקט שמואל, בשנת תל"ח ע"ם אדרת אליהו על התורה לר"א מלובלין, בשנת ת"ט ע"ם קנה חכמה בפוזנא, ועל ספר דברי חכמים וס' ילקוט דוד בועד יערוסלב, בשנת א'מ"ת על ספר נחלת בנימין לתלמידו הגאון מ' צחק בנימין וואלף אבד"ק פֿלֶדֶרֶא וסלוצק בפוזין, ובשנת תמ"ד ע"ם כסף נבחר על התורה בועד שטרם. —

השובותיו נמצאות בס' גאון צבי מוויילנא להמחבר, ובס' בית יעקב סימן

(* הרחבת הדעת, רצה המחבר ז"ל לזכות את הקוראים ולהרחיב גבול ספרו, לכן הרבה לחקיר גם על שמות הגדולים שזכרו דרך אנכ כחבורו דעת קרושים, ויאסוף דברים אודותם מסקורים שונים, ע"כ רוב דבריו צריכין עיון בעצם הספרים הנזכרים כמנו, ואף כי כותב הטורים האלה היה המוצא (והמביא לפניו את הספרים האלה, מאספת—פרוידלאנד), בכ"ז קשה עתיקתא מחדתא לעבור שנית על פני כל הספרים הרבים המובאים בזה, ובקרא להגיה הנני כותב הערותי מזכרונני.

קמ"ג, ובס' אבן השהם סימן י"א להג"מ אליקום געץ אבד"ק הילדסום על שאלתו מרבינו יצחק בסי' יו"ד וקורא לו בשם „הגאון הגדול מקובל אלקי" — נלקח ארון האלקים בשנת תמ"ה בפונא ושם מנוחתו כבוד (פנקס פונא).

ואלה תולדות יצחק:

יצחק בן אברהם הוליד את:

(א) הגאון הגדול מו"ה יעקב, בן יכנהו הגאון מו"ה יחזקאל קציגלינפוינין בתשובתו אליו (כנ"י אה"ע סי' נ"ה), „הגאון הגדול מחותני" הוא היה חתן הגאון מ' נפתלי בהג"מ יצחק כ"ץ אבד"ק פוזין, גם ישב לכסא אחריו שם בשנת תע"ד, ושם אשתו שפרינצא. הסכים ע"ם בית אהרן על תנ"ך בשנת תמ"ט, ע"ס מאמר מרדכי בשנת תע"ג, ע"ס שם יעקב בשנת תע"ה, ע"ס חוקי דרך בשנת תע"ז, ע"ס ברכת יעקב בשנת תע"ח, ע"ס יפה מראה בשנת תפ"ד, וע"ס גור אריה להרב מאמשטרדם בשנת תפ"ט—חבר סליחה ועליה אותיות שמו ושם אביו בראשי החרוזים על הצרות והמאורעות שהיו לישראל בפונא כיום וא"ו חמשה ימים לחודש אב שנת תע"ז, ובליל ד' ה' ניסן שנת תע"ז, והיא נאמרת עד עתה בכל שנה בקהלת פונא בחמשה לחודש אב, הוא יום התענית שקבלו אז עליהם לדורות.

(ב) מרת רייזיל אשת הגאון מו"ה מנחם נחום ז"ק אב"ד בק"ק פילא ופלאצק, הנקוב לתולדותיו ברעת קדושים מנוחתה כבוד בפונא ונרשם שמה לזכרון בספר הזכרת נשמות שם.

(ג) מרת מלכה אשת הרב הנ' הצדיק מו"ה יהונתן בהגאון מו"ה יהודא ליב אב"ד בק"ק פינסק, על מות ה"ר יהונתן נשא מספר הגאון מ' אברהם משלם זלמן בהגאון חכם צבי ונדפס בספרו דברי רב משלם.

(ד) מרת עלקא אשת הגאון הגדול מו"ה שמואל אב"ד בק"ק מעוריטש וק"ק רישא, בהגאון מ' אברהם אבד"ק רישא חתן הגאון בעל מגיני שלמה, יש תשובה ממנו בספר אבן השהם ומ"א סי' ד' וחתם שם „הק' שמואל באמ"ו מ' אברהם סג"ל חוב"ק מעוריטש חתן הגאון המפורסם בדורו מ' יצחק זל"ה אב"ד ור"מ בק"ק פוזין" — הסכים על ספר בית אהרן וע"ס שבט מישראל על תהלים*) בשנת תמ"ט, ע"ס עיר בנימין לבעל אחותו הג"מ בנימין וואלף אבד"ק וזיגראד בשנת תנ"ח, ע"ס שו"ת אבן השהם בשנת תנ"ט, ע"ס דרכי משה על יו"ד, ע"ס חמדת צבי על תיקוני זהר, וע"ס עיר חומה בשנת תע"ג, ע"ס מגיני שלמה לאבי אמו הג"מ יהושע מקראקא בשנת תע"ה, ע"ס

*) סי' שבט מישראל חובר בשנת תקל"ב ונדפס בוואלקווא תקל"ב, (נמצא בקהלת משה), וכמוכן לא נמצא עליו הסכ' הר"ש שנפטר כחמשים שנה קודם.

פני משה בשנת תע"ו, וע"ס ברכת יעקב בשנת תע"ט (*), היא השנה שנפטר בה ער"ח מבת . —

ה) מרת רחל אשת הגאון מו"ה יחזקאל הלוי בן הגאון מ' מאיר הלוי אב"ד בשלש גלילות בזאמשטש חתן הגמ' שלמה לוריא רופא בלובלין (אבני קודש 28) חתן הגאון מו"ה יצחק שפירא אבד"ק לובלין (אבני קודש 27). בהגאון מ' נתן שפירא אבד"ק הוראדנא בעהמח"ס מכוא שערים ואמרי שפר, נתמנה בשנת תל"ו לדיין בפוונא, ואח"כ הי' לאב"ד בק"ק ולאמאו וקראטאשין. הסכים בשנת תנ"א על ס' עולת יצחק על שו"ב, וע"ס ויכתוב משה לה"ר משה ב"ר שמעי' ובאעה"ח, "יחזקאל בלאאמוה"ה מוהר"ם סגל ז"ל, "הכ"מ" חוב"ק ולאמאווי לע"ע בקראטאשין, בשנת תנ"ג ע"ס חוקי חיים על שו"ע לחתן בעל סגן אברהם וחתם, "חוב"ק קראטאשין" בשנת תנ"ד ע"ס נחלת צבי לר' צבי חאמש מקראקא, ובשנת ת"ס ע"ס קודש לה'.

ב

תולדות יעקב:

א) הרב מו"ה אברהם מוזנר בהקדמה לס' ים של שלמה על מסכת יבמות בצאת לאור בדפוס אלטונא שנת ת"ך (***) שבא הספר הזה לידו בכתובים מאבותיו דור אחר דור.

ב) הגאון מו"ה יצחק דיין בפוונא, חתום ח"י תמוז תקי"א בין רבני פוונא בס' לוחות העדות.

ג) אשת הרב הג' מו"ה אפרים פישל פרנס דד' ארצות בהגאון מ' אריה ליב אבד"ק קראקא בהחסיד המפורסם מו"ה זכריה מענדל (ס' חמדת צבי על הש"ס).

ד) אשת הגאון מו"ה אריה ליב בהרב הפרנס מ' אברהם ר' חיים'ס מלובלין נכד הגאון מהר"ם מלובלין (ס' היחש לנכדיו) המתיוחס לבית אבותיו במשפחת היילפרין.

לה"ר יהונתן בת:

מרת הענדל, כן תפקד בשמה להוכרת נשמתה בפנקס פוונא, והיא היתה אשת הרב הג' מ' נפתלי במ' חיים כ"ן ר"מ בנלוגא ואוסטרהא, הסכים ע"ס אבק סופרים בשנת תס"ג, ע"ס פני יצחק זוטא בשנת תפ"א בנלוגא, ע"ס מפלגי ראובן בשנת תקי"ד, וע"ס שבט מישראל בשנת תקכ"ו באוסטרהא.

(*) הרי"ש הסכים על ס' ברכת יעקב (ראה ברשימתי ק. ט. אית ב', שיבוא בקרוב בדפוס) כ"ב אייר תע"ט, וסוזה נראה שלא נזטר הרי"ש ער"ח מבת . ש.

(**) ס' ים של שלמה על מס' יבמות גרפס באלטונא ת"ק 1789 (נמצא בקהלת משה).

להג"מ שמואל הלוי ממעורמש שני בנים ובת :

(א) הגאון מו"ה יהושע אב"ד בק"ק דאברמיל, משעכנאווצי וסימיאמיץ ונאמן דר' ארצות, הסכים ע"ם ברית שלום בשנת תע"ג, וע"ם יומרך כבוד בשנת תצ"ב.

(ב) הגאון מו"ה נתן הלוי אב"ד בק"ק פולנאה, הסכים ע"ם פני ארי' זומא על התורה.

(ג) מרת רייזיל אשת הקצין המפורסם מו"ה יעקב כאב"ד מבראדי נכד הגאון ר"ר העשיל ובא לתולדותיו במשפחת קצינלינבוויגין.

להגאון מ' יחזקאל הלוי בן :

הגאון הגדול איש אלפי מו"ה משה יצחק הלוי אב"ד בק"ק זלאטאווי ופרווראה, יש תשובה ממנו מן ק"ח אדר תקמ"ו בס' לוחות העדות על דבר הקמיעות אשר שלח אליו הגאון מו"ה יהונתן אייבשיץ לחוות דעתו עליהם, וזה אשר כתב עליו : אח"ז שמעתי כי הרב הגדול מופלג בחכמה ובמדע זקן ונשוא פנים ומקובל אלפי נכד הגאון הגדול המקובל מ' יצחק מפוויין רבו של המג"א מו"ה משה יצחק יצו יושב בשבת תחכמוני בק"ק זלאטאווי עוסק בחכמה זו, ולו יד ושם טוב כו' וכתבי זקנו המקובל היה בידו וספרים רבים ולזאת מהרתי לשלוח לו כו" נפטר ביום ג' שמחת תורה שנת תקנ"ז והשאיר אחריו צואה (כתובה ביתרון דעת) ושם אשתו מרים בת הרב החסיד הנגיד מ' משה אויערבאך מקראטאשין.

ג

להרב מ' אברהם בן :

הרב מ' שלמה זלמן מקרעמניץ אב"ד בק"ק גריידיץ, הוציא לאור בשנת ת"ך* באלטונא מ' יש"ש על מס' יבמות שבא לידו בכתובים מאבותיו ובהקדמתו הארוכה לספר הזה כתב שהוא ש"ב של הגאון מהרש"ל (עיין אבני קודש 26).

להרב מ' אפרים פישל בן :

הגאון מו"ה יעקב אב"ד בק"ק לאדמיר והגליל, הסכים ע"ם ברית שלום בשנת תע"ג ושם אשתו הינדא בת הגאון מו"ה שאול קצינלינבוויגין אב"ד ק פינשטוב ועל מקומה תפקד לבית אבותיה ברף 158.

להגאון מ' יהושע הלוי ארבעה בנים :

(א) הגאון מו"ה ישכר בעריש אב"ד בק"ק משעכנאווצי ונאמן דר"א, בן חתם בהסכמתו ע"ם דרכי נועם על אגרות הש"ס בדרך פרד"ס בשנת תק"כ, ועל שו"ת ביה אברהם תק"ג.

* ראה הערה הקודמת.

(ב) הרב הג' מו"ה שאול אבד"ק סימאמיץ (ס' שפתי צדיקים להר' יהושע העשיל מרוסנאב) .

(ג) הרב הג' מו"ה אברהם אבד"ק אליק (ס' שפתי צדיקים הנ"ל) .

(ד) הרב הג' מו"ה יצחק אבד"ק דאברמיל על מקום אביו (ס' היחש לבעל בית יעקב) .

להגאון מ' משה יצחק מולאטאווי בת :

אשת הרב מו"ה ברוך בענדט מאובערזיצא פלך פונא .

ד

להרב מ' יעקב מלאדמיר שני בנים :

(א) הגאון מ' זלמן אב"ד בק"ק ביאלי חתן הגאון מ' שמחה הכהן ראפפורט מהוראדנא (כ"ב על שער ס' חמדת צבי על ש"ס לבנו ובהסכמת הג"מ זלמן מרגלית שם) .

(ב) הרב הג' מו"ה שאול אב"ד בק"ק ברעסטיצקי, הסכים בשנת הפ"א ע"ס עשרת צבי (ד' יעסניץ הפ"ב) .

להרב מ' יצחק מדאברמיל בת :

אשת הגאון מו"ה מרדכי היילפרין אבד"ק סווירו בהגאון מ' יחיאל סיכל היילפרין אב"ד בק"ק בערוזאן, (ס' היחש לבעל בית יעקב) .

לה"ר ברוך בענדט בן :

הרב הצדיק מו"ה יעקב השאיר אחריו צואה (מועצת ביתרון דעת) ושם אשתו אסתר בת הצדיק מ' אהרן מווילהענע וסכונה ג"כ ר' אהרן קוטנר (הקדמה לספר מעשי הרקמה על משלי) . —

ה

להג"מ זלמן אבד"ק ביאלי בן :

הרב הגאון מוה' צבי הירש אב"ד דק"ק לאקטש בעל המחבר ס' חמדת צבי על ש"ס (*), הסכים בשנת תקמ"ו ע"ס מים יחוקאל לבעל כנסת יחוקאל שהוציא לאור נכדו מ' דובעריש בהג"מ וואל קצינלינפויגין אבד"ק שינאווי וקרא שם להמחבר בשם „שאר בשרי" .

(* ס' חמדת צבי נדפס במאהליב על נהר דניעפר, תקפ"ה fol. (נמצא בקהלת טיבה) על ידי המדפיסים משקלאוו שהביאו שמה האותיות עם סכבש הדפוס לפקשת בן המחבר, למען יוכל להשיגה על הדפסת הספר, (ומלבד הס' הזה לא נדפס מעולם שום ס' במאהליב, וכל הספרים שרשום עליהם מאהלוהו היא ט. על נהר דניעסטר, בוואליניען) . ש.

להג"מ מרדכי היילפרין בן:

הרב הגדול החריף מוה' יעקב היילפרין אב"ד ק"ט טרעבאלא וראב"ד ומ"ץ בק' לבוב, הסכים בשנת תקכ"ח ע"ס מחנה ארון להר' אהרן טרעבאלא וחתם, יעקב בהה"ג החסיד מ' מרדכי היילפרין חב"ק טרעבאלא ובשנת תקמ"א ע"ס רב פנינים ושושנת העמקים וחתם, אב"ד ק"ט טרעבאלא וראב"ד ומ"ץ בק"ט לבוב.

להר' יעקב ב"מ ברוך בענדט ארבעה בנים:

(א) כה"ר אהרן (ב) כה"ר בענדט (ג) מ' מנחם מענדל (ד) הגביר המופלג יצדיק מוה' רפאל יצחק נ"י קארגער בעיר גארטץ, גם ברוך יהיה בגלל כתב היחש אשר שלח לנו.

לתולדות הרה"ג בעל ס' נחלת בנימין.

הגאון מ' יצחק בנימין וואלף בעל ס' נחלת בנימין הי' תחלה אב"ד במדינת יארק*) , ואח"כ נתקבל לסלוצק, — המופלג וי"א מ' אברהם שמש בגוש"א בסלוצק זה בחמשים שנה שם והוא זקן עתה כבן שמונים מספר, שנקרא מהגאון המפורסם מוה"ר יוסף ב"מ מאיר טו"צ שמה על חצר הקברות, להראות לו קברי הצדיקים של הגאון מ' הירץ גינצבורג והגאון בעל נחלת בנימין, ויראהו כי באהל אחד הם חונים, והגאון מ' מנחם נחום קצינלינבויוגין מפיסק ביניהם, אז יצאה שיחה מפי הגאון מ' יוסף לאמר: "לא השלימו הצדיקים עד כה" ויספר להשמש כדברים האלה: כאשר היה הגאון מ' נפתלי הירץ זקן מאד, עלה על לב האלופים ומנהיגים דק"ק סלוצק לבחור להם איש צעיר ממנו להנהיג הישיבה ולדרוש להם בדבר ה', ויהי בשנת תמ"ב כאשר נדפס ס' נחלת בנימין ויצא שם מחברו לרוב הריפותו בעולם, רצו אלופי סלוצק לתת את משרת עירם עליו, וימאן הרב ויאמר, כי בלי רשיון הרב הזקן שבעירם לא יקבל את המשרה עליו, ע"כ השתדלו וישיגו מכתב רשיון מהג"ד הירץ, ויעתר להם בעל נחלת בנימין, בבואו לסלוצק פנה אל הרב הזקן לאמר לו כי על דברי האגרת אשר שלח לו בא בהסכמתו לעירו, אם למכתבי התבוננתם אמר הזקן, הלא ראייתם כי נקוד היה למעט את הכתב" ויענהו הרב בעל נחלת בנימין כי לא שת לבו אל הנקודים. — בין כה וכה נתקבל מהג"ד יצחק בנימין וואלף לאב"ד בסלוצק, וחבל על שני המאורות הגדולים שאספו גגהם שניהם בשנה אחת, וכן כתוב בפנקס הח"ק דסלוצק, יום ו' ק"ח חשוון תמ"ו נתבקש בישיבה של מעלה הגאון הגדול מ' בנימין וואלף אב"ד ור"מ דפה"ק בעהמח"ס נחלת בנימין ומנחתו אצל הגאון הגדול מ' נחום קצינעלינב-בויגין אב"ד ור"מ לצד שטאל, ק"ב המזו תמ"ז נפטר הגאון הגדול אב"ד ור"מ מ' נפתלי הירץ מנחתו אצל הג"מ נחום ק"ב לצד ימין" ובוה שנה מוה"ר א

*) היא מדינת מארק (ראה בתולדות אנשי השם כבעלרין).

לנדסהוט שכתב בספרו (הג"ב דף 2) שנתקבל בעל נחלת בנימין מסלוצק לק"ק אליק כנראה מס' בית לחם יהודא, והוכיח כן מטה שכתוב שם בס' פ"ז "ראיתי כתוב בס"ז של אחי הרב המחבר הג"מ יעקב חתן הגאון הגדול מ' בנימין בעל נחלת בנימין אבד"ק אליק" אך חשב ומעה כי התיבות "אבד"ק אליק" מוסכות על הג"ם יעקב ולא על בעל נחלת בנימין שלא שנה מקומו מסלוצק ושם מנחתו כבוד.

לתולדות משפחת מירלש.

ראש למשפחת מירלש הוא הגאון מוה' נפתלי הירש אב"ד דק"ק פולדא בהגאון מוה' יעקב קאפל בהגאון מ' אהרן העליר מעיר וואלירשטיין באשכנז (תולדות גדולי ברלין דף 35) ואלה תולדותיו:

א

להגאון מ' נפתלי הירש בן:

האלוף הראש הקצין ומפורסם מוה' יעקב דוד ניימארק מירלש בווינא, ושם נפטר בשנת ת"ך, אשתו מרת רעכל בת הח"ר יעקב קאפל נפטרה בשנת תכ"ג (מצבות ווינא לפראנקעל).

ב

להרב מ' יעקב דוד שני בנים ובת:

(א) הרב החסיד מוה' בנימין מירלש, ושם אשתו מרת רייזל בת ר' בערמאן סג"ל, אחר הגירוש מווינא בשנת ת"ל בא לגור הוא וביתו בברלין ושם נפטר ד"א אדר תנ"א, ואשתו י"א ניסן תנ"ד (תג"ב דף 36).

(ב) הגאון המפורסם וצדיק יסוד עולם מוה"ר משלם זלמן מירלש, הי' חתן הגאון מוה' יעקב אב"ד בק"ק ווינא (ס' היחש לבעל בית יעקב) אחרי צאתו בשנת ת"ל בין המגורשים מווינא קבע מושבו בברלין, ואח"כ כאשר יצא הגאון בעל בית הלל מאה"ו לזאלקווי, נתקבל הג"מ משלם זלמן על מקומו באה"ו, ושם האריך ימים בשלום ובשלוה, הנהיג את הציבור במישור וכחכמה, וראה כערך מאה וחמשים יוצאי חלציו, גם דור חמישי יולדו לו בארץ לימא (הקדמה לספר נחלת יעקב*) (להגאון מליסא) ונפטר ד"ב חשון תס"ו (צונץ בלוחותיו).

(* בס' נחלת יעקב נדפס כצת מס' מגלת ספר שהכיר הר' יעב"ץ מתולדותיו וקורותיו שנדפס ראשונה בהמאסף לשנת תק"ע, (ראה בס' תולדות יעב"ץ מהרח"א וואנגה).

יש תשובות ממנו בם' חנוך בית יהודא סי' קל"ח ובס' אבן השהם סי' נ"ה*).

ג) מרת אסתר אשת הרב המפורסם מוה' שמואל זנוויל פפערשי (ספר לקוטי מן על הפטרות).

ג

להרב מ' בנימין מירלש בן ובת:

א) הרב מוה' נפתלי הירש מירלש פרנס ומנהיג ודיין בברלין ושם נפטר ד"ה סיון תק"ב, אשתו מ' איידל נפטרה ד"ו ניסן תע"ו (תג"ב).

ב) מרת נחמה אשת הגאון מוה' משה אב"ד בק"ק הוראדנא בעל המחבר ספר תפארת למשה, הבא לתולדותיו במשפחת קצינלינבוויגין (להלן).

להג"מ משלם זלמן מירלש ששה בנים וחמשה בנות:

א) הגאון מוה' אברהם דיין בפוזנא (הקרמה לס' תולדות יעקב יוסף).

ב) הרב מוה' וואלף בברלין שם הביא בשנת תס"ג לבית הדפוס ספרי הטורים עם ב"י ד"מ ובדק הבית, והוא התקשר עם הגאון חכם צבי לתת לו את אחותו שרה לאשה (תולדות יעבץ).

ג) הרב מוה' דובער הוציא לאור עם אחיו מ' וואלף ספרי משניות עם פירוש עץ החיים להג"מ יעקב חגיו בשנת תע"ו.

ד) הרב הגאון מוה' אריה ליב אב"ד בק"ק וואלפא בגליל הוראדנא, חתום בפנקס הוראדנא בשנת תנ"א בועד האמסק, ונבחר בשנת ת"פ לשליש ב"ר"ת שהי' בין נבחרי בריסק ונבחרי ראזינאי (פנקס ראזינאי).

ה) הר' נפתלי הירש ניימארק בברלין נפטר שם ו' אייר ת"פ, ואשתו מ' לאה בת הרב מ' יהודא ליב דרשן בפראג ואב"ד בק"ק פילא וגריידיץ נפטרה בברלין י"א אדר שני תצ"ד (תג"ב).

ו) הרב מוה' משה ניימארק עזר להוציא לאור ס' יד כל בו להגאון מוה' דוד לידא בשנת תפ"ו.

ז) מרת שרה אשת הגאון המפורסם מוה' צבי אשכנזי בהרב המובהק מוה' יעקב ז"ק, בנוער ימיו למד מ' צבי תורה מאביו, אח"כ הלך לשאלוניקי

* ממנו יוספר שהיה מנהגו ללכת לביהכ"נ מעוטף בטלית ותפלין, פעם אחת בלכתו להתפלל בא אליו איש אחר ורצה למכור לו אבנים טובות ומרגליות יקרות מאד, וכאשר הגיד לו האיש כמה הוא חפץ במחירם, ענהו מהר"ז כי ישלם לו הסך אשר הוא מבקש אם ימתין לו עד שובו לאתר התפלה מביהכ"נ לביתו, אבל האיש בהחפזו לא יכול לחכות עליו ומכרם לאתר שהרווח בהם כמה אלפים ר"ט, וכששמע מהר"ז מזה שמת שמתה גדולה ואמר כדרי הסך שאבדתי למען אבי שבשמים שעברתי* (הקרמה לס' שם יעקב).

ללמוד דרכי חכמי הספרדים, ושמש שם ביחוד את הרב הגדול מ' אלי' קובו, אח"כ שב אל בית אבותיו ונשא אשה בת עשיר גדול מעשירי קהל בודון הישנה, ותלד לו בת — בשנת תמ"ו באה העיר בודון כמצור, ויור אחד מבני החיל בקנה רובה גדול וכדור אש התפוצץ ממנו והמית כרגע את אשתו ואת בתו. והוא היה בחדר הקרוב להם ולא הוזק, או עזב את רכושו וכל אשר לו ויברח כצני מיד במרם נלכדה העיר למדינת באסניען, שם נתקבל לרב בעיר שאראי וכאשר צרו אח"כ גם עליה וגם שמע כי נשבו אבותיו ביד שר צבא מלך פרוסיא בעת שנלכדה העיר בודון, פנה משם וילך למדינת אשכנז ויבוא עד פראג וברלין, שם ארש לו את האשה שרה בת הגאון מ' משלם זלמן ניימארק מירלש אבד"ק אה"ז, וילך לבית חמיו לאלטונא וקבע שם ישיבה להורות דבר ה' לתלמידים בביהמ"ד הגדול דקלויז, והרביץ תורה לרבים קרוב לעשרים שנה. — בשנת תנ"ב הביא לבית הדפוס ספר המ"ז על חו"מ שהיה ערנה בכתובים עם הגהות והוספות משלו פעם לקרב ופעם לרחק את דברי המ"ז, ועז' חתם א"ע בסוף הספר „צני הירש באאמ"ו הרב הטובהק כמה' יעקב נ"י כו' העומד על משמרת בהמ"ד הגדול בקלויז אשר באלטונא".

אחרי מות חותנו הגאון מ' זלמן ד"ב חשוך הס"ו נתקבל הגאון מ' צבי לאב"ד בק' אה"ו תחתיו, או חלק לב העם באלטונא, ורבים מבני העיר נמו אחרי הגאון מ' משה בהגאון הרמ"ז מרוטבורג למנותו לרב עליהם, עד אשר נתפשרו הצרדים שישתמשו שני הרבנים בכתר אחד באלטונא כל אחד חצי שנה, ויהי הג"מ צבי לרב בהמבורג וואנזבעק וחצי העיר אלטונא, אך מקרה היה שנתעורר אח"כ ריב ומדון בין הרבנים בעיר בשנת תס"ט, ועז' עזב הג"מ צבי את הרבנות וישב לבית מדרשו אל הקלויז אשר היה שם אהלו בתחלה, ויהי אך נודע הדבר עוד לא עברה חצי שנה מאז עזב הג"מ צבי את הרבנות, והנה אגרת שלוחה אליו מעדת אישכנזים אשר בקהל אמשטרדם הגדולה כי יקבלוהו לרב ומורה עליהם, ויואל הרב להסכים לרצונם, ויצא הוא וביתו בשנת ע'ת' רצון לאמשטרדם, — שם הסכים בשנה ההיא ע"ס הגאון ר' אלי' פולדא על מס' שקלים ועל הירושלמי, וע"ס שו"ת הרמ"א שהו"ל חתנו הג"מ ארי' ליב בהג"מ שאול מקראקא, ובשנת תע"ב ע"ס כסף נבחר על התורה כולם דפוס אמשטרדם, ובשנה ההיא הביא לביה"ד שם את ספרו „שו"ת חכם צבי" שנתפרסם מאד בעולם, ומרוב חשיבותו נקרא גם מחברו בשם „חכם צבי" בפי כל עד היום.

בשנת ד'ע'ת' פרץ ריב בינו ובין חכמי הספרדים על דבר ס' דברי נחמיה, וירא הגאון מ' צבי שאין שלום בעיר והמחלוקת גברה, ואיש איש סהם יגישו עצומותיהם בערכאות ונמצא שם שמים מתחלל, וימלך עליו לבו לעזוב את העיר ואת הרבנות גם שמה, וילך למסעיו הלך ונסוע עד אשר בא למדינת פולין ונתקבל לאב"ד בק"ק לבוב, שם שם חוק ומשפט, ונהג נשיאותו בכבוד עד בוא עת פקודתו ביום כ' דר"ח אייר שנת תע"ז היא שנת החמשים וששנה לימי חייו. — מכתבי יד אשר השאיר אחריו נדפסו תשובותיו בס' שתי הלחם,

והידושי תורה בשם שביל הישר בס' תקנתא דמשה—אשתו מ' שרה נפמרה ח' שבט תע"ט.

ח) אשת הגאון מו"ה שלום ז"ק אבד"ק בירו והגליל הנקוב לתולדותיו ברעת קרושים.

ט) אשת הגאון מו"ה שמואל זנוויל מקראקא (הק' ש"א על מכות).

י) אשת הגאון מו"ה אלחנן ברלין בהוראדנא שנקרא או בשם ר' אלחנן בעל התוספות (ס' תקנתא דמשה).

יא) אשת הגאון מו"ה יצחק אייזיק גינצבורג אב"ד דמדינת רוסיא (ס' תקנתא דמשה) הבא לתולדותיו במשפחת גינצבורג.

לה"ר שמואל זנוויל פפערשי בן ובה':

א) הר"ר דוד פפערשי בפפד"מ נפטר שם בשנת תס"ט (ס' הזכרון להפד"מ).

ב) אשת הגאון הגדול ברורו מו"ה אברהם ברודא, היה אב"ד בק"ק רודניץ. וכן חתם בהסכמתו ע"ס פנים מסבירות בשנת תנ"ב „אברהם במ' שאול ספראג חוב"ק רודניץ" אח"כ נתקבל לריש מתיבתא בק"ק פראג ואב"ד דמדינת פיהם, ושם הסכים על שו"ע של ר' אליעזר הקטן בשנת תנ"ז, ע"ס שם שמואל בשנת תנ"ח, ע"ס הלכה ברורה לשו"ע או"ח כשנת תנ"ט, ע"ס ממה יהודא בשנת ת"ס, ע"ס ראש יוסף לחג"מ יוסף מסעלץ, ע"ס אור ישראל להר"י משקלאב וע"ס פי שנים ע"ד א"ב בערכין בשנת תס"ב, על המורים שנדפסו בברלין ע"י הרב ר' וואלף מירלש בשנת תס"ג, ובהסכמתו יכנה את המו"ל בשם „נכד חמי זקני המפורסם בתורה ויראה מ' דוד מירלש"—כן הסכים בפראג על שו"ת אבן השהם בשנת תס"ו וע"ס ראשית בכורים וחינוך בית יהודא בשנת תס"ח ושם ס' ק"ל תשובה ממנו להמחבר וקוראו בשם „סוחתני" בשנה ההיא נתקבל לאב"ד ור"מ בק"ק מיץ. ויהי שם עד שנת תע"א שאז יצא הגאון מ' נפתלי כץ בעל סמיכות חכמים מפפד"מ אחרי התבערה הגדולה שהיתה שם ונתקבל הגאון מ' אברהם במקומו לאב"ד ור"מ בפפד"מ ושם נפטר בשנת תע"ז. חבר ס' אשל אברהם שנדפס ע"י נכדו בפפד"מ בשנת תק"ז. וס' תולדות אברהם על קידושין ועל כתובות עד פרק המריר שבהלכה זו חיו עוסקים שבוע שנתבקש ביש"מ, והיה מעיין בכת"י עד שקמו עיניו מראות! כחצי־רבע שעה לפני מותו והניח כתבו על לבו ויצאה נשמתו במהרה ונתקיים בו אדם כי ימות באהל (הקדמה לס' תולדות אברהם) ועוד השאיר אחריו בכתובים פשמים על התורה ורבים מחידושיו העתיקו תלמידיו בספריהם.

ד

להרכ מ' נפתלי הירש מירלש שבעה בנים ושתי בנות:

א) הגאון המפורסם מו"ה דוד פרענקל, בימי נעוריו נודע בסוחרי ארץ בפנינים ואבנים יקרות בהמבורג ואח"כ בברלין. אח"כ נתקבל לאב"ד ור"מ בק"ק

דעסא, ובשנת תק"ב החל להדפיס את שם הירושלמי על סדר מועד עם פירושו קרבן העדה ושירי קרבן בחיי אביו. ויברכהו לפני מותו בשנה ההיא, כשם ששמחתני בספרך כן ישמחך האל בשמחת בנים" ובשנת תק"ג השלים הדפסתו במרם הגיע מספר שנותיו לארבעים שנה. — אז נקרא לאב"ד בפרנקפורט דאדר. ואח"ז ביום א' י"ד מנחם אב נתקבל נ"כ לראש ב"ד ור"מ בברלין והמדינה עם כל חלוקת הכבוד והכנסות שהיו מעולם לרב העיר בתנאי שיקבע דירתו בברלין, ויאות הגאון מוה' דוד ויבוא ברלינה בשנת תק"ד. שם הסכים בשנת תק"ה ע"ס תורה אור על דיני סת"ם עם הגהות הר' אריה ליב מסלוצק, בשנת תק"ו ע"ס תבנית הבית, וע"ס תבנית אות יוסף, בשנת תקי"ב ע"ס אבן העיור על ש"ס. ובשנת תקי"ג על שו"ת בית אברהם להג"מ אברהם מטרא. — בשנת תקי"ז הדפיס בברלין את הירושלמי סדר נשים עם פירושו קרבן העדה ושירי קרבן, ובשנת תק"ך התחיל להדפיס גם סדר נזיקין ויצאו מבית הדפוס בהדרג מס' סנהדרין ומכות וקצת מטמ' שבועות, וגם אלה בלא שער והקדמה כאשר לא נשלמה המלאכה, וביום ב' כ"ב סיון תקכ"ב עזב את הארץ, וישכב דוד עם אבותיו בעיר ברלין, ובס' יערות דבש נדפס הספר אשר קונן הגאון מ' יהונתן עליו. — אשת הגאון מ' דוד רייזלה בת מוה' ליב הלברשטאט מהמבורג, נפטרה ד' חשון תק"ל (תג"ב ללנדסהוט).

(ב) אברהם פרענקל.

(ג) ה"ר אלי' פרענקל בברלין.

(ד) ה"ר בנימין פרענקל כפיורדא.

(ה) ה"ר יוסף פרענקל אשתו יטכה היתה בת הג"מ גדשון בר' יחיאל פרענקל אב"ד בפפר"א.

(ו) ה"ר משה פרענקל.

(ז) ה"ר שלמה פרענקל מהמבורג, הדפיס ספרי הרמב"ם ביעסניץ.

(ח) מרת עלקא אשת ר' פייטל בר חיים מהמבורג.

(ט) מרת רייזל היא היתה אשת הגאון ר' חיים יונה האומים, ואחרי

מותו נשאת להגאון מוה' העשיל אבד"ק ווילנא, ונפטרה בברלין כ"ח אייר

תקכ"ד (הג"ב).

לה"ר אברהם דיין מפונא בן:

הרב המאה"ג מוה' משלם זלמן אבד"ק חסלאוויץ (הק' לס' תולדות יעקב יוסף).

להר' וואלף מירלש בת:

מרת מינקלה אשת הגאון מוה' מרדכי במ' אברהם טאקלעם מליסא ראב"ד בברלין, יש לו תשובה במ' שב יעקב, ובשו"ת שתי הלחם, ובשו"ת כנסת יחזקאל וחידושו, נדפסו במ' מנחת כהן וקול יהודא להר"י מגלוגא, נפטר כ"ז סיון תק"ג, ואשתו נפטרה ו' תמוז תצ"ו (הג"ב).

להר' דובער מירלש בת:

אשת הגאון מו"ה יצחק אייזיק בהג"מ יהודא ליב מקראקא, היה אב"ד בק"ק מרנאוו, (עיה"צ 160) והיו מן החתומים על החרם נגד הרב מ' משה חיים לוצאטו (כרם חמד ח"ג).

לר' נפתלי הירש ניימארק בן:

הקצין מו"ה יוסף ניימארק היה בעור הנאון מ' לוי דוד להוציא לאור ספרו עמרת ראש על מס' ברכות ונשא ברכה מאתו (הקדמה לספר הוה) לקח לאשה את אשתו השניה של הגאון המפורסם מ' ישכר בערוש אבד"ק ניקלשפורג (שם בהקדמה).

להר' משה ניימארק בת:

אשת הרב מ' פתחיה בהגאון מ' דוד לידא (הקדמה לס' יד כל בו).

להג"מ צבי אשכנזי חמשה בנים ושרש בנות:

א) הגאון מו"ה יעקב, נולד בחמשה עשר לחודש סיון שנת תנ"ה באלמונא (התאבקות דף קנ"ה) שם נתגדל ולמד תורה כבהמ"ד של אביו (הק' מ' מו"ק) בהיותו כבן שבע עשרה שנה עזב את בית אביו וילך לבקש תורה מפ' האב"ד מ' מרדכי בהגאון מ' נפתלי כץ בעיר ברודא, ובשבתו שם ימים או עשור בחר הרב ביעקב ויהן לו את רחל בתו לאשה. שם בבית חמיו שקר על התורה עד כי גדל מאד ותלמידים רבים נהרו אליו ומרחוק באו ללמוד תורה ממנו ולהקשיב ספיו לקח, אך במשך שבתו בעיר הזאת לא ראה מנוחה, ואם מדבר אשר היה שם הצילו ה', הכט אל עמל לא יכול, ויצא יעקב מחמת המציק לישראל במדינה ההיא, ויבוא בשנת תפ"ח לק"ק אמשטרדם מקום מגורי אבותיו. משם העתיק אהלו בשנת תפ"ט לעמרין. מקץ ארבע שנים ראה יעקב כי לא טוב אויר המקום לשבתו עם ב"ב שם, ויסע מעמרין בשנת תצ"ח לגור במקום סכורתו באלמונא. היא העיר שהגביר בה חיל ויברכהו ה' ללמוד תורה מעושר, גם הפיץ מעינותיו חוצה בהקימו בית הדפוס בביתו והוציא לאור ספרים במקצעות התורה אשר חבר, — בין כה וכה מתה עליו אשתו ויתאבל מאוד עליה עד אשר חלה בשנת תק"ו ונפל למשכב, וכאשר נרפא בחדס ה' ויחי מחלו נשא אח"כ את בתיה צביה בת אחיו הרב מ' אפרים לאשה, או מצא הרוחה ויוסף ללמוד וללמד ולכתוב רובי תורתו ולהדפיס עוד ספרים רבים מחבוריו, — כן עלה האיש הלך. וגדול, עד אשר הצליחו מעשי שמן בשנת תקי"א להפריד בניו ובין הגאון מ' יהונתן אייבשיץ, ואיכה שת ביניהם ע"ד הקסיעות שנתנו מרועה נאמן הג"ר יהונתן, שיצא ר' יעקב לחלק עליהם. או חלק לב העם לשתי מחנות, ודברי הריבות עברו בכל גבול ישראל, רבים מהגאונים בימים ההם חגרו בעוז מתניהם לעמוד לימין צדקו של ר' יעקב, וכמה נטו אחרי ר' יהונתן, ויש שעמרו בהוך ורצו לעשות שלום ביניהם ולא

עלתה בידם, גם אחרי ששבתו הגאונים ר' יונתן ור' יעקב מריב לא השלימו ביניהם, ובלערם האנשים אשר אתם שעמדו לצדי שתי המערכות התעוררו לעתים לתגר בראשיחם, ובכל העת הזאת שחדלה מנוחת יעקב, לא מש מאהלה של תורה, גם כי זקן ותכהינה עיניו מראות הוסיף להגיה חבורו בתוכחת מוסר ע"י סופר אשר מפיו קרא אליו והוא כתב על הספר בדיו. ויגוע יעקב ביועש"ק א' דר"ח אייר שנת תקל"ו היא שנת השמנים לימי חייו, ויספרו לו אבל כבד מאוד, וכל הספרים אשר חבר על מקרא משנה גמרא הלכה ואגדה שו"ת ופסקים, ספרי מוסר וספרי חכמה על שמות נרדפים ודרקוק לה"ק, הגהות על ספרים וביאורים בדרך הנעלם הלא הם כתובים לשמותיהם על ספר הולדות יעבץ.

(ב) הרה"ג מוה' אפרים אשכנזי, נפטר ביום ב' ג' ניסן תקל"ב.

(ג) הגאון מוה' נתן אשכנזי מבראדי.

(ד) הרב המובהק מו"ה דוד (מוכא בקונטרס עשרה הלחם בשו"ת יעבץ).

(ה) הגאון מו"ה אברהם מישלם זלמן אב"ד בק"ק אוסטרחה, חבר ספר „דברי רב משלם" והסכים ע"ם ברוך מבנים אשר בשנת תק"ח.

(ו) מרת מרים אשת הגאון מו"ה אריה ליב בהגאון מ' שאול מקראקא אבד"ק אמשטרדם, הנקוב לתולדותיו כמשפחת קצינלינבוויגין.

(ז) אשת הגאון מו"ה יצחק אב"ד בק"ק נעשוויז בנו של הגאון בעל פנים מאירות, הבא לבית אבותיו.

(ח) אשת הגאון מו"ה משה אבד"ק ולאמשוב בהגאון המפורסם מ' אלעזר אבד"ק אמשטרדם בעל מעשי רוקח (היא היתה אשתו השניה בן מפורש בהסכמת הג"מ שלום מבעלזא על שו"ת מים חיים) ועל מקומו יבוא במשפחת רוקח.

להג"מ אלחנן ברלין בן ובת:

(א) הגאון מו"ה משה אב"ד בק"ק רודניא ושאר קהלות ברייסין, חבר ספר תקנתא דמשה ושכיל הישר מרודו הגאון בעל חכם צבי (הקדמה לס' תקנתא דמשה).

(ב) אשת הרב הג' מו"ה יצחק הכהן במיקמין (פנקס מיקמין).

להג"מ אברהם ברודא שני בנים ובת:

(א) הגאון מו"ה משה ברודא. עשה הגהות לס' אביו בשם „אהל משה", היה אב"ד בק"ק הענא ושם הסכים בשנת תע"ד ע"ס ברית שלום וחתם משה באאמ"ו הגאון המפורסם החסיד כ"מ אברהם ברודא חוב"ק הענא ומצ"פ לק"ק מיקמין והגליל. — בשנת ת"פ נתקבל על מקום הרב הגאון מ' מענדל בכרך רויטשילד לאב"ד בק"ק באטבערג ושם הסכים בשנת הפ"ד ע"ס תורת יוסף על המסורה. בשנת תצ"ב אחרי מות הגאון ר' מענדל בכרך נקרא הג"מ משה לשבת על כסאו אחריו בוורמייזא, ושם עלה אל האלהים כ"ו כסליו שנת תק"ב (ספר הזכרון דוורמייזא) אשתו מרת ריינא היתה בת הג' מ' ישראל פירשט בהמבורג (הקדמת ס' אשל אברהם).

(ב) האלוף מו"ה דוד ברודא בפרנקפורט דמיין ושם נפטר ג' אייר תק"א (ס' הזכרון שם).

(ג) אשת הגאון מו"ה יוסף אב"ד דק"ק באמבערג. חבר ס' „חק יוסף על הלכות פסח „כהננות יוסף“ חידושים על הש"ס שנספחו לס' תולדות אברהם לחמיו הגאון מו"ה אברהם ברודא, וספר „שרש יוסף“ על דיני מינו.

ה

להגאון מ' דוד בעל קרבן העדה שני בנים ובת:

(א) הרב מו"ה יואל וואלף פרענקל, אשתו מ' איידל היתה בת הגאון מ' יצחק יוסף תאומים אבד"ק ברעסלא (תג"ב) ועל מקומה תבוא לבית אבותיה במשפחת ק"ב.

(ב) הרב הגדול מו"ה יהודא ליב בכרלין ונפטר שם תקס"ו (תג"ב) אשתו מ' בילא היתה בת הגאון מ' שמואל הילמן אבד"ק מיץ הבא במשפחת היילפרין.

(ג) מרת עדל אשת הרב החריף מ' איצק ב"ר יעקב שפייאר מפראנקפורט דמיין נפטר בלי ז"ק יו"ד שבט תקמ"ח (תג"ב).

לר' אברהם פרענקל בן:

הרב מ' משה פרענקל ברעסא חבר ס' באר משה (תג"ב).

להגאון מ' יעקב מעמדין שלשה בנים ושתי בנות:

(א) הגאון מו"ה משלם זלמן היה אב"ד בק"ק פאדהייץ, ואח"כ נתקבל לאב"ד בבהכ"נ דהמבורג בלונדון, ושם הסכים ע"ס כסא מלך בשנת תקכ"ט וחתם „חוב"ק המבורגר ומצ"פ בק"ק לונדון והמדינה (כ"י צ"ד ע"ב) יש לו תשובה בס"ס מור וקציעה לאביו ז"ל, בס' אור הישר ע"ד הגט דקליווא.

(ב) הגאון הגדול מו"ה מאיר אב"ד בק"ק קוסטאנטיין ישן, יש מתשובותיו בס' דברי רב משלם סי' י"ד ובשו"ת יריעות האהל, הסכים ע"ס שבט מישראל על תהלים בשנת תק"ל.

(ג) חרה"ג מו"ה אריה יהודא מוזכר בס' מור וקציעה בחלק ב'.

(ד) מרת נחמה אשת הרב מ' אלעזר במ' ברוך מארץ יון (תולדות יעבץ).

(ה) מרת חנה אשת הרב מ' אריה ליב בהג"מ שאול אבד"ק אמשטרדם (תולדות יעבץ) הבא לבית אבותיו. חידושו נמצאו בסוף ס' בנין אריאל בח"ב הנקרא בית תלמוד.

להג"מ אפרים בת:

מרת בתיה צביה אשת דודה הגאון מ' יעקב מעמדין שנשאה אחרי מות רחל אשתו הראשונה כמבואר למעלה.

להג"מ נתן שני בנים .

- (א) הגאון הצדיק מו"ה אפרים מבראדי .
(ב) הגאון מו"ה יעקב משה אב"ד בק"ק זכאראב .

להג"מ אברהם משלם זלמן בן ובת .

- (א) הגאון מו"ה צבי הירש אב"ד בקלויז באוסטרהא ואח"כ נתקבל לאב"ד בק"ק ברדיצוב , מובא בס' אביו דברי רב משלם , ועשה הקדמה לספר הזה .
(ב) אשת הרה"ג מ' נפתלי רוקח כבראדי הבא לבית אבותיו במשפחת רוקח .

להג"מ משה אבד"ק רודניא בן :

הרב המאה"ג החריף מוה' שמריה ברלין אב"ד בק"ק יאנאוויץ , חבר ספר תקנתא לתקנתא בחוברת עם ס' אביו תקנתא דמשה .

לה"ר יצחק הכהן בן :

הרב הג' מו"ה גרשון הכהן בטיקטין (פנקס טיקטין) .

להגאון מ' יוסף בעל חק יוסף בן :

הרב מ' אברהם ממילהויען , הוא הביא את הספר תולדות אברהם לביה"ד בפיורדא בשנת תקכ"ט (הקדמה לס' הזה) .

ו

להג"מ מאיר מקונסנטין בת :

אשת הגאון מו"ה דובעריש הכהן ראפורט אבד"ק מעויבזו ושמה מרים , והוא בא לתולדותיו במשפחה ראפורט .

להג"מ אפרים מבראדי בן :

הרב מו"ה משה דוד אבי הרב מ' נפתלי צבי שהביא לביה"ד ס' נחלת יעקב לש"ב הגאון מ' יעקב מליסא , ור' נפתלי צבי היה חתן הרב המאה"ג מ' יוסף מייא מלבוז חתן הגאון ר' ישעיה פיק (הקדמה לס' נחלת יעקב) .

להג"מ יעקב משה בן :

הגאון מאור הגולה מהר"ר יעקב אב"ד בק"ק ליסא , קאליש וסטריא ושם מנוחתו כבוד , היה תלמיד הגאון מ' משלם איגרא אבד"ק טיסמניץ ופרעשבורג . ואח"כ הפיץ מעיני תורתו בחבורים יקרים וחמודים , נתיבות המשפט , חות דעת , מקור חיים , הורת גיטין , בית יעקב , קהלת יעקב , נחלת יעקב , דרך חיים , צרור המור , ושאלות ותשובות רבות המפוררות בספרי שו"ת גאוני זמנו . ונפטר ק"ח אייר שנה תקצ"ב (שה"ג החדש) .

להרב מ' שמריה ברלין בן :

הרה"ג מו"ה יעקב קאפל ברלין בוואלוי .

ראשי המשפחה לבית היילפרין הם :

א) הרב האלוף הגאון מו"ה משה היילפרין מבריסק דלימא מו"ה זבולן אליעזר ז"ל* .
ב) האלוף מו"ה ליפמן ז"ל היילפרין .

* בספר גדולת שאול כתוב בשם יש מנחילין מ' משה אשכנזי חמיו של הג' מהרש"א וחמיו הי' מו"ה משה ליפשיץ הרב מבריסק בעל המחבר ספר זכרון משה ונשתנו הרעות בהבנת הדברים, הר"י לעוונשטיין במכתביו ע"ס עיר תהלה כתב, שהמהרש"א היה חתנו של ר' משה אשכנזי, והלשון, וחמיו היה ר"מ ליפשיץ נמשכת לר' משה אשכנזי, וכונת הג"ש היא שחמיו של ר' משה אשכנזי היה ר' משה ליפשיץ, ובכך יסובו הדברים, בעהמח"ס זכרון משה שמיים בהם הג"ש רק על ר"מ ליפשיץ שהוא חבר את הספר זכרון משה, — אבל מן הכתוב על שער הספר, זה ספר זכרון משה אשר און ותקן ועשה האלוף החסיד הגאון מ' משה ב"ר זבולן אליעזר ז"ל¹) ידענו שמחברו היה ר' משה אשכנזי, כי הוא בן זבולן אליעזר ושם אביו מוכיח עליו, וע"כ מצא בעל קריה נאמנה פשר אחר לדבר הכתוב בג"ש, שהלשון, וחמיו היה מ' משה ליפשיץ תסוב להגאון המהרש"א דסליק מיני, ור"מ אשכנזי הנוכח בראשונה לחמיו של המהרש"א זה הוא בעצמו ר"מ ליפשיץ הבא באחרונה, ונכפל רק לתוספת ביאור אח"כ, וא"כ ר' משה ב"ר זבולן אליעזר ור"מ ליפשיץ אחד הוא וזהו בעהמח"ס זכרון משה . — והנה מלבר שוכר כל קורא בהג"ש שאין בן במובן לשוננו, עוד נמצאת סתירה לזה כס' זכרון משה, כי בן כתב שם המחבר בהקדמתו, ואני הקטן משה בן כבוד אבי הנדיב מ' זבולן אליעזר ה"ה ממשפחת היילפרין וא"כ נראה ברור ששם משפחתו הוא היילפרין ולא ליפשיץ, ועוד גם זאת כי המחבר ספר זכרון משה מוכיח בעצמו את הר' משה ליפשיץ בסוף ספרו ומכנהו בשם הרב ר' משה ב"ר יצחק ליפשיץ מבריסק אשר מזה נזכר לרעת כי בעהמח"ס ספר זכרון משה ור' משה ליפשיץ שנים כמה, וכי ר' משה ב"ר זבולן אליעזר לחוד, ור' משה ב"ר יצחק לחוד, ואחרי שהדברים הכתובים בג"ש לא יכוננו עפ"י שני הדרכים הנזכרים גם יחד לא נחלל מהגיד גם את העולה על דעתנו בזה : שר"מ אשכנזי והמהרש"א היו נישאי שתי אחיות בנות הג"מ משה ליפשיץ הרב מבריסק, וזהו פתרון הדברים בג"ש : חמיו של הג' מהרש"א ז"ל וחמיו (מוסב על ר"מ אשכנזי) היה ר' משה ליפשיץ הרב מבריסק וכלום אינו חסר בג"ש רק שני קימ למסגרת סביב, וצריך להיות בן : מו"ה משה אשכנזי (חמיו של הג' מהרש"א וחמיו הי' מ' משה ליפשיץ הרב מבריסק) בעהמח"ס ספר זכרון משה, וכזה יתבררו ויתלבנו הדברים בג"ש שהמחבר מ' זכרון משה הוא ר' משה אשכנזי הי' גיסו של המהרש"א, ושניהם היו חתני הג"מ משה ליפשיץ הרב מבריסק, — וזמן החבור של ספר זכרון משה אשר ממנו נראה שמחברו היה חי בזמן אחד עם המהרש"א, וימי חייהם של בני בני המהרש"א ובני ר' משה אשכנזי הדומים יחד בזמן מסייענו בזה . —

אח"כ מצאנו עזו לנו בהסכמת הגאון מו"ה יוסף שאול נאטהנאהן על ספר מצבת קודש אשר שם מפורש כדברינו בלשון הזה : והנה הקרה ה' לפניו עוד מצבות גאוני ישראל כיו ואחד מהם הגאון הגדול מ' אברהם היילפרין אבד"ק לבוב שה' בן הגאון החסיד בעל זכרון משה גיסו של זקני המהרש"א ז"ל .

¹ כאלץ הקדושה . (כן כתוב בעבר סס' זכרון משה, לובלין שנת 40° הסמל רק כאלוקספרד ומכר כרשומת עטינטינדער, ראה במאמר קרית ארבע מהר"א אטלאס כסאסיף שנה שנים תרמ"ו עמ' 401).

ואלה תולדותם למשפחותם :

א

בני משה:

(א) הגאון מוה' אברהם היילפרין ריש מתיבתא בלבוב (מצ"ק) חבר ספר „אהבת ציון” * פירוש על פסוקים ולפעמים על רש"י על התורה ועל חמש מגלות הסכים בשנת שס"ב ע"ם תקוני זבח על שחימות מהר"ו, ונפטר בשנת ת"ט בלבוב, והגאון מ' אברהם בעל איתן האורחי הספידו ** אשתו היתה בת הר' יהודא קצינלינבוגיין הנקוב לתולדותיו להלן.

(ב) הרב החסיד מוה' אליעזר ליפמן היילפרין, ושם אשהו מרגלא בת הגאון מוה' נפתלי הירש שור (ג"ש).

בני ר' ליפמן:

(א) האלוף המופלג ר"מ ואב"ד מוה' יעקב ז"ל נפטר בשנת שצ"ו והגאון מוהר"א רפפורט כד אחים לי' בהספדא קרא אותו בשם „האלוף המופלג ר"מ ואב"ד מ' יעקב ר' ליפמן וס"” (שו"ת איתן האורחי).

(ב) הרב הפרנס ומנהיג מוה' אברהם בלובלין חתן הגאון מהר"ם מלובלין (שה"ג החדש וס"ם אלפי ישראל) בא עה"ח בשנת תט"ו בין מנהיגי ד' ארצות בועד לובלין ביריד גראמניץ אחרי הגאון מ' שמואל אליעזר בהר' אפרים נפתלי מלורמר „אברהם בהר' אליעזר ליפמן היילפרין” (פנקס הוראדנא).

ב

להגאון מ' אברהם בלבוב בן:

הר' בנציון שנפטר אברך ועל שמו וזכרו קרא אביו שם ספרו „אהבת ציון” וכן כתוב בהקדמתו, אטר אברהם בלא"א מהר"ר משה היילפרין כו' ולזכר ר' בנציון בני לפנים יסדתי כו' בשנת ל'מ'ש'י'ח'ו' לפ"ק (שצ"ד).

בני הרב מ' אליעזר ליפמן:

(א) הגאון מוה' ישראל היילפרין אב"ד בק"ק קאראטשין, היה חתן הגאון מהר"ר נתן שפירא בעל מגלה עמוקות, ונקרא מהר"י חרנ"ש (כתב יחש להג"מ אלי' חיים מיוזל אבד"ק לאדוו).

(ב) הגאון החרוף מוה' יצחק אייזיק היילפרין *** היה אב"ד ור"מ בטיקמין.

* „ביאור על חמשה חומשי תורה גם על חמש מגילות” לובלין שצ"ט fol. (נמצא ברש"י שטיינשניידער וצערנער).

** שו"ת איתן האורחי (ראה ברשימתי ק. מ. 637 № הספר י' על הר' אברהם ב"ר משה אשכנז ר"י ואבד"ק קושטאמנין, בש' ת"ט).

*** ס' באר שבע ד"ו שער"ד עם הגהות כ"י ממנו נמצא באספת-פרידלאנד (ראה

שם הסכים בשנת תל"ג על מפר שערי שמים להרב מ' יחיאל מיכל ב"ר ארי' הלוי וחתם, אייוק בלאאמ"ו מ' אליעזר ליפמן היילפרן חב"ק טיקמין" ושם אשתו אסתר בת הקצין מהר"ר הירץ מסטנאב (ג"ש).

ג) הגאון מוה' משה יהודא זעלקי דרשן בפוזנא, הסכים בשנת תמ"ט על ס' בית אהרן להגאון בעל תולדות אהרן* וחתם „משה יהודא זעלקי בלאא"ם אליעזר ליפמן היילפרין מפוזנא" ובשנת תנ"ג ע"ס בית יעקב להגאון מ' יעקב מצויזמור חתן אחיו הגאון מ' יצחק אייוק היילפרין — ונדפסו חירושי תורתו בס' קנה חכמה דרוש הגלגלים. — הגאון מ' מנחם מענדל כ"מ צבי ר"מ בק"ק פוזנא היה תלמידו וכתב בהקדמה לספרו לחם מנחם**), כי בשובו לפוזנא בשנת תי"ח החזיר לו רבו זה את תלמודו שנשכח ממנו מרוב התלאות אשר מצאוהו במלחמת שוועדין ע"ש באורך.

להר' אברהם מלובלין שני בנים ובה:

א) האלוף מוה' יחיאל מיכל טובא בפנקס הח"ק בלובלין בשנת תט"ח,
ב) הרב הפרנס ומנהיג מוה' בנימין וואלף בלובלין (פנקס הח"ק שם.
הסכים בשנת תנ"ג בין פרנסי ד' ארצות ביערסלב ע"ס „בית יעקב" להגאון מוה')
יעקב מצויזמיר וחתם „בנימין וואלף ב"ם אברהם ר"ל (ר' ליפמןש) זצ"ל היילפרין
מלובלין.

ג) אשת הרב מוה' איסרל בהגאון מ' משה בעל מהרורא כתרא חתן
מהרש"א (סוף ס' אלפי ישראל על חו"מ, וכן בכתב היחש להג"ר ראה אבר"ק לאדו).

ג

להגאון מ' ישראל היילפרין מקראמאשין שני בנים:

א) הגאון מוה' אליעזר ליפמן אב"ד בק"ק חעלמא, אשתו טרת
דרעויל היתה בת הרב מ' איסרל בהגאון בעל מהרורא בתרא (כתב היחש
להגאון מלאדו).

ב) הגאון מוה' שמואל הילמן היילפרין, הסכים בשנת תנ"ג בין מנהיגי
ד' ארצות בק"ק יערסלב ע"ס בית יעקב להגר"י מצויזמיר ובאעה"ח „שמואל
בקוראי שמו הילמן בהחסיד מוה' ישראל ז"ל היילפרין מקראמאשין" אח"כ היה
לאב"ד בק"ק מנהיים ושם הסכים בשנת הפ"ח ע"ס צאן קדשים, בשנת הפ"ט
ע"ס זרע ישראל, בשנת ת"צ ע"ס השיב ר' אליעזר, בשנת תצ"ו ע"ס מרי צבי,

רשי' אות ב'), והוא תתום עליו בשער הס', יצחק אייוק בלאאמ"ו מוה"ר ליפמן ולה"ה
היילפרין.

* ראת ברשימתי ק. מ. אות ב' ס' בית אהרן ובו נכלל גם ס' תולדות אהרן.
ש.

** ראה למעלה עמ' 11 בהערה 2. (כס' צנצנת מנחם שבקהלת משה נמצא מס' לחם
מנחם דף א' וב' וחסרה סוף התשובה להרב דואבלוראווא).
ש.

וע"ם מנחת יהורא על יו"ד, וש"ת ר"י הלוי אחי המ"ו, בשנת ת"ק ע"ם מנחת כהן, וקהלת שלמה לעין יעקב, בשנת תק"ו ע"ם אשל אברהם להג"מ אברהם ברודא וחתם „חוב"ק מנהיים ואגפיה" ובשנת תק"י ע"ם אספקלריא המאירה *) וע"ם חרות יעקב וחתם „חוב"ק מנהיים וטרור ליסע למחוז חפצו לשבת על כסא הוראה בק"ק טיץ ואגפיה" שם הסכים בשנת תק"ך על הדפסת אה"ע עם הח"מ וב"ש בפירודא, ונפטר זקן ושבע ימים בשנת תקכ"ו שאז הוסיף בנו מלות „הכ"מ" על אביו ו"ל בהסכמתו על ס' סדר הדורות ד' קארלסרוהא.

להג"מ אייזיק היילפרין שלשה בניו ונת:

(א) המפורסם מוה' מרדכי היילפרין ביערסלב, אשתו ביילא היתה בת מ' ליב מפרעמסלא (ג"ש).

(ב) הגאון מוה' יואל היילפרין אב"ד בק"ק לויצק, פינסק ואוסטרהא, העיר אשר אוה למושב לו גם אח"כ כאשר נתקבל לאב"ד לק"ק לבוב ופרש מצורתו עליה, ושם באוסטרהא נפטר בשנת תע"ג — בשנת המ"ט הסכים ע"ם צפנת פענח חרש לר' יוסף מפרעמסלא ובאעה"ח „חוב"ק לויצק ולע"ע באוסטרהא" בשנת תנ"א ע"ם דברי חכמים להג"מ יהורא ליב מפינסק וחתם „חוב"ק פינסק" בשנת תנ"ג ע"ם בית יעקב בועד יערסלב, וע"ם עיר בניטין בועד וואלין וחתם „חוב"ק אוסטרהא" בשנת תע"ב ע"ם עיר חוטה, ובשנת תע"ג ע"ם ברית שלום וע"ם פני משה להג"מ משה הכהן מפרעמסלא וחתם „חוב"ק אוסטרהא ומצ"פ לק"ק לבוב והגליל.

מהסכמותיו בשנת תע"ב ותע"ג נראה אור כהיר על מה שכתוב בסוף שו"ת מים חיים שנפטר הג"מ יואל ד' תשרי ת"ע, כי נשמט שם איזה אות ספרט השנה (עיין כלילת יופי דף צ' ע"ב).

(ג) הגאון מוה' ארי'עזר ליפמן היילפרין אב"ד בק"ק טרניגראד.

(ד) אשת הגאון מוה' יעקב ר"מ ואב"ד בק"ק ציוזטיר בה"ר שמואל בה"ר הנחום מבריסק חבר ספר שו"ת בית יעקב, ובס' קנ"ט מזכיר את רבו הגאון מוה' צבי הירש ב"ס משה יעקב אבד"ק בריסק, הוא ר' צבי מבריסק הכאעה"ח בפנקס ליטא בשנת תכ"ד. — (עיין עיר תהלה דף 119).

להרב מוה' בנימין וואלף היילפרין חמשה בניו ונת:

(א) הגאון מוה' מאיר אב"ד בק"ק אפטא ולובלין והגליל, הסכים באפטא על ספר ברית שלום בשנת תע"ג ובלובלין ע"ם אהל יעקב (**). על אגרות בשנת

(*) הר"ש הילמן הסכים במנהיים בשנת תק"י על ס' חדות יעקב דפוס רעדלהיים תקי"א fol (נמצא בקהלת משה), ועל ס' אספקלריה המאירה ביום ה' כסלו: תקי"א (ולא תקכ"א כמו שכתבתי בחפזי ברשימתי ק. מ. אות א' № 843), ש.
(**) זה מקום אתי להעיר על שגיאה שנפלה ברשי' ק. מ. אות א' № 291 (באשמת המסדר שהיה מהיר במלאכתו והשמיט שורה שלימה, בהסכ' הר', ועי' הוכרח להחליף גם ציוני מספר ההסכמות כס' ה' והלאה, שמספרם היה מ"ז), הסכמה ה' מהר"י כ"ץ בעל שו"ת

הע"ו, ע"ס זרע ברך שלישי על מס' ברכות בשנת תע"ד, ע"ס שו"ת פנים מאירות ח"א בשנת תע"ה, ועל ספר אבן העזר על מסכתות ומנחותו כבוד בלובלין (אבני קודש 35) אשתו הראשונה היתה בת הגאון המ"ו, והשניה מרת העסא היתה בת הגר"ר העשל שנולדה אחר מותו ונקראה על שמו (הקדמה לשו"ת מנחת משה).

(ב) הרב מוה' אברהם באפמא, באעה"ח כפנקס שם בשנות תנ"ח, תס"ב, ת"ע „אברהם ר"ו ר"א ר"ל מלובלין" ר"ת ר' וואלף ר' אברהם ר' ליפמןש.

(ג) המרומם מוה' משה גבאי משמרות בלובלין בשנת תע"ד, ונפטר שם ביום ה' שבט שנת תק"א (פנקס ח"ק שם).

(ד) הר' פנחס גבאי משמרות בלובלין בשנת תע"ד (פנקס ח"ק שם).

(ה) הר' צבי הירש נפטר כ"ו טבת תקי"א (פנקס ח"ק בלובלין).

(ו) מרת הדסה אשת האלוף הגדול מוה' חיים בהאלוף מוה' שמואל בהאלוף מוה' וואלף בעהמ"ח ספר עיר בנימין נכד הגאון בעל מגיני שלמה, נפטר בשבת קודש עשרה ימים לחדש שבט שנת תס"ז בלובלין (אבני קודש 34) ועל שם חוהנו נקרא בפנקס לובלין בשם ר' חיים ר"ו ר"א ר"ל (ר"ת ר' וואלף ר' אברהם ר' ליפמןש) (ממכתב הר"י לעווענשטיין).

להרב מ' איסרל שני בנים ובת:

(א) הרב המפורסם הנגיד ופרנס מוה' מרדכי בואלקווי והיה נקרא ר' מרדכי ר' ליבוש'ס ע"ש חותנו אבי אשתו הקצין המפורסם מ' ארי' ליב הכהן הנקוב לתולדותיו במשפחת קצינעלינבויגין (ס' ברוך מכנים אשר ונפש דוד לתרד"מ ליסער ושה"ג החדש בסדור היחש להג"ר זלמן מרגלית וסיף ס' אלפי ישראל על חו"מ).

(ב) הרב המרומם הראש מוה' אברהם אבלי פרנס דד' ארצות ומנהיג בלובלין, ובא עה"ח בפנקס ח"ק שם משנת תנ"ז עד שנת תצ"א, ונפטר שם ביום ד' דחזה"מ של פסח בשנת תק"ז. — (אבני קודש 36).

(ג) מרת דרעזיל היתה תחלה אשת הגאון מ' אליעזר ליפמן היילפרין אב"ד דק"ק העלטא המוכא למעלה בדור הזה, ואחרי מותו נשאת להגאון מ' אברהם הנקרא אבא מארי והוא בן הגאון מוה' יעקב אבד"ק ווינא הנזכר למעלה קטן ורך בשנים היה מ' אבא מארי כמות אביו ונתגרל אצל הגאון ר"ר העשיל עד אשר ראה והכיר בו שהוא בקי בכל הש"ס ואשר"י והמורים וסמך ידו עליו, והיה אב"ד בכמה קהלות בליטא ובק"ק נאוהרדק, ובמרים נשא את ה' דרעזל היתה בת הגאון מ' שלמה אבד"ק זאמושטש לו לאשה (ס' היחש כתב יד להגאון

שב יעקב, (ו) מאיר בהר' בנימן וואלף זצ"ל מלובלין חוב"ק אפט, (י"ז כמלוי תע"ז) וכעת אבד"ק לובלין, (ז) בנימין וואלף בהרא"ש שפירא. ש.

בעל בית יעקב, ובהסכמת בנו הגאון מוה' שלמה יצחק היילפרין אבד"ק באר
ע"ם באר יצחק על תקוני זהר).

ד

להג"ם אליעזר ליפמן אבד"ק העלמא בן ובת (*):

(א) הגאון ה' ישראל היילפרין אבד"ק זסלב ונקרא ר' ישראל חרוף הסכים
ע"ם יד כל בו להג"ם דוד לירא בשנת תפ"ו.

(ב) מרת דינה אשת הר' צבי הירש ז"ק הבא לתולדותיו בדעת קדושים
דור שני.

להג"ם שמואל הילמן שני בנים ושתי בנות:

(א) הרב הגדול מוה' משה מגלוגא (ס' חות יאיר להר' בעל אור חדש).

(ב) הגאון החסיד מוה' אורי פייבש אב"ד בק"ק ליסא, הענא, בונא
וקלניא, הסכים בשנת תקכ"ו ע"ם סדר הדורות ד' קארלסרוהא, ועל סידור
התפלה להגאון מ' ארי' ליב עפשטיין אב"ד בקאניגסבערג, ובשנת תקכ"ח ע"ם
עמרת פז לש"ב הג"ם פנחס זעליג אב"ד בק"ק לאסק, והגאון בעל נוב"י מזכירי
בשם „מחותני" בתשובה מ"ק חו"מ סי' לב וכן באה"ע שם, נפטר במיץ ז' אלול
תק"ל בבואו להשתמח על קבר אביו ונקבר אצלו ע"פ גם כמבואר בס' הזכרון
לקלניא ומועתק בקו"נ המקונן ליעלינעק.

(ג) אשת הגאון מוה' אליעזר קצינלינבונין אב"ד במדינת עלזאם הנקוב
לתולדותיו במשפחה קצינלינבונין.

(ד) מרת בילא אשת הרב מוה' יהודא ליב בהגאון מ' דוד בעל קרבן
העדה הנוכרת למעלה ונפטרה בברלין ז' אדר תקמ"ד (תג"ב ללנדסהוט).

(* ה"ר נפתלי משכיל לאיתן בסוף ס' סדה"ד שהו"ל בווארשא מביא בהערה לתולדות
הגאון המחבר שנראה לו כי הגאון מ' יצחק בר אליעזר (*) בעהמ"ה ספר אלף המגן על
או"ח (דפוס זאלקווי תצ"ב) הוא ר' יצחק שפירא אביו של ה"ר ארי' ליב שפירא שהיה
חותן להג"ם משה בן הג"ם ויחאל בעל סדר הדורות, ותמה עליו הר' אליעזר ליפמן ראבינאוויץ
לאמר: שאם ה' ר' משה חתן הג"ם ארי' ליב שפירא בן המחבר מגן האלף אז היה מכנהו
בעל סדר הדורות בהסכמתו בשם מחותני, ע"כ אמרנו להציג לפני הקורא את העולה על
דעתנו בזה שה"ר יצחק בעהמ"ס מגן האלף הוא בנו של הג"ם אליעזר ליפמן היילפרין
אבד"ק העלמא, ולזאת יכונה המחבר בשער יצחק ב"ר אליעזר נכד הגאון מהר"ן שפירא כו
אם ר' אליעזר ליפמן אשת הג"ם ישראל מקראטאשין היא בתו של מהר"ן שפירא, וגם כי
קרוב היה המחבר מצד משפחתו היילפרין להגאון מ' ויחאל היילפרין ממינסק, ע"כ יצא מגדרו
בהסכמתו שנחן לו על ס' אלף המגן ד"ח השון תצ"א, וכן כתב בהסכמתו הזאת: ויצאתי חוץ
לגדרי שלא נתתי מעולם לאדם בהסכמתו על החבורים שיצאו בזמנים הללו.

(* כה"א אינו ר' אליעזר ליפמן היילפרין כי כבר בחייו נקרא ל"ה שפירא ותכר פירש כה"א
על הסכמות (גלף נדפס), ראה ברכשטיין ק. מ. אות ח' 678 №. ש.

להרב מ' מרדכי היילפרין מיערסלב בן:

הגאון מוה' אליעזר היילפרין שנקרא ר' אליעזר חריף תלמיד הגאון מ' שאול ק"ב אבד"ק פינטשוב, הי' אב"ד במעורומש ומאמשאב, ובשנת ת"ס נתקבל לאב"ד בק"ק פיורדא ושם נאסף אל עמיו י' תשרי תס"א (יש מנחילין ושער נפתלי).

השאר אחריו בכתובים ספר שיח הסעודה על סיומי מסכתות התלמוד, שו"ת ופסקים, דרושים והספדים, חרושים על התלמוד, חרושים על התורה בדרך פלפול, וכולם באו לאוצר הספרים של ר' חיים מיכל וכתובים באורחות חיים שלו, ושם אשת הג"מ אליעזר נחמה היא בת ר' הירש בוסקער מסטנאב (נ"ש).

להגאון מ' יואל היילפרין בת:

אשת הגאון מוה' בצלאל בהגאון מ' נפתלי ב"ן אבד"ק אוסטרעה (ס' ברוך מבנים אשר) הסכים ע"ם פני משה לשארו מ' משה הכהן אבד"ק מעויבזו ופרעמיסלא בשנת תע"ו ונפטר י"א סיון תע"ז (סוף שו"ת מים חיים).

להג"מ אליעזר ליפמן מטרניגראד בן:

הגאון מוה' ישראל היילפרין (הקדמה לס' הפלאה).

להג"מ יעקב מצויומיר בת:

אשת הגאון מוה' יהושע העשיל אב"ד בק"ק אפמא בהגאון מ' מאיר אב"ד בק"ק קרעמיניץ מגזע רש"י (הקדמה לס' מצמיח ישועה).

להג"מ מאיר אבד"ק לובלין שני בנים ובת:

א) הרב מו"ה דוד בלובלין (פנקס לובלין) אשתו היתה בת הג"מ צבי חירש הלברשטאט ועל מקומה תבוא.

ב) מרת דא בר ש אשת הגאון פרנס דר"א מו"ה משה מלובלין שנקרא ר' משה דאברשעס ונקוב לתולדותיו במשפחת ק"ב שני אלה נולדו לה"ר מאיר מאשתו הראשונה בת המ"ז.

ג) הרב מו"ה משה, הוא מאשתו השניה בת הגר"ר העשל (הקדמה לשו"ת מנחת משה).

לה"ר פנחס בן:

הרב מוה' שאול בואלקווי, התום בס' לוחות העדות בשנת תקי"א, הק' שאול במ' פנחס ז"ל מלובלין.

לה"ר משה בן:

הרב מו"ה דוד חתום בין רבני לובלין בס' לוחות העדות בר"ח אייר שנת תקי"א, הקטן דוד ר' משה ר"ו ר"א ר"ל זצ"ל.

להאלוף מ' חיים שני בנים ונת :

(א) הרב הגדול המופלג ומפורסם מו"ה אברהם, היה גבאי ראש ומנהיג קצין ומחזיק ישיבה בלובלין. ונקרא שם „ר' אברהם ר' חיים'ס" ובפנקס הח"ק שם בשנות תס"ז ותע"ה מוזכר בשם „ר' אברהם ר"ח ר"ו ר"א ר"ל (ר"ת ר' חיים ר' וואלף ר' אברהם ר' ליפמש) והיה ראש המדברים בוועד ר' ארצות ביערסלב, חתום בס' לוחות העדות בין רבני לובלין בר"ח אייר תקי"א „הקמן אברהם ר"ח מלובלין" ושם נפטר מ'ו מרחשון שנת תקכ"ג (אבני קודש 38), ואשתו מ' פיגלא בת הגאון מ' יוסף מאפאמשני נפטרה שם מו"ב מבת הק"ך.

(ב) הרב מו"ה שאול נפטר ר"ח אלול תקכ"ח, כן חקוק על מצבתו בלובלין (אבני קודש 40).

(ג) מרת שיינדל אשת הרב מועליחאב (פנקס לובלין).

להרב מ' מרדכי ר' ליבושים שני בנים ושתי בנות :

(א) הגאון מו"ה אברהם אבלי אב"ד בק"ק זאלקווי (ס"ם אלפי ישראל על חו"ט) הסכים בשנת תע"ב ע"ם עיר חוטה וחתם „אברהם בא"א ה"ה מוהר"ר מרדכי חופ"ק זאלקווי" בשנת תע"ח ע"ם ברכת יעקב על חו"ט, וע"ם דמשק אליעזר על תורת חמאת הקצר, בשנת ת"פ ע"ם פני ארי' זומא, בשנת תפ"ז ע"ם מעמי מסורת, ובשנת תצ"ג ע"ם בית לחם יהודא.

(ב) הרב מו"ה ישראל איסר פרנס ד"א בלובלין (ממכתב הר"י לעווינשטיין).

(ג) אשת הגאון מאור הגולה מו"ה אלכסנדר סענדר בעל תבואות שור ושמלה חדשה שנדפס בזאלקווי בשנת תצ"ג (ס' נפש דוד להרד"ט מליסא) הוא לא רצה לקבל עול רבנות, רק התפרנס ממשרפות יי"ש יושב אצל הקלחת ושונה זום ולילה (ס' מצבת קודש).

(ד) אשת הגאון מו"ה יצחק הכהן רפפורט ר"מ ואב"ד בקלווי בק"ק אוסמרהא (ס' ברוך מבנים אשר) ובא לתולדותיו כמשפחת ראפפורט.

לה"ר אברהם אבלי מלובלין בן :

הנגיד המפורסם המופלא מו"ה ישראל איסר בלובלין, כתוב בפנקס ח"ק שם „בשנת ת"ם נתקבל לח"ק הילד איסרל ר' אבלי ר' איסרלש" ונפטר בלובלין בשנת תק"ט ונקבר אצל אביו ר' אבלי ז"ל (בפנקס שם ובאבני קודש 41).

להגאון מ' אברהם מארי מאשתו הרעול בן ונת :

(א) הגאון הישיש מוהר"ר ישראל איסר אב"ד בק"ק בריסק ואח"כ בק"ק פינסק כן נאמר בכתב יחש של הגאון מ' יעקב וכן כתב בנו הגאון מ' שלמה יצחק על המחבר ספר באר יצחק על ת"ז בהסכמה „הוא נכד דודי הגאון

מ' ישראל איסר אבד"ק בריסק ופינסק והגליל בן לאא"ז הגאון המקובל האלהי
מ' אברהם נקרא אבא מארי' וע"כ קרא להג"מ ישראל איסר „דודי" כי אבי ר'
שלמה יצחק הג"מ יעקב היה חתנם של הג"מ וואלף הכהן אבד"ק לאמאז ואשתו
מ' רחל, שהיא בת הג"מ אברהם מארי מאשתו הראשונה, ואחותו של הג"מ
ישראל איסר מאב אחד.

בהיותו בבריסק באעה"ח בפנקס קידאן בשנת תפ"ד על חשבון הגלילות
מזאמוט שהיו שייכים לבריסק „ישראל איסר חוב"ק בריסק" ושם הסכים בשנת
תפ"ט ע"ם דברי הברית, ובשנת ת"צ ע"ם גאון צבי, ובפינסק הסכים בשנת תק"ז
ע"ם תנא דבי אליהו למחותנו הג"מ אלי' פינס משקלאב, בשנת תקי"ב ע"ם
שערי בנימין, בשנת תקי"ג ביריד זעלווי פרש חרמו על המסייעים לצד הגאון מ'
יהונתן ז"ל, ובשנת תקכ"א בועד האחרון שהיה בסלוצק חתם עם רבני הגלילות
שם. — אשתו מ' שרה היתה אחות הגאון מ' מאיר בעהמ"ח שו"ת פנים מאירות
(הקדמה לס' באר יצחק על ת"ו).

(ב) מרת גנענדל (הקדמה לס' באר יצחק).

ה

להר' מ' ישראל חריף שני בנים ובת:

(א) הגאון מו"ה אברהם מרדכי היילפרין אב"ד בק"ק וראניק, זאלקווי
ובראדי, בוראניק הסכים בשנת תע"ה ע"ם שם יעקב לגיסו ה"ר יעקב הלוי
סולאמאווי בואלקאווי, בשנת תקכ"ח ע"ם ככב יעקב וע"ם חלוקא דרבנן, ובבראדי
בשנת תקל"ב ע"ם שבט מישראל על תהלים, בשנת תקל"ז ע"ם באר יצחק על
ת"ו. תקל"ח ע"ם עמרת יוסף להגאון מ' יוסף מליסקאווי.

(ב) הרב מו"ה יצחק אייזיק היילפרין אב"ד בק"ק „טרטקוב, הסכים
בשנת תקמ"ו ע"ם מים יחוקאל וחתם „הק' יצחק אייזיק בהגאון מ' ישראל חריף
זלה"ה היילפרין חוב"ק טרטקוב".

(ג) אשת הרב מו"ה דוד בה"ר פתחיה בהג"מ דוד לירא, היה לעזר
בהדפסת ספר יד כל בו לא"ו הג"מ דוד לירא.

להרב מ' משה מנלוגא בת:

אשת הגאון מו"ה מיכל הלוי אב"ד בק"ק אייונישטאט באונגארן בהגאון
מוהר"ר אשר לעמיל הלוי אב"ד ור"מ שמה ואח"כ ראב"ד בק"ק גלוגא רבתי
(ספר חות יאיר לבעל אור חרש).

להג"מ אורי פייבש בת:

מרת הינדכה אשת הגאון מו"ה שמואל הלוי לנדא בהגאון בעל גורע
ביהודה והצל"ח, — שיבוא זכרו לבית אבותיו במשפחת ק"ב.

להג"ט אליעזר היילפרין מפוורדא בת :

מרת יאכט אשת הגאון מ' משה בהגאון מ' שאול קאצינלינבויוגין אב"ד
במדינת שוואבך (ג"ש) הבא לתולדותיו במשפחת ק"ב .

להג"ט בצלאל הכהן מאוסטרהא שני בנים ובת :

(א) הגאון מ' יצחק אייזיק כץ אבד"ק אוסטרהא (הקדמה לס' זכרון
כהונה) .

(ב) הרב מו"ה נחמן הכהן חתן הג"מ חיים הכהן ראפפורט (הקדמת
הגר"ז מרגלית לס' מגלה עמוקות) .

(ג) אשת הרב המופלג מו"ה דובער בה"ר שמואל ר' יעקלש מאוסטרהא
(ס' ברוך מבנים אשר) ועל מקומו יבוא לתולדותיו במשפחת קאצינלינבויוגין
להלן .

להר' ישראל היילפרין שני בנים :

(א) הרב מו"ה יואל היילפרין (הקדמה לס' הפלאה) .

(ב) הרב הג' מו"ה דוד היילפרין אב"ד בק"ק אוסטרהא , הסכים בשנת
תק"א ע"ס ברכת יוסף להר"מ תאומים , בשנת תק"ה ע"ס מפתח העולמות .
וע"ס משחת אהרן להר' אהרן זעליג מאוסטרהא שנדפס בפפר"א בשנת תק"ו ,
ובשנת תק"ח ע"ס נמע שעשועים .

להרב מ' דוד בהג"ט מאיר בן :

הרב הג' מ' מאיר היה סו"ד בלובלין ואח"כ נתקבל למ"ט ומ"ץ
במאהליב במדינת רוסיא וחתום בפנקס שם משנת תק"א עד שנת תקכ"ב
חידושויו נדפסו בס' עמרת צבי לוקנו הג"ט צבי הלברשטאט .

לה"ר אברהם ב"ר חיים חמשה בנים ובת :

(א) הרב המאוה"ג מו"ה צבי הירש בלובלין נפטר שם ביום א' ר"ח
טבת תקכ"ו (אבני קודש 39) .

(ב) הגאון המפורסם מ' משה פנחס אב"ד בק"ק סווירו וראב"ד בק"ק
זאלקווי ונאמן בית ישראל ד"ר ארצות , הסכים בשנת תק"א ע"ס פורת
יוסף על יבמות וכתובות להגאון בעל פרי מגדים , בשנת תק"ו ע"ס ברכת יוסף
להרב מ' מאיר תאומים , ועל באר הטוב על יו"ד להרב מ' משה מזאלקווי ,
בשנת תק"ח ע"ס נמע שעשועים על מסכתות , בשנת תקי"א חתם בין רבני
זאלקווי לסייע להג"מ יהונתן אייבשיץ (ס' לוחות העדות) כן הסכים בשנת תקי"ב
ע"ש שערי בנימין ובאעה"ח , משה פנחס בר"א ר"ח מלובלין" בשנת תקי"ו ע"ס פורת
יוסף ובשנת תקי"ז ע"ס מצנפת בד וחתנו , משה פנחס מלובלין אבד"ק סווירו
ונב"י דד"א ופרנס הועד דגליל לבוב" ובשנת תקכ"א ע"ס צמח מנחם על התורה

והפטרוה, והוא היה הפרנס האחרון לועד ד' ארצות, כי אח"כ גחלקה מלכות פולין וכמל הועד, (קהלת לבעל מכ"ע המליץ דף פ"ב) אשתו מ' רבקה היתה בת הרב הפרנס מ' ישראל איסר מלובלין בהרב מ' מרדכי ר' ליבושעס.

ג) הרב הגאון המפורסם מו"ה חיים אב"ד בק"ק לובלין, היה בימי נעוריו תלמיד הגאון מהר"י אייבשיץ. ובמחלוקת שע"ד הקמיעות עם הג' מהר"י עמדין קנא לרבו קנאה גדולה, והחרים באש קנאתו את כל הקמים לדבר על צדיק עתק, אשתו מ' חוה היתה בת גיסו הגאון מ' יעקב יצחק אבד"ק ואמושמש ונפטרה בשנת תקי"ג (עדות ביעקב).

ב) הרב מו"ה מאיר בא בחותמו על פנקס הח"ק בלובלין בשנת תקנ"ד. הקטן מאיר בהרב המנוח מ' אברהם ר"ח ז"ל.

ה) הרה"ג מוה' אריה ליב חתן הגאון מ' יעקב מפוזנן המובא למעלה דף 72.

ו) אשת הגאון מוה' יעקב יצחק אב"ד ור"מ בק"ק ואמושיץ בהגאון מ' משה חיים אב"ד בק"ק לבוב (כלילת יופי) ונאסף אל עמיו בשנת תקל"א (שם).

להג"מ אברהם אבלי מואלקווי בת :

אשת הרב הצדיק מוה' אביגדור בירושלים ושם מ"כ (ס"ם אלפי ישראל על חו"מ).

להפרנס מ' ישראל איסר מלובלין בן ושתי בנות :

א) הרבני המופלג מ' מאיר בלובלין ושם נפטר בשנת תק"ס (אבני קודש 43).

ב) אשת הגאון מו"ה נפתלי הירץ בה"ה מ' משה מבראדי ראב"ד בק" ואלקווי, הסכים בשנת תקי"ז ע"ס מצנפת בד, בשנת תקכ"א ע"ס צמח מנחם, בשנת תקל"ב ע"ס שבט מישראל על תהלים, בשנת תקל"ח ע"ס מפלגי ראובן ובשנת תקל"ז ע"ס שיחת חולין להר"מ משינאווי.

ג) מרת רבקה אשת הגאון מ' משה פנחס אבד"ק סוויזו הנזכר בדור הזה מקודם.

להג"מ סענדר בעל התב"ש שתי בנות :

א) מרת דבורה אשת הרב מ' מנחם מאנש מרגלית בהרב מ' יצחק חתנו של הג"מ מאנוש חיות (ס' נפש דוד להרד"מ מליסא ומוזכרת בשמה בכ"י היחש להגר"ו מרגלית).

ב) אשת הגאון מו"ה שמואל שמעלקא בהג"מ משה מולאמשוב הבא לתולדותיו במשפחת רוקח.

להג"מ ישראל איסר אבד"ק בריסק ופינסק ארבעה בנים ובת :

א) הגאון מו"ה אשר אבד"ק אליק וק' נהראל, הסכים בשנת תקי"ז ע"ס

מצנפת בר . אשתו היתה בת הגאון המפורסם מ' מאיר הלוי הורוויץ אבד"ק טיקמין (הק' לס' חמדה גנוזה להג"מ צני הירש מייזלש).

ב) הגאון מ' אברהם שמואל אבד"ק משאוו, מאהליב, משערקאו והסניבות, באעה"ח בפנקס מאהליב על תקנות העיר משנת תק"א עד שנת תקמ"א, הסכים בשנת תקכ"א ע"ם צמח מנחם, בשנת תקל"ד ע"ם תפארת ישראל להג"מ ישראל יפה משקלאב, בשנת תקל"ז ע"ם באר אברהם על יו"ד. ובשנת תקמ"ט ע"ם חן טוב על ש"ס לר' הלל מקאפוסט, ונפטר בשנת תקמ"ג שאז בא זכרונו בח"י בנו בפנקס רש"ד במלות „הכ"מ". —

ג) הגאון מ' יעקב אהרן בא בהסכמה עם גאוני הזמן בשנת תקכ"ה בשוק ועלווי על הרפסת סידור התפלה של הגאון מ' ליב עפשטיין אבד"ק קיניגסבערג .

ד) הרב מו"ה יקותיאל זלמן בפאלאצק (הקדמה לס' עולת יצחק) .

ה) אשת הגאון מ' משלם זלמן גינצבורג אב"ד דמדינת רוסיא הבא לתולדותיו במשפחה גינצבורג להלן .

ך

להג"מ מיכל מאייזנשטאט בן :

הרב המאוה"ג מו"ה משה הלוי אבד"ק ליבנא, אשתו היתה בת הגאון מ' אלעזר בעה"מ ספרי אור חדש וחזק יאיר הבא לתולדותיו במשפחת הש"ך .

להג"מ אייזיק מאוסטרהא בן :

הגאון הקדוש מו"ה יואל הכהן אב"ד בק"ק אנמאניען וסמאניסלב . ובעברו על הנהר הקרוב לעיר הזאת נטבע הוא ואשתו מ' רבקה עמו (הקדמה לס' זכרון כהונה) .

להרב מ' נחמן הכהן בת :

אשת הרב הג' מו"ה משה פריץ בהרב מ' נתן נטע פרנס בלבוב מגוע הגאון בעל המחבר ס' מגלה עמוקות (הקדמת הג"מ זלמן סרגליה לס' מג"ע) .

להרב מ' יואל היילפרין בן ובת :

א) ה"ר אליעזר ליפמן היילפרין (הקדמה לס' ראש המזבח לנכדו) .

ב) מרת רחל דבורה אשת הגאון הגדול מו"ה פנחס הלוי הורוויץ אבד"ק פֶּדֶר"מ בעה"מ הפלאה והמקנה ופנים יפות על התורה, הסכים בשנת תקכ"ז ע"ם תוספת שבת, בשנת תקכ"ח ע"ם משנת חכמים על משניות, בשנת תקמ"ב ע"ם סדרי טהרה על הלכות נדה, ובשנת תקמ"ח ע"ם חזק יאיר למחותנו הגאון בעל אור חדש, ונח נפשו' בפפד"מ בשנת תקס"ה, כשלוש עשרה שנה לאחר מות אשתו רחל דבורה שנפטרה שם בשמיני עצרת שנת תקנ"ב (ס' הזכרון לפפד"מ ובחבורות הד"ר הורוויץ לרבני פרנקפורט) .

להרב מ' מאיר מ"מ במאהליב שלשה בניו :

הרב מו"ה יעקב במאהליב הו"ל ס' עמרת צבי לזקנו הג"מ צבי הירש הלבדשטאט (ס' עמרת צבי דף מ"ט ונון).

(ב) ה"ר מרדכי במאהליב חתום בפנקס שם בשנת תקל"ו ושנת תקל"ז (שם דף קע"ה).

(ג) הרב המופלא ומופלג מו"ה אליעזר במאהליב חתום בפנקס שם בשנת תקל"ה על פשר שבין הקהל דמאהליב ובין בני ראמאנאווע (דף קס"ב).

להרב מו"ה צבי הירש מלובלין בת :

מרת רחל הדסה אשת בן דודה הגאון מו"ה שמואל אבד"ק בילגוריא, מרניפאל פרשעווארסק ופוויזן בעהמ"ח שו"ת בית שמואל אחרון הבא בדור הזה.

להגאון מ' משה פנחס שני בניו :

(א) הגאון הצדיק מו"ה יוסף אב"ד בק"ק פוויזן, חבר ספר זכרון שארית יוסף על הש"ס, והסכים בשנת תקל"ו ע"פ אגודת אוזב להמ"מ מקרעמניץ, בשנת תקמ"ב ע"ס רב פנינים ושושנת העמקים להג"מ מאיר תאומים ובנו הג"מ יוסף בעל הפמ"ג, ובשנת תקמ"ג ע"ס סדרי טהרה על הלכות נדה, אשתו היתה בת הגאון מ' יחזקאל לנדא בעל הנוב"י והצל"ח, והוא מזכיר אותו פעמים הרבה בתשובותיו. —

(ב) הגאון מו"ה שמואל אב"ד בק"ק בילגוריא ושם הסכים בשנת תקמ"ד על ספר כתר אהרן פירוש על כחינת עולם, ובאעה"ח „שמואל הקטן בהרב המפורסם מ' משה פנחס חופ"ק בילגוריא", אח"כ נתקבל לק"ק מרניפאל ושם הסכים ע"ס אהבת דודים על שה"ש ונתקבל אחר כן לפרשעווארסק, אחרי מות אחיו הג"מ יוסף נקרא לשבת על כסאו בפוויזן, חבר שו"ת בית שמואל אחרון, אשתו מרת רחל הדסה היתה בת דודו הרה"ג מ' צבי הירש מלובלין.

להגאון מ' חיים אבד"ק לובלין בן ובת :

(א) הגאון מו"ה יצחק אב"ד בק"ק מארנוי.

(ב) מרת צפורה אשת הגאון מו"ה יוסף בן דודה הגאון מ' יעקב יצחק אבד"ק ואמושיץ נפטרה בחודש אדר תקס"ט.

להג"מ אריה ליב בפוויזן בת :

מרת שיינדל אשת הגאון מ' יהושע העשיל הלוי הורוויץ אבד"ק דאמבראווי הבא לבית אבותיו במשפחת קצינלינבוויגין לפנינו.

להג"מ יעקב יצחק מואמושיץ בן ושלש בנות :

(א) הגאון מו"ה יוסף הנקוב בשם יוסף הובגילעהרנמער, חבר ספר משנת חכמים על הרמב"ם, והסכים בשנת תקל"ו ע"ס עמרות יוסף, בשנת תקנ"ד ע"ס תוחלת צדיקים, ובשנת תקנ"ח על הדפסת שו"ת הרשב"א בואלקווי,

היה אב"ד בק"ק יאמפלי ואח"כ ישב על כסא אביו בזאמושטש, משם נקרא בשנת תק"ן לאב"ד בק' אמשטרדם, ובשנת תקנ"ט לאב"ד בקראקא, ולא אבה ללכת לשם. כי שמר את פקודת אביו ז"ל אשר צוהו לפני מותו שלא יעזב את העיר זאמושץ, ושם נפטר בר"ח ניסן שנת תקס"ז. — והשאיר אחריו כ"י ס' אותות למועדים שו"ת על הלכות שבת ומועדים.

(ב) מרת חיה אשת דודה הגאון מ' חיים אבד"ק לובלין המובא למעלה ברור הקודם.

(ג) מרת אסתר אשת הגאון אבד"ק ראווני (כלילת יופי).

(ד) מרת הדסה אשת הגאון מ' אדעזר הלוי לנדא אבד"ק מורבין הבא לתולדותיו במשפחת קצינלינבונין לפנינו.

להג"ט נפתלי הירץ מבראדי שני בנים:

(א) הרב מו"ה משה באעה"ח בשנת תקמ"ד על קבלת חומשי רש"ד עם הבאור ותיקון סופרים שלו.

(ב) הרב מו"ה צבי יעקב, גם הוא חתום בשנת תקמ"ד בפנקס רש"ד בבראדי.

להג"ט מאנוש מרגלית בן (*):

הרב החריף החסיד מו"ה מרדכי מרגלית (בס' נפש דוד להרד"ט מליסא).

להג"ט אשר אבד"ק אליק שני בנים ובת:

(א) הגאון מו"ה הירץ אבד"ק נאוהרדק (מכ"י יחש לנכדו הר' ישראל אשר מבריסק).

(ב) הרב מו"ה שלמה בק"ק פינסק (ס' גבורות הארי).

(ג) אשת הגאון חסיד מו"ה אברהם הורוויץ אב"ד בק"ק לויצק והגליל (הקדמה לס' חמדה גנוזה).

להג"ט אברהם שמואל ארבעה בנים ובת:

(א) הגאון המפורסם מו"ה יו"ט ליפמן אב"ד בק"ק קאפוליע, חבר שו"ת קדושת יו"ט וס' תוספת קדושה על הש"ס והאלפסי, אשתו מ' שרה היתה בת הג"ט בצלאל דרשן מסלוצק (הקדמה לס' קדושת יו"ט).

(ב) המופלג הנגיד מו"ה יוסף במאהליב (הק' ס' אגודת אווב) ובאעה"ח בפנקס רש"ד על קבלת החומשים ותיקון סופרים שלו בשנת תקמ"ג, יוסף בהרב מ' אברהם שמואל הכ"מ.

(* מהרב מ' צבי יחזקאל מיכלזאהן שמענו כי גם בת היתה לו והיא אשת הרה"ג המפורסם מו"ה אברהם יקותיאל זלטן הכהן ראפפורט מבראדי הבא באות י"ד למשפחת רפפורט להלן.

ג) הקצין מוה' יצחק במאהליב (פנקס מאהליב דף קכ"ט).
ד) הר' שמשון במאהליב חתם ג"כ בפנקס רש"ד על קבלת החומשים בשנת תקמ"ג.
ה) אשת הגאון מוה' אייזיק אב"ד בק"ק ביאלי בהגאון מ' אהרן אבד"ק שינאווי הבא לבית אבותיו במשפחת ראפורט להלן.

להר' יקותיאל זלמן בן:

הרב הגדול מוה' יצחק אייזיק אבד"ק קאפוליע ואח"כ נתקבל למ"ץ במאהליב, חבר ס' באר יצחק על תקוני זהר, עולת יצחק על מדרש רבה, וש"ת תולדות יצחק ושם אשתו גנענדל (הקדמה לספרו) ובהסכמה בשנת תק"ג ע"ס אהל רחל *).

ז

להג"מ יואל מאנטאניען שלשה בנים:

א) הגאון החסיד קדוש יאמר לו מוה' יצחק אייזיק אבד"ק קארעץ ואוסטרהא בעהמ"ח ספר זכרון כהונה וס' ברית כהונה עולם על קבלה, אשתו היתה בת הג"מ צבי הירש אבד"ק מעזריטש (הקדמה לס' זכרון כהונה).
ב) הגאון מוה' משלם אב"ד בק"ק זוראוונא, קארעץ וראב"ד בלבוב, חבר ס' פתחי נדה ועיקר תויו"ט על משניות ונח נפשי' בשנת תק"ע (שה"ג החדש).
ג) הג"מ יהודא ליבוש אבד"ק באלחוב וסמריא (הקדמה לס' זכרון כהונה).

להרב ר' משה פריץ שני בנים:

א) הרה"ג החריק ומפורסם מוה' חיים נחמן מדובנא, היה תחלה חתן הגאון המפורסם מוה' אפרים זלמן מרגלית מכראדי אשר התאמר ביחוסו בהקדמתו לס' מגלה עמוקות כי נצר משרשיו הוא וגם נין ונכד להג"מ נפתלי כ"ץ אבד"ק פפד"מ ובמות עליו אשתו הראשונה נשא אשתו השניה מווילנא בת הרה"ג הצדיק מפורסם מ' ארי' ליב בהה"ג מ' דובער וימת שם זקן ושבע ימים ביום השמיני לחודש ניסן שנת תרי"ד.
ב) הרב מוה' יצחק נתן נטע בלובלין ונפטר שם כ"ח שבט תקפ"ב כן חקיק על מצבתו (אבני קודש 54).

לר' אליעזר ליפמן היילפרין בן:

הרב מוה' אפרים בירושלים (הקדמה לס' ראש המובח).

להג"מ פנחס הלוי הורוויץ שני בנים ושתי בנות:

א) הגאון הגדול מוה' צבי הירש הלוי הורוויץ אבד"ק פפד"מ, חבר ס' מחנה לוי וספר לחמי תורה, והרבה מחירושו נדפסו בס' הפלאה בקו"נ שבת

אחים, נפטר בפפד"מ בשנת תקע"ו, אשתו מ' שרה היתה בת הג"מ אברהם יקותיאל זלמן הכהן רפורט ונפטרה בפפד"מ שנת תקנ"ו (ס', הוכרזן לפפד"מ ובחברת הד"ר הורוויץ).

(ב) הרה"ג מו"ה מאיר יעקב הלוי הורוויץ, בקו"ג שבת אחים וכס' מחנה לוי יש כמה חרושי תורה ממנו, נפטר בימי עלימו בן כ"ו שנים על פני אביו אשתו היתה הג"מ בת שאול מאמשטרדם.

(ג) אשת הרה"ג חריף ובקי מ' חיים בהרב מ' גדליה מזכר בתק' לס' הפלאה ובסופו נדפסו הרבה חרושי תורה ממנו.

(ד) אשת הרה"ג מוה' צבי יהושע אבר"ק מריביטש בן דודה הג"מ שמעלקא הלוי הורוויץ אבר"ק ניקלשפורג, חרושי תורתו ערוכים בס' הפלאה ובס' מחנה לוי וגם חבר ס' חרושי הריב"ש.

להג"מ יוסף מפוזין שני בנים:

(א) הגאון מ' יהודא אבר"ק וואלדאווי חבר ס' בית יהודא על ד' חלקי שו"ע ויחידושים על הש"ס*).

(ב) הרב מו"ה פנחס חתן הגאון מו"ה בנימין ברודא אבר"ק הוראדנא (ס' עיר גבורים).

להג"מ יצחק מטרוני בת:

מרת פיגלא אשת הרה"ג מ' חיים בהגאון מ' יוסף הויכגילעהרנטר, נפטרה איזה ימים אחר פטירת אישה בחודש אדר שנת תקס"ט ומ"כ בגרא= באוויץ (כ"י).

להג"מ יוסף הויכגילעהרנטר שני בנים ובת:

(א) הרה"ג מוה' חיים נתקבל בהיותו בן י"ט שנים לאב"ד בק"ק אוסטראווי ומשם להרובשוב ואח"כ לק"ק גראבאוויץ ושם נפטר בעת המגפה ר"ל כ"ב אדר שנת תקס"ט, והשאיר אחריו בכתיבים חבור גדול על ש"ס לכד חרושי תורתו שבאו ברפוס ע"ס משנת חכמים וס' זכרון יצחק.

(ב) הרה"ג מוה' יצחק היה אב"ד בק"ק העלמא, ואחר פטירת אביו ז"ל על מקומו לאב"ד בק"ק ואמושיץ (כ"כ בהקדמה לספרו זכרון יצחק) חרושי תורתו הובאו בקונטרס חוט המשולש ס"ס משנת חכמים לאביו ז"ל, גם חבר ס' זכרון יצחק בשני חלקים על שו"ת ועל התורה וחמש מגלות, אשתו מ' רבקה היתה בת דודו הגאון מ' אלעזר לנדא אבר"ק מורבין, ויגוע יצחק בזאמושטש בשנת תקפ"ה (כ"י).

(ג) מרת פיגלא אשת הגאון מוה' משה בהגאון מ' צבי גלוגא אבר"ק אה"ו, היה בימי עלימו אבר"ק מאמשאב, ואח"כ קבע ושיבתו בק"ק בראדי, ונפטר שם בן פ"ד שנה בשנת הר"מ, חרושי תורתו נדפסו בקו"ג חוט המשולש ס"ס משנת חכמים.

* אשתו מ' עלקא היתה בת הגאון מ' משה בהג"מ נפתלי הירץ סטטנאב (הק' ס' מגן דוד).

להג"מ מרדכי מרגלית שני בנים:

י"ד א) הגאון מוה' אלכסנדר סענדר מרגלית, הוא היה חתן הגאון מ' צבי הירש ז"ל אבד"ק זבארו ונתמנה אחריו לראב"ד על מקומו שם הסכים בשנת תקל"ד ע"ס מנחה חדשה לש"כ הר' אייזיק שור, אח"כ נתקבל לאב"ד בק"ק סטנאב, ושקעה שמשו בצהרים חלדו ער"ח שבט שנת תקס"ב (אבני קודש 10), במספר השנים אשר חי עלי אדמות, האיר לארץ ולדרים ברובי תורתו, עליו השתאו כל יודעי שמו, וגם זקן דורו הגאון בעל נוב"י מפליג מאד בשבחיו במ"ת אה"ע סי' נ"ד, ועוד השאיר אחריו במתו חבורים רבים בשו"ת וחיידושים נפלאים בגפ"ת והמה בכתובים ולא באו לדפוס עדנה.
(ב) הגאון מוה' מנחם טאנוש מרגלית אב"ד בק"ק דינאביץ.

להג"מ הירץ מנאוורהק בן:

הגאון מוה' חיים אב"ד בק"ק זימל (ס' היחש לנכדו מבריסק).

להר' שלמה מפינסק בת:

אשת הרב החסיד מ' יחיאל מיכל בהה"ג מ' אפרים מרדכי הלוי עפשטיין ראב"ד בק"ק קאסווי (גבורות הארי).

להג"מ אברהם הורוויץ בן:

הרב הצדיק הגדול ברורו מ' אביגדור הורוויץ אבד"ק קאמינקא, אשתו מ' פריידא היתה בת הג"מ משה צבי מייזלש אבד"ק זאלקווי (הק' לס' חמדה גנוה).

להג"מ ליפמן מקאפוליע בן:

הרב מוה' בצלאל (הקרמת ס' קדושת יו"ט).

להג"מ אייזיק אבד"ק ביאלי בת:

אשת הרב מ' צבי הירש בהשר מ' יצחק הכהן שפירא ממשעכנאוויצי.

להרב מ' אייזיק יצחק מקאפוליע בן:

הרב המאוה"ג מוה' צבי הירש מ"מ ומ"ץ ואבד"ק שומיאץ, חדושי תורתו נדפסו בס' תולדות יצחק לאביו ז"ל, וחתום על קבלת החומשים עם ביאור רש"ד יחקן סופרים בשנת תקמ"ד.

ח

להג"מ אייזיק הכהן מקארעץ בן:

הרב מוה' ישראל הכהן (הקרמה לס' זכרון כהונה).

להג"מ משלם הכהן שני בניו:

(א) הרב מ' בצלאל הכהן אבי הרב מ' יהודא ליבוש שהו"ל את הס' זכרון כהונה בלבוב.

(ב) הרב מוה' יוסף הכהן (הק' ס' זכרון כהונה).

להרה"ג מ' חיים נחמן בן ובת:

(א) הרה"ג הטפורסס מופלג בתו"י מוה' אברהם פרנס בוילנא.

(ב) הצנועה מרת פערל אשת הרה"ג מוה' לוי זקהיים בוילנא הבא לבית אבותיו למעלה ברעת קדושים.

להג"מ צבי הלוי הורוויץ שלשה בניו:

(א) הרב החרף מוה' דוד יהושע העשיל הלוי הורוויץ חתן הג' בעל אור חדש.

(ב) הרב הג' מוה' שמואל שמעלקא בלבוב.

(ג) הרב הג' מוה' יעקב יהושע חתן אחיו מ' שמעלקא (הק' הג"מ ולמן מרגלית ע"ס פנים יפות).

להג"מ צבי יהושע בן ובת:

(א) הגאון מוה' אברהם יואל הלוי איש הורוויץ.

(ב) אשתו השניה של הגאון מוה' ברוך תאומים הבא על מקומו (הק' לר"ז מרגלית ע"ס פנים יפות).

להג"מ יהודא מוולאדאווי בן:

הגאון מ' יצחק בוולאדאווי, חבר ס' מנחת יצחק על חו"מ ונספח לס' בית יהודא לאביו ז"ל ומנוחתו כבוד בירושלים.

להרב מ' פנחס בן ובת:

(א) הגאון הצדיק מ' אלעזר לנדא אבד"ק ווילקאווישק, האריך ימים יותר מתשעים שנה ונפטר שם.

(ב) מרת ליבא אשת הרה"ג מ' צבי הירש ראמנר ממינסק שנקרא בשם ר' צבי הענקעס והוא בן הג' ר' חיים דוד נכד הגאון בעל עמרת ראש (עיין להלן).

להג"מ חיים הויכגילעהרנמער בן:

הרב הנגיד מ' משה יעקב בקראקא, אשתו היתה בת הג' מ' אליקים געציל ראקובר בקראקא.

להג"מ מאנוש מרגלית ארבעה בניו ובת:

(א) הגאון החרף מוה' שמואל אבד"ק סוריהער.

- (ב) הגאון הגדול מוה' מרדכי אב"ד בק"ק סמנאב.
(ג) הרב הגדול מוה' צבי הירש מרגלית.
(ד) הרב הגאון מוה' ליבוש מרגלית.
(ח) החסודה מרת דבורה (מכתב יחש של הר' צבי הירש מרגלית).

להג"מ מאנוש מרגלית ארבעה בנים :

(א) הרב הגביר הגאון הגדול מ' אפרים זלמן מרגלית מבראדי, נולד י"מ כסליו תקכ"א, חבר שו"ת בית אפרים על ד' חלקי שו"ע, ראש אפרים על מריפות הריאה, מטה אפרים ושער אפרים על שו"ע או"ח, שם אפרים על התורה, זרע אפרים על פסיקתא, כיאור שמות הגימין על מיב גימין והגהות וביאורים על אה"ע וחז"מ בסופו עוללות אפרים על דיני ברכות ועוד הרבה שו"ת שלו נדפסו בספרי גאוני זמנו, עוד השאיר אחריו כרכה כמה כתבי יד ושו"ת בכתובים שלא באו עוד לדפוס, הסכים בשנת תקע"ד ע"ם אור הנערב על משניות (*), בשנת תקפ"ב ע"ם תולדות אברהם לר' אברהם מאוליינאב, ובשנת תקפ"ה ע"ם חמדת צבי על ש"ס ונפטר בשנת תקפ"ח ומנוחתו כבוד בבראדי.

(ב) הגאון הגדול מוה' חיים מרדכי מרגלית אבד"ק דובנא וברעסמיצקי, חבר מ' שערי תשובה על שו"ע או"ח ובמסרם הספיק לגמרו תמו ימי חייו והשלימו אחיו הגאון מ' זלמן זצ"ל.

(ג) הרב המפורסם מ' אליקים געציל מרגלית.

(ד) הרב מוה' יעקב מרגלית (כהב יחש להר' צבי הירש מרגלית).

להג"מ חיים מויטל בת :

מרת לאה אשת הרב מ' צבי הירש בוילנא שנקרא ר' הירש סגי נהור ונקוב לתולדותיו בדעת קדושים.

להרב מ' אביגדור הורוויץ בן :

הרב הגאון מ' יצחק שמשון הורוויץ, היה אב"ד בק' משערנאוויץ ומדינת בוקאווינא ואח"כ נתקבל לאב"ד בק"ק זאלקווי והאריך ימים הרבה, והוא הוציא לאור מ' חמדה גנוזה לזקנו הג"מ משה צבי מייולש, והגאון מוה' יוסף שאול נאמטנזאהן בהסכמתו יכנהו בשם, הגאון הישיש המפורסם.

להרב מ' צבי הירש הכהן בן :

הרב המפורסם מ' אברהם הכהן בקרינק, ושם אשתו זעלדא בת הר' יעקב מקרינאק הבא לתולדותיו בדעת קדושים.

מ

לה"ר דוד יהושע העשיל בן :

הגאון המפורסם מ' אלעזר הלוי הורוויץ אב"ד בק"ק ווינא בעהמח"ס יד אלעזר .

להרב ר' שמעלקא הלוי הורוויץ ארבעה בנים ובת :

(א) הגאון מ' מאיר הלוי הורוויץ בלבוב (מצ"ק ח"ד) .

(ב) הרה"ג מ' שמחה הלוי הורוויץ בלבוב (מצ"ק ח"ד) .

(ג) הרב הגדול הנביר המפורסם מ' ישעיה ליב הלוי הורוויץ בלבוב נפטר שם בש"ק ו' מנ"א תרל"ה בשנת ס"ג לימי חייו .

(ד) הרב המאה"ג הצדיק מ' ירחמיאל הלוי הורוויץ חתן הרה"ג המופלג מ' יוסף צבי מזיוס בלבוב היה רב גדול בתורה ושם לילות כימים להגות בה . ופורן גדול לתת צדקה לעניים ובנה בהכ"נ ובהמ"ד לנשמת בתו שנפטרה ברמי ימיה , הלך לעולמו בזיעש"ק כ"ה תמוז תרל"ו (מצק ח"ד) .

(ה) אשת דודה הרב הג' מוה' יעקב יהושע הלוי הורוויץ .

להג' מ' אברהם יואל הלוי בת :

אשת הרב המאה"ג מ' צבי הירש בהג"מ אריה ליבוש מפעטרקב הבא לבית אבותיו .

להרב מ' אברהם הכהן ארבעה בנים ובת :

(א) הגאון המפורסם מו"ה ליפמן חיים הכהן אב"ד בק"ק ועמבראווי בפולין .

(ב) הרב המופלג החריף מו"ה שמואל הכהן בקרינק .

(ג) הרב המופלג וצדיק מוה' אהרן הכהן בוילקאווישק .

(ד) הרב המופלג מו"ה צבי פנחס הכהן בזאבלוראווי .

(ה) מרת בריינדל אשת ה"ר יעקב בה"ר מיכאל הכהן מקלעצק .

לתולדות הר' שלמה חריף אבד"ק סלוצק .

הגאון מו"ה שלמה מזאלקווי הוא נכד הגאון מ' זאב וואלף אבד"ק אליק חתן המהרש"ל , והיה אב"ד וו"מ בראוניא משנת תמ"ו עד שנת תנ"ב , וחתום בפנקס שם דף מ"א ע"ב . ודף קנ"ו שנת מ'ק'וד'ש' ובאלול תנ"א , ובתענית אסתר תנ"ב . בשנה ההיא יצא מראוניא ונתקבל אחרי הגאונים מ' הירץ גינצבורג ובעל נחלת בנימין לאב"ד בק"ק סלוצק , משם יצאו הסכמותיו ע"ס ראש יוסף להג"מ יוסף מסעלץ על ש"ס בשנת ה"ס , ע"ס נתיב הישר , וע"ס נפחלי שבוע רצון , וע"ס אור ישראל להג"מ ישראל יפה משקלאב בשנת תס"א וחתם „שלמה מזאלקווי אבד"ק סלוצק" ונקרא שם בשם ר' שלמה חריף , וכשו"ת ר"ח הכהן

כיו"ד סי' ט') מוזכר בסוף התשובה בזה"ל" גם זכרנו כד הוינא מליא תיכף אהר נשואין שלי היה כבית מדרשנו מ"ז של גאון אחד ושמו היה ר' שלמה חריף והיה אב"ד בק"ק סלוצק, והיה לו שם כשם הגדולים, והיה נכתב בגליון כ"י הגאון הנ"ל השנה על פסק המ"ז הנ"ל כו' מכל הנ"ל כו' אני מכשיר עכ"ל, נפטר כסלוצק בשנת תס"ו ככתוב בפנקס ח"ק גחש"א שם" יום ד' כ"ה תמוז שנת תס"ו נהבקש בישיבה של מעלה המאור הגאון הגדול מוה' שלמה כהרב מ' אלחנן אב"ד ור"מ בקהלתנו, אצלו בצד ימינו אשתו הרבנית מ' רבקה ז"ל גועה י"ז ניסן ת"ע. וביום כ' ו' אלול תס"ו נפטר בנו הרב הגדול מו"ה ליב זצ"ל".

לתולדות הרה"ג ר' יוסף יאסקי מדובנא.

הגאון מו"ה יוסף יאסקי אב"ד דק"ק דובנא הוא גין ונכד להגאון דיין מו"ש וגאמן הקהלה מו"ה יוסף יאסקי מלובלין בן הרב מוה"ר צבי הירש סבא, ואשתו מרת מילא בת הגאון מהר"ל מפראג (*).

ואלה תולדות יוסף.

להגט' יוסף יאסקי מלובלין שני בנים:

(א) הגאון מוה"ר שמואל בעל המחבר ס' לחם רב והוא שו"ת וחידושי דינים שהושמטו בשו"ע (סה"ד ושה"ג) ואשר זקנו הגאון מהר"ל מפראג וורודו הגאון מהר"ר יצחק הכהן חתן מהר"ל מפראג סמכו ידיהם בהסכמותם עליו, הוא החל את ספרו בהיותו אב"ד בק"ק גניזין בפולין, ואח"כ תקע אהלו בשלעזיען בעיר האציפלאץ ושם גמר אותו, והרפיסו בפראג בשנת שס"ט, אחרי שנתקבל לאב"ד בק"ק בומסלא במדינת פיהם—הסכים מ"ו אב שנת שע"ד ע"ס עץ שתול שנדפס בוויניציאה שע"ז וחתם, שמואל הקטן בלא"א מהר"ר יוסף יאסקי החותם בק"ק לעסלא"א אשתו היתה בת האלוף המרוסם מ' בנימין לונטשיץ איש פוזנא (ב) הגאון מוה' צבי הירש סבא, (ס' מרי צבי לנכדו הרב מ' צבי משימקאוויץ).

(* בכתב היחש של המהר"ל מפראג הנדפס בס' מטה משה ובס' גבורות ארי כתוב: עוד בת אחת מרת מילא אשת מ' הירש סבאטקי והולידה את הרב מו"ה סבאטקי שהיה גאמן הקהלה פה ודיין מו"ש ורב בקלוז"ג נראה שהכינוי סבאטקי הנוכח בכתב היחש בראשונה הוסיב משם סבא ונשתבש מקצתו בסופו וסבאטקי השני משובש הוא משם יאסקי, וצריך להיות: מילא אשת מו"ה הירש סבא והולידה את הרב מו"ה יאסקי. —

ב

להגאון מוה' צבי הירש בן:

הגאון מוהר"ר משה (ס' מרי צבי).

ג

להגאון מוה' משה בן:

הגאון החסיד מוהר"ר יהודא יידל. היה אב"ד בק"ק לבוב חוץ לעיר ובק"ק קאוולי, הסכים בשנת תל"ב ע"ס לב אריה ובאעה"ח, יהודא יידל בלא"א מהרס ר"ה ר"י (ר"ת מ' משה ר' הירש רי יאסקים) מלובלין חוב"ק לבוב בשנת תל"ג על ספר לקט שמואל וחתם, יהודא יידל בלא"א מהר"ם ר"ה ר"י מלובלין נטרד בגולה בתר גולה אבד"ק לבוב חוץ לעיר בשנת תל"ז על התנ"ך עם העתקה אשכנזית שנדפס באמ"ד. בשנת תל"ח ע"ס דברי שמואל להרב מ' שמואל זנוויל ב"ר חנוך אבד"ק מייניץ. כן הסכים להרב ר' יוסף מפרעמסלא ע"ס צפנת פענח בשנת תמ"ט וחתם יהודא המכונה יידל חוב"ק קאוולי וע"ס כהונת פסים שנדפס בשנת תנ"א חבר שני ספרים קול יהודא על שו"ע או"ח ועל האשר"י מכל הש"ס והמה בכתובים, כי שלח את חתן בנו מ' אהרן במ' יעקב הלוי להרפ"ס עם ספרי המ"ז ולא אסתייע מילאה, וקצת מחדושויו נדפסו במ' קב הישר לתלמידו הגאון מ' צבי הירש קאידנובר (כ"י ס"ח ע"ב).

ד

להג"מ יהודה יידל שני בנים ובת:

(א) הגאון המפורסם צי"ע מו"ה יוסף יאסקי היה אב"ד בגליל מינסק ודובנא רבתי ובהסכמתו ע"ס נפתלי שבע רצון בחורש תמוז המ"ה חתם, יוסף בלא"א הרב המופ' מו"ה יידל חונה בגליל מינסק ומצ"פ לק"ק דובנא רבתי — חבר ספר יוסף וס' נעימה קדושה (*).

(ב) הגאון המפורסם החסיד מוהר"ר משה זאב היה אב"ד בק"ק ראזינאי ובגליל מינסק ואח"כ נתקבל לק"ק פיורדא (מרי צבי) חתם בפנקס ראזינאי בשנת הנ"ט, משה זאב המכונה וואלף חופ"ק ובהסכמתו חתם על ספר אור ישראל להר"י משקלאב ובאעה"ח, משה זאב וואלף בהר' יידל זצ"ל במינסק ועל ספר ראש יוסף להגאון מוה' יוסף מסעלץ תשרי תס"א, חונה בגליל העליון סביב ק"ק מינסק וע"ס עיר חומה להרב מ' אברהם אליה מינסק בחורש אייר תע"ב

(* נפטר בדובנא וצוה לפני מותו לקברו במלבושו ע"ג תכריכו מלמעלה, וגם את מטהו שהיה נשען עליו בחייו יתנו בידו (מעין זה נמצא בתוס' כתובות ק"א ע"ב בשם הירושלמי) ויהי לפלא ברבות הימים כאשר נגעו הקוברים בקצה מטהו ברצותם להפוך שם קבר להגאון מוהר"ר יהושע העשיל כהנ"ט אלעזר מקראקא שהיה אב"ד שם אחריו (עיין בהקדמה ס' נעימה קדושה מפרטיו המקרה באורך).

„משה זאב המכונה וואלף באמו"ר הגאון והחסיד מ' יידל זלה"ה החונה בגליל העליון במדינת ליטא פה"ק דלהינוב, ועל ספר אהל יעקב לר' יעקב כהנא שפירא בשנת תע"ה, משה זאב חונה בגליל העליון סביב ק"ק מינסק" אשתו היתה בת הגאון מ' אליעזר בהג"מ מנחם מענדל מרגלית אבד"ק לובמלא (מרי צבי).

ג) אשת הרב הגאון מוה' אהרן בהג"מ נתן הכהן מלכווב אב"ד בק"ק ראזינאי הבא לתולדותיו לבית אבותיו במשפחת ראפורט להלן.

ה

להגאון מוה' יוסף יאסקי מדובנא בן ושתי בנות :

א) הרב המפורסם מוה"ר בנציון, תולדותיו למשפחותיו כתובים על ספר זכרון למשה (*) להרב הג"מ משה בהרב מ' נחמן ז"ל.

ב) אשת הגאון מוה' ישראל בהגאון מוה' שלום ז"ק אב"ד בק"ק בירו והגליל הכתוב לתולדותיו ברעת קרושים.

ג) אשת הרב הגדול מוה' אהרן במה' יעקב הלוי, אותו שלח זקנו להדפיס את ספרו קול יהודא ולא יצא לאורה (הקדמת ס' דברי דוד על המ"ו).

להג"מ משה זאב חמשה בנים המצוינים א'נ'ש'י'ם על ר"ת שמותם :

א) הגאון מוה' אליעזר אב"ד בק"ק מאהליב במדינת רוסיא וחתום בפנקס שם בשנות תע"ד, תע"ה, תע"ט, ת"פ, תפ"א והפ"ג, הסכים ע"ם אהל יעקב להר' יעקב כהנא בשנת תע"ה וחתם „אליעזר בהגאון מ' משה זאב חפץ מאהליב".

ב) הגאון מוה' נתן נטע אבד"ק ראדושקאוויץ.

ג) הגאון מוה' שמואל אב"ד בק"ק ראקוב.

ד) הגאון מוה' יהודא יידל אב"ד בק"ק מימקאוויץ.

ה) הגאון מוה' מנחם מענדל אב"ד הלוסק וגליל מינסק, הסכים בשנת תצ"ו ע"ם מרי צבי לנכדו וחתם „מנחם מענדל בהגאון מ' משה זאב זצללה"ה" אשתו היתה בת הרב הקדוש מוה' שמחה בונם בהגאון מ' משה בהג"מ נתן שפירא בעל מנלה עמוקות (מרי צבי).

ו

להג"מ אליעזר ממאהליב בן :

הגאון הגדול מוה' עקיבא אב"ד בק"ק באריסאוו, חבר פירוש על הגדה

(*) שהוציא לאור המדפיס ר' משה אליעזר בעלינסאן באדעסא תרל"ג fol והוסיף עליו תולדות משפחת המחבר (זכרו לטוב הר' מאב"ן בעד זכרונותיו לקורות משפחות המפוארות בארצנו, שהוציא לאור בשם מגלה יוחסין מהדורא קמא אדעסא תרכ"ה 4° ובשם מגלות יוחסין עם ת"י וגוספות רבות, שם תרנ"ב 4° ואגרת יוחסין בשם ולקוט משפחות, זכרם יבוא ברשימתי ק. מ. אות י' ואת מ').

של פסח בשם ביות מצרים*) , אשתו היתה בת הגאון מ' משה בהג"מ מנחם מענדל אבד"ק דובראוונא חתן הגאון מוה' יחיאל בעל סדר הדורות .

להג"מ נתן נטע בן :

הרב מו"ה יהודה יידל אב"ד בק"ק אושאץ ושם מנוחתו כבוד .

להג"מ מנחם מענדל מהלוסק שלשה בנים :

(א) הגאון סוה' יוסף אב"ד בק"ק סלוצק והלוסק , הסכים בשנת תקל"ב ע"ס תפארת ישראל לש"ב הג"מ ישראל יפה משקלאב וחתם „יוסף בהג"מ מנחם מענדל אבד"ק סלוצק והלוסק” .

(ב) הרה"ג מוה' ז"מחה בונם אב"ד בק"ק פוחאוויץ (ה"ק לס' פרדס רמונים) .

(ג) הרב מוה' יהודא יידל הסכים ע"ס מרי צבי לבנו .

ז

להג"מ יוסף אבד"ק סלוצק והלוסק ארבעה בנים ושתי בנות .

(א) הגאון מוה' אליעזר אב"ד בק"ק הלוסק , אשתו הראשונה היתה בת הגביר מ' יצחק יחיאל מיכל חתן הרה"ג המפורסם מוה' דוד אבד"ק דובראוויץ (הקדמת ס' אגדת אוזב ואשתו השניה מרת שרה היתה בת הגאון מוה' משה מקלעצק הבא להלן במשפחת הש"ך) .

(ב) הרב מוה' יהודא יידל בסלוצק , חתם בשנת תקמ"ד על החומשים של הרש"ד עם תיקון סופרים ובאורו .

(ג) הרה"ק מושה במאהליב , חתם בשנת תקמ"ג על החומשים בפנקס רש"ד במאהליב .

(ד) הרה"ק שמחה .

(ה) מרת מערא אשת הגאון מוה' ישראל אבד"ק מינסק בהגאון מ' ליב מירקש הבא לתולדותיו לבית אבותיו במשפחת גינצבורג .

(ו) מרת פייגא אשת הגאון מוה' אליעזר הלוי הורוויץ אבד"ק מיר בן הגאון המפורסם בדורו מוה"ר משה יהושע הלוי הורוויץ אבד"ק הוראדנא , הסכים בשנת תקל"ג ע"ס תפארת ישראל להג"מ ישראל יפה משקלאב .

לה"ר שמחה בונם שני בנים :

(א) הרב מוה' ברוך בענדל מ"ץ בק"ק חסלאוויץ (הקדמה לס' פרדס רמונים על הלכות נדה להג"מ יצחק אביגור אבד"ק קאוונא) .

(*) ירושלים תרכ"ה 4° (הוא מוכר בפירושו „כך שמעתי מחמי זקני הגאון מוה"ר יחיאל אב"ד דק"ק מינסק”) . ש .

(ב) ה'ר' צבי הירש נקרא ר"צ שמש בק"ק מינסק וע"ש אביו שמחה קרא לחניכתו „שמחאוויץ” ותהי לשם ליוצאי חלציו עד היום הזה.

להרב מ' יהודא יידל בן:

הגאון מוה' צבי הירש מטימקאוויץ בעהמח"ס מרי צבי תרפס בשנת תצ"ח באופיבאך.

ח

בני הגאון מ' אליעזר אבד"ק הלוסק:

(א) הרב מוה' נח בוילנא.

(ב) הגאון הגדול מהר"ר משה זאב וואלף אב"ד בק"ק טיקמין וביאליסטק, חבר ספר אגודת אויב וטראות הצובאות, אשתו מ' בת שבע היתה בת הקצין המופלג מ' נפתלי בהקצין מ' שמואל ר' ברכ"ס הבא לבית אבותיו במשפחה גינצבורג להלן (הקדמת ס' אגודת אויב).

(ג) הרה"ג המפורסם הנביר מוה' זלמן מרגלית מפאריטש נולד לאביו מאשתו השניה.

(ד) מרת רבקה אשת הנביר מוה' חיים בר צבי הירש שמש במינסק.
(ה) אשת הרה"ג המפורסם מוה' אלי' בהה"ג הנביר מוה' שמואל במילאט* הבא ברעת קדושים.

לה"ר יהודא יידל מסלוצק בן.

הרה"ג מוה' יוסף מפאריטש, אשתו מ' גיטל היתה בת הגאון מ' מיכאל אבד"ק דווארעץ ועל מקומה תבוא לבית אבותיה להלן במשפחת גינצבורג.

לר' שמחה שני בנים:

(א) הג' מוה' יוסף מרגלין במינסק.

(ב) ה"ר נמע מרגלין במינסק.

לר' צבי הירש שמש שני בנים ושתי בנות:

(א) הנביר מ' זאב וואלף במינסק.

(ב) הנביר מוה' חיים שמחאוויץ במינסק.

(ג) מרת הענא אשת הנביר מוה' חיים דוד ראפנער (בהרה"ג מ' נחמיה בן הגאון בעל עמרת ראש).

(ד) מרת גיטל אשת הרה"ג מוה' יצחק סירקין נקרא ר' איצעלע גיטלש בן הגאון מוה' יהושע העשיל סירקין משקלאב נכד הכ"ח — ועל מקומו יבוא.

(* נודענו שהיו להגאון מ' אלעזר עור שלש בנות בשמותיהן קיילא, גרונא, חיה, וזאת מהן היא אשת ר' אלי' במילאט.

משפחת קצינעלינבויגין אף היא לקצינעלינבויגין תחשב, והוצאותיו ממנה רק מצד האם, ע"כ תכונה גם היא בשם הזה, אך בשינוי אות פא תחת הבית אשר יקראו בו יוצאי ירך קצינעלינבויגין מצד האב (שה"ג).

ואלה תולדות שתי המשפחות האלה:

א

הגאון הגדול בדורו מהר"ר מאיר* במהר"ר יצחק יצא במאה השלישית לאלף הששי מקצענעלענבויגין עיר באשכנז לפלניא ללמוד בישיבת הגאונים, ומשם הלך לפאדובה אשר באיטליא לישיבת הגאון מהר"ר יהודא ב"ר אליעזר הלוי מיניץ אשכנזי, שם לקח לו לאשה את מרת חנה (הנלא) בת הרב האב"ד בפאדובה הגאון מהר"ר אברהם הלוי מיניץ בנו של רבו הנזכר, ואחרי מות חמיו המכונה א'ב'ה' נתמנה תחתיו לאב"ד בפאדובה וישב על כסא הרבנות שם כארבעים שנה עד יום מותו יו"ד שבט שכ"ה, כעשרה חרשים אחרי פטירת אשתו סוף אדר שכ"ד (כן הקוק זמן פטירתם על מצבותיהם הנדפסות בס' גדולת שאול) שנותיו היו בערך תשעים שנה (מהר"ם שמראשון ברחובות קריה סוף ס' קריה נאמנה). —

בשנת ש"י הגיה ספרי הרמב"ם והביאם לרפוס בוויניציאה עם כמה חידושים בהגהותיו, והדפיס גם שו"ת שלו ושל רבו מהר"י מיניץ, וסדר גיטין וחליצה של חמיו מ' אברהם מיניץ, כן ישנן קצת תשובותיו בשו"ת הרמ"א שארו הקרוב אליו, ובס' יו"ד העיר הרמ"א ע"ד הסגת גבולו בהדפסת הרמב"ם**).

ב

להגאון מהר"ם פאדובה בן ושתי בנות:

א) הגאון הגדול מהר"ר שמואל יהודא קצינעלינבויגין אב"ד ור"ם בוויניציאה העמיד תלמידים הרבה באיטליא, מהם הגאון מ' אלי' קפסלי, הגאון מ' יעקב היילפרין בעהמח"ס נחלת יעקב ואב"ד בפאדובה, והגאון מ' אבטליון מקונסילי שהעמיד צורת רבו בבית מדרשו לקיים והיו עיניך רואות את מורך גם הר"ר יעקב ור' יקותיאל בני ר' מנחם הכהן ראפורט בעל סנחה בלולה היו תלמידיו (כרמולי) והר"ר אברהם שער אריה היה חברו שלמד עמו אצל אביו ז"ל — תשובותיו נמצאו בס' נחלת יעקב (ר' פאדובה שפ"ג) ובשו"ת הרמ"א, ובכולם חתם שמואל יהודא קצינעלינבויגין לכד בתשובה ס' קב"ז שם מוסיף

* ראה מה שכתבתי בהמליץ ש"ז ד"ו ביומו י' שבט 4 נ"ל. ש.

** ד' בדאגאדיאן, והיה חברו של מהר"ר שכנא שלמדו שניהם אצל הגאון מהר"י מולאק בימים נעוריהם. — שמו היה נקרא כפי בני דורו, מהר"ם מפאדובה על שם המקום שנתישב שם, ויש שקראו אותו, מהר"ם קצינעלינבויגין על שם מקום מולדתו, וכשם קצינעלינבויגין חתם בתשובותיו כמה פעמים, ועל הרוב בר"ת מ'בי"ק".

שם אביו „שמואל יהודא בן מוהר"ם פארווא זלה"ה ונסי' קב"ט חתם בשתיים „שמואל יהודא בן מוהר"ם פארווא קצינלינכוניגין" ספרו י"ב דרשות נדפס בחייו בוויניציאה בשנת שנ"ד. —

אשתו מ' אונגלה (כנוי לאביגיל) נפטרה יו"ר אייר שנ"ד, ואחר איוה שנים נפטר גם הוא בוויניציאה ו' ניסן שנ"ז, ונקבר במבחר קברות פאדובה, — ומת"ר יהודא אריה די מדינא הספידו בספרו „מדבר יהודא" וויניציאה שם"ב.

ב) אשת הגאון מו"ה זלמן רונקל (ג"ש בהערה ק"ד ע"א) בקראקא ונפטר שם בשנת שכ"ב (*) חבר ספר „חתן דמים" (***) פשטים על התורה כסדרה עד פרשה וילך, וה"ר משה ב"ר יששכר הלוי מצא את הכ"י כפפד"ם והרפיסו בפראג, ומפ' וילך גמרו הגאון מ' יצחק הכהן חתן מהר"ל מפראג, והוא מלוקט מנמרא ירושלמי ומדרשים ודברי הראשונים, ועל שער הספר כתוב מהני מילי מעלייתא אשר דרש הגאון הדרשן הגדול מים עד ים הר"ר זלמן רונקל ע"ה על

(*) הגאון מו"ה אליעזר ליפשיץ כתב בהקדמת ספרו „השיב ר' אליעזר" שה"ר זלמן ראורדו הוא דור רביעי למהר"ר זלמן רונקל הנזכר במהר"ל ושל"ה ומנותחו כבוד בקראקא וכן כתב כלשון הזה גם בעל תפארת ישראל בהקדמתו לסדר מהרות, ממשמעות דבריהם נראה כי ר"ז רונקל הנזכר במהר"ל ושל"ה הוא ר"ז רונקל אשר מ"כ בקראקא, ואינו כן, כי שנים הם, והראשון הנזכר במהר"ל ושל"ה הוא רבו של מהר"ל כמ"ש במהר"ל (הלכות פסח) „וברשות מורי ה"ר זלמן רונקל" גודע שמהר"ל נפטר קפ"ז ורבו קשיש מיני' טובא, וגם בעל תה"ד למד בושיבתו (תה"ד ס' קב"ו) והשני אשר מ"כ בקראקא הוא ר"ז רונקל שנפטר שם בשנת שכ"ב כחקוק על מצבתו המועתקת בעיה"צ וע"ו האחרון יתכן מ"ש בעל גדולת שאול שהיה חתן מהרם פארווא, —

שזח"ה בהערה 4 לעיר הצדק כתב בשם צונץ כי מחבר ספר חתן דמים הוא ר"ז רונקל הקדמון, אבל מלשון „מים עד ים" הכתוב על שער הספר נראה שהוא ר"ז רונקל האחרון, כי כן חקוקה בצור לשון „מים עד ים" על מצבת האחרון המועתקת בעיה"צ (ס' ה' דף 172) וכן מוכח מפנים הספר פ' ראה שזכר שם מו"ה יוסף קארו — הוא הבית יוסף — שהי' בזמן אחר עם ר"ז האחרון, אבל הראשון הי' זמן רב לפני הב"י ויותר מזאה שנה. —

(**) בשער ה' הנמצא בקהלת משה כתוב: ספר חתן דמים, נדרשת על התנו"ת וגם על חתינוק הנימול לשמונה ימים... בראשי חיבות וס"ה ובגימטריאות על חמשה חומשי תורה בדרך קצרה... אני משה בן... יששכר הלוי ז"ל המעזיק זה הספר מספר ישן בהיותי בימי חרפי בק"ק ורקנפורט... ושמעתי שהשני מילי מעליוחא אשר דרש הגאון הדרשן הגדול מים עד ים מהר"ר זלמן רונקל ע"ה על שמחת התנים וכלות וגם על סעודת מילת, ולכן קראתי שמו חתן דמים למולת". (ומפ' וילך עד סופו השלים ה' יצחק בר"ש הכהן חתן מהר"ל), פראג יס"ו 4^ו (28 דף), נמצא גם ברשי' שטיינשניידער, מאוצר ספרי הרד"א, וברשי' צעדנער, מאוצרות חיים (הוא הרח"ם שכתב בספרו אור החיים, פ"פ דמיון תרג"א 822 שהר"ו רונקיל המוכב מהר" מהר"ל הוא מחבר הדרשות הנזכרות, גם חבר תשובות ואחת מהנה היתה בידי מהר"ם מינין שהזכירה בחשובותיו ס' מ"ט). הארכתו בזה להוציא מלבם של המאחרים זמן הר"ז, בשביל איוה השערות קלות, ועד אשר ימצאו חוקי דורנו ראיות מוכיחות ראה שאולי הוא הר" יוסף בר שמעון קרא, ועד אשר ימצאו חוקי דורנו ראיות מוכיחות שהר"ו הוא המאוחר, אין לרחות תקירותיהם של הרח"ם וצונץ ז"ל והבאים אחריהם מש"ש ושזח"ה ש"י.

ש.

שמחת חתנים וכלות ועל סעודות מילה וע"כ יקרא בשם חתן דמים. —
ג) מרת בונה אשת הרב מו"ה יעקב במו"ה משה הלוי (בשו"ת מהר"מ
סי' מ"ו יכנהו „מחנהי האלוף מו"ה משה סג"ל) ונפטר מהר"ר יעקב באלול
של"ב ואשתו באלול של"ה (גירונדי בספרו).

ג

להגאון מו"ה שמואל יהודא בן ושהי בנות:

א) השר וגדול אלוף וגאון מהר"ר שאול, נשלה מאביו לפולין לשיבת
הגאונים, ושם נשא אשה מרת דבורה בת הקצין הנעלה מו"ה דוד דרוקר
פרנס ומנהיג בבריסק דליטא, ויגדל האיש הלך וגדול ובחכמתו עשה לו שם
בלאומים, וינחל כבוד משרי עם ורווני מדינות פולין, וקבלה ביד צאצאיו
שנבחר לילה אחת גם למלך עליה (*), על המאורע הזה חבר הרצ"ה חן מוב את
ספרו „גדולת שאול" והוא מזכיר את בית המדרש הגדול אשר בנה לתלפיות
בעיר בריסק, וקבע בו משמרות ללמוד תורה בתמידות, גם הפקיד ראש ישיבה
שם והספיק לאנשי המשמר כל צרכיהם ונפטר בשנת שע"ז (ניר לרוד דף ל"ג)
וכל מעשי תקפו וצדקותיו אשר עשה, ופרשת גדולתו הלא הם כתובים על ספרי
גדולת שאול ועיר תהלה.

ב) אשת הרב מו"ה אלי' בהגאון מו"ה אליעזר אשכנזי בעהמח"ס מעשי
ה' ויוסף לקח ואב"ד בפוזנא וכמה מדינות, ובאחרית ימיו עזב הרבנות ויהי
מושבו בקראקא ושם נפטר כ"ב כסליו שס"ו (עיה"צ).

ג) אשת ה"ר יואל אשכנזי קצינילנפויגין (וקש **) בספרו.

להג"ט זלמן רונקל בת:

אשת הגאון מהר"ר יוזפא (ג"ש בהערה דף כ"ד).

להרב מ' יעקב הלוי בת:

אשת הרב מהר"ר אפרים נפתלי אב"ד בק"ק לאדמיר ומרכיז תורה בק"ק
בריסק דליטא בן הרב מו"ה יוסף יונה שהיה חתן הרב מ' נפתלי הירש בהג"ט
משה אפרים שור ובנו של הצדיק פרוש ומקובל מ' קלמן כסהר"ר יונה תלמיד
מהר"י פולאק (כרסולי) ונפטר מהר"ר אפרים נפתלי בלאדמיר יום א' כ"ה תמו
שפ"ב (ר"י לעווענשמיינ, אבני קודש 24).

(* כותבי דברי הימים לארץ פולין מטילים ספק בהגדה הזאת, ועל פי חקירות הפרוי
פֿיסור הרוסי (העוסק באמונה בכתיבים הנוגעים לדברי ימי היהודים בליטא ופולין). C. A.
Бершадскій במאמרו הנכבד, יהודי מלך בפולין כמ"ע Выходъ נודענו כי לא
נמצאו עוד עד היום כתבים מעידים על מלוכת שאול וואל.

ש.

(**) באיזה ס' מצא המחבר ז"ל ידיעה הזאת לא נודע לי.

ש.

ד

להשר וואהל ששה בנים וחמשה בנות :

(א) הגאון הגדול זקן ויושב בישיבה מהר"ר מאיר קצינלינוביגין אב"ד ור"מ בק"ק בריסק דליטא והגליל, ויש תשובה אליו מהב"ח בתשו' הב"ח החדשות סי' ק"ו, הוא יסד הועד במדינת ליטא בעת שנפרדה בשנת שפ"ג מארצות פולין וחתם ג"כ על הפס"ר בדבר הסכסוכים וטו"ת שהיו בין הארצות והיה ראש המדברים בכל מקום בעניני המדינות והתקנות, ובוועד שפ"ו היה חולה את ידיו וחתם בערו ה"ר ישכר בער ספרא דמתא בריסק, גם באעה"ח בשנת שפ"ח פעמים רק בשם "מאיר" מבלי יכולת לכתוב יותר כי כבר ירו עליו, אשתו מ' הינדא היתה בת הגאון מ' פנחס הורוויץ גיסו של הרמ"א *) ג"ש דף כ"ד.

(* בספר פי שנים כתוב שהגאון ר' מאיר וואהל אבד"ק בריסק דליטא הוא חתן הג' הקדוש מו"ה פנחס הורוויץ נשיא הלויים זצ"ל הי"ד, וע"ז העיר בעל ג"ש שהגאון מ' פנחס ז"ל גיסו של הרמ"א מת דרך כל הארץ ולא נהרג על קידוש ה', אמנם בפי שנים לא נאמר שזה ר' פנחס הורוויץ הוא גיסו של הרמ"א, ובעל עיר הצדק (הערה 13) מוסיף שהג"מ פנחס הורוויץ גיסו של הרמ"א היה בן הנביא מ' זלמן ישעיה הורוויץ מפראג, וב"ז נודע לו מס' מגלת איבה להתי"ט שכתב: שמעתי מפי איש גדול מק"ק קראקא ה"ה נשיא ישראל חכם בתורה ובמילי דעלמא מנהיג ויושב ראש למנהיגי ארבע ארצות שבמלכות פולין וזה שמו נודע בשערים האלו מ' פנחס בן הקצין והראש מ' זלמן ישעיה סג"ל מפראג ממשפחת הורוויץ, ואשתי הרבנית מ' רעכל היא בת מ' נעכלי בתו של אחות מ' פנחס הג"ל הגבירה מרת רבקה שטערן ע"ז העיר בעל מפלת עיה"צ אשר בפנקס ח"ק דק"ק קראקא מפורש, ואת נשמת האשל הגדול הראש ומנהיג הוי"ש הוקן מ' פנחס סג"ל בן החבר מ' ישראל נפטר י"ז טבת שעת לפ"ק וכן חתום ה"ר פנחס בספר התקנות מקראקא, פנחס הקטן לבית לוי בהר"ר ישראל זלה"ה ולואת יוכיח שצ"ל במגלת איבה: פנחס בהרר ישראל שהוא בן הקצין הראש מו"ה זלמן ישעיה סג"ל ממשפחת הורוויץ מפראג וזה הוא ר' ישראל ב"ד זלמן ישעיה הורוויץ הלוי שנפטר י"ד תשרי של"ג ומצבתו בגלעד 89, וכן נאמר בדברי בעל מפלת עיה"צ בהקדמת ס' בית מאיר להג"מ מאיר פונגר שמתיהם עצמו לצאצאי מ' אהרן משה תאומים ואשתו מ' רבקה שטערן בת ר' ישראל הורוויץ והיא זאת רבקה שטערן אחותו של הגאון מוהר"ר פנחס הורוויץ אשר זכר התי"ט ולואת גם כן כתב הגאון בעל קיקון דיונה במס' מגלה, בימי חרפי בקראקא שמעתי מדודי הוקן ה"ה מ' פנחס סג"ל הורוויץ כי מפני שאבי אביו ר' אהרן משה תאומים הוא בעל האשה רבקה שטערן אחותו של ה' פנחס הורוויץ ע"כ קרא את ר' פנחס בשם, דודי הוקן ואחרי שכן הוא שהג"מ פנחס הורוויץ הוא בן ר' ישראל ב"ד זלמן ישעיה, ומן השם ר' זלמן ישעיה הנזכר במגלת איבה נכיר את החסרון הקורם לו שצ"ל, פנחס בה"ר ישראל בן הקצין הראש מ' זלמן ישעיה סג"ל לא יתכן מה שנקרא ר' פנחס ב"ס פי שנים בשם, הקדוש הי"ד כפי שהעיר בעל ג"ש על זה, ואולי צ"ל בס' פי שנים: חתן מו"ה פנחס הורוויץ נכד הקדוש הי"ד כי כן כתוב במצבת ר' ישראל הורוויץ (גלעד 89), אביו ז"ל בנה איראל, ומסר גפשו על עמו ישראל והנה בגלעד (סימן 122) ישנה עוד מצבה לאחד קדוש ישראל ב"ד ישעיה הלוי הורוויץ שמסר לשלבתת אש נפשו ז"ך כס"ז שב"ס, ואולי ר' פנחס הורוויץ חותנו של ר' מאיר וואהל, הוא בן הקדוש ר' ישראל הזה, וחתן, הקדוש מו"ה פנחס הורוויץ נשיא הלויים זצ"ל הי"ד האמור בס' פי שנים צ"ל, מ' פנחס הורוויץ נשיא הלויים בהקדוש זצ"ל הי"ד.

(ב) הגאון מהר"ר אברהם אברשקא, היה ראש ישיבה בביהמ"ד אשר הוקם ע"י אביו ז"ל בכריסק דליטא, ואח"כ נתקבל לאב"ד בעיר ווראניק בנאליציען, ומשם נתקבל לאב"ד בלבוב, אשתו היתה בת הקצין פרנס ומנהיג מ' אברהם ז"ל אלפערש ספונא (ג"ש).

(ג) הרב המופלג בתורה ויראה מו"ה דוד, ושם אשתו מילא מגזע מהר"ר איסר'ן מקראקא, (ג"ש).

(ד) הרב מו"ה יעקב קצינלינבויוגין.

(ה) הגאון מו"ה יצחק ונקרא ר' יצחק חריף קצינלינבויוגין, וזה לשון שה"ג החדש (אות רמ"ו) „מהר"ר יצחק חריף גאון גדול ומפורסם מאוד בדורו אב"ד בק"ק לאדמיר וק"ק פונא בהגאון השר וואהל" ועז' יתפלא החכם לנדרסהו, מדוע לא הוזכרו החכם פערלעס בספרו קורות היהודים בפונא בין הרבנים שהיו שם, ואולי רק נתמנה לרב שם ולא השתמש בתנא שנתנה לו בפונא, אשתו היתה בת הקצין מ' יעקב דעלטש מק"ק לאדמיר (ג"ש).

(ו) הרב מו"ה יהודא קצינלינבויוגין.

(ז) מרת הנ"ל נשאת בתולה להגאון הצדיק מו"ה אפרים זלמן שור בזקנהו ע"פ מעשה אשר יסופר בג"ש, הוא היה אב"ד בק"ק שעברשין, ואחרי פטירת חותנו השר וואהל נתקבל לאב"ד בק"ק בריסק (רא"ל ראבינאוויץ בע"ת 104) ומשם העתיק אהלו והיה לאב"ד ור"מ בלובלין, חבר ספר תבואות שור (*). קיצור ב"י מד' טורים, ויש ממנו שאלה להב"ח בשו"ת הב"ח סי' ק"ג, ולהגאון בעל מגיני שלמה בשו"ת פני יהושע אה"ע מ"ו, וכמה מהשובותיו בכתב יד הנמצא אצל הג"מ פנחס מיכאל ז"ל אבד"ק אנטיפאלי בשם שו"ת גאוני קרמאי" כהק' לס' פירוש מסכת נזיר להג"מ פנחס מיכאל הנ"ל) הסכים בשעברשין מ"ו אב שעז' על ס' עין שתול על העקרים שנרפס בוויניציאה שע"ח ובהסכמתו זאת כן בהקדמתו לספרו תב"ש בא עה"ח, אפרים בהגאון מו"ה נפתלי זצ"ל הנקרא זלמן שור ולא אדם נפטר בלובלין ק"ח תשרי שצ"ד (אבני קודש" 29), ותלקח אשתו מ' הנ"ל אחר מותו להגאון מ' יוסף קאזאק אבד"ק בריסק (ג"ש).

(ח) מרת פעסיא אשה הכנהיג הגדול מו"ה מאיר שהיה נקרא מאיר וואהלש (ג"ש).

(ט) מרת אונגלא אשת מהר"ר היר"ש בהקצין מ' אברהם אלפרש ספונא (ג"ש ק"ה ע"ב).

(י) אשת הגאון מהר"ר בנימן בינש ליפשיץ אב"ד בק' בריסק, מוכר בשו"ת הב"ח וכס' השיב ר' אליעזר, ומהר"ם לובלין בתשובה סי' מ"ד מספר ממנו מעשה רב וספליג מאוד בשבחו.

(יא) אשת הגאון מו"ה משה כ"ץ (**), חבר שו"ת וחידושי מהר"ם (ג"ש ק"ו סמגילת יוחסין להרב מ' שלמה יצחקי).

(* לובלין שע"ה—שע"ו 4° (נמצא באספת-פרידלאנד).
(**) מלשון הרב מ' שלמה יצחקי בסמגילת יוחסין המועתקת בג"ש „אמי מורתי הצנועה

לה"ר יואל קצנילינפויגין שני בנים :

א) הגאון מו"ה מתת' ליברמן אב"ד בק"ק שנייטיך, הסכים על ס' בן דעת, ביאור על תהלים לה"ר בענדט אכסלראד בה"ר יוסף לבית לוי שנדפס בהאנווא שע"ו וחתם „מתת' ליברמן ב"ם יואל קצנילינפויגין אבד"ק שנייטיך".

ב) הגאון מו"ה אברהם אב"ד בק"ק יאנוב ולבוב, מזכר בשו"ת מוהרם לובלין, ובשו"ת איתן האורחי, ויש מהשוכותיו בענין עגונה בס' משאת בנימין סי' צ"ג, ובשו"ת הב"ח ס' צ"ב ובס' ברכת המים ש"א אות ו' — הוא אברהם אשר הוסיפו אח"כ על שמו וקראוהו „יעקב יוסף אברהם" — תחלה היה אב"ד בק"ק יאנוב, ואח"כ נתקבל לאב"ד בלבוב במצות הגאון מו"ה משה חריף אב"ד דשם ע"י שאלה על שור שחזם שבאה לפניו והמריף, והג"מ אברהם הכשיר בפלפולו, אז קרא מהר"ם חריף לאספת הקהל ואמר כי יסיר משרת הרבנות מעליו ויתננה להג"מ אברהם רעהו הטוב ממנו (כ"ז יוסף במצ"ק באורך) ויהי שם לאב"ד שלשה ועשרים שנה. נפטר יום ה' ו' אייר שצ"ו, כן כתוב על מצבתו ובס' הזכרון דלבוב, — הסכים בשנת שע"ה ע"ס בן דעת וחתם „אברהם ב"מ יואל אשכנזי אבד"ק לבוב" ועל ס' תולדות נח על מרש שמות שנדפס בקראקא שצ"ד חתם „יוסף יעקב אברהם אשכנזי אבד"ק לבוב" וע"ס שער השמים להשל"ה כועד יערסלב אלול שצ"ו חתם יוסף יעקב אברהם בהח"ר יואל נ"ש אשכנזי אבד"ק לבוב" היבת נ"ש יודיע הרח"מ בחיבורו אור החיים שהוא ר"ת „ניישמעמל" ששם לסדו הוא ואחיו מ' מתת' ליברמן אצל דודס אחי אביהם הרב הזקן מ' יצחק ככתוב בהקדמתו לס' תולדות יצחק*).

מ' פראדיל היתה בת הרב הגדול מ' זאב וואלף הכהן שהיה בילדותו אבד"ק לאמא ואח"כ בק' בריסק דליטא בן הנגיד המפורסם הקצין מוהר"א ליב בן הגאון מ' משה ב"ץ שחבר שו"ת והידושי מוהר"ם חתן השר והמלך מ' שאיל וואהל מבריוסק נראה ברור שהמלות „חתן השר והמלך" מוסבות אל הג"מ משה כ"ן הקודם להן, ומה יפלא הדבר אשר בעיר תהלה חושב את נכדו הרב מ' זאב וואלף הכהן אבד"ק לאמו בפולין לתתן השר וואהל? ונראה שהבין כי המלות „חתן השר והמלך מוהר"ש וואהל" במגלת יוחסין מוסבות אל הרב מ' זאב וואלף הכהן אבד"ק לאמו ואח"כ ב"ק בריסק דליטא הנזכר שם ראשונה, וכ"ז נדמה לו מפני היותו ג"כ אבד"ק בריסק דליטא שהוא מקום מגוריו השר וואהל, ועוד יתרה עשה בע"ת שבנה ע"ז ציון (ג"ש ותוא"ש לרד"ק אפרתי) בזמן אשר בתוא"ש נאמר מפורש ההיפך מזה שר"מ כ"ן הוא שהיה חתן השר וואהל.

* תולדות יצחק, השגיאה הזאת היא שנגת הדפוס בס' אור החיים לר"מ № 118, ונעתקה פה, ובאמת כונת הרח"ס היתה על ס' מולדות יצחק (נמצא בקהלת משה) ובשער הס' כתוב: ספר מולדות יצחק" פירש על עברונות... לחשוב תקופות ומולדות... המחבר... ה"ה הגאון הגדול הזקן זה שקנה חכמה כמו"ה יצחק בן הנעלה חר"ר משה זצ"ל קצנינעלכונן מק"ק ניישמעמל... בתכלית הקיצר לידע התפרש בין התגאות של אמנות לוטריין לאמנות הפאפיסטן... פראג שצ"ג 4° (7 דף). נמצא גם ברשי' שט' וצעדנער. ובהקדמתו סביא וזרון שמות ה' תלמידים היותר מצוינים משאר תלמידיו שהיו בישיבתו בעיר חדש נ"ש (קדם חורבנה על ידו הצר „אי"ש שר"ה מנ"ש פעלד"ר שאז נאכדו ספריו ושילשת חיבוריו: א) על ד' טורים. ב) על הגש"פ. ג) ס' המולדות, שחיברו כעת מחדש, גם הוא מזכיר שגורוש היהודים מע"ח ע"י מאנשפעלד היה כיום י"ח שבט שפ"א, והוא כא בתוך הגולה

לה'ר יוזפא בן :

הרב מוהר"ר פנחס זעליג ריש מתיבתא בקלוי' דבריסק (ג"ש בהערה ד"ר ע"א).

להג"מ אפרים נפתלי שני בנים :

(א) הגאון המפורסם מו"ה יעקב אב"ד בק"ק בריסק ולובלין, העמיד תלמידים הרבה ונקרא בזמנו רשכבה"ג, גם כתבו עליו „מיעקב (פולאק) עד יעקב (מלובלין) לא קם כיעקב" ושם אשתו מרת דבורה בת הגאון מ' מאיר וואל אבד"ק בריסק, ואחרי מות חותנו נתמנה חתנו ר' יעקב לאב"ד בשם, וע"כ חתם בשנות שצ"א שצ"ב ושצ"ה על פנקס המדינה ראשונה כי בן נמנה המיד האבד"ק בריסק בכל הועדים ליושב בראש, ואח"כ נתקבל לאב"ד בק"ק לובלין. ושם נפטר בערך שנה ת"ה, (אבני קודש 34) כי בשנה שלאחריה נמצא הסכמת הג"מ נפתלי כ"ץ ע"ס מגיד מישרים להב"י וחתם עליו „אבד"ק לובלין" וכן כתב התי"ם בספורו משנת שצ"א במגלת איבה וז"ל: ואני הייתי מתגורר בק"ק בריסק וכו' ובשנה ההיא קרוב לימי הסליחות בא אלי שליח מיוחד ששלחו ראשי מנהיגי ק"ק נעמרו הגדולה שבארץ רוסיא להיות להם לאב"ד על ג' שנים, והרב הגאון הגדול מ' יעקב אבד"ק בריסק שהיה אח"ז אב"ד בק' לובלין בקש מהקהל שאם לא יהיה זה נגד רצונם, אוי יכבדו אותי לדרוש במקומו הדרשה של שבת תשובה" ועז' הוסיף הרר"ן ראבינאוויץ בהערותיו לס' עיה"צ לאמר: כי מכתבו שהיה אח"ז אבד"ק לובלין, נראה שהוא הגאון ר' יעקב אבי הגר"ר העשל, ולא ברעת האומרים שהוא ר' יעקב שור" ודבריו נכונים כראי מוצקים שהיה תחלה אבד"ק בריסק ואח"כ בלובלין, ומוזה שחתם בהסכמתו ע"ס קול יהודא לר' יהודא דרשן (ד' פראג ת"א), „אבד"ק לובלין" וע"ס זכרון לר' יצחק בר' נח כץ שפירא שנדפס בשנת ת"ג „אבד"ק בריסק" אין שום הוכחה לאמר שהיה מקודם בלובלין ואח"כ בבריסק, כי אין ראיה מוזמן הדפוס לזמן נתינת ההסכמה, אך מה שהולך הרר"ן ראבינאוויץ ומכאר שאחרי שנפטר הרב ר' אפרים זלמן שור או לקחו את ה"ר יעקב אבי ר"ר העשל במקומו לאב"ד בבריסק ללא אמת הוא כי הרב ר' אפרים זלמן שור לא נפטר בבריסק, אך יצא יצא משם והיה לאב"ד בלובלין ועל מקומו בבריסק בא הג"מ מאיר וואל, וכשנפטר הג"מ מאיר וואל בערך שצ"ז, או נתקבל חתנו ה"ר יעקב אבי ר"ר העשל לבריסק תחתיו, והיה לאב"ד שם עד שנת שצ"ה שאז נתקבל ללובלין אחרי מות הג"ר אפרים זלמן שור שם בשנת שצ"ד, ושם הסכים בשנת שצ"ה על סידור שער השמים להשל"ה, ובשנת שצ"ט ע"ס אהבת ציון שנדפס בלובלין. —

לפראג), ואלה שמות: א) בן אחיו הגאון מ' אברהם אשכנזי מביית קצינעלסבוגן אבד"ק לבוב. ב) בן אחיו מוהר"ר ליכרמן אבד"ק שנייטוך. ג) משה סג"ל דיין בפראג. ד) „בן אחי זונתי מוהר"ר אברהם סג"ל אב"ד דק"ק ווילנא ואגפיה". (לא נזכר בס' קריה נאמנה). ה) שמואל סג"ל פיארשדארף, כעת אב"ד דיושבי מדינות שוואבין. (הר"ו בעל מולדות יצחק נפטר בחדש חשוון שפ"ז, בן פ"ג שנה כנזכר בס' משפחות ק"ק פראג, עמ' 227 ובהערת הר"ד. קיזפאמן. ראה גם מה שכתבתי בהמליץ ש"ו דבר יום ביומו י"ח שבט 11 №). ש.

יש מהשובותיו שכתב להב"ח ולהג"מ אברהם הלוי עפשטיין בשו"ת הב"ח ובתשובות גאוני בתראי סי' ק"ז וסי' ל"ח, ובשו"ת גאון צבי סי' ב' על שאלת התלמידו הג"מ חיים חייקא הורוויץ, והרבה מחידושיו בס' לקט שמואל לנכד הסמ"ע, ובספר תפארת שמואל לתלמידו הגאון מהרש"ק מה ששמע מרבו, ובס' מטה אהרן חידושים על תנ"ך ועוד כמה כתבי יד שלא נדפסו, ואחד מהם בשם "חידושי הג"מ יעקב על יו"ד אה"ע וחומ"מ" נמצא ברשימת אוצרות חיים מספרי החכם חיים בר יוסף מיכל ז"ל. —

ב) הרב מוה"ר שמואל אליעזר אב"ד דק"ק לארמיר בפנקס הוראדנא יש חתימת ידו בהעתקה מועד לובלין ביריד גראמניץ משנת חמ"ו, שמואל אליעזר ב"מ אפרים נפתלי. —

ה

להג"מ מאיר קאצינלנבויוגין ששה בנים וארבע בנות:

(א) האלוף מו"ה יהודא קצינלנבויוגין, אשתו היתה בת דודו הגאון מ' זלמן שור (ג"ש).

(ב) הגאון מו"ה משה אבד"ק חעלמא, הסכים ע"ם דמשק אליעזר על מס' חולין ד' לובלין, ת"ר בועד ירסלב. וע"ם אהבת ציון שנדפס בלובלין שצ"מ, ועל הש"ך ליו"ד שנדפס בקראקא ת"ז וחתם „משה בלאאמור" הגאון מ' מאיר זלה"ה לבית קצינלנבויוגין" ונאסף אל עמיו אחר שנת ת"ג (ג"ש בהערה דף ל"ד) אשת מרת שרה היתה בת הקצין פרנס ומנהיג מ' בנימין בינוש מפוזנא הנקרא ר' בינש ר' מענדלש.

(ג) הגאון מוה' נחום קצינלנבויוגין אבד"ק סלוצק ושם מנוחתו כבוד *) ובס' זכר החיים דרוש כ"ג יש הספד עליו (**).

(*) ע"פ שנים עדים יקום דבר שהגאון מוה' נחום קצינלנבויוגין אבד"ק סלוצק הוא בנו של הג"מ מאיר וואל, א. סח"ו נכדו בהקדמתו לס' בעל המאור והמלחמות דפוס ברלין: מרדכי ב"מ שמעון מבריסק דלויטא נין ונכד של הרב הגדול מ' נתן נטע ז"ל שנפטר בירושלים בהגאון מ' נחום אבד"ק סלוצק בהג"מ מאיר אבד"ק בריסק בהקצין השר וואהל נכד מוה"ר"מ פאדווא: ב. מח"י המחבר ס' מראה כהן ונפש דוד בהקדמה: דוד באאמ"ו הגאון מוה"ר"ם כהן בהחסיד מ' יהורא ליב בהגאון החסיד מוה' משה שהיה אב"ד בקלוזי דבריסק ובק"ק סלוצק והגליל גיסו של הגאון בעל קיקון דיונה חתן הג"מ מאיר אבד"ק בריסק אבי הגאונים מ' משה אבד"ק חעלמא ומ' נחום אבד"ק סלוצק בן השר והטפסר מוה' שאול וואלש בהגאון מוה"ר ש' פאדווא בהג' מוה"ר"ם פאדווא, וטעות ששנה הוא בג"ש (דף ק"ד ע"ב) שקורא בשמו ושם אביו מ' נחום אבד"ק סלוצק כהג"מ נטע אבד"ק הילדום* וגם יחשבנו לחתן ר' מאיר וואל אשר נתן לו את בתו דבורה לאשה, וכיון דעל שבשאת בג"ש, נוקשו בה רבים אחריו ה"ה שה"ג החדש והדר"ט בתא"ש והר"י לעונשטיין במכתבו ע"ם ע"ת.

(**) בס' זכר החיים סה"ח כהן רפאזרט אבד"ק לבוב (נפטר שב בש' תקל"א). שנדפס מכ"י בלעמבערג תרכ"ו 4 נמצא בדרוש כ"ג הספד על כמה גדולי הדור, שהספיד ובהם: הר' נחום שהיה אור תורתו וזרחת בק"ק בירו והגליל*. והוא הר' מנחם נחום בר"א קצינעלי: מויוגין הנוכח למעלה בדעת קדושים עמ' 17, ורי למבין. ש.

(ד) החסיד האלוף מוה' ישראל קצינלינבויוגין, אשתו היתה בת הקצין מ' שמואל קאלישער (ג"ש כ"ד ע"ב).

(ה) הרב האלוף מוה' בנימין ביינוש קצינלינבויוגין, התום כמה פעמים בפנקס ליטא משנת שצ"ט עד ת"ו, ואשתו היתה בת הקצין מ' יעקב דעלמש מלאדמיר.

(ו) האלוף מוה' יהודא קצינלינבויוגין הוא הצעיר ונקרא על שם אחיו יהודא שנפטר על פני אביו, ואשתו היתה בת הקצין המפורסם מ' וואלף ר' יצחק ר' בונמש מוויילנא נכד הרמ"א וחותנו של הש"ך (ק"נ 88).

(ז) מרת דבורה אשת הגאון מ' יעקב אבר"ק בריסק ולובלין (מענה עיה"צ והמליץ משנת תרמ"ו).

(ח) מרת בילא אשת הגאון המפורסם מוה"ר יונה במ' ישעיה תאומים מגזע רש"י. — היה אב"ד בק"ק הוראדני ואח"כ נתקבל לאב"ד ור"מ בק"ק מיץ, חבר ס' קיקיון דיונה על הש"ס, ובס' לקמ שמואל לש"כ נכד הסמ"ע יש חרושי תורה משמו, חתום בפנקס ליטא בועד ה"ר ות"ו ת"י ותמ"ו, הסכים בהוראדני ע"ס מגיד מישרים להב"י שנדרסם בלובלין ת"ה, ועל הש"ך יו"ד שנדרסם בקראקא ת"ו, ועל הש"ך חו"מ בלובלין ביריד גראמניץ ד' ניסן ת"ד, ובמיץ ע"ס בית הלוי לה"ר ישעיה הלוי הורוויץ נכד השל"ה על דיני מיגו בשנת תכ"ו וחתם „אבר"ק מיץ ונתכקש לאב"ד ור"מ בק"ק פיונא" נפטר במיץ בשנת תכ"ט.

(ט) מרת ניסלא אשת הגאון מוה' משה הכהן בהרב מ' פסח בהרב מ' תנחום בהגאון בעל שארית יוסף (גיסו של הרמ"א) בהגאון מ' מרדכי גרשון הכהן מקראקא, היה אב"ד ור"מ בקלויז בבריסק ובק"ק סלוצק ואח"כ בלויצק והסדינה (הקדמה לס' מראה כהן) הסכים בשנת תכ"ד ע"ס עמודיה שבעה להגמ' בצלאל דרשן מסלוצק וחתם משה כהנא בלא"א מוה' פסח כץ זצ"ל.

(י) מרת אסתר אשת הקצין מ' אברהם אשוויג בהגאון מוה"ר אבר"ק בראדי (ג"ש).

להג"מ אברשקא שני בנים ושתי בנות:

(א) הגאון מוה' שלמה זלמן אב"ד בק"ק לוקאב בפולין סמוך לבריסק, הסכים בשנת ת"ז ע"ס קמרת הסמים על תרגומי יונתן וירושלמי, וע"ס נחלה יעקב ד' אמ"ד תי"ב, אשתו היתה מ' רבקה בת דודו ה"ר יעקב קצינלינבויוגין.

(ב) האלוף הקצין מוה' יצחק קצינלינבויוגין בקראקא, טובא בהקדמה לס' לשון למודים* שעזר את הסחבר ר' אליקים ש"ץ מקאמאנא להביא את ספרו לבית הרפוס.

(ג) מרת אסתר אשת הרב מוה' ליפמן הורוויץ בהג"מ יצחק בהגאון מ' פנחס הלוי הורוויץ גיסו של הרמ"א (ג"ש דף כ"ה).

(ד) מרת דבורה אשת הרב מוה' שמואל הלוי העליר בהגאון בעל תי"ט

(מגלת איכה) חתום בחשבונות המדינה בשנת ה'ל"ט, שמואל ב"ר יו"ט ליפמן העלר (ע"ה 120).

לה"ר דוד קצינלינבויגין ארבעה בנים וחמשה בנות :

- (א) הרב מוח' אליעזר קצינלינבויגין (ג"ש דף ק"ה).
- (ב) הרב מוח' יהודא קצינלינבויגין (ג"ש שם).
- (ג) הרב מוח' יוסף קצינלינבויגין אב"ד בק"ק אוסמרהא, הסכים על תנ"ך עמיאש שנדפס באמשטרדם, תל"ה וחתם, יוסף בה"ר דוד קצינלינבויגין אב"ד ק אוסמרהא".
- (ד) האלוף הפרנס מוח' נפתלי הירץ קצינלינבויגין בפפד"מ היה שהרלן המדינה שם ובשנת תס"ו בא לווינא להשתדל להיטיב מצב היהודים ונפטר שם ד' אייר (מצבות עיר ווינא לפראנקל ובהערותיו שם).
- (ה) מרת פייגלא אשת המנהיג מוח' שמואל דוד שואל'ס (ג"ש שם).
- (ו) מרת רבורה אשת מוח' משה ליפמן'ס ועלמליש (ג"ש שם).
- (ז) מרת ניימלא אשת מ' דוד אשכנזי מק"ק הילדווים (ג"ש שם).
- (ח) מרת דעשנא אשת הרב מ' צבי הירש אחי הגאון ר' משה ר' מענדל ר' אביגדור'ס אב"ד בק"ק קראקא (ג"ש שם).
- (ט) מרת בלומלין אשת הפרנס ומנהיג מ' אברהם כמ' שמעון וואלף אופנהיים בפפד"מ נפטר כ"ג כסליו תנ"ג בהיירלבערג ונקבר במנהיים, והיא נפטרה ו' אייר תמ"ג (ס' הזכרון שם).

להר' יעקב קצינלינבויגין בת :

מרת רבקה אשת ש"ב הגאון מוח' שלמה זלמן אב"ד בק"ק לוקאב שנוכר מקודם בדור הזה.

להר' יהודא קצינלינבויגין שתי בנות :

- (א) אשת הרב הגאון מוח' אברהם בהגאון מ' משה אב"ד לובלין (ג"ש) הוא הגאון מ' אברהם היילפרין בעהמ"ח ס' אהבת ציון בהג"מ משה בעהמ"ח'ס זכרון משה המובא למעלה במשפחת היילפרין.
- (ב) מרת דינה אשת תרין מלכין הגאון מוח' נפתלי... והגאון מוח' אברהם יושע העשיל זצ"ל כן כתוב על מצבת קבורתה כבראדי (ג"ש בהערה ד"ר ע"ב) ובס' היחש לר' יעקב היילפרין כתוב שזה הוא הגאון מ' נפתלי כין אב"ד לובלין שנפטר בשנת קד"ש (אבני קודש 81) ונשאת אחריו להגר"ר העשיל וכ"כ בס' מעשי רקמה רק שנתחלף לו שם דינה בשם שפרינצא.

להגאון מ' זלמן שור בן ובת :

(א) הגאון מוח' יעקב שור, היה טבית דינו של הגאון מ' אברהם בהגאון בעל משאת בנימין אב"ד בריסק, וע"כ חתם בשנת שצ"ט על גביות ערות בתש"ו

הג"מ אברהם להגאון מ' יושע (שו"ת פני יהושע ח"ב סי' ס"ג) אה"כ נתקבל לאב"ד בק"ק לויצק, ובתשובות גאוניס בתראי סי' מ"ה מ"ו בא בשאלותיו להב"ח מק' לויצק, חתם בפנקס המדינה בשנות ת"ז ות"ט אהר הגאון מ' יונה תאומים אבד"ק הוראדני, ובסוף ימיו היה לאב"ד בבריסק, וע"כ חתם שם בשנות ת"י ת"א ותמ"ו בראש כולם, נזכר בס' בית הלל סי' ח', ובס' חלקת מחוקק סי' י"ז ס"ק ע"ח, חבר ס' בית יעקב (* על מס' סנהדרין ועוד שו"ת שהשאיר אחריו בכתובים, ושם אשתו חנה בת הקצין מוה' ישעי' ב"ר משה לזרש מווילנא (ג"ש).
(ב) אשת הרב מוה' יהודא בהגאון מ' מאיר קצינלינפויגין הנזכר ראשון ברור הוה.

להמנהיג מ' מאיר שלשה בנים ושלשה בנות :

- (א) הרב מ' יהודא חתן הקצין מ' משה לזרש (ג"ש).
- (ב) הרב מוה' יצחק איצק חתן הקצין מ' יעקב דעלטש (ג"ש).
- (ג) המנהיג הגדול מ' ברוך ר' משה ר' שלמה'ס, נבחר בשנת שפ"ח להתייצב לפני מלכים ושרים (ע"ת 118).
- (ד) מרת מרים אשת הרב מוה' שמעון הכהן אב"ד בק"ק יאולאוויץ בהגאון מוה' אברהם כץ מלכוב הבא לתולדותיו במשפחת רפפורט.
- (ה) מרת דבורה אשת האלוף המנהיג מ' שמואל מאיר וואלש, הוא ר' שמואל רמ"ו סג"ל המובא בע"ת 119 בשנת ת"ן, ור"ת רמ"ו הוא ר' מאיר וואלש שנקרא על שם חתנו.
- (ו) אשת החסיד המופלג בתורה מוה' פייבש אחי הגאון ר' משה ר' מענדלש (ג"ש) הוא האלוף מ' פייבש המובא בעיר תהלה 120 בשנת תמ"ד.

להג"מ בינוש ליפשיין שני בנים ובת :

- (א) הגאון מוה' שמשון ב"ך ראש מתיבתא ודיין בלכוב. נפטר זאת חנוכה תכ"ח כן חקיק על מצבתו המועתקת במצ"ק.
- (ב) הרב מ' מאיר, התום בפנקס המדינה בשנת תמ"ז.
- (ג) אשת הגאון המפורסם מוה' זלמן ראורדו שנסע לאה"ק ונתקבל לנשיא בירושלים עה"ק (מובא בשו"ת השיב ר"א ובהק' תפארת ישראל לס' מהרות).

להג"מ משה כ"ן בן :

- (א) הנגיד הספורסם הקצין מוה' ארי' ליב הכהן (ג"ש כ"ן).

להג"מ אברהם אבד"ק לכוב בן :

הגאון מוה' יעקב קצינלינפויגין חזם בפנקס לכוב בדבר אברת שש"ח

(* זכרו יבוא בריש' ק. מ. אות פ', פילפלא חריפתא על מסכת סנהדרין* (וכראש השער כתוב : בית יעקב לנו ונלכת באור ה') ונדפס באמ"ד תנ"ג 4° ש

פרוע בזה"ל: „הסכמתי על פסק הלו בצרופ עמתי ורעי הגאון הגדול מ' יצחק איש אוסטרייך יום ג' ט"ו סיון ת"ג, יעקב בהגאון מאיר הגולה מ' יוסף יעקב אברהם אשכנזי וצלה"ה מכית קצינלינפויגין" נפטר י"ג אדר ת"ך לפ"ק כן כתוב על מצבתו המועהקת בס' מצבת קודש.

להגאון מ' יעקב מלובלין בן:

אביר הגאונים מהר"ר אברהם וישע העשל היה לריש מתיכתא מלובלין והעמיד תלמידים הרבה, וכן חתם בהסכמותיו ע"ס אמרות טחורות שנדפסו מלובלין שנת ת"ה וע"ס מגיד מישרים להב"י בשנת ת"ו „ר"מ בק"ק לובלין" ועל הסכמתו לש"ך יו"ד ד' קראקא ת"ו כתוב „הסכמת הג"מ העשיל ר"מ דק' לובלין" בשנת ת"י נתקבל לאב"ד בק"ק לובלין אחרי הג"מ נפתלי כץ אב"ד דשם שנפטר בשנה ההיא היא שנת ק'ד"ו ש' שנסמן על מצבתו, וכן מבואר בהשו' המ"ו (שו"ת גאונים בתראי סי' ז') „בחדש כסליו ת"י הייתי מלובלין בו' נשאלה שאלה בעסק עגונה בו' והנה היו שם הרבה בעלי תריסין גאונים מלבד מרא דאתרא אביר הרועים הרב המובהק מ' העשיל יח"י" ובשנת ת"ד כאשר נאסף אל עמיו הגאון בעל ת"מ נתקבל תחתיו לאב"ד בקראקא, ולפי דברי תלמידו מ' אהרן שהדפיס את חידושויו לב"ק ב"מ וב"ב, וחידושי אביו ר' יעקב למס' סכות היה הגר"ר העשל אב"ד ור"מ מלובלין ואח"כ בכריסק ומשם נתקבל לקראקא ושם נפטר ך' תשרי תכ"ד — עוד הסכים בשנת ת"ה ע"ס פירוש על המסורה ר' אמ"ד ת"י, ובשנת ת"ד ביריד גראמניץ על הרפסת הש"ך לחו"מ, ובשניהם חתם, וחושע העשל בלא"א הגאון מ' יעקב וצלה"ה חבר הגהות על הסמ"ק (*). חידושי הלכות ושו"ת, ויש מתשובותיו בשו"ת גאונים בתראי שכתב להג"מ משה בעל חלקת מחוקק, לבד כתבי יד שהשאיר אחריו, ומתם מה שהוסיף לחידושי אביו על יו"ד אה"ע וחו"מ בהסכמת הגר"א ונשארו בכתובים. ואיזה מהם הגיעו ליד הג"מ פנחס מיכאל אב"ד ק אנטיפאלי כי כן כתב בהקדמתו לפירושו על מס' נזיר שיש בחפצו להוציא לאור שו"ת להגר"ר העשל שלא נדפסו עדנה. — אשתו הראשונה היתה בת הקצין ר' משה ליור"ש מבריסק (ג"ש), ואשתו השניה היתה האשה מרת דינה בת הר' יהודא בהשר וואהל הנוכרת ברור הזה למעלה (ג"ש).

להג"מ שמואל אליעזר מלארמיר בן:

הגאון טוה' יצחק (הקדמה לס' זכריה משלם).

(* הגהות הר"ר העשל על הסמ"ג, נדפסו בכ"י בקונטרס מיוחד בסוף סמ"ג תוצאה חתומית: קאפוסט חקס"ז fol. באפסת פרידלאנד נמצאות כל תוצאות הסמ"ג מלבד הראשונה שנדפסה לפני שנת ר"ט הנמצאת רק ברשימת שטיינשניידער, (וכל ה' תוצאות הסמ"ק, מלבד הרביעית שנדפסה בעיר לאדי פלך מאהליב תקס"ה עם הסכמת הריש"ו בעל החניוא. אשר זולת זה הם סמ"ק לא נדפסו שום ס' בעיר לאדי הנמצאת ברשי' צעדנער, ובגנזי איש המודות דינאל הוואלסאן פה פמ"ב). ש.

להג"מ משה אבד"ק חעלמא ארבעה בנים ובת':

(א) הרב הגאון מוה' שאול ק"ב אב"ד בק"ק בראדי ואח"כ בק"ק חעלמא ומשם נתקבל לאב"ד בק"ק פינמשוב*) הסכים בשנת תל"א ע"ס לב אריה בהיותו בכראדי, ובשנת תל"ג ע"ס לקט שמואל לנכד הסמ"ע בחעלמא, בשנת תל"ז ותל"ח הו"ח מרכני ועד ארבע ארצות והסכים עמהם על הרפסת תנ"ך אשכנזי וע"ס אדרת אליהו על התורה, בשנת תמ"ז כ"ה אלול בועד יערסלב הסכים ע"ס מים חיים לר' חיים ב"ר יהושע הורוויץ וחתם „אבד"ק פינמשוב ומבורר מקראקא וע"ס בית הלל (ר' דיהרנפורט) וחתם „שאל קצינלינבויגין מקראקא" בשנת תמ"מ הסכים ע"ס צנצנת מנחם. ובשנת תנ"כ אב בפנימשוב ע"ס שבתא דריגלא ונרפס בפירדא תנ"ג. אז הוסיפו ממעל להסכמתו מלות „ז"ל" על שמו ומוה נראה שבשנת הרפוס לא היה בחיים. וכן כתב בניר לרוד (דף ל"ג ע"א הערה ה') בשם ס' יש מנחילין ש"ר שאל נפטר בפנימשוב שנתים אחרי מות הג"מ אהרן תאומים ונקבר בצדו, והוה בערך תנ"ב, כי ר' אהרן תאומים נהרג בחטעלינק ב' אב ת"ן ונקבר בפנימשוב, אבל במכתב הג"מ צבי חיות (ג"ש דף ח' ע"א) מכואר שהג"מ שאל נפטר בשנת תנ"א. — לו היו שתי נשים ואשתו השניה מ' יענטא היתה בת הגאון מוה' יעקב שור ונפטרה בכראד (ג"ש).

(ב) הרב מוה' בנימין בינש קצינלינבויגין.

(ג) הרב הג' מוה' מאיר קצינלינבויגין היה ג"כ אב"ד בק"ק חעלמא (ג"ש ל"ג ע"ב).

(ד) הרב הקדוש מוה' פנחס קצינלינבויגין הי"ד, נתפש בעלילת שקר בעיר טאמאשאב והובא בשלשלאות ללובלין אל המריבונאל ושם נידון בש"ק י"ט אייר תל"ו בשרפת הגוף (ניר לרוד דף ל"ג ע"ב בשם יש מנחילין).

(ה) מרת הנ"ל אשת מהר"ר נתן הלוי בהרב מ' זאב וואלף הלוי חהן התי"מ (מנ"א בספירי המאורעות משנת ג"ת).

להג"מ נחום אבד"ק סלוצק בן:

הגאון מ' נתן נטע אב"ד בק"ק מעורימש ומנוחתו כבוד בירושלים, בן חתם נכדו בהקדמתו לס' בעל המאור והמלחמות „מרדכי במ' שמשון מבריסק דלימא „נין ונכד של הרב הגדול מ' נתן נטע ז"ל שנפטר בירושלים בהג"מ נחום

(*) בעיר תהלה חשב את הרב מוה' שאיל ק"ב גם לאב"ד ור"מ בכריסק בקלויו אשר, כי נראו לו שני רבנים בשם ר' שאול בזמן אחד בכריסק, ויצא לחלק שהרב מ' שאול בר"ר העשל היה לאב"ד ור"מ בעיר, והרב מ' שאול ק"ב היה לאב"ד ור"מ בקלויו של השר, ולא התכונן כי זה הרב מ' שאול בר"ר העשל שהיה מקודם אב"ד ור"מ בקלויו נתקבל אח"כ לאב"ד ור"מ בכריסק, כן מסודר בג"ש (דף כ"ד הערה א') אבל ר' שאול ק"ב לא היה מעולם אב"ד בכריסק ולא בקלויו שמה.

אבד"ק סלוצק בהג"מ מאיר אבד"ק בריסק בהקצין מ' שאול וואהל נכדי מוהר"ם פארווא".

להרב מ' ישראל קצינילינבויוגין בן:

החסיד המרומם מוה' שלמה זלמן קאצינילינבויוגין (הקדמה לס' בית הלל).

להג"מ יונה תאומים ארבעה בנים ושלוש בנות:

(א) הרב הגדול מוה' ישראל תאומים (מפלת עיר הצדק).

(ב) הרב הגאון מוה' יצחק מאיר תאומים, פרענקל * בקוראי שמו, היה חתן הרה"ג מוה' משה מירלש דו"מ בק"ק ווינא. ואחר שהלך משם עם חותנו בשנת ת"ל בעת הגירוש נתקבל לאב"ד בק"ק זאלקווי. שם הוציא לאור העין יעקב עם כל המפרשים בשם „כתנות אור" והדפיסו באמ"ד בשנת תמ"ד, אח"כ נתקבל לאב"ד בסלוצק ומשם לאב"ד בק"ק פינסק, הסכים ע"ם זבחי טוביה (ד' אמ"ד תמ"ג) בזאלקווי ובשנת תנ"א בועד האמסק ע"ם דברי חכמים זס' דעת חכמה לה"ר מ' יהודא ליב פוחאוויצר וע"ם שבתא דריגלא וחתם „חב"ק סלוצק" וגם בפנקס הסרינה בועד הג"ל בשנת תנ"א חתם „חב"ק סלוצק" ובעוד שנת תנ"ה שם חתם „חוב"ק פינסק" הסכים בשנת תנ"ג על הדפסת שפתי חכמים על רש"י בהיותו בכרעסלא. בשנת תנ"מ ע"ם שמנה לחמו. ובשנת ת"ס ע"ם ראש יוסף מסעליץ וע"ם כבוד חכמים על אנדות ירושלמי בעברו דרך פינמשוב וחתם „אבד"ק פינסק".

(ג) הרב הג' החריף מוה' יהושע פייבל תאומים, ואח"כ הוסיפו לו עוד שם יחזקאל (**). היה אב"ד בק"ק פרעמיסלא והגליל, שם הסכים ע"ם עיר חומה בשנת תע"ב, וע"ם ברית שלום בשנת תע"ג, וע"ם מגל האומר לר' יעקב הכהן מיאנוב. אשתו היתה בת הגאון מ' אריה ליב אבד"ק קראקא, ובהערות עיה"צ להרר"ן ראבינאוויץ יוספר שהוכיח לו ה' את אשתו ע"י מעשה עיי"ש.

(ד) הרב הג"מ יעקב תאומים מכונה שולחף בפראג (ג"ש).

(ח) מרת שרל, היתה תחלה אשת הרב מ' מרדכי בהגר"ר העשל ואחריו נשאת להרב מ' שמואל בהגאון ר' משה ר' מענדלש, ואחריו להג"מ אהרן תאומים אבד"ק קראקא בעל מטה אהרן ובגדי אהרן (ג"ש).

(ו) אשת הגאון מוה' אביגדור קרא יליד ווינא, היה אב"ד בק"ק אפמא קונסטנצין וגלוגא רבתי ושם נפטר תל"ח (הקדמת לס' השיב ר"א).

(* הוא היה גם מבקר ספרי ישראל בשנת תמ"ב, ויתקן את העתקת התנך בלא"ש (שהעתיק הר' יקיתאל בליץ, דפוס אמ"ד תל"ז—תל"ט fol.) במקומות המתנגדות לחוקי הבקרת, גם הוסיף דף אחד התנצלות ממנו, מיום כ"ז מנ"א תמ"ב. (באספת פירולאנדר נמצא התנ"ך הזה, בלי הדף הנזכר, וגם העתקת הר"י וויצנהויון). ש.

(**) הוא חבר והוציא לאור ס' תקע שופר משמיע קול תרועת ח... אודות ק"ק פרעמיסלא ואיש הידוע מק"ק סיאנעמי, אשר קבלו אותו לאב"ד. כרעסלא תע"ט 8° (נמצא ברשימות שש' ויצנער). ראה כהערות ותקונים לס' עיר הצדק מהרי ר"ג ראבינאוויץ עמ' 19. ש.

ז) אשת הקצין המפסד מו"ה ישראל משה יוסף נארדין הקרמה לספר מראה הצדק (כלילת יופי).

להג"מ משה הכהן מלויצק שני בנים ושתי בנות:

א) הרה"ג מ' יוסף הכהן, למד תורה אצל אביו בכריסק ואח"כ נתקבל לאב"ד בק"ק וורידבורג. והסכים בשנת הכ"ג ע"ס בית הלוי על דיני מינו להרב מוה' ישעיה הלוי הורוויץ נכד השל"ה שהיה תלמיד אביו הג"מ משה ז"ל.

ב) הרה"ג מוה' יהודא ליב הכהן מלויצק, חידושו באו בס' מראה כהן לנכדו הג"מ דוד הכהן.

ג) אשת הגאון מוה' אברהם ז"ל שהרכיץ תורה בישראל מכן ד"ה שנים עד בן צ"ו שנים בק"ק לונטשיץ בהגאון מ' יהודא ליב חריף נכד הגאון מ' ליב חריף אבד"ק נעטרוב (הקדמת ס' פי שנים על הרא"ש).

ד) אשת הג"מ יהודא ליב אבד"ק לונטשיץ (הק' לסידור כתר תורה).

להג"מ שלמה זלמן אבד"ק לוקאב שתי בנות.

א) אשת הרה"ג המפורסם מו"ה שמחה בונם מייזל ממאהלב (ג"ש) בהרב מוה' יהודא ליב מקראקא בהג"מ שמהה בונם מייזל חתן הרמ"א.

ב) הג"מ אברהם בהגאון מ' אליה קלמנקס מקראקא, חד מבי דינא רבה שם וחתום על פסק ביום ד"ה סיון ת"י וכ"ה תשרי תי"א נאום אברהם בלאאמור"ה הגאון ב"מ אלי' קלמנקש זצ"ל חתן הראש והקצין מ' זלמן ר' יעקב וואהלש (כלילת יופי דף ל"ט מ') נפטר בעשרה לחודש מנחם תי"ב בקראקא (כ"י שם).

להג"מ יעקב שורר בן אחד ושתי בנות.

א) הרב מ' צבי הירש שור, חתום בחשבונות המדינה משנות תל"ו ותל"ט (ע"ת).

ב) מרת יענטא אשת הגאון מ' שאיל אבד"ק פינמשוב הנוכר ראשונה בדור הזה. נפטרה בכראדי ומקום קבורתה אצל ה' דינה אשת הגר"ד העשל (ג"ש).

ג) אשת הנגיד מ' ליפמן בהנגיד מ' אברהם בהגאון בעל סגני שלמה נפטרה בכראדי ומ"כ אצל אחותה מ' יענטא ז"ל (ג"ש).

לר' שמואל יואל בת:

מרת הינדל אשת הרר שמואל ב"מ לוי בווינא. נפטרה שם יום ד' ד' ק"א אלול שנת תי"א (מצבות ווינא לפראנקעל).

להגאון מ' זלמן ראורדי בן:

הגאון מו"ה אליעזר אב"ד דק"ק אוסטריה*) על מצבתו חרות, והוא שפט את ישראל ארכעים שנה בק"ק אוסטריה הגדולה (הקרמה לשו"ת השיב ר"א).

* בהקדמת השיב ר"א כתוב גדלי' אבד"ק אוסטריה, אך נכדו הגאון בעל תפארת ישראל בהק' לסדר טהרות העתיק מהק' השיב ר"א ותקן, אליעזר* במקום גדלי'.

להקצין מ' אר"י ליב הכהן בן ובת :

(א) הרב הגדול מו"ה זאב וואלף הכהן אב"ד בק"ק לאמא ואח"כ נתקבל ל' בריסק (ג"ש) אשתו מרת רחל היתה בת הגאון מ' אברהם שנקרא אבא מארי שהיה אב"ד בכמה קהלות בליטא ובק"ק נאוהרדק בהגאון מ' יעקב אבד"ק ווינא (ספר היחש לנכדו הגאון בעל בית יעקב שנמצא אצל בנו הג"מ שלמה יצחק היילפרין).

(ב) אשת הרב הפרנס מ' מרדכי שנקרא ר' מרדכי ליבוש"ס וכתוב למעלה במשפחת היילפרין.

להג"מ יעקב קצינלינפויגין בן :

הגאון הגדול מו"ה אברהם קצינלינפויגין, אשתו היתה בת הגאון מ' בצלאל בהגאון מ' בנימין אהרן בעל משאת בנימין אב"ד ור"מ בק"ק בריסק דליטא (הק' לס' כנ"י).

להגר"ר העשיל ארבעה בנים ושבעה בנות :

(א) הרב מו"ה אליעזר אב"ד בק"ק רובנא (מכתב הר"י לעיוענשמיין).
(ב) הרב הגדול מו"ה מרדכי ז"ל, אשתו שרל היתה בת הגאון מו"ה יונה תאומים בעל קיקיון דיונה (ג"ש).

(ג) הרב החסיד מו"ה ישכר בעריש בקראקא פרנס הכולל דר' ארצות, הסכים ד"ר אלול תל"ו ביריד יערסלב על הדפסת הנ"ך בלשון אשכנז ונדפס באמשטרם ד' עמיאש, בשנת תמ"ג ע"ס זרע אברהם עה"ת, ובשנת תמ"ד ע"ס כתנות אור לעין יעקב שהו"ל הג"מ יצחק מאיר פֿרענקל. גם חתום חמישי על כתב הרבנות שנשלח מקראקא להגאון בעל תפארת למשה, נפטר ער"ח חשון תנ"א בקראקא (תנ"ב) אשתו היתה בת הג"מ מרדכי יאליש מקראקא, כן מפורש בשו"ת ברית אברהם להג"מ אברהם מפעטרקוב המתיחש אחריו, אבל במפלת עיה"צ נאמר שאשת הרב מ' ישכר היא בת הג"מ יהושע פייבל תאומים, ואולי היחה גם היא לו לאשה בזיווג שני. —

(ד) הגאון המפורסם מו"ה שאול זצ"ל נולד לאביו מאשתו הראשונה (*). בתחלת מאה החמשית לאלף הששי בלובלין ונתגדל על ברכי אביו עד יום מותו בשנת תכ"ד, אז פנה והלך משם לבריסק מקום מחצבת אמו ושם נתמנה בשנת ת"ם לראש ישיבה בקלוין (ג"ש וכרמולי) בשנת תמ"ה נתקבל לאב"ד בק"ק קידאן והגליל. וכן חתום בפנקס שם על תקנות הגליל בועד הרבנים „הקמן שאול בהרב המופלא כמחור"ר אברהם יושע העשל חוב"ק קידאן והגליל", אח"כ נתקבל לאב"ד בק"ק בריסק, ושם הסכים בשנת תנ"א ע"ס שבתא דריגלא ובשנת תנ"ב בועד האמסק ע"ס דברי חכמים לר"ל פוחאוויצר וחתם

(* מבוואר כס' כלילת יופי דף קכ"ה ע"ב שאמו של ר' שאול היתה הגבירה מרת דינה בת הרי' מ' יהודא בן השר מ' שאול וואהל, והוא אשתו השניה של ר"ד העשול שנתאלמנה

„חוב"ק ברוסק דלימא" ובשנת תנ"ח הסכים ע"ם שם שמואל ובאעה"ח „חוב"ק ברוסק והגליל" בשנה ההיא נתקבל לאב"ד באפטא וגליל קראקא, ושם הסכים בשנת תנ"ח ע"ם אהל יעקב וחתם „חונה בגליל ק"ק קראקא" בשנת ת"ס על הדפסת מג"א עם המ"ז והמג"א וחתם אבד"ק אפטא וגליל קראקא" כן הסכים בשנת ת"ס ע"ם מגיני שלמה, ע"ם ברית מטה משה על הגדה של פסח, וע"ם כבוד חכמים על אגרות ירושלמי בועד יערסלב וחתם „חונה בגליל קראקא" בשנה שלאחריה נתמנה לאב"ד בק"ק קראקא והגליל*) והסכים בשנת תס"א ע"ם ראש יוסף להגאון מסעלץ, וע"ם לקח טוב על דרוש, בשנת תס"ד ע"ם חמדת צבי, בשנת תס"ה ע"ם נפתלי שבע רצון ובשנת תס"ט ע"ם עיר בנימין וחתם חב"ק קראקא והגליל" — הי' בין הרבנים בועד קרינק הסמוכה להוראדנא בשנת תמ"ז ובועד סעלץ בשנת ת"ס ובשניהם חתם „נבחר מק"ק ברוסק" — תשובותיו נדפסות בס' יד אלי' סי' י"ח, בשו"ת שבות יעקב סי' ק"ז, ובסוף שו"ת הרמ"א ומח"י בתשובתו שבסוף תשובת הרמ"א „הק' שאול הרובץ בק"ק קראקא והגליל חותם פ"ק ברעסלא יושב בגולה ומצפה לישועה" נראה שעוב הרבנות בקראקא ושאר לעיר אחרת, אמנם נבחר אח"כ לאב"ד באמשטרדם, אך בנסעו לשם נפטר על דרכו בעיר גלוגא ביום י"ז אייר תס"ז (**). (עיה"צ ותמ"ב מפנקס גלוגא) הוא היה הראשון אשר יצא כגבור מזוין במלחמת ה' יחד עם מחותנו החכם צבי לרדוף באף את הנוהים אחר הצבי שבור ימ"ש, אשתו היתה בת הג"מ ארי' ליב אבד"ק קראקא בהג"מ זכריה הנקרא זכרי' הנביא (***)).

אחריו כי כן חקוק על מצבת קבורתה שהיתה אלמנת תרי מלכין הג"מ נפתלי והגר"ר העשיל, לפי המובן דייק בעל כלילת יופי בשמא שקרא שמו שאול ע"ש א"ז של דינה אמו. — אבל ממקום אחר נזכר שר' שאול הוא בן לר"ר העשיל מאשתו הראשונה היא בת ר' משה ליוזש מברוסק חמיו של הגאון מ' נפתלי הירץ גינצבורג אבד"ק פינסק וסלוצק. וע"כ כתב הג"מ שאול בר"ר העשיל בהסכמתו על ספר נפתלי שבע רצון על הרה"מ שאול בהג"מ נפתלי הירץ גינצבורג „שני בשני אתו עמו" ומהוכחת השם שאול — שנקרא בו גם ר' שאול בהג"מ נפתלי הירץ גינצבורג יש ראייה אשר לא ממקור השר וואהל מוצאו — וכ"כ ר' יעקב היילפרין בכתב היחס שלו שילדה דינה להגר"ר העשיל רק שתי בנות שם האחת קריינדל והשנית העסא. (*) בפנקס אפטא כתוב מפורש כי בזמן שנתקבל הג"מ שאול לק' קראקא נתנו לו בני אפטא כתב חדש על מושך שלש שנים כי יקרא שמו עליהם גם אח"כ בשבתו בקראקא. (**). בעיר תהלה (דף 120) כתוב שהג"מ שאול חתום לפעמים, ספרא דדיינא בק' ברוסק" וכן נמצא חתום ע"ה הגלילות בפנקס שם סי' תתקמ"ו „שאל ספרא בלא"א הרב הגדול מוהר"א וצלה"ה" ולו ראה בעל ע"ת את זמן השנה תפ"ד שנרשם או בפנקס כי עתה נזכר לדעת שר"ש ספרא כמוהר"ר אבאעה"ה בפנקס אחר הוא ולא הרב מ' שאול בהגר"ר העשיל שנפטר בשנת תס"ז.

(***) בס' העוב"י לכרמולי כתוב שהר' שאול מקראקא היה חתן מ' זכרי' מענדל אבד"ק בעלזא בן הרב מ' אריה ליב אבד"ק קראקא, וכן כתב מפורש בעל כלילת יופי בספרו דף ע"ט ע"ב בהערה וברף קכ"ה ע"ב, אמנם שגגה היא ולא חתן רז"מ היה רק חתן אביו הג"מ אריה ליב וגיסו של הר' זכריה מענדל גם זקן ממנו, וע"כ בא הרב מ' שאול בפנקס מיקשין על וער יערסלב בשנת ת"ס עה"ה תחלה ואחריו מ' זכריה מענדל החוב"ק בעלזא, וכ"כ הרד"ט בתא"ש שהרב מ' שאול היה חתן הג"מ ארי' ליב מקראקא וככה מפורש במגלת יחש למשפחת ר' שאול אשר אתנו בכתובים.

(ה) אשת הרב החסיד הקדוש מו"ה אברהם הי"ד זצ"ל בהגאון מ' יעקב יעקל בהג"מ שמואל בהג"מ העלמאן אחי הגאון מ' בצלאל אבי מהר"ל מפראג (מגלת יוחסין בס' ממה משה).

(ו) מרת אסתר אשת הרבני החסיד מו"ה נתן נטע בהרב מ' ישעי' מהילדסום חתן הגאון בעל מג"ע (עיה"צ והקדמה לס' מג"ע) ובנו של הרה"ג מ' ישכר ב"מ נתן אשכנזי מהילדסום (כלילת יופי פ"ב ע"ב נפטרה יום ד' ב' ניסן תכ"ח בקראקא (פנקס ח"ק שם).

(ז) אשת הרב החסיד מו"ה אהרן צבי הירש הכהן (ס' אסיפת הכתן זספר בית אברהם להג"מ אברהם אבד"ק מרלא).

(ח) מרת קריינדל אשת הרבני מו"ה שרגא פייבל, נפטרה בהקשותה בלדתה בקראקא יום ג' ט"ז אדר ראשון תמ"ה (פנקס ח"ק דקראקא).

(ט) אשת הגאון מו"ה משלם (סוף שו"ת מים חיים).

(י) מרת פייגלא אשת הרב החסיד מו"ה נפתלי הירש בהרה"ג מ' בנימין וואלף הי' תחלה אבד"ק פינטשוב ושם הסכים בשנת תל"ג ע"ס לקט שמואל וחתם „חוב"ק פינטשוב" ואח"כ נתקבל לאב"ד בק"ק לובלין והגליל, והסכים בשנת תל"ח ע"ס אדרת אלי' על התורה, בשנת ת"מ בועד יערסלב ע"ס קנה חכמה ודברי חכמים להרי"ל פוחאוויצר וחתם „חוב"ק לובלין והגליל" גם הסכים ע"ס בית יהודה על ש"ס להג"מ יהודא מקאליש, ע"ס זרע אברהם על התורה. וע"ס עולת תמיד על שו"ע או"ח, מוזכר בס' ברכת הובח למחו' הגאון מחרש"ק (זבחים ל"ג) ובס' ידי משה (דברים רבה פ' ד' ובס' ראש יוסף (דף מ') לתלמידו הג"ס יוסף מסעלץ, חתום בפנקס ד' ארצות בועד תמ"א בלענטשני, ונפטר בלובלין ד'ב אלול תמ"ב). ואשתו נפטרה ו' תשרי תנ"ב שמה — (אבני קודש 32, 33).

(יא) מרת העסא שנולדה אחר מות אביה (הק' ס' מנחת משה) היא היתה אשתו השניה של הגאון מו"ה מאיר בה"ר בנימין וואלף אחרי בת המ"ז אשתו הראשונה, והיה אב"ד בק"ק אפטא. ואח"כ נתקבל ללובלין אחר הגאון מ' שמחה דוכן ראפורט (כלילת יופי ק"ג ע"ב), ומוכא למעלה לבית אבותי במשפחת היילפרין.

ז

להג"מ שאול מפוינטשוב ארבעה בנים ובת אחת:

(א) מהר"ר משה קצינלינבוויגין, נולד לאביו מאשתו הראשונה ולא האריך ימים (ג"ש).

ב) הגאון מו"ה סעדיה ישעיה קצינלינבוויגין גם הוא לאביו מאשתו הראשונה, היה אב"ד בק"ק לעסלא ואח"כ במעוריש בפולין, ומשם נתקבל לאב"ד בק"ק העלישוי במעררין, הסכים בשנת תס"ג ע"ס ברית מטה משה, בשנת תס"ח על ילקוט שמעוני ד' פֿער"מ, בשנת תס"ט ע"ס ראש יוסף לר' יוסף אישקאפא, בשנת תע"ג ע"ס פרח לבנון, ובשנת תע"ו ע"ס פני משה לה"ר משה מפרעמישלא במעוריש, בשנת תפ"ג ע"ס אורח מישור להג"מ יוחנן מקרעמיניץ בהעלישוי, ושם נפטר בשנת תפ"ו, והרב מ' הלל במ' שמואל שמש ונאמן הקהלה דשם נשא עליו קינה נפלאה והיא ערוכה בכתב יד (גיר לדוד ל"ד) ואשתו מ' איידל בת הגאון מ' נפתלי כ"ץ אבד"ק אוסטרעהא נפטרה בליסא (ס' מעשי הרקמה).

ג) הגאון הקדוש מו"ה יעקב ז"ל הי"ד, נולד לאביו מאשתו השניה מ' יענטא, חבר ספר נחלת יעקב שנשאר בכתובים. ופתיל חיתו נתק בערך שנת תנ"ז בנוער ימיו שנהרג על קדושת השם (ג"ש).

ד) הגאון מוה"ר משה קצינלינבוויגין, נולד לאביו מאשתו השניה בשנת ת"ל, ויקרא לו משה כשם בנו הבכור שמת בקוצר ימים, ובהיותו בן ד"ד שנים בשנת תנ"ד נתקבל לאב"ד בק"ק פארהייץ. בשנת תנ"ט נתפס בעלילת שוא שהעלילו על בני עירו, ובחסד ה' ניצול מרשת זו וממנו לו, אח"ו נתקבל לאב"ד בשוואבך מדינת אנשבאך, שם הסכים בשנת תס"ז ע"ס עיר בנימין השני, בשנת תע"ה ע"ס תורת יוסף להרב מ' יוסף בהאלוף מ' משה פֿרנקפורט, ועל הדפסת משניות בעיר ווילהרמשרארף, בשנת תע"ח ע"ס אהלי יהודא, בשנת תצ"א ע"ס עולת אהרן על האגדות לר' אהרן זעליג ב"ר פייבש, ובשנת תצ"ב ע"ס תולדות אדם להרמב"ן — השאיר אחריו כתבי יד. א' חידושי הלכות. ב' שו"ת הרבה כרכים בין כתבי בניו (ג"ש ל"ד ב' בהערה) מהם נדפסו עם שו"ת בניו ה"ר פנחס וה"ר אליעזר וה"ר נפתלי הירש בפֿפֿד"מ תר"ו (* (אוה"ס לבן יעקב) אשתו מרת יחד (** (יאכט) היתה בת הגאון מ' אליעזר היילפרין מפיוורדא (עיון למעלה) נאסף אל עמיו בק"ק פֿיורדא בשנת תצ"ג (ג"ש בשם יש מנחילין).

ה) מרת הינדא אשת הגאון מ' יעקב אבד"ק לאדמיר והגליל המובא למעלה.

להר' בייגש קצינלינבוויגין שלשה בנים:

א) מוה' ישכר בער (ב) מוה' ישראל (ג) מוה' ראובן באו עה"ח על כתב הדבוק לחומש בקלף צבי שנשאר בעזבון מהשר וואהל כדברים האלה:

(* שו"ת הר"מ בר"ש ק"ב לא נדפסו, ושמונים עור היום כגנוו אקספֿר באספת רח"מ, והנדפס בפֿפֿד"מ תר"ו ס' נמצא בקהלת משה והוא כולל ב' שו"ת מהר' משה בר נחום לקא"ב בעל ס' אלפא ביתא (הנוכח ברשי' ק. ס. אית א' № 684).

„ע"פ צואת אבותינו אין למכור החומש רק לאחר מבני משפחתנו וכהיום יום ב' ד"ח שבט תצ"ד לפ"ק קבלנו עלינו מחדש בשבועה שאין לה התרה לעולם שאין אחד מאתנו הח"מ רשאי למכור את החומש רק לאחר מהאחים הח"מ או ליורשים, הק' ישכר בערוש, נאו' ישראל, הק' ראובן ב"מ בנימין בינוש ז"ל לבית קצינלינבוויגין".

להרב מ' מאיר קצינלינבוויגין מחעלמא בן:

הרב מוה' בנימין וואלף קצינלינבוויגין, מוזכר בשו"ת חינוך בית יהודא.

להרב הקדוש מ' פנחס קצינלינבוויגין בן:

הרב הגדול מוה' משה קצינלינבוויגין אבד"ק עלקוש (ג"ש).

להג"מ נתן נטע ממעורימש בן:

הרב המאוה"ג מוה' דוד אבד"ק קאצק.

להחסיד מ' שלמה זלמן קצינלינבוויגין בת:

אשת הגאון מוה' משה בהג"מ הלל בעהמח"ס בית הלל (הקדמה לם' בית הלל) התום כמה פעמים בפנקס ראוינאי „משה דרשן מתלמידי בית הלל אמ"ו הגאון ז"ל חבר ס' תורת א'ש'ס"*) (א'שר ש'ס' מ'שה) הידושים על מסכתות, זביאורים על מדרש ילמדנו כתב יד, בימי נעוריו למד תורה בק"ק קאליש אצל הגאון בעל מגן אברהם, ואח"כ יצא עם אביו למדינת פולין ואשכנז ונתקבל לאב"ד בק"ק קעמפנא, שם הדפיס בשנת תנ"א את הספר „בית הלל" לאביו ז"ל, ולעת זקנתו נתקבל לראב"ד בק"ק ווילנא, וכן התם בהסכמתו ע"ס עטרת צבי על חו"מ בשנת הפ"א בכרעסלא „משה דרשן וראב"ד דק' ווילנא מתלמידי בית הלל אמ"ו הגאון ז"ל, נפטר י"ג אייר תפ"ו בוויילנא.

להג"מ יצחק מאיר תאומים בן:

הרב מוה' יהודא יונה התום בפנקס ראוינאי (דף ד"מ) י"ד מנחם ת"פ שקבל בספו שנתן בהלואה להקהל דשם „יהודא יונה בהג"מ יצחק מאיר תאומים ז"ל".

להג"מ יהושע פייבל תאומים שני בנים ובת:

א) הרב הג' מוה' אריה לויב תאומים אבד"ק קרעשוב (מפלת עיה"צ).
ב) הגאון מוה' חיים יונה תאומים אב"ד בק"ק פרעמיסלא, צילין וברעסלא בעהמח"ס „קונטרס ר' חיים יונה תאומים" על דיני דגרמי, הובא לביה"ד על

(*) ראה בס' קריה נאמנה עמ' 100 על דבר הכ"י הזה שראה הרש"ף בוויילנא.
ש.

ידי הרב מ' אברהם העלין וכתוב עליו: אלה דברי הרב המאוה"ג מ' חיים יונה בהמאוה"ג מ' יהושע פייבל תאומים נ"י שנתקבל מקודם לאבד"ק פרעמיסלא והגליל ולק"ק צילין. וכעת אבד"ק ברעסלא שהיה חתן הגאון מ' דוד אופנהיים אבד"ק פראג, וכעת הוא חתן התורני הקצין מוה' הירש ב"ר בנימין מירלש מברלין (הנזכר למעלה) אשר דבר בילדותו כד הוי מליא כבר שיבסר או תמניסר" הסכים בשנת תפ"ד כועד יערלסב ע"ס יפה טראה עם פירוש כבוד חכמים וחתם „חיים יונה בה"ה מוהר"י פייבל תאומים גר"י החוב"ק ברעסלא וחוצ"ל".

ג) אשת הגאון מ' שלמה אב"ד בק"ק פינמשוב בעהמח"ס יקחל שלמה הסכים ע"ס ברכת יעקב על חו"מ (כ"י) (***) ובס' לוחות העדות נדפס מכתב אליו מהג"מ יהונתן אשר פנה אליו ע"ד הקמיעות גם קשר עליו מספר כמותו ונדפס בספרו יערת דבש.

להרב מ' יעקב תאומים שני בנים:

(א) מוה' יונה שולהויף בפראג.

(ב) מוה' ברוך שולהויף בפראג (ג"ש ד"ד).

להרב מ' אביגדור קרא בת:

מרת שרה מק"ק שרה חדש (הקרמה לס' השיב ר"א) אשת הרב מ' יעקב במ' נפתלי נקרא ר' הירש ר' יעקב ר' איסרלש מווילנא, הגיהה ס' שפתי חכמים דפוס דיהרנפורט תנ"ג, וספרי עין יעקב ובאו עה"ח „חתן הג"מ אביגדור אשר מנחתו כבוד בק"ק גלוגא רבתי" (בסוף ס' שפתי חכמים ד' ה').

לר' ישראל משה יוסף נארדין בן:

הקצין מוה' יצחק זעקלי (הקדמת ס' מראה הצדק).

להג"מ יהודא ליב הכהן בן:

הרב הגאון מוה' משה הכהן אבד"ק בעלזא, יש השוכה ממנו בשות' פני יהושע משנת תפ"ג (***) .

(* בעל שה"ג החדש כנה גם את הג' יוסף יאסקי תאומים אבד"ק קראקא לבן הג"מ יהושע פייבל תאומים כי ראה בג"ש (דף ד"ד) כתוב לאמר: הג"מ פייבל תאומים אבי המפורסם מ' חיים יונה תאומים חתן הגאון הנשיא מ' דוד אופנהיים ואבי הרב מ' יוסף תאומים שהיה אבד"ק קראקא וחשב שלשון יאבי הרב מ' יוסף תאומים שהיה אבד"ק קראקא מוסב למעלה על הג"מ פייבל תאומים, אך באמת הוא מוסב על ר' חיים יונה תאומים שממנו מכיים, וח"י הרב מ' יוסף תאומים אבד"ק קראקא ע"ש אביו בהסכמתו לס' הארוך מש"ך העיד לנו שהוא בן ר' חיים יונה תאומים ולא של ר' פייבל תאומים.

(**) ראה ברש"י ק. מ. אות ב' . (***) הר"י בעל פ"י נפטר בשנת ת"ח . ש.

להג"מ אברהם מלונטשיץ בן :

הרב הגדול מוה' אלישע בעהמ"ח ספר קב ונקי על משניות בהסכמת רבו הגאון מ' יוסף שאול מקראקא אבד"ק פפד"מ והוציא לאור ס' פי שנים פירוש על הראש סרר זרעים (הקדמה לס' פי שנים).

להג"מ שמחה בונם מייזלש בן :

הגאון מ' שלמה זלמן מייזלש אבד"ק מאהליב האב"מ בשפחת גינצבורג.

להג"מ אליעזר אבד"ק אוסטרעא בן :

הרב מ' שלמה זלמן ליפשיץ (הקדמת ס' השיב ר"א).

להג"מ זאב וואלף הכהן מלאמאו בן ושתי בנות :

א) הרב הג' מוה' צבי הירש הכהן אב"ד בק' וואיסלאוויץ, אשתו היתה בת הג"מ משה דאברושעם פרנס דר"א בלובלין (ס' היחש להג"מ יעקב היילפרין).
ב) מרת פראדיל אשת הגאון מ' יעקב היילפרין אבד"ק זואניץ בהגאון מוה' יחיאל מיכל היילפרין אבד"ק בערוואן, חבר ס' בית יעקב ונשאר בכתובים (ג"ש מספר היוחסין שנמצא אצל בנו הג"מ שלמה יצחק היילפרין).
ג) אשת הגאון מוה' שלמה בהג"מ אברהם אבלי בהגאון מ' שלמה מזאלקווי אבד"ק סלוצק (ספר היחש להג"מ יעקב היילפרין).

להג"מ אברהם קצינלינפויגין בן :

הגאון הגדול זקן ויושב בישיבה מהר"ר יחזקאל קצינלינפויגין בעהמח"ס כנסת יחזקאל מים יחזקאל ולחם יחזקאל (*), היה תחלה אבד"ק בק"ק זימל ומשם בא לק"ק ראזינאי וחתם על כמה ענינים בפנקס שם „יחזקאל קצינלינפויגין אבד"ק זימל" בשנת תס"ז נתקבל לאב"ד ור"מ בק"ק קידאן ובריו והגלילות, וחתם בפנקס קידאן עד שנת תע"א „הק' יחזקאל ב"מ אברהם ולה"ה מבית קצינלינפויגין חוב"ק קידאן ובק' בירו והגלילות" ומשנת תע"א ואילך „חופ"ק קידאן והגליל ומצ"פ לק' אלמונא והמבורג" וכן היא ח"י בשנת תע"ג בהסכמתו ע"ס ברית שלום, בשנת תע"ד אקריון לי פסוקא בחלמיה^ה „שם אוה למושב לו" ולמחרתו נתבקש לאבד"ק אה"ו, בשנה ההיא הסכים ע"ס אורי וישעי בדנציג וחתם „יחזקאל בעל כנ"י בעברי דרך דנציג ומצ"פ לאה"ו" בהיותו לאב"ד באה"ו הסכים בשנת תע"ז ע"ס עיר חומה, בשנת תע"ח ע"ס נור הקודש על מדרש, בשנת תע"ט ע"ס מגיני זהב, בשנת תפ"ז ע"ס זרע ישראל וע"ס פורת יוסף, בשנת תפ"ט ע"ס צאן קדשים, בשנת ת"צ על מ"ו לאה"ע ועל הדפסת עין יעקב באמ"ד, בשנת תצ"א ע"ס פני יצחק זוטא, בשנת תצ"ה ע"ס משחת אהרן. בשנת תק"ג על שו"ת ארני פו לר' אפרים העקשער וע"ס תורה אור על דיני

(* צוואת הר"י נדפסה באמסטרדם תק"י, ושנית בוילנא תרל"א. ש.

סת"ם ובשנת תק"ו ע"ם אגרת מרדכי על הגדה ש"פ ונפטר בא בשנים וזקן מאד באלמונא ח"י אב תק"ט, ובס' יערות דבש נדפסו שני הספרים אשר קונן עליו הגאון מ' יהונתן מפראג בשנת תק"ט לאחר פטירתו, ולמועד ההוא בשנה האחרת ביום היא"צ ח"י אב תק"י שנית, וקרא אותו שארי — אשתו היתה בת הרב מ' שלמה זלמן ב"ר יואל מבריסק נכד הב"ח והתן בעל תי"ט (סוף מג"א הנדפס מחדש) וע"כ כתב בשו"ת כנ"י שאלה ח' „אף שחיוב אדם בכבוד המזו והתי"ט חמי וקני".

להג"ט אליעזר בר"ר העשיל בת :

אשת האלוף הקצין המפורסמת פו"מ מוה' צבי הירש סג"ל לנדא בהרב מוה' יחזקאל סג"ל לנדא אלוף ודיין באפטא בהרב הקצין המפורסם מ' בנימין וואלף סג"ל לנדא והתן הגאון הגדול מ' יצחק חריף אבד"ק אפטא והגליל ואח"כ בקראקא, ונקרא „ר' הירש וויטעלעש על שם אמו הגבירה מ' וויטוש בת הג"מ יצחק חריף, מוזכר בפנקס אפטא משנת תמ"ו עד שנת תע"ה, ונפטר ח' חשון תע"ה (פנקס ח"ק דק"ק אפטא).

להרב מ' ישכר בעריש שלשה בנים ושתי בנות.

א) הגאון מוה' יצחק אב"ד בק"ק בערוואן ובראדי, הסכים ע"ם צנצנת מנחם ונפטר בק"ק בערוואן יום ה' ד' תשרי תס"ה (תג"ב ללנדסהוט).

ב) הגאון מוה' יהושע העשיל אב"ד בק"ק טרלא. אשתו היתה בת הגאון מ' אשר עניזל אבד"ק פינמשוב (שה"ג החדש אות ה' בסופו והצפירה).

ג) הגאון מוה' משה פרנס ד"ד ארצות בלובלין, שנקרא ר' משה דאברושעם ע"ש אשתו מרת דאברש בת דודו הגאון מוה' מאיר אבד"ק אפטא ולובלין מאשתו הראשונה בת המ"ז, ומובא במשפחת היילפרין (לעיל דף 101).

ד) אשת הג"מ שלמה בהג"מ יחיאל מיכל בהג"מ דוד אפטא *).

ה) אשת הגאון מוה' גבריאל אב"ד בק"ק עלקוש, פראג, מיץ, רישא וניקלשפורג, בהגאון מוה' יהודא ליב עשקליש מקראקא בהג"מ חיים בהג"מ סיני בר בצלאל אחי מהר"ל מפראג, (מגלת יוחסין של מהר"ל) הסכים בשנת

תמ"ד ע"ם שבתא דריגלא וחתם „חוב"ק עלקוש ונתקבל לאבד"ק פראג" בשנת

תנ"ו ע"ם תפארת שמואל למהרש"ק. ובשנת תנ"ח ע"ם אוהל יעקב על האגדות חתם „אבד"ק מיץ" ועל או"ח עם המג"א ד' דיהרנפורט חתם „אב"ד ור"מ בק"ק

מיץ אשר לפניו היה בק' פראג ועתה נתקבל לק"ק רישא" בשנת ת"ס הסכים

(* רי"מ בעיה"צ כתב שראה אגרת יוחסין לאחת ממשפחות נכבדי קראקא שהרב ר' בעריש בהגר"ר העשיל היה חותן הג"מ שלמה בן הגאון בעל מג"ע, והוא העיר כצדק שסדר הזמנים לא יסכימו לזה כ"ו והנה בס' ברית אברהם להג"מ אברהם צבי מפיטרקוב מיחס את הג"מ שלמה שהוא בן הג"מ יחיאל מיכל בהג"מ דוד אפטא, ור' שלמה היה חתן מ' ישכר בער בהגר"ר העשיל, ואביו הג"מ יחיאל היה חתן הג"מ אברהם ב"מ משה לבוב חתן הג"מ נתן נטע בעל מג"ע, ומעתה יבין הרואה את שגגת בעל המגלת יוחסין שנתחלף לו ר' שלמה בהג"מ יחיאל מיכל אשר לפנינו שהוא גי' ונכד לבעל מג"ע, ב"ר שלמה בנו של הגאון בעל כגלה עמוקות. —

ע"ם כבוד חכמים על אגדות ירושלמי, בשנת תס"ג ע"ם אבן סופרים (*), בשנת תס"ז ע"ם עיר בנימין השני, בשנת תע"א ע"ם כסף נבחר על התורה וחתם „אבד"ק ניקלשפורג" ובשנת תע"ב הסכים ע"ם מסגרת השלחן, ע"ם דברי נחמיה וע"ם אור ישראל. יש לו תשובה בס' פנים מאירות ח"ב סי' מ"ז ומובא בס' קול יהודא ובס' שב יעקב. באוצרות חיים רשימת ספרים של ר' חיים מיכל רשום כ"י ממנו, ס' חירושי שבת ודרשות בכתב ידו ממש. נפטר בניקלשפורג ב' אדר ראשון שנת תע"ח.

להג"מ שאול בר"ר העשל שני בנים ושתי בנות:

(א) הגאון המפורסם מוה' יצחק יהושע העשיל אב"ד בק"ק ברעסלא ואח"כ בוויילנא. יש ממנו תשובה בשו"ת ר"ח הכהן סי' ק"ב ביו"ד ושם חתם „יצחק יהושע העשל בלא"א" הרב המפורסם מ' שאול נר"ו. הסכים ע"ם מירא דכיא על רש"י בשנת תע"ב וחתם „חוב"ק ברעסלא ומצ"פ לוויילנא" כן הסכים בשנת תע"ג בוויילנא ע"ם ברית שלום. בשנת תצ"ב ע"ם גאון צבי, ובשנת תק"ב ע"ם קרבן העדה על ירושלמי לגיסו הג"מ דוד במ' צבי הירש מירלש. אשתו היתה בת ר' שמחה דאקטר מפראג אשר מ"כ בלבוב (כתב יחש לנכדיו) אך בעיר הצדק ובס' העובי כתיב שאשתו היתה בת הרב מ' צבי הירש בר בנימין מירלש. וכן מוכח כדבריהם בהסכמתו ע"ם קרבן העדה שקורא להמחבר גיסו—וכנראה שתיהן היו לנשים לו—וכן מפורש בס' תנ"ב ללנדסהוט שלקח הג"מ העשיל את ה' רייזל בת ר' הירש מירלש אלמנת הגאון מ' חיים יונה תאומים לו לאשה בוויילנא שני. נפטר בוויילנא כ"ו אלול תק"מ (ק"ג) ואשתו מ' רייזל נפטרה בכרלין כ"ח אייר תקכ"ד (תנ"ב ללנדסהוט).

(ב) הגאון מוה' אריה לוי אב"ד בק"ק רישא, גלוגא, לבוב ואמשטרדם. שם הוציא לאור שו"ת הרמ"א בשנת תע"א, הסכים ע"ם תולדות יעקב וע"ם יפה מראה על מדרש בשנת תפ"ד, על חומשים עם ג' תרגומים ד' דיהרנפורט בשנת תפ"ו וחתם „הק' ארי' לוי חוב"ק רישא" ע"ם מירא דכיא בשנת תצ"ד, ועל הדפסת הש"ס פרנקפורט ברלין, ע"ם השתערות מלך הננג בשנת תצ"ה, ע"ם קהלת שלמה על עין יעקב בשנת ת"ק וחתם „אבד"ק גלוגא רבתי ומצ"פ לק"ק לבוב והגליל" ע"ם נצה ישראל בחודש חשון ת"ק וחתם „הקטן אריה לוי חוב"ק לבוב והגליל ומצ"פ בק"ק גלוגא רבתי" ובחודש תמוז נתקבל לאב"ד ור"מ באמשטרדם, שם הסכים ע"ם קרבן אהרן על הספרא שנדפס בדעסא תק"ב, ובשנת תק"ו, ע"ם אבן העזר על מסכתות וחתם „חוב"ק אמשטרדם" יש משפחותיו בס' מאמר מרדכי להג"מ מרדכי מדיסלדארף ובס' דברי דוד לר' דוד מילדולה. ומחירושו בס' פני משה על ירושלמי במס' סוטה ובס' בנין אריאל בבית תלמוד, נפטר באמשטרדם ליל שביעי של פסח תקמ"ו ויספדוהו כל בית ישראל, וגיסו הגאון יעבץ כהספדו שאגת אריה, וכן גיסו הג"מ אברהם משלם בספרו. ושני חייו היו בערך ששים וחמשה שנים

(* הר"ג כ"ץ (המובא למעלה עמ' 44) שהסכים ע"ם אבן סופרים הוא בר"ר יצחק. ש.

(לנדסהוט) ואשתו מרת מרים בת הגאון מ' צבי אשכנזי המובאה למעלה
נפטרה י"ו תמוז תקי"ג (לנדסהוט).

ג) אשת הרב מוה' יהושע פאלק בנ' מאיר דרשן מפוונא. הסכים מ"ו
שבט תס"ח על הדפסת ס' עין יעקב בכרלין (תג"כ הערה 116 וכ"י קל"א).

ד) אשת האלוף התורני הרבני הנגיד רישא ומדברנא דעמיה מוהר"ר
משה בן הגאון המפורסם מוה' מנחם מענדל אויערבאך בעהמח"ס עמרת
וקנים (הק' לס' לחם הפנים ד' אמ"ד תצ"ב) בן הנגיד שלשלת היוחסין מ'
זלמן פישאף מווינא חתן הגאון מוה' יהודא ליב רופא מאור קמן אב"ד ור"מ
בק"ק ווינא שנגרש משם בעת הגירוש בשנת ה'ל ודר אח"כ בפוונא. בא עה"ח
בראש פרנסי הועד למדינת פולין בהסכמה לס' אבן השהם ומאירת עינים בשנת
הצ"ג „משה באמ"ו מוהרר"מ אויערבאך מקראטאשין פרנס מפוונא".

להרב ההסיד מ' אברהם הי"ד בן:

הגאון המפורסם מוה' משה בעהמח"ס תפארת למשה (*), והנהות על
ש"ס, היה אב"ד בהוראדנא וחתם בפנקס דד"א בועד תל"ג בסעלין, בועד תל"ו
בזאבלודאווי, בועד תל"ט בחאמסק, ובעד תמ"א בלענמשני. הסכים בשנת
תל"ד ע"ס מגדל רוד בהוראדני, ובשנת תל"ט ע"ס קנה חכמה בחאמסק וחתם
„משה בה"ק החסיד מ' אברהם ולה"ה מנוע צבי חוב"ק הוראדנא (**). בשנת ת"מ
נתבקש לריש מתיבתא בק"ק קראקא (ביתרון) דעת מועתק הכתב שנשלח לו
מקראקא ולפי הנראה לא נסע לשם אחרי שבא עוד כחותמו בפנקס דד"א בועד
לענטשני בשנת אמ"ת ובשנה ההיא נפטר ומ"כ בהוראדנא (הקדמה לס' תל"מ
מנכדו הרב מ' שלמה), אשתו מ' נחמה בת הרב ר' בנימין מירלש נפקדה
לבית אבותיו למעלה. ונפטרה בהוראדני כ"ד אדר תק"ב, והגאון מ' שמואל
אבד"ק אמדור והגליל בעל תשובת שמואל הספידה במותה. והספדו נדפס
בסוף ס' תפארת למשה. גם נכדה ה"ר שלמה עורר עליה קינה ונדפס שם—
(עיין ס' גבורות הארי הערה י"ג).

להרב מ' נתן נטע בן:

הגאון מוהר"ר ישעיה אבד"ק קאוולי (הקדמה לס' מג"ע) הסכים בשנת
תע"ב ע"ס נתיב הישר לר' נפתלי הירש מפינסק, בשנת תע"ד ע"ס ברית שזום

(* באספת-פרידלאנד נמצא ס' עקרים ד"ו ש"ד 4° עם הנהות רבות והערות גדולות
מאת הר' משה איש צבי החתום בשער בזה הלשון: „שבתי אל אחוזת ואל נחלת אבי הקדוש
ז"ל כי דילי הו' האי ספרא וירתי' מיני' הצעיר משה איש צבי' ואחריו חתום נכדו הר'
שלמה בן בנו הר' חיים ז"ל המעיד על ההנהות שהם מאביו וקנו . ש.
(**) בשם משה בן הקדוש מ' אברהם הי"ד יקרא ג"כ הגאון בעל מטה משה (המכונה
משה מת) אבד"ק פרעמיסלא גליל קראקא תלמיד מהרש"ל, שהסכים בשנת שס"ב ע"ס מחזיק
בדק ומובא בתשו' מהר"ם לובלין סי' פ"ח, וזה האות להכיר בין זה לזה שהגאון בעל תפארת
למשה חתם איע' תמיד „מנוע צבי' ור"מ ריינעס מעה כזה (עיין המליץ 104 שנת תרמ"ז).

לר' פנחס מוולאדאווי. בשנת תפ"א ע"ס עמרת צבי על חו"מ, בשנת תפ"ב ע"ס זרע ישראל לר' ישראל מהרימלב. ובשנת תפ"ד ע"ס תורת חיים לה"ר חיים בר' יוסף נכד הרמ"א וחתם ישעי' בלאאמ"ו מ' נתן נטע וצלה"ה מקראקא אבר"ק קאבלא והגליל".

לחרב מ' אתרן צבי הכהן שלשה בנים ובת :

(א) הרב מוה' משה הכהן בעהמח"ס אסיפת הכהן (ר' אמ"ר תצ"א) היה תלמיד הגאון ר' אברהם ברודא.

(ב) הרב הרה"ג מוה' יצחק יהושע העשיל הכהן, הרבה חידושי תורה ממנו בס' אסיפת הכהן לאחיו ה"ר משה.

(ג) הרה"ג מוה' נתן נטע הכהן, גם ממנו חידושי תורה בס' אסיפת הכהן.

(ד) מרת בלוטא אשת הרב מ' יצחק (מוזכר בנוכ"י קמא חלק אה"ע סי' מ"ז) בהרב המאה"ג החסיד מ' אברהם הכהן וצ"ל (הקדמת ס' בית אברהם לר' אברהם מטרלא).

להג"מ משלם בת :

אשת הרה"ג מוה' מרדכי בהג"מ נפתלי כ"ץ אבר"ק אוסמרהא, היה אב"ד בק' ברודא באונגארין ואח"כ בפוזנא, (קונ' אוצרות חיים סי' כ"ב) הסכים ע"ס אבן השהם וע"ס תורת חיים, ומוזכר בשאילת יעבץ ח"א סי' ס"ה ובסוף שו"ת מים חיים.

לה' אסתר בן :

הרב הקצין מוה' אריה לייב מבוטשאטש ראש מדינה דק"ק לבוב והגליל (הקדמה לס' זכריה משלם) אשתו מ' יוכבד בת ר' דוד מואמושמש (ס' זכר ישעיה).

ח

להג"מ סעדיה ישעיה בן :

הגאון מוה' חיים קצינלינבוויגין, אשתו היתה בת הגאון מ' גרשון במ' משה פולין אב"ד בק"ק ניקלשבורג וכל מדינת מערין.

לחקדוש מ' יעקב קצינלינבוויגין שלשה בנים :

(א) הרב הגדול מוה' פנחס מ"מ וראב"ד בק"ק לבוב (ג"ש) הסכים ע"ס ברכת יוסף להרב מ' מאיר ב"מ יוסף תאומים ר"ח אייר תק"א וחתם פנחס בחקדוש הרב מ' יעקב לבית קצינלינבוויגין מגיד בלבוב בתוך העיר.

(ב) הרה"ג מוה' צבי הירש אפמער פרנס ומנהיג בק"ק קאליש, נפטר שם בשנת תס"ד (ג"ש"ח).

(ג) הרבני הגביר הנדיב המפורסם מוה' שמואל פרנס ומנהיג פק"ק פוזנא, נפטר בקראטאשין שנת תס"ח ומ"ב אצל הגאון בעל עמרת זקנים, ואשתו מרת ריינה גפמרה בשנת תס"א (ג"ש).

להג"מ מושה קצינלינבויוגין ארבעה בנים ושתי בנות:

(א) הגאון מוה' פנחס קצינלינבויוגין נולד בשנת תנ"א והאריך ימים יותר משבעים שנה, הי' אב"ד בק"ק לייפניק, באסקוויץ, וואלרשמיין, מארקברייט ומדינת שווארצענבערג (ג"ש והק' לס' נפתלי) השאיר אחריו בכ"י עשרה חיבורים והם נקובים בשמותם בס' ג"ש (דף ל"ח ב' בהערה) ועוד יש שו"ת שלו שנדפסו עם שו"ת אביו ואחיו בפפד"מ תרי"ז (ס' אוה"ס לבן יעקב) אשתו היתה בת הג"מ גבריאל במוהרי"ל מקראקא אבד"ק עלקוש, פראג, מיץ וניקלשפורג המובא למעלה דף 158 (ג"ש דף ל"ה).

(ב) הגאון מוה' אליעזר אבד"ק באמבערג ומדינת עלזאס, הסכים ע"ם חמש שיטות לרמב"ן דפוס זולצבאך תקכ"ב, וע"ס חכמת שלמה הנדפס שם תקמ"ב, השאיר אחריו כ"י חרושים על התלמוד, ושו"ת שלא נדפסו עם שו"ת אביו ואחיו בפפד"מ תרי"ז, ובס' אור הישר (דף י"ז) יש תשובה ממנו מן י"א חשון תקכ"ו לאחיו הג"מ נפתלי הירש, ושם חתם „אליעזר ועירא לקא"ב חוב"ק האגנוי והמדינה" אשתו היתה בת הגאון מ' שמואל הילמן אבד"ק מיץ המובא למעלה במשפחת היילפרין (שער נפתלי וג"ש).

(ג) הגאון מוה' נפתלי הירש קצינלינבויוגין אב"ד בק"ק היידעלבערג ומדינת פפאלץ (הק' ס' שער נפתלי) הוא הוציא לאור בהמבורג שנת ת"ך ספר הולדות ארם חרושי יבמות להרמב"ן עם הסכם אביו ז"ל באלול תצ"ט, ובס' אור הישר (דף י"ג) יש תשובה ממנו מן ד"ח תשרי תקכ"ז ששלחה למר אחיו הגאון אבד"ק האגנוי והמדינה ולגיסו הג"ר יוסף משטיינהרט אבד"ק פּוּרדא * הסכים על ס' מאמר אברהם ד' פּוּרדא בשנת תקי"ז, וע"ס חמש שיטות לרמב"ן ד' זולצבאך תקכ"ב, ע"ס עמודי בית יהודא ד' אמשטרדם, וע"ס צל המעלות

* בתשובת הר"י משטיינהרט להג"מ נפתלי הירש שבס' אור הישר כתוב שר' נפתלי הירש וד' אליעזר תרי אחי ניהו, והראשון הוא גיסו של ר"י משטיינהרט, דעת לנכון נקל שאם היה הר"י משטיינהרט בעל אחותו של ר' נפתלי הירש או היה ג"כ גיסו של אחיו ר' אליעזר, גם אי אפשר שהר"י משטיינהרט והג"מ נפתלי הירש היו נשואים לשתי אחיות, כי ממוצא הרברים שכתב הג"מ ישעיה ברלין בהגהותיו על מוסף הערוך אות ת' „שמעתי מס' אחותי המלומדת מופלגת מאוד ביראה וחכמה מ' קריינדל חיה הרבנית מק' פּוּרדא" ידענו שאשת הר"י משטיינהרט לא היתה בת הג"מ יעקב פאזרש, וא"כ לא יתכן שיהיה הר"י משטיינהרט גיסו של ר' נפתלי הירש, בלתי אם שנשא הר"י משטיינהרט בזיווג שני את בת הג"מ יעקב פאזרש אחות אשתו של ר' נפתלי הירש, או שלקח ר' נפתלי הירש את אחות ר"י משטיינהרט או את אחות אשתו לו בזיווג שני. —

ז'ך ניסן תקכ"ה, ע"ם סדר הדורות ד' קארלסרוהא י"ב תמוז תקכ"ח, על ספר
עשרת אליהו להגאון מ' אליהו ז"ק שידלוב ז' תמוז תקל"ד. ע"ם שיטה מקובצת
על כתובות ד' שמראסבורג בשנת תקל"ז ושם חתם, נפתלי הירש בהג"מ משה
ק"ב החונה במדינת פפאלץ במנהיים ועל הדפסת ס' יהושע ודברי הימים
בליוורנו מ"ו אלול תקל"ח, אשתו היתה בת הגאון מ' יעקב הכהן בעהמח"ס
שב יעקב אבד"ק פֿפֿר"מ. —

(ד) הרב הקצין מו"ה שלמה זלמן קצינעלינבוויגין (ג"ש).

(ה) מרת בילא (ג"ש).

(ו) מרת רחל שרה (ג"ש שם *).

לה"ר דוד אבד"ק קאצק בן :

הרב החרוף מו"ה נחום ז"ל .

להג"מ משה מבית הלל בן :

האלוף המרום מו"ה שלמה זלמן בוויילנא , נמצא בכתובים בפנקס
ווילנא (ק"נ דף ק').

להג"מ ארי' ליב תאומים מקרעשוב בן :

הגאון מ' יוסף תאומים, היה תחלה אב"ד בק' אוסמראוויצי ובשנת תצ"ז
נתקבל לק"ק אפטא, ומשם נתקבל לר"מ ודרשן בק"ק פוונא, ואח"כ נתקבל
לאב"ד בק"ק לובלין, אשתו היתה בת הגאון מ' נתן נטע אבד"ק טורבין הכא
לבית אבותיו במשפחת רפפורט להלן (הקרמת ס' רמשא' להגדה של פסח)
נפטר בחג הסוכות תקי"ח בלובלין (אבני קדש 37).

להג"מ חיים יונה תאומים בן ובת :

(א) הגאון מוהר"ר יצחק יוסף תאומים אב"ד בק"ק סלוצק וקראקא, ובשנת
תק"ה נתקבל על כסא אביו ז"ל בבדעסלא, שם שפט את ישראל ארבעים וחמש
שנים עד שנת תק"ן עליו אמרו גדולי זמנו כי עזו ותפארת לו, תורה וגדולה
במקום אחד ובמקום גדולתו שם חסידותו, והגאונים בעל השובת שמואל ובעל
נוב"י הרבו לספר בשבחו ולתארו בשם „הגאון הגדול המפורסם” הסכים בשנת
תקכ"ו ע"ם הארוך מש"ך ד' ברלין ובשנת תקל"ג ע"ם מנורת זהב דפוס
דיהרנפורט ובשנת תקמ"ח ע"ם שמלת בנימין וע"ם שאילת שלום ד' דיהרנפורט
וחתם „אבד"ק ברעסלא ומדינת שלעווא” נפטר בברעסלא מ"ו חשוון תקנ"ד
(הג"ב ללנדסהוט).

(*) אחת מהן היתה אשת הג"מ דוד בהג' הגדול מ' אריה ליב אבד"ק דעסא, וע"כ
קרא בכתובתו כס' אור הישר את הגאונים מ' אליעזר ואחיו מ' נפתלי הירש בשם „ניס"י” .

(ב) ה' חיה אשת הגאון המפורסם מו"ה צבי הירש אבד"ק זבארו בן דודה הגאון מ' שלמה אבד"ק פינמשוב (ס' היחש לר' סענדר מרגלית ושה"ג החדש).

להג"מ שלמה אבד"ק פינמשוב בן ובת :

(א) הגאון מו"ה צבי הירש אבד"ק זבארו הנוכר מקודם.
(ב) אשת הרה"ג מו"ה ארי' ליבוש הכהן אבד"ק שדה חדש וק"ק פינמשוב בהגאון מו"ה אלעזר הכהן אבד"ק וואידסלאב (כלילת יופי פ"ב ע"ב בהערה).

לה"ר יצחק זעקלי בן :

הרב מו"ה שלמה זלמן חבר ס' מראה הצדק, מורה מקום סוגיות הש"ס בדרך קצרה ומעניני ס' של"ה, ועוזר בהגהת הדפוס של החו"מ עם המ"ז שהדפיס הגאון חכם צבי, והמציא לו מקצת חידושים מזקנו הג"מ יונה תאומים והביאם החכ"צ בתוך הגהותיו בשמו (הק' החכ"צ לחו"מ עם המ"ז).

להג"מ משה הכהן מבבלזא בן :

הרב הג' מו"ה דוד הכהן בעהמח"ס מראה הכהן ונפש דוד שו"ת ודרושים .

להג"מ שלמה זלמן ליפשיץ שני בנים :

(א) הגאון מו"ה אליעזר ליפשיץ אבד"ק אוסטראווצי, ניוויזט ושאר קהלות, חבר ספרי שיח השרה, דמשק אליעזר והשיב ר"א. — הסכים ע"ם אבן העזר *) על ש"ס ק"ב טבת תקי"ב.
(ב) הרב מ' אפרים ליפשיץ, יש ממנו תשובות לאחיו בספרו השיב ר"א.

להרב מו"ה צבי הירש הכהן בן :

הרב מו"ה זאב וואלף הכהן אב"ד בק"ק מאדלי היה חתן הקצין מו"ה משה גינצבורג בהג"מ יוסף בעל לקט יוסף (כתב יחש של הגאון בעל בית יעקב ועיין להלן).

להג' מ' יעקב היילפרין בן :

הגאון מ' שלמה יצחק היילפרין אב"ד בק"ק טרניפאל וגליל פאדאליע וק"ק באר, הסכים בגליל פאדאליע בשנת תקל"ד ע"ס מנחה חדשה ובק"ק באר בשנת תקל"ט ע"ס באר יצחק על תיקוני זהר, ובשנת תקמ"ה ע"ס אהבת דורים על שה"ש, יש תשובה ממנו בשו"ת ר"ח הכהן, ובידו היה כתב היחש למשפחת היילפרין מאביו ז"ל.

להגאון מ' יחזקאל קצינלינפויגין שני בנים ובת :

(א) הגאון מו"ה דוד קצינלינפויגין אבד"ק קידאן והגליל נקוב לתולדותיו בדעת קרושים מדור השני להקדוש מ' ישראל והלאה).

(ב) הרב מו"ה 'יעקב חתום בפנקס קידאן (דף פ"ו) „יעקב בהגאון כמהו' יחזקאל לבית קצינלינפויגין”.

(ג) אשת הג"מ 'יעקב הלוי שור אבד"ק קראו (ס' בגדי הקדש לנכדו) .

להאלוף מ' צבי הירש לנדא ארבעה בנים :

(א) הרב הגאון מו"ה יצחק סג"ל לנדא אב"ד בק"ק מרלא , ובשנת תע"ט י"ט בשבט נתקבל לאב"ד ור"מ בק"ק אפטא והגליל (פנקס אפטא) משם נתקבל לק"ק זאלקווי , ובשנת תקי"ב נתקבל לאבד"ק קראקא , והאריך ימים עד שנת תקכ"ח שנפטר בה ביום שמחת תורה (עיה"צ) . באפטא הסכים בשנת תפ"ד בחודש אלול בועד המדינה בק"ק יערסלב ע"ס יפה מראה עם כבוד חכמים על מדרש רבה וחתם „יצחק לנדא חוב"ק אפטא" ובשנת תצ"א בזאלקווי הסכים ע"ס תב"ש ושמ"ח שנדרס שם , וע"ס גור אריה חתם „חוב"ק זאלקווי” , בשנת תצ"ט ע"ס ברכת יעקב בועד יערסלב חתם „חונה בגליל לבוב” , בשנת תק"א ע"ס תורה אור על דיני סתם וחתם „אב"ד ומ"ץ בגליל לבוב” , בשנת תק"ה ע"ס מפתח העולמות חתם „חונה בגליל לבוב” ובקראקא בשנת תקי"ז הסכים ע"ס מצנפת בד , ובשנת תקכ"ג ע"ס תשובות גאוניס בתראי , ובשנת תקכ"ד ע"ס ראש יוסף ד' פיורדא וחתם בכלום „חוב"ק קראקא והגליל” .

(ב) הרב הקצין מוה' אברהם סגל לנדא אלוף וראב"ד באפטא , מוזכר בפנקס אפטא משנת תע"א עד תק"ו .

(ג) הרב הקצין המפורסם פו"מ מוה' יהודא סגל לנדא , מוזכר בפנקס אפטא משנת תס"ט עד שנת תצ"ח , ונפטר בי"ג כסליו שנה זו , ולזכרון נשמתו נדב בנו הג"מ יחזקאל כפורת של סמו"ט מרוקם זהב וכסף (פנקס אפטא) אשתו מ' חיה היתה בת הג"מ אלעזר אבד"ק דובנא (בהק' הנובי מ"ת) וכתוב בפנקס הח"ק דאפטא שביום י"ג כסליו הנ"ל קנתה הג' מ' חיה מקום קבורה בביה"ח דשם אצל בעלה הרב המנוח לאחוזת קבר לעת פקודתה , ונתנה פרוכת של משי טווי בזהב לביהכ"נ להשתמש בו בכל יו"ט , וגם אם תסע הג' לאה"ק המתנה הזאת נתונה לביהכ"נ ואח"כ נפטרה באפטא בשנת ת"ק (פנקס שם) .

(ד) הרב האלוף מוה' יחזקאל סגל לנדא , מוזכר בפנקס אפטא משנת תע"א עד שנת תצ"א , אשתו היתה בת הגאון הגדול מ' מנחם מענדל מקרא-מאשין , הסכים בשנת תק"ז ע"ס תבנית אות יוסף להג"מ יוסף אבד"ק אוסטראווי ומרניגראד בהג"מ אביגדור אבד"ק הענמשיין בהגאון מ' מנחם מענדל אבד"ק קראטשין וחתם „יחזקאל כה"ה מ' צבי הירש סג"ל לנדא פרנס הועד בגליל קראקא גיסו של הגאון מ' אביגדור ודודו של המחבר” .

להג"מ יצחק מבראדי שני בניו ובה :

א) הקצין האלוף המפורסם מוה' מרדכי באב"ד מבראדי נאמן דר"א בפולין, חתם בועד ד"א שהיה בשנת תק"ב בעיר מישוויץ בדבר מעות א"י „מרדכי באב"ד נב"י דר"א" ובשנת תק"ג נסע לפרנקפורט דאדר ליום השוק ונפטר שם ביום ה' י"ו תמוז (תג"ב ללנדסהוט).

ב) הקצין שר ונגיד מוה' יעקב באב"ד מבראדי, חתם גם הוא בועד מישוויץ „יעקב באב"ד ממרניפאל מבורר מגליל" מוזכר בנוב"ק ה' יו"ד סי' ס"ג, נפטר ז"ך אלול תק"ח, ואשתו מ' רייזל בת הגאון מ' שמואל ממעורימש נפטרה י"ב אלול תקכ"ז — (עיין למעלה).

ג) אשת הגאון החסיד המקובל מוה' זאב וואלף אבד"ק סקאליט בגליל מרניפאל (ס' בגדי הקדש על אבות ותג"ב ללנדסהוט).

להג"מ יהושע העשל אבד"ק טרלא בן ובה :

א) הרב המאה"ג המפורסם מוה' דוד אבד"ק דובראוויץ בוואלין (הק' ס' אגודת אוזב).

ב) אשת הגאון המפורסם מוה' יעקב יוקיל הלוי הורוויץ אבד"ק בק"ק גלוגא בראדי ואה"ו בן הגאון מופה"ד מ' מאיר הלוי הורוויץ אבד"ק מיקמין, הסכים בשנת תק"ו ע"ס משחת אהרן, בשנת תק"ז ע"ס תבנית הבית, וע"ס תבנית אות יוסף, בשנת תקי"א ע"ס מרכבת המשנה ובשנת תקי"א ע"ס אבן העזר על מסכתות, ונפטר בשנת תקמ"ו, והג"מ אברהם משלם הספידו בספרו דברי ר' משלם.

להרב מ' משה בן ובה :

א) הרב החרוף הנגיד מוה' שאול מחעלמא (הקדמה לשו"ת מנחת משה).
ב) אשת הרב מוה' צבי הירש הכהן אבד"ק וואיסלאוויץ בהג"מ זאב הכהן מלאמאו המובא למעלה (כתב היחש מס' בית יעקב).

להג"מ שלמה בר יחיאל בן :

הגאון מוה' ישכר בער חתן הגאון מ' שמעון וואלף המובא בבית שמואל סי' ט"ו סק"ו בשם „ארי שבחבורה, גדול בתורה" (הק' ס' ברית אברהם).

להג"מ גבריאל בן ובה :

א) הגאון החסיד מוה' ישכר בעריש ונקרא ר' בעריש עשקליש, היה אב"ד בק"ק קרעזמיר, פרוסמין, מנגצא וניקלשפורג וכל מדינת מעררין (כ"ב על מצבתו), הסכים ח' תמוז ת"פ ע"ס שיטה מקובצת ב"מ ד' אמ"ד תפ"א, וע"ס תבנית אות יוסף בשנת תק"ז, השאיר אחריו בכתובים חידושים על מס' ברכות שבא לאוצר הספרים של הרב מ' חיים מיכל ונרשם באוצרות חיים שלו סימן 278, נפטר בווינא י"ו אדר ראשון תקי"ג, אשתו הראשונה מ' רבקה

חיה בת השר הגאון מ' שמעון ווירטהיים ז"ל אבד"ק ווינא וניקלשפורג, נפטרה
בווינא ביום א' טוב אלול תק"ט — ואשתו השניה נשאת אחר מותו להקצין
מ' יוסף ניימארק.

(ב) אשת הג"מ פנחס קצינלינבונין שהיה אב"ד בכמה קהלות ונוכר
בדור הזה.

להג"מ העי"ש אבד"ק ווילנא בת :

מרת חיה אשת הגאון מ' שמחה הלוי אבד"ק סלאנים בהגאון מ'
יקותיאל זלמן הלוי אבד"ק דראהאביטש (ס' היחש לנכדה).

להג"מ אריה ליב מאמשטרדם שני בנים ושלוש בנות :

(א) הגאון מוה' שאול, נולד לאביו בק"ק רישא בשנת תע"ו, ואשתו היתה
בת הגאון מ' אברהם כהנא אבד"ק דובנא, תחלה היה אב"ד בק' לאקמש,
ואחר פטירת חותנו מ' אברהם נהקבל לאב"ד על מקומו בדובנא, בשנת תקי"ד
היה נבחר לווד יערסלב ושם החם, הק' שאול חוב"ק דובנא מבורר ממדינת
וואלין (עדות ביעקב דף נ"ה ע"ב) שם הסכים בשנת תקמ"ו ע"ס מפלגי ראובן
ב' סיון, וע"ס שם אהרן ר"ו סיון וחתם, שאול בהג"מ אריה הכ"מ חוב"ק דובנא
ומצ"פ לק"ק אמשטרדם כי בשנה ההיא נפטר אביו ואז נתקבל הוא אחריו
לאב"ד בקהל ערת אשכנזים באמ"ד (*), כשלושים וחמש שנים האריך על כסאו
באמשטרדם עד מלאות לו שבעים ושלוש שנים ואז הלך למנוחות בשמיני
לחודש תמוז בשנת תק"ץ — חבר ס' בנין אריאל, וכמה תשובות ממנו נדפסו
בס' אור הישר ואור ישראל, ובשו"ת זכרון יוסף ושו"ת נוב"י מ"ת, כן נדפסו
חידושים שלו על משניות וחידושים על התורה בשם חצר החדשה.

(ב) הגאון מוה' צבי הירש נולד ברישא בשנת תפ"א, למד מנעוריו תורה
מאביו והלך אחריו גם לאמ"ד, אחרי מות עליו אביו ז"ל נתקבל לאב"ד לעדת
אשכנזים בלאנדאן הבירה, ובמצות דודו הגאון יעב"ץ הלך לשם, ויהי בדרך
בהיותו בק"ק האג נתן שם הסכמתו ע"ס מבין חידות (על המסורת) ביום
ב' י' אלול תקי"ז וחתם, צבי הירש בהגאון מ' א"ל זצלה"ה מצ"פ לק"ק
לאנדאן הולך לדרכו נוכח ה' למכון שבתו בק"ק הנ"ל בשנת תקכ"ד
שב מלאנדאן לארץ אשכנז, ויהי לאב"ד בהלברשטאט, ובשנת תקל"ל נמנה

(*) שם הסכים בשנת תקמ"ז על ספר המצות עם מרגניתא טבא ד' פפד"מ, וע"ס עטרת
ראש ד' אמ"ד, בשנת תק"ך ע"ס מרומי שדה בשנת תקכ"ד ע"ס אגרת מרדכי על הגדה ש"פ
בשנת תקכ"ו ע"ס עמודי בית יהודא בשנת תקכ"ז ע"ס תוספת שבת ד' פפד"א, ע"ס הארוך
מש"ך ד' ברליון, ע"ס מרגניתא שפירא ד' אמ"ד ועל סדה"ד ד' קארלסרוהא, בשנת תקכ"ט
ע"ס משנת חכמים על משניות, בשנת תקל"ע ע"ס כנסת ישראל לר' גדליה ליפשיץ, בשנת
תקל"ה ע"ס אור חדש על פסחים ד' פפד"א בשנת תקל"ז ע"ס אהבת חסד על אדר"ן, בשנת
תקל"ט ע"ס אוקלירוס ד' האג בשנת תקמ"א ע"ס אור החיים לר"י יעב"ץ בשנת תקמ"ה ע"ס
חות ואיר לר' אליעזר מקעלין ד' פראג בשנת תקמ"ט ע"ס רביד הוהב ובשני לחודש תמוז
שנת תק"ן על ספר הכרית.

לאב"ד בעיר מנהיים, משם נתקבל בשנת תקל"ב לאב"ד ור"מ בברלין, ובשנת תקל"ג בא לשכון כבוד בתוכה, שם הסכים בשנת תקל"ד ע"ס תפארת ישראל להג"מ ישראל יפה משקלאב, בשנת תקל"ה ע"ס אור חדש על פסחים, בשנת תקל"ז ע"ס יסוד עולם* לר' יצחק הישראלי שהדפיס הר' ברוך משקלאב, בשנת תקמ"ג ע"ס סדרי מהרה, וע"ס שבעים פנים לתורה להר' אברהם הכהן מלאסק, בשנת תקמ"ה בקשו אותו בני מיץ למורה ורב אחר הגאון בעל שאגת אריה בעירם ולא קבל, או הסכים ע"ס מספר צבאם לש"ב הרב מוה' צבי הירש אבד"ק שווערין וחתם, אבד"ק ברלין ונתקבל לק"ק מיץ ויארכו ימי שבתו בברלין עד שנת תק"ס, ואז נפטר בהיותו בן ע"ט שנים ביום ב' ד' אלול — השאיר אחריו בכתובים ס' עמרת זקנים** על אגדות הש"ס ומדרשים, הגהות על ספר יוחסין וע"ס החנוך, ע"ס כפתור ופרח וס' שפתי ישנים, ועל פירוש לחם שמים על אבות לדודו הג' יעבץ, ויש השוכות ממנו נדפסות בשו"ת מאמר מרדכי להג"מ מרדכי מדיסלדארף, ובשו"ת בית אפרים להגאון מוהר"ז מרגלית חלק אה"ע וכו' בנין אריאל ח"ב, גם נדפסו זה מקרוב הגהותיו על הש"ס בוויילנא ע"י נכדו הר"ג מ' צבי יחזקאל מיכלזאהן, — אשת נעוריו היתה מ' גאלדא בת מ' דוד מעבלי הכהן ונפטרה בברלין ב' דר"ח אייר תקנ"ד, ואשתו השניה היתה מרת שפרינצא*** בת ר' אברהם בר"ע ממשפחת החכם צבי (הג"ב).

ג) מרת אסתר אשת הגאון הצדיק מוה' שאול הלוי אבד"ק האג, הסכים בשנת תקכ"ה ע"ס עמרת ראש, בשנת תקכ"ז ע"ס הארוך מש"ך וע"ס מרגניתא שפירא, בשנת תקל"ז ע"ס אהבת חסד על אדר"נ, בשנת תקל"ח ע"ס בנין אריאל לגיוס הג"מ שאול בשנת תקל"ט ע"ס אוקלידס דהאג ובשנת תקמ"ה ע"ס מספר צבאם, שתי תשובות ממנו נדפסו בס' אור ישראל סי' ק"ט ול"א, נאסף אל עמיו בן ע"ג שנה ביום ה' ק"ה כסליו**** תקמ"ה, ורבים וכן גדולים קוננו על מותו, הגאון בעל אור הדש בהספדו הנדפס בספרו חות יאיר קרא עליו: ראוי היה רבינו שתשרה עליו שכינה, הר' יצחק טירקהיים בהספדו, גבעת שאול" העיד על ר' שאול ששרת בקודש שבע ושלישים שנה בהאג, ובכל הזמן הזה לא ישן על המטה, וישב בתענית נ"ה שנה, כן נדפס הספד עליו בס' פרדס דוד להגאון ר' דוד דיטבעק.

* שנדפס מכ"י שהיה באוצר ספריו (ראה הערת ע"ד אוצר הס' שהניח בנו הר"ש בלונדון). ש

** נעלם ממני המקור איפה מצא המחבר ז"ל זכרון ס' הזה. (ועל דבר ההגהות לס' החנוך ולס' יוחסין, כפתור ופרח, ופרקי אבות שנדפסו, ראה בס' תולדות אנשי השם ופעולתם בעדת ברלין מר"א ליור לאנדסהוטס. בערלין תרמ"ד 8 עמ' 112. והגהות כ"י מהרב צ"ב"א על ספרים שונים הנמצאים באספת פרידלאנד במוזעאום האויאטי. יבוא זכרם ברש"י ק. מ.) ש

*** שלקה בשנת תקנ"ז ואחרי מותו נלקחה להרב ואכל אינר אבד"ק בריונישוויג בעל ס' עמרת פו (אלטונא תקפ"ג). ש

**** בהמאסף לשנת תקמ"ה עמ' קכ"ב, כתוב מפורש כ"ה אייר. ש.

ד) מרת שרה לאה אשת הגאון מוה' יצחק הלוי בהג'מ מרדכי הלוי בהגאון הקדוש מ' יהושע הלוי רייצעס שנהרג על קדוש השם בלבוב בשנת הפ"ח (כ"ו ל"א ע"ב) היה תחלה אבד"ק לעשנוב, ואח"כ בחעלמא ומשם נתקבל לאב"ד בקראקא והגליל, בלעשנוב הסכים בשנת תקמ"ז ע"ס תכונת השמים, ובשנת תקי"ז ע"ס סאה סלת, מרפא לנפש ואורח לחיים, בחעלמא הסכים בשנת תקכ"ט על שו"ת גבעת שאול, בשנת תקל"ג ע"ס תפארת ישראל, ובשנת תקל"ו ע"ס ברכת יעקב, בקראקא הסכים בשנת תקל"ח ע"ס שיח יצחק על התורה, וע"ס קרבן ראשית, בשנת תק"מ על שו"ת הר הכרמל, בשנת תקמ"א ע"ס כתר אהרן, בשנת תקמ"ה ע"ס ארץ צבי, בשנת תקמ"ו ע"ס מעשה חושב, בשנת תקמ"ח על שו"ת שמן רוקח ובשנת תקנ"ח על שו"ת פרי תבואה — יש ממנו תשובות נדפסות בספר כתר כהונה סי' נ"ט, ובס' פרי תבואה סי' נ"א, נ"ב ונ"ג וגם חרושים בכ"י על כתובות (אוה"ס לכן יעקב) נח נפשי בקראקא י"א סיון תקנ"ט (עיה"צ).

ה) הגבירה מרת נייט שי אשת הרב הקצין מוה' משה מואלקווי נכד הגאון בעל אור יקרות מ' נפתלי הירץ מואלקווי (מכתב הג'ר יצחק אהרן ז"ל אבד"ק לבוב).

להרב מ' משה אויערבאך בן :

הגאון מוה' מנחם מענדל אויערבאך אבד"ק קראמאשין, הסכים בשנת תצ"ג ע"ס שתי הלחם להר"מ חגיז וע"ס אכן שהם ומאירת עינים והתם „מנחם מענדל בהנגיד מ' משה נ"י אויערבאך אבד"ק קראמאשין „ובשנת תקי"ב ע"ס איר חכמים לר' בנימין ק"ב ובאעה"ח „מנחם מענדל מקראמאשין" אשתו בת הגביר החריף מ' איצק פרנס ומנהיג בק"ק פוונא וקראמאשין (ג"ש ל"ו ע"א) שיבוא זכרה לפנינו באות יו"ד.

להגאון מ' משה מהוראדנא בן ובת :

א) הרב מוה' חיים בהוראדנא (הק' ס' תפארת למשה) אשתו היתה נכד הג'ר ישראל סוינחער אב"ד בק' לויצק (ס' סמיכות חכמים דף ט').
ב) אשת הגאון הגדול מ' ברוך הכהן ראפפורט אבד"ק פיורדא, הנקוב לתולדותיו במשפחת ראפפורט לפנינו.

להג'מ ישעיה אבד"ק קאוולי בן :

הרב מוה' זכריה (הקדמת ס' מגלה עמוקות).

להרב מ' משה הבהן בן :

התורני מוה' יהושע העשיל הבהן, בס' אסיפת הבהן מאביו יש חירושי תורה משמו.

להרב מ' יצחק הכהן בן :

הגאון מוה' אברהם הכהן אבד"ק טרלא ונאמן דד' ארצות, חבר שו"ת בית אברהם וגמ כשר, והסכים ע"ס תבנית הבית בשנת תק"ה.

להרב מ' מרדכי הכהן הכהן בת :

מרת רחל אשתו הראשונה של הגאון מוה' יעקב ישראל המכונה יעבץ מעמדין ובסדר התפלה שלו בהקדמתו מזכיר את טוב פעלה.

לד' אריה ליב מבוטשאטש בן ובת :

(א) הרב מו"ה זכריה מענדל אב"ד בק"ק פאדהייץ, היה תלמיד הגאון בעל פני יהושע וחבר ס' זכריה משלם, זכריה המבין ומנורת זכריה, נפטר בפרקפורט דאדר ערב חנוכה תקנ"ב (תג"ב).

(ב) מרת שפרה אשת הגאון מ' בעריש אבדק פאדהייץ בהגאון בעל פני יהושע הסכים בשנת תק"א על הדפסת שו"ע חו"מ עם הסמ"ע והש"ך והמ"ז בפפד"מ ויש ממנו תשובה בקונ' שאלת חכם בשו"ת ר"ח הכהן. גם קונטרס חוקת אבהתא בס' תשע שיטות לבנו הג"מ צבי הירש, נפטר בכרלין כ"ב חשון תק"ה (כלילת יופי).

מ

לה"ר חיים קציגלינבוויגין בן :

הרב מוה' מאיר, הוא מאיר בר"ח ר"ש—ר"ת בר חיים ר' שעי"ם—הנקוב בס' עיר תהלה בזכרון האלופים אנשי השם שהיו בברוקס במאה הששית, אשתו מרת יענטא היתה בת הרב מ' ראובן (הקדמת ס' מנחת אהרן לבנו).

לה"ר צבי אפמער בן :

הרב מוה' אליה נפטר בשנת תצ"ו (ג"ש) ואשתו היתה בת דודו אחי אביו מוה' שמואל פו"מ בפוזנא (ג"ש) :

להפרנס מ' שמואל שלשה בנים ושלשה בנות :

- (א) הרב החריף מוה' יעקב נפטר בחיי אביו בשנת תס"ג (ג"ש).
- (ב) הרב החריף מוה' יוסף נפטר בשנת תקי"ט (ג"ש) אשתו היתה בת הגאון מוה' אהרן חתן הש"ך, ועל מקומה תבוא לבית אבותיה.
- (ג) הגביר החריף מוה' יצחק איצק פרנס ומנהיג בפוזנא וקראטאשין ושם נפטר בשנת תצ"ג. וכל מעשי תקפו אשר קרהו עם מלך שוועדין הלא הם כתובים על ספר גדולת שאול.
- (ד) אשת הרב מ' אליה בן דודה מוה' צבי אפמער.

(ה) אשת הרב החרף מוה' צבי בהגאון ה' מרדכי אבד"ק קראטאשין .
(ו) אשת הרב החרף מוה' משה בהגאון מ' זלמן נין ונכד להגאון בעל שארית יוסף (ג"ש) .

להג"מ פנחס מלייפניק שני בנים :

(א) מו"ה גבריאל בניקלשפורג .
(ב) הגאון מוה' יעקב אב"ד בק"ק איטינגען והמדינה, הסכים ה' ניסן תקנ"ג ע"ס קצות החושן ד' לבוב וחתם „יעקב לבית קצינעלינבויגין אבד"ק איטינגען והמדינה" והשאיר אחריו בכתובים ס' ישועות יעקב חידושי הלכות חמשה כרכים (אוה"ס לכן יעקב) נפטר בשנת תקנ"ו (צונץ בלוחותיו) .

להג"מ אליעזר קצינלינבויגין שני בנים :

(א) הרב מ' שאול (הקדמה לס' שער נפתלי) .
(ב) הגאון מוה' נפתלי הירש קצינלינבויגין, היה אב"ד בפּרנקפורט דאדע, ואח"כ נתקבל לגליל עליון ריין, חבר ס' שער נפתלי על הלכות פו"ר ואישות ונדפס כפפד"מ בשנת תקנ"ו, שם הסכים בשנת תקמ"ד ע"ס חומרי מתנייתא לר' גדליה ליפשיץ, בשנת תקנ"ד ע"ס ראש יוסף להגאון בעל פרי מגדים, בשנת תקנ"ח ע"ס ורע אברהם על ספרי, בשנת תקס"א ע"ס פרי מגדים, ומתכמתו זאת נראה שבא אחר המחבר למלא את מקומו כפפד"מ, בשנת תקס"ג ע"ס קרן אור וע"ס בחינת עולם עם פירוש לקוטי צבי, ובהיותו בגליל ריין הסכים בשנת תקפ"ב ע"ס לשון הוהב להג"מ דוד מעבלי שיף, נפטר בווינצענהיים בשנת תקפ"ג (צונץ) אשתו מ' רחל היתה בת הקצין פו"מ מ' פייבל מגלוגא (הק' ס' שער נפתלי) .

להקצין מ' שלמה זלמן קצינלינבויגין בת :
מרת רבקה אשת הגאון המפורסם מוה' ישראל ליפשיץ .

לר' נחום ב"ר דוד מקאצק שני בנים :
המופלג ומפורסם מוה' בגימין ביניש (כתב יחש מנכרו) .

להג"מ יוסף תאומים שני בנים :
(א) הגאון מוה' שאול פייבל תאומים אב"ד בק"ק אוסמראווצי על כסא אביו (הק' ס' דמש"א על הגדה של פסח) .
(ב) הגאון מ' אריה ליב תאומים אבד"ק בראדי והקריין בעהמח"ס גור אריה יורא, אילת אהבים וס' יעלת חן (שה"ג החדש אות ל') .

להג"מ יצחק יוסף תאומים שתי בנות :
(א) מרת איידל אשת הרב מוה' יואל וואלף בהגאון מ' דוד בעל קרבן העדה ומובא למעלה במשפחת מירלש .

(ב) מרת שרה היתה אשת הגר שאול אבד"ק פֿפֿר"א הבא לבית אבותיו בדור הזה ואח"כ נשאת להג"מ וואלף אייגר אבד"ק לייפניק (תולדות רע"א) נפטרה בברלין ג' חשוון תקע"א (תג"ב).

לר' צבי הירש מזבארז בת:

מרת אסתר אשת הגאון מוה' אלכסנדר סענדר מרגלית אבד"ק סטנאב הבא לתולדותיו במשפחת היילפרין למעלה.

לר' דוד הכהן בן:

התורני המופלא מ' זאב וואלף הכהן בוכנר מבראדי, חבר ס' שירי תהלה צחות המליצה וזכר המליצה.

להג"מ אליעזר ליפשיץ שלשה בנים:

(א) הגאון מוה' ישראל ליפשיץ אבד"ק קליווא הנוכר היה תלמידו של הגאון מוה' יחזקאל קצינלינפויגין אבד"ק אה"ו, והיה אבד"ק קליווא והמדינה, חבר ס' אור ישראל * ע"ד הגמ אשר סדר בקליווא שיצאו רבני פֿפֿר"מ לערער אליו ואז קמו הגאונים שברור ההוא ובאו איש איש ממקומו בכתבי תשובותיהם הנדפסות בספר הזה להצדיק צדיק ולהגיד ישרו בשער כי בן עשה, בן חבר ביאור רחב על שו"ע אה"ע, וגם ס' כנסת ישראל על חו"מ ע"ד כנה"ג (הקדמתו ל"ס אור ישראל) הסכים בשנת תקל"ו ע"ס רגל ישרה על רש"י בש"ס לבנו הג"מ גדליה וע"ס חומרי מתנייתא, ועל ס' אהבת חסד על אדר"ן ד' אמ"ד. —

(ב) הגאון מוה' שלמה זלמן ליפשיץ, הסכים בשנת תק"מ ע"ס חומרי מתנייתא.

(ג) החסיד מוה' יודל (הקדמת ס' רגל ישרה).

להג"מ יעקב הלוי מקראו בן ובת:

(א) הרה"ג מוה' אברהם הלוי אב"ד בק"ק עמדין (קריה נאמנה 216).

(ב) אשת הגאון הישיש מוה' יוסף משה שמחה הכהן ראפפורט אב"ד בק"ק ליובטס בליטא, ובק"ק זמיגראד, לענטשנא ואונצדארף במדינת הגר, הנקוב לתולדותיו במשפחת ראפפורט לפנינו.

להג"מ יצחק לנדא מקראקא שני בנים ובת:

(א) הרב מוה' אריה ליב סג"ל לנדא, היה דיין באפמא ומוזכר בפנקס שם בשנת תפ"ז ות"צ ותק"ו, חתום בועד ד"א שהיה בעיר משליץ בדבר מעות א"י ח' אלול תק"ב בתור נבחר מלכוב „ארי' ליב סג"ל לנדא מלכוב" הסכים בשנת תקי"ב ע"ס שערי בנימין לר' בנימין זאב אשכנזי.

(* ראה ברש"י אות א' 474 36 והדמיסו בעיר מושבו קליווא בשנת תק"ל 4° (שלא נדפס שם ספר מלכוד ס' אור ישראל הזה). ש.

ב) הגאון מו"ה יעקב סג"ל לנדא, היה אב"ד בק' מרלא ואח"כ במרניפאל וגליל פאדאליע מוזכר בפנקס אפמא בשנת ת"פ, הסכים בשנת תפ"ד כחודש ניסן בועד יערסלב ע"ס יפה מראה עם כבוד חכמים על מדרש רבה וחתם „יעקב לנדא חוב"ק מרלא לע"ע" בשנת תקי"ב ע"ס שערי בנימין וחתם יעקב בהג"מ יצחק לנדא חוב"ק מרניפאל וגליל פאדאליע" בשנת תקי"ז ע"ס פורת יוסף להגאון בעל הפר"מ, בשנת תקכ"ט ע"ס שבט מישראל על תהלים, ובשנת תקל"ג ע"ס תפארת ישראל להג"מ ישראל יפה משקלאב. —

ג) אשת הגאון החריף מו"ה יוסף הלוי איימינגא אבד"ק ראהמין וחמעלניק בהגאון מ' יהודא ליב איימינגא ר"מ בלבוז (כלילה יופי דף קכ"ז ע"ב) ועל מקומו יבוא במשפחת ראפורט לבית אבותיו.

להרב מ' אברהם לנדא שלשה בניו:

א) הרב מו"ה יוסף סג"ל לנדא, מוזכר בפנקס ח"ק דאפמא שנתקבל לח"ק בשנת תפ"ז והיה אב"ד בק"ק עיר חדש, הסכים ע"ס כתר אהרן על בחינת עולם בשנת תקס"א.

ב) מהר"ר דובער סג"ל לנדא מוזכר בפנקס ח"ק דאפמא בשנת תפ"ז והפ"ח.

ג) הגאון מו"ה חיים סג"ל לנדא מרבני בראד ואח"כ נתקבל לק"ק פודקאמין, בכראדי הסכים בשנת תקל"ב ע"ס שבט מישראל, ובשנת תקל"ג ע"ס תפארת ישראל והתם „חיים סג"ל לנדא מבראדי" ובפורקאמין הסכים ע"ס באר יצחק על תיקוני זהר בשנת תקל"ז וע"ס אגודת אוזב להמ"מ מקרעמניץ בשנת תקמ"ב, וע"ס אהל רחל דרוש בשנת תקמ"ח וחתם „אבד"ק פודקאמין" חשובותיו נמצאו בס' אור ישראל מקליווא, ובתשו' הג"מ סענדר מרגלית, אשתו היתה בת הרב הקצין מ' יעקב באב"ד מבראדי (הקדמת ס' מגן דוד) (*).

להרב הקצין מ' יהודא לנדא בן:

הגאון המפורסם בדורו מהר"ר יחזקאל סג"ל לנדא אב"ד בק"ק יאמפלי ופראג בעהמ"ח ספרי הנודע ביהודא והצלח" אהבת ציון ודורש לציון הסכים בשנת תק"ה ע"ס ספתח העולמות וחתם „יחזקאל בהרב הנגיד מ' יהודא סגל לנדא" ובשנת תקי"ב ע"ס שערי בנימין חתם „חוב"ק יאמפלי". בשנת תקי"ג על חפ"ז אה"ע ד' זאלקווי וע"ס אכן העוזר על ש"ס בשנת תקי"ז ע"ס מעיל צדקה, להג"מ יונה לנדסופר, בשנת תקכ"ד ע"ס מאמר קדושין על חו"מ בשנת תקכ"ז ע"ס אור הגנוז להג" בעל פמ"א בשנת תקכ"ז ע"ס תוספת שבת, בשנת תקל"ה ע"ס אור חדש להג"מ אלעזר מקעלין, ובשנת תקל"ח ע"ס קרבן ראשית להג" מהר"ל מרגלית וחתם „יחזקאל סג"ל לנדא חוב"ק פראג" נולד להוריו ח"י חישון

(* ס' מגן דוד (שבהקדמתו מצא המחבר שם אשת הר"ח) לא נודע לי. ש.

שנת ד'ע"ת והארץ ימים עד ט"ב אייר תקנ"ג (הק' ס' נוב"י) אשתו ט' ליבא
היתה בת הג"מ יעקבא מפראג .

להרב ט' יחזקאל במ' צבי שני בנים :

(א) הרב מוהר"ר בנימין וואלף סג"ל לנדא, מוזכר בפנקס אפטא משנת
תע"ו עד תק"ה והיה אבד"ק קרעשוב אשתו היתה בת הגאון מ' יעקב יוקל הלוי
הורוויץ בהגאון מ' מאיר הלוי הורוויץ משיקטין (רצי"מ מיכלואהן).

(ב) הרב המאה"ג מו"ה יוסף סג"ל לנדא, מוזכר בפנקס אפטא משנת
תע"ו עד תקט"ז היה אב"ד בקלויז באפטא ואח"כ נתקבל לזאלקווי ומשם לבראדי,
הסכים בשנת תקי"ב על שו"ת בית אברהם לר"א הכהן מטרלא וחתם „יוסף
בהרב המפורסם מו"ה יחזקאל סג"ל לנדא" ובשנת תקי"ז ע"ס מצנפת בר בין
רבני בראדי וחתם „יוסף מזאלקווי בהגאון מוהרי"ח לנדא" .

להקצין מ' מרדכי באב"ד בן :

הרב מוהר"ר מנחם מענדל מבראדי, הסכים בשנת תקי"ב עם רבני
גליל לבוב ע"ס שערי בנימן וחתם „מנחם מענדל בהנגיד מ' מרדכי באב"ד
מבראדי" .

לה"ר יעקב באב"ד שלשה בנים ושלוש בנות :

(א) הרב הגדול מוה' ישכר בעריש ונקרא ר' בעריש ר' יעקלש, מובא
בהקדמת שו"ת ברכת יעקב .

(ב) הגאון מ' יצחק באב"ד מבראדי, הסכים בשנת תקי"ב עם רבני בראדי
ע"ס שערי בנימין וחתם „יצחק בר"י באב"ד" .

(ג) הג' המפורסם מו"ה שמואל ר' יעקלש מבראדי .

(ד) מרת פראדל אשת הגאון מ' נפתלי הירץ אבד"ק קאוולי ורובנא
רבתי, נקוב לתולדותיו במשפחת ראפפורט .

(ה) אשת הגאון מו"ה חיים סג"ל לנדא אבד"ק פודקאמין המוזכר למעלה
בדור הזה .

(ו) מרת רייצא אשת הגאון מו"ה יצחק הלוי הורוויץ אב"ד בק"ק
הארחוב, גלוגא, בראדי ואה"ו, הסכים מבראדי בשנת תקי"א על הדפסת ש"ס
באמ"ד בשנת תקי"ד ע"ס הוספת שבת, וע"ס עמרת ראש, ובשנת תקכ"ה ע"ס
משנת חכמים על משניות, באה"ו הסכים ע"ס סה"ד בשנת תקכ"ו, וע"ס הארוך
מש"ך בשנת תקכ"ז, יש ממנו תשובות בנוב"י קמ"א ח' יו"ד סי' מ"ד ובאה"ע
סי' ס"ז וע"ו ובס' אור ישראל דקליווא סי' ט"ז, ק', ק"ה ול"ד, ובס' דברי
שאל סי' ס"ה, ודבריו מובאים בס' הפלאה והמקנה, בס' מכתם לדוד להגרד"מ
מהארחוב ובראדי (דף ח') בשו"ת ר"ח הכהן ח' אה"ע סי' י"ב וכ"ד, בשאלה
יעבץ ח"ב סי' ס', בפתחי תשובה אה"ע סי' ק"ע, בס' לקוטי צבי סי' קע"ח,
ובעמרת צבי על סנהדרין השאיר אחריו חידושים בכ"י ונפטר באלמינא ביום ג'

ו' אייר תקכ"ז לפרט ר' ב'י'נ'ו' יצ'ח'ק' ה'ל'ו'י' והג"מ אברהם משלם הספירו, ונדפס הספרו בספרו דף ל"ח.

להרב מ' וואלף מסקאליש בן :

הרב המפורסם פרנס פ"א מו"ה ישכר בעריש (בס' בגדי הקודש ותג"ב).

להרב מ' דוד בדובראוויץ בן ובת :

(א) הרב מו"ה מענדל אב"ד בקאזאנהורדאק, התן הג"מ אהרן אב"ד בק"ק דאוידהורדק (הק' לס' אוהל יוסף על השער).

(ב) אשת הגביר מו"ה יצחק יחיאל מיכל (הק' ס' אגודת אוזב).

להג"מ יעקב יוקל הורוויץ שני בנים ובת :

(א) הגאון מו"ה מנחם מאנץ ריש מתיבתא בלבו, ונפטר שם ביום ש"ק י"ט שבט תקכ"ה (מצ"ק צ"ד) בס' לוחות העדות נדפסו מכתביו משנת תקי"ד להגאון מ' יהונתן אייבשיץ ולימין צדקו. —

(ב) הגאון מוהר"ר יצחק הלוי הורוויץ אבד"ק אה"ו הנזכר למעלה ברור הזה.

(ג) אשת הרב מו"ה בנימין וואלף סג"ל לגרא מאפטא הנזכר מקודם ברור הזה, (רצ"ט מיכלאָהן).

להנגיד מ' שאול מחעלמא בת :

מרת ס' ערל אשת הרה"ג מו"ה דובעריש אב"ד בק"ק וואלאמשיסם (הקדמת ס' שו"ת מנחת משה).

להג"מ ישכר בער בן :

הרה"ג מו"ה שלמה התן הגביר מ' צבי הירש מפעטרקאב (הק' ס' ברית אברהם).

להגאון מ' בעריש עישקעלס בן :

מוהר"ר בעריש נולד לאביו מאשתו השניה אחר מיתו ונקרא בשמו (הקדמה לס' עמרת ראש).

להג"מ שמחה הלוי בת :

מרת עכ"ס אשת הגאון הצדיק מוה' יוסף קצינלינפויגין אבד"ק בריסק הבא לתולדותיו בדעת קרושים (ס' היחש לנכדה).

להג"מ שאול מאמשטרדם שני בנים ושהי בנות :

(א) הגאון מו"ה יעקב משה. הי' אב"ד בק"ק ווילהען, שם הסכים על ספר יסוד עולם שהו"ל ר' ברוך משקלאב. ובכנין אריאל (ח"א דף ל"ט מ')

נדפס ממנו חילוק בפלפולא דאורייתא שדרש בוילהען. בשנת תקנ"ג נתקבל על מקום אביו באמשטרדם. שם הסכים ע"ם דגול מרכבה להגרי' לנדא בשנת תקנ"ד ואחריו היותו עשרים ושתים שנה לאב"ד באמ"ד נפטר שם במ"ו אדר השני שנת תקע"ה, אשתו שרה בת דודו הגאון מ' צבי הירש נפטרה ח' אלול תקס"ב.

(ב) הרב מ"ה ארי' ליב מוכירו אביו בספרו בנין אריאל חלק בית תלמוד (דף מ') אשתו חנה היתה בת הגאון מ' יעקב ישראל המכונה יעבץ.

(ג) אשת הגאון מוה' מאיר יעקב בהגאון מ' פנחס הלוי הורוויץ אבד"ק פפד"מ ויש מחידושו במס' שבת וקירושין בסוף ס' הפלאה לאביו ז"ל (מוכא למעלה).

(ד) אשת הגאון מוה' אלעזר אב"ד ב"ק זאלאוויץ בהגאון מ' יצחק הלוי הורוויץ אבד"ק אה"ו, מוכא בשו"ת תפארת צבי אה"ע סי' ג' (הקרמה לס' חיי אריה לנכדו).

(ה) אשת הגאון מ' אברהם כהנא אבד"ק ברעסטיץ (ק"ג 289).

להג"מ צבי הירש ברלין שלשה בנים ובת:

(א) הרב הג' מוה' שאול אב"ד בק"ק פרנקפורט דארר ומדינת שלעזיען: חבר ס' בשמים ראש* וכסא דהרסנא, מצפה יקתאל**). והגהות לס' אור זרוע, ונאסף אל עמיו בחיי אביו יום א' כ"ג חשוון תקנ"ה (תנ"ב) הסכים ע"ם ככב יעקב בשנת תקכ"ב וחתם, שאול בהג"מ צבי הירש חוב"ק פפד"א אשתו מ' שרה היתה בת הג"מ יצחק יוסף תאומים וגפקדה למעלה.

(ב) הגאון מוה' שלמה אבד"ק פרענצלווי ואח"כ בשנת תקנ"ב נתקבל לאב"ד בק"ק לונדון ושם האריך ימים בכבוד ועושר רב (***) ונפטר זקן ושבע

* ספרו בשמים ראש (ברלין תקנ"ג) שהגיש לכבוד אביו הרצ"ה, נמצא כעת באספת פרידלאנד במוזעאום האויאטי פה קמ"ר והוא כתב עליו הגהותיו כגליונות הספר, ובאווה מקומות הוא אומר כי נשמט מהטרפס (ראה ברשי' ק. ט. אות ב').

** מצפה יקתאל (ברלין תקמ"ט 4°) כולל השנות על ס' תורת יקתאל (ברלין תקל"ב fol. 12°) באספת פרידלאנד נמצאים שני אלה הם גם הקונטרס שלום רב שנדפס כאלטונא תקמ"ט (10 דף) ותשובת הרב שאול עם תשובת אביו הרצ"ה (ברלין תקמ"ט 8°). כן נמצא פה הקונטרס כתב יושר שכתב להצדיק את הר' נפתלי הירץ ווייל בדבר מכתביו דברי שלום ואמת. על שער הקונטרס לא נזכר שם המחבר, גם לא מקום ושנת הדפוס (ברלין תקנ"ד 8°). בשנת תקנ"ב הוציא הר"ש לאור מודעה ודוגמא מס' בשמים ראש בשם ערוגת הבושם (בערלין 4°), היתה למראה עיניו בבערלין, ואיננה פה. כן לא נמצא פה הקונטרס זאב יטרוף שיצא לאור נגד ס' בשמים ראש (פ"פ דאדר תקנ"ג 8°) ראה על דבר הספרים הנזכרים מה שכתב הר"א לאנדרסוטה בספרו תנ"ב (וע"ד הגהות הר"ש לס' אור זרוע ראה ברשי' אות א' 447 X).

ש.

*** והניח אחריו אוצר ספרים רבים ויקרים, כמה אלפים נדפסים עם קמ"ה כרכים כתבי יד ובהם ספר סיני מהרב אברהם בר ברוך אחיו של מהר"ם (ראה מאמרי); לתולדות מהר"ם

ימים ער"ח כסליו שנת תר"ג*). ואשתו מ' רבקה ממשפחת קענינסבערג נפטרה בת שבעים שנה יום ד' ו' תמוז תקצ"ב (תג"ב).
ג) הרב הג' מוה' מעבלי בפטרקאב ושם נפטר ושם אשהו ולאמה (תג"ב).
ד) מרת שרה אשת ב"ר הנ"מ יעקב משה אבד"ק ווילהען ואמשטרם שנוכר מקודם.

להנאון מ' יצחק הלוי מקראקא שני בנים:

א) הגאון המפורסם מו"ה מרדכי הלוי. היה בנוער ימיו אבד"ק זאלאוין, ושם הסכים בשנת תקל"ד ע"ס גבעת שאול ובו גם שו"ת ממנו סי' ק"מ. ס"ז. צ"ד וקי"ב. וחידושי הורה בקו"ב אחרון, אח"כ נתקבל לאב"ד ור"מ בק"ק מיקמין והגליל, ושם הסכים בשנת תקמ"ה ע"ס דברי קהלת. בשנת תק"ן ע"ס רוזוי גליון. בשנת תקנ"ג ע"ס נחלת עזריאל, בשנת תקס"ג ע"ס עמודי שמים. בשנת תקס"ה ע"ס שאגת ארי' על מכות, ועל שירי תהלה לרו"ו בוכנר, נפטר במיקמין זיון אייר תקע"ז (אבני קודש 58), אשתו מ' גיטל היתה בת הרב הגביר מ' יעקב יוקל כהנא שפירא מלאגורנא נין ונכד להגאון מ' יצחק בר' דוד שפירא מקראקא.

ב) הגאון מו"ה צבי דוד היה תהלה אב"ד בק"ק שערבשין ואח"כ נתקבל לראב"ד בקראקא, בימים ההם נקרא הרב הגאון מ' משה שלמה זלמן מווארשא לאב"ד בקראקא, וכאשר ראה לאחר התמנותו כי חלק לב העם, ובני קראקא אינם נוטים כלם כאחד אחריו, עזב את העיר ושם לעיר מגורו. אך לא החפטר ממשמרתו והראב"ד מ' צבי דוד היה כמקום רב תחתיו בקראקא בכל משך ימי שבתו בווארשא ואחרי מות הג"מ משה שלמה זלמן, או נתמנה הרב מ' צבי דוד אחריו לאב"ד בקראקא, מלבד רוב גאונו בתורה ובחכמה כאשר יתארנו הגאון מפעטרקוב בספרו שו"ת בית אברהם (חלק אה"ע סי' ס"ד) „הרב הגאון החכם השלם אוצר בלום המפורסם בכל אפסים" נודע לתהלה כמוב לבו ונדבת רוחו וצדקות פורונו בישראל. נאסף אל עמיו בקראקא וקן ושבע ימים ביוב א' י"ד טבת שנת תקצ"ב.

לה"ר משה מואלקווי שני בנים:

א) הגאון החסיד המפורסם מו"ה מרדכי זאב אורנשטיין אב"ד בק"ק יאספלי ולבוב ושם נפטר ב' שבט תקמ"ז. ביאספלי הסכים בשנת תקל"ד ע"ס

ב"ב מרוטנבורג" ב„המליץ" שנה זו 27 №), והקדישם לבית המדרש דקהל אישכנזים בלודוון, רשימת הכתבי יד הוציא לאור, בשפת אנגלית, הר"א נייבוער, (אוקספורד תרט"ו 8°).

(*) לזכרון פטירתו של הרב שלמה, טבעו — ראשי קהל עדתו — מטבעת זכרון (מעדאליע) ועליה כתובים שלשה טורים אלה:

„לזכרון פטירת אד"ט'ר ה'ה'ג מוה' שלמה זצ"ל, כ"ז מרחשון תר"ג לפ"ק".

„ארבעים שנה היה רועה את צאן קרשים פה".

„ימיו היו אחד ושמונים שנה".

שכח מישראל. בשנת הקל"ד ע"ס ככב יעקב, בלבוב בשנת תקל"ז ע"ס עמרת ראש. בשנת הקל"ח ע"ס קרבן ראשית. וע"ס באר יצחק על ת"ו, בשנת תק"ט ע"ס מים יחוקאל, בשנת תקמ"א ע"ס רב פנינים ושושנה זעמקים להפ"מ. בשנת תקמ"ב ע"ס כתר אהרן וע"ס אגודת אווב להמ"מ מקרמעניץ ובשנת תקמ"ד ע"ס ברכת יעקב.

(ב) הרב מו"ה משלם זלמן אב"ד בק"ק פאטארין. נפטר בן מו"ב שנה והניח אשתו מעוברת ותלד בן הנקרא בשמו אחריו.

להרב מ' חיים מהוראדנא בן:

הרב מוה' שלמה* בהוראדנא, הסכים בשנת תקי"ב ע"ס שערי בנימין. ובועד מיר בין רבני ליטא הסכים על החרם נגד הגר"י אייבשיץ, כתוב בפנקס ד"א שהבע מכלל המדינה סך עצום שהפרישו אביו זקנו הגאון ואמו זקנתו מרת נחמה יהי' קרנא לרוחא משתעבר לעולמיה כו' ויצא הפס"ד בשנת תקכ"א מרבני ד"א כועד סלוצק שגוף החוב שמנת אלפים ושני מאות ר"מ עם הרוחים עשרה למאה לשנה מזמן הועד שבחאטסק הוא חוב גמור—הוא הוציא לאור את הספר הפארת למשה לזקנו הגאון ז"ל בשנת תקל"ז.

להרב מ' זכריה בן:

המופלג הנגיד מו"ה ישראל פינליש בלבוב, כתב הקדמה לס' מגלה עמוקות על התורה לזקנו הגאון מ הר"ן שפירא שנרפס בלבוב תקנ"ה וחתם, נכד להני הרי צנתרי דדהכא פיוא מאורי הגולה מוהר"ן שפירא בעהמ"ס מגלה עמוקות ולהגאון מוהר"ר העשיל ולה"ה אבד"ק קראקא".

לרג"מ דובעריש מפאדהייץ בן ובה:

(א) הגאון מו"ה צבי הירש רוזאניש אבד"ק לבוב בעהמ"ס השע שימות** נפטר שם ז"ך כסליו תקמ"א.

(ב) מרת שרה אשת הגאון מ' צבי הירש אבד"ק בוסק (הק' לס' זכר ישעי').

להר"ר מ' מאיר בן:

הגאון החריף מו"ה אהרן מכריסק תלמיד הגאון בעל אור חדש (מאורי אש פ' בהר) חבר מ' מנחת אהרן על מס' סנהדרין, ובא בהסכמה ע"ס שלמי

(*) הוא החתום בשער הם' עקרים ד"ו ש"ד. ע"ש הגהות כת"י זקני הר"מ כנזכר בעמוד 106.

(**) נרפס בלעמבערג תק"ס 4° ברפוס אשתו הרבנית מ' יהודית (נמצא בקהלת משה) ש.

שמחה על האשרי נפטר יום ג' כ"ג חשוון שנת תקל"ח, אשתו מ' שינא היתה בת הגאון מ' יעקב הלוי אבד"ק ברעזי, בארקי ופאפענהיים באשכנז בהגאון מוה' אברהם הלוי מק"ק לויצק דו"ו של הגאון בעל המ"ו (ע"ס תולדות יעקב על ברכות על השער) ואשתו השני' מרת עכסה בת הגאון מ' משה אבד"ק הלויסק.

להר' אליהו שני בנים ובת:

- (א) הרבני המפורסם מוה' יוסף כפונא.
- (ב) הרבני המפורסם מוה' ליב.
- (ג) מרת מיכלא אשת הג"מ סענדר אבד"ק לעסלא ובסוף ימיו פרנס ומנהיג בקראמאשין (ג"ש).

להפרנס מ' איציק בן ובת:

- (א) הרב החרוף ובקי מוה' שאול כפונא (ג"ש ל"ו ע"א).
- (ב) אשת הגאון מוה' מענדל כהקצין פרנס דר"א מ' משה אויערבאך אבד"ק קאראמאשין הבא לבית אבותיו באות ח' למעלה.

להג"מ יעקב מאימינגען שני בנים:

- (א) הרב מוה' פנחס קצינלינבויוגין רב באימינגען (ג"ש).
- (ב) הרב הג' מוה' אליעזר קצינלינבויוגין* שנקרא בשם ר' אליעזר ריסער חתן הגאון מוה' רפאל הכהן אבד"ק אה"ו, חבר ס' זכר צדיק פרשת גדולת חותנו ותולדותיו (ג"ש).

להרב מוה' שאול בן:

הגאון מוה' בנימין קצינלינבויוגין, הי' אב"ד סמטור, גלהויען וקאראמאשין חבר ס' אור חכמים חידושי הלכות, ולב חכמים חידושי אגדות נדפס בפפד"א בשנת תקי"ב, ובהקדמתו כתב שחבר ספרו להזכיר שמו כי לא זכה לבנים, ובאעה"ח "הצעיר בנימין ב"מ שאול נר"ו לבית קצינלינבויוגין אבד"ק סמטור". גם חבר ס' מנורת זהב שהוא שם כולל לשבעה ספרים ונדפס בדיהנפורט שנת תקל"ג בהסכמת הג"מ יצחק יוסף תאומים שזכנה להמחבר, "שאר כשרי מזרע זקני הג' מוהר"מ פארווא" הסכים ע"ס פעמוני זהב על תהלים לר' דוד ב"ר יוסף ווינער שנדפס בפיוורא תקכ"ט וחתם "בנימין לבית קצינלינבויוגין אבד"ק סמטור וגלהויען ורבד"ק קראמאשין" ע"ס חגורת שמואל על הלבוש וכא עה"ח בשנת תקל"א "בנימין לבית ק"ב אבד"ק גלהויען וקראמאשין" וע"ס אור ישרים על עין יעקב בשנת תקל"ו וחתם "בנימין לבית ק"ב מקראמאשין" כן הסכים ע"ס תורת משה דרוש בשנת תקמ"ז.

* הר"א ליור לקא"ב נפטר בש' תקפ"ה, והניח אחריו קובץ כתבים וזכרונות, שבאו באוצרות חיים, ונדפסו איזה מהם ע"י הר"א נייבוער בהמגיד תרכ"ח. וע"ד אוצר ספריו ראה צוין צור גא"ל עמ' 248.

להג"מ ישראל ליפשיץ מקליווא שני בנים :

(א) הגאון מוה' גדליהו ליפשיץ, היה אב"ד בק"ק חאדוויש ואוכרצישק, חבר ספר רגל ישרה על רש"י בש"ס, ס' חומרי מתניתא וכנסת ישראל ונפטר בשנת תקפ"ו, אשתו מרת קיילא היתה בת הרב מ' צבי הירש הלוי (הקדמה לס' כנסת ישראל).

(ב) הרב הגדול מ' שלמה ליפשיץ הגיה ס' אור ישראל לאביו ז"ל ובא בהתנצלות ע"ז בראש הספר בשנת תק"ל.

לה' בנימין בינוש בן :

הרב המאוה"ג מוה' יהודא אב"ד בק"ק וויסקא דליטא (כתב יחש מנכדו).

להג"מ שאול פייבל תאומים שני בנים :

(א) הגאון החריף המפורסם מוה' ברוך תאומים פרענקל, בו יתפאר הנאון מוה' דוד מעבלי מליסא בספרו מכתם לדוד שהיה מגדולי תלמידיו, אחריו למד תורה מהגאון מוה' יהודא ליבר ב"מ בנימין מקראקא, אח"כ נתקבל לאב"ד ור"מ בווישניצא, שם הסכים בשנת תקנ"ה ע"ס צמח לאברהם וחתם „חוב"ק ווישניצא והגליל" משם נתקבל לאב"ד ור"מ בק"ק לייפניק, היא העיר שהריבין בה תורה לתלמידים וחבר את חבריו „שו"ת ברוך מעם" עמרת חכמים, הגהות על הש"ס הגהות על שו"ע או"ח יו"ד וח"ט, ושם הסכים באלול תקפ"ב ע"ס תולדות אברהם להרב מ' אברהם אבד"ק גלוגא ואולינוב, וארכו ימי שבתו בלייפניק עד אשר נקרא אל השמים בשבעה בתמוז בשנת צ"ה וצוקה לנו היא שנת תקפ"ח (אבני קודש 48) אשה נעוריו היתה בת הרב מ' יהודא פרנס מווישניצא, והשניה בת הגאון מוה' צבי יהושע הלוי בהג"מ שמעלקא הלוי הורוויץ וחתנו של דודו הגאון מ' פנחס הלוי הורוויץ בעל המקנה והפלאה. — (עיין למעלה).

(ג) הרב הגביר עדיו לגאון מוה' אריה ליבוש תאומים פרענקל בעיר זאוויכוואסט (הקדמה לס' דמש"א על הגדה ש"פ).

להרב מ' אברהם הלוי מעמדין בן :

הרב המאוה"ג מוה' יצחק אייזיק הלוי, במות עליו אביו בימי נעוריו בא לוילנא ללמוד תורה ויקחהו הרב המפורסם מ' אליהו פעסלעס ויתן לו את בתו לאשה, ובמות אשתו הראשונה נשא את בת הרב אבד"ק פודקאמין. היה מיחידו מגולח אשר בוילנא ונפטר ך"ג ניסן תקס"ד (ק"ג 216).

להג"מ יוסף בר אברהם לנדא בן :

הגאון מוה' אלעזר סג"ל לנדא, היה אב"ד בק"ק טורבין, מוזכר בפנקס הח"ק דאפטא בשנת תקנ"ד ושם מנוחתו ככוד, אשתו מ' הדסה היתה בת הג"מ יעקב יצחק אבד"ק זאמושטש המובא למעלה במשפחת היילפרין.

להג"מ חיים לנדא אבד"ק פודקאמין בן ובת:

(א) הרב מוה' יעקב סג"ל לנדא בא בין החתומים על חומשי רש"ד
בבראדי בשנת הקמ"ד.

(ב) מרת רעכל אשת הרב המופלא ומפורסם מוה"ר שמואל בהרב מ'
חיים ב"ר שבתאי מוויילנא ושם נפטר י"ט אלול תקע"ח (ק"נ 228).

להג"מ יחזקאל בעל נוב"י שלשה בנים ובת:

(א) הגאון המפורסם מוה' שמואל סג"ל לנדא ראב"ד בפראג, חבר ס'
שיבת ציון ורבים מחידושו בספרי אביו, הסכים בשנת תקנ"ו ע"ס דברי התענוגים
בשנת תק"ע ע"ס שמן המאור, נפטר בפראג כ"ח תשרי תקצ"ח, אשתו מרת
הינדכה היתה בת הגאון מ' פייבש אבד"ק קעלין המוכר במשפחת היילפרין
למעלה.

(ב) הגאון החרוף מוה' יעקב קא בבראדי, חידושו מובאים בספרי אביו
ז"ל, הסכים על הדפסת חומשי רש"ד בשנת תקמ"ד וחתם יעקב קא בהגאון
פראג בבראדי, נפטר ג' אב תקפ"ב, אשתו רחל בת הגאון מ' יצחק הלוי
הורוויץ אבד"ק אה"ו נשאת אחריו להג"מ מנחם נחום קצינלינפויגין אבד"ק בירו
(ס"ם מגלת איכה שנרפס מחדש בוויילנא ועיין בדעת קדושים).

(ג) הרה"ג מוה' ישראל סג"ל לנדא.

(ד) אשה הגאון מוה"ר יוסף הצדיק זצ"ל אבד"ק פוויז הכא לתולדותיו
במשפחת היילפרין למעלה.

להרב מ' יוסף ב"ר יחזקאל לנדא ארבעה בנים:

(א) הגאון מוה' יעקב שמחה סג"ל לנדא האבד"ק אפטא, מוכר בפנקס
הה"ק שם, ויש מחידושו בס' מעון הברכות לאחיו וקוראו „אחי הגדול הגאון
מוה' יעקב שמחה אבד"ק אפטא".

(ב) הגאון המפורסם מוה' ישראל יונה סג"ל לנדא אבד"ק קעמפנא,
חבר ס' מעון הברכות על מס' ברכות ובעברו דרך סלאנים בחודש ניסן שנת
תק"ע הסכים ע"ס משנת ראב"י להגאון החרוף מ' אליעזר גראייעוור שם, ושם
אשתו גיטל בת הגביר הקדוש מ' שמואל זצ"ל מלוברשב שנהרג בק"ק חמעלניק
ושם מנוחתו כבוד.

(ג) הרב הגאון מ' אריה ליבוש אבד"ק קארעץ, מוכר בס' מעון הברכות
(דף מ"ז ע"ב).

(ד) הרה"ג מוה' אלכסנדר סענדר סג"ל לנדא בבראדי, בא בשנת תקמ"ד
ע"ה בפנקס רש"ד.

להר' בעריש ר' יעקלס בן:

הרב הנגיד מ' צבי הירש בבראדי, בשנת תקמ"ד הסכים על חומשי
רש"ד ומוכר בהק' ס' אור חדש על פסחים.

לה"ר יצחק באב"ד שני בנים:

- (א) הגאון מוה' יהושע העשיל בעשיל באב"ד אבד"ק לובלין ומרניפאל, אליו ערך תשובה הגאון מהר"י מליסא ונדפסה בסוף ס' נחלת יעקב בשו"ת סי' זיין.
(ב) הגאון מוה' נתן אב"ד בק"ק ראווי (מכתב הר"י לעונשמיין).

להר' שמואל ר' יעקלש שני בנים:

- (א) הרב המופלג החסיד מ' דוב בער באוסטרהא אשתו היתה בת הג"מ בצלאל הכהן אבד"ק אוסטרהא הכא לבית אבותיו למעלה (ס' ברוך מבנים אשר).
(ב) השר ונגיד המפורסם מוה' יוסף יוזפא (ס' ברוך מבנים אשר).

להפרנס מ' ישכר בעריש שני בנים:

- (א) הרב הג' מוה' אריה ליבוש בערינשמיין אב"ד בק"ק זבארו (הק' ס' אהל יוסף) ואב"ד בגאליציען בלאדמערין (הג"ב 116) בא בהסכמה בשנת תקמ"ב ע"ס אגודת אוזב להמ"מ מקרעמניץ.
(ב) הרב הנגיד המפורסם מוה' צבי הירש אלוף ומנהיג בכהמ"ד חיימים בבראדי (ס' בנדי הקדש על אבות).

להגביר מ' יצחק יחיאל מיכל בת:

- אשת הג"מ אליעזר אבד"ק הלוסק מובא למעלה במשפחת הג"מ יאסקו מלובלין.

להג"מ מנחם מאנס הלוי הורוויץ בן:

- הגאון מהר' יהושע העשיל הלוי הורוויץ, הי' אב"ד בק"ק דאמבראווי ושם הסכים ע"ס אסיפת יהודא בשנת תקכ"ג וחתם „יהושע העשיל איש הורוויץ הלוי חופ"ק דאמבראווי בהה"ג ט' מניס ר"מ בלבוב" אשתו מ' שיינדל היתה בת הה"ג מ' ארי' ליב בהה"ג הפרנס ט' אברהם ר' חיי"ס מלובלין הנקוב למעלה במשפחת האלפרין.

להג"מ יצחק הלוי הורוויץ ארבעה בנים וחמשה בנות:

- (א) הגאון מ' מרדכי צבי אבד"ק הארחוב (שה"ג) אשתו היחה בת הג"מ משה אבד"ק סטנאב בהג"מ הירץ מדובנא (הקדמת ס' מגן דוד).
(ב) הגאון מוה' שמואל הלוי הורוויץ אבד"ק אמשטרדם (ה"ק ס' עמרת פז זרמון פריץ).
(ד) הגאון מוה' אלעזר הלוי הורוויץ אבד"ק זאלאוויץ. מובא בשו"ת תפארת צבי אה"ע סי' ג', ובא בהסכמה בשנת תקנ"ג ע"ס אהבת דודים על שה"ש. אשתו היתה בת הג"מ שאול אבד"ק אמשטרדם כמובא למעלה.
(ה) מרת אסתר אשת הגאון מ' משלם איגרא אבד"ק טיסמניץ ופרעשבורג (שה"ג החדש).

(ו) מרת גיטל אשת הגאון מוה' דובעריש אבד"ק הנובר (ה"ק ס' עמרת פו ורמון פריץ).

(ז) מרת רחל היתה תחלה אשת הג"מ יעקבא לנדא ואח"כ נשאת להג"מ מנחם נחום קאצינלינפויגין אבד"ק בירו כמובא למעלה בדעת קרושים.

(ח) מרת העסא אשת הרב מוה' יונה יהושע בה"ג הקדוש מ' שמואל מלוברטב.

(ט) אשת הגאון מוה' חיים אבד"ק ראודיל כהגאון מהו' שלמה בעל מרכבת המשנה (כלילת יופי).

להר' בעריש מוואלאמיסק בן:

המופלג הקדוש מהו' יצחק (הקרמת שו"ת מנחת משה).

להרב שלמה מפעטרקוב בן:

הרב מוה' אלעזר (ה"ק שו"ת ברית אברהם).

להג"מ יעקב משה מאמשטרדם שני בנים ונת:

(א) הרב זמאוה"ג מו' יהואל אריה ליב מכד"ק לעוורדן. נפטר שם בחיי אביו ד"ג סיון תקס"ז. ויבכו אותו בני הקהלות וישאו ארוננו לאמשטרדם וישכב עם אבותיו (הג"כ ללנדסהוט).

(ב) הרב נפתלי סוחר כאמשטרדם (הג"כ).

(ג) רבקה רייזל אשת הגאון מוה' שמואל בערנשטיין אב"ד באמשטרדם בהג"מ ישכר בערוש כהג"מ אריה ליב בעל פני אריה כהגאון בעל פני יהושע. נפטר הג"מ שמואל ד' טבת תקצ"ט. ואשתו נפטרה י"ד טבת תקצ"ה (תג"כ ללנדסהוט).

להג"מ אברהם כהנא בן:

הרב המאה"ג המפורסם הצדיק מוה' יעקב כהנא בוויילנא. חבר ס' גאון יעקב על מס' עירובין (* של תלמוד בבלי ירושלמי ותוספתא. והיה נאמן על הצדקות בוויילנא. נפטר שם י"ט אדר תקפ"ו ומ"כ בין הרב החסיד מ' אליה בהג"מ משה קרעמר ובין הג"מ הלל אב"ד דשם. ועל מצבתו חקוק כי הוא ניר אל עזרא דוד ושאל מלכי ישורן, אשתו היתה בת הגאון מ' ישכר בער אחי הגר"א מוויילנא.

(* הובא לדפוס בסדר נכון ע"י הר' רפאל נתן נטע ראבינאוויץ ז"ל, בלעמבערג תרכ"ג fol. (זכרו יבוא בק. מ. אות ג') הר"י כהנא הוא גם המסדר ס' אלי' רבא לסדר טהרות מהגר"א, (ראה ברשו' ק. מ. אות א' 667), כמו שיעיד הרב רבי' ז"ל. ש.

להר' שאול מפפר"א בן ובת:

(א) מוה' אריה לייב * נתגרל על ברכי זקנו הג"מ יצחק יוסף ובהיותו בן מ"ו שנים חבר ספר מקור הברכה על תרי"ג מצות, וס' אילת אהבים על משניות ונשארו בכתובים (תג"ב).

(ב) מרת הענא אשת ר' אברהם הירץ מיעסניץ (תג"ב).

להג"מ שלמה מלונדן שני בנים.

(א) הרב מו' דוד מעבלי הלך לגור בירושלים ושם מנחתו כבוד (תג"ב).

(ב) הרב מוה' שאול בזאנדמישל בגליל פונא. ואשתו מ' פראדל היתה

בת הרב מ' יעקב שפירא טקראמאשין. בהיות ר' שאול בן ל"ג שנה הלך ללונדן לבקר את אבותיו ותמת שם אמו בשנת תקצ"ב וככלות ימי אבלה חלה גם הוא וימת שם ויצב אביהם מצבת על שניהם יחד (תג"ב).

לר' מעבלי מפעטרקוב שני בנים ובת:

(א) הג"מ אריה ליבוש בפעטרקוב (ה"ק לם' דמש"א על הגדה ש"פ).

(ב) הג"מ יצחק נתן נטע ברלינר אבד"ק בילגוריא (שם) תשובתו נדפסה

בס' נודע בשערים סי' ס"ו.

(ג) מרת רחל אשת הרב מוה' געציל הורוויץ בהר' מרדכי ראש הקהל

בקראקא בהר' פנחס הורוויץ (תג"ב).

להג"מ מרדכי הלוי מטיקמין בן ובת:

(א) הגאון מוה' אריה לייב הלוי ישב על כסא אביו בטיקמין וישפוט את

עדתו אחת ועשרים שנה, ובשנת תקס"ו הו"ל בהסכמת אביו ס' אסיפת גאונים **

שו"ת שהי' לזקנו הגר"ר העשל עם הגאון בעל חלקת מחוקק נפטר בשם טוב יום

ב' א' דחזה"מ סוכות תקצ"ח (אבני קודש) אשתו מ' חיה שרה היתה בת הגביר

מ' יוסף מטיקמין נפמרה ג' אדר תרי"ג שם.

(ב) מרת מרים מינדל אשת הנגיד יוסף הכהן מיויש בלבוב נכד הגאון

מ' יצחק סקראקא.

להג"מ מרדכי זאב אורנשטיין שני בנים ושתי בנות:

(א) הגאון האמתי מוה' יעקב משלם אורנשטיין אב"ד בק"ק זאלקווי

ולבוב והגליל חבר ספרים על התורה. כן על ארבע חלקי השו"ע ולכלם קרא

בשם "ישועות יעקב" ובא בהסכמה ע"ס מגלת אסתר עם פי' פנים מאירות בשנת

תקע"ה בלבוב. נפטר ק"א אב תקצ"ט. אשתו היתה בת הר"ג מוה' צבי הירש

בהג"מ נפתלי הירץ מיערסלב.

(* הוא הוציא לאור ס' אור עינים, בברעסלוי תקס"ז 4° והוסיף הקדמה בשם כובב

נוגה חוליא אחת מס' מקור הברכה. (ראה ברשי' ק. מ. אות א' 506 №). ש.

** כולל כ"ו שו"ת גם כמה דרושים טבעל פנים מאירות. ביאליסטאק תקס"ז 4°

(ראה ברשי' ק. מ. אות א' 836 №). ש.

ב) הגאון מוה' משה יהושע העשיל אבר"ק טרניגראד חבר ס' ים
התלמוד* על מס' ב"ק, ונשארו אחריו בכתובים ביאורים על התורה חידושים על
ש"ס, חיבור על הרמב"ם, חבור על אה"ע וחז"מ, חבור על הלכות פסח (הק'
לס' ים התלמוד) ונא בהסכמה ע"ס תולדות אברהם לר"א אבר"ק גלוגא ואוליינוב.
ג) מרת אסתר אשת הרה"ג מוה' יצחק אהרן הלוי איישינגא מלבוב
בהרה"ג מוה' נפתלי הירץ הלוי איישינגא הבא לבית אבותיו במשפחת רפפורט.
ד) הגבירה מרת מלכה אשת הרה"ג מ' אברהם אבוש אשכנזי בבראדי.

להר"ר משלם זלמן מפאמארין בן:

הגאון מוה' משלם זלמן אשכנזי אב"ד בק"ק קאומיר. נאשעלסק. ואח"כ
שבע עשרה שנה בלובלין ונפטר זקן ביום א' דר"ח אייר שנת תר"ג (מבני קודש)
אשתו מ' גנענדיל היתה בת הגביר האדיר מ' יוסף יופא מענדלשבורג מקאומיר
חברו של המגיד מקאזניץ.

לר' שלמה מהוראנא בת:

אשת הגאון המפורסם מוה' משה אבר"ק נאוהרדק בהג"מ נתן נטע בהג"מ
יוסף בהג"מ שמואל בעהמח"ס בית שמואל על אה"ע שהיה חתן הגאון מ' אריה
ליב ז"ל אבר"ק קראקא. חידושי נדפסו בסוף ס' תפארת למשה.

להג"מ צבי הירש מבוסק בת:

מרת מויבא רייזיל אשת הרב"מוה' שרגא פייבש הכהן (ס' זכר ישעיה).

י"א

להגאון מ' אהרן מכריסק בן:

הרב הגדול מוה' חיים פאדווא בכריסק נפטר שם ד"ב אדר תקצ"ו.

להג"מ גדליה ליפשיץ בן:

הגאון המפורסם מוה' ישראל ליפשיץ אבר"ק דעסוי והמדינה. ואח"כ
נתקבל לאב"ד בק"ק שאמלאנד ורנציג והמדינה. חבר ס' תפארת ישראל על
משניות וס' זרע ישראל בדרך קצרה. והשאיר בכתובים ספרים רבים על
התורה. — דרשות לשבתות ולמועדים, הגהות על הש"ס וש"ע והרמב"ם
ושו"ת, וחבור גדול על סדר מהרות (**), ונפטר ביום צום גדליה שנת תרכ"א.

(* ס' הים התלמוד, נדפס ראשונה בלעמבערג תקפ"ח fol. 1827) (זכרו יבוא ברשי'
ק. כ. אות י').

(**) בשם: ס' עמרת תפארת ונדפס מכ"י במשניות סדר מהרות שהוציא לאור הרה"ג
איווענשטארט בוויילנא תרמ"ז 4° (זכרון סדר זרעים וס' מהרות (לא נדפס יותר) מהמשניות
הג"ל יבוא ברשי' ק. כ. אות מ').

להג"מ ברוך תאומים בן ובה :

(א) הרה"ג מוה' יהושע העשיל תאומים פרענקל אבד"ק קאמארנא . והוא הוציא לאור הס' ברוך מעם לאביו ז"ל .

(ב) אשת הגאון המפורסם מוה' חיים הלברשטאם אב"ד בק"ק צאנז . כותב בהקדמתו לס' ברוך מעם . בהיותו בר שבסר שני זכותי להסתופף בצל הקודש ה"ה מו"ח וצלה"ה כו' ולערך שנה אחת למדני כמעט רוב הש"ס עם הראשונים כו' ומסר לי כמה פלפולים כו' וחתם : חיים בהר' אריה ליבוש הלברשטאם אבד"ק צאנז .

להר' אריה ליב תאומים בן :

הרב המפורסם מו"ה יחזקאל מבילגוריא חתן הר' נטע יצחק מבילגוריא חתן הג"מ אביגדור מייולש אבד"ק בילגוריא בהג"מ צבי הירש מייולש בהג"מ שמשון מייולש אבד"ק זאלקווי .

להג"מ אלעזר לנדא בת :

אשת הגאון מוה"ר יצחק אבד"ק העלמא וזאמושמש בעהמה"ס זכרון יצחק המוכבא למעלה במשפחת היילפרין .

להר' שמואל לנדא מוילנא שלשה בנים ושלוש בנות :

(א) הרב המופלג השנון מוה' אברהם יעקב יעקל לנדא מת בחצי ימיו ד"ו אלול תקפ"ח .

(ב) הגאון מוה' יצחק אליה לנדא מ"מ ומ"צ בוילנא . חבר ס' ברורי המדות על המכילתא , מענה אלי' על תנדב"א . לשמוע בלמודים על אנדות חו"ל , כפלים לתושיה על תהלים משלי , דובר שלום על סידור התפלה .

(ג) הגביר הגאון מוה' אליעזר לנדא בהוראדני בעהמה"ס דמשק אליעזר על ביאורי הגר"א לשו"ע אורח חיים , אשתו היתה בת הגאון מ' בנימין ברודא אב"ד הוראדנא .

(ד) אשת הרה"ג המפורסם מוה' יעקב פישל מאירוואהן במיקטין .

(ה) מרת פראדל אשת הרה"ג המפורסם מוה' צבי הירש ב"ר חיים שמחאוויץ במינסק הנקוב למעלה לבית אבותיו .

(ו) מרת ניטל אשת הרה"ג המפורסם מו"ה שמואל בהה"ג מ' יודיה ליפמן עלישבערג מאיוועניץ .

להר' ישראל סגל לנדא שלשה בנים :

(א) הרב מוה' משה לנדא . היה ראש העדה כפראג ומדיפס . גם הוציא לאור ס' הערוך עם מערכי לשון . מרפא לשון על הש"ס על כל מלות הלעז אשר אשר ברש"י ותוספות . ונפטר בשנת תרי"ב .

(ב) הגאון מוה' אלעזר לנדא אבר"ק בראדי. נפטר שם בשנת תקצ"א (*
חבר ס' יד המלך **) על הרמב"ם והנהגות על הש"ס.
(ג) הגאון מוה' יהושע לנדא אבר"ק ראדאם (רד"ק).

להג"מ ישראל יונה לנדא שני בנים ושלוש בנות:

(א) הרב מוה' אריה ליב סגל לנדא (הקדמות ס' מעון הברכות).
(ב) מוה' יוסף שמואל סג"ל לנדא בעהמ"ס משכן שילה.
(ג) מרת חנה אשת הגאון מ' מרדכי זאב אשכנזי אבר"ק קעמפנא בהגאון
משלם ולמן אשכנזי אבר"ק לובלין, חידושי נדפסו בס' מעון הברכות.
(ד) מרת נעשא פייגא אשת הנגיד המופלא מוה' אברהם אריה (ה"ק ס'
מעון הברכות).

להר" צבי הירש ב"ר בערש ר' יעקלם בת:

אשתו השניה של הרב הנגיד מוה' משה גאלדעס מסלאנימא (ה"ק ס' או"ח
על פסחים ס' בית יעקב כ"י).

להר' דובער מאוסטרה בת:

מרת שרה אשת הרה"ג הדרשן מוה' אשר ענזיל מאוסטרהא וראב"ד בק'
סלאנים הבא לבית אבותיו במשפחת רפורט.

להר' ליבוש בערינשמיין בן:

הרב המפורסם מ' וואלף בערינשמיין זקנו של הגאון ר' הירש חיות
(הג"ב בהערות).

להר' הירש מבראדי בן:

הרבני הנגיד מוה' חיים מבראדי ושם אשתו רבקה בת הרב הנגיד מ'
שמואל הלוי אייזינגא מבראדי. והם אבות הרב מ' ישראל מנחם מענדל אבר"ק
טרעבוולא בעהמ"ס בגדי כבוד (***) על מס' אבות.

להגאון יהושע העשיל מדאמבראָווי בת:

מרת פייגלא אשת הג"מ יעקב וילברמן אבי הגאון מ' שמואל שמעלקא
אבר"ק ביאליסטק (ס' היחש לנכדה).

(*) ראה ברש"י ק. מ. אות א' 36 א. אבל כבד על הלקח מחמד עינינו כמגפה הוא
הרב ... אלעזר סג"ל לנדא אבר"ק בראדי והגליל. מאת אכרחם נאטקיש, זאָלקווא תקצ"א.
ש.

(**) ס' יד המלך חי' הלכות ובי' על היד החזקה להרמב"ם, שהדפיס ממנו חלק שני
בשנת תק"ע בלעמבערג, וה"א עם ח"ד, שם תקפ"ו (ח"ג לא נדפס). זכרו יבוא ברש"י אות י'.
ש.

(***) ס' בגדי הקדש על מס' אבות ובו שני פ"א (א) בגדי משי מהר' יוסף משה שמהה
הבן ראפורט. (ב) בגדי כבוד, מחתנו הר' ישראל מנחם מענדל הנוכר, שהובא לדפוס על
ידי בנו. לעמבערג תקס"ז 4° (זכרו יבוא ברש"י אות ב').
ש.

להג"מ מרדכי צבי הלוי הורוויץ בת :

אשת הרב הצדיק מוה' משלם זלמן בוילנא נקוב ר' זלמן אורי'ם
הבא במשפחת גינצבורג .

להג"מ אלעזר הורוויץ בן :

הרה"ג מוה' אריה ליב הלוי הורוויץ אבד"ק סטאניסלאב .

להקדוש מ' יצחק בן :

הגאון מיה' יעקב צבי אבד"ק בערשיד זקנו של הגאון מ' משה נחום
אבד"ק קאמינקא בעהמ"ח שו"ת מנחת משה (כהקרמה שם) .

לר' אלעזר מפעטרקוב בן :

הגאון החרוף מוה' אברהם צבי מפעטרקוב בעהמ"ח שו"ת ברית
אברהם .

לר' שאול מואנדמישל בן :

החכם המופלא מוה' צבי הירש לאנדאן בברלין .

להג"מ אריה ליבוש בפעטרקוב שני בנים :

(א) הרב המאוה"ג מוה' צבי הירש בפעטרקוב, אשתו היתה בת הג"מ
אברהם יואל הלוי איש הורוויץ בהגאון מ' צבי יהושע אבד"ק מריביטש בעהמ"ס
חרושי הריב"ש בהג"מ שמעלקא הלוי הורוויץ אבד"ק ניקלשפורג וחתן הג"מ
פנחס בעל ההפלאה והמקנה (ה"ק ס' דמש"א על הגדה ש"פ ועיין למעלה) .
הרב החרוף מוה' אפרים בלובלין ושם נפטר ך"ו תשרי (תר"מ) (אבני
קודש) .

להג"מ אריה ליב אבד"ק טיקטין בן ושלוש בנות :

(א) הישיש המופלג בתו"י מוה' יעקב זלמן יעב"ץ בווארשא .
(ב) מרת מנוחה אשת הר' הג' מוה' דוד אבד"ק ביעוון כפלך פלאצק .
(ג) מרת דבורה אשת הרה"ג מ' אברהם זקהיים בוילנא הבא לבית
אבותיו בדעת קדושים .
(ד) הגבירה מ' גרונה אשת הרה"ג מרדכי ראזענטאל בסובאלק .

להג"מ יעקב משלם אורנשטיין בן :

הגאון החרוף המפורסם מוה' מרדכי זאב אורנשטיין נחמנה לאב"ד בק'
פרעמיסלא . אבל לא חפץ לקבל הרבנות וישב בלבוש ושם נפטר עוד בחיי אביו
ביום ו' עש"ק טו"ב מרחשון תקצ"ו והניח בן כמותו הוא הגאון הגדול מוה' צבי
הירש אורנשטיין אבד"ק בריסק רישא ולבוש והגליל . והרבה מתשובות האב ובנו
באו בדפוס ע"ס ישועות יעקב , נפטר מ' ניסן תרמ"ח (כלילת יופי) .

להג"מ משה יהושע העשיל בן :

הרב החריף הגדול מוה' שמואל יעקב חדושו נדפסו בראש ספר ים התלמוד בפתחה, נפטר ברמי ימיו ולא הניח אחריו זרע קיימא .

להג"מ משלם זלמן מלובלין שני בנים :

א) הגאון מוה' מרדכי זאב אשכנזי אבד"ק קעמפנא המובא בדור הזה מקודם .

ב) הגאון מוה' יהושע העשיל אשכנזי אבד"ק לובלין. נתקבל לאב"ד בלובלין בשנת תרי"ג שם הסכים בשנת תרי"ט ע"ש אהל יעקב על דברים להמ"מ מדובנא ונפטר ב' אדר ראשון תרכ"ז (אבני קודש) שם . אשתו היתה בת הגאון מ' בנימין ז"ל ברודא אבד"ק הוראדנא .

להר' שרגא : פייבש הכהן בן :

הרה"ג מוה' מרדכי צבי הכהן יאלעש אבי הרה"ג החריף מ' זכריה ישעיה יאלעש הכהן במינסק .

משפחת ראפפורט *

כינוי השם „ראפפירט" יבאר כרמולי בספרו העורכים ובני יונה שהוא על שם משפחת „רפא" או עורב מעיר „פורטו" במחוז ווירונא באימאליא . היא המדינה אשר לשם ברחו בני אשכנז בעת הגירוש ממאינץ בשנת רכ"ב . ולעיר פורטו מלטו את נפשם יוצאי ירך הר' משה משפירא הנזכר בתוספת טוך ונקרא „בני שונצינו" מהם נודע הר' גרשון איש שונצין מדפים בקושטנדינא . ויוציא לאיר ספר המספר להר"א מזרחי, וספר מכלול (***) להרד"ק . והוא בן הח"ר משה בן החכם המופלג הר' ישראל נתן בן שמואל בן הרב משה משפירא שהגין על אנוסי ספרד ופורטוגאל . והצילם מיד שוסיהם, כי נלחם ר"מ משפירא בעיר פורטו נגד העריץ פרא יואן די קאפישטראנו (***) ונרשו עם חילו משם, — וראשי האבות למשפחת בני ראפפירט ברחו גם הם בימי הגזרות והשמדות באשכנז לעיר פורטו, והיו שם עד אשר פרו ורכו, ובשנת רכ"ז כבר יצאו לשם המזוכרים בתשובות מהר"י קולון האלוף מוה"ר חיים כ"ץ רפא (שורש פ')

(* המחבר ז"ל יסד רוב דבריו הנוגעים למשפחת ר"פ על זכרונות הר"א כרמולי בס' העורכים ובני יונה (רעדלהיים תרכ"א) המלא שגיאות, לכן כל דבריו צריכים עיון בעצם הס' הזכורים ממנו, ויען כי רבו מאד המקורים שמהם שאב ידיעותיו, לא הספיקה העת להמגייה לעיון בהם, ולהוציא מת"י דבר מתוקן .

(**) מכלול להרד"ק דפוס ראשון קושט רצ"ב נמצא באספת פרידלאנד . ש .

(***) הצורך קאפישטראנו היה כחמישים שנה קודם גירוש ספרד, ש .

שהשתדל להושיב רבים מבני ישראל בארץ הקדושה, והגביר הותיק — ירד נפשו של מוהר"ק — הר"ר יקותיאל כ"ץ רפא (שורש ע"ג) וממנו נתחיל לסדר בני ראפורט אנשי שם המצוינות או משפחה ושבת שנודעו ונמצאו בספרים.

א

בו שנים עשר דורות:

דור הראשון.

לר' יקותיאל בן:

מהר"ר משה הכהן רפא, מוכתר בכתר הרפואה וטורם במעלות ומדות נכבדות גר בוויניציאה ושם מנוחתו כבוד. על חומש כתב יד באוצר ספרי הקיסר בפאריז (קובץ סימן ל"ו) נמצא שמר מכירה בזה"ל: בפנינו עדים ח"מ בא ר' משולם ב"ר יעקב ז"ל ומכר החומש הזה לר' משה בר יקותיאל כהן רפא היום יום ג' אדר ראשון רמ"ב לפ"ק פה וויניציאה ואחריו נכתב: בליל י"ט כסליו הלך לעולמו החסיד הגדול ר' משה כ"ץ ז"ל ובא לקבורה בערב שבת בוויניציאה גוע בליל ו' י"ט כסליו שנת ר"ן ונקבר ביום המחרת.

דור השני.

לר' משה הכהן שני בנים.

(א) מהר"ר יקותיאל כהן רפא.

(ב) הג' החסיד מהר' כנחם כהן רפא.

דור השלישי.

לר' יקותיאל בן:

הגאון מהר"ר יחיאל כהן רפא. הי' לו בית דפוס בוויניציאה והדפיס שם פירוש התורה לרבינו יעקב בן הרא"ש. ובאור על התורה לרבינו מנחם מריקאנמי בשנת ש"ד, וספר רבינו בחיי על התורה בשנת ש"ה, וגם נדפסו עוד ספרים שם עד שנת ש"ז*).

לר' מנחם שני בנים:

הר"ר משלם קוזי. מבואר בתשו' מהרי מינץ סי' מ' בזה"ל: „ידידי האלוף הרב מ' מנחם רפא כ"ץ יצו. על אודות בנך היניק וחכים היקר החר"ש משלם

(* ראה מה שכתב הר"ד קויפמאן, על דבר משפחת ר"פ, במחברת שהוציא לאור לזכרון מלאות מאה שנה מיום הולדת הרב ש"ר. ווען תר"ן 4° בלא"ש, עם רשימת חבריו ומאמרי ש"ר מאת שוח"ה, ודברים אחדים ע"ד אוצר הס' שהקדיש הרב ש"ר לעדת פראג, מאת הד"ר ר"ן גרין פקיד ומשגיח על עקד ספרי העדה). ש.

קווי רפא כ"ץ יצ"ו כבר זה ארבעים שנה שאלני זקנדן האלוף משלם קווי ז"ל¹
מוה נראה שאיש הר' יקותיאל כ"ץ רפא היה חתנו של משולם קווי הראשון.
והר"ח נפיו מוכיח שהאחרון הי' בזמן ש"י ושי"א.

(ב) הרב מוה' שלמה יבאר כרמולי שהיה אחד מחכמי וויניציאה בשנת
ש"י, בא זכרו בתשו' רמ"א סי' נ"ח. גם הי' אב"ד במנטובה והנהיג בשנת
שכ"ב את הישיבה שנוסדה שם ע"מ הרב מ' יצחק פורטו כהן שיבוא זכרו להלן
באות ב' ובשביל מחלוקת ע"ד גט שנתן ח' תשרי שכ"ו הבחור שמואל מפרושה
לארוסתו המר בת הרופא כהר' יוסף תמרי הכהן הוכרח לעזוב את מנטובה
והתישב בקרימונה ושם נאסף אל עמיו.

דור הרביעי.

להגאון מ' יחיאל מווילנא בן :

הגאון רשכבה"ג מוה' אריה ליב כהנא ראפורט אב"ד בק"ק פראג.
(שו"ת איתן האורחי סי' ל"ו ובסוף הספר *).

דור החמישי.

להגאון מ' אריה ליב מפראג בן :

הגאון מוה' ישראל יחיאל הכהן ראפורט (** מקראקא] שהרביץ תורה
לתלמידים ארבעים שנה, יש ממנו תשובה בס' איתן האורחי סי' א' משנת שמ"א
והירדושי תורה בקו"ג אחרון משנת ק"ו מ"י או'ר"י (שע"ג) ובאעה"ח, דרחים
רבנן ודובר אמת בלבבו, ישראל יחיאל הכהן רפא איש פורט (***) ובפנקס קראקא
חתום על פסק כיום ד' ה' אב שס"ה (כ"י פ"ו ע"ב).

דור השישי.

להגאון מ' ישראל יחיאל מקראקא בן ובת :

(א) הגאון מוה"ר אברהם הכהן ראפורט (***) נולד בשנת שמ"ה, ובשנת
שנ"ח בהיותו בן י"ג שנח דרש בבכה"ג הגדולה בקראקא ונרפסו דבריו תורתו אז

(*) כס"י ל"ו לא נמצא זכר הר"י, ובסוף הס' נזכר בשם מהר"י מווינא, ש.
(**) נפטר בשנת שע"ד או שע"ז (ראה ברש"י ק. מ, אות א' 637), ש.
(***) גם חבר ס' מקוה ישראל, שלא נרפס, ולא נודע, רק מוכא מכנו בס' איתן
האורחי (ראה הערתי לאגרת בקרת ב, המליץ" ש"ע הרנ"ג 56 א). ש.
(****) על דבר הר"א בעל איתן האורחי הארכתי ברש"י הג"ל 637 א (ראה מה שכתב
הרה"ח ר"ש באבער ש"י באגרת בקרת לרש"י ק. מ, ב, המליץ" ש"ע 56 א) ובהערותי לאג"ב

ע"י הרב מ' יצחק ב"ר אהרן מפרוסמיץ. ועל שער הדרשה * בדף ב' כתוב: דרוש
ניק וחכים מו"ה אברהם כ"ץ רפא יצו בהכנסו למצוה פ"ק קראקא ד' טבת פרשה
ובפרט ונשב אותו בירינו. יבא שילה במהרה בימינו" היה בקראקא מתלמידיו
של הג"מ משלם פייבש אב"ד דשם, אח"כ נשא אשה בלכוב ושם היה תלמיד
להסמ"ע, וע"כ עמד לימין הסמ"ע בריבו עם הגאון מהר"ם לובלין אשר בשביל זה
העתיק אח"כ המהר"ם את משכנו מלכוב ללובלין. בשנת שס"ח שלח מהר"א
חידושי תורה לאביו החסיד לקראקא, והוא הראה אותם מרוב חבתם להג"מ פנחס
הורוויץ שם (ס"ס שו"ת איתן האורחי) בשנת שפ"א שלח תשובה להג"מ יעקב
קאפל אב"ד ור"מ בלכוב ע"ד הבית עולם שפלפו עליו גאוני לעמבערג ונדפסה
בס' מצ"ק, היה גבאי ונשיא בא"י ופרנס דד' ארצות, וחבר ס' שו"ת איתן
האורחי שבא ברפוס זמן רב לאחר מותו, וספר ע"ד א"כ שלא נדפס עוד.
הסכים ע"ס דמשק אליעזר בשנת ת"ד ונפטר ח"י סיון שנת ת"א. — אשתו
היתה בת הגאון החסיד מ' מרדכי בהגאון המפורסם הקצין מ' יצחק שרענצלס
אבד"ק לכוב שכנה הבהכ"נ שבתוך העיר חומה בלכוב חתן הגאון המפורסם מ'
יוסף אבד"ק קראקא בעל שארית יוסף, וע"ש משפחת חותנו נקרא גם הוא בשם
ר' אברהם שרענצלס.

(ב) אשת הגביר האלוף מהר"ר אייזיק ר' יעקלש בקראקא, בנה שם
בהכ"נ מעשה ידי אמן בשנת קד"ש' ויקנאו בו הגוים ויבזו את היהודים ככתוב
בפנחס שם (מכ"ע הצפירה תרנ"א 262) ונפטר ביום ש"ק ד"ו סיון שנת ת"ג
(בלילת יופי פ"ו ע"ב).

דור השביעי *

להג"מ אברהם הכהן ראפפורט ארבעה בנים ובה :

(א) הגאון מוה' מרדכי הכהן ראפפורט אבד"ק סטעפאן ולויצק, אשתו
היתה בת הג"מ שמעון קלייף (ס"ס איתן האורחי).

(ב) הגאון מוה' שמעון הכהן אבד"ק יאולאוויץ, יש תשובה אליו מאביו
בס' איתן האורחי סי' ק"ח. אשתו מ' מרים היתה בת המנהיג הגדול מ' מאיר
חתן השר וואהל הנקוב לתולדותיו במשפחת קצינעלינבוויגין למעלה.

(ג) החריף מוה' מיכל הכהן, יש תשובה ממנו לאביו בס' איתן האורחי
סי' ל"ב.

(ד) מהר"ר יצחק הכהן נולד בשנת ש"ס, כ"כ בס' איתן האורחי על חידושי
תורה מפ' תצא שדרש בו ביום שהכניס את יצחק בנו לכריתו של אברהם אביו.

שלו. ועוד רב טוב צפון במחברתו אנשי השם דק"ק לכוב הנמצאת כיום תחת מכש הדפוס,
והודיעות היותר נחוצות יבואו בהערות הנרש"ב ה"ל לס' דעת קדושים שיבואו כראשו).

(* שם הס' הזה הוא: נקי כפיים (קראקא שנת 4°) ונמצא רק ברשי' שטיינ-
שניידער, (בשנת ש"ס נולד לו בנו הר' יצחק הכהן, בהיותו בן ט"ו שנה?). ש.

(ה) מרת ברי ינד ל אשת הקצין מ' צבי הורש בהקצין מ' מנחם מענדל מפוונא (הקדמה לס' צנצנת מנחם).

להקצין מ' אייזיק ר' יעקלש שני בנים ובת :

(א) הרב הקצין מוה' שלמה, בהסכמות דייני קראקא ע"ס ראשון מקור החיים בשנת תנ"ה נמצא חתום אליה במ' אהרן הי"ד ז"ל מרגלית חתן ר' שלמה ר' אייזיק ר' יעקלס .

(ב) הרב הגביר מ' משה בקראקא (כלילת יופי דף כ"מ בהערה) .

(ג) אשת הגאון מוה' מיכל מפינמשוב (כתב יחש לנכדו הג"מ אהרן אבד"ק שינאווי) .

דור השמיני .

להג"מ מרדכי מלויצק בן :

הגאון מוה' מנחם מן חתן הרב הגדול מ' שלום שכנא מקראקא חתן הג"מ יהושע אבד"ק קראקא בע"מ ס' מגיני שלמה לפני יהושע .

להג"מ שמעון מיאולוויץ בן ושתי בנות :

(א) הנגיד המופלג מהו' דוד הכהן ראפפורט מבראדי (ה"ק ס' איתן האורחי) .

(ב) מרת געלא אשת הגאון מוה' משה פנחס חריף אבד"ק לבוב וראש לרבני ד"א, הסכים בשנת תמ"ה ע"ס נחלת עזריאל על התורה, בשנת תמ"ו ע"ס נחלת חיים על התורה. בשנת תמ"ח ע"ס תולדות יצחק על התורה, בשנת תנ"ג על שו"ת בית יעקב, בשנת תנ"ח ע"ס אלשיך על חמש מגילות וע"ס פני משה שנדפס אח"כ בשנת תע"ו. נפטר בלבוב ק"ו אלול תס"ב (כ"י ומצ"ק) .

(ג) אשת הרב מ' דוד הלוי (טיב גימין שמות אנשים אות א' ס"ק ל"ו) .

להר' צבי מפוונא בן :

הרב הגאון מוה' מנחם מענדל נולד בשנת ת"ה. היה תלמיד להגר"ד העשל והמ"ז ואחריהם להגאונים בעל תפארת למשה ומתהרש"ך. אח"כ נתמנה לאב"ד בק"ק ווענגראב שם הסכים ע"ס חוקי חיים בשנת תנ"ח. וע"ס פני יצחק זומא על ש"ס, חבר ס' לחם מנחם וצנצנת מנחם והביאם לביהמ"ד בשנת ת"פ (ה"ק ס' לחם מנחם) (*).

להקצין מ' שלמה בת :

אשת הרב מ' אליה במ' אהרן הי"ד מרגלית דיין בקראקא, וכן חתום בין הדיינים בהסכמה ע"ס ראשון מקור החיים בשנת תנ"ה .

להגביר ר' משה בן :

הרב הג' מוה' נתן פייטל בקראקא אשתו מ' שרה היתה בת הרה"ג מ' שלום שכנא כ"ץ חתן הגאון בעל מגיני שלמה ושו"ת פני יהושע (כלילת יופי דף כ"ט בהערה).

להגאון מ' מיכל מפינשטוב בן :

הגאון מוה' אהרן (כתב יחש לנכדו הג"מ אהרן אבד"ק שינאווי).

דור התשיעי .

להגאון מ' מנחם מן בן :

הגאון מוה' אברהם הכהן רפא אב"ד בק"ק שידלוב, אשתו היתה בת הגאון מ' מרדכי אבד"ק סטאבניץ בהגאון מ' יצחק אבד"ק שידלוב בהגאון מ' מנחם מן אבד"ק ווינא ור"מ בק"ק פראג (בס' איתן האורחי).

להג"מ משה פנחס חריף שני בנים ובה :

(א) הגאון מוה' ישראל בלבוב. נפטר ביום ה' ד"ג אב ת"צ. (מצ"ק סי' צ').
(ב) הגאון מ' צבי הירש אבד"ק יאכרוב. הסכים בשנת תפ"ו ע"ס זרע ברך שלישי ונפטר ביום ה' ד"ז תמוז תצ"ז ומנוחתו כבוד בלבוב (מצ"ק סי' פ"ט).
(ג) אשת הגאון מוה' נפתלי הירץ במ' ישראל אשכנזי אב"ד בק"ק קאוולי. שם הסכים בשנת תנ"ג ע"ס עיר בנימין. באדר ראשון שנת תס"א נתקבל לאב"ד ור"ט במיקטין (פנקס מיקטין דף קל"ד ע"ב) ואחרי מות חותנו בשנת תס"ב בא על מקומו לאב"ד בק"ק לבוב והגליל. והידושו נדפסו ע"ס עיר דוד ובס' נחלת יעקב על התורה. ונתבקש ביישיבה של מעלה בש"ק ח"י מרחשון שנת תע"ב ושם מקום מנוחתו.

להר' נתן פייטל בת :

אשת הרה"ג מוה' יהודא יודל מלבוב רב ומ"צ בק"ק זולצבאך ואח"כ ספרא בק' קראקא (כ"י כ"ט בהערה).

להג"מ אהרן בת :

אשת הגאון מוה' יוסף מואמפלי (כתב יחש לנכדו הג"מ אהרן משינאווי).

דור העשירי .

לר' אברהם כהן רפא משידלוב בן ובה :

(א) הרב הגדול המפורסם ברורו מוה' משה קראקאווי רב כהן צדק ראפורט (ס"ס איתן האורחי).

ב) מרת בילא אשת הנגיד מ' מרדכי נין ונכד להרב מ' מרדכי בהגאון
מ' יונה אבד"ק הוכנאב ולה"ג הקדוש מ' יחיאל מיכל אבד"ק נעמרוב שנהרג
בשנת ת"ח (סוף ס' איתן האורחי) .

להג"מ נפתלי הירץ אשכנזי שני בנים :

א) הגאון החרף מוה' ישראל אשכנזי אבד"ק אופיבאך ונתקבל לק"ק
הענא, ויש מחידושי תורתו שנדפסו בס' עיר דוד מ"ש (דף ס"ח ע"א) . אשתו
היתה בת הג"מ ברוך כהנא רפפורט אבד"ק פיורדא שיבוא על מקומו .

ב) הגאון החרף הגדול בדורו מוה' צבי הירש . היה אב"ד בק"ק ביאלי
בפוילין, ובשנת תע"ח נתקבל לק"ק הלברשטאט באשכנזי, ושם נקרא "ר' הירש
חרף" והעמיד תלמידים גדולי הדור, חבר ס' שו"ת עטרת צבי *) ועוד כמה
תשובות שנדפסו בס' מקום שמואל, ותשובה ארוכה בס' כנסת יחזקאל סי' ל"ד .
והבור על מס' ב"ק ב"מ שבועות ושאר מסכתות והמה בכתובים . הסכים בשנת
תע"ז ע"ס חוקי דרך, בשנת תע"ח ע"ס נור הקודש על מדרש, בשנת תע"ט על
הדפסת ס' מראות הצובאות לרב אלשיך על נביאים אחרונים שנדפס ביעסניץ,
בשנת ת"פ ע"ס מרגליות טובה על הראב"ע, בשנת תפ"ב ע"ס עטרת צבי על
ח"ו"מ וע"ס שערי דורא שנדפסו ביעסניץ, בשנת תפ"ד בס' יפה מראה על מדרש
בשנת תפ"ז ע"ס יד כל בו לר' דוד לידא, וע"ס השיב ר' אליעזר, בשנת תצ"מ
ע"ס קרבן אהרן על תורת כהנים, ובשנת תק"ג על ירושלמי עם קרבן העדה
וע"ס חק יעקב שנדפסו בדעסא, הלך למנוחות ביעש"ק ד' תשרי תק"ח ומ"כ
בהלברשטאט (אבני קודש) אשתו מ' יענטא היתה בת הגאון מ' שמחה הכהן
רפפורט וע"כ קראהו הג"מ חיים הכהן רפפורט בשם "גיס" כאשר הביא קושיא
משמו בס' זכר החיים .

להג"מ יוסף מיאמפלי בת :

אשת הגאון מ' אהרן אבד"ק שינאווי (כתב יחש מכתב ידו על ספר) .

דור האחד עשר .

לר' משה כהן ראפפורט בן :

הרה"ג מוה' שלמה הכהן דיין וסופר בקראקא . באעה"ח בשנת תקי"ד על
מכתב הנדפס בס' לוחות העדות בשם הגאון מ' יצחק סג"ל לנדא אבד"ק קראקא
להג"מ יהונתן, "שלמה ב"ר משה הכהן רפפורט דיין וסופר מתא בק"ק קראקא" .

* נדפס בלעמבערג תקס"ד fol. (לא נזכר באוצר הספרים מכן יעקב, גם איננו ברשי'
ש"י צעדנער ורוסט) ונמצא באספת פרידלאנד פה במוזעאום . ש .

להנגיד מ' מרדכי שלשה בנינים:

(א) הרב הג' מוה' אברהם אב"ד בק"ק באהסלב, הביא לכית הרפוס ס' איתן האזרחי של אביו זקנו בשנת תקנ"ו ועשה לו הקדמה, גם צירף אליו קונטרס חידושי תורה בשם "ירח האיתנים".

(ב) הרה"ג החריף ושנון מוה' צבי הירש אב"ד בק"ק ליסינקא (הק' ס' איתן האזרחי).

(ג) מוה' מרדכי הוא הצעיר שנולד אחרי מות אביו ונקרא בשמו ונהרג עם אחיו הרב מ' צבי הירש בשנת תקכ"ח* בעת הזעם.

להג"מ צבי הירש הלברשטאט חמשה בנינים וכת:

(א) הגאון ההריף מוה' שלמה דוב אב"ד ור"מ בק"ק גלוגא, תשובותיו נדפסו בס' צלעות הבית להג"מ מאיר פוזנר ובס' אור ישראל מקליווא ס' מ"ז, הסכים ע"ם עמרת ראש על ברכות (ד' אמ"ד תקכ"ו) על הארוך מש"ך וע"ם עמרת פז על הרא"ש, וע"ם תוספת שבת תקכ"ז, ע"ם אור חדש על פסחים כשנת תקל"ה ועל ס' כנסת ישראל לר"י ליפשיץ בשנת תקל"ו, אשתו היתה בת הגאון מוה' יעקב יושע מקראקא בעהמ"ח ספרי פני יהושע.

(ב) הגאון מוה' נפתלי הירץ אב"ד בק"ק קאוולי ורובנא רבתי, באעה"ח עם דייני בראדי על פס"ד הנדפס באור הישר (דף פ"ה) ועם הגאונים שהתועדו ביום השוק בבראדי על פס"ד הנדפס באור ישראל (דף ק"ה ע"ב בשנת תקכ"ח — מתשובותיו נדפסו בנוכ"י מ"ק יו"ד ס' מ"ג, ובס' פרי תבואה, ובשו"ת מים חיים אה"ע ס' ד"ו. — הסכים בשנת תקכ"ד ע"ם תפארת שבת, בשנת תקכ"ה ע"ם עמרת ראש, בשנת תקל"ג ע"ם ככב יעקב, בשנת תקל"ה ע"ם ערכי הכנויים ובשנת תקמ"ב ע"ם אגורת אוזב להמ"מ מקרעמניץ — אשתו מרת פראדל היתה בת הרב מ' יעקב ב"ר יצחק באב"ד הנזכר מעלה במשפחת קאצינלינבוין.

(ג) הרב הג' מוה' אברהם אב"ד בק"ק ראויטש (קורות הלברשטאט להר"ר אויערבראך).

(ד) הרב מוה' שמואל אב"ד בק"ק האגנוי ואגפיה, כן באעה"ח במכתבו להג"ם יהונתן שגדפס בס' לוחות העדות. שמואל הלברשטאט חוב"ק האגנוי ואגפיה אח"כ הי' דיון מ"מ ומ"ן כהלברשטאט, ושם אשתו מ' בתי' ומנוחתם כבוד כהלברשטאט (שם).

(ה) הגאון מוה' שמחה אב"ד בק"ק סקאהל, לענמשני ודעסוי, הסכים בשנת תקכ"ד ע"ם תוספת שכת עם מהדורא בתרא, בשנת תק"ל ע"ם אבן השלם ררוש, ובשנת תקל"ב ע"ם פשר דבר על אויב ד' ברלין.

(ו) אשת הרב מוה' דוד כלובלין. בס' אהל יוסף לר' יוסף מפורקאמין מביא חידושי תורה משמו. — והוא בא לבית אבותיו.

* עם כמה אלפים נפשות מישראל (ראה ברשי' אות א' 637 א).

להג"מ אהרן אבד"ק שינאווי בן. הגאון מ' אייזיק אבד"ק ביאלי הא
במשפחת היילפרין למעלה.

דור השנים עשר *

להגאון מ' שלמה דוב בן :

הגאון הישיש מו"ה אהרן יושע אליה אב"ד בק"ק קעניגסבערג ואח"כ יותר
משלשים שנה בק"ק ראוויטש, משם ערך תשובתו מיום ג' שבט תקע"ט שנרפסה
בס' אלה דברי הברית לרבני המבורג ע"ד איסור השנוי בסדר התפלה ולנגן
בכהכ"נ בכל כלי שיר בשבת וכו"מ אפילו ע"י נכרי, ושם הסכים בשנת תקע"א
על ספר מאמר מרדכי להרב מ' מרדכי הכהן ריש דיינא דק' טיקמן נכד הגאון
ס' אלחנן ברלינר ונכד ר"ח הכהן, וכו"ב חשון שנת תקפ"ג על הרפסת הר"ן
למ"ס ב"מ בדיהרנפורט, השאיר אחריו חדושי תורה הרבה והמה בכתובים,
נפטר ג' אלול תר"ו (תג"ב ללנדסהויט).

להג"מ נפתלי הירץ מדובנא בן :

הגאון מוה' זאב וואלף אב"ד בק"ק דובנא, הסכים בשנת תקמ"ז על ספר
שפת אמת להרב מ' יעקב ישראל, במ' צ"ה הלוי מ"מ בקרעמניץ, בשנת תקמ"ז
ע"ס מרגלית התורה להרב החסיד מ' צבי הירש מסימיאמיץ תלמיד הגר"אן
ובשנת תקנ"א ע"ס תשואות חן, אשתו מרת אימא היתה בת הגאון מ' נחמ
היילפרין ראב"ד בק"ק ברוסק.

להג"מ שמחה אבד"ק דעסא שני בנים :

(א) הרב הג' מוה' ישראל אבד"ק סקאהל, שם הסכים בשנת תקמ"ז ע"ס
מים יחזקאל.

(ב) הרב הג' מוה' מרדכי אבד"ק קאמארנא.

ב

מהר"ר יצחק הכהן יליד פורטו באיטליא שבא למנטובה ויסד שם בשנת
שי"ז ישיבה ללומדי תורה, מוזכר בתשו' מהר"ם פארווא סי' נו"ן בשם מרגניתא
דלית לוי מימא גדול מרבן שמו כו' ויפה כיון כמהר"י פורטו.

ג

מהר"ר שמואל פורטא כהן מתיבתא ומנהיג את הישיבה שיסד מהר"ד
יצחק במנטובה אחר הרב מ' שלמה ב"ר מנחם הנוכר למעלה באות א'.

ד

בו שני דורות:

דור הראשון.

מהר"ר אברהם מנחם ב"ר יעקב הכהן רפא ז"ל מפורטו, חבר ס' מנחה כלולה וספר סלת כלולה על התורה ונרפסו* אח"כ בוירוניה בשנת שט"ד, ובפ' וזאת הברכה מביא שגור צום על שרפת התורה שבע"פ בי"ג וי"ד מרחשון שנת שי"ד בנזרת האפיפיור ברומי, כן חבר מאמר על הוכחת מציאות השדים (מנחה כלולה דף ק"א ע"ב) למד תורה בוויניציאה והחכם ר' אליה בחר"ג היה אלופו ומיודעו (שם דף מ"ה ע"ב) הוציא לאור בוויניציאה בשנת שפ"ד ס' שערי דורא עם הנהגות מאחד מתלמידיו של מהר"ר שכנא חמיו של הרמ"א שלקט מכמה גאונים כמו מהרא"י והר"י טרוישין, ר' יעקב שושן עמק א"ז וסמ"ק ועשה הקדמה לו בערב סוכות שכ"ד ובאעה"ח, מנחם ב"ר יעקב ז"ל רפא מפורטו ומה שכתב כרמולי בפ' חמישי לספרו העורבים ובני יונה שחבר ג"כ ספר צפנת פענח משגה הוא אתו, כי מחבר ס' צפנת פענח הוא ר' מנחם הנקרא מנדולין שיבוא זכרו להלן אות ט'. — הגיה שני חלקים הראשונים להרמב"ם, ובהקדמתו ל"ה קה"ח בוועה"ח, אברהם מנחם הכהן פורטו אשכנזי" אח"כ נסע לוירוניה ונשלמה מלאכת ההגהה על יתר חלקי הרמב"ם ע"י הרב מוה' חזקיה מפמנו ונרפסו בוויניציאה בשנת של"ד ושל"ה.

דור השני.

לר' אברהם מנחם בן:

הרב מוה' יעקב פורטו הכהן חבר ס' קיצור שרש ישי פירוש על רות שנכתב בשנת שט"ב (אורחות חיים 482).

ה

בו ארבעה דורות:

דור הראשון.

הרב מוה' אברהם כהן רפא מפורטו, הנהיג את הישיבה במנטובה אחר הרב ט' שטואל הנוכח למעלה אות ג' והשאיר אחריו בכתובים ס' עמודי הגולה נפטר ביום ו' י"ו חשון שנת שנ"ד.

(* ווירונה שנת שפח"ו 1594 4° (כמצא ברשי' שט' צעדנער ורוסט, ובאספת סריר-לאנד). ראה מה שכתב הר"י רייפמאן במאמרו: תולדות אבי משפחת רפפורט, בתשחר שנה ג', (גם ראה במחברת היובל של הרב שי"ר הג"ל).

דור השני :

לר' אברהם שני בנים :

(א) הרב מוה' יחיאל כהן רפא תלמיד מהר"ם פאדאווא נולד בשנת רצ"ב ונפטר בשנת של"ו, על ספר עמודי הגולה לאביו הרב אברהם נמצא כתוב בכ"י ר' גרשון כהן רפא בליל ב' י"א סיון של"ו נפטר אחי מהר"ר יחיאל ונקבר י"ב סיון ואבי מת ביום ו' י"ז חשון שנ"ד, אך הד"ר מוהר"א ברלינר בספרו *) וכיה שנפטר בוויניציאה שמ"ב.

(ב) מוהר"ר גרשון כהן רפא, נולד לאביו י"א שבט רצ"ח, כן כתוב ע"ם עמודי הגולה הנ"ל, היה איש מהיר בתורה ודורש חכמה בעיר מנטובה בימי הגאונים מהר"ש נורלינגען ומהר"ק נאירא ומוהר"י מוסקאטו, כן העיד עליו בן אחיו בעל חות יאיר שיבוא לפנינו בזה.

דור השלישי :

למהר"ר יחיאל שני בנים :

(א) האלוף מהר"ר אברהם כהן פורטו (לפי דברי רח"ן נקרא בשם אברהם מנחם) נולד בשנת שכ"ט ונתגדל אחר מות אביו בקרימונה בבית בני כרמי משפחת אמו (כרמולי) יצק מים ע"י הגאון מהר"ם פאדווא ובנו הגאון מ' שמואל יהודא קאצינלינכויגין (גירונדי ע"ג) חבר ס' חות יאיר **) וגם הגיה ס' מנחה בלולה, יש לו תשובה בס' נחלת יעקב למהר"י היילפרין. ובתשובה ההיא נראה שעקר דירתו לוורונה, כן נמצאה אחת מתשובותיו אצל ר' ישראל באסאן בוורונה ונדפסה בס' פחד יצחק ערך דגים (דפח"ח לר"ח ניפי אות ו' ע"ג).

(ב) הרב מוה' משה כהן פורטו, חבר ס' פלגי מים (***) ע"ד הטקוה שעשה ברווינו אשר רבו עליה מ"ב רבנים מחכמי איטאליא שפסלוה, ולעומתם כ"ח דהתירא ק"ח רבנים שהכשירו (כרמולי סופרם אחר אחר) גם את אחיו מ' אברהם מזכיר בספרו סי' ה', קבע מושבו בשנת שס"ב בעיר בריאה במדינת פימאנמ ונפטר ק"ח תמוז שפ"ב (***) .

(*) הד"ר רא"ב (בהערה לס' לחות אבנים ח"א פ"פ דמיון 1881 8° עמ' 26 סי' כ"ט) כתב כי ר' משה כהן פורטו שנפטר בשנת שפ"ד הוא בן הר' יחיאל הנפטר קודם שנת שמ"ב 1582 (ואשת הר"י היתה רחל מרים שנפטרה ט' חשון שזנ"י 1597 בוויניציאה).

ש.

(**) כולל פרפראות ור"ת ממאמרי הו"ל, כסדר א"ב. ד"ו שפ"ח 4° ועליו הסב' הר בוויניציאה מיום י"ב תשרי שפ"ט ובראשם חתום הר"א דמדוניא (זכרו יבוא ברשי' ק. ט. אות ח').

ש.

(***) קובץ שו"ת, עם השגות מאת מכפ"י (ר"ת משם המחבר) ד"ו שס"ח 4° (זכרו יבוא ברשי' ק. מ. אות ס. ובאות מ. ס' מקוה ישראל, וס' משבית מלחמות). ש.

(****) על מצ"ק הנמצאת בס' לחות אבנים הנ"ל כתוב מפורש, נפטר שד"ף (ונקבר בוויניציאה).

ש.

להר' גרשון בן :

מהר"ר שמחה כהן רפא , היה בימי עלומיו מתלמידי הגאון מ' שמואל יהודא קצינלינבוין בויניציאה , ויגר שם בבית קרובו הר' מנדלין כהן רפא שיבא זכרו באות מ' , ועסק בהגהת ספרים בבית הדפוס שמה עד שנת שמ"ט או שב לבית אביו הר' גרשון , ואחרי מות אביו עזב ארץ מולדתו וילך בשנת שס"ג למדינת מעררין ויבוא בעיר פרוסטיץ ושם הוציא לאור ספרו קול שמחה (*), והוא שיר ליום השבת ע"ס א"ב , ובסופו חתום כראשי החרוזים „שמחה כ"ר גרשון כהן איש פורט רפא" ועליו מליצה נחמדת מאת הרב ריש מתבתא בפרוסטיץ מהר' יהודא ליב חיות שנת ה'מ'ש"י"ח' אח"כ אוה למושב לו העיר ווינא (כרמולי) .

דור הרביעי .

להר"ר אברהם בעל חות יאיר בן :

מהר"ר משה הכהן ראש ומנהיג בק"ק סמאלי באיטליא , מובא בתשובת מהר"ם מלובלין סי' נ"ו .

ך

הגאון הישיש מהר"ר משה מנחם כהן רפא אב"ד בקרימונה אחר הרב ר' שלמה הנזכר למעלה באות א' , בשנת של"ו גזר באספת רבני איטליא לבלי לצחק בקביאות (פחד יצחק ערך דגים) ויש תשובה ממנו בס' נחלת יעקב סי' ג' בשנת ש"מ"ו .

ז

בו שמונה דורות :

דור הראשון .

הרב מהר"ר מנחם במ' משה כהן רפא , כתב הרמ"ש גירונדי בספר תולדות גדולי ישראל אות מ' ז"ל : מהר"ר מנחם במ' משה כהן רפא מרבני פאדובה „הקדמונים איש אלהים קדוש הוא, וחבר ספר „בית מועד" (***) ובו נזכרים

(*) בשנת שס"ג 1602 4° (נמצא ברשי' שמינשניידער וצעדנער) ראה גם תולדות הר' שמחה, שכתב בקצרה הר"ר יעליונעק במ"ע האשכנזי „אריענט" לשנת 1846 . לש"ב 15 № עמ' 231 .

(**) חבור מחמשים דרושים חברו כמהר"ר מנחם זצוק"ל בכמה"ד משה רבא זלה"ה מתושבי פאדובה . הובא לדפוס על ידי בנו בכורו ר' אליה רבא עם הקדמה ממנו , בה מוכר ששה חבורי אביו המחבר שלא נרפסו , והראשון מהם הוא ספרו הגדול אות הברית , (נמצא באספת כת' פרידלאנד בעצם כ"ו המחבר עם רשיון הצענווריא באיטליא משנת ש"ס) . בסוף ס' בית מועד נמצא שיר מהר' יהודה אריה מטוריא . נרפס בויניציאה חשון שס"ה 4° (ועליו הסכ' רבני ויניציאה) . זכרו יבוא ברשי' קהלת משה אות ב' .

עוד ששה חבורים נחמדים מהרב ז"ל. א', אות הברית, מבאר שכנה מיני הברית אשר העולם עומד עליהם. ב'. חות רבא, שלשה דרשות לכל פרשה. ג', נתיבות עולם, נותן מעט על קרי וכתובי שבתורה. ד', כליל תכלת, קצור דרושי חות רבא. ה', מענה רך. לפרש מאמרי חז"ל שלא יתנגדו לדעת חכמי המולות שפירשום בפנים זועפות לפי נימוסיהם ובוה משים שלום בין המנגדים, ו', קרית ארבע. כולל כל חכמות למודיות טבעיות ואלקיות ומדבר על ד' עולמות אבי"ע ועל עיקרי תורתנו הקדושה וענינים אחרים עמוקים". נפטר בן שבעים ושבע שנים ביום א' דסיוכות שנ"ב (דרוש מ"ז כס' ארץ חפץ) אשתו מרת שמחה נפטרה בשנת ש"מ'ח'ה' לאלף הששי.

דור השני.

להרב מנחם כהן בן:

הרב המופלא כמהר"ר אליהו רפא (*) חבר ס' ארץ חפץ לפרש מעמים נכבדים מרבני תורה שבכתב ומדברי קבלה היינו תורה שבעל פה. כן כתוב בהקדמת ס' בית מועד שעשה מ' אליה לספר אביו בהעלותו אותו לבית הרפס בוויניציאה בשנת שס"ה.

דור השלישי.

להרב מ' אליה כהן רפא בן (**):

הנאון מוה' נתן כהן רפא בלבוב ושם מנוחתו בכור וכתוב על מצבתו שנפטר זקן ושבע ימים בשנת לי"ב'ש' ב'ג'ד'י' כ'ה'ז'י'ה' לפ"ק שהוא שנת תל"ז.

(*) הר' אליהו רבא (החותם כרע רבץ כאריה סימן רב א) חבר ספרים רבים ומהם נמצא ברשימת בית הספר שחבר הר"מ רוטט, מאספת הספרים שנמכרו באמשטרדם בש' תרכ"ח ע"י המו"ס פרעדעריק כוללער, (ונקנו בעד בית הכנסת הנקרא היכל עמנואל בנווארק) ברשי' הכתבי יד № 5139 ס' באר מים חיים, כולל: א) ערך האותיות, מאסף קצת מאמרי תלמוד הלכות ואגדות ע"ס א"ב. ב) מאמרי המספרים (אחד — עשרה) הנמצאים בדברי חז"ל. ג) יד אליה, אספת מאמרי חכמה מספרים שונים, ע"ס א"ב. ד) אדרת אליהו, כולל שנה משלי איסופ, שהעתיק מלשון איטלקי. (ותהי ראשית מלאכתו בימי פורים ש"ן פה קרפי תחת ממשלת אדוננו דוכס דון אלפונסו יר"ה דאיסטטה") עם רשיון הצענווריא מאיטליא מישנת שנ"ט.

ש.

(**) אם הר' נתן שנפטר בלבוב הוא בנו של הר' אליהו רבא הנוכח, לא נתברר אצלנו ונחכה בוה על חות דעת הרה"ח רש"ב שי' בספרו אנשי שם הנרפס כעת בקראקא.

ש.

דור הרביעי *

להג"מ נתן הכהן בן * :

הגאון מוה' אהרן הכהן אב"ד בק"ק ראזינאי חתן הגאון מוה' יהודא יידל אבד"ק לבוב וקאוולי, הנזכר למעלה, בא עה"ח בפנקס ראזינאי ע"ד חוקת ישוב "ביום שנאמר בו פעמים כי טוב ד' אייר ח"י למב"י שנת תמ"ה לפ"ק. הצעיר אהרן בלאאמ"ו מוה' נתן כ"ץ זלה"ה החופ"ק ראזינאי אח"כ בפנקס הזה ה' אלול הנ"א חתם החלה, הצעיר שלמה מזאלקווי חופ"ק ראזינאי ואחריו, הצעיר אהרן בלאאמ"ר מ' נתן כ"ץ זלה"ה" מוה נראה שהתפטר מ' אהרן לבסוף מרבנותו ונתנה לרעהו הג"מ שלמה מזאלקווי, נפטר לפני שנת הס"ט, כי ביום י"א תשרי לשנה ההיא נמצא בפנקס ראזינאי שנתן בנו שטר פטורין להקהל וחתם שם על שם אביו, זצ"ל".

דור החמישי *

להג"מ אהרן הכהן שלשה בניים :

(א) הרב מוה' נתן הכהן חתם בפנקס ב' דראזינאי על שטר פטורין ה:ל" ביום י"א תשרי תס"ט שאין לו שום מו"ט על הקהל : נתן בלא"א מו"ר הרב הרב החסיד מ' אהרן כ"ץ זצ"ל.

(ב) הרב מוה' זאב וואלף הכהן כתוב בפנקס ח"ק דק"ק סלוצק, זי"ן אדר השני תצ"ו נפטר הרב מ' זאב וואלף בהרב המאוה"ג מ' אהרן הכהן אבד"ק ראזינאי.

(ג) הרב הגאון מוה' יצחק הכהן חתן הגאון מוה' יחיאל בעהמ"ח ס' סדר הדורות וערכי הכנויים, סדר וכוונן את ס' ערכי הכנויים, של חותנו, ובהסכמות הגאונים על הספר הזה זכר הגאון מוה' ישראל כהן ראפורט אבד"ק ביחאב ישן את הגאון מ' יצחק בשם "שאר בשרי" והגאון מ' חיים אבד"ק דרויא בשם המאה"ג מ' יצחק הכהן מגזע ישישים וקדושים משפחת ראפורט.

דור השישי *

להג"מ יצחק הכהן בן :

הרב המאוה"ג מוה' שלמה הכהן. שת נוספות על ספר ערכי הכנויים והיה אב"ד בק' יאנאווי הסמוכה לבריסק ואח"כ נתקבל לק"ק הלוסק. משם

(* הר' אהרן הכהן אבד"ק ראזינאי בן הר' נתן מלבוב בן הר' אליהו סקרפו? (כמרומה לי שהמחבר ז"ל קרב רחוקים, ואולי שני יוסף בן שמעון נודמנו לו). ראה הערה הקודמת, וכעת קודם הרפסת הגליון באו לירי שתי הגליונות א' וב' מהספר הנכבד אנ"ש שם הנ"ל, אשר הטיב עמדי מחברו הרה"ח רש"ב הי"ו לשלחם לי, והנה מצאתי בגליון א' כי הרש"ב כבר חקר שם (באות א' ס' נ"ב) על דבר הר' אהרן ב"ר נתן הכהן הנ"ל, וכראיות צורקות דחה את השערת המחבר רי"ט א"ש ז"ל, כי פרט המצבה של הר' נתן הנזכר, הוא לרעתו : של"ב ולא תל"ו. ש.

הובילוהו רגליו במקרה לאתר דמותבעי היא עיר ברעזא ששם פגעה בו מרת
הדין ונתבקש בישיבה של מעלה (הקדמה לס' יד של שלמה).

דור השביעי .

להרב מ' שלמה הכהן בן :

הרב מוה' יצחק הכהן הביא בשנת תקס"ו את ס' ערכי הכנויים לבית
הדפוס בדיהרנפורט.

דור השמיני .

לר' יצחק הכהן בן :

הרב הגדול מוה' שלמה הכהן ממעזריטש בעהמח"ס יד של שלמה, מתיחש
על השער לבית אבותיו הגאון מ' אהרן ור' יחיאל בעל סדר הדורות.

ה

בו דור אחד :

הרב מוה' יהודא ב"מ מנחם פורט כהן נפטר בפראג בירת בעהמען בשנת
שנ"ח ומנוחתו כבוד בב"ע הישן שם (רד"ק בחג היובל לשי"ר).

ט

בו שני דורות :

דור הראשון .

הרב מוה' מנחם כהן פורט הנקרא מנדולין מורה ודרשן בתלמוד תורה
שיסד הר"ר יו"ט וואלוואוין* בוויניציאה נפטר יו"ד כסלו שנת שס"ב, ואשתו מ'
דינה נפטרה בשנת שס"ג (הר"ר א' ברלינר).

דור השני .

להרב מנחם כהן מנדולין בן :

הרב מוה' אברהם כהן פורטי, נפטר כ"ט אב שנת שפ"ג בוויניציאה
(הר"ר א' ברלינר).

* בס' הד אורים והוא שיר חנוכת בית המדרש תלמוד תורה אשכנזים שבוניציאה .
שיסד הר' יו"ט וואלוואוין . ד"ו תכ"ב . fel. (זכרו יבוא ברשי' אות ה') נזכר הר' מנחם כהן
מדרשו המלמד לאדם דעת ותבונה, ולתנוקות מקרא כל הישנה בשנת תכ"ב . לכן נראה מזה
כי הוא איש אחר ולא הר' מנדולין הנזכר שנפטר בשנת שס"ב . ש.

בו דור אחד:

הרב כמהר"ר מנחם ציון פירש כהן רפא, נולד בק"ק טריאסמי ונתגדל בין ברכי החכמים, ויחכם בחכמות למודיות טבעיות ואלקות, ונעשה רב וטורה בעיר מולדתו. ואח"כ הלך לפאדובה והיה ריש מתיבתא בת"ת שם, חבר ס' עובר לסוחר* על חכמת המספר, וספר שער התכונה, ועוד ספרים נכבדים בלשון איטלקי, ונאסף אל עמיו בתחלת מאה החמישית בפאדובה, הוא היה אחרון לבני העורבים באיטליא (כרמולי).

יא

בו שלשה דורות:

דור הראשון.

הרב טוה' דוד הכהן ראפפורט מבית דינו של הר' משה גלאנמי בירושלים שהיה בערך שנת תמ"ט, חבר ס' דעת קדושים ע"ד כנה"ג ונשאר בכתובים (** שה"ג אזולאי).

דור השני.

להרב מ' דוד הכהן בן ובת:

- (א) מהר"ר יעקב (***) הכהן ראפפורט אבר"ק צפת תוב"ב (שה"ג אזולאי בחלק שני).
- (ב) אשת מהר"ר יהודא הכהן ראפפורט מלובלין שעלה בשנת ת"ם לירושלים (שה"ג אזולאי שם).

(* נדפס בוויניציאה שפ"ו 4° (זכרו יבוא ברשי' ק. מ. אות ע'). ש.
 (** נדפס בשני חלקים בליוורנו תקס"ט fol. (זכרו יבוא ברשי' ק. מ. אות ד') ובאות ב' מרשימתו: ס' בן הא הא דרושים עה"ת מהרב דוד הכהן ראפפורט (מלובלין) שהיה תלמידו של הר' אברהם אמינו הלוי. (ובו הספרים מש' תכ"ד—תל"ב) היה גנוז באה"ק, יותר ממאה וששים שנה" שהובא לדפוס על ידי הר' יעקב דוד יקותיאל הכהן שר"ר מאה"ק, דור ששי להחבר" (המביא לדפוס ס' דעת קדושים הנוכח) ליוורנו תקפ"א—פ"ג fol. (גם נמצאו פסקי דינים ממנו בס' חוט המשולש להר' יהודה דיוואן, תלמידו של בנו הר' יעקב הכהן ראפפורט. כן באו תשובותיו בשו"ת דרכי נעם ד"ו תנ"ז—נ"ח fol. (זכרו יבוא ברשי' אות ד') ונמצא התימתו על שני פסקים בשו"ת עדות ביהוסף ח"א, קושטת תע"א fol. (זכרו יבוא ברשי' אות ע'). ראה גם באוצר הספרים לכן יעקב אות ד' 257 № ס' דעת קדושים, הר' דוד בר אהרן הכהן. ונעלם ממני מאין נודע לו שם אביו אהרן? שלא נזכר מושגי הספרים הקודמים לו גם לא מהבאים אחריו?
 (***) הוא רבו של הר"י דיוואן הנ"ל בע"ס חוט המשולש חי' על התורה ובסופו קונטרס משו"ת. קושטת תצ"ט fol. (זכרו יבוא ברשי' אות ח'). ש.

דור השלישי.

למהר"ר יעקב בן :

הרב מוה' יחיאל הכהן באנקונה, יש מטנו תשובה ארוכה משנת תק"ג
בס' פחד יצחק ערך אשת איש עיי"ש.

למהר"ר יהודא הכהן בן :

הגאון מוה' יצחק-כהן ראפורט מגוע כהונת עולם אשר בלובלין, היה
תלמיד הפר"ח, ובשובו משליחות מצוה שהלך מעה"ק צפת נתקבל לאב"ד בק"ק
איזמיר והיה שם ארבעים שנה, ולעת זקנתו חזר לירושלים עה"ק ונתמנה שם
לרב, והרב אוולאי כתב את כהב הרבנות (שה"ג יו"ד שכ"א) חבר ס' בתי כהונה
שני חלקים *) כולל ארבעה בתים (שה"ג ב' ק"ל) ובאוה"ס לבן יעקב (אות ק')
כתוב שחבר ג"כ קונטרס הגט המובא בס' תורת נזיר וגנוי חיים.

יב

מהר"ר יחיאל כהן פורטרפא בווינא, בשנת ת"ל בעת הגירוש כתב להשר
מוה' יצחק סינויר טיקסיררה בהמבורג שישלח כתבים לגדולי המלכות לפייסם
בתוך זמן שלשת החדשים הנקצב לצאתם מן העיר ובאעה"ח יחיאל כ"ץ איש
פורטרפא (אוהל יעקב סי' ע"ז).

יג

בו תשעה דורות:

דור הראשון.

הגאון החסיד מוהר"ר מאיר הכהן ראפורט — אולי הוא בנו של מהר"ר
שמחה ב"ר גרשון בעהמח"ס קול ישמחה הנזכר באות ה' — נפטר לפני שנת
ת"ט, כן נראה מר"ת "וצ"ל", שהוסף בנו הגאון מ' נחמן על שם אביו בחתימתו
יו"ד המזו"ת מ" על פסק בפנקס לבו"ב, נחמן בהגאון החסיד מ' מאיר כ"ץ
ראפורט וצ"ל מבעלזא (**).

(*) ח"א: בית דין כ"ד שו"ת ובית ועד, בי' לשונות הרמב"ם והפוסקים, אומיר תצ"ו
fol. ח"ב: בית דין, מ' שו"ת, ובית אבות חי' על הש"ס. עם בית המדרש, דרושים.
שאלוניקי תקי"ד fol. (זכרם יובא ברשי' אות ב') ש.
(**) הר' מאיר נפטר קודם שנת תכ"ב, כמו שנראה מחתימת בנו הרב נחמן בהסכמתו
הנזכרת בסמוך מן יו"ד כסליו תכ"ב 1661 על ס' שערי ציון דפוס ראשון פראג תכ"ב, שכבר
הוסיף הר"ת וצלה"ה, ש.

דור השני.

להגאון מ' מאיר הכהן בן :

הגאון הגדול מוה' נחמן הכהן ראפורט, הי' אב"ד * בק"ק בעלזא ושם הסכים בשנת ת"ז ע"ס נחמות ציון, ובשנת תל"א ע"ס לב אר"י, וחתם נחמן בלא"מ מאיר הכהן ראפורט חוב"ק בעלזא בשנה ההיא נתקבל לק"ק קרעמניץ ושם הסכים ע"ס שערי ציון להרב ר' נטע בהקדוש מ' משה מהנובר (נדפס באמ"ד תל"א) אח"כ נתקבל לאב"ד בק"ק דובנא רבתי. — ושם אשתו ליפשא — ועל שמה נקרא ר' נחמן ליפשא'ם — היא היתה בת הגאון מ' יוסף בר' אליקים

* ראשונה עלה על כסא הרבנות בק"ק קרעמניץ (בוואליניען) כמו שכתוב בראש הסכמתו על ס' שערי ציון דפוס ראשון פראג תכ"ב 4° (הנמצא רק ברשי' שטיינשניידער, והנוכח ברשי' אוצרות חיים לרח"מ № 4655 לא בא ברשי' צעדנער. יען כי נמצא חסר לא נתקבל במוועאום הבריטני בלונדון). והגני מעתיק חתימתו הנמצאת גם בדפוס אמ"ד תל"א 4° (הנמצא פה במוועאום האויאטי) הסכ' הר' „אב"ד ור"מ דק"ק קרעמניץ" החתום „נחמן בלא"מ מוה"ר מאיר בן יצ"ל רפאפורט" „יד כסליו תכ"ב". (יאף כי יש לשער שהסכויא לדפוס את השערי ציון הוסף מעצמו „אב"ד ור"מ דק"ק קרעמניץ" במקום „דק"ק דובנא ש היה אולי? בדפוס הראשון, כמו ששינה והשמיט בהסכמה הבאה שם ראשונה: מהרי' יצחק בר' אברהם אבד"ק פוזנא במקום אבד"ק לוצק, יען כבר בשנת תכ"ד נמצא הר"ר חתום אבד"ק ווילנא בהסכמתו על ס' עמוריה שבעה דפוס ראשון לובלין תכ"ז 4° (הנמצא רק ברשי' שטיינשניידער, וזכרון תוצאה השלישית יבא ברשי' אות ע') ובשנת תכ"ז נתקבל לאבד"ק פוזנא, כנראה מהסכמתו על ס' ספרא דצניעוהא דיעקב (אב"ד תכ"ט 4°. זכרו יבוא ברשי' אות ס') ע"כ הוסיפו בראש הסכמתו על ס' שע"צ הנ"ל אבד"ק פוזנא. והנה אף כי לא ראינו אינה ראייה בכ"ז קרוב בעיני כי נתקבל הרב נחמן הנ"ל ראשונה לק"ק קרעמניץ ואח"כ לדובנא. כי בהסכמת הרבנים דד' ארצות פולין בועד דיריד יערסלב מיום ב' ט"ז אלול תכ"ג, על הרפסת השו"ע עם באר הגולה דפוס ראשון אמ"ד (יוסף עמיאש) תכ"א כ"ז 12° (ברשי' אות ש'), החתומים ששה רבנים (הראשון הוא הר' בעל ט"ז) והחמישי מהם הוא הר' נחמן בר מאיר בן ראפורט החונג בק"ק דובנא הגדולה. (ואחריו בא חתום הר' מרדכי בהר' בנימין וואלף זצ"ל גינצבורג חונג לע"ע בק"ק העלמא). — ובשנת תל"א נמצא הר' נחמן בן חתום בהסכמתו על ס' לב אריה (ווילהרמרשדארף תל"ד fol. ברשי' אות ל'). „חונג בק"ק בעלזא, לע"ע פה יערסלב תל"א לפ"ק. ובשנת תל"ב, על ס' נחמות ציון, כ"ב דרשות 5° דמין תל"ז 4° (ברשי' אות נ') הוא חתום בין הרבנים דמדנית פולין קטן בועד דיריד יערסלב מיום ג' יא תשרי תל"ב לפ"ק „נחמן... מבעלזא". (והמחבר ז"ל בחפזו לא הרגיש בזה.) והנה בבוא ידיו כעת זכרון הרב יצחק טפוזנ' הגני לתת כזה את הערתו הנשמעת בדפוס טמקוטס (למעלה, בראשית חלק הרחבת הדעת עמ' 42) על דברי המחבר ז"ל שהר"י טפוזנא האבד"ק לוצק נתקבל אח"כ „לאב"ד דק"ק הוראדני, וכן חתם שם בהסכמה על ס' זכרון להרב מ' יצחק בנ"י נח הכהן שפירא בשנת תכ"ב אבד"ק הוראדני. ועל זה העירותי שם: כי הר"י טפוזנ' לא היה מעולם אבד"ק הוראדני, והר' יצחק בר אברהם החתום בהסכמה על ס' הזכרון הנ"ל (שיבא זכרו ברשי' אות ז') הוא הרב יצחק אייזיק בר אברהם מהוראדנא החתום בפנקס דמדנית ליטא, שני בין רבני הועד דשנת שצ"ד (בהיות הרב בעל ס' מגני שלמה בהוראדנא), ושאלה אליו עם תשובה ממנו נמצאת בס' גבורת אנשים משנת שצ"ח ובפנקס המדינה נמצא עוד הרי"א חתום עד שנת ת"ג, כי בשנה זו נפטר, ראה ברשי' ק. מ. אות א' № 637 איתן האחרון, ובו הספד ט' על הר' אייזיק ר"י ואבד"ק הוראדני שנפטר בשנת ת"ג. ש.

אבד"ק לבוב חוץ לעיר חתן מהר"ם מלובלין (עיין בס' ברוך מבנים אשר, קו"נ ריח ניחוח, הלכות עולם, והפארת הצבי).

דור השלישי *

להג"מ נחמן שלשה בנים ושתי בנות :

א) הגאון מוהר"ר ש"מחה הכהן ראפפורט, היה אב"ד בק"ק דובנא ואח"כ בק"ק הוראדנא, כן נראה בהסכמתו בשנת תמ"ט על ספר צפנת פענח חדש שבא עה"ח „חוב"ק דובנא ולע"ע בק"ק הוראדנא" בפנקס הוראדנא חתום בשני הועדים שהיו בעיר אלקיניק חנ"ה ותנ"ט „שמחה כהן רפפורט חוב"ק הוראדנא" ושם הסכים בשנת ת"ס ע"ס ראש יוסף על ש"ס, בשנת תס"א ע"ס אור ישראל להג"מ ישראל משקלאב, ובשנת תע"ג ע"ס ברית שלום, או נתקבל לאב"ד ור"מ בק"ק לובלין ושם הסכים בשנת תע"ד ע"ס עיר חומה, וכשנת תע"ה על ספר השל"ה שנדפס בפפד"א תע"ו — אח"כ נתקבל לאב"ד ור"מ בק"ק לבוב, אך בנסעו לשם פגעה בו מדת הדין ונפטר על אם הדרך בהיותו בק"ק שעבערשין ביום ז' אב שנת תע"ז. *

* שנת מות הגאון מהר"ר שמחה רפפורט מודעת מפי עד ראי' הרב ר' יעקב רויפמאן. אשר עיניו ראו פרט השנה תע"ז על מצבת קבורתו בשעברשין, אבל הג"מ חיים נתן דעמביצר כספרו כלילת יופי דחה ערותו ובא וחקרו, כי בשנת תע"ז וגם אחר כן עד ר"ח אייר תע"ח הי' הגאון חכם צבי עוד בחיים, כאשר כן נראה חקוק על מצבתו בלבוב, ועלה אל האלקים בליל יום ב' דר"ח אייר תע"ח ואיך נאמין כי מת הגאון מ' שמחה על דרך נסיעתו ללבוב לשבת שם על כסא הרבנות בשנת תע"ז? הישימו בני לבוב אותו לראש בעוד רכס החכם צבי חי עמהם? וע"כ הוכיח הג"מ חיים נתן דעמביצר, כי נפטר הג"מ רפפורט בדרכו העולה לכוכה לאחר פטירת החכ"צ בשנת תע"ח, אמנם ראי' נצחת היא — וככ"ו יפלא בעינינו, מה ראה על ככה להכריע כי נפל טעות במצבת הג"מ שמחה בשעברשין ושם צריך להיות תע"ח במקום תע"ז, ואולי נהפוך הוא כי במשגה חרותה על לוח מצבת הגאון חכ"צ בלבוב שנת תע"ח, וגם הוא עלה אל האלקים בשנת תע"ז שנפטר בה הג"מ שמחה. אך קודם לו כמשלש חדשים לפניו ביום ב' ב' דר"ח אייר הכתוב על המצבה אשר יפול לפי הקביעות גם בשנה ההיא? — וכן נראה לנו באמת להקים עדות כיעקב כאשר ראה על מצבת הג"מ שמחה שנפטר בשנת תע"ז. כי מצאנו לו ראי' מן הבא לפנינו רשום על ספר בכתב חתנו הגאון מ' אר"י ליב מנאווהרדק, כי בן יולד לו ח"י אלול תע"ז בלובלין. ויקרא שמו שמחה — ושם פן הזמנים אשר נולדו יתר בניו אח"כ מוכח כי לידתו של זה היתה בשנת תע"ז בהכרח — והשם הזה ילמדנו לדעת כי כבר תמו או חיי הג"מ שמחה כאשר נולד הילד, ויקרא אתו בנו בשם שמחה למען הזכיר שמו עליו — ועוד עזו בדינו גם על מית הגאון חכם צבי בשנת תע"ז. כי באוצר הספרים של הרב שאול לעווענשטאם בן בתו של הג"מ יעב"ץ וקצת מהם עם הגהות החכם צבי. נמצא ספר „הבחיר" ועליו כתוב לאמר: יום ו' בבקר שני דר"ח אלול תח"י לפרט ולסדר צדק צדק תרדוף למען תח"י נולד בני צדיק באמונתו יחיה תקרא בשמו צבי שיח' לאי"ש השם יוכני לגדלו לתו"ח ומע"ט ולעבודת הבורא ית"ש ב', — ולפי"ן מ"ש הגאון יעב"ץ כספרו יציב פתגם שנתבקש אביו הג"מ צבי לישיבת של מעלה ובשנת נ"ח לימי חייו, יצדק אך לדברינו שנפטר הגאון חכם צבי ביום ב' דר"ח אייר תע"ז

בספר זכר החיים לבנו הגאון מ' חיים הכהן נדפסו שלשה מדרשותיו, מ' מ'ו שדרש בשנת תס"ב, מ' מ'ז בשנת תס"ג, ומ' י"ז בשנת תס"ח, אשתו היתה בת הגאון מ' שמעלקא בהגאון מ' מאיר ז"ק אבד"ק אוסמרהא, (מ' ברוך מבנים אשר).

ב) הגאון מוהר"ר גרשון כהנא ראפפורט אב"ד בק"ק בעלזא, כן כתוב בהקדמה להרב מוה' יוסף יוסקי אבד"ק פורקאמין על ס' הלכה אדם מישראל לאביו הגאון מ' ישראל אבד"ק לאקמש „אשרי יולדתי והורתי של הרב המחבר היא אמו הישישה מרת נפש הרבנית ליפשא בת הרב הגדול מ' גרשון כהנא רפפורט אבד"ק בעלזא אחי הגאון מ' שמחה כ"ץ רפפורט אבד"ק לובלין".

ג) הגאון מוהר"ר משה מאיר הכהן ראפפורט פו"מ בלבוב, מובא בספר זכר החיים דרוש ו', ובנו הג"מ ברוך בהסכמתם לס' יד כל בו בשנת תפ"ו חתם, ברוך בהרב הגאון מוה' משה מאיר כ"ץ וצלה"ה.

ד) מרת מיכלא אשת הגאון מ' אברהם הלוי עפשטיין אבד"ק ראוונא, ואח"כ בק"ק רעכניץ במדינת הגר (ס' מפלגי ראובן לנכדה) הסכים בצירוף המ"ו והג' ר' העשיל על הש"ע עם הרמ"א בלא באר הוטב ד' עטיאש באמ"ד (*), ומובא בתשו' אור נעלם ס' כ"ח ובתשו' פנים מאירות ח"ב ס' ס"ה, וחכר ספר שו"ת ברכת אברהם שנשאר בכתובים (ס' גבורות ארי דף י"ב בהערה).

ה) אשת הגאון מוה' שמואל צבי הי"ץ בהג"מ אריה לוי נכדי הב"ח, היה אב"ד בק"ק כריסק דליטא בערך שנת תע"ד (ס' קונטרס ריח ניהוח, הלכות עולם, ספר הדעת על מס' כלים, מים עמוקים ותפארת הצבי).

דור הרביעי.

להג"מ שמחה הכהן ראפפורט עשרה בנים וחמשה בנות:

א) הגאון מוה' צבי הירש הכהן ראפפורט אב"ד בק"ק ווילקאוויסק בפולין, מובא בתשו' טקום שמואל כ"י פ"ו, ובאעפ"ח על גביות עדות בתשו' כנסת יחוקאל ס' ס"ז מ' חשון שנת תע"א, ובהסכמה לספר דברי הכרית י"ב אב תפ"ח לתלמידו מ' אברהם צבי מנאוויבור „צבי הירש הכהן ראפפורט חוב"ק ווילקאוויסק בהגאון מ' שמחה הכהן ראפפורט".

ב) הגאון מוה' נחמן הכהן ראפפורט אב"ד בק"ק וויסקא בליטא.

ג) הגאון מוה' ישראל הכהן ראפפורט מובא בשו"ת ר"ח הכהן דף ק"ו, והיה אב"ד בק"ק פיעסק, כן כתוב בס' תולדות אדם וק"נ בהערה אח"כ נתמנה

כי כן ועלה בספר השנים מן ב' אלול ת"ח עד ב' אייר תע"ז לחמשים ושמונה שנים ושמונה חרשים. והגאון יעב"ץ שנים קא חשיב ולא חרשים. — אך לו נאמר שנפטר הגאון חכם צבי בשנת תע"ח. אז אין להעמיד הרכבים האלה על אמתתן כי יבינו יחד. — (* ראה בהערה לעמ' 152 (וכמדומה לי שלא נמצאת הסכמתו שם). ש.

לראב"ד בק"ק ווילנא וחתום שם בשנת תס"ט על פסק עם הגאון מ' ברוך כהנא ראפפורט (ק"ג).

ד) הגאון מוה' שלמה הכהן ראפפורט אבד"ק חעלמא ואח"כ נתקבל לק"ק פונא (כ"כ בהקדמה לס' גבולות בנימין) לפי דברי כרמולי בשם זרע ישראל נפטר בשנת תפ"ב*, אך בפנקס מיקמין (דף רכ"ד) נמצא חתום על פסק „שלמה הכהן ראפפורט" בועד ד"א בפולין בשנת תצ"ט, ולפי הנראה הוא הגאון מוה' שלמה מחעלמא השייכת לד"א בפולין ולא ר' שלמה נכד בעל סה"ד אבד"ק יאנאווי ששייכת לגליל בריסק, אשתו היתה בת הג"מ מרדכי בהגאון מוה' ישראל סווינחר אבד"ק דובנא ולויצק ופרנס דר"א (סער אהל יוסף, תולדות אברהם).

ה) הגאון המפורסם בדורו מוה"ר חיים הכהן ראפפורט, היה אב"ד בק"ק זימל ואח"כ בק"ק סלוצק, ובשנת תק"א נתקבל לאב"ד ור"מ בלבוב, ויהי שם רועה נאמן לצאן קדשים שלשים שנה, העמיד תלמידים הרבה וחבר שו"ת ר"ח חכהן וזכר החיים, במחלוקת הגאונים הר"י אייבשיץ ויעב"ץ לא אבה להכריע דעתו לאחד מן הצדדים, רק בא במכתביו אשר בספר עדות כיעקב להשקיט הריב, אמנם נגר כת השב"ץ עמד בוויכוח לעיני העמים באקאדעמיא בלבוב ונצח אותה.

הסכים בשנת תע"ט ע"ס חוקי דרך, בשנת ת"צ ע"ס סה"ד שנרפס בקארלסרוהא תקכ"ט, בשנת תק"ו ע"ס ברכת יוסף ואל"י רבה להג"מ מאיר האימים, בשנת תק"ח ע"ס נטע שעשועים לר' בער מפונסק, בשנת תקי"ב ע"ס שערי בנימין, בשנת תקי"ג ע"ס צרור החיים וע"ס אבן העזר על ש"ס, בשנת תקי"ד ע"ס שם אהרן, ע"ס הלכות עולם על ש"ס, וע"ס פורת יוסף, בשנת תקי"ז ע"ס מצנפת בר, בשנת תקכ"ט ע"ס צמח מנחם להר' מנחם מטשעריקאוו, בשנת תקכ"ה ע"ס שבט מישראל על תהלים, וע"ס אהל משה על דקדוק ד' זאלקווי, בשנת תקכ"ו ע"ס אהל מועד על ש"ס, בשנת תקכ"ז ע"ס אהל יוסף, בשנת תקכ"ח ע"ס חלוקא דרבנן, ובשנת תקל"א ע"ס ברכת יעקב, בשנה ההיא אסף נגהו בעשרים וששה לחודש תמוז, ויצו לפני מותו שלא לחוק על מצבתו שום תואר עליו זולת „הרב". אשתו מרים היתה בת הג"מ שמואל אבד"ק פרעמיסלא.

- ו) הרב הגא' מוה' זאב וואלף אבד"ק באר (כרמולי וס' היחש מנכדיו).
- ז) החריף מוה' גבריאל הכהן ראפפורט אב"ד (כרמולי וס' היחש הנ"ל).
- ח) הג' החריף מוה' גרשין הכהן ראפפורט בדערעודען, מרכיץ תורה בק"ק אובערנהיים במדינת עלזאס ואח"כ אב"ד במנצא ושם נפטר ך' אייר תקכ"ח (הרמולי).

(* בשנת תפ"ב כ"ה תמוז, הסכים על ס' זרע ישראל חרושי אנדות מהר"י מהרמילב, (ווילנהרטשדארף ת"ץ 4° זכרו יבא ברש"י ק. מ. אות ז'), והוא חתום: „שלמה בא"א מ"ו הרב ה"ח מוה"ר שמחה כ"ץ זלה"ה ראפפורט חינה פה ק"ק חעלמא" „כ"ה תמוז תפ"ב". ש.

(ט) הרב הגדול מוה' יוסף הכהן ראפורט, היה אב"ד בק"ק פיעסק אח"כ נתמנה למו"צ בק"ק מינסק, בא עה"ח בפנקס ד"א שנת תקי"ג, ובפנקס הקהל דמינסק בחוהמ"ס תקי"ז, שני להגאון ר' משה האלפרין בהגאון בעל סדה"ד.
 (י) הרב הגאון הצדיק מוה' בנימין הכהן ראפורט מ"מ בק"ק בערזאן בגאליציען, חבר ס' גבולות בנימין* חירושים על התורה, ומוזכר בשו"ת ר"ח הכהן סי' א' לאה"ע.

(יא) מרת יענטא אשת הגאון הגדול בדורו מוה' צבי הירש הלברשטאט הנקוב ותולדותיו למעלה אות א'.

(יב) מרת רבקה אשת הגאון המפורסם מ' אריה לייב אב"ד בק"ק נאוהרדק ומשם נתקבל לק"ק וויטעבסק, השאיר אחריו בכתובים ספר „דברי אריה" ונח נפשיה ביום כ"ח טבת שנת תקל"א, ואשתו נפטרה ך"ג טבת תקל"ז (כתב יחש מנכדם).

(יג) אשת הגאון מוה' מאיר גינצבורג אבד"ק וויזין והגליל שיבוא זכרו לתולדותיו במשפחת גינצבורג.

(יד) אשת הגאון מוהר"ר שלמה זלמן אבד"ק ביאלי נקוב להולדותיו במשפחת הג"מ יצחק מפונא למעלה.

(טו) אשת הגאון מוה' חיים יהודא לייב הלוי אייטינגא אבד"ק לבוב (הסכמת הג"מ מרדכי זאב אייטינגא לשו"ת מים חיים).

להג"מ גרשון כהנא מבעלזא בת:

מרת ליפשא אשת הרב מוה' יעקב כהנ"מ אבלי אבד"ק לאדמיר בהחסיד מ' בונס בהגאון מ' מאיר ז"ק אבד"ק לבוב (ס' הלכה אדם מישראל).

להג"מ משה מאיר ראפורט שני בנים:

(א) הגאון החסיד שבכהונה מוהר"ר ברוך כהנא ראפורט חתן הגאון הגדול מ' משה ז"ל בהוראדנא בעהמח"ס תפארת למשה הנוכר למעלה לפי דברי הק"ג היה אב"ד בוויילנא ימים מועטים אחרי הגאון מ' הלל הלוי שנפטר ך"ב טבת הס"ו, כי נמצא חתום שם על פסק בפנקס צדקה גדולה ך"ד תמוז הס"ט עם הרב הג' מ' ישראל הכהן ראב"ד בוויילנא, ומשם נתקבל לפיזרדא, אך כרמולי אומר שנתקבל בפיזרדא עוד בשנת תס"א אחר הגאון מ' אליעזר היילפרין ז"ל שנפטר ך' תשרי תס"א וכ"כ ביש מנחילין, ובשנת תע"ה כאשר יצא דודו הגאון מ' שמחה ראפורט מהוראדנא ללובלין בקשו אוהו בני הוראדנא שיבוא לכהן פאר בקהלתם על כסא דודו וחתונו בעל תפארת למשה, ונראין דברי כרמולי האחרונים כי כן באעה"ח בהסכמות ע"ס הלכה ברורה בשנת תע"ד, ועל הדפסת

* ס' גבולת בנימין, כולל חי' על מאמרי רבב"ח, וחי' עה"ת והגש"פ, וכתובי על פרשיות התורה מאביו הר' שמחה הנ"ל גם מאתיו הר' חיים אבד"ק לבוב הנ"ל (וקצת חי' מאתיו הר' ישראל, ומהר' שלמה אבד"ק העלם שנתקבל קודם מותו לאבד"ק מפונא). לבוב תקמ"ט 4° (ברשו' אות ג'). ש.

הסמ"ע בכרלין בשנת תע"ה, וע"ם פני משה להג"ר משה ספרעמסלא בשנת תע"ו
„ברוך כהנא ראפורט חוב"ק פיורדא ומצ"פ על ק"ק הוראדנא והגליל במדינת
ליטא" — ובס' הפרד"ס להג"מ ארי' ליב עפשטיין בהקדמת תלמידו לדרוש
הראשון כתוב בזה"ל: והנה הואיל ובא לדינו אוכור מה ששמעתי מרבי בשם
הגאון מ' ברוך ז"ל אבד"ק פיורדא בעת היותו בק"ק הוראדני יצו שנתקבל להיות
שם גאון ולא רצה לקבל, ואף שבא ודרש אעפ"כ לא רצה לצאת מאשכנז אף
שהיא רבנות קמנה" —

לבר הסכמות הנזכרות הסכים עוד בשנת תע"ה ע"ם קצור של"ה ד' ברלין,
וע"ם תורת יוסף להרב מ' יוסף פרנקפורט וחתם „ברוך בלאאמו"ר הרב הגדול
מזה משה מאיר כ"ץ ולה"ה ראפורט" בשנת תע"ט על הרפסת האלפסי באמ"ד,
בשנת תפ"ז ע"ם מעשי חייו וס' יד כל בו, בשנת תצ"ט ע"ם קרבן אהרן על
הורת כהנים, בשנת תק"ד ע"ם מעדני יו"ט בעת שנדפס בפעם השני בפיוורדא,
ובשנת תק"ה ע"ם מגל האומר, יש מתשובותיו שנדפסו בשו"ת אור נעלם סימן
ל"ט ונ"ב. ובשו"ת שם יעקב שאלה א' בחו"ט ז"ך אלול תצ"ח, וגם השאיר
אחריו הרבה בכתובים מהם הגיע כ"י להרח"מ מהמבורג (רשום באוצרות חיים)
הוא נלחם נגד נחמ' חיון בשנת תע"ד, ונגד הרמ"ח לוצאטו בשנת תצ"ה ורבו
הגאון מ' ישעיה באסאן התנצל לפניו במכתבו מן ז' טבת תצ"ו, היה חסיד גדול
זקן ויושב בישיבה ועסק בתעניות, כן העיד עליו הגאון בעל יערות רבש בהספדו
כדנח נפשו'ך ג' ניסן תק"ז — ואלה דברי אוולאי (אות ב' מ'): מהר"ר ברוך
כ"ץ ראפורט היה ר"מ ואב"ד בק"ק פיורדא, זקן ויושב בישיבה, ובילדותו מדי
עברי בשליחות מצוה ראיתי בעיר הויצפעלד לבנו מ' ארי' שהיה רב שם ואמר לי
כמה חידושים מהגאון אביו ז"ל.

ב) הגאון החסיד מוה"ר יצחק כ"ץ ראפורט אב"ד דקלויז ור"מ בק"ק
אוסטרהא, הסכים בשנת תנ"ד: ע"ס אהל יעקב על אגדות ובשנת תס"א ע"ם דרך
חיים לתלמידו ר' חיים ליפשיץ* ובאע"ה „הצעיר יצחק בהרב הגדול מ' משה
מאיר כ"ץ ראפורט חפ"ק אוסטרהא ר"מ בקלויז דשם" אשתו היתה בת הרב
המפורסם הפרינס מ' מרדכי הנקרא ר' מרדכי ר' ליבוש"ס מואלקווי —
(עיין למעלה).

להג"מ אברהם הלוי עפשטיין שני בנים ובת:

א) הגאון החסיד מוה' נחמן הלוי עפשטיין אב"ד בק"ק באר באוקריינא,
בהקדמת ס' מנחת יהודא למהר"ר עפשטיין יסופר מעשה רב שהיה להרב מ'

* זולצבאך תס"ג 1702 4^ו (וברשי' ק. מ. אות ד') נמצא גם קונטרס מיוחד בשם
ד"ר חיים כולל, חידושים לחדר בהם את התלמידים על ח' מסכתות והי' על מגי' רות
ואיכה בדרך הקבלה, ובסופו חידושי רש"י ומרז"ל לפי סדר הפרשיות, ובהם מביא גם ח'
בשם רבו הר"י ראפורט הנ"ל. (20 דף. האותיות מיוצגות מרפוס זולצבאך. בלי שער
כמו הקונטרס הנמצא ברשי' לקו"ש מאוצר ספרי הגר"מ שטראשון ז"ל בוויילנא 1009 26).

נחמן עם הגאון בעל חכם צבי, נפטר בשנת ה'צ"ה ונס' זכר החיים נדפס הספר שקונן הג"מ חיים הכהן על מותו ז"ל (גבורות הארי).

(ב) הגאון מוהר"ד יצחק אייזיק הלוי עפשטיין בסלוצק.

(ג) מרת בי לא אשת הרב מוה' ראובן מנכדי מהר"ם לובלין (הקדמה שניה לספר מפלגי ראובן).

להג"מ שמואל צבי הירץ בן ובת :

(א) הגאון מוהר"ר נחמן סירקין אב"ד זאמושטש ובק"ק בריסק רליטא, הסכים ע"ם ברית שלום בשנת ה'ע"ד, וע"ם עיר דוד בשנת תע"ח ובאעה"ח אבד"ק זאמושץ וכהיום נתקבל לאבד"ק בריסק, וע"ם הלכות עולם על ש"ס בועד יערסלב בשנת תקי"ד חתם „החוב"ק בריסק. מוזכר בס' עדות כיעקב שלא רצה לחתום ע"ד הקמיעות וגם לא התערב במחלוקת בלל. נפטר בשנת תקי"ז והג"מ חיים הכהן ראפפורט הספידו והפליג מאוד בשבתו ושבת תורתו.

(ב) מוה' משה סירקין (כתב יחס לנכדיו).

(ג) מרת בריינדל אשת הרב משה מייזלש בהרב הפו"מ מ' חיים בהגאון המפורסם מוה' ארי' יהודא ליב חסיד אבד"ק פרעמיסלא נכד הרמ"א (הקדמה לס' הלכות עולם על ש"ס).

דור החמישי.

להג"מ נחמן הכהן מוויסאקי בן :

הרב מוה' יואל הכהן ראפפורט אב"ד בק"ק ביחאב, הסכים ע"ם משנת חכמים שנדפס באוסטרהא בשנת תקנ"ז.

להג"מ ישראל הכהן בן :

הרב הגדול מוה' מאיר הכהן ראפפורט בלובלין. בן חתם בכראדי בפנקס רש"ד על הדפסת באורו עם התקון סופרים על התורה, בשנת תקמ"ד.

להג"מ שלמה הכהן בן ובת :

(א) הרב הגאון המפורסם מוה' צבי הירש הכהן ראפפורט אב"ד דק"ק מיר (הק' לס' בגדי קודש על מס' אבות) אשתו היתה בת הגאון מ' שאול גינצבורג אב"ד בק"ק וויזון והגליל הבא לבית אבותיו.

(ב) אשת הנגיד מוה' נפתלי הירץ מלבוז (ס' היחש כ"י של הגאון בעל בית יעקב המוכא בג"ש).

להג"מ חיים הכהן שני בנים וששה בנות :

(א) הגאון מוה' אריה ליבוש הכהן רפפורט, מוזכר בשו"ת אביו ר"ח הכהן באה"ע סי' ט"ו ובאו"ח סי' ק"ג, הי' אב"ד בק' פרשעווארסק ושם הסכים

בשנת הק"ב על ס' הלכות עולם על ש"ס, אח"כ נתמנה לריש מתיבתא בק"ק לבוב, והסכים שם בשנת תק"ח ע"ס נמע שעשועים להרב ר' בער בהרב"מ נמע מפינסק, בשנת תקמ"ז ע"ס פורת יוסף בעל פרי מגדים, ובשנת תק"ח ע"ס מענה אליהו על ב"מ ויגוע וימת על פני אביו בשנת תקי"ט (מצ"ק וכרמולי).
(ב) הגאון מוה' נחמן אב"ד בק"ק גלונא, מוכא בשו"ת אביו ר"ח הכהן בחו"ט ס' י"ב, אשתו היתה בת הג"מ נתן נמע אכד"ק בראדי בהג"מ ארי' ליב אבד"ק סלוצק.

(ג) מרת יארא אשת הגאון מ' יואל קצינלינפויגין אבד"ק יארטשוב שינאווי, וק"ק הרובשוב הבא לתולדותיו בדעת קדושים.

(ד) אשת הגאון החרף מוה' אהרן הלוי איימינגא אבד"ק יאברוב וק"ק רישא בן דודה הגאון מוה' חיים יהודא ליב הלוי איימינגא ועל מקומו יבוא לבית אבוריו.

(ה) מרת מלכה אשת הגאון מ' גרשון בהג"מ משלם זלמן גינצבורג אב"ד בק"ק הארקי ואגפי' הבא לתולדותיו במשפחת גינצבורג.

(ו) אשת הרב המפורסם מוה' נחמן הכהן בהג"מ בצלאל בהגאון החסיד מוה' נפתלי כ"ץ (הק' הג"ר זלמן מרגלית לס' טג"ע) מוכא למעלה במשפחת היילפריין.

(ז) כלת הרב הגדול מוה' שלום שבנא מסלוצק, מוזכר בשו"ת ר"ח הכהן באה"ע סי' ל"ז, ל"ח ול"ט בשם „מחותני", ובסי' מ"ט כתב שנמע בשנת תק"ה על נשואי בתו לק"ק סלוצק עיי"ש.

(ח) אשת הרב מוה' שמחה בן דודה הגאון מ' בנימין הכהן ראפורט בעהמח"ס נבולות בנימין (הק' לס' נבולות בנימין).

לר' גרשון הכהן בררעודען בת :

מרת פייגא אשת מהר"ר זעליגמאן אולף כפרנקפורט דמין, ושם נפטרה בשנת תקנ"ד (ס' הזכרון לפדר"מ).

להרב מ' יוסף הכהן ראפורט בת :

מרת רבקה אשת התורני והרבני המופלא מוה' יצחק ב"מ חיים מוואלאוין* ונפטר בוילנא י"ב מנחם אב תק"ט לפ"ק.

* על שער הספר בנין של שמחה להג"מ אברהם שמחה בהרב מ' נהמן מפאהאסט בן ר' יצחק מוואלוין כתוב שר' נהמן מפאהאסט הוא אחר מתמשת אחים בני בתו של הג"מ יוסף אבד"ק פיסק כהגאון מ' שמחה אבד"ק הוראדנא. ומוה נראה שר' יצחק מוואלאוין היה חתן ר' יוסף אבד"ק פיסק שהוא בנו של הג"מ שמחה ראפורט אבד"ק הוראדנא ולזבלין. אבל בהערות ותקונים לס' תולדות אדם נאמר כי ה' רבקה אשת ר' יצחק מוואלאוין היא בת ר' ישראל אבד"ק פיסק כהרב ר' שמחה, אבל נאמנה לנו עדות המחבר בנין של שמחה על אביו אביו שנקרא בשם יוסף, כי מי נאמן יותר בשמות האבות אם לא יוצאי ירכם ששמעו את שמותם מפי אבותיהם — וכן נמצא כתוב בכתובת יד הגאון מ' אליעזר יצחק אב"ד ור"ס בוואלאוין שהג"מ יוסף כ"ץ ראפורט הוא זקנו של הנמחר"ה זצ"ל.

להג"מ בנימין הכהן רפפורט שני בנים :

הרב מוה' שמחה הכהן רפפורט, הביא לבית הרפוס סי גבולות בנימין לאביו ז"ל ועשה לו הקדמה, ומזכיר בה את דודו הג"מ ישראל ובת דודו הג"מ שלמה, ובאעה"ח „שמחה בהה"ג מ' בנימין הכהן רפפורט" אשתו היתה בת דודו הגאון מ' חיים הכהן רפפורט (בהקדמה לסי' הג"ל).

ב) הגאון מוה' שבתאי הכהן רפפורט בעהמ"ח ס' אמרי נועם (*). ונדפס בשנת תקכ"ו באלעקסניץ, אשתו מ' שעריל (**). היתה בת הרב מ' יעקב מדובנא, היא חברה תחנה אמהות לר"ח אלול ומתייחסת שם על השער.

תולדות הג"מ אריה ליב מנאוהרדק.

כתובים בעצם ירו על ספר לסדר ימי הולדתם והם שמונה בנים :

א) הג"מ שמחה אבר"ק לענטשני (נקרא ע"ש חותנו) נולד ח"י אלול תע"ו בלובלין.

ב) הרב מוה' אורי מקאמאי נולד ק"א אדר תע"ט בנאוהרדק.

ג) הרב מוה' נחמן בקידאן גיסו של הג"מ משלם זלמן ק"פ. נולד ער"ח כסליו תפ"א.

ד) מהר"ר זאב וואלקף נולד י"ב טבת תפ"ג.

ה) הרב מ' מאיר חתן הג"מ ישראל ז"ק אבר"ק בירו. נולד ה' אלול תפ"ו.

ו) הרב מ' צבי הירש כואמיט. נולד כ"ה אלול תצ"ד.

ז) הרב מ' ברוך מפאלאצק מוזכר בהקדמת ס' עולת יצחק וחומש רש"י. נולד ק"ג אייר תצ"ו.

ח) הרב מ' בנימין. ק"ו כסליו תק"ב בוויטעבסק.

וששה בנות.

א) ה' יענטא מליובטש נולדה ז' אדר תפ"ד בנאוהרדק.

ב) ה' פריידא אשת הרב מ' מרדכי מהוראדני, נולדה ק"ד המון תפ"ה.

ג) ה' אסתר מואסלע, נולדה י"ג ניסן תפ"ט.

ד) ה' חיה ממורעין. נולדה ק"א כסליו תצ"א.

ה) ליפשא משווערונא, נולדה ט"ו תשרי ת"ק בוויטעבסק.

ו) ה' נחמה אשת הרב מ' חנניה ליפמן, נולדה ה' סיון תק"ד.

(* ראה ברש"י ק. מ. אות א' 776 א"מ יע"ש נעם שחבר הרב מרדכי כהנא רפפורט אב"ד ור"מ דק"ק אלעקסניץ חרש בן הרב שבתאי, כמו שכתבתי בהערתי הבאה להלן, (ומרשימותי נשמט בדפוס שם הר"י שבתאי רפפורט אביו של המחבר).

(** הרבנית מרת סעריל היא כלתו של הרב שבתאי אשת בנו הרב מרדכי הנוכח, והיא חברה את התחנה אמהות מן ר"ח אלול.

להרב מ' יעקב מלאדמיר בן:

הגאון מוה' ישראל אב"ד בק"ק לאקמש בעהמ"ח ס' הלכה אדם מוישראל (*).
אשתו מ' מלכה היתה בת הג"מ אהרן אבד"ק מרעכוולא וק"ק ולאמשוב ונפטרה
בשנת תקי"א (הקדמה לס' אהל יוסף).

להג"מ ברוך כהנא שלשה בנים וארבעה בנות:

(א) הגאון מוה' אריה ליב כהנא ראפפורט. היה עשיר וסוחר ואח"כ נתקבל
לאב"ד בק"ק שנייטיך ומשם לק"ק הייצפעלד במדינת ווירצבורג, שם נקרה הגאון
אזולאי ונתארח אצלו, הסכים עם אביו ע"ס מעדני יו"ט הנדפס בפיוורא בשנת
תק"ד. וע"ס חכמת שלמה למתהרש"ל ד' וולצבאך תקמ"ו, ושם אשתו אסתר בת
הגביר מ' גומפל עמריך מווינא, נפטרה בפפד"ו ז' ניסן תקכ"ח (ס' הזכרון שם).
(ב) הגאון מוה' צבי הירש כהנא ראפפורט אב"ד בק"ק וואלירשמיין
והרבורג ואגפי' בן הוא חתום בהסכמתו ע"ס חכמת שלמה בשנת תקי"ב, עוד
הסכים ד"ב מבת תקכ"ב ע"ס ראשית חכמה שנדפס בפיוורא, היה אהוב ונחמד
לכל יודעיו מפני חכמתו, צדקתו ותורתו, גם בני העמים נתנו כבוד לשמו
ונפטר בשנת תקכ"ג (כרמולי).

(ג) הרב מוה' וואלף כהנא מפיוורא (כרמולי).

(ד) אשת הגאון המפורסם מוה' שמואל שפירא. הספידו הגאון בעל יערות
דבש וקרא עליו, הוא הגבר אשר רבי' תורה בישראל למאות ולאלפים תלמידים,
והיה ישר בלמודו וחסיד במעשיו, לית ענותן כמותו, טוב לכל כ"ו עיי"ש.
אשת הגאון החרוף מוה' ישראל אב"ד בק"ק אויבאך וק"ק הענא בהגר"ר
הירץ אשכנזי אבד"ק קאוולי המוכא למעלה.

(ו) אשת הגאון החסיד מוה' נתן נטע אבד"ק מורבין, יש לו תשובה בס'
בית אברהם להג"מ אברהם אבד"ק טרלא, והסכים ע"ס אסיפת יהודא בשנת
תקכ"ב ובאעה"ח, „נתן נטע חופ"ק מורבין חתן הגאון מ' ברוך כהנא ראפפורט".
(ז) אשת הגאון מוה' יצחק אופנהיים בהגאון מ' בער אופנהיים אבד"ק
פרשבורג, היה תלמידו של הג"מ ברוך בפיוורא ואח"כ נעשה חתנו (ס' מי
באר ופלגי מים).

להג"מ יצחק מאוסטרהא בת:

אשת הגאון המפורסם מוה' יהודא ליב היה אב"ד ור"מ בקלוז באוסטרהא
ואח"כ נתקבל לאב"ד בק"ק סלוצק ובק"ק פינסק והגליל (**), ושם אשתו מ' זעלדא
(הקדמה לס' ברוך מכנים אשר).

(* ספר הלכה אדם מוישראל נדפס בזאלקווא תצ"ט fol. (נמצא ברשי' צעדנער) על ידי
בני, הוא הרב בעל המחבר ס' אוהל יוסף ראה ברשי' אות א' 288 №. ש.
(** הסכים על ס' זרע וישראל (ווילמרשדארף ת"ץ 4^ו ברשי' אות ז') ונא עה"ה יהודא
ליב כאמ"ו הרב הגאון המנוח מוה"ר אשר ענוול זל"ה החונה פה ק"ק אוסטרהא בקלוז
לע"ע. יום י"ג אב תפ"ב. (ועכשיו אב"ד בק"ק סלוצק). אח"ז נתקבל לאב"ד בפונסק והגליל.
בניו הם: א' הר' אשר ענוול בע"ס ברוך מכנים אשר (ברשי' אות ב'). ב' הר' דוד שחיבר

להג"מ נחמן הלוי עפשטיין בן :
הרב מוה' יצחק אייזיק הלוי עפשטיין (ס' הדעת על מס' כלים).

להג"מ יצחק אייזיק הלוי מסלוצק שני בנים :
(א) הג"מ דוד הלוי עפשטיין אבד"ק הלוסק (גבורות הארידף י"ב בהערה).
(ב) הרב מוה' יעקב הלוי ראש מדינה בק"ק סלוצק. נפטר י"ד שבט תקנ"א (שם).

להרב מ' ראובן מלבוב בן :
הרה"ג מו"ה מרדכי גימפל אב"ד בק"ק ווינקאוויץ ודיין כלבוב חבר ס' מפלגי ראובן *).

להגאון מ' נחמן סירקין שני בנים ובה .
(א) הגאון החרוף מוה' מרדכי טברסק בעהמ"ח ס' מים עמוקים **).
(ב) הרה"ג המפורסם מוה' יהושע העשיל סירקין בשקלאב, באעה"ח בשנת תקמ"ג על חומשי רש"י, הצעיר יהושע העשיל בהגאון המפורסם מ נחמן זל"ה".
(ג) אשת הגאון מוה' נתן נטע הכהן בהגאון מ' ישעיה משעברשין נין ונכד להגאון בעל מגלה עמוקות (הקדמת ס' קונטרס ריח ניחוח).

להגאון מ' משה בן :
הרה"ג מוה' יצחק סירקין (כתב היחס לנכדיו).

להרב מ' משה מייזלש שלשה בנים :
(א) הרב הגאון מוה' מאיר מייזלש בעהמ"ח ס' הלכות עולם ***).
(ב) הגאון אברהם נתן נטע מייזלש בעהמ"ח ס' נטע שעשועים ****) וקול שחל *****) נסע לאה"ק ושם מנחתו כבוד (הקדמה לס' תפארת הצבי).
(ג) הרב החרוף מוה' יצחק מייזלש ונקרא ר' איציקל וולאדעווער (שם).

בשם אחיו הר' אשר ענזול הג"ל ס' אותות למועדים (ראה ברשי' אות א' 559 №) והדפיסו בזאלקווא בשנת תקי"ב.

ש.
(*) חרושי גפ"ת, זאלקווא תקל"ה fol. (ברשי' אות מ').

ש.
(**) חי' על תשעה ססכתות. זאלקווא תק"ך fol. (ברשי' אות מ').

ש.
(***) חרושי הלכות. זולצבאך תקט"ו 4° (זכרו יבוא ברשי' אות ה').

ש.
(****) נטע שעשועים, חי' הלכות. נאיי וויט תצ"ה 4° (ברשי' אות ג').

ש.
(*****) בשם קול שחל נקראו תשובותיו שהוסיף לספר שאגת אריה שהוציא לאור בנייא וויט תצ"ו 4° והמה תשובות שהגיה אחריו וקנו הרה"ג רא"ל בן הר' שמואל צ"ה (בנו של הב"ח), ובשינויים עם תוספת מרובה שאלוגיקי תק"ו fol. (זכרו יבא ברשי' אות ש').

ש.

דור השני *

להר"מ מ' מאיר הכהן שלשה בנים:

א) הגאון המפורסם מוה' ישראל הכהן ראפורט, היה אב"ד בק"ק ביחאב והגלילות והסביבות (*). הסכים ע"ם כתר אהרן על בחינת עולם בשנת הק"מ ובאעה"ח, ישראל באא"מ מאיר הכהן ראפורט חובק"ק ביחאב והקהלות וסביבות ואנפיהם" כן חתם על פנקס רש"ד ט"ו כסליו תקט"ג, והרבה מתשובותיו נדפסו בס' חוט המשולש מה שכתב לש"ב הג"מ חיים מוולאזין (**).

ב) הגאון מו"ה בנימין הכהן ראפורט (***) .

ג) הגאון מוה' צבי הירש הכהן ראפורט בוולנא, הסכים ע"ם תולדות אדם להרב מ' יחזקאל פייבל מ"מ בוולנא בשנת תקנ"ה, וע"ם שבט מיהודא על משלי להרב הדרשן מ' פנחס מפלאצק, ובא בין דייני ווילנא עה"ח; צבי הירש במ' מאיר כ"ץ ראפורט בשנת תקס"ג.

להרב מ' צבי הירש הכהן ממיר בן:

הרב הגדול מוה' יוסף משה שמחה הכהן ראפורט, היה אב"ד בק"ק לויבטש, ומיגראד, לענטשני ואונצדארף במדינת הגר ושם מונחתו כבוד. חבר ס' בגדי משי (***) על מס' אבות.

(* באספת כתבי יד פרידלאנד, פה במוועאום נמצא ספר „עין ישראל" כת"י והוא קובץ חדושי הש"ס שצ"ה ס' 177 דף (ומהם הסורים כ"ו דפים הראשונים, ס' א'—פ"ב).

בדף ראשון המכורך אליו כתוב: „מקובל הוא בידינו שספר כ"י זה הוא מן הרב המאוה"ג המפורסם חכם ושלם שלשלת היוחסין כבוד מהור"ר ישראל כהנא ראפארט אב"ד דק"ק בוחאָו וישן והגליל ... ונתגלגל הרבר שבאו כתבי קודש אלו ליד נכדו הגניד ... מוהרר יואל לוריא נכד הרב הנ"ל וגם נכד הגביר המפורסם מ' יהודא אידל לוריא מק' ביחאָו". (גם חתום בראש הדף הזה: שאול לוריא ממאָהילוב). ש

(**) אחת מהתשובות הנזכרות ששלח הגר"ח מוולאָוין אל ש"ב הגר"י הנ"ל, מיום ו' כסליו תקע"ח (שנדפסה גם בס' חוט המשולש הנזכר) נמצאת פה במוועאום באספת כת"י פרידלאנד, כתובה בעצם יד הגר"ח, שהוסיף בראשה: „והנני דורש שלום לכל זרעו ורעו ברך ד' הוא ית"ש יברכם סלה וביחוד לנכדו מכירי ברוך המופלג שינגא צ"מ דנבט, ה' יגדל שמו ויצלחהו בתורתו אשר הפצו בה, ובה יהגה יומם ולילה כש"ת מו"ה דור נ"י". ש

(***) בס' גר ישראל כ"י הנזכר נמצאים איוה חידושים שכתב המחבר בסופם בזה"ל: „שמעתי מאחי הרב הגאון מוהרר בנימין נ"י" (בדף קנ"ג ע"ב ס' ש"ט וש"י). ש

(****) בגדי משי על מסכת אבות ובו שני פירושים: א) בגדי משי אשר חיבר חותני הרב יוסף משה שמחה הכהן ראפורט ז"ל אבד"ק אונץ דארף במדינת הגר ושם מ"כ שהיה אב"ד בק"ק לובטש בליטא, ובקהלות ומיגראד ולענטשנא (בן הר' צ"ה אבד"ק מיר בליטא בהרב שלמה אבד"ק העלם, אחיו של הר"ח כהן ר"פ אבד"ק לבוב) חתן הרב יעקב הלוי שור אבד"ק קראו והגליל במדינת זומט שהיה חתן הרב בעל כנסת יחזקאל. ב) בגדי כבוד אשר חברתי אני ישראל מנחם מענדל אבד"ק טרעבוולא בהר' חיים טבריאד. לעמבערג תקס"ו 4° (זכרו יבוא ברשי' אות ב'). ש

להנגיד מ' נפתלי הירץ מלבוב בת:

אשת הרב הגאון מוה' יחיאל מיכל בהג"מ חנניה יוסף היילפרין אבד"ק בערוואן והי' אב"ד בק"ק סקאליט (ספר היחש כ"י להגאון בעל בית יעקב).

להג"מ אריה ליבוש הכהן רפפורט שני בנים:

- (א) הגאון מוה' משה הכהן רפפורט. אליו ערוכה תשובה בשו"ת ר"ח הכהן באה"ע סי' ס"א וכתוב עליו „לנכדי חביבי המאוה"ג כו' מ' משה כ"ץ".
- (ב) הגאון מוה' דובעריש הכהן רפפורט אבד"ק מעויכוו. בס' שו"ת מים חיים לבנו נדפסו כמה תשובות וחיודשי תורה שלו. אשתו מ' מרים היתה בת הגאון מ' מאיר בהגאון יעב"ץ אבד"ק קאנסטאנטיין ישן (הקדמה לשו"ת מים חיים ועיין למעלה).

להג"מ נחמן מגלינא שני בנים:

- הגאון מוה' שמחה הכהן ראפפורט אב"ד בק"ק ראדמישלא ופאדהייץ, הסכים על הדפסת הרמב"ם בברריוצוב בשנת תקס"ז וחתם „שמחה הכהן באאמו"ר הגאון המפורסם מ' נחמן הכהן רפפורט אבד"ק ראדמישלא" וממעל להסכמתו כתוב „אבד"ק פאדהייץ ולע"ע בק"ק ראדמישלא" נפטר בשנת תקפ"ה ויקונן עליו הגאון מ' אברהם אבלי אבד"ק הערסאן ונרפס הספרו בספרו בית אברהם.
- (ב) הגאון מוה' אריה ליבוש כהן רפפורט. היה אב"ד בק"ק ראדמישלא אחר אחיו ר' שמחה. בירו נמצאו כל כתבי זקנו הגאון ר"ח הכהן וממנו באו להרה"ג מ' נפתלי הירץ בערינשטיין והוא הוציאם לאור עם הרב הג' מ' ראובן הכהן רפפורט מטרניפאל נכד המחבר (הק' ס' זכר החיים).

להר' יצחק מוולאוין חמשה בנים:

- (א) הגאון מוה' שמחה ז"ל שנישועו תלמיד הגאונים בעל שאנת אריה ובעל תורת יקותיאל והשאיר אחריו בכתובים חבור קצור פסקי דינים מהראשונים ז"ל (ק"ג ושה"ג).
- (ב) הגאון החסיד רשכבה"ג מוה' חיים זצ"ל מוולאוין בעהמח"ס נפש החיים ורוח חיים ושו"ת. הסכים בשנת תקמ"ד על באור רש"ד. ובשנת תקס"ט ע"ס עמודי הימני (*), נולד ז' סיון שנת תק"ט ונפטר י"ד סיון תקפ"ב (ק"ג).
- (ג) הגאון הצדיק מופת הדור מוה' זלמן זצ"ל. תוקף גאונו וצדקתו כתוב על ספר תולדות אדם להמ"מ מוויילנא ובס' דברי שלום (**), נולד בשנת תקמ"ז ונפטר בן אחד ושלושים שנה בי"ג אדר תקמ"ח (תולדות אדם וק"ג).

(* עמוד הימיני. מינסק תקע"א 4° (זכרו יבא ברשי' אות ע'). ש.
 (** ס' דברי שלום ואמת מהר' שלום אבד"ק יאנישאק (נפטר בש' תרל"ב) בן הרב יהושע חתן הר"ז מוויילנא. כולל ג"ח: א) שבחי הרש"ז הנזכר עם הערות, נוסף על ב"ח תולדות אדם (ברשי' אות ת'). ב) בית מדות, מוסר ומדות, ג) קצת שו"ת ווילנא תרל"ג 4° (ברשי' אות ד'). ש.

(ד) הגאון המפורסם מוה' יוסף זצ"ל אב"ד בק"ק פארימש.
(ה) הגאון הצדיק מוה' נחמן זצ"ל אב"ד בק"ק פאהאסט.

להרב שמחה בר בנימין הכהן רפורט בן זבת :

(א) הרב מוה' שאול הכהן רפורט בק"ק רבשוב (הק' ס' גבולות בנימין).
(ב) אשת הרה"ג מוה' נפתלי הירץ הכהן רפורט מזוגע ר' זלמן פערלש
בבראדי חידושי באו בס' בנו על תורת כהנים ונפטר בשנת תק"ץ (הק'
לספר בנו).

להג"מ שבתי הכהן רפורט בן :

הגאון מוה' מרדכי הכהן רפורט (*). היה אב"ד בק"ק אלעקסניץ ואח"כ
ב"ק אומין הסכים בשנת תקכ"ז ע"ס אהל יוסף להג"מ יאסקי אבד"ק פודקאמין,
בשנת תקכ"ח ע"ס תקנתא דמשה, וע"ס מחנה ארון לר' אהרן ממרעבאלא וחתם
„מרדכי בהרב מ' שבתי הכהן רפורט אבד"ק אלעקסניץ" ובשנת תקל"ד ע"ס
תפארת ישראל להג"מ ישראל יפה משקלאב וחתם „אבד"ק אומין" (**).

להרב ר' אורי מקאמאי בן :

הרב מוה' צבי הירש מקאמאי (ס' היחש לאביו ז"ל).

להר' זאב וואלף בן :

הרב מוה' איסר בניסק (ס' היחש שם).

להרב מ' מרדכי מהוראדנא בן :

הגאון מוה' שמחה אב"ד בק"ק נעשוויז. ונתקבל אח"כ למ"ץ ור"מ
בהוראדני ושם נפטר ביועש"ק ה' אלול שנת תקע"ג (עיר גבורים ס' מ"ז) :

לה' חיה ממורעץ בן :

הרב מוה' ברוך (ס' היחש לזקנו הנ"ל).

לה' חנניה ליפמן בן :

הרב הגדול מוה' שמחה בווימענסק, הסכים בשנת תקמ"ג ע"ס שער
הרחמים. להרב המ"מ מפלאצק. —

(* הר' מרדכי בהר' שבתי ר"פ חבר ס' אמרי נעם, מוסר בדרך ויכות בין רב ותלמודו
זכסופו רפואות לילדים עם „רעצעפטען" כלשון וכתב רומי, ועל השער כתוב: הרב החקרן הבקי
בחכמת הרפואה כמהור"ר מרדכי .. אב"ד ור"מ דק"ק אלעקסניץ חרש. אלעקסניץ תקכ"ח (ראה
ברשי' אות א' 775 №). ש.

(**) אשת הרב מרדכי הנ"ל היא הרבנית מרת סעריל בת הרב יעקב סג"ל מדובנא
זכרשו' ספרי פרידלאנד במוזעאום האויאטי נמצא באות ת' תחנת אמהות מן ר"ח אלול
מהרבנית סעריל הנוכרת, שנדפסה בלבוש תקט"ר 12° והיא בלתו של הר' שבתי ר"פ הנוכר
בעמוד 160 ולא אשתו כמו שהעירותו שם. ש.

להג'מ ישראל אבד"ק לאקמש שלשה בניים :

הרב הגדול המפורסם מוה' יוסף יאסקי אבד"ק פודקאמין הסמוכה לבראדי, חבר ס' אהל יוסף (*). הסכים בשנת תק"ל ע"ס שבט מישראל על תהלים וחתם „יוסף יאסקי בהה"ג בדורו מ' ישראל חוב"ק פודקאמין" בשנת תקל"ה ע"ס אהל רחל מוסר ודרוש — ובשנת תקל"ח ע"ס עמרת יוסף להה"ג מ' יוסף אבד"ק ליסקאווא וחתם „יוסף יאסקי בעל המחבר ס' אהל יוסף אבד"ק פודקאמין" אשתו מ' העניא היתה בת הרה"ג מ' שמואל אבד"ק משארסקוב וק"ק זוואניץ וגליל פאדאליע בהג'מ משה אבד"ק סטנאב וגליל פאדאליע. (הקדמת ס' אהל יוסף).

ב) הרב המופלג בתורה מוה' שמחה אבד"ק קאמינקא. אשתו היתה בת הנגיד המפורסם מוה' עזריאל מק"ק לבוב. בס' אהל יוסף מביא חידוש' תורה משמו.

ג) הרב המופלג בתו"י מוה' גר'שון. בליקוטים ע"ס אהל יוסף נדפס מה שדרש בכהמ"ד של הרב הקצין מ' ארי' ליב אבד"ק זבארו בהרב הפרנס מוה' בערוש מבראדי (שם).

להרב מ' אריה ליב כהנא רפפורט בן :

מהר"ר יצחק כהנא רפפורט. עסק כל ימיו בתורה, גם היה סופר מהיר (כרמולי).

להג'מ צבי הירש כהנא רפפורט שני בניים :

א) הגאון מוה' יצחק כהנא רפפורט, היה מתחלה דיין בק"ק ליסא. ואח"כ נתקבל לאב"ד על כסא אביו בק"ק וואלירשטיין, ומשם לאב"ד ור"מ בק"ק בונא והגלילות, הסכים עם אביו ע"ס ראשית חכמה שנדפס בפיוורדא בשנת תקכ"ב. ע"ס מנורת המאור ער"ח שבט תקכ"ד בשנה שמת בה אביו ז"ל, וע"כ חתם שם „הכ"מ" ע"ס אלי' רבא שימות לר' אלי' שפירא שנדפס בפיוורדא תקכ"ח, ובבונא הסכים ע"ס מראה כהן לר' יהודא הכהן על מס' זבחים ד' פפד"מ תקל"ו — הרב ר' שמעון מקאפענהאגען (ס' בכי נהרות דף י"ד) קרא בשם „הגאון אמתי אב"ד ור"מ מ' יצחק כהנא רפפורט נ"י" והגאון בעל נו"ב בתשו' סי' א' כתב אליו „א"ה ש"ב ידידי הרב המאה"ג המופלא ומופלג בתורה ומעלות כבוד מ' יצחק כהן נ"י אב"ד ור"מ בק"ק בונא (כרמולי) נפטר ג' אדר שני הקמ"ח בעיר ריינדארף מול בונא (*).

ש.

(* ראה ברש"י אות א' 288 №.

** (ז"ל ההוכרה „ספנקס קעלין המועתקת בקו"ג המקונן להר"ד אהרן יעלינעק „הגאון אב"ד החסיד והקדוש מ' יצחק מכוונה איצק בהרב מוה' צבי כהנא רפפורט, גאון עזונו, מחמד עזינו, זה סיני, בקי בכל חדרי תורה אשר היה מתחלה דיין בק"ק ליסא ושם הרבין תורה בישראל, ואח"כ נתקבל לאב"ד בק"ק וואלירשטיין ושם נהג נישואותו כמה שנים, ומשם נתקבל לק"ק בונא ומדינת קולוניא גליל עליון ותחתון, ידיו רב לו בתלמוד ופוסקים, ובקי בנגלה

הרב הגדול מהר"ר שמחה בונם כהנא רפפורט אב"ד בק"ק ווירצבורג, מארקברייט. וואלירשטיין וק"ק בונא במדינת קלוניא והגלילות בעהמ"ח ספרי חירושי רשב"ץ ופרפרת רשב"ץ. וז"ל ההזכרה עליו בקונטרס המקונן ליעלינעק „מורינו ורבינו מו"ה שמחה יכונה בונם כהנא רפפורט זצ"ל בן הרב מ' צבי כהנא רפפורט שהי' אב"ד בק"ק וואלירשטיין נכד למופת הדור אשר יצאו לו מוניטין בעולם והרביץ תורה בישראל מ' ברוך כהנא זצ"ל שהיה אב"ד ור"מ בק"ק פיורדא, וכל חכמי א"י ואימליא היו מריצין לו אגרותיהן בשו"ת כנמצא בספרים, והנה אחר חתונתו תקע אהלו מ' שמחה בונם הנ"ל בק"ק הייצפֿעלד, והיה עוסק במו"מ באמונה ולא עלתה לו. ומן השמים עכבוהו בלתי ספק, טעמו ונימוקי היה עמו להגדיל תורה ולהתמיד והנהיג דרבנות במדינת ווירצבורג במקום דודו מ' ארי' ליב כהנא זצ"ל. ומשם נתקבל לאב"ד בק"ק מארקברייט במדינת שווארצבערג. ואח"כ תקע אהלו למלאות מקום אביו ואחיו החסיד המפורסם מ' יצחק כהנא זצ"ל על כסא הרבנות בוואלירשטיין, עד אשר הונף ואשר הורם למלאות ג"כ מקום הרבנות של אחיו החסיד הנ"ל בק"ק בונא וגליל עליון ותחתון במדינת קלוניא. שנשתנה שם המדינה ונקראה „גיררריון" ושמחה לאיש במענה פיו, כשמש זרח אורו אור הגנוז בספרו, כהן שדעתו יפה, הוציא כמולת מנופה, בזאת תורת העולה על רוחו ריח ניהוה בחיבוריו ספר רשב"ץ וגם מפורש יצא מפי כהן ספר הנחמד „פרפרת רשב"ץ" על תמניא אפי ועל פרקי אבות אשר חבר לעת זקנתו שהיה זקן ושבע ימים, לזכות הרבים בהרבה הוצאות בדפוס מכוסו, ושלח בכל גבול ישראל ולא בקש פרעון, שמחה ימצא בה תודה וקול זמרה, ובא השמש ויגוע ויצא הכהן מן הבית למדור העליון" וראשו מגיע השמימה אור ליום ג' י"א ניסן שנת תקע"ו לפ"ק".

לה"ר וואלף כהנא רפפורט בן:

הרב הגדול מוה' יצחק כהנא רפפורט אב"ד בק"ק לייפניק (*), הסכים ע"ם שיחת חולין לר' מענדל מ"ץ בשינאווי בשנת תקל"ח.

ויסתר, ומדותיו היו כמדת אהרן אוהב שלום ורודף שלום, והיה נדיב לב לעניים ובפרט ללוטרי תורה, והיה עושה צדקה בכל עת ומעשה לאחרים מנדיבו מעטו, והיה ביתו פתוח לרוחה, והיה נוהג פרישות גדולה. ויגוע יצחק ביום ד' ג' אדר שני תקמ"ח ונקבר בו ביום בקברת ריינארף מול בונא*.

(* בהיותו בן שמנה עשר שנים לקח לו לאשה את בת הרב מ' גרשון במ' משה פולין אבד"ק ניקלשבורג שנתקבל שם בשנת תקי"ג ונתמנה בשנת תקי"ח גם לרב המדינה, והיה ר' יצחק כהנא לדרשן נפלא, ומבלי הבין היה ביכלתו לדרוש על כל מאמר שהראו לו - חכם אחר רצה לנסותו ויאמר לו: הנה אנכי בא אליך בעמדך לפני העם לדרוש ואו אתן לך מאמר לדרשו, ויאות ר' יצחק, ויהי ביום השבת כבואו בקהל עם, בא החכם ויתן בידו פסת נייר חלק, ויבט בו ר' יצחק וישתאה כרגע ויקרא ויאמר: אחי! הביטו את הגליון הזה, חלק הוא מכל צד, וכתב עליו אין, כן ברא הקב"ה את העולם מאין, אח"כ פתח את פיהו ביצירת העולם, ויצא דרוש נחמד עם מוסר השכל, ויגדל שמו מאד, ויקבלוהו בני לייפניק עליהם

להג"מ נתן נטע מטורבין בת :

אשת הגאון מוה' יוסף תאומים אב"ד בק"ק אוסמראווי מובא למעלה במשפחת ק"ב.

להג"מ יצחק אפנהיים שני בנים :

א) הגאון מוה' חיים אפנהיים אב"ד דרעוניץ, אחיו בספרו מי באר כתב עליו : אחי הצדיק המפורסם הרב המאוה"ג החר"ף ובקי מ' חיים אפנהיים נ"ע הוא הפיץ תורה כו' פועל צדקות כו' בעיר מושבו דרעוניץ במדינת מעררין, בימי נעוריו למד תורה ביחד עם ש"ב הגאון מ' ברוך פרענקעל אצל זקנם הג"מ ברוך מפירדא .

ב) הגאון החר"ף ובקי מוה' בער אפנהיים אב"ד בדרעוניץ אחר אחיו ז"ל, חבר ספר שו"ת מי באר עם פלגי מים, וגדפס בווינא תקפ"ט. ולו תשובות בס' עשרת חכמים לשארו הגאון מ' ברוך פרענקל אב"ד ק לייפניק, ובהקדמתו לספרו יתאמר ביחוסו בזה"ל : מה אשיב לה', ומה אשיב לאבותי כו' לולי אלקי אבותי ופחד יצחק אבי וכו' קושט אמרי מוסר אבי כו' וינהג אותי ואת אחי הרב מ' חיים נ"ע כו' עד הישיבה הרמה מקום פיורדא, וכה אמר כלכתו מעמם לשוב אל ביתו כו' אתם בני כו' דעו פה הפרה אבי אמי האב"ד הגאון החר"ף הגדול מ' ברוך כהנא ראפורט כו', פה צלחה עליהם רוח אבי הרב הגאון מ' בער אפנהיים אב"ד ק פרעשבורג והמדינה כו' פה עמדו לתורה כו' הכהנים הגדולים אחי אמי הגאון מהו' ליב אב"ד דק"ק הייצפעלד ואחיו הגאון מ' הירש אב"ד ק וואלידשטיין במרם עלותם על כסאות הרבנות כו' הביטו אל צור חוצבתם כו' בה התברכו כל משפחות ישראל מכני רפפורט הכהנים משרתי ה' עב"ל .

להג"מ יהודא ליב מאוסמרהא שני בנים :

א) הרב הה"ג הדרשן מוה' אשר ענוזיל מאוסמרהא, היה דיין באוסמרהא ואח"כ נתקבל לראב"ד בק"ק סלאנים, חבר ס' ברוך מבנים אשר, וס' קרבן עשיר על קדשים, הסכים באוסמרהא בשנת תקיד ע"ס מפלגי ראובן, ובשנת תק"ל ע"ס שבט מישאל על תהלים וחתם „אשר ענוזיל בהגאון מ' יהודא ליב זצ"ל בעהמח"ס ברוך מבנים אשר וקרבן עשיר על קדשים" ובסלאנים חתם על חומשי רש"ד כשנת תקמ"ד, אשתו מ' שרה היתה בת הרב המופלג מוה' רובער בהרב מ' שמואל ר' יוקלש מאוסמרהא. — ונפקדה למעלה במשפחת היילפרין.
ב) הרב מוה' דוד חבר ס' אותות למועדים (*).

לרב ומורה, והרביץ תורה בישראל, ונהג צאן מרעיתו כהשכל ודעת, והרבה להטיב לעניים ולגדל יתומים ולהכניסם לחופה. — וחבר ספר הכולל מאה דרושים אשר דרשם במקהלות בעירו, אך נשאר בכתובים ולא בא לרפום, ובאחרית ימיו קבל עליו לעלות לאה"ק, אבל לא עלתה בירו ונפטר בלייפניק (ברטולו).

(* ס' אותות למועדים הרושים על פסח שני בגפ"ת וברמב"ם וכו' נכללים כל המועדים. שחיבר מוה' דוד בשם אחיו הרב אשר ענוזיל נר"ו מאסטרא בעהמ"ח ברוך מבנים אשר (וכרו

לר' יצחק אייזיק הלוי עפשטיין בן :

הגאון מוה' נחמן צבי הלוי עפשטיין אבד"ק קאלימאיי בגאליציען (ס' גבורות הארי בהערה).

להג"מ דוד הלוי מהלוסק שני בנים :

(א) הרב מוה' מרדכי הלוי עפשטיין (גבורות הארי דף י"ב).
(ב) הרב מ' יחיאל מיכל הלוי עפשטיין מאורעצא הסמוכה לסלוצק. ונפטר בסלוצק ביום ד' ז'ך מנחם אב שנת תקע"ב (גבורות הארי שם).

להר' יעקב ראש מדינה בן :

הגאון מוה' משה הלוי עפשטיין אב"ד בק"ק קאברין (גבורות הארי שם).

להג"מ העשיל סירקין שלשה בנים :

(א) הרב מוה' נחמן סירקין חתן הרב מ' צבי ציימלעס משקלאב (ס' עלי הרם).
(ב) הרב מוה' אבלי סירקין (שם).
(ג) הרב הג' מוה' יצחק סירקין, אשתו מ' גיטל היתה בת מ' צבי הירש שמש במינסק המובא למעלה.

להג"מ נתן נטע משעברשין בת :

אשת הגאון המפורסם מוה' שלום שכנא אבד"ק קונסמנמין בהגאון מ' דוד אב"ד ור"מ בק"ק זוואניץ והגליל במדינת פאראליע נין ונכד להגאון רשכבה"ג מ' שלום שכנא וצ"ל אב"ד דק"ק לובלין (אבני קודש 25) חותן הרמ"א בעל המפה (הק' ס' קונטרס ריח ניחוח).

להרב מ' יצחק בת :

אשת הרב מוה' שמחה בהרב מ' ליבוש ממעזריטש נכד הגאון בעל עבודת הגרשוני.

להג"מ אברהם נטע מייולש בת :

מרת דר ר ז ל אשת המופלג בתוי"ח מ' צבי הירש בן אחי אביה הרב מ' יצחק וולאדעווער (הק' לס' תפארת הצבי).

להרב מ' יצחק מייולש בן :

המופלג בתוי"ח מוה' צבי הירש מייולש בעל האשה דרעול הנזכרת מקודם בזה.

יבוא ברשי' אות ב' והמה בניו של הר' יהודא ליב וצ"ל אבד"ק פינסק, זאלקווא תקי"ב 4° (ראה ברשי' אות א' 559).

דור השביעי.

להגאון מ' ישראל הכהן רפפורט מביחאב בת:

אשת הרב הג' יהודא יידיל לוריא. תרומות מדותיו וצדקותיו הלא הם בתוכים בהערה לתולדות הרד"ל מעשה יד הרב מ' שמואל לוריא במ' קדמות ס' זוהר שנדפס מחדש בווארשא בשנת תרמ"ז.

להרב מ' יוסף משה שמחה הכהן רפפורט שני בנים ושתי בנות:

(א) הרב הגדול מוה' יעקב יוקל הכהן רפפורט אב"ד בק"ק יאנאווי במדינת זאמיט (הק' לס' בגדי הקודש).

(ב) הרב מוה' אברהם צבי הירש הכהן עשה הקדמה לס' בגדי הקודש לאביו ז"ל.

(ג) מרת שפרינצא אשת הרב הגדול מ' משלם זלמן ז"ק אבד"ק פאקראי הבא לתולדותיו בדעת קרושים.

(ד) מרת גרונא אשת הרב מ' ישראל מנחם מענדל אבד"ק טרעבולא בעהמח"ס בגדי כבוד על מס' אבות והדפיסו עם ס' בגדי הקודש לחותנו, וגם הו"ל ס' בגדי משי לחותנו ז"ל.

להג"מ משה הכהן רפפורט בן:

הגאון מוה' אריה ליבוש הכהן ראפפורט אב"ד קארעץ הסכים על שו"ת מים חיים וכתב על המחבר „שאר בשרי" כי בן אחי אביו הוא.

להג"מ דובעריש ממעזיבוו שני בנים ובת:

(א) הגאון המפורסם מוה' חיים הכהן רפפורט אבד"ק אוסטרהא, חבר שו"ת מים חיים ויצא לאור אחר מותו ע"י בנו. אשתו מ' הענא היתה בת הרב מוה' אבא כהן מורע הגאון מ' פייביש טקראקא המובא במ"ו.

(ב) הרב מוה' מאיר הכהן רפפורט מובא בשו"ת מים חיים בסופו.

(ג) אשת הגביר המפורסם מוה' שלמה זלמן הכהן מאוסטרהא (הקדמה לשו"ת הנ"ל).

להג"מ שמחה הכהן מפאדהייץ שני בנים:

(א) הרה"ג החרוף מוה' שמואל הכהן רפפורט בלבוב, אשתו מ' אסתר ועלדא היתה בת הרב מ' אהרן טחמעלניק.

הרה"ג החרוף מוה' יוסף הירש הכהן רפפורט בלבוב.

להג"מ אריה ליב מראדמישלא בן:

הרב מוה' בצלאל הכהן רפפורט ושם אשתו יומא (ס' מצבת קודש).

להג"מ חיים מוואלאזין שני בנים ושלוש בנות :

(א) הגאון המפורסם מוה' יצחק זצ"ל מוואלאזין, ועלה השמיטה ד'ו אייר תר"ט.

(ב) הרה"ג מוה' יוסף זצ"ל מובא בהקדמה לס' נפש החיים.

(ג) מרת אסתר אשת הגאון מוה' הלל בהרב מ' שמחה מ"ץ בהוראדנא, שיבוא זכרו בדור הזה :

(ד) מרת חשא אשת הרב מ' מרדכי בהרה"ג מ' משה מלידא.

(ה) מ' רעלקא אשת הרב מו"ה יוסף סאלוויציק אבד"ק קאוונא.

להג"מ נחמן מפאהאסט בן :

הגאון הגדול המפורסם מוה' אברהם שמחה אבד"ק מסמיסלאב בעל המחבר ס' שו"ת בנין של שמחה, הסכים ע"ם נפש החיים לדודו ז"ל.

להרב שאול הכהן רפפורט בן :

הרב מוה' מרדכי ליב הכהן רפפורט פרנס ומנהיג בלובב בשנת תקס"ה (בס' בנו) הוא הדפיס בשנת תקנ"ח שו"ת המיוחסות להרמב"ן בזאלקווי. בשנת תקנ"ט הו"ל ס' תולעת יעקב להרמ" בן גבאי, ובשנת תק"ס את הס' מגלה עמוקות למהרנ"ש.

להרב מ' נפתלי הירץ הכהן רפפורט שני בנים :

(א) הרב הגאון מוה' צבי הירש הכהן רפפורט בדובנא. חבר פירוש על הספרא בשם „עזרת כהנים ותוספת העזרה" ונדפס חלק הראשון בוילנא בשנת תר"ה. וחלק השני בוויאמיר בשנת תרכ"ו.

(ב) הרב מוה' שמחה הכהן רפפורט, מובא בשו"ת חסד לאברהם בחו"ט סי' מ"ג.

להרב צבי הירש מקאמאיי בן :

הרב הג' מוה' אורי בק"ק קיראן.

להג"מ שמחה מ"ץ בהוראדני בן :

הגאון הצדיק מוה' הלל מ"ץ בהוראדנא בעל האשה אסתר בת הגאון ס' חיים זצ"ל מוואלאזין הנוכרת מקורם בזה, הסכים בשנת תקצ"ג ע"ם אדר"ן עם שני פירושים להר' אלי' בן אברהם, ובשנה ההיא שב רוחו השמיטה ביום ה' ב' אדר (ס' עיר גבורים).

להג"מ יוסף יאסקי מפורקאמין שלשה בנים ובה :

(א) הרב החריף ושנון מוה' יצחק יעקב אבד"ק פאריצק (*).

(* הוא הוציא לאור ס' אהל יוסף באלעקסנדין תקצ"ו אחרי מות אביו המחבר (ראה ברשי' אות א' 288 №). ש.

(ב) הרב המופלג בתורה מוה' ישראל אבד"ק האדרוב ואנפי', בס', אהל יוסף מביא חירושי תורה בשמו.

(ג) הרב הג' מוה' אברהם אבלי בהסכמתו בשנת תקכ"א על ס' מנחה חדשה להר' אייווק שור חתם א"ע, אברהם אבלי בהג'מ יוסקי אבד"ק פודקאמין".

(ד) אשת הרה"ג החריף מ' שלמה מבוטשאטש אבד"ק בולקאמין (בס' אהל יוסף).

להרב יצחק ב"ר אריה ליב כהנא רפפורט בן:

הרב הג' מוה' יונה מו"צ בק"ק נאווידוואהר, נתן הסכמות על שלשה ספרי החסיד מ' יוסף יעב"ץ שנדפסו שם בשנת תקנ"ד וחתם „יונה בהרבני מוה' יצחק כהנא ראפפורט מו"ץ בנאווידוואהר”.

להרב מ' שמחה בונם כ"ץ רפפורט בן:

הקצין המפורסם מוה' שמואל הכהן רפפורט בק"ק קעליון. בקונטרס המקונן ליעלניעק כתוב: שנדר ונדב להוכרת נשמת אביו ז"ל.

להג"מ יצחק כהנא מלייפניק בן:

הגאון מוה' בנימין זאב יכונה וואלף כהן רפפורט, נולד לאביו בשנת תקי"ד, ויגדלוהו לתורה ולתעודה, ובשנת תקל"א בהיותו בן שבע עשרה שנה לקח לו אביו אשה בת הרב מ' דוד בסקעוויץ מאובן ישן, שם בבית חמיו הרביץ תורה לתלמידים כעשר שנים, ובשנת תקמ"א בחרוהו בני עיר פאפא לאב"ד ומורה להם, שמה ישב על כסאו יותר מחמשים שנה והסכים שם בשנת תקנ"ב ע"ס אוצר החיים. — חבר ס' שמלה בנימין על הלכות נדרים. שמלה שניה שו"ת, ערות לישראל על מס' מכות, נוי סוכה על מס' סוכה, חבור על סוגיא דנשר ור"ח סגן הכהנים, שלש מאות כסף דרושים, שער בנימין על גפ"ת ותשובות, ובנו הגאון מ' מענדל הביאם לדפוס ועשה להם הקדמה וז"ל שם: נצר תפארה מטע רפפורט הנודע ביהודה לשם ולתהלה, תורה לעדתו תושבי פאפא נ"ו שנים עד עת שבה יחירתו אל מקור חיים ביום הששי מ' ניסן נקבר ביום א' י"א בו שנת תקצ"ו לפ"ק תנצב"ה.

הג"מ חיים אפנהיים מדרעוניץ בן:

הגאון מוה' דוב בער אפנהיים אבד"ק אייבשיטיץ (כמכתב בנו במכ"ע הצפירה בנו' 2, 1. לשנת 1888).

להרב נחמן צבי הלוי עפשטיין בן:

הרב הג' מוה' יצחק זאב הלוי עפשטיין אבד"ק קאלימאיי (גבורות הארי דף י"ב) מובא בס' חסד לאברהם חלק אה"ע עי' ד"ו, גם בס' ברכת יוסף ח' יו"ד סי' ו'. חו"מ סי' כ"ג (שם).

לר' מרדכי הלוי עפשטיין בן :

הרב הגאון מוה' יצחק אייזיק הלוי עפשטיין אבד"ק האמעל, חבר ספר מאמר השפלות והשמחה, וס' מאמר יציאת מצרים ויש לו תשובה בס' שו"ת דברי נחמיה סי' ח' והשאיר אחריו בכתובים עוד ספרים רבים והם ת"י יורשיו (גבורות הארי) .

להרב יחיאל מיכל מאורעזיא בן :

הרב הגביר הנודע בשערים מוה' שמעון זימל הלוי עפשטיין בווארשא ונפטר שם ער"ח כסליו שנת הרמ"ו .

להרב מ' משה מקוברין שני בנים :

(א) הגאון מוה' יעקב אב"ד בק"ק לאמאז, מוכא בשו"ת מוהרמ"ז מרונטבורג ח' חו"מ סי' י"ד ומ"ז .

(ב) הרב מוה' יצחק אייזיק כביאלסק (גבורות הארי) .

להרב מ' שמחה בן :

הרב מוה' משה .

להרב מ' שלום שכנא בן :

הרב הישיש מ' אליהו בקונסטנצין (ס' קונטרס ריח נוחח) .

להרב מ' צבי הירש מייזלש שני בנים :

(א) הגאון החסיד מוה' עזריאל מייזלש, היה אב"ד בק"ק אוסראוויז, ריטשוואל ועיר חדש בגליל קראקא, חבר ס' תפארת הצבי על מס' ביצה, וס' כרם שלמה ועץ הרעת טוב, אשתו היתה בת הראש והקצין מ' שלמה במ' מאיר מק"ק ועליהאב אשר בנה לו בית והספיק לו כל צרכיו, והחזיק לו ישיבה שבעה שנים רצופים בו' (הק' אחיו מ' יצחק לספרו) ונפטר לפני מלאות לו ארבעים שנה בשנת תקמ"ו (הק' ס' תפארת הצבי ושה"ג) .

(ב) הגאון החריף מוה' יצחק מייזלש אבד"ק ציומיר, ומשם נתקבל על מקום אחיו בעיר חדש, חבר ס' זר זהב על ס' כרם שלמה לאחיו מ' עזריאל (שה"ג) שם אשתו יומא בת החסיד מ' שמרי' שנסע לאה"ק (שם בהקדמת ס' תפארת הצבי) .

דור השמיני .

להרה"ג מ' יהודא יודל לוריא שלשה בנים :

(א) הרב הצדיק וענו מוה' צבי הירש לוריא, לא שח שיחה במלה מימיו כ"א בתורה ה' חפצו והגיוניו ובכל שנה ושנה הוא מהדר תלמודא דבבלאי עם

כל הפוסקים ומכוין לסיימו בכל ערב חג הפסח. ונפטר אחי שלמו לו שבעים שנה בחיי אביו (הערה לתולדות הר"ל מהר"ש לוריא).

(ב) הרב הגביר מוה' יעקב אהרן לוריא במינסק, אשתו מ' פראדיל בת הגביר מ' זאב וואלף הבא לבית אבותיו למעלה.

(ג) הגאון המפורסם מוה' דוד לוריא מביחאב ישן. נולד בשנת תקנ"ח, בעודנו נער נכרו אותותיו אותות שיהיה לגאון בישראל, כי בחיותו כבן חמש למקרא היה בקי בכל התנ"ך עם ביאור רש"י והרד"ק והבין דקדוק לה"ק, וכבן עשר למשנה היו כל שיהא ספרי משנה ערוכים ושגורים על פיו, או למד גפ"ת מהרב הג' מ' שלום מק"ק רובזעוויץ. כאשר הגיע לבן י"ג השיאו אביו אשה מגדולי היחש בעיר ווילנא, ושם למד עמו בשקידה נפלאה ש"ב הגאון הנדול מ' שאול קצינלינבויגין, בשנת י"ז לימי חייו השלים חבור גדול על מס' ברכות, ובמלאת לו י"ח שנה שב לבית אביו מלא ברכת ה' בתורה ויראה וכתר שם טוב על גביהן, כי סמכו הגאונים הנדולים רבו הגאון מהר"ש והגאון מ' אברהם אבלי עם יתר חכמי ווילנא את ידיהם עליו, בשובו לעיר מולדתו לא פסק פומי' מגירסא בנגלה ובנסתר, וחבר כמה ספרים על הש"ס. שו"ע. ספר הזוהר ודברי קבלה ושו"ת שהשיב לרבים משואליו דבר ה', טהם נדפסו רק ספר ביאור פרקי דר"א, ביאור על מדרש שמואל, ביאור על מדרש רבה, וקדמות ס' הזוהר וביאור על הזוהר. ונח נפשו דרב ביום ה' כסליו שנת תרמ"ז בביחוב. וכל מעשי תקפו גדולתו וקדושתו הלא הם כתובים בהק' המו"ל ס' הזוהר בשנת תרמ"ז בווארשא.

להג"מ חיים הכהן מאוסטרהא שני בנים:

(א) הגאון מוה' יעקב הכהן ראפורט אבד"ק אוסטרהא. הוא הוציא לאור שו"ת מים חיים לאביו ז"ל ושם הרבה מחידושו.

(ב) הגאון הגביר מוה' יקותיאל זיסל הכהן רפורט במינסק, אשתו הראשונה מרת שרה היתה בת הג"מ זאב וואלף הבא לבית אבותיו למעלה. והשניה מרת פייגל היתה בת הגאון מוה' יעקב אבד"ק קארלין בעהמח"מ משכנות יעקב וקהלת יעקב.

להג"מ מאיר הכהן בת:

אשת הרב מוה' שאול ישכר הכהן רפורט. בשו"ת מים חיים סי' מ"א יש תשובה אליו וכתוב בראשה, לכבוד חתן אחי הרב מ' שאול ישכר בעריש כו"ו ובסופה, למען אהבתך ולמען כבוד אחי חותנך הרב המאה"ג יחי' כו" דברי דודך חיים הכהן".

להרב שלמה זלמן מאוסטרהא שני בנים ובת:

(א) הרב הגביר המפורסם מוה' מאיר הכהן זוסמן באוסטרהא.

(ב) הרה"ג המפורסם מוה' צבי הכהן זוסמן שם.

(ג) אשת הרב הגביר מוה' יוסף צבי מויש שם.

להרב שמואל הכהן רפפורט שלשה בנים ובת :

א) הרב הגדול החריף מוה' דובעריש אב"ד בק"ק שינאווי אשתו היא בת הרב הגדול הגביר מוה' פישל גראדשטיין בלובלין חתן הגאון מ' עקיבא איגר זצ"ל.

ב) הרב המופלג ירחמיאל הכהן רפפורט בלבוב.

ג) המופלג מוה' יוסף הכהן רפפורט בכרדיטשוב.

ד) הגבירה מרת הי נדה אשת הגביר מ' יצחק דוד פינס בראזינאי נצר מגזע הגאון מ' אלי' פינס בעהמח"ס תנא דבי אליהו שהיה אבד"ק שקלאב ומ"כ בסלוצק (אבני קודש).

להרב בצלאל הכהן בן :

הרב הגאון מוה' ראובן הכהן רפפורט במרניפאל, הוא הביא לביהמ"ד ספרי וקנו הגאון מוה' חיים הכהן מלבוב עם הוספות חידושי תורה ושו"ת משלו

להג"מ יצחק מוואלאזין בן וחמש בנות :

א) הרב הגדול מוה' אליה זלמן בוואלאזין.

ב) רבקה מרים אשת הגאון הצדיק מוה' אליעזר יצחק אב"ד ור"מ בוואלאזין נפטר י"ט אלול תרי"ג.

ג) אשת הגאון המפורסם מוה' נפתלי צבי יהודא ברלין שליט"א אב"ד ור"מ בוואלאזין גדול שמו בישראל ונודע בחבוריו, העמק שאלה על שאילות דר"א. הרחב דבר על התורה. ובאור על שה"ש והגדה של פסח ועוד ידו נטויה להדפיס חבוריו אתו בכתובים.

ד) רעכיל אשת הרב הג' מוה' שמואל בהרה"ג מ' אברהם יעקב יעקל לנדא הנזכר למעלה.

להרב מ' מרדכי מלידא בת :

מרת הענא אשת הרה"ג החריף מוה' אליה עקיבא בהגאון מ' אלימלך אבד"ק לידא הבא לבית אבותיו במשפחת הש"ך.

להג"מ אברהם שמחה בן :

הרה"ג מוה' חיים יוסף מו"צ בק"ק מסמיסלאוו על כסא אביו ז"ל.

להרב מרדכי ליב הכהן רפפורט בן :

הרב מוה' צבי הירש כהנא רפפורט. חבר ס' נאקת ישראל וסדרי מהרה. מלאים יראת ה' אשר חברם לבני ישרון הסרים למשמעתו בגליל וויטנענשטיין. ולמען בנות ישראל שידעו את הדינים השייכים להם. ונדפסו ברעדלהיים ברפוס הר' וואלף היידענהיים בשנות תקצ"א ותקצ"ב (כרמולי).

להרב צבי הכהן מדובנא בת ושתי בנים :

(א) אשת הגאון מוה' אברהם תאומים בהרב מ' צבי הירש תאומים חתן הגאון מ' יעקב מלידא היה אב"ד בק"ק זבארב ובק"ק בומשאמש וחבר שו"ת חסד לאברהם על ד' חלקי שו"ע . הדפים ס' נחלת יעקב לזקנו הגאון מליסא ושת עליו נוספות חרושי תורתו ותשובותיו .

(ב) החריף מוה' דוד אליעזר הכהן רפורט חידושו באו בס' אביו ונפטר כבן עשרים .

(ג) הרב מוה' יעקב משה הכהן רפורט , גם חרושיו באו בס' אביו הנ"ל .

להרב מ' שמחה הכהן רפורט בן :

הרב מוה' מאיר הכהן רפורט אבד"ק בראטשין . מוכא בס' חסד לאברהם סי' נ"ט .

להרב אורי בקידאן בן :

הגאון מוה' משה בעהמח"ס אמרי משה על מס' מגלה והגדה של פסח .

להגאון מוה' הלל בן :

(ד) הגאון מוה' אליעזר יצחק אבד"ק וואלאוין , שנזכר בזה מקורם שו"ת חוט המשולש .

להג"מ דובער אופנהיים בן :

הגאון מוה' חיים אופנהיים אבד"ק מהארען בפרוסיא *) .

להג"ר שמעון זוסל הלוי עפשמיין שני בנים ובת :

(א) הרה"ג החריף מוה' יהודה הלוי עפשמיין בעהמח"ס קנמן בשם על האגדות וספר מנחת יהודה על ש"ס . נפטר בווארשא ביום ג' תשרי תר"מ .
(ב) הרה"ג המפורסם מוה' דוד הלוי עפשמיין בווארשא . נפטר שם ח"י אדר הראשון שנת תרל"ב .

(ג) אשת הרה"ג מוה' בעריש הכהן זוסמן מאוסטרהא הבא לבית אבותיו להלן .

להג"מ יעקב מלאמא בן :

הרה"ג החריף מוה' שלמה אבד"ק לענטשנא (גבורות הארי דף י"ב ע"ב) .

להרב מ' משה בר' שמחה בת :

אשת הרב המאה"ג מוה' פנחס ליב אבד"ק גאנינדו ואורלא הבא לבית אבותיו ברעת קדושים .

(* נולד ה' תשרי תקצ"ג . על דבר ספריו ומאמריו ראה תולדותיו שכתב בעצמו בס' זכרון לסופרי ישראל (עמוד 126) שיצא מכית מערכת , האסיף" בשנת תרמ"ט . (נפטר בירח ניסן תרנ"א בבית החולים בברלין , ראה , האסיף" שנה ששית , תרנ"ד עמוד 143) . ש .

להג"מ עזריאל מייזלש שני בנים ובה :

- (א) הקצין המופלג מוה' צבי הירש מסימיאמיץ (הק' ס' תפארת הצבי).
- (ב) המופלג מוה' ישראל חתן הרב המאה"ג מ' יצחק אב"ד ור"מ בק"ק קלביסאב.
- (ג) אשת המופלג מוה' קלמן בהמופלג החרף מוה' יהודא ליב מעיר חדש נכד הגאון מוה' יוסף שמואל מקראקא (הקדמה לס' הנ"ל).

להג"מ יצחק מייזלש בן :

- הגאון הצדיק מוה' צבי מנחם מייזלש אבד"ק עיר חדש. חבר ספר זכרון צבי מנחם שו"ת וחירושים. ונדפס בפרעמיסלא.

דור התשיעי.

להגאון מ' יעקב הכהן מאוסטרהא שני בנים :

- (א) הרב החרף מוה' משה הכהן רפפורט, חרושי תורתו נדפסו בשו"ת מים חיים בסוף ח"ר מסימן נ"ז ובסוף הקונ' שם. נולד בשנת תק"פ ונפטר אברך בן ד"ה שנים ד' תמוז תר"ה.
- (ב) הרב מוה' מאיר הכהן רפפורט. חרושי תורתו נדפסו בסוף שו"ת מים חיים. נולד בחודש שבט תקפ"ה ונפטר בן ד"ח שנים בשנת תרי"ג (סוף שו"ת מים חיים).

להג"מ יקותיאל זיסל הכהן ראפפורט שני בנים ושלוש בנות :

- (א) הרה"ג המפורסם מוה' יעקב הכהן רפפורט במינסק חתן הרה"ג מ' יעקב יעקל בהר"ר ליבלי ר' בער'ס בוויילנא.
- (ב) הרה"ג המפורסם מוה' וואלף הכהן רפפורט במינסק חתן הג"ר צבי הירש זאלצמאן חתן הגאון מוה' יעקב אבד"ק קארלין בעל משכנות יעקב וקהלת יעקב.
- (ג) מרת ר ח ל אשת הרב הגאון מוה' ישראל מייזלש אב"ד בק"ק שעדליץ.
- (ד) מרת מלכה אשת הרה"ג מוה' יעקב בהרה"ג מ' שמואל עליאשבערג מאיוועניץ.
- (ה) מרת פייגל אשת הגביר מ' יונה בהה"ג מ' מאיר הכהן זוסמן מאוסטרהא.

להרב מ' שאול ישכר הכהן בן :

- הרב הג' מוה' מאיר מנחם הכהן רפפורט אבד"ק רישא. יש לו תשובה בשו"ת מים חיים סוף סי' מ"א ראשונה „לבנו הרב מ' מאיר מנחם כו" וטופה דברי דודך חיים הכהן.

להרה"ג מוה' מאיר הכהן זוסמן ארבעה בנים :

(א) הגביר מוה' יונה זוסמן חתן הרה"ג מ' יקותיאל ויסל הכהן רפורט הנזכר בזה מקודם .

(ב) הגביר מו' בעריש זוסמן חתן הרה"ג מ' שמעון ויסל הלוי עפשטיין המובא למעלה .

(ג) הגביר מוה' אברהם אבא .

(ד) הגביר מוה' שלמה זלמן .

להג"מ אליעזר יצחק מוואלאוין בן ושתי בנות :

(א) הרה"ג המפורסם מו' חיים הלל בלימא . הוציא לאור ס' חוש המשלש מאביו זצ"ל אשתו היא בת דודו הרה"ג מוה' שמואל לנדא הנזכר בדור הקודם .

(ב) אשת הרב הג' המפורסם מוה' אברהם בער אבד"ק איהומען .

(ג) מרת ריינא אשת הרב הג' המפורסם מוה' מאיר גח לעווין שהיה אבד"ק סטויפן ובמאסקווי וכעת בוואלאוין .

להג"מ נפתלי צבי יהודא ברלין בן ובת :

(א) הגאון המפורסם מוה' חיים ברלין שהיה אב"ד במאסקווי ואח"ז ר"מ בוואלאוין ואמרכל לאה"ק . וכעת אבד"ק קיברין .

(ב) אשת הגאון הצדיק מוה' רפאל שליט"א ר"מ בוואלאוין .

להג"מ יצחק אהרן אייזינגא בן ובת :

(א) הגאון הגדול המפורסם מוה' מרדכי זאב הלוי אייזינגא בעהמ"ח שו"ת מאמר מרדכי על ד' חלקי השו"ע ובו תשובות רבות מבני הגאון מ' יצחק אהרן הלוי שהיה אב"ד אחריו בלבוב , מלבד הספרים שחבר ביחד עם גיסו הגאון מ' יוסף שאול זצ"ל נאמהנזאהן . והם , ספר מפרשי חים , מאירות עינים על טריפות הריאה . מגן גבורים ב' חלקים על שו"ע או"ח הגהות על רש"ס . מעשה אילפס על הרי"ף , נר טערבי על תלמוד ירושלמי . גם השאירו בכ"י שו"ת שבת אחים ; נפטר ב' לחודש תמוז בשנת תרכ"ג , אשתו מרת מאניא היתה בת הג"מ קלטן ליפס נכד הג"מ אלעזר מאמשטרדם (מצ"ק) .

(ב) הגבירה מרת אדיל אשת הגאון הגדול המפורסם מוה"רד' יוסף שאול נאמהנזאהן בהרה"ג המפורסם לתורה ולתעודה מוה' אריה ליבוש נאמהנזאה מבערזאן . בו נקבצו ובאו תורה וגדולה במקום אחד , הון ועושר בביתו והיה אב"ד בלבוב שלא ע"מ לקבל פרס , ולבד הספרים הנקובים למעלה שחבר יחד עם גיסו . הוסיף לחבר ס' יד שאול על יו"ד , שואל ומשיב שו"ת על כל חלקי השו"ע בחמשה מהדורות , דברי שאול עה"ת דברי שאול על דרשות , דברי שאול על אגרות חז"ל . חלקי לשבעה ע"ס נחלת שבעה , תורת משה ע"ס תורת

חמאת להרמ"א, יוסף דעת על שו"ע יו"ד, והגהות על ד' חלקי השו"ע. נפטר
בלי ז"ק ו"ך אדר ראשון בשנת תרל"ה.

להג"מ צבי מנחם מייזלש בת:

אשת הרב הצדיק מוה' יחושע מאסמראב בהרב הצדיק חסידא ופרישא
מוהר"ר יהודא ליב מלענשנא. חבר ס' תולדות אדם על התורה (שה"ג
החדש אות ת').

יד

בו שלשה דורות:

דור הראשון:

הרב המופלג הנגיד מוה' אהרן חיים הכהן רפורט נכד להג"מ שלמה
הכהן רפורט אבד"ק חעלמא המובא למעלה (מצ"ק ח"ד) היה רב ומגיד בחברה
שומרים לכוקר בק"ק לבוב (מצ"ק שם).

דור השני.

להרב מ' אהרן חיים הכהן שני בנים:

(א) הגאון החרף המבקר הגדול מוה' שלמה יהודא ליב הכהן ראפורט
אב"ד בק"ק מרניפאל ומשם נתקבל לק"ק פראג (*), הגאון הוזה דגול מרנבה הוא
וספריו אשר חבר תהלתם מלאה הארץ. והחכם ר' אייווק פאריעס ערך ספר
תולדות הרב הזה בטוב מעם, (מכ"ע השחר שנה ראשונה) נולד י"ט סיון שנת
תק"ן ונפטר ביום שלישי דחור"מ סכות שנת תרכ"ח. ונשא עליו קינה הגאון מ'
אלעזר הורוויץ אבד"ק ווינא. וגם הרב מו"ה יו"ט שפיץ הספידו ונדפס במכ"ע
המגיד שנת אחת עשרה, — אשתו היתה בת הגאון החרף מ' ארי' ליב בעל
קצות החושן.

(ב) הרב הגביר המופלג זקן ונשוא פנים מוה' יעקב שמואל הכהן רפורט
בלבוב. ונפטר י"ג אייר שנת תרכ"ה (מצ"ק ח"ד).

(* הוא הרב החכם הנודע בשם שו"ר.

דור השלישי.

להג"מ שלמה יהודא ליב רפפורט בן ובה :

(א) הרב המפורסם מוה' דוד הכהן רפפורט בלבוב.

(ב) אשת החכם ר' צבי בודק.

להר' יעקב שמואל הכהן רפפורט שלשה בנים ובה :

(א) הגביר המופלג מוה' כרדכי הכהן רפפורט בלבוב (מצ"ק).

(ב) הנגיד המפור' מוה' שאול הכהן רפפורט בווינא.

(ג) הרב החכם השלם ומשורר מהולל מוה' דוד הכהן רפפורט. חבר ס' למנצח ליום מלאת שבעים שנה לדודו הג' שי"ר ונדפס בלייפציג תר"ך. גם עשה הקדמה לס' מצ"ק ח"ג.

(ד) מרת גיטל אשת הגאון המפורסם מוה' יעקב יומעש בעהמח"ס אהלי יעקב ומקראי קדש היא עמסה עליה עול המסחור לכלכל את אישה למען ישקוד על התורה יהי זכרה ברוך (מצ"ק ח"ד).

זו

בו שלשה דורות :

דור הראשון.

הרב הגדול הגביר המפורסם מוה' אברהם יקותיאל זלמן הכהן רפפורט מבראדי אשתו היתה נכדת הגאון בעל הב"ש ושם"ח (רצימיכלואהן ועיין למעלה בהערה).

דור השני.

להרב אברהם יקותיאל זלמן שתי בנות :

(א) מרת שרה אשת הגאון הגדול מוה' צבי הירש הלוי הורוויץ הנקוב לתולדותיו למעלה. וכתוב בס' הזכרון לפפד"מ „יא"נ הרבנית מ' שרה בת המאה"ג מ' יקותיאל זלמן הכהן רפפורט מבראדי אשת הגאון בעל מחנה לוי שנפטר ה'ת"ח תקנ"ו תנצב"ה" (חוברת ד' להד"ר הורוויץ מפפד"מ).

(ב) מרת ביילא אשת הרב הגדול מוה' צבי הירש בהג' הצדיק מוה' דובער מווילנא. ושם נפטר ה' אייר (* תקע"ח).

דור השלישי.

להרב מ' צבי הירש שני בנים ושלוש בנות:

- (א) הרה"ג המפורסם בתו"ח מוה' דובעריש חתן הגביר המפורסם מ' שאול לעווין בקארלין.
- (ב) הרב הצדיק מוה' אברהם יקותיאל זלמן* חתן הרה"ג מ' איסר משקלאב נפטר בוויילנא ג' כסליו שנת ת"ר.
- (ג) מרת ריקל אשת הרב הצדיק מוה' יצחק ישראל איסר בוויילנא הנקרא ר' איצק ר' זלמן'ס.
- (ד) מרת הנלי אשת הרה"ג מ' אברהם יעקב לנדא הבא לבית אבותיו במשפחה קצינלענבוויגין למעלה.
- (ה) אשת הרב המופלג ומפורסם בתו"ח מ' נמע מיכאל שיינפינקל בקארלין.

משפחת רוקח.

הגאון מו"ה אלעזר מקראקא** בהגאון מ' שמואל שמעלקא אבד"ק עלקושי היה אב"ד בק"ק בראדי שם הסכים בשנת תע"ד*** ע"ס זרע ספר ברך שלישי ד' האללי, בשנת תפ"א ע"ס עמרת צבי על חו"מ. בשנת תצ"א ע"ס שמה חדשה ותב"ש, אח"כ**** נתקבל לאב"ד באמשטרדם לקהל אשכנזים

* ראה גם ברשו' אות א' 440 № אור השכל ד"ו שכ"ו, ובשער חתים הר"א יקותיאל זלמן כהרצ"ה ז"ל הכ"מ מוויילנא.
 ** הר"א חתם שמו: אלעזר מקראקא ולא הזכיר מעולם את שם משפחתו מרגליות, ובאמשטרדם נקרא בשם, הרב מבראדו" כי משם נתקבל לאמ"ד, ע"כ יש שמוכירים אותו בשם: ר"א כרודי, אך עור קורם שנתקבל הר"א לבראד כבר שמש בכהונת הרבנות בכמה קהלות בפולין, ובשנת תס"ח היה אבד"ק ראקוב (במדינת ליטא) כנראה מסי' ט"ו בספרו ארבעה טורי אבן (ראה גם ברשו' ק. מ. אות א' 881 №).
 *** הסכמת הר"ש לא נמצאה בס' זרע ברך שלישי לסדר בראשית הנדפס כהאלי תע"ד (ברשו' אות ז') אך ישנה בס' זרע בורך שלישי למסכת ברכות הנדפס לדעתי בפ"ס דאדר אחי שנת תצ"ה (ולא בש' תצ"א) כמו שאבד"ק ברשו', ובראש הסכמתו כתוב: „הסגמט הרב המאיר הגדול מו"ה שמעלקא אב"ד ור"מ דק"ק עלקושי אביו של הגאון מוה"ר אלעזר אב"ד דק"ק אמשטרדם". והר"ש חתם שמו: „שמואל שמעלקא מרגליות".
 **** מבראד נתקבל לאב"ד ור"מ דקהל אשכנזים באמ"ד, ולזכרון יום בואו שמה טבעו לכבודו מטבעת זכרון (מעדאליע) של כסף בדמות צורתו, ועליה כתוב מצד אחד: „מוה"ר אלעזר בן מוה"ר שמואל אב"ד דק"ק בראד" ומעבר השני: „נתקבל כאן יום ד' ז"ך אלול תצ"ה לפ"ק, לאורך ימים טובים הוי מתפלל בשלומה של מלכות" ותחתיו איזה תיבות מפסוקי תהלים עם ר"ת אשר כבר נמחקו בספך העת מהמטבע שהיתה למראה עינו הר' גבריאל פאלק באמ"ד (ראה בהכרמל שנה א' עמוד 322).
 על דבר המטבע הזאת כתב הר"י עמדין את השאלה ק"ע בח"א מספרו שאילת יעבין

ושם הסכים על י"ם' זרע ישראל *) על מסכת ראש השנה מגילה להג"מ יעקב בהגאון בעל ראש יוסף שנדפס באמ"ד בשנת תצ"ו. וע"ם ראשית חכמה***) ד' אמ"ד בשנת תצ"ו. ע"ם אהל יעקב (***) להגאון מהר"י ששפורטו. וע"ם תשב"ץ ד' אמ"ד. בשנת תצ"ט על ספרי הרמב"ם שנדפסו ביעסניץ. וע"ם השיב ר"א או נתקבל לנשיא בא"י, ובעשירי לחודש סיון יצא מאמ"ד (***) ללכת לאה"ק. ובעברו דרך טריר הסכים כיום ד"ר סיון ע"ם בית הלל על פרשיות התורה להרב הלל ב"ר מרדכי מטיסמניץ, ויבוא בשנת תק"א (****) לצפת

(אלטונא תק"ט ולא תצ"ט כמו שנראה גם מזה שכתב: ז"ל על הר"א שנפטר בשנת תק"כ), וז"ל: מעשה אירע בימינו כשנתקבל הרב ה"ה מוהר"ר אלעזר ז"ל מבראד לאב"ד דק"ק אמשטרדם עמד איש אחד שם שהוציא מוניטון שלו בעולם דהיינו שהדפיס מטבע כסף בדמות צורתו, והביאוהו למראה עיני, וכשהצצתי בו נתרעתי ותמהתי מאד אם נעשה מדעת הרב הג"ל וברצונו שהיה נודע בשם חסיד בדורו, כי נסתכלתי בו והיה תכנית ראש עד החזה עפ פרצוף פנים שלם בולט, וזה לדעתי איסור גמור מוחלט, בין העושה לעצמו בין שאחרים עשו לו, כ"ש הכא דישראל הוה חנושה כאשר הוגד לי ... אני אומר בטח שהרב הג"ל לא ידע ולא הסכים בעשייתו, כי לא יאונה לצדיק כל און, וחוי מאי סלקא ביה לפי מה ששמעתי השררה צוה בגורה חרוצה, לנגזן ולא יראו החוצה". עכ"ר הנוגעים לזה. ש.
(*) הסכמת הר"א באה בס' זרע ישראל לט"ס ר"ה (אמ"ד תצ"ו 4° ברשימת צעדנער, ופה כמוזעאום האויאטי נמצא רק ס' זרע ישראל למ"ס מגילה שנדפס באלטונא תצ"ה). ש.

(**) על ס' ראשית חכמה דפוס אמ"ד תצ"ו 8° (ברשימת רוסט) הסכים בשנת תצ"ו, ובשנה ההיא אולי נכתבה הסכמתו בס' זרע כירך שלישי למ"ס ברכות שנדפס בפפד"א אחר שנת תצ"ה כנזכר למעלה בהערתי, וכמו שאבדו ברשי' אות ז'). ש.

(***) בשנת תצ"ו הסכים על ס' אהל יעקב, שו"ת ר"י ששפורטש, כנזכר ברשי' אות א' 292 № (והעיר על עצמו: אף שמדרכי למנוע א"ע מליתן הסכמה על הספרים החדשים). גם הסכים בשנה ההיא על ס' התשב"ץ שהחלו להדפיס בש' תצ"ה באמ"ד. (ברשי' אות ש' שו"ת). ש.

בשנת תצ"ט ט"ב מרח"ש הסכים על שו"ת השיב ר' אליעזר שחבר שארו הר"א ליפשיץ, שנדפס בנייאוווט תק"ט (ברשי' אות ה'). גם הסכים בשנה זו על הדפסת ס' משנה תורה להרמב"ם שהחלו להדפיס ביעסניץ תצ"ט, (והשלימו בש' תק"ב, ברשי' צעדנער). ש.

(****) חסכתו האחרונה שנתן באמ"ד היא על הדפסת העין יעקב קהלת שלמה, (אמ"ד ת"ק fol. בשני כרכים, ברשי' אות ע'), כתובה בפ' תרוסה ת"ק. כי כבר הודיע לעדתי בדרוש שדרש בעשרה בטבת, כי החליט לעובם ולעלות לאה"ק, ואחרי עבור החורף קשה העורף שנמשך ימים רבים בשנה ההיא, יצא הר"א מאמ"ד ביום א' י' סיון ת"ק, ובחיותו בדרכו (כ"ב סיון) נתן הסכמתו בעיר טריר על ס' בית הלל, עה"ת הנזכר, שנדפס אח"ז בפ"פ דארר תקד" 4° (ברשי' צעדנער). ש.

(*****) בחול המועד סוכות תק"א בא הר"א לעיר צפת, וקבע שם ישיבתו; וכאשר נודע לו כי רבים מנכבדי התושבים, לומדים בס' חמדת הימים (שנדפס ראשונה באומיר תצ"א ונמצא פה כמוזעאום בקהלת משה) יצא כנגדם ביד רמה, ועל ידי הריב נתקצרו ימיו, וכבר רצה לצאת לחו"ל לולא קדמתו המות על אדמת הקדש בצפת בשבת בראשית שנת תק"ב, ואף כי כתב בצואתו שיקברוהו בחברון, כאשר העיד בעל ס' שארית ישראל דפוס ראשון בל"אש (אמ"ד תק"ג כמוזעאום פה כמוזעאום), כתוב מפורש בשער פסרו ארבעה ט"א: ומנוחתו

תוב"ב ושם נפטר בשנת תק"ב בחוה"מ סוכות כנאמר בס' תבואות הארץ, או בשבת בראשית ככתיב בס' שארית ישראל*), אשתו הראשונה מ' חוה היתה בת הגאון מו"ה שמעלקא הלוי הורוויץ אחות הגאונים מ' מאיר הלוי הורוויץ אבד"ק טיקמין והג"מ משה יהושע אבד"ק הוראדנא.

ב

להג"מ אלעזר שני בניו ;

(א) הגאון מו"ה שלום אבד"ק טיקמין חתום בפנקס שם בשנת תקמ"ו, הסכים בשנת תקי"ב ע"ס שערי בנימין ד' ואלקווי, בשנת תקי"ז ע"ס עמרת פו על הרא"ש להג"מ פנחס ועליו אבד"ק לאסק, בשנת תקי"ט על סידור התפלה להג"מ ארי' ליב עפשטיין אבד"ק קיניגסבערג. ובשנת תקכ"ו ע"ס עמרת ראש על ברכות. הלך למנוחות בשנת תקכ"ז (אבני קודש 50 **) , או נהנו בניו הרבנים שמר פטורין שאין להם שום מו"מ להקהל ובאו על זה עה"ה בפנקס טיקמין על שם אביהם בלשון „הכ"מ" — אשתו היתה בת דודו הגאון מוה' משה יהושע הלוי הורוויץ אבד"ק הוראדני (כ"ב בסידור התפלה להג"מ ארי' ליב הלוי עפשטיין אבד"ק קיניגסבערג).

(ב) הגאון מו"ה משה (***) אב"ד בק"ק ולאמשוב. יש ממנו חידושי תורה בכל ארבעה טורי אבן ומובא בס' אהל יוסף למחותנו הגאון מו"ה יאסקי אבד"ק

כבד פה צפת". (כנראה נתחלף להר"י שווארץ יום פטירתו של הר"א ביום כואו לאה"ק) . דברי הר"י עמדין ע"ד הריב הנזכר, אביא במקום אחר מספר שבירת לוחות האון (תמצא פה במוזעאום) . ש.

(*) מספריו של הר"א נדפסו : א) ס' בעשה רוקח על המשניות (בדרך זר על פי הזבלה) ה' סדרים ומס' עוקצין מס"ט, הובא לדפוס על גייר יפה ברוב פאר והרר באותיות משובעות, עוד קודם נסיעתו לאה"ק, ע"ו בניו הר' משה והר' שלום, באמסטרדם ת"ק 4, זירו ובא ברשי' אות מ'. (ובזמן ההוא נדפס גם ס' מעשה רוקח על ס' משנה תורה הרמב"ם שהכר הרב מסעוד חי רוקח ח"א בויניציאה תק"ב fol. ח"ב וג' בליוורנו תרכ"ב—כ"ג. שיבוא זכרם ברשי' באות מ', ולמען לא ירשו סמוכים הזכרתי בזה את הס' מ"ד ואת מחברו שהיה כרובי מאראקא).

(ב) ס' מעשה רוקח על התורה, עם קונטרס מעשה המשכן, ודרושים על משניות נדפס מב"י, חסר מקום ושנת דפוס (לעמבערג תרי"ג 4) נמצא ברשי' צעדנער.

(ג) ארבעה טורי אבן כולל כ"ד שו"ת (ובהם גם מהר' משה בן המחבר), עם חי' על מסכתות וחי' על הרמב"ם וקצת דרושים, ובהם מה שרוש בנו הר"ם הנ"ל בשנת תצ"ט באמ"ד, גם איזה חי' מהר' יהודה ליב אבד"ק ובאריב בן הר' משה הנ"ל, הובא לדפוס ע"י הר' נפתלי הירין מבראד בן הר' משה הנ"ל בלעמבערג תקמ"ט 4 (ברשי' אות א' 881 №) . ד' פירוש על הגדה של פסח (ברשי' אות ה' הגש"פ) . ש.

(**) נמצא הספר עליו בשו"ת דברי רב משלם מהר' אברהם משלם זלמן בן החכם צבי ע"נחפס בקארעין תקמ"ג (ברשי' אות ד') . ש.

(***) ראה מה שכתבתי אודותיו בהערותי הקודמות. ש.

פודקאמין, הסכים בשנת תק"ב ע"ס ברכת יוסף ואלי' רבא להרב מ' מאיר תאומים וחתם „משה בהגאון החסיד מרא דארעא דישראל מ' אליעזר חב"ק ולאמשוב ואגפיה" אשתו הראשונה היתה בת גאון וצדיק מ' נפתלי ז"ל והשניה היתה בת הגאון חכם צבי כמובא למעלה. (כ"כ נכדו הג"מ שלום מבעלזא בהסכמתו לשו"ת מים חיים).

ג

להג"מ שלום שלשה בנים ושתי בנות:

- (א) הגאון מו"ה יהושע אב"ד בק"ק פינסק (בהק' למס' נזיר מהג"מ פנחס מיכאל נכדו).
- (ב) מהר"ר יצחק חתום בפנקס מיקמין על שטר פטורין להקהל.
- (ג) מהר"ר אליעזר חתום בפנקס מיקמין על שטר פטורין הנ"ל.
- (ד) מרת פייגא אשת ב"ד הגאון מו"ה יהודא ליב אבד"ק זבארב.
- (ה) אשת הגאון מ' יהושע בה"ג החסיד מ' יהודא ליב מירקש רבא לתולדותיו במשפחת גינצבורג להלן.

להג"מ משה שלשה בנים:

- (א) הגאון מו"ה יהודא ליב* אב"ד בק"ק זבארב. בס' פני יהושע ע"ס נשים שנדפס באמ"ד תצ"ג כתוב שהגיהו הבחור החר"ף מ' יהודא ליב בהג"מ משה בהגאון מ' אלעזר רוקח וזה היה עוד בילדותו, כי בהיותו בן שמונה עשרה כבר היה נשוי ואב"ד בק"ק זבארב, והרבה חידושי תורה יש ממנו בס' ארכנה טורי אבן.
- (ב) הרה"ג מו"ה נפתלי רוקח** כבראדרי, אשתו היתה בת הגאון מ' משלם ולמן בן החכם צבי בעהמ"ח ספר דברי רב משלם הבא לתולדותיו למעלה.
- (ג) הגאון מו"ה ישמואל שמעלקא חתן הגאון בעל התב"ש ושמ"ח (ספר נפש דוד ומכתם לדוד להגרד"ם מדיסא ועיין למעלה).

ש.

* הזכרתיו ג"כ למעלה בהערה.

** בשער ס' ארבעה טורי אבן הנ"ל כתוב מפורש: „הובא לרפוס ע"ו הרב המאה"ג המופלג המפור' מו"ה נפתלי הירץ נ"י מבראד" וכו', ובהקדמתו חתם שמו: „נפתלי הירץ רוקח בהגאון המנוח מו"ה משה ולה"ה בהגאון החסיד האמתי המנוח מו"ה אלעזר ולה"ה בעלי מחברים ספר הנ"ל".

ש.

ד

להרב מוה' יהושע מפינסק שלשה בנים ובת:

(א) הרב מוה' חיים הסכים על ספר אורים ותומים להג"מ יהונתן מפראג שנדפס שם אחר כן בשנת תקפ"ו (*).

(ב) הרב מוה' שלום (הג"מ פנחס מיכאל זצ"ל בהקדמת ספריו לפירושו על מסכת נזיר).

(ג) הרב הגביר מוה' גד אשר רוקח בעל הגבירה חיה בת הרה"ג המפורסם מוה' שאול לעווין מפינסק. — ועל מקומה תבוא לבית אבותיה במשפחת גינצבורג לפנים.

(ד) הצדקנית מרת שרה ממעורמש אשר מנוחתה כבוד בירושלים.

להג"מ ליב אבד"ק ובארב בת:

מרת איידיל אשת הרה"ג מוה' דוד בהגאון הקדוש מ' לוי בעהמ"ח ספר עמרת ראש על מס' ברכות. ומצד אמו נכד המהרש"א. נפטר בוויילנא י"ד אייר שנת תקנ"ד.

להרב נפתלי רוקח בן:

הגאון החריף מוה' שלום צבי רוקח אבד"ק קרעמניץ. סדר את הספר ארבעה מורי אבן והביאו לדפוס (** בלבוש (שה"ג החדש).

להג"מ שמעלקא שני בנים:

(א) הרב מוה' סענדר פרנס (ס' מכתם לדוד להגרד"מ מליסא).

(ב) הרב מוה' אלעזר (שם).

ה

להרב מ' שלום בן:

הרב הצדיק מוה' יצחק אייזיק אשתו מרת בת שבע היתה בת הגאון מ' פנחס אב"ד ב"ק שערשאב בעהמח"ס נחלת עזריאל.

(* ס' אורים ותומים שנדפס בשנת תקפ"ו (באיזה מקום?) עם הסכמת הר"ח הנ"ל לא ראיתי, ואולי הוא הנדפס בדובנא, על פי עדות בן יעקב באוצר הס' אות א' 595 & בשנת תקמ"ו, וכפי הרשום ברשימה יותר מדויקת וזכרתי ברשימתי קהלת משה אות א' 540 № דפוס דובנא תקס"ו, אך לא ראינו אינה ראייה. (גם דפוס הרובשוב (באיזה שנה?) הנוכח באוצר הס' לא היה למראה עיני).

(*) לא היו דברים מעולם.

ש.

ש.

לה"ג מ' גד אשר שני בנים :

(א) הגביר הגאון מוה' יהושע העשיל רוקח בפניסק חתן הגאון המפורסם מוה' שלמה בהגאון ר' עקובא איגר זצ"ל .

(ב) הגביר מוה' גד אשר רוקח בפניסק . נולד אחר מות אביו ונקרא בשמו .

לה' שרה ממעורמש בת :

מרת דבורה אשת הרה"ג מ' מיכאל הורוויץ במילאט הנקוב לתולדותיו ברעת קדושים .

להרב דוד רוקח בן :

המפורסם בתורתו וצדקתו מוה' לוי ז"ל רוקח חתן הג' המפורסם מ' נח בלאך בוילנא . נפטר ר"ח סיון תקע"ח (ק"ג) .

להג"מ שלום צבי רוקח בן :

הגאון מוה' אפרים רוקח אב"ד בק"ק ראדוויל ואח"ב בוויניצא .

להר' סענדר פרנס בת :

מרת רחל רבקה אם אמו של הרב מ' סענדר חיים שהו"ל ס' מכתם לרוד הגר"ש מליסא .

להרב מ' אלעזר בן :

הגאון החסיד מוה"ד צי"ע מוה' שלום אב"ד בק"ק בעלזא (ס' מכתם לרוד ושה"ג) .

ד

להרב מ' יצחק אייזיק בן :

הנאון הצדיק הישיש מו"ד פנחס מיכאל אב"ד בק"ק שערשאב ואנטיפאליע . חבר פירוש על טס' נזיר . ונפטר באנטיפאלי זקן ושבע ימים בשנת תרנ"א .

להרב לוי רוקח שני בנים ובת :

(א) הר"ר דוד רוקח בקאסווי .

(ב) הר"ר אריה ליב רוקח בוילנא ונפטר שם בשנת תר"ל (ק"ג) .

(ג) החשובה מרת פייגל אשתו השניה של הרה"ג המפורסם מוה' יוסף זקדוים בוילנא הכא ברעת קדושים דור השישי , נפטרה כביאליסטק ג' סיון

הרכ"ד והגאון מ' רפאל יו"ט ליפמן אב"ד דשם הספידה כי היתה אשה יראת ה' ובקאה בתנ"ך ומדרשים וספרי מיסר ויהללוה בשערים מעשיה (*).

משפחת אייזענשטאט.

הגאון מו"ה משה מקלעצק. יצא חומר מעץ אבות של הגאון הש"ך אשר גבהה קומתו ותרכינה סרעפותיו בכרם בית ישראל. וזה העץ והענפים אשר טמנו יצאו.

הגאון מו"ה משה הכהן אשכנזי דיין בפרינקפורט ע"נ מיון משפחה כבודה שם מבני קן וכמובא בשו"ת השיב ר"א הלך משם לגור במדינת בייערן בעיר דנהויזען אצל אנשבאך.

להגאון מ' משה בן :

הגאון מו"ה מאיר הכהן למד תורה מהגאונים הסמ"ע ומהר"ם לובלין. וקנה לו חבר את הגאון מ' יהושע בעל מגיני שלמה. ואח"כ היה לאב"ד בק"ק אמסטובאווי והגליל. משם נשא ונתן בתשובה עם הגאון אב"ד דסלאנים בעהמ"ס חלקת מחוקק ושם נדפסה בו בסימן י"ז. אח"כ נתקבל לאב"ד בק"ק מאהליב ברוסיא. ומשם הריץ תשובתיו שדפסו כס' גבורות אנשים.

להג"מ מאיר שני בנים ובה אחת :

א) הגאון הנודע למשגב מהר"ר שבתאי הכהן (**). נולד לאביו בשנת שפ"ז. בילדותו היה תלמיד הגאון ר"ר העשיל אבד"ק לובלין וקראקא והגאון מהר"ר

(* האשה מ' פייגל היא מולדת משפחת רוקח. והשם הזה הוסב למשפחה הזאת מאז צאת הס' מעשי רוקח לאור עולם.)

את צדקת האשה הכבודה הזאת יגידו כי היתה טובת המוג ומובת מעללים: יראת ה' ורבת פעלים. היא העירה את לב אישה לפזר כאפר כספו לצדקה כרוח נדיבה. וילדה לו רק את בנה יהודה הרב מ' אברהם וקהיים ואת ה' קיילא אשת הרב ר' ליב גונצבורג. ובעת בוא הצרפתים לוויולנא היה בנה עוד צעיר לימים, ורבות בנות באו כמחלות עפר והצפינו את ילדיהן. אך היא עזבה את בנה יהודה ביד אישה. ותחתיו לקחה חמשה ילדים בני עניים יתומים באין אב ואם. ותעלם על עליית הבית ותחביאם לשמרם מפגעי הזמן ההוא. ותכלכלם לחם ומים. כי אמרה: לבני יהודי לא אדאג. כי ידעתי אשר אביו יצרנהו כאישון עינו ולא יעובנו לגפשו. אולם אלה עניי הצאן מי יבוט עליהם לחומלה וכה ישבה אתם בסתר העליה עד עבור המצור. ותחלץ מצר את בני העניים, אבל היא חלתה מצנינים פחים ומפחד אנשי החיל ותמת באביב שנותיה בשנת תקע"ח (אבני קדש).

(**) כעין מלואים לתולדות הרב ש"ך הנני להביא בזה תמצית הדברים אשר כתבתי במ"ע, המלויק" ש"ז, דבר יום ביומו" 21 №.

נתן שפירא (בהסכמת בנו מ' שלמה להש"ך יו"ד) אח"כ לקחהו הרה"ג מ' וואלף

הר' שבתו כהן בעל שפתי כהן נולד בשנת שפ"ב לאביו הר' מאיר כ"ץ, שהיה אב"ד באמסטיבאווי ובמאהליב ע"ג דניעפר (ונמצאו תשובותיו בשו"ת רבני דורו, ובסוף ס' גבורת אנשים שחבר בנו הש"ך).

בימי עלומיו למד הש"ך אצל אביו הר"מ, ואח"ז בישיבת הרב ר' ר' העשיל שהיה אבד"ק קראקא ולובלין, ובעודו צעיר לימים כבר נמנה לכית דינו של הרב משה אבד"ק ווילנא בעל הלכת מחיקק.

בהיותו בן כ"ד שנה הוציא לאור חבורו שפתי כהן עד ש"ע יורה דעה (קראקא ת"ו), וזכה שנחפשו חבוריו בכל תפוצות ישראל (אף כי בחייו לא הצפו גדולי רבני הדור הזקנים ממנו לקבל דבריו להלכה).

ויען כי גם הט"ו הוציא לאור חבורו על יו"ד בשנה ההיא, ראה מש"ב ב"המליץ" ש"ז 18 № בחלק "דבר יום ביומו" וגם הוסיף, דף אחרון" לספרו, כולל השגות על הש"ך, לכן אסף הש"ך השגותיו על הט"ו, ויקראם בשם: נקודות הכסף, אשר, נגמר כ"ז טבת ת"ח בוויילנא, אך לא הדפיסו בחייו, ובנו הר' משה שהיה אב"ד דקהל פארהייץ, ובמלחמת התוגרמים הלכו בשבי ונשרפה כל הקהלה" נסע לפ"פ דארדן והוציא לאור בשנת תל"ו, ב' חבורי אביו: נקודות הכסף, ותקפו כהן (שהבר בוויילנא "בחדש ושנת טבת"). נגרד ההשגות האלה יצא נכדו של הט"ו, הר' וואל אבד"ק שעברשין, ויחבר ס' מגיני זהב שהסכימו עליו רבני דורו בשנת תמ"ג, ונדפס קצת ממנו בפראג ת"פ.

את כל התלאה אשר הביאה שנת ת"ח, (הכתובה בדם על ספר דברי ימי היהודים במדינת פולין), כתב הרב ש"ך וזכרון כספר בשם: "מגילת עופה" וכותבי וזכרונות דברי הימים למעין ישותה, גם יסד הרב, סליחות וקונות על חורבן מדינת אוקריינא וואלין ופדליין וליטא בשנת ת"ח ות"ט.

בצאת גדולי ישראל מוויילנא בשנת תט"ו, כאשר נכבשה מדינת ליטא, יצא גם הש"ך כהוך הגולים לארץ אשכנז, ויבוא עד עיר דרעזניץ במדינת מעהרין, ובעתה היה לנסיע לעיר העלישוי, לשכת על כסא הרבנות שמה, וראשי העדה פנו אל הרב ר' מנחם מענדל בעל שו"ת צמח צדק אבד"ק ניקלשבורג שהיה רב הכולל דמדינת מעהרין, וישאלהו במכתב על דבר הש"ך, ובעת ההיא נסע הרב ר' ר' העשיל לבקש עזר בעד אחיו וישיבו מדינת פולין מחצר הק"ס בווינא, ובבואו בעש"ק לעיר ניקלשבורג התאכסן בבית הראב"ד, ויראהו הרמ"מ את מכתב ראשי העדה אם כראי הוא הרב ש"ך להיות רב בקהלתם, ויענהו הרב ר' ר' העשיל לאמר! כראי הוא ר' שבתו תלמידי שתפנה לו את מקומו בנ"ש, ואתה תלך להעלישוי, הרב העניו בעל צ"צ החריש, ויודיע הדברים לראשי עדת העלישוי, והמה מהרו להביא לעורם את הרב ש"ך, אשר נהל את עדתו בשלום ובמישור, גם יצא שמו לתהלה בין חכמי ראשי כהני הנוצרים, כנראה מהמתכת שערך בשנת ת"ך אל החכם וואלענשו ויירדך שהיה מלומד בלה"ק, והחליף מכתבים עם הרב ש"ך בלה"ק. שם דרש בש' תכ"א רדוש וקר על הפסקא כמה מעלות. אך לא ארכו ימי שלותו, כי נאסף אל עמיו שם ביום א' אדר א' תכ"ג. ובנו עדתו הקימו עליו מצבת אבן גדולה ועליו כתבו מקצת שבתיו וזכרון לדור אחרון.

אחרי מות הש"ך הביא לרפוס התנו הר' מנחם מאניש (לוקה בתו מ' אסתר אשר גם היא נאברה בימים הרעים ההם כמו שיעידו הספורים הנודעים אדוניה, כמו הספורים והאגרות בנוסחאות שונות על דבר מ' אסתר אחות הש"ך) והוציא לאור את השפתי כהן על חו"ט, באמסטרדם תכ"ג, וגם הוא מזכיר תלאות אחינו בימים ההם, ואלה קצת דבריו בהקדמתו:

"אני הגבר ראיתי עני, פחד ורעדתי קראני, עדת מרעים הקיפוני, סבוני גם סבבוני. הכוני פצעוני, וחוליכו אותי כהוך אלו הן הגולין, במדינת פולין, סמוך לק"ק לובלין, ואני ככבש אלוף לטבח יובל, לרב החובל, הרב חדה העבירו על צוארי, נסתמרו שערות ראשי ובשרי, כפתע היתה בין המות וביני".

טוילנא אחי הגאון בעל מהרורא בתרא לעירו ויתן לו את בתו לאשה. שם היה לפרנס. ובהיותו עוד בן ק"ד שנה הרפס את חבורו הש"ך לוי"ד בשנת ת"ז. והיה מיושבי על מדין בבית דינו של הגאון בעל חלקת מחוקק. בעת ההיא חבר סליחה לתענית ק' סיון על הקדושים שנהרגו בשנת ת"ח ות"ט. וכאשר יצאו כל גדולי ליטא טוילנא בשנת תמ"ו להמלט על נפשם למדינות אשכנז מעדרין ואונגארין. יצא, גם הש"ך וישב לו בעיר דרעזניץ — משם נתקבל בעצת רבו הגר"ר העשיל לאב"ד בעיר העלישוי. בה הרביץ תורה ער עלות נפשו המהורה השטימה בשנת תכ"ג היא הארבעים ואחת לימי חייו, והשאר אחריו בכתיבים את חבריו. גבורות אנשים. ש"ך על חו"ט. פועל צדק על תרי"ג מצות. נקודות הכסף והקפו כהן שחברו — לפי דעת אולאי בשה"ג — בחודש אחד הוא חודש מ'ב'ת לפר"ג.

ב) הגאון מו' יונה נחום הכהן אב"ד בק"ק סאכמשוב. היה תלמיד הגאון מ' יעקב במ' אורי פייבש מטאמשאב שנהג ישיבתו בצווימיר ובסלוצק (ברה"ז למרש"ך) וחתן הגאון החרוף מהר"ר שמואל קאירנובער הנקרא מהרש"ק — הוא הגיה ס' ברכת הובח לחותנו וחתם „חתן המחבר מיקירי ק"ק ווילנא יע"א" הסכים ע"ם חוקי חיים בשנת תנ"ג וגם ע"ם פנים מאירות על זכחים לכן אחותו שנדפס באמשטרדם תע"ה.

ג) אשת הפרנס מו"ה יצחק. יש ספור מפי המסורה כי ברחה גם היא במלחמת הריקים בשנת תמ"ו ולא נודע אנה היא באה. ויהי היום בנסיע הש"ך על דרכו ויקר מקרהו לעיר ששם התארח בבית הפרנס מו"ה יצחק, וכאשר קדמו עיני הש"ך אשמורות לשקוד על תורתו גם בלכתו בדרך. שמעה הבתולה — אשר היתה משרת את בית הפרנס — את קול למודו ותשא את קולה ותבך, הש"ך התעורר לקול בכיה. ויקרב אל הנערה וישאל למה תבכי? אף היא השיבה אמריה לו „אח היה לי ושכתי שמו. גם הוא היה שוקך על התורה בלילות בשבתנו יחד בבית אבינו וקולו היה כקול כבוד רבינו, אשר שמעתי הפעם דופק על דלתי תלמודו, ותפעם עלי רוחי בזכרי את אחי. מי יודע אשר קרהו? העודנו חי?!“ „מי את בתי? שאלה הש"ך. „בת הרב מאיר הכהן אשכנזי הנני“ — וכאשר נוכח לדעת מזה כי אחותו בת אביו היא התודע אליה ברמז גיל ואנחות גם יחד עד אשר התעוררו בני הבית, ור' יצחק אמר שישמח אלי גיל בראותו עתה כי אנה אלקים לידו לפרנס בת גדולים ואחות אדם גדול כמותו. ועתה אם יש את נפשכם כאשר אלמן אנכי מאשתי. תנו לי את הנערה הזאת לאשה. וישב נא כבוד גאונו אתנו עד אשר יעברו ימי חג כלולתנו, הש"ך התבונן על המקרה ויאמר: מה' מצעדי גבר כוננו. ומה' אשה לאיש, ממנו היתה זאת. ואנכי אברכם למז"ט גם ברך שיהיו צאצאי מעיכם כאחי האם. וכן נתקיימה ברכת כהן בכניהם אשר ילדו להם.

ג

להגאון הש"ך בן וארבע בנות:

- (א) הגאון מוה' משה הכהן. הוציא לאור ספרי אביו נקודות הכסף ותקפו כהן בשנת תל"ז בפפד"א ונפטר בשנת עלומיו.
- (ב) מרת אסתר אשת הרב מוה' מנחם מאנש' במ' מאיר. הרפ"ס ספר הש"ך על חו"ט בשנת תכ"ג. ובהקדמתו לס' הזה יתאמר בוקנו הגאון מוה' שמשון שעלה לאה"ק ושם עלה לשמים והניח אחריו כתבי יד בנגלה ובסתר.
- (ג) אשת הרב הגדול מוה' משה בהגאון מ' אהרן מגוע צבי אב"ד בק"ק לוננשיץ (חו"ב).
- (ד) אשת האלוף שבעון וואלף במ' יצחק בהלברשטאט. נפטר יום א' בחודש כסליו תמ"ג, בן חקוק על מצבתו בהלברשטאט (אבני קודש).
- (ה) אשת הגאון מ' אהרן ז"ל (ג"ש ושה"ג החדש).

להגאון מ' יונה נחום בת:

אשת הרב מוה' יצחק הכהן.

להפרנס מוה' יצחק שני בנים ובת:

(א) הגאון החריף ומפורסם מוה"ר מאיר היה אב"ד ור"מ בק"ק שידלאוויץ. פרוסטיץ ואיינושטאט באונגארן. חבר ספרי פנים מאירות שו"ת והידושים בשלשה חלקים. ס' כתבות אור על התורה. ספר אור הגנוז על הלכות יין נסך והידושים על מס' כתובות. והגהות על ספר הגלגולים* למה"ר חיים וויטאל — הסכים ע"ם פני ארי' זוטא בשנת תס"ד. ע"ס מירא דכיא על רש"י בשנת ת"ע. ע"ס יפ"מ על מדרש בשנת תפ"ו. ע"ס באר טוב לתלמידו הרב ישכר בער מליסא בשנת תצ"ב. וע"ס גאון צבי בשנת תצ"ג. אשתו מ' פינקל היתה בת הקצין פרנס ומנהיג המדינה בגליל פוונא מוה' משה סאכטשווער**).

(* הר' מאיר בעל ההגהות לס' הגלגולים הוא הר' מאיר בר' חיים החתום מא"ש מבית קאצינעלינבויוגין מכמורשי אייוונשטט והוא המחבר ס' משתה יין על מגלת אסתר בדרך פרס דפוס ראשון פיורדא תנ"ז 8° נמצא ברש"י שט', ושנית עם חי' ונוספות ע"י בנו הרצ"ה בפיורדא תצ"ז 8° (ברש"י אות מ'). ספר הגלגולים עם ההגהותיו, נדפס בפפד"מ, כסליו תמ"ד 1683 (ברש"י אות ג').

** בהקדמותיו לספריו יאריך לספר את אשר עבר עליו בימי חלדו. אך לא גמר את הכל. והדר מ. הורוויץ שהי' רב באיינושטאט ועתה בפפד"מ ישית נוספות על ספרויו שביצא כתוב בפנקס אייוונשטאט. כי בשבת הגאון הזה ליל חמישי נגהי יום ששי אחר הצות על משמרת תורתו. באו אליו שנים אנשים בסתר לאמר: שנינו גנבנו כעת אוצר הדוכס בעיני הזאת. ויד שמנו מינינו כי יחלק לנו רבינו לפי ערכו את הגנבה בין שנינו, ועתה השבעה לנו כי לא תעשה עמנו רעה. וסוד אחר אל תגל, ואם לא בן מות אתה! הרב ראה את הרעה נגד פניו ויכוף כאגמון ראשו לחלק שלל. גם נשבע להם להסתיר סודם. ובטרם עלה החשך נטל על נפשו מהעיר וישבות בכפר אחר. ומשם ברח כטושי"ק לווניא, ויחבא בבית

האריך ימים עד שנת הק"ד ואז הלך לעולמו. והג"מ יהונתן טפראג הספירו וקרא עליו „אלוף נעורי אתה“.

(ב) הגאון מוה' משה אב"ד בק"ק זוואלין וק"ק מיר. טובא בשו"ת ר"ח נכהן כמה פעמים (נכדו מו"ה יוסף ב"ר אברהם בספריו פתשגן השיר על שה"ש רביד יוסף).

(ג) מרת שרה אשת הגאון הישיש מוה' ישראל איסר אבד"ק בריסק ופינסק הבא לתולדותיו במשפחת היילפרין למעלה (הקדמה לס' באור יצחק על תקוני זהר).

ד

להג"מ משה בן הש"ך בן :

הרה"ג מוה' יצחק הכהן. הוציא לאור ס' גבורות אנשים* (דפוס דעסוי בשנת הני"ז. הסכים על הדפסת ס' פועל צדק על תרי"ג מצות להש"ך ד' יעסניץ בשנת ת"פ, וחתם: יצחק בן המאה"ג מ' משה כ"ץ בן הרב ש"ך נין ונכד להגאון מ' מאיר ז"ל בן הקצין והטפסר שאול וואלש מבריסק דליטא" ומוה נראה שהיה מצד אמו נכד השר וואהל, אשתו היתה בת הרב המובהק מ' משה סגל בן הקצין כמ' לעמל אייטנינגר מווינא (כ"כ בהקדמת ס' גבורות אנשים).

להר' משה מגזע צבי בן :

הגאון מ' אהרן חתן מ' בנימין הלוי פרענקל מגלוגא. היה אב"ד בק"ק דעסא ואח"כ נתקבל לראב"ד בק' ברלין, שם הוציא לאור ס' הארוך מש"ך על טור יו"ד בשנת תקכ"ז. והוסיף עליו הגהות בשם „מנחת אהרן" ואחר היותו תשעה שנים בברלין נתקבל לאב"ד בק' שוואבך וכל מדינת אנשבאך, שם הסכים

הגאון ר' שמשון ווירטהיים. ואח"כ בא לערי אשכנז ווירטנובור. עוד כיום השבת שלח הדוכס אל הרב כי יתרים לכל היודע או ראה או שמע כדבר הגנבה אם לא יגיד, ולא מצאו. אחרית הגנבים היתה כי לא יכלו להסתיר סודם, וגם הקדים אחד מהם לבוא אל הדוכס להתודות על עונו ואת חלקו השיב בידו. כן ספר את אשר אימו או על הרב להמיתו אם לא יחלק ביניהם וישבע להם. ועל כן ברח מהמדינה. הדוכס נשא לחטאו וגם הוציא את רכושו מיד רעהו. אח"כ קרא אליו את מהר"ר יעקב בן הרב ויאמר לו: הנה נא ידעתי את צדקת אייך כי רק למען הנצל מן המות נשבע, ובאשמת האנשים הרשעים הוא נע ונד בארץ נכריה, ע"כ בקש את אייך כי תמצאהו שיבוא לביתו ואל ישבע גדודים. ועוד בצלי יחסה גם ארבה להיטיב עמו" או שב הג"מ מאיר לעירו ולמקומו. וישמת השר בראותו אותו ויאמר לו: צדק אתה! ואתי פה תשב לאורך ימים. ואתה שלום וביתך שלום וכל אשר לך שלום — וע"ד המאורע הזה שנפדר הג"מ מאיר שלש שנים מעירו. נמצא אז בפנקס אייוונשטאט חתימת י' בנו הרב מ' יעקב על פסקים במקום האב"ד, וגם הג"מ מאיר חתם על כמה מתשובותיו, בהיותי שלא במקומי" אשתו מ' פינקל נפטרה י"ב ניסן שנת ת"צ, ובפ' וישלח בדרוש שדרש בעת העמידו מצבה על קבורתה מרובה בשכחה.

(*) הר"י כ"ץ בהר' משה בן הש"ך, היה חתן הר' משה סג"ל אבד"ק מינסק (שנפטר בש' תנ"ז) בהר' לעמיל אייטנינגר מווינא (ברשו' אות ג').

בשנת תקל"מ על ספר כל בו. ובשנת תק"מ ע"ס דרבוני זהב. ובשנה התיא
נפטר שם (הג"ב ללאנדסהיים).

להג"מ אהרן בת :

אשת הרב מ' יוסף בהפרנס מ' שמואל ק"כ הב"מ לבית אבותיו למעלה

להר' יצחק בהג"מ יונה נחום בן :

הרה"ג מוהר"ר סתתיהו הכהן בקאמיניץ דליפא (ס' היחש לנכדיו).

להג"מ מאיר בעל פמ"א תשעה בנים ושתי בנות :

(א) הג"מ יעקב היה במקום אב"ד באיווינשמאט בעת שברח אביו מעירו
ומארצו. ובשנת תקמ"ד בא כאורח לבית אחיו לקלעצק ושם הסכים על הדפסת
חומשי רש"ד ך"ד ניסן תקמ"ד והתם : „יעקב הקטן בהגאון מוה' מאיר ז"ל
מאיווינשמאט”.

(ב) הרב מוה' צבי הירש (נודע לנו מסורת מאבותינו ולא מצאנוהו
בספרים).

(ג) הגאון מוה' יצחק אב"ד בק' נעשוויז. סלאוויץ וביאלי. מובא בחלק
שלישי מס' פמ"א בשאלה י"ד. ובש"ת ר"ח הכהן יש תשובה ממנו בקו"ג שאלת
חכם בן בסי' ס"מ לאה"ע וסי' י"ב ביו"ד וברשימת או"ח לספרי רח"מ סי' 640
נחשבו כמה ספרי קבלה שהשאיר אחריו בכתבי יד. אשתו היתה בת הגאון
חכם צבי כמבואר מעלה (פמ"א שאלה קכ"ב וכלילת יופי).

(ד) הגאון מוה' מיכאל אב"ד בק"ק קלעצק ואח"כ בק"ק מיר הסכים על
ס' כתנות אור. ויש שם חידושי תורה משמו בפ' תוריע (דף נ"ב) ובפ' בחקותי
(דף ס') אשתו מ' לאה היתה בת הגאון ר' ליב מירקעס המתיחש לבית
אבותיו עד השר וואהל והרמ"א ובא לתולדותיו במשפחת גינצבורג לפנינו.

(ה) הגאון מ' אליעזר אב"ד בק"ק שידלאוויז. בס' תולדות יעקב לבנו
נדפסו חידושי תורה משמו.

(ו) הגאון מוה' שבתי אב"ד בק"ק שערשאב ואח"כ בביאלי. הסכים ע"ס
אור חדש וכתנות אור. ושם בפ' וילך מובאים חידושי תורה משמו ונקרא בשם
„הגאון החריף המפורסם” ובס' גבעת שאול שאלה י"ד באעה"ח על גב"ע מעסק
עגונה „חב"ק שערשאב” וכן חתם על פסק בבריסק בר"ח אדר תקמ"ה (ע"ת).

(ז) הגאון מוה' משה אב"ד בק"ק מיר. מוזכר בשו"ת ר"ח הכהן סימן
י"ד באו"ח וסי' ב' ביו"ד.

(ח) הגאון מוה' בנימין אב"ד בק"ק לאקענבאך באונגארן. הסכים ע"ס
כתנות אור ונדפסו חידושי תורתו בספרי אביו ז"ל ובס' כתנות אור בפרשת
האיזיקו.

(ט) הגאון מוה' יהודא אב"ד בק"ק ביאלי. הביא לבית הרפוס ס' אור הגנוז (* לאביו ז"ל. ונוכר בהקדמת ס' כתנות אור, ובס' עדות ביעקב להג' יעב"ץ כי רדף אחר השלום ובקש תחבולות להשקיט הריב שיצאה ללהב ע"ד הקמיעות, אשתו היתה בת הגאון החריף מ' נפתלי הירץ בר' חנוך מזאלקווי בעהמח"ס אור יקרות.

(י) מרת חוה אשת הרב מוה' אלעזר ז"ל, הרושי תורתו חביבים היו לבנו הגאון בעל אור חדש ויביאם על ספרו פ' עקב בשם „אמ"ר החריף ובקי". נפטר בנוער ימיו. ואשתו מ' חוה נשאת אחריו להרב מוה"ר וואלף נכד בעל ידי משה ומהרש"ל (הקדמת ס' חות יאיר) ונפטרה בשנת תקמ"ג (ספר חו"י באור יקר).

(יא) אשת הגאון המפורסם מוה' ברוך מביאלי. היה שוקד מאוד בספר האלפסי ובקי בו (ועיין הקדמת ס' ברכת חיים לנכדו).

ה

להגאון מ' יצחק הכהן נכד הש"ך בן :

הגאון מ' דובעריש הכהן אב"ד בק"ק אפמא. אשתו מ' פייגא חי' היתה בת הקצין מוה' אברהם אבלי נכד הגאון מ' יחזקאל הלוי אב"ד קראטאשין חתן הג"ט יצחק טפונא (הקדמת ס' כתר כהונה).

להגאון מ' אהרן בברלין שלשה בניו :

(א) המופלג מוה' אליעזר אלהי אביו היה בעורו שעור לאביו בהוצאת ס' הארוך מש"ך. ובו נדפסו גם הרבה מחידושויו. והיה אב"ד בקלויז בק"ק שוואבך (תג"ב).

(ב) המופלג ונבון מ' מאיר גם הוא עזר לאביו בנטר ס' הארוך מש"ך. וחבר ס' תבואות שמש. נפטר בגלוגא ו' שבת תקס"ט (תג"ב).

(ג) התורני הכהן גדול מאחיו מ' לייב (הקדמת ס' הארוך מש"ך).

להרב כותתיהו הכהן בן :

הגאון מ' ברכיה הכהן (ס' היחש לנכדו).

להרב צבי הירש בן :

הגאון מוה' אהרן אב"ד בק"ק ליפקאווי באונגארן מובא בס"ס כתנות אור.

(*) ראה מה שכתבתי אודותיו במ"ע, המליץ שנה זו 148 № (גם כרשי' אות א' אור הגנוז 411 №).

להג"מ מיכאל מקלעצק שלשה בנים :

(א) הגאון המפורסם מוה' משה אב"ד בק"ק קלעצק. הסכים ע"ם כתנות אור ועל חומש רש"ד בא"ח של פסח הקט"ד. אשתו מ' פינקל היתה בת דודו הרב מ' אלעזר אבי הגאון בעל אור חרש. וע"כ כתב באור חדש עה"ת פ' נשא על חידושי תורה מהג"מ משה בשם „גיסי המאה"ג אבד"ק קלעצק" ובהקדמת או"ח לפסחים מוכיח את אחותו זאת ויהללה למופלגת בחכמה.

(ב) הגאון מוה' שלמה בכריסק. נזכר בסוף ס' אור חדש על פסחים : ששמעתי מדי עברי דרך בריסק דלימא מידיד נפשי הרב הנגיד „המפורסם החריף השנון מ' שלמה בן לאותו צדיק דודי ה"ה מאה"ג מ' מיכאל זצ"ל".

(ג) הגאון החו"ב הדרשן הגדול מוה' צבי הירש אבד"ק ליובטש ואח"כ בק"ק מיר. גם לו היתה אחות הגאון בעל אור חדש לאשה. וע"כ כתב המחבר באו"ח על קידושין פ' עשרה יוחסין : שמעתי משם גיסי הרב המאה"ג המפורסם לשבח בחו"ב ודרשן הגדול מ' צבי הירש נ"י אב"ד ור"מ בק"ק מיר במדינת ליטא".

להג"מ אליעזר משירלאווצי בן :

הרב מוה' יעקב למד תורה אצל אבי אביו הגאון מהר"ם אייזנשטאט , חבר ס' תולדות יעקב דרוש ומוסר ובתוכו כמה חידושים מקונו הגאון ז"ל וחידושי אביו ז"ל, והדפיסו בשנת תק"ל בלונדון כי שם היה טעונו.

להג"מ שבתאי בשערשאב בן :

הרב המופלא ומופלג מוה' יצחק אייזיק בשערשאב .

להג"מ משה אבד"ק מיר בן :

הרב הגדול המופלא מוה' צבי הירש אב"ד בק"ק מיר על כסא אביו . אשתו מ' דבורה היתה בת הג"מ מנחם נחום הכהן מק"ק צערקאוו בעהמ"ח ספר צמח מנחם על התורה והפטרות נדפס בואלקווי בשנת תקכ"א. ואסף אל תוכו כמה חידושי תורה מסחותנו הגאון מ' משה אבד"ק מיר. ובהקדמתו מברך את חתניו לוקחי בנותיו — כי בנים לא היו לו — אשר היו בעזרו להביא ספרו לבית הדפוס.

להג"מ בנימין מלאקענבאך בן :

הרב הגדול מוה' שלמה מביאו הגאון בעל או"ח בשם „בן דודי הגאון מ' בנימין הצדיק בהגאון הפמ"א".

להרב מ' אלעזר בן ושתי בנות :

(א) הגאון המפורסם בחריפותו ובקיאותו מוה' אלעזר שנולד אחר מות אביו ונקרא בשמו. חבר ספרי אור חדש על מס' פסחים וקידושין. אור חדש על התורה, חקר הלכה וחות יאיר על דרוש. היה אב"ד ור"מ בואבלודאווי.

רעכניץ ווישניצא באסקוויץ וקעלין (הקדמת ס' חו"י) אשתו מ' רחל היתה בת הנגיד המפורסם מ' אריה ליב בהקצין מ' זיסקינד מרגלית מבריסק נכד הגאון מהר"ם כ"ץ אבי הש"ך (הקדמות לס' אור חדש).

(ב) המופלגת בחכמה מרת פינקל אשת הגאון מ' משה מקלעצק הנזכר מקודם בזה.

(ג) אשת הה"ג הדרשן מוה' צבי הירש אבד"ק מיר המובא למעלה בזה.

לר' ברוך מביאלי בן:

הרב הג' מוה' יהודא ממריספאלי (ס' ברכת חיים לנכדו על השער).

ן

להג"ט בעריש מאפמא שני בנים:

(א) הגאון מוה' יצחק הכהן אב"ד בק"ק סמאבניץ וק"ק פינמשוב. מובא בס' צמח צדק סי' ט"ב, ובשו"ת כתר כהונה סי' ע"ב.

(ב) הגאון מוה' אברהם אבלי הכהן היה אב"ד במקום אחיו בק' סמאבניץ ואח"כ בפנימשוב. חבר שו"ת כתר כהונה שני חלקים. אשתו מ' שרה מרים היתה בת הנגיד מ' יצחק מיוזעפאו (הקדמת ס' כתר כהונה).

להרב ברכיה הכהן שני בנים:

(א) הרה"ג הצדיק מוה' משה הכהן מ"מ בק"ק ביאלי.

(ב) הרה"ג מוה' יצחק הכהן חתן הרב מ' נתן נטע אלמשולער בסימאמיץ (ספר היחש לנכדו) הבא ברעת קדושים בדור החמישי לה"ק ר' מוכי'.

להגאון מ' אהרן מליסקאווי בן:

הגאון מוה' מאיר אב"ד בק"ק נעשוויז. הסכים בשנת תקצ"ג ע"ס הנדב"א עם ביאור מאורי א"ש להרב ר' אברהם שי"ק מסלאנים וע"ס שאנת אריה הנדפס בסלאוויטא, ויהיו ימי שני חייו תשעים ושמונה. גם כי זקן מאוד היה משיב להריונים הושבים לפניו בשאלם אותו פסק הלכה לכל ד"ת ודין. ושאלת איסור והיתר הורה בעצמו והיה מהיר להשיב לכל שואל. נפטר בשנת תר"ח.

להג"מ משה מקלעצק שלשה בנים ושתי בנות:

(א) הרב הגדול מוה' מיכאל אב"ד בק"ק קלעצק. באעה"ח על חומשי רש"י בשנת תקמ"ד אשתו היתה בת הרב המפורסם מ' יעקב אורי מווילנא הבא במשפחת גינצבורג.

(ב) הרב מ' אלעזר היה מנהיג וגבאי בחברה משניות ומשמורים בקלעצק וחתום בשנת תקמ"ד על קבלת חומשי רש"י עם תיקון סופרים שלו.

ג) הרב מוה' שלמה זלמן חתום על חומשי רש"ד בשנת תקמ"ד.
ד) מרת מלכה אשת הגאון הצדיק מ' יוסף דוד אבר"ק מיר הפא
בדעת קרושים.
ה) מרת שרה אשת הראש מוה' שמעון בהרה"ג מ' אשר גינצבורג
פו"מ בוילנא הבא על מקומו להלן. ואשתו השניה של הגאון מ' אליעזר אבר"ק
הלוסק המיבא למעלה.

להרב מ' שלמה מברוסק בת;

מרת איטקא אשת הרב ר' אברהם משקלאב (ס' זכרון למשה).

להרב מ' צבי מליובמש שני בנים ובת:

א) הגאון הישיש מוה' אלימלך אבר"ד בק"ק לירא. בהיותו נער קמין
נקרה דודו הגאון בעל אור חדש בבית אביו ויבחנהו בלמודו ואמר עליו „בוצין
מקמפי' ידיע" נדפסו חידושי תורתו בסוף ס' מאירת עינים להגאונים בעלי
מפרשי הים, ובא בהסכמה ארוכה על הש"ס ד' ווילנא אשר בה יורה דעה לחוק
ידי המדפיסים בשם נגד המדפיסים דק"ק סלאוויטא אשר לא נתנו אותם עבור
בגבולם ויערכו אתם מלחמה בשלום.

ב) הרה"ג מוה' אברהם אבר"ק ליובטש חתן הרב ר' יצחק יענטעם
שהלך לירושלים ושם מנוחתו כבוד.

ג) הרה"ג מ' מרדכי חן טוב משוויסלאץ בפלך הוראדנא. בימי נעוריו
נמנו עליו לקבלו לאבר"ד בדובנא. אבל לא בא לשערי העיר ולא ישב לכסא שם.

להרב יעקב מלונדן בן:

הרב מוה' אליעזר היה תלמיד הגאון בעל אור חדש ומביאו בהק' ס'
חות יאיר.

להרב אייזיק משערשאב שני בנים:

א) הרב המופלג מוה' דוד בשערשאב.

ב) הרב הדיין המובהק מו"ה בנימין בראווינא. בימי נעוריו היה ש"ץ
בסקידל וספרא ודיינא בגליל הוראדנא כמה שנים, ואח"כ בא לעיר ראווינא
וישב בה ארבעים ושבע שנים, שם היה דיין קבוע בבית דינם של הגאונים ר'
ישראל היילפרין ור' אייזיק בעל בית יצחק. הר' אלחנן ובנו מ' אפרים זלמן
זצ"ל, היה שקוד ללמוד תורה בלילות ומשנתו היתה סדורה, נפטר בראווינא
בשנת ש"ץ ס' ור' וצ'א"מ"ן לפ"ק באחד לחודש תמוז,

להרב מ' צבי הירש ממיר בן:

הרב מ' מרדכי בק"ק מיר חתום בשנת תקמ"ד על הדפסת חומשי רש"ד.

להרב מ' שלמה ב"ר בנימין בת :
אשת הרה"ג מ' יעקב משליינינג באונגארן, הוא הו"ל את הס' חות יאיר
להגאון בעל אור חדש והוסיף עליו גם חידושי תורתו.

להג"מ אלעזר בעל או"ח בן וחמשה בנות :

- (א) הגביר החרף מוה' אלכסנדר זיסקינד קאליר בכראדי.
- (ב) אשת הנאון מ' יצחק אבד"ק אמסטיבאווי וראב"ר בסלאנים בן הרב משה מסלאנימא הנוכר לבית אבותיו למעלה (הק' לס' אור חדש על פסחים).
- (ג) אשת הגאון מוה' יצחק במ' זכריה פרענקל אב"ד בק"ק ליכטענשטאם.
- (ד) אשת הגאון מוה' דוד יהושע העשיל בהגאון מ' צבי הירש הלוי הירוויץ בעהמח"ס טחנה לוי וטובא למעלה במשפחת היילפרין.
- (ה) אשת הרה"ג מוה' משה בהג"מ מיכל הלוי אבד"ק ליבנא הנקוב למעלה.
- (ו) אשת הרב החרף הקצין מוה' יקותיאל זלמן בהרב אריה ליב הכהן טק' קלעצק נכד להרמ"א והש"ך ובית הלל והג"ר מאיר בהשר וואהל (ס' חות יאיר) להרב מ' יהודא מטריספאלוי בן הנגיד המופלג מ' נחום מטריספאלוי (ספר ברכת חיים על השער).

ז

להג"מ אברהם אבלי שלשה בנים ונת :

- (א) הרה"ג המפורסם מוה' בעריש הכהן אבד"ק ראקוב וק' פינמשוב טובא במ' כתר כהונה סי' ס"א.
- (ב) הרה"ג מוה' חיים מאיר זאב אבד"ק סליש והגליל, חבר ס' שערי חיים, אשתו מ' שרה לאה היתה בת הקצין המהולל מ' שלמה (הקדמת ס' שערי חיים).
- (ג) הגביר המופלג מוה' דוד הכהן בק"ק חענמשיין (הקדמת לס' כתר כהונה).
- (ד) אשת הגאון המפורסם מוה' אלעזר אב"ד בק"ק מרישמ חבר שו"ת שמן רוקח וטובא במ' כתר כהונה סי' ס"ד.

להג"מ מ' מיכאל ב"ר משה מקלעצק בן :

הרב הגדול ומפורסם מוה' משה יעקב אב"ד בק"ק קלעצק ונבאי ארץ הקדושה.

לר' אברהם משקלאב בת :

מרת מאטלע אשת הרה"ג המופלא בתורה ובמדעים מ' דוד דיין מאורשא (ס' זכרון למשה).

להג"מ אלימלך מלידא חמשה בנים :

- (א) הרב הגדול החריף מו"ה אליה עקיבא ראב"ד ומ"ץ בלידא.
- (ב) הרה"ג הצדיק מוה' צבי הירש במריספאלי.
- (ג) הרב מוה' מאיר חתן הרה"ג מוה' משה יעקב אבד"ק קלעצק.
- (ד) החריף מוה' אברהם ז"ל.
- (ה) הגביר הנכבד מוה' אלעזר בלידא.

להרב מ' דוד בשערשאב בן :

הרב החריף ומפורסם מוה' דובער בקאברין.

להרב מ' בנימין בן :

אמו"ר המופלג בתו"ח ומפורסם מוה' יהודא צבי הירש ז"ל אייונישמאט
ש"ץ בסלוצק ושם נפטר ד"ו תשרי תרל"ח (אבני קודש).

להר' נחום ממריספאלי בן :

הרב מ' חיים ברוך ישראל בעהמח"ס ברכת חיים.

משפחת גינצבורג (*).

משפחת גינצבורג מוצאה טימי קרם. ספרי עמנו ממאה הרביעית ישיחו
ידברו בגדולתה וירימו על נס לתהלה ולהפארת את האיש שמעון גינצבורג
שנולד לאביו הרב ר' אברהם בהרב מ' יחיאל ספורטו במחצה השנית למאה
השלישית (ס' טוב רואי ומגדל דוד) גם יבוא שמו וזכרו בתשו' מהרש"ל סי' י"א
ושו"ת הרמ"א סי' צ"א, כן מסופרי העמים החכם משאצקי בשם הקארדינאל
קאמענדאני נכבדות ידבר בו שהיה ראש ליהודי פוין. חכם גדול ובקי בחכמת
החשבון והתכונה, המלך ויגמונד משך אליו חסד ויתן לו מהלכים בחצרו. והיה
רע אהוב לרבי חסדינה והשרים אצילי פולין היותר גדולים ונכבדים בכל הממלכה,
ובס' צמח דוד נאמר שהיה ר' שמעון חכם חרשים ונבון דעת. למדן, נדיב,
חסיד ועניו מאד, ומחסד ה' עליו התעשר בכמה פעמים מאה אלפים זהובים
אשר לא היה ברורותינו עושר גדול ורב כמוהו באחד מבני עמנו באשכנז, גם
אבותינו לא ספרו לנו. ועלה אל האלקים בשנת ש"מ"ו זקן ושבע ימים קרוב
לשמונים שנה. והניח אחריו ברכה בנים ממלאים את מקומו. אנשי אמת. חכמים
ונדיבים מביני מדע.

פפערשי היתה עיר מולדתו של ה' שמעון. ומגורו היה כפראג וגם בפוין.

(*) רוב דברי המחבר ז"ל בתולדות משפחת גינצבורג, נוסרו על חקירות הר' משה
אלעזר בעלינסאן בספר יוחסין למשפחת גינצבורג שכתב בשנת תר"ו (כתב יד באספת-פריד-
לאנד פה כמועאום האוואטי), ועל פי דברי מאב"ן הג"ל שנדפסו בשנת תרכ"ה ותרל"ב, ע"כ
אין לסמוך על דבריו בלי חקירה ודרישה, ובהערות ותקונים שיבואו בסוף הספר נקטה להעיר
ולהאיר גם על תולדות המשפחה המפוארה הזאת. ש.

מיוצאי חלציו נמצא בפפערשי את הגאון מ' יצחק גינצבורג שבא שם ע"ה
 בשנת ש"ל'ם, 'יצחק בהקצין מ' שמעון (תשו' חינוך בית יהודא סי' ח') ועל
 ספר הזכרון בווארמו כתוב: א. הפרנס והקצין מוה' שלום זנוויל גינצבורג
 שנפטר בשנת ש"צ. והוא המובא בתשו' חוט השני סי' ק"ד בשם הג"מ אברהם
 שמואל בכרך שמוזכרו בלשון, אהובי האלוף כהר"ר זנוויל גינצבורג. ב. האלוף
 המרום הגאון מוה' יצחק אייזיק בן הפרנס והקצין מוה' שמואל זנוויל כהרב
 שמעון גינצבורג שנהג כל ימיו בחסידות והיה מתמיד בלמודו יומם ולילה.
 הרביץ תורה, והעמיד תלמידים הגונים והיו לו כמה כתות לומדי תורה,
 וביתו היה בית ועד לחכמים. ונתנה אשתו הרבנית מ' ייטל בעבורו להקדש
 עשרה ז"ה שנת שצ"ב לפ"ק. ובעל חינוך בית יהודא בהקדמה לס' ראשית
 בכורים כתב, שא"ז הגאון מ' חנוך בן הרב החסיד מוה' אברהם דיין בפונא
 הוא חתן הרב המופלג חד מבני ישיבה דק"ק ווירמש כמהר"ר יצחק אייזיק
 גינצבורג זצ"ל נכד הקצין המפורסם שלשלת המיוחסין כבר שמעון גינצבורג.
 ר' חנוך זה היה אב"ד ור"מ בק"ק גניזין ואימינען והסכים בגניזין ע"ס נחלת
 יעקב בשנת ת"ז, ובאימינען ע"ס קטורת הסמים וכן ע"ס נחלת צבי בשנת ת"מ.
 בפפד"מ שם קבר להרבנית מ' פרומט בת הקצין מ' שמעון גינצבורג
 שהלכה לעולמה י"מ ניסן שע"מ. והיא היתה אשת הגאון מוה' עקיבא
 פרגפורט שנפטר שם י"ד אייר שנ"ז. והגאון מהר"ל טפראג אחים לי' בהספרו
 שנרפס בספרו. כן שם קבר הר"ר יעקב גינצבורג בפפד"מ וכתוב בס' הזכרון
 שם שנפטר מ"ז אב שנת שפ"ט ואשתו צוירלה בת הקצין מ' שלמה אולמא
 שנפטרה שם"ד שם, והנודעים לנו מבני ר' שמעון עוד הם: הגאון מוה' אליעזר
 גינצבורג שהי' חתן הרמ"א והלך לאה"ק ויגר בצפת ושם נפטר (טוב רואי
 ומגדל דוד) הגאון מוה' אשר אהרן גינצבורג, ולו בן הגאון הגדול מוה' יעקב
 גינצבורג אבד"ק פרידבורג. ושם הסכים בשנת שע"ד ע"ס גנת אגוז. ובשנת
 שע"ה ע"ס גדולת מרדכי דפוס האנוואה. אשתו היתה בת דודו הגאון מ'
 אליעזר חתן הרמ"א. מגדולי תלמידיו הם: הגאון בעל תי"ט שמוזכרו כמה פעמים
 בספריו. הגאון מ' אלי' ב"ר משה לואנץ אבד"ק ווירמו ומנצא. הגאון מ' משה
 בורגל שהיה אבד"ק פרידבורג אחר רבו ז"ל. והגאון מוה' אליעזר זוסמן ברילין
 אבד"ק פולדא. על שרמות הקברות אשר בערי פפערשי ווארמו ופפד"מ יתראו
 עוד היום מצבות ממאה הרביעית והחמישית. וכן בווען ופיוורא ממאה החמישית
 שהוקמו למוזבת לבני שם רמי המעלה וגדולי עולם ממשפחת גינצבורג,
 ומשמותם עלי אדמות אשר יקרא בהם שם אבותיהם נוכח לרעת כי מצאצאי
 האדם הגדול שמעון גינצבורג ובניו הם כולם. מצבות אבן כאלה ממאה
 החמישית והששית יתנוססו גם בחצרות הקברות של העיר פראג.

מיוצאי ירך ר"ש גינצבורג באו לארץ פולין ורוסיא.

א) הגאון מוה' גפתלי הירץ כהרב מוה' יצחק אייזיק גינצבורג. היה
 תחלה בק"ק פונא. ושם הסכים בשנת ת"ז ע"ס עמק המלך וחתם „גפתלי הירץ

בלא"א החסיד מ' יצחק אייזיק ולה"ה גינצבורג הדר' בק"ק פוונא . משם נתקבל לאב"ד בק"ק פינסק ובה"ה בהתוערות הרבנים בשנת הכ"ד בזאבלודאווי אח"כ נתקבל לאב"ד בק"ק סלוצק וחתם בשנת ת"ל בועד סעלץ „חוב"ק סלוצק ובועד האמסק הסכים בשנת תל"ט ע"ס קנה חכמה ודברי חכמים להרב מ' יהודא ליב מפינסק , נפטר זקן ושבע ימים ק"ב תמוז שנת תמ"ז , ומנוחתו כבוד אצל הגאון מוה' נחום קצינלינבוויגין . אשתו היתה בת הקצין ר' משה ליורש מבריסק (ג"ש) .

ב) הרב מוה' שמעון בהרב מ' יצחק אייזיק גינצבורג (הק' לס' נש"ר) .
 ג) הגאון מוה' מרדכי בהרב מ' בנימין וואלף גינצבורג שנשא אשה בזאלקווי את בת הנגיד המפורסם מוה' יצחק בהרב מ' יעקב אבד"ק ווינא (ס') היחש להגאון בעל בית יעקב) ונכד מהר"ם מרוטנבורג (ע"ת). היה אב"ד בק"ק בריסק משנת ת"ל עד ערך שנת תמ"ט . וע"כ הוא חתום ראשונה בהתוערות הרבנים בשנת ת"ל בסעלץ . בשנת תל"ג בזאבלודאווי , בשנת תל"ט בחאמסק , בשנת תמ"א בלענמשני , ובשנת תמ"ד בסעלץ — הסכים בשנת תל"ג ע"ס באר אברהם על משניות וע"ס שערי שמים להרב ר' מיכל מקאליש , בשנת תל"ט בועד חאמסק ע"ס קנה חכמה ודברי חכמים להרב ר' יהודא ליב מפינסק . בשנת תמ"ג נזדמן לאוסטרהא והסכים שם ע"ס מגדול דוד . וע"ס שמנה לחמו להרב ר' אשר אנשיל אבד"ק וסלב ופרעמיסלא וחתם „הצעיר מרדכי בלאא"מ מוהר"ר בנימין וואלף גינצבורג וצ"ל אבד"ק בריסק דלואא" כן הסכים על הדפסת סידור שער השמים להשל"ה בפעם השני באמשטרדם , וע"ס זרע אברהם על התורה ד' ואלצבאך תמ"ה . בשנת תמ"ט בחדשי ניסן ואייר באעה"ה על פסק דין בפנקס ראינאי (דף ק"ה) ונראה שנפטר בשנה ההיא . כי שם בפנקס (דף ק"ל) כתוב שבשנת ה"ן פפרו קהל ראינאי את החוב שהיה מגיע לסלק ליהמי המנוח האבד"ק בריסק מ' מרדכי ז"ל . השאיר אחריו בכתובים שו"ת וחידושים על יו"ד חו"מ ואה"ע .

ד) הרב מוה' אשר גינצבורג בוילנא ונקרא ר' אשר ר' קלמן'ס (ספר תולדות יעקב על מס' ברכות בשער) ואולי הוא הרב ר' קלמן במ' שלמה גינצבורג מבי דינא דק' ניישמעטיל החתום על גב"ע בשנת שצ"ח בשו"ת פני יהושע סימן נ"ח .

ואלה תולדותם למשפחותם .

א

להג"ט נפתלי הירץ שני בניו ושתי בנות :

א) הגאון מוה' יצחק אייזיק גינצבורג נפטר בסלוצק על פני אביו ביום שמיני עצרת שנת תל"ח (פנקס הת"ק דסלוצק) .

(ב) הגאון מוה' שאול אבד"ק וויזין ופינסק, הסכים בשנת תמ"ד ק"ה תמוז ע"ס בן דודו נפתלי שבע רצון. ובשנת תע"ב ע"ס עיר חומה וחתם, הצעיר שאול גינצבורג חופ"ק פינסק בשנת תע"ד באעה"ח בפנקס מאהליב, הצעיר שאול גינצבורג. ובשנת הע"ח הסכים ע"ס עמודי עולם לנכר דודו מוה' יהודא ליב ב"ר שמעון גינצבורג אבד"ק קריסוב — ונפטר בשנת תפ"ו. ו'ת'פ'א'רת לפרט (כ"ב בס' עמודי עולם).

(ג) מרת שפרינצא. נפטרה ק"א כסליו הנ"ב (פנקס בלוצק) והיא היתה אשת הגאון מוה' יוסף בהג"מ שמחה אבד"ק מאהליב ואח"כ דרשן ודיין בפוזנא. יש לו תשובה בס' אבן השוהם שאלה ח' וחתם עליו, דרשן ודיינא דק"ק פיונא.

(ד) מרת איידל אשת האלוף החסיד הגאון מ' אריה ליב בהגאון מוה' יידל אבד"ק קלעצק (גבורות הארי) ונקרא בסלוצק ר' ליב דעם רבי"ס. ושם נפטר י"ב ניסן תפ"ב, ואשהו בך"ג סיון תפ"א (פנקס ח"ק דסלוצק).

להרב מ' שמעון שלשה בנינים:

(א) הרב הגדול מוה' שמואל זנוויל, אחיו מ' נפתלי בספרו נש"ר בפ' אטור מביא חידוש משמו וקוראו אחי הגדול ז"ל. ובפנקס ראוינאי חתום הוא בשמו בשנת תס"א ונפטר תס"ד.

(ב) הרב מוה' יצחק אייזיק. יש ממנו חידושי תורה בס' נש"ר פ' פנחס ובשיר השירים שם.

(ג) הרב הג' מוה' נפתלי הירץ בעל המחבר ס' נפתלי שבע רצון, בפ' יתרו מביא חידוש מדודו הג"מ נפתלי הירץ אבד"ק סלוצק.

להג"מ מרדכי גינצבורג בן ובה:

(א) הרב הגדול מוה' יוסף גינצבורג. חבר ס' לקט יוסף ליקוטים יקרים מטדרשים ומסודר בערכין ע"פ א"ב ונדפס ראשונה בפראג בשנת תמ"ט גם חבר ס' חידושי תורה אמ"ר תס"ב וחידושי דינים על יו"ד שנשארו בכ"י (פירשט) בא על החתום בשנת תנ"א בפנקס ליטא (ע"ת) ואח"כ שם מעונו במדינת אשכנז.

(ב) אשת הגאון החסיד מוה' צבי הירש אבד"ק מעזריטש בפולין כהרב מ' אלעזר חתן הרב מוה' צבי הירש שור בן הגאון בעל תורת חיים וחתנו של הג' בעל מגלה עמוקות (הקדמת ס' ברכת אברהם).

להרב מ' אשר מווילנא בן:

הרב מוה' יצחק אייזיק גינצבורג חתן הרה"ג מ' משה גאלדעס ספינסק נכד המ"ז (ס' תולדות יעקב על השער).

ב

להגאון מ' שאול גינצבורג שלשה בנים ובה :

(א) הגאון מוה' יצחק אייזיק גינצבורג אבד"ק מאהליב ודובנא, חתום בפנקס מאהליב על פסק י"ד סיון תפ"ז "ה"ק יצחק אייזיק החופ"ק מאהליב".
בס' הקנתא דמשה נזכרים כמה חידושי תורה ממנו, אשתו היתה בת הגאון מוה' משלם זלמן מירלש אבד"ק המבורג (עיין למעלה) ע"כ קרא הג"מ משה בר' אלחנן ברלין חתן ר' זלמן מירלש בספרו תקנתא דמשה את הג"מ יצחק אייזיק גינצבורג בשם בעל דורתו".

(ב) הגאון מוה' אשר גינצבורג אבד"ק וויזון וק"ק פינסק. בס' נפתלי שבע רצון פ' בהעלותך נדפסו חידושי תורה ממנו והמחבר יכנהו בשם "גבר דודי" היה גיסו של הגאון בעל כנסת יחזקאל ומוכירו שם כמה פעמים בתשובותיו. בס' מ"מ שאלה ערוכה ממנו להג"מ יחזקאל ויקראנו בשם "גיס" — הסכים על ספר ברית שלום ד"ב אלול תע"ג. ע"ס עיר חומה ד"א תמוז תע"ד, וע"ס גאון צבי מנחם אב תצ"ב וחתם "אשר בהג"מ שאול חוב"ק פינסק".

(ג) הגאון מוה' דוד גינצבורג אב"ד בק"ק אליק. שם הסכים ע"ס זרע ישראל להג"מ ישראל אבד"ק הרימלב בשנת תפ"ב, ע"ס עולת אהרן על אנדות הש"ס ד"ט תמוז שנת תצ"א, וע"ס הנא דבי אלי' להג"מ אלי' פינס משקלאב בשנת תק"ז ובא עה"ח דוד בהגאון מ' שאול יצו גינצבורג חב"ק אליק". וכאשר נקרה בשנת תק"ה לפינסק הסכים שם ע"ס מפתח העולמות עם פירוש מגיד משנה להרב מ' משה ראב"ד ב"ק פינסק וחתם "דוד הוא הקטן בהגאון הספורסם ה' שאול גינצבורג חופ"ק פינסק" (מוסב על הג"מ שאול שהוא "חפ"ק פינסק").

(ד) אשת הגאון מוה' צבי הירש הכהן ראפורט אב"ד בק"ק מיר בהגאון מ' שלמה הכהן ראפורט אבד"ק חעלמא (ס' בגדי הקודש על אבות, וס' היחש לנכדיו. ועיין למעלה).

להגאון מ' יוסף טפוזנא בת :

אשת הגאון מוה' שלמה זלמן טיילש בהגאון מ' שמחה בונם ממאהליב בהרב מ' יהודא ליב מקראקא בהג"מ שמחה בונם טיילש חתן הרט"א (*) היה אבד"ק מאהליב על מקום חותנו אחרי צאתם משם לפוזנא (ס' היחש לנכדיו ומוכא במשפחת קצינילניבונין למעלה).

(*) בספר היחש הכתוב ע"י בעלינוזאן ע"ס זכרון למשה מבואר שהג"מ שלמה זלמן אבד"ק מאהליב הי' חתן הג"מ יוסף אבד"ק מאהליב ופוזנא בן הג"מ שמחה וחתן הג"מ נפתלי הירץ אבד"ק פינסק וסלוצק, ודבריו עד כאן נכונים הם, אך לא נכון מוצאו ושגה כמה שטחים שהג"מ נפתלי הירץ היה חתן הג"מ משה אבד"ק ברוסק בן הגאון השר ר' שאול וואהל", כי חותנו הקצין ר' משה ליורש מברוסק לא היה אב"ד שם ולא בן להשר וואהל. וכנראה נשפטו אחרי תיבות "אבד"ק ברוסק" הדברים, ור' שמחה היה חתן הג"מ שלמה זלמן אבד"ק לוקאב בהג"מ אברשקא" בן הגאון השר ר' שאול וואהל

ביום ה' י"א תשרי תקכ"ט. אשהו מ' גאלדה רבקה בת מ' אלי' הכהן ממעוריש נפמרה ביום א' דפסח תקכ"ד בלפד"ט.

להר' יצחק אייזיק גינצבורג בן :

הקצין המפורסם מו"ה קלונימס קלמן גינצבורג מפינסק חתן הקצין מ' שמעון מביאלי נכד הגאון מ' שמעון אבר"ק לובלין (ס' תולדות יעקב על השער).

ג

להגאון מ' יצחק אייזיק גינצבורג שלשה בנינים :

(א) הגאון מו"ה מאיר גינצבורג אב"ד בק"ק וויזין והגליל וראב"ד בק"ק דוכנא , ולו יאתה המשרה לאב"ד בק"ק ווילנא כנראה מכתב הנעשה שם בשנת תקי"א ע"ד מנוי הג' מ' שמואל לאב"ד ור"מ שם שהתחילו אלופי רוזני הקהל להשיג פטור על הרבנות מהמאה"ג מ' מאיר האב"ד ור"מ דגליל וויזין, הסכים בשנת תקכ"א על ספר צמח מנחם למחותנו הרב מ' מנחם נחום במ' יקותיאל זוסמן הכהן אבר"ק משערקאב, בשנת תקכ"ד ע"ס תקנתא דמשה , ושם מבואר שהיה ראב"ד בק"ק דוכנא ובשנת תקכ"ה ע"ס בית יעקב אש פירוש לס' איוב וכו' עה"ח „מאיר גינצבורג החונה במדינת רוסיא בהגאון מ' יצחק אייזיק" אשתו היתה בת הגאון ר' שמחה הכהן ראפורט אבר"ק הוראדנא ולובלין הנזכר בדור שלישי למשפחת ראפורט למעלה .

(ב) הגאון מו"ה דוד גינצבורג אב"ד בק"ק מאהליב והגליל , בא עה"ח בפנסק מאהליב כמה פעמים משנת הצ"ג עד שנת תצ"ט .

(ג) הגאון מו"ה משלם זלמן גינצבורג אב"ד בק"ק מאהליב וויטעכסק והגליל , בא בח"י בפנסק מאהליב בשנת תק"ט תק"י תקי"ב, הסכים ע"ס בחינות עולם ראשית דעת בשנת תק"א , וע"ס תנא דבי אלי' בשנת תק"ו וחתם „משלם זלמן גינצבורג הח' במדינת רוסיא" הוא היה מן המסייעים להגאון יעבין, ומכתביו ע"ז ערוכים בס' עדות ביעקב , אשהו היתה בת הגאון מו"ה ישראל איסרל אבר"ק פינסק הנקוב למעלה במשפחת היילפרין .

להגאון מו"ה דוד אבר"ק אליק בן :

הגאון מו"ה מאיר גינצבורג (כהקדמת ס' תולדות יעקב יוסף) .

להגאון מ' שלמה זלמן מייזלש בן :

הגאון המפורסם החסיד מו"ה יהודא ליב מירקש אב"ד בק"ק מיר, אשתו היתה בת הרב מ' צבי הירש בהנ"מ גרשון מפראנ טנכדי התי"ם (כתבי היחש לבני משפחתו ובס' זכרון למשה לבעלינסאהן) .

להרב מ' דוד גינצבורג מראזינאי בן :

מהר"ר יצחק אייזיק גינצבורג בראזינאי, חתום בשנת תק"א בפנקס שם
"יצחק אייזיק בהרב מ' דוד גינצבורג".

למהר"ר אנשיל מפראג שלשה בנים :

(א) הגאון מו"ה משה גינצבורג דיין מו"ש בפראג ונסע לאה"ק ונפטר
— בצידון.

(ב) הקצין מו"ה אברהם גינצבורג בפראג, אשתו מ' מירל היתה בת הקצין
האלוף מוה' אהרן שלקווערס העולה ביחוס למעלה ראש עד הגאון מ' אהרן
שמעון שפירא ונפטרה י"ד כסליו תע"ה, כ"ז חקוק על מצבתה (גלעד
ס' 159).

(ג) הקצין מו"ה שמעון גינצבורג בווינא ושם נפטר ביום ו' א' חשון תפ"א
כ"כ על מצבתו.

להקצין מ' משה גינצבורג בת :

אשת הרב מ' זאב וואלף הכהן אבד"ק מאדלי הנוכר לבית אבותיו למעלה.

להגאון מ' מרדכי מליסא בת :

מרת רבקה צפורה אשת ב"ד הגאון מ' צבי הירש בהגאון מ' אברהם
אבוש בפ"ד"ט ונפטרה שם יום ב' ד' אלול תק"ט (מצבות פ"ד"ט להר"ר
הורוויץ).

להגאון מ' אברהם אבוש שני בנים :

(א) הגאון המפורסם מו"ה עוזר אב"ר בק"ק ביאלי, מעוריש, קאוניץ
ורימשוואל, חבר ס' אבן העזר, הסכים בשנת תקכ"ז ע"ס אבן שהם דרוש
במעוריש, ובשנת תקל"ז ע"ס עטרת יוסף להג"ם יוסף מליסקאווי וחתם, עוזר
בלאאמור הגאון המפורסם מו"ה אברהם אבוש חוב"ק רימשוואל".

(ב) הגאון מ' צבי הירש בפ"ד"ט אשתו היתה בת דודו הג"מ מרדכי
מליסא מ' רבקה צפורה הנוכרת בזה מקודם (חוברת הר"ר הורוויץ).

להקצין מ' קלונימס קלמן גינצבורג מפינסק בן ובת :

(א) הגביר המופלא המפורסם מו"ה אשר גינצבורג חתן הגביר הנודע
לשם מוה"ר אבא קלאצעס בוילנא, ועל שמו נקרא ר' אשר אבא קלאצעס,
עוד בימי שחרותו נמנה בין ישישים בקהל ערת ווילנא ובא עמם עה"ח בשנת
תק"י על כתב הרבנות להגאון מ' שמואל אב"ד האחרון בוילנא, גם עלה שם
לראש מנהיג ופרנס וגבאי צ"ג. כי צדקות אהב וירא את ה' מנעוריו רחם ומוקיר
רבנן, וזכה לעושר וכבוד ואריכות ימים, ונפטר בשם טוב ביום ק"ג אדר ראשון
שנת תקנ"א (ק"ג 185).

(ב) אשת הרב הגאון מו"ה אברהם הלוי לנדא אב"ד בק"ק אורלא (על
שער ספר תולדות יעקב על סס' ברכות).

ד

להג"מ מאיר מוויזין שלשה בנינים :

(א) הגאון מו"ה ארי' ליב גינצבורג אבד"ק וויזין והגליל, הסכים ע"ס עוזר ישראל להמ"מ דשקלאב.

(ב) הגאון מו"ה בנימין גינצבורג אבד"ק וויזין והגליל, הסכים ע"ס שער הרחמים להרב המ"מ מפאלאצק בשנת תקמ"ג, וכמה מחידושו מובאים בס' תקנתא דמשה.

(ג) הרב החריף מו"ה נפתלי הירץ בואלקווי, חידושי תורתו נדפסו בספר תקנתא דמשה, ושם מבואר שאשתו היתה בת הקצין מ' יצחק פֿרענקל מבראדי. —

להג"מ משלם זלמן גינצבורג בן ובת :

(א) הגאון המפורסם מו"ה גרשון גינצבורג אב"ד בק"ק הארקי וק"ק הארי זאנפיהס, הסכים בשנת תקמ"ב ע"ס מצמיח ישועה על המרדכי, בשנת תקמ"ג ע"ס באר אברהם שנדפס בשקלאב, ובשנת תקמ"ד על חומש רש"ד, אשתו מ' מלכה היתה בת הגאון מ' חיים הכהן ראפפורט אבד"ק לבוב הכאה על מקומה למעלה במשפחת ראפפורט.

(ב) מרת מלכה אשת הרב מ' יעקב אורי במ' אברהם פאנאס בוויולא ושם נפטרה מ"ו טבת שנת תקמ"ה עשרה שנים קודם לאישה שהלך למנוחות ך"ב שבט שנת תקנ"ה (ק"נ 190).

להג"מ מאיר גינצבורג בן :

הגאון הצדיק מ' יוסף אב"ד בק"ק פיטראוויץ (הקדמה לס' תולדות יעקב יוסף).

להג"מ יהודא ליב מירקש שלשה בנינים ושתי בנות :

(א) הגאון המפורסם מו"ה ישראל מירקש אב"ד בק"ק מינסק, הסכים בשנת תקמ"ב ע"ס עמודי שמים להרב מ' אברהם אבד"ק וואלקאוויסק וק"ק לידא. בשנת תקס"ג ע"ס תוספת בכורים על תוספתא למחותנו הרה"ג מ' מנחם גהום מק"ק משאוווס, ובשנת תקס"ט ע"ס עמוד הימיני להמ"מ ר' אברהם, נפטר בשנת תקע"ג ומ"כ בב"ע הישן אצל הגאון בעל סרה"ד במינסק. — אשתו מערא היתה בת הגאון מ' יוסף אבד"ק סלוצק והלוסק.

(ב) הגאון המפורסם מו"ה שלמה זלמן אבד"ק מיר בעהמ"ח ס' שלחן שלמה נדפס ראשונה בפֿפֿד"א בשנת תקל"א ושנית בווארשא ע"י רח"ג איזענ-שמאדט וחתום בהקדמתו: נאו' שלמה זלמן בלא"א הרב ה"ה החסיד המפורסם מו"ה יהודא ליב זלה"ה הנקרא בפ"כ ר' ליב מירקש מק"ק מיר ממשפחת מיזל, ונין ונכד להרמ"א ז"ל, ונין ונכד להני תרי צנתרי דדהבא הגאון מ' הירץ

גינצבורג ז"ל אבד"ק פינסק וסלוצק דליטא, וה"ה המפורסם ר' הירש פראגער. ונין ונכד להתיר הגדול שאול וואלש" ועוד חבר ספרים, מנורת שלמה" על התורה עפ"י פרד"ס, כסא שלמה" על נביאים וכתובים עפ"י פרד"ס, מטתו של שלמה" פשמים ודרשות על התורה וחילוקים שנסארו בכתובים, הסכים בשנת תקכ"א ע"ס צמח מנחם להרב מ' מנחם נחום הכהן ממשערקאב ובאעה"ח "שלמה זלמן בלא"א הרב ה"ה מוה' ליב נ"י החופ"ק מיר, אח"כ נתקבל למ"מ ומ"ץ בק"ק קעניגסבערג ושם נפטר ביום ו' עש"ק ד"ח תשרי שנת תקל"ד, אשתו היתה בת הגאון מ' חיים הכהן אב"ד בק"ק סמארגאן והגליל (ס' היחש לבני משפחתו).

ג) הגאון החסיד מו"ה יהושע חתן הגאון מ' שלום אבד"ק מיקמין בהגאון מוה"ר אלעזר אבד"ק אמשטרדם בעהמח"ס מעשי רוקח.

ד) מרת לאה אשת הגאון החסיד מ' מיכאל אבד"ק קלעצק בהגאון בעל פמ"א הבא על מקומו להולדותיו.

ה) מרת שפרינצא אשת הגאון מוה' יוסף הכהן בהגמ' שמואל שמעלקא בהגאון מוה' נפתלי הכהן אבד"ק פֿפֿר"ם בעהמח"ס סמ"כות חכמים (הק' לס' אנורת אווב).

להג"מ משה גינצבורג בן ובת:

א) הרב מו"ה יצחק דוד גינצבורג בפראג (מובא בס' זרע יעקב לבנו).
ב) אשת הרב המאה"ג מו"ה מאיר בן האלוף מ' פישל בומסלא בפראג מורע מהר"ל טפראג, היה ראש בי דינא רבה בק"ק פראג יותר מארבעים שנה, העמיד תלמידים הרבה, והרבה להשיב שו"ת לרבני הדור, והיה נאה דורש, ונפטר ביום ש"ק ו' כסליו שנת תק"ל, כן חקיק על מצבתו (גלעד 114).

להקצין מ' אברהם גינצבורג שלשה בנים:

א) הרב הג' מו"ה משה גינצבורג בווינא, בא בשאלותיו להגאון בעל פנים מאירות ד"ו אב תצ"ו ומ"ו מבת תצ"ו (שו"ת פמ"א ח"ג סי' מ' וסי' ל"ג).
ב) האלוף מו"ה יצחק אייזיק בווינא, נפטר יום ב' ו' ניסן ת"ק. וחקיק על מצבתו "אחד מיוחד שבעדר מנהיגי הקהל נודע בשערים" (מצבות ווינא לפראנקעל).

ג) הקצין הנעלה מו"ה שמעון גינצבורג, נפטר בן שבעים שנה בפראג, ביום ה' ד' דחנוכה ד"ח כסליו תקל"ט (גלעד 160).

להג"מ עוזר בן:

הרב הגאון המפורסם מו"ה ישראל איסר אבד"ק קלימנשב ואחר זה על מקום אביו ברימשוואל (הק' ס' ברכת אברהם).

להג"ט מ' אשר גינצבורג שלשה בנים וכת :

(א) הרבני המנהיג מו"ה בנימין וואלף גינצבורג בוויילנא ושם נפטר על פני אביו ביום ז'ך שכת שנה תקמ"ח (ק"נ) אשתו מ' שפרינצה היתה בת הגאון מו"ה שלמה זלמן בעהמח"ם שולחן שלמה, ונפטרה יולדת ב' דר"ח אדר שנת תקמ"ח בוויילנא .

(ב) המנהיג הנגיד מו"ה שמעון גינצבורג בוויילנא, נפטר ח' מנ"א תק"ן, ומ"כ אצל אביו ואבן אחת על שני קבריהם (ק"נ 186) ושם אשתו שרה בת הגאון מ' משה מקלעצק .

(ג) הגביר הנכבד מו"ה ארי' ליב גינצבורג (ק"נ זול"ם) אשתו מ' חי' היתה בת הגאון מ' יעקב אבד"ק סאכמשוב נכד הגאון בעל ראש יוסף על ש"ם (ס' תוס' שבת) .

(ד) מרת מלכה אשת הגאון מו"ה ישכר בער בהרב שלמה זלמן אחיו של החסיד הגר"א מוויילנא, חבר פירוש על התורה, ביאורים על הש"ס, ועל שו"ע יו"ד ונשארו בכתובים, היה חכם בחכמות הלמודיות ומשכיל בידיעות שונות, נפטר מ' אלול שנת תקס"ז ומ"כ לימין הגאון האבד"ר ר' יהושע העשיל ז"ל בשורה אחת עם אחיו הגר"א זצ"ל (ק"נ 202) .

להגאון מ' אברהם הלוי לנדא :

(א) הרב הגאון מו"ה יעקב הלוי בעל המחבר ס' תולדות יעקב על מס' ברכות, אשתו היתה בת המופלג מו"ה שרגא פייבש מאבדקי (הק' לספרו תו"י) .

ה

להג"ט ארי' ליב גינצבורג מוויזון בן :

הר"ר דוד גינצבורג, חתום בשנת תקמ"ג על חומש רש"י, דוד בהגאון מו"ה ארי' ליב גינצבורג .

להג"ט בנימין גינצבורג בן :

הרב מו"ה יונה גינצבורג דיין ומ"ץ בוילנא חתום בפנקס שם בשנת תקנ"ז (ק"נ) .

להג"ט גרשון אבד"ק הארקי בן וכת :

(א) הרה"ג הקצין המפורסם מו"ה שמחה אשר גינצבורג בוויטעבסק, ושם הסכים בשנת תקמ"ג על ס' שער הרחמים להמ"ם טפאלאצק וחתם, שמחה אשר בהרב מ' גרשון גינצבורג" ושם אשתו סמירקא ממשפחת שלאסבערג .

(ב) מרת רחל אשת הרב הגדול וקדוש מו"ה שבת"י זצ"ל בן לאותו צדיק הרב המופלג הראש והנגיד מ' אליעזר שעשה תשועה גדולה בישראל בן חקוק

על מצבתו. היא האבן אשר הוקמה למצבה אחת על הגאון בעל רביד הוזהב והחונה אצלו הרב ר' אליעזר בהרב החסיד מ' חיים התן ר' שבתי הנקרא בוילנא ר' חיים ר' שבתיל'ם שעלה לא"י ושם מנוחתו כבוד (ק"ג דף 180, 219).

להר' יעקב אורי שני בנים ובת אחת:

(א) הרב המופלג מו"ה ישראל איסר בוילנא נפטר על פני אביו ביום ד' אייר שנת הקמ"ד (ק"ג 190).

(ב) הרב הצדיק המפורסם מו"ה משלם זלמן בוילנא המכונה ר' זלמן ר' אוריס, הלך לעולמו זקן ושבע ימים ביום ב' מנחם אב שנת תקצ"ו, אשתו הייתה בת הג"מ מרדכי צבי בהגאון מו"ה יצחק הלוי הורוויץ אבד"ק המבורג הבא למעלה במשפחת קצינלינבוויגין.

(ג) אשת הרב מו"ה מיכאל בהגאון מו"ה משה אבד"ק קלעצק הבא במשפחת הש"ך למעלה.

להגאון מו"ה יוסף אבד"ק פיטראוויץ בת:

כלת הרה"ג מו"ה יעקב קאפל ברלין מוועליו הנקוב לבית אבותיו למעלה במשפחת מירלש (הקדמה לס' תולדות יעקב יוסף).

להגאון מ' ישראל מירקש ארבעה בנים ובת:

(א) הגאון מו"ה צבי הירש במינסק. הנהיג שם את הרבנות אחר מות אביו ז"ל עם אחיו הג"מ יהודא ליב.

(ב) הגאון מו"ה יהודא ליב במינסק שהנהיג הרבנות שם אחר מות אביהם, יחד עם אחיו מ' צבי הירש הנ"ל.

(ג) הגאון מו"ה סעדי' ישעי' במינסק.

(ד) הגאון מו"ה מיכאל אבד"ק דווארעץ. הסכים בשנת תקס"ג עם תוספת בכורים על תוספתא למחותנו הרב מ' מנחם נחום נכד הרב ר' קלונימוס קלמן מטשאווים. על מות הג"מ מיכאל נשא מספר מר הרב מ' אברהם מ"מ במינסק, ונדפס בספרו עמוד הימני.

(ה) אשתו השניה של הגאון מ' מנחם אליעזר בעהמח"ס יעיר קנו על מס' קנים, ועוד ספרים הרבה שנשארו בכתובים (ק"ג 385).

להגאון מ' שלמה זלמן בן ובת:

(א) הרב הקצין מו"ה צבי הירש במינסק.

(ב) מרת שפרינצא אשת הרה"ג מו"ה בנימין וואלף בהג' המפורסם מחור"ד אשר גינצבורג בוילנא הנזכר בזה למעלה אות ד'.

להגאון מו"ה יהושע בן:

הרב הצדיק מו"ה זאב וואלף במיקטין ונפטר בש"מ ד' אייר תקע"ד
(אבני קודש 52).

לר' יוסף הכהן בת:

אשת הנגיד המופלג הקצין מו"ה שמואל ר' ברכס (הק' לס' אגודת
אזוב).

להרב מ' יצחק דוד גינצבורג שני בנים:

(א) הרב הגאון מו"ה יעקב גינצבורג ר"מ ודיין בפראג, חבר ס' זרע יעקב
על מס' ברכות ושבת ונדפס בפראג תקע"ד, ושם ברף ח' חדושי תורה מאביו
זקנו הג"מ משה גינצבורג—הסכים בשנת תקכ"ח ע"ס פעמוני זהב על תהלים,
בשנת תקמ"ו על שאילתות שנדפסו אז בדיהרנפורט, בשנת תקמ"ז ע"ס קונטרס
אהבת דוד להג"מ אלעזר פלעקלש, בשנת תקנ"ג ע"ס מגלת סדרים, בשנת
תקנ"ד ע"ס דגול מרבבה להגאון בעל נוב"י הנדפס בפראג, בשנת תקנ"ה על
ספר תורת נתנאל ד' פיורדא, ובשנת תקנ"ח על ספר המצות להרמב"ם ותרי"ג
מצות לר"ש בן גבירול שנדפסו בפראג.

(ב) הרב הג' מו"ה משה גינצבורג דיין בפראג, הסכים ע"ס פעמוני זהב
על תהלים בשנת תקכ"ח,

להג"מ ישראל איסר מקלימנטיב בת:

אשת הרב הגאון מ' נתן חבר ספר אמרי שפר ונשאר בכתובים (הקדמת
ס' ברכת אברהם).

לה"ר בנימין וואלף גינצבורג בן ובת:

(א) הנגיד המופלג מו"ה שלמה זלמן גינצבורג, אשתו מ' ליבא גיטל
היתה בת הרה"ג מו"ה אברהם ר' בערוש'ס מבראדי.

(ב) מרת מירקא אשת הגביר המופלג בתו"ח ונשוא פנים מו"ה שאול
לעווין בקארלין בהרב הג' מו"ה משה אבר"ק הלוסק.

לה"ר שמעון גינצבורג בן:

הרב המופלג הישיש מו"ה בנימין וואלף גינצבורג בוויילנא, זכה בימי
ילדותו לקבל ברכה מהגר"א ז"ל, נפטר ביום שבת קודש ק"ח סיון שנת תרל"ז
(אבני קודש 62).

לה"ר ארי' ליב גינצבורג בן:

הראש והקצין מו"ה נפתלי הירץ גינצבורג בוויילנא (ק"ג 283).

להג"מ ישכר בער שני בנים ונת :

(א) הרב מו"ה קלונימס, אשתו מ' לאה היתה בת הג"מ יעקב צבי אבר"ק פודקאמין.

(ב) הרב מו"ה מרדכי.

(ג) אשת הרב המאה"ג הצדיק מו"ה יעקב כהנא בעהמ"ח ספר גאון יעקב על מס' עירובין הבא לבית אבותיו למעלה במשפחת קאצינלינבויוגין.

ג

לה"ר שמחה אשר גינצבורג בן ושתי בנות :

(א) הגביר הנכבד ומפורסם מו"ה חיים גינצבורג בוויטעבסק. אשתו מ' יומא היתה בת ה"ר מנחם נחום היילפרין מברדיטשוב.

(ב) מרת א' י' א' ד' ב' ו' ר' ה' אשת הרב מו"ה צבי הירש כהנאון מ' חיים מרדכי מרגלית מדובנא.

(ג) מרת מ' ר' י' אשה הגביר מ' יצחק מינקין אוהלער בוויטעבסק.

להרב מ' שבת' שני בנים :

(א) הרה"ג מו"ה חיים אבי הרב המופלג מ' גרשון חיים ליסער בוויטעבסק.

(ב) המופלג ומפורסם מו"ה ארי' לייב גינצבורג, אשתו מרת ק' י' ל' א' היתה בת הרה"ג המפורסם מו"ה יוסף ז"ל זקהיים בוילנא הבא על מקומו ברעת קדושים עמ' 27.

להרב מ' משלם זלמן בן :

הרב המופלג הצדיק המפורסם מו"ה יצחק ישראל איסרל ונודע בשם הגדול "ר' איצק ר' זלמן בוילנא", ונאסף שם אל עמיו ביום י"ז שבט שנת תר"ח (ק"ג 191 בהערה).

להג"מ מיכאל מדווארעץ בת :

מרת ג' י' ל' אשת הגביר מו"ה יוסף מפאריטש בה"ר יהודא יידל מסלוצק הבא על מקומו למעלה במשפחת הגאון מ' יוסף יוסקי מדובנא.

לה"ר צבי הירש בהג"מ שלמה זלמן בן :

הקצין המופלג ומפורסם מו"ה שלמה זלמן נקרא בשם "ר' זלמן מויבא"ם" בסלוצק.

להד' שמואל ר' ברכ'ש בן הקצין המופלג מו"ה נפתלי.

להרב מ' נתן בן :

הרב מו"ה אברהם אבוש (הקדמת ס' ברכת אברהם).

להג"מ שאול לעווין ארבעה בנים וארבע בנות:

(א) הגביר המופלג וחרוף מהולל בצדקותיו אשר עשה מו"ה משה יצחק לעווין בקארלין.

(ב) הגביר היקר באדם פור נתן לאביונים מו"ה זאב וואלף לעווין בקארלין.

(ג) הגביר המפורסם לתפארה מו"ה שלמה זלמן לעווין חתן הרה"ג מ' יעקב אהרן לוריא במינסק.

(ד) הגביר היקר המפורסם מו"ה ארי' ליב לעווין בקארלין.

(ה) הגבירה המפורסמת בצדקת פזונה, מרת חיה אשת הרה"ג המפורסם מ' גד אשר ז"ל רוקח המובא למעלה במשפחת רוקח עמ' 185 ואחרי פמירתו נשאת להרה"ג המפורסם מ' אהרן לוריא מפניסק. ואחרי מות בעלה הרה"א לוריא, נהלה בחכמתה את עסקיו הרבים והעצומים, ותמכה בכספה משפחות רבות, מלבד מה שעזבה אחריה סבום גדול בתור קרן קימת, לעזור לקרוביה מדי שנה בשנה, להשיא את בנותיהם, וזכתה כי בניה וגם צאצאיהם הולכים בעקבותיה, ומטיפים תמיד מכספם למצוה רבה הזאת.

(ו) מרת וויטא אשת הרה"ג המפורסם מו"ה יעקב נפתלי הירץ בעריץ= שמיין מלבוב.

(ז) הגבירה מרת עכסיה אשת הגאון הצדיק מו"ה יעקב מאיר פאדווא זצ"ל בעהמ"ח שו"ת מוהרי"ם ומקור מים חיים וכתונת פסים ושאר חיבורים.

(ח) הגבירה מרת דינה אשת הרה"ג המפורסם בתו"י מ' דובעריש לעווין ז"ל הנקוב לבית אבותיו למעלה.

להקצין מ' נפתלי הירץ גינצבורג בן

הגביר האדיר המפורסם אורח נכבד בארץ מו"ה גבריאל יעקב גינצבורג הגדיל לעשות צדקה וחסד עם בני עמו וחנון הרבה משפחות במשען לחם בכבוד. נפטר בן ששים שנה כ"ד ניסן תרי"ג בסימפערפאל (ק"ג 283).

להרב מ' קלונימוס שלשה בנים.

(א) הרב המופלג בתו"ח מו"ה יהושע העשיל המכונה קלאצקי. אשתו היתה בת הרב המופלג וי"א מ' טובי' ראוינפלדל באמדור.

(ב) הרב המאה"ג החרוף מו"ה אשר הירץ מו"צ בוויילנא.

(ג) הרב המופלג מו"ה אלי' משה בוויילנא.

משפחת בכרך.

בכרך: שם משפחה מפוארה, אשר עוד מאמצע אלף החמישי עמדו בתוכה גדולי עולם, חכמים וידועים, כאשר נמצא בתשובות רש"ל סימן כ"ט שבן אחותם של רשב"ם ר"ת וריב"ם ורבנו יצחק בעל התוספות הנקרא ר"י הזקן, מלך בדמרון, ואחר פטירתו מלך רב יהודא בפריש ואחר ר' יהודא מלך ר' יחיאל והרב ר' יהודא במולין, והרב ר' שמואל בכרך מייירי*).

הרב הזה ר' שמואל בכרך במייירי היה בשנת ד"א תקל"ה כן כתב בעל סדר הדורות (**). והוא האשל הגדול למשפחת בכרך אשר שלח פארותיו על מים רבים, וילכי וירבו יונקתיו, מנועו יצאו עצי ערן ויציצו בארץ, בשנת ר"יז לאלף הששי עלה כגפן על אדמת פ"פ דמייין הרב ר' אפרים גומפרעכט בכרך (***)).

ובעיר ווירמש גדל בעת הזאת צמרת הארו הוא הגאון מו"ה מנחם בכרך האב"ר דשם משנת רס"י עד ר"ץ (***)).

(* זה לשון שו"ת מהרש"ל (דפוס ראשון לובלין שלד—ל"ה 4° הנמצא פה בקהלת משה א. ל. פרידלאנד) סימן כ"ט: „שנת פ"ד לפרט נפטר גור אריה בפריש בן נ"ח, ובאות' שנה נפטר רבינו מנחם וורדנים, אחרי ר' יהודא מלך ר' יחיאל והרב ר' יודא במילין, והרב שמואל בכרך מייירי". ובקובץ ב"י שזח"ה № 345 (קהלת שלמה עמ' 65) מובא „וכן הגהיג ר' שמואל מכרך מייירי". מזה נראה ברור כי הרב שמואל היה בעיר מייירי (כרך מייירי) ולא בעיר בכרך, לכן איננו ראשון למשפחת בכרך. ש.

(**) אמנם שגיאה נפלה במפתחות שכראש ס' סדר הדורות ח"א (דפוס ראשון קארלסרוא תקכ"ט fol. בקהלת משה) ובסדר הדורות המתוקן ע"י הר"ג משכיל לאיתן, עוד גדלה השגיאה כי נדפס שמו במפתח, באותיות גדולות מאירות עינים „ר' שמואל בכרך" (?). ש.

(***) בשו"ת מהר"מ מיינץ סי' ל"ט, נמצאו: מענות הנ"ר גומפריכט בכרך על פסק מהר"מ מיינץ בשנת ר"ז ומה נראה כי היה ר' גומפריכט בשנת ר"ז במגענצא (ואולי הוא עצמו הנוכר מהמתחבר בשנת ר"ז בפ"פ דמייין, וכבר מצאנו גם בזמן קדום כמאה שנה לפניו, את שם הרב ר' גומפרעכט בין הקרושים ההרוגים בשנת ק"ט בפ"פ דמייין). ש.

(****) בשו"ת שארית יוסף (דפוס ראשון קראקא ש"ן 4° הנמצא בקהלת משה), בסו' ל"ז: מעשה בשני יוסף בן יצחק שהיו דרים בעיר אחת ... „כל הנ"ל לא כתבתי אלא כנושא ונותן כדי להראות קצת בקיאות אבל לגוף הפסק הוא ללא צורך כי נמצא תשובה מכוארת בספר גשין שחיבר מהר"ר אייזק מרגליות שכתב שאותה תשובה העתיק אביו כמהר"ר יעקב מרגליות¹) מתשוב' מהר"ר מן בכרך מווירמש ואות' תשובה היא כתובה לרבים כי היא בחוף אות' חוב' של מהר"ר אייזק מרגליות שנשאל כנדרון דידן ממש" ... „וזהו העתק מהתשובה כנ"ל שכתוב בחוב' מהר"ר אייזק מרגליות ז"ל, וז"ל: ועתה אתחיל להעתיק מקצת ענינים שמצאתי כתב ידו של מהר"ר מן בכרך מווירמש ז"ל עכ"ל אבי הגאון מרגליות ז"ל ... ועל עצם התשובה חתום: „מנחם בכרך".

¹ וזכרון ס'י יעקב מרגליות יבא כמלוזים למשפחת מיינץ.

בספר שארית יובק סי' ל"ו נדפסה תשובת הר' מנחם בכרך ו"ל על דבר שני יוסף בן שמעון, שהעתיקה הרב ר' יעקב מרגלית בעל סדר גיטין וחליצה. גם בשו"ת מהר"מ מיניץ (*), נמצאו התשובות: סי' ר', כ"ה ול"ו שהשיב להרב מנחם בכרך.

עוד נזכרים בשו"ת מהר"מ מיניץ הנ"ל: האלוף כהר"ר דוד בכרך, ושני דייני ווירמש: מהר"ר משה והר' אשר אנשיל בכרך. מאלה נפוצו כל בני בכרך. ונמצא כתוב במאה הרביעית על כ"ו יקר באוקספארד ששייך לששה אלה הנקובים בשם: (א) הר' יוסף בכרך (*), (ב) הר' יודא בר שלמה המכונה זעלקלין בכרך (**), (ג) הר' משה בן אורי בכרך (***), (ד) הר' מנחם בר יצחק המכונה מענדלן בכרך. (ה) הר' מרדכי בכרך בוורמיישא. (ו) הגאון המופלא בדורו מהר' שמואל בר יצחק בכרך. (****)

(* בשו"ת הר' משה מיניץ (דפוס ראשון קראקא שע"ו 4° הנמצא בקהלת משה) בסי' ד' כותב מהר"מ בזה הלשון: . . . לאהו' החר' משה שי' . . . איני כדו למתבע אולפנ' מפומי, ופליאה נשגבה בעיני אשר דרשת וחקרת בי הלא אתך מרנן ורבנן שי' אף על גב דהחכם הנדול מהר"ר מאן שי' סילק נפשיה מהכא מי"מ יש אתך עמיתך האלוף כהר"ר דוד בכרך יצ"ו, ויתר רבותי' אכן לאהבתך לא אשיב פניך ריקם כיון שראיתי מב"ת מהר"ם דלא הוי נגדו והוא ראש ומנהיג בעירך, ואשיבך לע"ד . . . אל תסמוך עליו היחידו . . . כי צעיר אני לימים ובינת אדם אין לי . . . משה לוי מיניץ. גם בסי' י"ט כתב מהר"ם: ושאלתי מקצת רבותי, וראה מה שהשיב לי מהר"ר מאן. . . וכן ע"ד זה כתב מהר"ר מאן ז"ל*.

בסי' כ"ה נמצאת תשובה ארוכה מהר"מ בכרך ערוכה אל שלשת האבודים ראשי הגולה הר' נתן (עפשטיין סג"ל מחוכנו של מהר"מ מיניץ) ומהר"ר משה (מיניץ), ושאיורו הרר"ש (עם תשובת הר' שלמה שפירא). ועל זה באה תשובת מהר"ם מיניץ אליו: "יהא שלמא רבה לגברא רבה דעמיה ר"ג מהר' מאן שי', שלום למר שלום לתורתו וכל שואבי מי באר מקור מים חיים. פליאה נשגבה מה ראה מר על ככה לכתוב לי מאין המאורע ער"ו להיות נגרר ונמנה עם כתבי מה אני ומה חיי הלא אנכי נער ובער וכינת אדם אין לי מאהך תצא תורה והוראה ומי יאמר לך מה תעשה" . . .

ובסי' ל"ו: "וכן שאלתי מהר"ר מאן שי' והארץ לי מאד" . . . ובסי' ס"ג: "אגרת השלוחה להר' ועליגמן ומהר"ר מאן" . . . ובשאלה הסמוכה: "על אודות התקנות הגדולות וקביעות נקבעות, ונסדרו מקרוב עתה אפומי דמר ואפומי דהאלוף מהר"ר מאן" . . .

ש.
(** "יוסף בכרך" חתום על ספר עמודי גולה סמ"ק כ"ו על קלף משנת ה"א ס"ט, מכ"י רד"א 729 4° № (ובעת 873 № ברשימת נייבויער). אך יגעתי ולא מצאתי ששה שמות החתומים הנזכרים, בכרך אחד, בין כ"ו הנמצאים באוצרות הבודליאנה באוקספארד. ש.

(***) "יהודה בן שלמה המכונה זעלקלין בכרך" חתום על מחזור לכל חשנה מנהג אשכנז ופולין כת"ל על קלף משנת ה"א י"ח (שהיה בידו הר"ו היידענהיים, ואח"כ בא באוצרות חיים, רח"מ 449 № ובעת הוא 1035 № ברשימת נייבויער מכ"י אוקספורד). ש.
**** "משה בן אורי בכרך". מנחם בן יצחק המכונה מענדלן בכרך" חתומים על מחזור כ"י רד"א fol. קלף 1071 № (ובעת ברשימת נייבויער 1041 №). ש.

**** הוא הר' אברהם שמואל בכרך אביו של הרב בעל חות יאיר, שהארץ בשבתו הר"ר ר"ד קויפמאן בספרו: הרב יאיר חיים בכרך (1702—1638) וזכרונותיו. מריער 1894. 8° VII+140 עמ', (בלשון אשכנז). ש.

מהיותר נודעים לנו מבני המשפחה הזאת הם: הר' מענדל בר יצחק בכרך הנ"ל שהיה בפ"פ דמיון ונפטר שם ב' אלול שנ"מ*).

בנו של הר"מ הנ"ל היה הרב החסיד ר' משה ר' מענדלש, שהיה פרנס ומנהיג בפ"פ דמיון, גם הנהיג ישיבה שם ופרנס תלמידים רבים משלי ונפטר י"א אלול ש"פ, מהסכמותיו נמצא: על ס' ביאור על סמ"ג להר"י מקרעמניץ, בשנת שס"ה**, ובשנת שע"א על ס' נשמת אדם דפוס האנויא לה"ר אהרן שמואל מקרעמניץ***). ובשנת שע"ב על ס' שפע מל****) חתם שמו: משה ככה"ר מנחם מענדלן בכרך המוטבע מאד בטרדות מבני הישיבה בפ"פ דמיון. ובשנת שע"ד על ס' גנת אגוז*****). ובשנת שע"ו על ס' ים של שלמה למס' ב"ק דפוס פראג (*****).

בנו של הר"מ, הוא הר' יששכר בער בכרך בפ"פ דמיון (נפטר שם ו' אלול תל"ח) והיה נקרא בשם: „החסיד כהר"ר בער גנו בכרך". חתום כמה פעמים בפנקס הקהל דפ"פ דמיון בצירוף מחותנו הר"ש קאיידנובר¹) בע"ס ברכת הובח.

בנו של הר"י בער, הוא הר' נפתלי הירץ גנו בכרך פרנס ומנהיג בפ"פ דמיון, מתלמידיו הרה"ג ר' מענדלי בס מפפד"מ. הסכמתו נמצאת בס' חות יאיר מיום י"ב טבת תנ"ט והוא חתום: „נפתלי הירץ בלא"א כהר"ר יששכר וצלה"ה בכרך". נפטר ר"ח אב תכ"ט בפ"פ דמיון.

הגאון מו"ה אברהם שמואל בכרך. שמואל בקוראי שמו, וכן בא זכרו בראשי החרוזים בומר לחנוכה שעשה בשבתו בקעלין. אך אח"כ נוסף לו שם

(* הר"מ בכרך חתום על תקנות ופסקי הקהל בשנות של"ב—ל"ד. ראה מה שכתב הרב Dr. M. Horowitz. Frankfurter Rabbinen I. 1882. p. 34. ש.

** ברשו' אות ב' № 1165 ביאור על ספר מצות גדול סהר' יוסף בן הקדוש ר' משה מקרעמניץ ויניציאה שס"ה 4° ובראשו הסכמות: „רבני פולוניא ושל וואלין“. גם מגדולי פ"פ דמיון ללוו עממם: הר' משה בר מנחם והר' יודא בר אלכסנדרי הכהן, ש.

*** נשמת אדם מהר' אהרן שמואל מקרעמניץ. האנויא שע"ו 4° (בקהלת משה). חתומים עליו הר' ישעיה בר אברהם סג"ל אבד"ק פ"פ דמיון עם בית דינו ובראשם הר' משה בכרך, ש.

**** שפע מל מהרופא ר' שבתי שעפטל סג"ל הורוויץ מפראג, האנוויאה שע"ב, fol. (בקהלת משה). חתום עליו: „משה בן הר"ר מנחם בכרך וצ"ל המוטבע מאד בטרדות“. ש.

***** גנת אגוז האנויא שע"ה. fol ובראשו „דברי האלוף והגאון במהר"ר משה מענדלש ו"ץ מק"ק ורנקפורט החתום „משה בלא"א הר"ר מנחם וצ"ל בכרך“. (ראה ברשו' אות ג' 2001 №). כן באו הסכמותיו גם על ספרים אחרים, שלא נזכרו כזה. ש.

***** ים של שלמה על מס' ב"ק דפוס ראשון פראג שע"ו—ע"ח. fol. (בקהלת משה). ש.

¹) גם הוא חתום על עטר התנאים שכתב מהרש"ק בע"ס ידו בעת שהשיא לבנו הר"ה כעל ס' קב הישר את קרובתו של הר"ב, גיעלה כת ר' יצחק גנו (השער הזה נמצא כעת ת"י. הרכ ד"ר הורוויץ בפ"פ דמיון).

אברהם, ועל ספרו חומי השני חתום בשם „אברהם שמואל ב"ר יצחק בומסלא" שם נולד בשנת של"ה והיה תלמידו של הגאון מהר"ל מפראג, ואח"כ למד תורה מחתנו של מהר"ל, הגאון מ' יצחק הכהן שהיה לאב לו כי נתן לו את חוה בתו לאשה, בזיווג שני.

הוא היה אבד"ק בק"ק מורבין קעלין פארליץ ואח"כ בוורמו ולעת הגרוש משם בשנת שע"ה ברח בחפזו ועבר את גזר הרהי"ן אל מקום גערנסהיים, ובהיותו נגש ונענה ממצוקותיו חלה את חליו בדרך ויגיע וימת, ונקבר בבה"ק אשר בין ביקענבערג ובין צווינגענבערג כמו כבדת ארץ בואכה אלשבאך. כן כתוב בפנקס אלשבאך אשר שמה קברו את הגאון מ' שמואל וצ"ל בכרחו מפני חמת המציק מק"ק ווירמיווא (*).

הקינה אשר נשא עליו בנו הג"מ שמשון הלא היא כתובה בס' חות יאיר (**).

(*) בספר הזכרת נשמות קהלת וורמיישא (שנדפס בקבץ על יד של ח' מקיצו נדרמים שנה שלישית תרמ"ז) נזכר גם „רבינו אברהם שמואל ב"ר יצחק שהרביץ תורה בישראל". (***) בתשובת חות יאיר דפוס ראשון פ"פ דמיון תנ"ט 4^ו דף רכ"ח: „קינה יסד א"א הגדול על פטירת א"א זקינו הגדול ומפני שזכר בו יום וחודש ושנה שנפטר אותו צדיק חבבתו והדפסתיו, ונפטר בשנת הגירוש דק"ק ווירמיישא שהיה אב"ד שם בשנת שע"ה, ונקבר בחלקת השדה מוכן לקברות קרוב לבפר אלשבך סמוך לצווינגבורג אשר בהר". (בהיותו בן ארבעים שנה נפטר ביום השלישי כ"ו אייר שע"ה, מצבתו נמצאת בס' נפשות צדיקים: 20 №). וברף רכ"ז נמצא שם: זמר לחנוכה, יסד א"א זקינו הגאון בהיותו בן ל"א שנה אב"ד דק"ק קעלין, ונחג כבוד א"א הגדול לזמרו בכל לילי חנוכה ואני אחריו בניגול מעוז צור".

ובדף קל"ה ס' קמ"ז, הוא כותב על אביו זקינו הרא"ש „כי מת בן ארבעים ולא הניח דבר קטן ודבר גדול ש"ם עם כל הפוסקים והתוספות ושאר כל חכמות ומדרשו רז"ל ספרא וספרי ומכילתא ות"כ ונפלאות ימלל במיאורם וכן פומו ימלל רברבן בבואורו על קידוש החודש להרמב"ם והשיב השגות נמרצות על החיוב וכן עשה ביאורים ע"ם צורת הארץ ועל כמה ספרי התוכניים ורובם נאבדו¹) לבר מקיבוץ קונטרסים מעט מהרבה שבאו לירו והנחתו לכורכם והם מונחים בבי גזא דידי בע"ה".

¹) ומס' נשאל לפיטע כך גדול (647 דפים 4^ו) כחסת סר"ר לופנהיים 778 № (כעת נרכשת נייבויער 480 №).
ש.

מכל חבורי הרבים, יצאו לאור בדפוס מעט מתשובותיו, שנרפסו בספר חוט השני.*

אשתו הרבנית מרת חוה בתו של מהר"ל מפראג, נסעה בשנת ת"א לאה"ק, אבל נפטרה על הדרך בסופיא ושם מ"כ, יומי שנותרה היו ששים ושש**).

* ספר חוט השני אשר הוציא לאור בנן של קרושים . . . הרב . . . יאיר חיים גר"ו בן המנוח הגאון הדרשן הגדול הרב . . . שמשון נ"ע אשר מצורתו היתה פרושה, אב"ד ור"מ בק"ק ווירמייזא ואגפיה. כולל צ"ו תשובות מהר" אברהם שמואל בכרך ומבני הר' שמשון הנ"ל ומנכרו המביא לדפוס. (וממנו גם התשובה האחרונה סי' צ"ו לבאר בארוכה - מידות מטבעות ומשקולת שזכרו ר"ל בש"ס לפי מרות ומשקולת אשר בדורות הללו) פ"פ דמיון ת"ט 4° (בקהלת משה).

** נכדה הרב יאיר חיים כתב בהקדמת ספרו:

קראתי שם תשובות חות יא"ר . . . ושמי אשר מן השמים ניתן לי בחולי יא"ר . . . וכך שמי מכטן קירא לי חיים, ויש עוד בטעם זה רמז . . . על מספר תשובות העומדות על מלאת ומוכנים לדפוס והם לפחות תר"ה גי' חות יאיר, ומלבד כל זה, בחרתי עוד בשם הזה להיות למזכרת טוב לזקנתי החסידה מרת חוה זצ"ל אם אבי הגאון מוהר"ר שמשון זצ"ל כי ראיה היא לכך הן מצד שממנה נשתלשל לי ולבית אבי יחוסו של עמרת תפארת הגאון הנודע ונזכר כפי המחברים מוהר"ר ליב פראג ע' סוף ספר צמח דוד. כי זקנתי היתה בת כחו (מבעלה המופלג הגאון מוהר"ר יצחק כהן שהיה נקרא בשמו כפה כל ר' איצק ר' ליבמ"ש ע"ש חמו הגאון מוהר"פ הנזכר והיה מופלג בצחות לשון אין דוגמתו והוא כתב הקדמה לשו"ת מהר"ם 1) דפוס פראג גם בעל הגה' פ"ע נ"א ר"א 2) והשלים אותה סדרות בספר חתן דמי"ם 3) של הגאון מו"ה הר"פ הנזכר הן מצד למורה שהיתה יחידה במינה בדורה, בתורה, ונהוגא שהיה לה מדרש רבה בלי פירוש ולמרת... ע"פ השגתה ושכלה ובמקומות רבות השיגה על הרב במ"כ פי' הרבות ופירשה באופן אחר שכל השומע יבחין שהדין עמה ואיזה דברים מהם כתבתי בכרכים משמה, וכן עשתה בפ"י מחזורים וסליחות ובפ"י רש"י בחומש ועשרים וארבע ובתרגומים וספרים החיצונים, וכמה פעמים שנתחבטו בדבר גדולי הדור ובאה היא והושיטה בקנה, והיתה מופלגת בכתב ולשון צח ומצוחצח. גם הפלגת חסידתה והנהגתה א"א להעלות על נייר, ונתאלמנה בהיותה בת שלשים ושוב לא היתה לאיש, לכבוד בעלה זקינו הגאון מוהר"ר שמואל, ושמעתי מפי קדוש א"א הגאון מוהר"ר שמשון זצ"ל שהגאון החסיד מוהר"ר ישעי' זצ"ל בעל שני לוחות בנספו מח"ל יא"ר רצה לקחתה והיא לא רצתה, ואמר עונתי גרמו שלא זכיתי להודוג לגוף קדוש כזה. והיתה מתגוררת בפראג מקום אבותיה, ויהי בנסוע . . . א"א הגאון ד"י שנת ת"י מפראג שהיה דרשן לק"ק ווירמיש לרבנות, נסעה עמו והיתה אצלו לערך שנה, ואח"כ נשאה רגלה ליסע לא"י ובעו"ה לא הספיקה כי מתה בק"ק סופיאה בארץ תוגרסתה ופלא כבודי שעשו לה במיתה שם וכן בכל מקום שבאתה לשם כי היה שמה נודע וריתה נודף במדינות למערתה בציוותה יחוסה ומעלת שני אחיה הגדולים הרבנים האדירים הגאונים רבני פולין הגאון מוהר"ר חיים כ"ץ אב"ד פוונא שנסע מרבנות דק"ק ורגנפוט לשם, ושם נפטרי והגאון (אשר לע"ע נכדו הגאון מוהר"ר נפתלי אב"ד ור"מ דק"ק לובלין) מוהר"ר נפתלי כ"ץ 1) שו"ת מהר"ם כ"ר ברוך מרוטנבורג, הארוכות נדפסו בפראג ס"ח fol. (בקהלת משה) ע"ס הקדמה מהר" יצחק כ"ץ.

2) פענת רזא מהר" יצחק בר יהודה הלוי, פשטים ולקוטים מקדמונים. נדפס בפראג ס"ו 4° (בקהלת משה) ע"ס הגסות מהר"י כ"ץ.

3) ס' חתן דמיה פראג ס"ו (כאם מה שכתבתי בהערה לז' 83).

ש.

להם נולדו שתי בנות ובן אחד .

א) מרת טעלציל אשת הרב הגדול מ' זבלא אבד"ק שנייטיך (כן כתוב בס' יוחסין שבסוף ספר ממה משה . אך השם מבלא נשתבש וצ"ל זבלא, כי כן נמצא כתוב מפורש שמו בכ"י הג"מ בעל חות יאיר), *

ב) מרת סלאווא נפטרה כ"ד אלול שפ"א בווינא (אבני קדש 55),

ג) הגאון מוהר"ר משה שמשון בכרך** נולד לערך בשנת שס"ו, בעיר קעלין, ובהיותו בן שמונה שנים מת עליו אביו הרא"ש ז"ל, ותקחתו אמו לעיר

אב"ד דק"ק זובלין עם הגאון הנודע מהר"ר העשיל זצ"ל שהיה שם ראש ישיבה וא"א להפליג מחלוקת כבוד ויהודור שנהגו שני אחים הגאונים הג"ל באחותם זקנתי הנ"ל . ומפני כי אבותי כלם אנשים אנשי שם ומפורסמים חיברו חבורים מחוכמים וזכרונם הם דבריהם וגם מצד כי בניהם מתייחסים אחריהם לבית אבותם למשפחותיהם] . . . שכל זה אינו נוהג בנשים לכן עשיתי לזקנתי מזכרת כי היתה בחכמת התורה ובמעשים אם כל בני גילה ועטרת תפארת , ויובן חות יאיר; יאיר המיוחס לאשה חסידה הוה כי כך דרך לשון אשכנז כשתולין האדם בגדול שממנו נתייחס כמ"ש לעיל שאבי זקנתי זו היה נקרא ר' יצחק ר' ליבמש, ע"ש חמו המפרסם הגאון מוהר"ל, והגאון אב"ד מ"ו מוהר"ר מענדל אב"ד ור"מ פה חתם עצמו מנחם מענדלי ר' יצחק ר' אבוגדרוש, ה"נ יפורש חות יאיר אע"פ דהתם שין והכא תוין] . . . זאל והי זה זר בעיני הקורא כי גם כזה עשה בעל מג"ת אסתר ... בחיבורו הנזכר ¹) על מצות . . .

ובספר הזכרת נשמות קהלת וורמיישא (שנדפס בקיץ על ידי ח"ג): „הצדקת הרבנית מרת הוה בת מהר"ר יצחק הכהן בעבור שבנה הגאון האב כ"ד פה מהר"ר שמשון גר"ו נדר לצדקה בעבורה, ובסוף ימיה עלתה לארץ ישראל ונפטרה בדרך בק"ק סאפיא בארץ ישמעאל והיתה נוהגת בחסידות והיתה משכלת בתורה שבכח ובמדרשים". ש.

* ע"ד בנות הרא"ש, ראה מה שהעיר הר"ר קויפמאן בספרו האשכנזי הנ"ל.
** הקדמת הר' שמשון בכרך דרשן בקהל ווירמש (בס' חות יאיר דף רל"ו).

. . . יתברך האדון . . . ברוך שמו אשר כונן דרכי . . . והמתיק תורתו בחכי . . . ביאור התורה על ספר לכרכי . . . מאד השקה נפשי בתורה . . . רב לא השגיח עלי . . . אך מעצמי יגעתי . . . משא מלך ושרים הדיוחני בעול קשה . . . לקבל רבנות בעודי יניק . . . או נהנתי י"ד שנים נשיאות כמערערין . . . לאחר כן העתקני צור ממקומי להשליכי, זמ"ן ר"ת ניתנה לפרט, האויב עלה כאריה . . . צעדי הרחיקי עד ק' פראג מקום אבותי . . . הכתירוני וקבלוני לדרשן . . . משך שש שנים וחצי . . . צרפתי תרדושים אחת אל אחת מאשר בשרתי צדק בקהלתי . . . ונתקבלתי לרב סוף שנת ת"י בוורמיש . . . גברה אח"כ עלי טרדות הרבנות ועלה על ראשי מורא פן לא אוכל לגמרה ללכנה ולברכה שנית להעבירה באשר כבר לי קרה ועל הראשונים אני מצטער אשר לא עלה בידי מה שהתחלתי לחברה בהיותי בן כ"ד שנים בק"ק גידונג רב ומורה עשיתי חיבור על תמנא אפי בקצה קול שירום בגי' שמי נקרא כל פסוק בגי' דרכים מסודרה דרוש ביאור רמו . . . עד אות מ' . . . דרך כן בהיותי בק"ק ליפניק חיבור התחלתי ביאור והגהותי על ספר האשרי כתבתי ושמו אבן הראשה קראתי על ספר הרא"ש שביארתי ובהגיעו להשלמות מסכתות י"ב, הפסקתי ויותר לא הוספתי . . . עשיתי גס"ספר על דיני הש"ע מטא"ח וי"ד וא"ה כלולים ע"פ חרוזים כעין . . . ספר . . . ירועות עזים כל דיני הרמב"ם לחשלים ושם המחבר ההוא היה במגן שמי . . . ואני חוספתי . . . דינים הרבה מאחרונים וקראתיו שבילי פרדס בגי'

¹) מגלת אסתר מהר" יצחק ליוון הספרדי, על ס' המצות לסרמכ"ס לסגן עליו מהסגות הרמב"ן. ד"ז ע"ג 4° (בקהלת משה).

מולדתה פראג, שם נתגדל על ברכי התורה עד שנת שפ"ז, ובהיותו אז כבן עשרים שנה, לוקח אחר כבוד, אל בית הקצין ראש מדינת מעהררין מ' יצחק מאונגריש בראד, אשר נהן לו את בתו מ' דאברש לאשה, אבל לא ארכו הימים וחזתנו לוקח בשבי בתור ערבון על הכלל מאת הנסיך, פימר ערנסמ" ויקר פדיון נפשו עד עשרת אלפים והובים, וכאשר ראה אז הגאון מ' שמשון כי משה יד חזתנו, בצאתו ממאסרו הלך לו למדינת מעהררין, ונתקבל לאבר"ק גיידינג בהיותו בן כ"ב שנה, ובעוד שנה אח"כ נתקבל לאב"ד ור"מ בק"ק לייפניק.

שמי . . . וחלקתי לו' שערים כשמותם כשערי עזרה להגות כל יום חלק א' . . . ככל שבוע . . . וכאשר השלמתי חמשה שערים כשורה נתרשתי ולא הוספתי . . .

זה היה כסיבת צרות רבות ורעות אשר מעודי אפסוני ונעבר שכלי בטעות ולכח הזוכר נתן מגרעות אלה אוכרה כל הקורות והרפתקאות בהיותי בן שמונה נתיסתתי אחר שעבר עלי . . . מאורעות שנעשה הגירוש שנת שע"ה בק"ק וירמיש ברוב תלאות בעוד אבי הגאון אב"ד שם . . . וכמעט החרב עבר על נפשינו למות הוצאת . חודש אח"כ נפצר אבי בתוך הגולה ונתבקש בישיבה של מעלה, ושנת שפ"א הייתי בק"ק פראג בתוך הבהלה כאשר נלכדה מן הקיר"ה בתחבולה כחוקת הי"ד במצור ובמצוק והלהלה גם זו רעה חולה . טרם נגמר שנת חתנותי בק' ברודא הייתי הונה שנת שפ"ז עבר שם השונא והיינו לקוחים למות ובסכנה בשמירה שנעשה עלינו בכתינו . . . ובחמלת ה' נצלנו כאשר האויב פנה, ונלקח חמי הראש והקצין בשביל משכונא עם עוד אחד המיוחד שבעדה . . . ורב פדיון נפשם עשרת אלפים להכינה אח"כ ספו שנה על שנה בהכבדות עול מסים וארנונית עד שהוצדכתי להעתיק אהלי סן אורשן בתינה . יען כי לא הונח לי, שבעתי מרורות בשיכול בני לקבורת ילדים נחמדים בצורות, בוצין מקטפין ידיון ונכרות הכמה בפניהם מאירות מלבד היוק ממון . . . ושאריו מחסורות. עונותי המו אלה ועבירות כקת בעלי חובות היו לפליטה וקצתם עשו השמטה ויחוק את לב פרעה כפשוטה ירדתי מטה מטה וימי שנתי חשכו בעלטה שמעתא בעי צילותא ונהפך השיטה לא עמד טעמי בי ורחמי נמר ורפו ידי מאשר החילותי לא נגמר . על זאת חרד לבי . . .

ושערות ראשי סמר הנה לשדום מר לי מר בהיותי בק' לייפניק באתי במצור ומשמר משנת ת"ב אשר נלכדה ביד שונא בחזקה, והיה לנו למכשול ולפוקה צר ומצוק מכל צד וזעקה, וכל העיר בוקה ומבולקה ויושביה שבויים להוליכם לארץ רחוקה משך עשר שבועות ברעב ומחסר כל . . . נואשנו בחיינו . . . לולי ה' שהיה לנו גוענו אכדנו כלנו, והיה כאשר הניח ה' בעצבונינו אמרתי לבקש מנוח לפגנו ומשם נסעתי לפראג עיר אבותינו, ונדרשתי ללי שאל . . . סוף לא שלותי שם כשורה ועמדתני שנת ת"ח ות"ט בצרה אשר האויב בא פתאום וכבש הק"ק המפוארה ויורו המורים רבים מכני ישראל הומתו ובאו לקבורה ובתי גדולים היו למעי מפלה . . . ומשך שנה עמדה הגזירה לא קמה עוד רוח באיש לרוב המורא ואח"כ היה ישראל שה פזורה לסיבת הנגף אשר החל בעם ה' . . . ובדחתה בא' מן הישובים מהרה ועכבתי שם בערך חצי שנה . . . ועל ידי זה בטלתי מן התורה . . .

. . . באכת טודת הישיבה ומשא הרבנות בכמה עינים היה סיבה לשהות במלאכתי ו"ב שנים עד אשר נתכתי עמודיה שנית בתיקונים, ורציתי להעתיקו בחידוש פנים . . . ומפני אשר קרבו . . . ימי הזקנה לא יכולתי עשוהו, לאין אונים כי כהו עיני ורפו ידי בלתי נכונים למשיך בעט סופר . . . ושרחתי לחקור ולבדוק אחרי סופרים שיעתיקו כל הדברים ורציתי לבזבז להם . . . זווים ודינרים ולא יכולתי להשיג מכל עברים וקנים או בחורים לחיות לי בעוורים וכלו עוד ו' שנים . . . ובתינים הגיעוני . . . צרות . . .

גם נעדרה ממני החסידה אשה נעורים וזאת שנית לוקח ממני מחמד עיני במגפה שבעתי מתמורים . . . הן המה היו לי בעוכרימי שכלי ובינתי אבד לי . . . ויתר לבי ממקומי לכמה שברים מרוב צערי אמרתי נגזרתי מראשי צורים שלא יהוקו מלי ברפוס . . . כבן

שם עברו עליו תלאות רבות גם נאסר במשטר, ובהשתדלות אוהביו יצא לחפשי, וחכר או סליחה ליום י"ז בתמוז על הצרות שאירעו להם במלחמת שוועדען. *

בשנת ת"ד נתקבל לדרשן בפראג וישב שם שש שנים ומחצה, ובשנת ת"ח ות"ט בהיות היהודים בצרה גדולה (** אפפו גם עליו לחץ ועוני.

בשנת ת"י נתקבל לאב"ד ור"מ בק"ק ווירמו. ואחרי כן בא אל המנוחה קרא אליו לוויירמו את הש"ץ מ' אברהם אבריל מפראג שיעתיק מכתב ידו לזכרון בספר שמות הקהלות וגאונים בראשם אשר עבר עליהם חרון אף ה' ביום זעם וכתב בספר (***) ביום י"ג כסלו תמ"ז בזה"ל: קהלת נעמרוב בשנת ת"ח והגאון ר' יחיאל מיכל ז"ל, ק"ק מולטשין והגאון ר' שלמה ז"ל. ק"ק הומיא והגאון ר' אלעזר. ק"ק באר בשנת ת"ח. ובשנת ת"ט: ק"ק פולנאה, סטאראדוב, צערניגוב, פאדהייץ, פינסק, בריסק, וולאדווי, באריספאל, בארישופקי, פיראמין, לובען, אוסטרהא, קאסטאנמין, דובגא, קרעמניץ, נאהראל כולם בשנת ת"ט. — טאמשאב, שעברשין, טורבין, ביחאב, אולינאב, קראסניבראד, טרניגראד, בילגוריא, העלם, הרובשוב, קרימניצא, דובנא הקטנה, מדינת פאקוטיא, בילארום, פאדלאשא, ניפור, קראשניק, לובלין בשנת ת"ט, וככה ישמרו בני ווירמו את פקודת הגאון הזה להזכיר ביום ההזכרה את כל הקהלות ורבניהם עד היום.

בשנת תכ"ב (י"א אדר) מתה עליו אשתו מרת דאברש אחרי הולידה לו ארבעה בנות וכן יחיד. ונכתב שמה כסה"ז "זכור אלהים נשמת החסידה הרבנית מ' דאברש כת מ' יצחק אשת הגאון האב"ד מ' שמשון בעבור שהיתה רבנית י"א שנה ומחצה והיתה נהגת ביראת אלקים ובדרכי המצות וענוה יתרה ומדות טובות כל ימיה".

גואשתי ממה שהיה בדעתי לעשות מהדורא שלישיית במחברתי . . . כי זקנתי. רק פעם א' במהדורא שניה גמרתי וסופרים ומעתיקים לא השנתי וא"א להדפיסו להביאו לבית הדפוס כתשוקתי . . . כי אם לבני ביתי, מ"מ לא אתייאש מרחמי שמים צפיתי אם באחרית הימים יעשונו תולדותי, ותפץ ה' בידם יצלת . . . יביאו לדפוס ספר זה אשר חברתי ומ"מ אטיל עליהם בשבועתי לא ידפיסוהו עד יעבירו עליו בדקדוק . . . ומה שאינו מן המובחר לא זכר ולא יפקר . . . אנכי זה אודיע דראשי חיבות דהרוות בראש הקדמתי להשמיע: יהודי לי בעזרי הקטן שמשון בכרך דרשן בן הגאון מוהר"ר אברהם שמואל זצ"ל ה"ח, והן ב"ד הרוות . . . במנין הסדרות שבתורה כלולות" (1).

(* ראה ביתרון דעת עמ' 16.

(**) ראה בס' מלחמה בשלום הנמצא גם בכבורי העתים לשנת תקפ"ד. (ברשי' 1404 א).

(***) ראה בקונטרס לקירות הגזרות מהר' ח"י גורלאנד שנדפס באוצר הספרות.

(1) ח"י סכ"ג כרך על ש"ע ח"מ שכתב בשנת ספ"ח בלו כחספת כת"י סכ"א 589 א 40

הסכים על ס' בית הלוי * מהר"י הורוויץ בשנת תכ"ו וע"ס זקוקין
דנורא ** בשנת ת"ל.

וחבר כמה ספרים: א) שמן המאור דרושים ומוסר ועל סדר התורה ז).
ב) אבן הראשה, על הרא"ש, י"ב מסכתות. ג) שבילי פרדס, חרוזים כלולים
בהם דיני שו"ע מטור א"ח י"ד ואה"ע חמשה שערים. ד) ספר קול שירים.
חבור על תמיא אפי עד אות מ' בג' דרכים: דרוש ביאור ורמו.
בשנת תכ"ד נשא את הרבנית מ' פייגא בת הקצין מ' יונה בישוויץ
שנתאלמנה מאישה הגאון הגדול מ' משה ירמיה במ' אלעזר הכהן אבד"ק
קרעמניץ וק"ק מיניץ בע"ס ברכת טוב *** ולא היו לה בנים מהג"מ שמשון ובשבת
חזון ו' אב שנת תכ"ו נפטרה במגפה בוורמו, והג"מ משה שמשון חי עד שלש
וששים שנה, ובער"ה אייר ת"ל עלתה נשמתו למרום ומ"כ בוורמו, וכתוב עליו
בסה"ו שם: „יא"נ הגאון רבינו משה שמשון בן רבנו מ' אברהם שמואל בעבור
שהיה פה רב קרוב לעשרים שנה ותחלה היה דרשן בק"ק פראג ורב בכמה
קהלות מיום שהיה בן כ"ב שנה, ותקן וחבר ס' שמן המאור על חמשה חומשי
תורה ושאר חבורים וחיידושים שנתחדשו על ידו והיה מתמיד בתורה יומם ולילה
בלעדי שאר הקפו וגבורתו של שמשון רבינו וכו'.

בני הרב ר' זבלא שנים.

א) האלוף הזקן מהר"ר שמעון בפראג, היה בקי במשנה וש"ס וכאשר בא
בשנים והגיע לימי הגבורות ומעלה לא נס לחו ולא קוממו פניו גם לא כהתה
עינו כי חכמתו האירה פניו (ס' יוחסין שבס"ס מטה משה).

להגאון מ' שמשון שלשה בנות וכן אחד.

א) מרת פיגלא אשתו הראשונה של הרב הקדוש מ' זלמן ר' משהלם
דיין מו"ש בפראג וצדיק תמים אשר הוא ואשתו השניה עמו בשנת תמ"ט
בשריפת בתי היהודים בפראג ויבער כיעקב, ולבד בתי האנשים אשר בעיר נשרפו
שם גם אחד עשר בתי כנסיות לתפלה ואחרי אשר שקמה האש ונפקחו הגלים
מצאו את גוית שני הקדושים האלה במקוה כי באו במים להציל את נפשם
מאש, ושם יצאה נשמתם במהרה (ספר הזכרון לכהכ"נ הגדולה בפראג).

ב) מרת הענדלא אשת האלוף מו"ה אשר אנשיל בהגאון מו"ה שמעון
זולף אופנהיים מוורמו בעהמ"ס נחלת בני שמעון ועוד ספרים בכתיבם.

* ראה ברשי' אות ב' № 1313

** ברשי' אות ז'. (גם יבא זכרו במשפחת מוורוויץ).

*** ס' ברכת טוב, דרושים ולקוטים על תנ"ך מהר"מ הכהן מנראל עם קצת חי' מאביו
הר' אליעזר הכהן בר שלום, הובא לדפוס על ידי בנו הרופא ר' טוביה הכהן כויניציאה
תע"א fol. (נמצא באוצר ספרי גניצבורג פה).

1) „הקדמה לספר שמן המאור" הדפיס בנו הרב יח"ב כספרו תו"י דף ל"ו. ש.

ג) מרת לאה שהיתה אשה לחורגה הרב מו"ה¹ טוביה הרופא בעהמ"ה ס' מעשי טוביה * ונפמרה בשנת תס"ג (נ"צ).

ד) הגאון הגדול מו"ה יאיר חיים בכרך ** נולד בשנת שצ"ח, ונהגדל בבית אביו עד אשר יצא ללמוד תורה בפ"פ דמיון, שם למד בישיבת מורי הגאון מו"ה מענדלי באס, ויהי לאות ולמופת, ובשנת ת"ך היא שנת כ"ב לימ חייו סמך רבו זה את ידו עליו *** ויעמרהו כבוד וגדולה וכי יאתה לו המשרה על כסא רם ונשא לרב ומורה בישראל. בשנת תכ"ב דרש בפ"פ דמיון בקהל עם, ובכמה קהלות אחרות באשכנז, ובשנת תכ"ו במרם מלאו לו כ"ח שנה נתקבל לאב"ד בק"ק קובלעניץ והמדינה ואחרי שבתו איזה שנים שמה ולא הונח לו שב בתחלת החורף שנת ת"ל, לוויורמו מקום מגורי אבותיו בערב חודש זיו בשנה ההיא פנה זיו כי עלתה נשמת אביו למרומים ובמרם מותו חלה בכתב את בני עירו כי יפקדו את בנו הר' יאיר חיים לאב"ד ומ"צ במקומו. אך לא כן יצאה הבחירה כאשר עמדו בני העדה על המנין, כי פרח מטה אהרן הוא הגאון ר' אהרן תאומים, שנתנו לו דין קדימה, ואולי הסבה הזאת היא שגרמה ריב ומדון לו בסתר אהלו בתחלה ואח"כ בפרסום עם הר"א תאומים ***.

בשנת תל"ט הרפים ס' חוט השני שורת אביו וא"ו עם איזה הוספות משלו. ב"ג סיון שנת תמ"ט יצא מווירמט ושבע נדודים בתוך בני הגולה כאשר חרבה העיר וברחו ויושביה מבהלים ורחופים מתובה. ויארכו ימי מלמולו כמה שנים וכן כתב ע"ז בספרו, מפני חורבן קהלתנו עיר ואם בישראל שבעתי נדודים כהיום יום ב' ר"ח שבט תנ"א הנני בבית מחותני הקצין פו"מ כה' משה איש אופנהיים בהיידלבערג, ואשתי הרבנית שרה בת חמי הגאון כמ' אליעזר זוסמן ברילין עדיין בק"ק מיץ, אשר לשם ברחתי עם כל אשר לי בעת המהפכה שרפת הצרפתים את העיר ביום הנ"ל. וכל הבע"ב הבריוח את אשר להם מפני חמת המציק". (קל"ד)

אחר כמה גלגולים וסבות רבות ותלאות שעברו עליו במשך איזה שנים קבע דירתו בפ"פ דמיון ובשנת תנ"ט (למשפ"ט) הרפים שם את ספרו חות יאיר, וכאשר נאספו בני ווירמט אל עירם בשוב ה' את שבותה אז שב גם הוא לעירו ולארצו לשכון כבוד בתוכה, ושם נאסף אל עמיו בשנת תס"ב.

וממה שחרות על מצבתו שהיה אב"ד ומ"ץ פה ווירמט נראה שנמנה בסוף ימיו לאב"ד ור"מ שמה. (עיר הצדק) ואולי חקוק כן בצור רק מפני שהנהיג נשיאותו ימים רבים במקום אב"ד ור"מ שם אחר מות אביו ז"ל, עד אשר נמנו בני עדת ווירמט ויבחרו אח"כ בהג"מ אהרן תאומים, וכן משמע

* ס' מעשה טוביה עם צורת המחבר, וויניציאה תס"ז 4° (בקהלת משה).

** ראה בספרו הנכבד של הר"ר קויפמאנן הנ"ל.

*** "אחר שהייתי לאיש בר סמכא שסמכני הגאון המופלג מוהר"ו מענדל אב"ד דק"ק ורנקפורט שנת ת"ך". (שו"ת חו"י סי' קנ"ט).

**** ראה כנכובי יצחק ח' כ"ח ובס' בכורים תרכ"ה—כ"ו, (גם ברשו' קהלת משה אות

ב' ס' בגדי אהרן 1060 №). ש.

מלשון הג"מ יוסף שמואל אבד"ק קראקא בהסכמת על ס' חו"י בשנת תנ" שכתב עליו „שהיה ר"מ ואב"ד בילדותו בק"ק ווירמשא".

השאר אחריו בכתובים ; א) ספר מקור חיים על או"ח אשר רק ההקדמה ממנו עם הסכמות הגאונים משנת תל"ח עד תמ"ב בס"ס חות יאיר. ב) ספר מר קשישא * בסדר א"ב על מלות הש"ס אשר בו יתפאר לאמר כי ימצא המעיין נתיב על ידו ללמוד דרכי המשנה והגמרא. ג) ספר חומר בקודש. ד) ס' יאיר נתיב, ועוד ספרים שונים ** בכתב יד, שנמצא כרך אחד מהם בווינא עד היום (עיין ביתרון דעת צואתו ע"ד ספריו שהשאר ככ"י). וכן כתוב בספר הזכרון בוורמשא, י"א א"נ הגאון מ' שמעון יאיר חיים בהג"מ משה שמשון זצ"ל בעבור שהיה אבד ומ"ץ פה"ק ווירמיווא, וקודם לזה היה אב"ד בקובלענץ ומענץ והיתה תורתו אומנתו, וחבר כמה ספרים מלבד ס' חוש השני וחות יאיר שכבר יצאו לאורה בדפוס, והיה בקי בכל חדרי תורה והיה לו יד בכל החכמות והיה סופר מהיר ופיימיני, והיה לו קול נעים, בימי נעוריו היה משמח אלקים ואנשים בימים נוראים שהיה יורד לפני התיבה וכמה מדות ומעלות ונתן לצדקה כו', א' מבת תס"ב.

אשתו מרת דינה שרלן בת הרב מ' משולם אליעזר זוסמן ברילין זצ"ל, נפטרה בשם טוב ביום ד' כ"ב מבת שנת תס"ג לפ"ק.

להזקן מ' שמעון בפראג בן :

הקצין פרנס ומנהיג מו"ה יצחק לאוטיץ דיין מו"ש בפראג והיו פרימוס בק"ק פראג — (ס' יוחסין מס' מטה משה) :

להרב מ' זלמן בן :

הרב המופלג בתורה ובחסידות מו"ה יצחק דיין מו"ש בפראג משנת תנ"ו עד שנת תפ"ו (ס' יוחסין מס' מטה משה).

לה"ר אשר אנשיל אופנהיים בן.

הרב הג' מו"ה ליב אופנהיים, ב"ס פני אריה נדפסה תשובה ממנו להג"מ ארי' ליב אב"ד בק"ק ראטרדאם.

להג"מ יאיר חיים בכרך שלשה בנים ובה.

א) הרב הגדול הקצין מו"ה שמואל זנוויל בכרך בווינא. אשתו היתה בת הגאון מו"ה משה מאיר גרוטא"ל אב"ד בקלוין בפפר"מ ואח"כ בקובלענץ. ב) הרב מו"ה שמשון בכרך בניקל שפורג, ושם נפטר בשנת תפ"א (אבני קודש 21).

* ראה ברשו' אות ב' 1345 § בית המדרש, מהר"א ווייס, ובו גם ציונים ולקטים מס' יאיר נתיב מכת"י המחבר שנמצא בבית המדרש בווינא.
** ראה בהקדמתו לס' חוש השני שכתב: „חבורי הגדול והנורא עץ התיבות הכולל תשעה ספרים יקרים ונכבדים“. גם ראה בסוף ספרו של הדר"ר קיפמאן הנ"ל. ש.

ג) הרב מו"ה גרשון בכרך בווינא .
ד) מרת דאבר'ש נפטרה בשנת תצ"ו והיא היתה אשת מהר"ר שלמה
בהקצין מו"ה משה דינאל אופנהיים מפירדא ונפטר בשנת תצ"ו (נ"צ) .

לה"ר שמואל זנוויל שלשה בנים .

א) הנאון מו"ה מיכאל בכרך דיין בפראג, מזכר ב"ם תשובה מאהבה
להג"מ אלעזר פלעקלש סי' קל"ב, קצ"ה, קצ"ח בשם מחותניו — הסכים בשנת
תקמ"ו ע"ם שאילתות שנדפס בדיהרנפורט, בשנת תקמ"ז ע"ם קונטרס אהבת
דוד למח"ו הג"מ אלעזר הנ"ל, וע"ם מטה יששכר לר' בערמן דרשן בפירדא
ובא עה"ח ה"ק מיכאל בן האלוף מ' זנוויל בכרך זלה"ה בשנת תקנ"ג ע"ם
מגלת סדרים, בשנת תקנ"ד ע"ם דגול מרבבה להנוב"י. ובשנת תקנ"ה ע"ם
הורת נחנאל שנדפס בפירדא, אשתו מ' נעכלה נפטרה תקל"ה,
ב) הרב החכם פייטן וסופר מו"ה מאיר בכרך*} בפרעשבורג ונפטר בימי
בחרות ד' שכט תפ"א .

ג) הרב הגדול מו"ה חיים בכרך אב"ד בק"ק סאבארקי באונגארן .

להרב ר' שמשון בן .

הקצין מו"ה יצחק בכרך מ"כ בניקלשפורג (אבני קודש 22) .

להרב מ' מיכאל בכרך בן :

הרב הג"מ מו"ה ישכר בער בכרך. היה בקי בש"ס בבלי וירושלמי ומדרשות
ולמד בע"פ גמרא עם פירש"י ותוספת ורשב"א ורי"ף ורא"ש, גם היה סופר ומליץ
ודורש טוב, וחסידותו קדמה לחכמתו, מעונו היה בניקלשפארג ושם נפטר
בשנת תקע"ב (ה"ק ס' בר יוחאי) .

(*) בנו של הרב מאיר בכרך הוא הר' יהודה ליב (נולד לערך בשנת תק"ם ובנו הוא
ר' יצחק שנוסף לו שם יוסף בעת חלויו (נולד בשנת תקנ"ח) בפרעשבורג (הוא החל
לכתוב שם משפחתו באכער . בקצרה כמו שהיה שגור בפי כל, קטוע בסופו כבר, כמבטא
האונגארים) ובנו הוא הר' החכם המשורר הגדוע בשם ר' שמעון בכרך (נולד ב' שבט תקפ"ג
בעיר מיקלאש, מקום מושבו של הר' יוסף יצחק באכער, וסנדקו היה הר"א בעל שמן רוקח,
שנתקבל שמה לאב"ד) הר"ש חכר שירוס רבנים שכאו בדפוס משנת תר"ד עד יום מותו (י'
מרחשון תרנ"ב) גם העתיק שירים רבים ויקרים מלשונות העמים, שנדפסו במחברות מיוחדות
(זכרם יבא ברשי' קהלת משה), ואחרי מותו נדפס ספרו הגדול שער שמעון, כולל מבחר
שירי המנוח הנדפסים ומתוך כ"ו הנשארים אחריו, שאסף ותקן בן יכבד אב, (הוא הר' בנימין
זאב וואלף הגדוע לשם ולתהלה בחכמתו, ובעמים גדול שמו בשם פרופיטר ד"ר ווילחלם
באכער, שהוא גם אחד מראשי המורים בבית מדרש הרבנים בבודאפעסט) . והוסיף בראשו
הקדמה עם חיי המחבר ועם רשימת שיריו ומאמריו הנדפסים. (עם צורת פני המחבר), שלשה
חלקים, פרעשבורג הרנ"ד 8° ראה באות ש'. (תולדות הר"ו באכער עם תמונתו ראה בס'
דור וחכמיו) .
ש.

משפחת מירוויץ בפראג *

הר' קלמן מירוויץ **

בנו הר' שמעון מירוויץ.

הילד בונים בן ב' שמעון בן קלמן מירוויץ נפטר ג' כ"ה חשוון שצ"ה 1634.
הבחור חשוב וואלף בן ב' שמעון מירוויץ נפטר בש"ק י"ח אב תי"ד .
פיגלה בת ב' קלמן אבריש מק"ק מירוויץ נפטרה בצום גדליה תי"ד.
מינקה בת ב' מענקי אשת ראובן מק"ק מירוויץ נפטרה א' ח' אלול תי"א.
שרל בת ב' ליב י"ץ מירוויץ אשת אברהם טבור י"ץ נפטרה אדר ב' תכ"א.
פעסל בת ב' שלמה כהן ז"ל אשת ב' הירש"ל נפטרה ט' טבת הנ"א.

משפחת היי"ד ***

החסיד והקדוש מהור"ר שמואל בן כהר"ר משה היידא זצ"ל ... בפירושו ת"דא
גילה רזי אל ... שמש ודיין בישראל" (בעל ס' זקוקין דנורא ***). נפטר בליל
ש"ק ער"ח סיון המ"ה.

* ראה בספר משפחות ק"ק פראג על פי מצבותיהן. פרעסבורג תרנ"ב, משפחת
מירוויץ.
** מירוויץ, מוראויץ Morawitz שם העיר הנמצאת במדינת ביהם. ראה ברשימת
שטיינשיידער.

*** ראה בס' משפחות ק"ק פראג הנ"ל. (הייד"א, ר"ת: חי' ידרוש דמו אמן).
**** ספרא זקוקין דנורא ובעורין דאשא פירוש על ס' תנא דבין אליהו, בדרך הקבלה מהר'
שמואל מק"ק מירוויץ הסמוכה לפראג בר' משה היידא דרשן ודיין בפראג, פראג תל"ו (לערך)
fol. 1676 (זכרו יבא באות ז') הוא הנזכר למעלה עמ' 231 ובסופו בא זכרון הפועלים
העוסקים במלאכת הדפסת הס' הגדול הזה, והאחרון מהם הוא בנו של המחבר, הבא כרוב
דברים כמשפט המליצה בימים ההם :

„על ידי רב פועלים מקבצים דברי אל על הנייר וידי עמהם בן איש חי בן המחבר
ספרא דא שהשתדלתי אנא בידי ורגלי ואבי בפריטי ובפרושו אולי יחשב לי גם כן לצדקה
אף על פי שאין לי שום חרושי תורה בנייהם משום אתר דיוקוקין דנורא וביעורין דאשא מאן
עויל בר נפחא לתמן אבל סהדי במרומים בשעה שיגעתי ומצאתי אויה משמוש או טעות תאמינו
שלא חשתי על שכרי ופנותי את עצמי לתקן מהר כי סתם ברא דרחים על אכא ומצינו ברא
מוכי אכא ובלא זאת יראתי דלא ליהווי חלילה בכלל ארור עושה מלאכת השם ברמיה ובכלל
מחטאי הרבים בה דברי ברא שהניח לו אביו מקום אויה שורות חלק להתגדר בו ולמלא
מקום אבותיו אנא נפתלי בן אבי אדוני המחבר מהור"ר שמואל שליט אמן ס"ה משפחת
היידא" (ראה גם ברשימת שטיינשיידער).

„א' מח"ק דג"ח ה"ה מהר"ר נפתלי * בהחסיד המקובל תעלומת חכמת אלהים מו"ה שמואל הייד דיין רב"ה בעל המחבר ס' זקוקין דנורא". נפטר ו' ד' ניסן ת"פ. ואשתו מרת „פייארל בת ר' ד"ח ביח מן מירוויץ ז"ל, א' מחבורת נשים צדקניות דג"ח. אשת האלוף מוה' נפתלי הייד י"ץ".

הר' יוסף היידא (נפטר קודם שנת תע"א) בן הר' שמואל בעל ס' זקוקין דנורא.

„כ' יודל כהאלוף המר' מו' שמואל ז"ל דיין כד"ר בעל ספר זיקוקין דנורא וביעורין דאשא נפטר י"ד שבט תפ"ו.

„טקרי דרדקי כהר' נתן במוה' נפתלי כה"ה מוה' שמואל היידא זצ"ל בעל ס' זיקוקין דנורא, נפטר ד' תמוז תפ"ח.

הר' שמואל בר יוסף היידא הנ"ל. (חתן הר' אריה ליב ספרא רבא דק"ק ברלין ודעמויא מחותנו של הר' יחיאל מיכל כר' יהודה ליב) הביא לדפוס ספר חידושי הלכות מדרש"א בשנת תס"ו בכרלין, ראה ברשימת שטיינשניידער, ובתולדות דפוסים בערלין).

הר' משה בר יוסף היידא הנ"ל בעל ספר מעשה חרש וחושב, פ"פ דמיין תע"א 12° הנמצא בקהלת משה (**).

(*) ספר המגיד הוא פי' מספיק על כל העשרים וארבע נביאים ראשונים ואחרונים תרי עשר וכתובים... נעתקים ללשון אשכנז, פשטים ומדרשים, מהר' יעקב כר' יצחק ממשפחת רבינו (בעל צאינה וראינה). עם פירוש רש"י ותולדות אהרן. שלשה חלקים בשני כרכים פראג תל"ה. fol. (נמצא בקהלת טשה). וכמוהו חתומים הפועלים העוסקים בדפוס, והאחרון בהם. על ידי הפועל העוסק במלאכת הקודש פרעסין ציהר נפתלי בן האלוף כמהור"ר שמואל ממשפחת היידא מק"ק מירוויץ ועוסק לעת עתה בק"ק פראג הבורה".

(הס' הזה היה ימים רבים המדה ננוה במשפחת סופרים כי בשער ה"ג כתוב „לה' הארץ וטלוא' קניתי בעד ח' שוק י"א אלול תל"ו פה מינדן, ירמיהו יהודא ליב במהור"ר וואל זצ"ל. גם החום (מעבר לשער) „גרשון בלא"א הר"ר ירמיהנרא ליב שליט"ה היום יום ה' כ"ד אדר תל"א לפ"ק" ואת"ו החום בשער, המגידים האלו נתן לי אדוני אבי ש"י כמתנה דרשה... יהודא ליב מינדן" (החתום גם בשער חלק א' והוא המחבר ס' מלים לאלוה ברלין תק"ך שהיה לעינים למורים ומלמדים עד צאת לאור ס' אוצר השרשים לבן זאב בשנת תקס"ח והמוציא לאור ס' זכר רב, ברלין תקכ"ו ראה באות ו' ובאות מ.) אחריו החום בנו זלמן מינדן. הנולד בשנת תצ"ו כמו שכתוב בדף האחרון וזכרון בניו ובנותיו הנולדים לר"ל הנ"ל משנת תצ"ג עד תקו. בדף האחרון מחלק שני כחוב „דבריו זכרון" כ"ד תמוז תקי"ט האבין הצרפתים המקום כאן מינדן ברענט" ספור ממעור העיר מינדן ומצב קהלת ישראל בארובה, כהבתי למשמרת י"ב מנחם תקי"ט (יהודא ליב מינדן הנ"ל).

Zeitschrift für die Geschichte der Juden in Deutschland I 1887 p. 198.

מספר הזכרונות (מיסמרכוך) של קהלת מינדען (כת"י ברשימת אהל אברהם מערצבאכער № 62) האלוף והישיש פועל צדק מלא מצות כרמון טוב שמו משמן אפרסמון ריהו כנרד קנה וקנטמן המהורר הירודור חכמה וזקנה פ"ו כהר"ר זלמן בן האלוף התורני הרבני פ"ו מהר"ר יהודא ליב מינדן זצ"ל וכו' בעבור שהיה כמה שנים פרנס ומנהיג הקהלה והמדינה ונהג בחסדו צאן קדשים (נפטר) כ"ג אלול תפ"ט לפ"ק.

(**) ראת באות מ' מעשה חרש ו ח ו ש ב. מיוסד על אדני חכמת המספר והתשבורת

היקר כ' נתנאל בן היקר כ' יודל הייד נפטר בש"ק כ"ו ניסן תצ"ו.
הכהולה הכלה מ' שרל בת כמר נתנאל הייד ז"ל נפטרה א' כ"ח
מ"ה ת"ק".

הר' קלמן כ"ץ מירוויץ .

„ב' ליב בן הישיש כ' קלמן כ"ץ מירוויץ ז"ל נפטר ד' ב' כסליו ת"ץ.
הנער כ' שמעון בהישיש כ' ליב קלמן מירוויץ הכהן ז"ל נפטר עש"ק כ"ב
סיון הצ"ג.
„ר' קלמן אתרוגר *) בהישיש כ' ליב קלמן מירוויץ כ"ץ ז"ל. נפטר ג' כ"ה
אייר תצ"ה.
הנה בת כ"ה ליב איסמריך אשה כ' ליב קלמן מירוויץ הכהן ז"ל. נפטרה
עש"ק ד' ניסן תצ"ו.

יהוא חבור נחמד אשר און וחקר וחקן הבחור נחמד חריף ובקי זך וגקי בש"ת כהר"ר משה
בן המנוח מוהר"ר יוסף היידא זצ"ל מהמבורג בהיותו בפראנקפורט דמיין בשעת שיצאה
גזירת השריפה בעו"ה והמלאכה היתה דיה ונגמרת ביום א"ה שבת לסרר ולפרט פקד
יפקוד אלהים א' תכס, נדפס פה פראנקפורט דמיין בבית האדון יהאן קעלניר
הסועל ועציר קרישמיאן פראש מאויגשבורג. נמצאים ונמכרים במקת השוה
אצל האלוף כמוהר"ר שמעון וואלף בן אברהם מעגץ שלשא בפראנקפורט דמיין תע"א 12°
(*) „הביא אתרוגים ולולבים חדשים“.

משפחת כ"ץ מורוויץ בסלוצק.

ר' צבי הירש כ"ץ מורוויצער.

הוא הראשון ממשפחת מורוויץ במדינת ליטא, ושמו נזכר בפנקס קהלת ישראל העתיקה „ק"ק סלוצק מלא כף נחת תורה וגדולה במקום אחד"*) אשר אל מקומות כאלה חשו מפלג למי משפחות רבות ונכבדות אחרי שודר רבצם בלהט החרב המתהפכת משך שלשים שנה (שע"ח—ת"ח) בארצות אשכנז והמדינות הסמוכות להם, וכבר בשנת ה"ך היו בסלוצק בתי מדרש גדולים, ובני הקהלה „היו הראשונים לכל דבר שבקדושה מעולם" (**).

הר' צבי הירש כ"ץ מורוויצער הנ"ל נפטר במעוזה רימש ומבניו הנשארים בסלוצק בא בפנקס הנ"ל זכרון: „האלוף הר' יחזקאל בה' צבי כ"ץ מורוויצער" (נפטר בסלוצק יום ד' ניסן תפ"ד).

„הרב מו"ה מרדכי כ"ץ מורוויצער".

נפטר בסלוצק קודם שנת תצ"ה, וזכרונו נשאר עוד בפנקסי הקהלה הנוכרת: „העתקה מהפנקס הנמצא ת"י השמש הוקן דחברה קדישה, ומהפנקס דבית הקברות בסלוצק".

„בש"ק י"ב המזו תצ"ה נפטר ר' יהודא ליב בהרב מו"ה אורי ניין ונכד להגאון מו"ה עקיבא מק"ק פ"פ דמיין, ומנוחתו בחדר הגאונים הרבנים דקהלתנו... ולצד שמאל שלו נשאר מקום פנוי קבר אחד לזוגתו הרבנית מ' פייגלה... ואצל מקום פנוי הנ"ל נקבר ה"ה הראש המופלא מו"ה מרדכי כ"ץ מורוויצער תנצב"ה. שהיה יושב ועוסק בתורה פה בקלוזי ערך ארבעה ועשרים שנה וזכותו יעמוד לנו ולכל ישראל א"ס".

„בש"ק י"ב אייר תק"ז נפטרה האשה חשובה הוקנה הרבנית מ' פייגלה

*) הר' אברהם קינקי שד"ר מחברון שעבר למסעיו דרך סלוצק בשנת תנ"ה, מצא מלא כף נחת בקהלה הנוכרת, ויכתוב זכרון בספר בהקדמת חבורו הגדול אבק סופרים שהדפיס באמסטרדם תס"ד (ברשי' קהלת משה אות א' № 112).

**) באשר העיד איש נאמן הר' הדרשן ר' יהודה ליב פוחאוויושער מפינסק, בהקדמה לספרו קנה חכמה (פ"פ דמרד תמ"א—מ"ב fol. ראה גם ברשי' קהלת משה אות ד' דרך חכמה № 2442) בסיוורו, מהנס הגדול הנעשה לי שנת ת"ך כאשר נלכדה במרמה העיר ביחאז במדינת רייסן, ליל א' כ"ט כסליו ונהרגו קרוב לג' מאות נפש מאחינו.

בת הרב מו"ה בצלאל אלמנת המנוח המפורסם ר' יהודא ליב כמ' אורי נכד הגאון מו"ה עקיבא אב"ד דק"ק פ"פ דמיין, ומנוחתה בחדר הגאונים אצל בעלה... לצד שמאל שלו דהיינו לצד הקבר של המנוח הרב ר' מרדכי כ"ץ מורוויצער ולהיות ידוע ולזכרון שעפ"י רצונה של האשה חשובה הנ"ל... וגם לפני מותה נתרצית כשירצו איזה אנשים להשתמש על קברי הגאונים... אזי יהיו רשאים לילך על קברה... ויהי' דריסת הרגל הנ"ל לצד שמאל של האשה הנ"ל סמוך לכותל החדר לצד קבר המנוח הרב מ' מרדכי כ"ץ מורוויצער".

להרב מרדכי כ"ץ מורוויצער הנ"ל בן אחד ושתי בנות :

"הישיש מו"ה מאיר בהרב מו"ה מרדכי כ"ץ מורוויצער", (נפטר א"ח דסוכות תקי"ז).

"האשה חשובה הינדא בת הרב ר' מרדכי כ"ץ אשת ר' ברוך סג"ל" (נפטרה ג' אייר תצ"ח).

"האשה זקנה ניסי' בה הרב מו"ה מרדכי כ"ץ מורוויצער", (נפטרה יום א' ו' ניסן תק"ו).

כלתו של הר' מרדכי היתה :

"האשה שרה בת מו"ה אריה ליב מאמסטיבאווי אשת ר' מאיר כה"מ מרדכי כ"ץ מורוויצער", (נפטרה ה' אלול תצ"מ).

להר' מאיר הנ"ל שתי בנות :

"האשה רבקה בת ר' מאיר כ"ץ מורוויצער", (נפטרה יום ד' ה' אדר תפ"ו)
"היולדת חאסי' בת מו"ה מאיר כ"ץ מורוויצער", (נפטרה יום א' ט"ו ניסן תקי"ח).

להר' ברוך חתן הר' מרדכי כ"ץ מורוויצער הנ"ל שתי בנות :

"האשה רעכע בת מו"ה ברוך סג"ל מורוויצער אשת ה"ה הראש מו"ה משה כמ' שמשון סופר" (נפטרה יום ה' ו' אדר תק"י).
"האשה חשובה מ' חנה בת מו"ה ברוך סג"ל מורוויצער אשת ה"ה הראש מ' אריה ליב חרב"ס, (נפטרה יום ד' מ' ניסן תקי"ד).

להר' אריה ליב חרב"ס (חתן ר' ברוך סג"ל) הנ"ל, בת :

"האשה רוזה בת מו"ה הראש מ' אריה ליב חרב"ס אשת מ' גרשון כמ' יעקב חר"י כ"ץ", (נפטרה כ' שבט תקי"ד).

הר' יעקב מורוויצער.

בנו הר' וואלף מורוויצער.

"האשה קריינה אשת ר' וואלף כ"ר יעקב מורוויצער", (נפטרה יום ג' ב' אדר תע"ב).

„האשה רוזה בת מו"ה ב' וואלף אשת ר' וואלף במ' יעקב מורוויצער" (נפמרה יום ו' ג' אב תפ"ב).

„הר' מאיר בה' הירש כ"ץ" (נפמט עש"ק כ' סיון תקי"ט).

הוא הר' מאיר כ"ץ מורוויצער שנרב פרוכת של כסף, לברית מילה, ועליו כפות כהנים, לב"ה דסלוצק.

להר מאיר כ"ץ מורוויצער הנ"ל שתי בנים ושתי בנות:

הר' צבי הירש כ"ץ (חי עוד בשנת תקנ"ה).

„האשה גימיל בת ר' מאיר כ"ץ מורוויצער" (נפמרה כ"ט חשון תקנ"ג).

מרת דבורה שנפמרה בשנת תקס"ג ועל מצבתה חרותים מורים האלה:

פה נטמנה

האשה חשובה כשרה מגזע תמים

ה"ה הישישה מרת דבורה בת מ' מאיר

כ"ץ מורוויצער נפמרה יום ב' י"א כסליו

שנת תקס"ג לפ"ק

הנצב"ה

מרת דבורה הנזכרת היתה אשת הר' מרדכי בר יצחק אייזיק שנפמט

בשנת תקע"ט ועל מצבתו חרות:

פ"ג

מר ורב צוחה

רד והורר לעפר שחה

רד גבר תמים למנוחה

כן אותנו עזב לאנחה

ישר הלך ורב ברכה

ה"ה הרבני מו"ה מרדכי

במ' יצחק נפמט יום ה'

כ"א אדר תקע"ט לפ"ק

הנצב"ה

להר' מרדכי בר יצחק אייזיק הנ"ל, בן:

הר' זאב מורוויצער נפמט י"ח אדר שני תקצ"ו ונקבר בלובץ.

(כידו אחד מבניו נמצא עוד פסק דין שיצא מבית דין צדק דסלוצק.

שנכתב ר"ח מנחם אב שנת תקנ"ה על דבר המענות והתביעות שהיו להר' זאב

וואלף עם אחי אמו מרת דבורה ע"ד עזובן אביהם הר' מאיר ז"ל, ונזכרים בפס"ד

הזה יורשי העזובן: „האשה דבורה בת המנוח התורני הראש מו"ה מאיר במ'

צבי הירש כ"ץ. אחיה: א) המנוח מו"ה מרדכי בר מאיר כ"ץ. בניו של ר'

מרדכי הם: הר' יצחק אייזיק, הר' דוב בער והר' ברוך. ב) מו"ה צבי הירש

בר מאיר כ"ץ).

אשהו של ר' זאב וואלף בנו של מרת דבורה הנזכרת היתה מרת ראשי'
מורוויצערין בת ר' יחיאל מיכל שנפטרה בשנת תר"ח ועל מצבתה חרותים
שורים האלה :

ראשי' גזע כשרה יבכו
בת ישרים נאספה בכו
רב יגון ותמורים
מיכל סים דמע מוגרים
בעלת שיבה וכשרה
ישרה מגזע מאושרה
נאספה ביום עברה
בצרוח החיים צרורה
ה"ה מ' ראשי' במ' יחיאל מיכל מתה
יום לקוי מאורות כ"ו אדר בתור אבל
תנצב"ה

אביה של מרת ראשי' הנזכרת הוא הר' יחיאל מיכל שנפטר בשנת תקנ"ט
כאשר תעיד מצבתו :

פה נטמן

הרבני הראש מו"ה יחיאל מיכל כמו"ה מרדכי
ר"י ר"א נפטר יום ו' עש"ק ב' דחומ"ס שנת
תקנ"ט לפ"ק
תנצב"ה.

אמה של מרת ראשי' הנ"ל היא מרת יענטה שנפטרה בשנת תקע"ג כמו
שכתוב על מצבתה :

הוי

על אשה חשובה כשרה
ה"ה הישישה מרת יענטה
בת מו"ה י' איזיק נפטרה
יום א' ב' אייר שנת תקע"ג
תנצב"ה .

אחיה של מרת ראשי' הנ"ל הוא הר' שמואל (אשר בסלוצק „מפליגים
מאד מתורתו יראהו ועבודתו“) שפקד בצוואתו לקצר בשבחיו על מצבתו , וע"ב
כתובים על קברו המאמרים האלה :

פה נטמן שמואל במורה"ר יחיאל מיכל
נפטר יום א' י"ג תמוז תקפ"ז לפ"ק
תנצב"ה .

להר' זאב וואלף מורוויצער ב"ר מרדכי הנ"ל שני בנים וארבעה בנות :
 א) הר' אליהו לאהנבורג ז"ל בסלוצק (*), (נולד בשנת תקע"ה ונפטר
 יום א' ט"ז אדר ראשון שנת תרמ"ט).
 ב) הר' מרדכי לאהנבורג בניעשוויז.
 ג) מרת אסתר אשת ר' יחיאל מיכל ראשעם (**).
 ד) מרת פרומה (***) אשת הר' הנכיר מו"ה משלם פיוויל פרידלאנד
 ז"ל. היא אם הבנים פרידלאנד.
 ה) דבורה יענטה (שנפטרה כהוראדנא אשת ר' ברוך נחם; ברודא ב"ר
 ואלף לעפלער במינסק.
 ו) חנה רחל אשת ר' יעקב מרגלין בדווינסק (דענעבורג).

(*) על מצבתו כתובים טורים האלה :
 איש נכבד נשוא פנים שב לאדמרו
 לווהו לבית עולמו כל קהל עדהו
 יעוררו עליו כספד וקנים
 היה מעוז לדל משען לאביונים
 ויאמר חזק לכל כושל וחדל אונים
 כמספר ארבעה ושבעים ויהי חיים
 נח היה לבריות ונח לשמים
 זכרו הטוב לא יסוף מירעו
 אשר בדרכיו ילכו ועקבותיו ישמרו
 באורה חייהם אך חסד ואמת ינצרו
 נביר ונכבד מופלג וי"א מוהר"ר אלי' ב"ר זאב
 לאנבורג הנצב"ה.

(**) על מצבתו כתוב :
 יום צרה ותוכחה אשר
 חיים שבק לכל חי איש
 ישר פועל צדק ודובר
 אמת בעל תורה מימיו
 לא נטה מדרכי אבותיו
 בן טובים ממשפחה רמה
 שמואל יושבי עירו נידע למשגב
 הרבני הישיש היקר מ' יחיאל ביכל
 כמ' שמואל נפטר יום ה' כ' שבט
 שנת תרמ"ב לפ"ק
 תנצב"ה.

(***) הנבירה מרת פרומה נולדה בשנת תקס"ו, ובבואה לשנת השבעים נפטרה בשש
 ט"ב כאשר תעיד מצבתה :

פה בנל טמונה וספוגה
 נפש אשה חשובה והגונה
 אין לספר רובי מעשיה
 כי הצניעה לבת כדרכיה
 היא הנודעת בשמה הטוב
 מרת פרומא בת ר' זאב
 נפשה מתה מות ישרים
 כי השאירה בנים יקרים
 המה הגדולים אנשי השם
 האחים פרידלאנד בני האם
 נאספה אל עמה ביום ד' ח' מנ"א
 שנת תרל"ז לפ"ק
 תנצב"ה.

משפחת פרידלנד *

ראשי משפחת פרידלנד, הנקראים על שם מקום מגורי אבותיהם, העתיקו מושבם מעיר מולדתם פרידלאנד, לרגלי המלחמות התכופות בימים ההם, ויכונונו משכנם בעיר פראג בירת בעהמען, שהיתה מקום תורה עוד מימים קדמונים, וביותר מאז נתרבו בה הישיבות על ידי המרביץ תורה מהר"ל מפראג. בבית פרידלנד תושבי פראג היה תורה וגדולה במקום אחד, ואף כי עוד לא ארכו הימים מאז באו לגור שמה, נבחר אחד מבני המשפחה הזאת לעמוד בראש העדה ולהיות ראש מדינת פיהם.

הראש והקצין הוזה הוא: הר' נתן פרידלנד, ראש הקהל וראש מדינה דפיהם". (נפטר אחרי שנת תכ"ד, וקודם אלול תל"ח 1664—78). מחותנו של הרב בעל תוספות יום טוב. (ראה גם ברשי' קהלת טשה אות ח' חק יעקב דפוס ראשון עם סולת למנחה, דעסוי תנ"ו 4°).

אשתו של הר' נ"פ היתה הגבירה מרת ליפמ אשת הקצין מו' נתן פרידלנד ר"ה י"ץ". נפטרה בחדש אלול ת"ך. (ראה משפחות ק"ק פראג על פי מצבותיהן, פרעסבורג תרנ"ב. עמוד 284).

ואחרי מותה לקח לו לאשה את הגבירה מ' קילה בת האל' מו' חיים בומסלא ז"ל אשת האל' הקצין מו' נתן פרידלנד י"ץ". נפטרה כ"ד אייר תכ"ד. (שם עמוד 29).

להר' נתן פרידלנד שני בנים ושתי בנות:

א) הקצין כ"ה בצלאל בן הראש והק' מו' נתן פרידלנד ז"ל. נפטר בחדש ניסן תמ"ו.

מרת נעחלה אשת הקצין הר"ר בצלאל פרידלנד". נפטרה בחדש שבט תמ"ד, (הוא היה חתנו של הר' משה הלוי העליר בן הרב בעל תוספות יום טוב, כי בעמוד 97 מס' משפחות ק"ק פראג הנ"ל כתוב: נחלה בת הראש והק' האל' מו' משה העליר ר' ליפמן בעל תוי"ט ז"ל אשת הקצין הר"ר בצלאל פרידלנד".

ב) הקצין כ"ה חיים ב"ת בן הראש והק' האל' מו' נתן פרידלנד ז"ל ר"מ דמדינת פיהם" נפטר בחדש אדר א' תס"ו. הוא חותנו של ר' מנחם בן יעקב אשכנזי אב"ד של ק"ק אשכנזים בויניציא (רעווי כרך XX עמ' 279).

מרת חנה בת האל' כ"ה יודא ליב אשת הקצין כ"ה חיים פרידלנד י"ץ" נפטרה שבעות הנ"ה.

להר' חיים פרידלנד בן ובת:

(א) „בהר"ר נתן בהקצין כ"ה חיים פרידלנד ז"ל ב"ת", (בעל היובה), וצוה שלא לכתוב על מצבתו תיבת הקצין". נפטר פסח תע"ב.
(ב) פרומט בת הקצין כ"ה חיים פרידלנד י"ץ, אשת הרב מו' שמעון אב"ד דרוידיניץ". נפטרה אלול תס"ב. (ראה ברשי' אות ח' חק יעקב כולל שלחן ערוך או"ח הלכות פסח עם חי' ובי' מהר' יעקב רישר בעל שו"ת שבות יעקב שנפטר בש' תצ"ג, גיסו של הרב המאסף הראשון לספרים וכת"י במדינות אשכנז ר' דוד אופנהיים שנפטר בשנת תצ"ז. ונלוה אליו עם שער מיוחד ספר סולת למנחה והוא מהדורא בהרא לספרו מנחת יעקב שחבר על ס' תורת חמאה להרמ"א, פראג תמ"ט, ולחלק שני הנלוה אליו בשם תורת השלמים, עם הנהגות בשם שמן למנחה אשר חבר בנו הר' שמעון, חתן המפסר הראש והקצין כהר"ר חיים יצ"ו בן הראש והקצין האלוף המדומם מוהר"ר נתן פרידלנד זצ"ל". ובהם גם לקושים מס' תורת האשם שחבר הרב בעל תו"ט על ס' תורת חמאת הנ"ל על פי כת"י שנמצא בבית חמיו הר"ח פרידלנד בפראג, מחותנו של התו"ט. ובהקדמה לס' סולת למנחה כתב המחבר „ומגלגלין זכות ע"י זכאי בני... מהר"ר שמעון שי' שמצא באמתחת חמיו המפסר הקצין כהר"ר חיים פרידלנד יצ"ו איזה קונטרסין מספר תורת אשם... אשר חיבר הנאון בעל ת"ט, שהיה מחותנו של חמיו הקצין הנ"ל".

בנותיו של הר' נתן, ראש מדינה:

(א) „רחל בת הראש והקצין האל' מו' נתן פרידלנד ראש מדינה ז"ל" נפטרה בחדש אלול תל"ח.
(ב) „גיטלה בת הראש והקצין מו' נתן פרידלנד ז"ל אשת הראש והקצין האלוף מו' משה קוינש ז"ל". נפטרה בחדש שבט תנ"ח. (בעלה „הר' והק האל' מו' משה בן הר"ר יאקב קוינש אולמא ז"ל" נפטר כ"ד אדר שני תנ"א. שם עמוד 311).

להר' נתן בר חיים בן ושתי בנות:

(א) „כ"ה ליב בן הקצין כ"ה נתן פרידלנד ז"ל". נפטר תמוז תק"ג. (אשתו היתה מרת, אסתרל אשת כ"ה ליב פרידלנד". נפטרה אדר תק"ו. ובעמוד 57 „בת כ"ה וואָלף סג"ל ז"ל ברנדס").
(ב) „טרים בת האל' הקצין מו' נתן פרידלנד ז"ל". נפטרה אדר תקכ"ב. היא היתה אשת הר' יעקב איגנר ראש הקהל בפראג, (ראה עמוד 10 בס' הנ"ל): „טרים אשת הראש והקצין כ"ה יאקב איגנר ר"ה פ"פ י"ץ, בת האל' הקצין מו' נתן פרידלנד ז"ל נפטרה אדר תקכ"ב).
(ג) „הוקינה אסתרל בת כ"ה נתן פרידלנד ז"ל אשת הקצין כ"ה יאקב ז"ל", איגנר, נפטרה אדר ב' תקמ"ו (ראה שם עמוד 11). הר"י איגנר הנ"ל לקחה לו לאשה אחרי מות אחותה הנזכרת.

להר' ליב פרידלנד שתי בנות :

(א) „פרומט בת כ"ה ליב פרידלנד י"ץ נפטרה תמוז ת"ק". (ובעמוד 111 היא נזכרת במשפחת ווין, „פרומט אשה כ"ה אנשל בן הקצין כ"ה שמעון ב"ת י"ץ בן הרב הקצין מו' אנשל ווין רב"ד מו"ש פ"פ ז"ל, תמוז ת"ק. על דבר הרב אנשל ווינר ראה מה שכתב הר"ר ד. קויפמאנן בספרו האשכנזי על גולי ווינא עמוד 189).

(ב) „פרידל בת כ"ה ליב פרידלנד ז"ל אלמ' כ"ה טיאה ר"י רעדיש ז"ל" נפטרה טבת הקל"ה.

הר' בצלאל פרידלנד (נפטר קודם שנת ת"ץ).

„ריקל אשת כ"ה בצלאל פרידלנד ז"ל בת כ' הרש מיישלו ז"ל". נפטרה חשוון תצ"ב.

„הנער וואלף בכ"ה בצלאל פרידלנד ז"ל". נפטר מנחם ת"ץ. (שם עמוד 285).

הראש והקצין ר' מאיר פרידלנד מק"ק ציליץ.

נפטר קודם שנת תצ"ו, והניח אחריו בפראג בן ובת.

(א) „מטרדכי בן כ"ה מאיר פרידלנד זצ"ל מק"ק ציליץ". נפטר חשוון תק"ג.
(ב) „רבקה בת הראש והקצין כ"ה מאיר פרידלנד ז"ל מק"ק ציליץ", נפטרה ת"ב תצ"ו. (ובדף 305 „רבקה אשת הדיין המצוין ה"ה מו' ליפמן קדיש ז"ל". ת"ב תצ"ו).

להולדות משפחת פרידלנד בציליץ נוכל להוסיף וזכרון הקצין

ר' פנחס פרידלנד בציליץ, (שנפטר קודם שנת תס"ז).

ובנו האליף הקצין ר' ישראל איסרל פרידלנד מפרינקפורט, הנזכרים בסוף ספר משנת רבי אליעזר.

„ואפריון ותשואת חן לש"ב פארי והדרי ה"ה האליף המשביל הקצין הר"ר ישראל איסרל יצ"ו מפרינקפורט בן שאירי הקצין המפורסם אשר ביתו היתה פתוחה לרווחה ממש כביתו של אברהם אבינו, ה"ה המנוח בכור הר"ר פנחס זצ"ל פרידלנד מק"ק ציליץ אשר לא עזב חסרו מאתי בהולת כספו גם הכנים את עצמו נגד הארון בעל המדפים על כל סך מזשירי הדפים. ישלם ה' פעלו ותהא משכורתו שלמה מאת ה' אמן”.

הספר משנת דר"א נמצא פה בקהלת משה (אות מ') אך חסרים בו השער והסכמות הרבנים, לכן הנני לרשום בזה את כל הדרוש ליריעת הספר ומחברו, והסכמותיו שהעתקתי מעקו' שלם הנמצא באוצר ספרי הכארון ר' דוד גינצבורג פה.

משנת רבי אליעזר... הרב.. אליעזר בן המנוח החבר ר יוסף יוזפא זלח"ה טרילינגר טילידי ק"ק נ"ש. דרושים... על כל התורה... והובא לבית הדפים ע"י

בן הרב המחבר... הר"ר יוזפא יצ"ו מלייפניק... [כמדינות מערהרין. עם חרוזים בראש הספר והתנצלות בסופו מהמ"ל, שהיה אב"ד בכמה קהלות קדושות בישראל ובסוף ימיו נתן דעתו לילך לא"ץ קדושה, אך מן השמים נתעכב כי בנואו ק"ק ווילנא והי' שם איזה ימים". חלה (ונפטר קידם שנת תנ"ב) ושמה טנוחתו כבוד. (וטרם מוזו צוה למסיר את חבורו ליד בנו למען יוציאו לאור הדפוס. המחבר בהקדמתו חתם שמו אליעזר כהר' יוסף טרילינגר ז"ל דמתקרי רבי לויזר נין מניקלשפורג). פִּינְקֵיט דאדרא (בבית הארון מיכל גאמשלך) בשנת משיח בן דוד בא ויגאל לפ"ק [תס"ז] ותשלם המלאכה ער"ח חשון ת"ס"ח 1707 4° [אותיות מרובעות] 142+ (2) דף. [הסב' הר' א] דוד איפנהיים חופ"ק פראג ומצ"פ בק"ק נ"ש והמדינה. (ב) שאול זצ"ל שהיה אב"ד ור"מ דקראקא והגליל. (ג) גבריאל מקראקא אבד"ק נ"ש והמדינה חשון תס"ז. (ד) שמעי' בר אברהם יששכר בער חופ"ק ברלין ומדינת מרק, סיון תס"ו. (ה) משה יהודא הכהן זצ"ל שהיה אבד"ק אשכנזים באש"ד, מנחם תס"ו. (ו) אפרים רעדש אב"ד ור"מ דק"ק ליסא, סיון תס"ו, (ז) דוד ב"ר ישראל איסרל ז"ל מווין אב"ד ור"מ דק"ק מריבטש חתן (הר"ב שו"ת צמח צדק), אלול תס"א. (ח) אברהם מקראקא זצ"ל שהיה אב"ד ור"מ בלייפניק, ה' סיון תנ"ב. (ט) הילל בהר' יהושע זצ"ל איש בית לוי מינץ אב"ד ור"מ דק"ק לייפניק, תמוז תס"א. חתן (תר' אברהם ז"ל שהיה אבד"ק לייפניק). (י) אור שרגא ויבש זצ"ל בר אליעזר ז"ל מבית חלפן שהיה אב"ד ור"מ בק"ק ברודא, ניסן תס"א (ראה ברש"י קהלת משה אות ד' № 2571 שו"ת דת אש). (יא) מנחם מענדל בר אברהם אנשיל אב"ד ור"מ דק"ק צילץ, י"ב אלול תנ"ב. (יב) אברהם נפתלי בר משה שפיץ סג"ל רעבץ אב"ד ור"מ בוורמיוזא. מנחם תכ"א. (יג) יהודא ארי' ליב אב"ד דק"ק קרעמזור וכעת חונה פה קאליש, תנ"ו. (יד) יהודה ליב בר שלמה אבד"ק גירדיץ, תמוז תס"ו. (טו) סעדוי' ישעי' כהר' שאול זצ"ל לבית קאצינאיל-בוגן אבד"ק מעזריטש, תס"ו. חתן הרב נפתלי כ"ץ (חתום בפפד"א, ביומא דשוקא). (טז) אלי' שפירא דרשן בפ"א: ומצ"פ ק"ק מיקמין והגליל, אלול תס"א (וחתומים בית דינו הגדול מורה שוה דפראג: אשר אנשיל בהקצין ר' מיכל ווינר ז"ל (הוא הראש ב"ד ה' אנשיל מווין הנזכר למעלה, שבנו הר' שמעון היה חתנו של הר' ליב פרידלנר). מכתיה ליברמן בר אשר לעמל ז"ל. יצחק בר שלמה זלמן סג"ל "ש"ה מצלמא שאובין ומפראג"). (יז) אהרן בר משה מלבוך אבד"ק וועשטהובין והמדינה ובמדינות הגמונים והסביבות, כסלו תס"ו. (יח) יעקב כ"ץ בר בנימן מפ"אג אבד"ק קובלענץ, אדר תס"ו. (יט) יהודה ליב אופנהיים אבד"ק באסקוויץ, תס"ד].

זכרון בני משפחת פרידלנר משנת ת"ק והלאה, הננו מוצאים כפעם בפעם בספרים שינים בין שמות החתומים וכדומה.

ובמאה זו שאנו חיים בסופו יצאי גם מחברים וסופרים ממשפחת פרידלנר. כאשר נראה ברשימות הספרים.

התורה מחזרת אחרי אכסניא שלה, ואחבת הספרים קנתה לה משפט

אורח במשפחה הזאת כדור דור. מהכתב יד תורת האשם הנמצא ב"אמתחת"
"המספר הקצין כהר"ר חיים פרידלנד" עוד קודם שנת ה'תנ"ו (1686) כבר זכרנו,
ופה נביא זכרון שני ספרים הנשארים לפליטה מאוצרות הספרים של בני
המשפחה הזאת, ונמצאים כעת באספת-פרידלנד פה במוזיאום.

„הק' אלי' כהנא פרידלנד“.

חרום בשער ספר שבילי אמונה דפוס אמשטרדם שפ"ז 4° (זכרו יבוא
ברשי' אות ש').

אשר אנשיל פרידלנד

בראש שו"ת רשמי שאלה דפוס ווארשא תקצ"א, fol. כתובים אלה הטורים :

„מתנה נתונה ליום חתימתו שמחת לבו“
„איש עולה לנגדיכם בחור מעם“
„שכמו הטח לסגול תורת אבינועם“
„רובי ציף נופת תושיה מעם“

„ה"ה ידידי וחביבי הב' החתן המופ' י"א“
כ"ה אשר אנשיל פרידלנד אשר

חלק נהן לשמונה שנים אשר היה פה, אך
טוב עשה ולא נשמע עליו שום שמץ ח"ו
לכן כל מכיריו יכבדוהו וגם אנכי לא
אחשה מההכבד להיות ממידעיו
ואנשי בריתו הק' נפתלי קארניק בן הרב

המחבר הלזה.

שאלות ותשובות רשמי שאלה מהרב ישראל משה אבד"ק קארניק
שנהקבל שם בקץ תקמ"א. בן הרב אריה ליב ז"ל חזן ר' עזריאלס ז"ל ראב"ד
מליסא שהיה מצד אביו נין ונכד להר"י חיות בע"ס זרע יצחק על משניות
ראה באות ז' ומצד אמו היה דודו של הר' אלחנן בע"ס סדרי טהרה. (ונמצאו
השובות חי' ודרושים ממנו בשלש חלקי הספר הנקראים בשם רשמי שאלה
אשל השרים ואשל הרשים וננו המחבר הוא מצד אביו אמו ממשפחת הר"ב
גור הקדש מגלוגא רבתי ומצד אם אמו הוא נכד להרב שלמה זלמן ראש בד"צ
מליסא אשר כתב וחבר כ"ד ספרים, בכרך אחד, מחצירן על פי התורה ופי
על הוהר ומחצירן על אגדתא וכולם נשרפו בשרפת ליסא הראשונה שנת תקכ"ו).
הספר הובא לדפוס על ידי המחבר וחתנו החתום בכתב ידו בשער הס'
„הק' בנימין זאב וואלף במהר"ר ר' יוחנן ז"ל מראגונע“. כנראה מהסכמת הר'
יהודה ליב מרגליות אבד"ק פ"פ דארר הכתובה בעצם יד הרב המסכים ונמצאת
דבוקה בראש הספר (מלבד הסכמת הר' עקיבא איגר משנת תק"ע שהיה אז
אבד"ק מארקיש פרידלאנד, ועוד ג' הסכמות בראשו ואחת בסופו ראה באות ר').

משפחת פרידלאנד בכלוצק.

הר' אברהם מסלוצק.

בנו הר' זאב וואלף נפטר בשנת הקצ"א,
ועל מצבתו כתוב:

זאת אוכרה בכי והוגה ואכל ארימה
פתאים במגפה נאסף איש בר הלכב מעודו
הלך בישרו. בהיו חנן בעד יצורי חומר
נקות חטא עם קרוצי חומר,
הר' המופלג מו"ה זאב וואלף במ' אברהם נפטר כ"ב סיון שנת הקצ"א לפ"ק
הנצב"ה.

אשת הרנ"ו היתה מ' עליא שנפטרה בשנת הקצ"ט.
ועל מצ"ק כתוב:

בכי ואנחה ומספר
עלי אשה באה לגבורות
בת ישרים מנשים יקרות
ישע יה יאתה לצרור נפשה בצרור החיים
כפה פרשה לעני וידיה לאביון
ה"ה מ' עליא בת מ' ישעי' נפטרה יום ש"ק. ואו אייר תקצ"ט לפ"ק, הנצב"ה.

ועל מצבת אביה כתוב:

הוי! על איש חשוב ירא אלקים
ה"ה הישיש מו"ה ישעי' במ' שמואל זנוויל
נפטר ז"ך מרחשון שנת תקע"ג לפ"ק, הנצב"ה.
להר' זאב וואלף הנ"ל
שלשה בנים:

(א) הר' אפרים שנפטר בבאברויסק.

(ב) הר' משה שנפטר בשנת תר"ד ,
ועל מצ"ק כהוב:

וימה משה עבר ה'
בן ישר וכשר
הוי! רב יגון ואנחה
זאב מות מרפו לאיש ירא ה'
ה"ה מו"ה משה במ' זאב נפטר יום א' ר"ח סיון תר"ד לפ"ק.
תנצב"ה .

(ג) הר' שמואל זנוויל * שנפטר בשנת תרט"ו .
ועל מצ"ק כהוב :

הוי ! על
זקן ושבע ימים
נגוע איש המים
ויאסף מלא ימים
וירב דמע עניים
יגון ואנחה לבנים
למות גבר בישישים
בן ישר נדיב לב כי הומת
זאב ערבות מות המר הצמית
עלי מות מ' ש' זנוויל במ' זאב
נפטר יום אחרון של פסח לפרט מקים מעפרא דל (תרט"ו) .
תנצב"ה .

אשתו של הר"ש זנוויל היא מרת איטקה שנפטרה בירושלים בשנת תרכ"ב
ועל מצ"ק כהוב :

פ"נ האשה הצנועה הכשירה
מ' איטקה בת מו"ה משה זצ"ל מהלוסק
נלב"ע יום ב' ד' סיון שנת הרכ"ב לפ"ק, תנצב"ה.
להר' שמואל זנוויל הנ"ל ארבעה בנים ובת אחת :

* מהר' הנכיר ר"ש זנוויל הנ"ל נשאר לזכרון בקובץ ספר הזכרונות לבית פרידלאנד
תעודת—המסחר (גילדע) מדרגה השלישית, מיום 10 ע"ב' 1825 (עד שנת 1837 ומשם והלאה
מדרגה ראשונה), והתעודה הזאת היא מהראשונות שניתנו לסוחרים—עברים תושבי ארצנו
על פי פקודת הקיסר אלכסנדר הראשון מיום 14 נאוועמ' 1824 (ראה ברשי' קהלת משה
אות פ' פקודת הרוממות לתשלום משפט אחות הסוחרים נעתק מלשון רוסיא על ידו יצחק
אייזיק בר' משה שטיין ממינסק. ווילנא תקפ"ה 1825 4°).

(א) הר' משה שנפטר בסלוצק בשנת תקצ"ה
ועל מצ"ק כחוב :

וימי משה עובד ה' ותורתו
בן אדם כשר וישר
זרע ישרים וחמימים
נגהם יוסיפו ככבים
ונשאו קינה ואבל
ומספד מר ותמדורים
יום בא השמש בצהרים
לגבר שלו ככה

ה"ה מו' משה במ"ש זנוויל
נפטר יום ב' יו"ד שבט הקצ"ה לפ"ק, תנצב"ה.

(ב) הר' משולם פיוויל פרידלאנד. נולד בסלוצק בשנת תקס"ד, והעתיק
מושבו לעיר באברויסק בשנת תק"ץ, ולרגלי עסקיו בא לגור בשנת תר"ו בעיר
דווינסק (דינאבורג, לפנים).

בשנת תרי"ב נסע הקיסר ניקולאי הראשון נ"ע דרך עיר האמליע (פלך
מאהליב) ויבחרו ראשי עדת ישראל תושבי מינסק ומאהליב, אנשים מנכבדי
היהודים בגלילות האלה, לבא לפני הקיסר האדיר ולהגיש ברכתם ודבר
בקשתם בשם כל עדהם. (ראה גם בהכרם עמוד 182).

ויבחרו נכבדי פלך מינסק גם בהרמ"פ פרידלאנד להיות נלוה אל
הנבחרים אנשי השם ה"ה: הר' שמריהו לוריא ממאהליב, והר' ניסן קאצינעלנסאהן
מבאברויסק. והר' יצחק זעלקין מאנאסטירצינער, והר' ליפא זעלצער מוויטעבסק,
והר' יעקב בריט קאוונער מווילנא. (ראה בנוספות עמוד 58 גם בס' הולדות
יעקב בארוט ווילנא הרמ"ג עמוד 16, ומכתב מהר"ל זעלצער הנ"ל להריב"ל
בספר הזכרונות ווארשא תרל"ז עמוד 97).

הרמ"פ פרידלאנד קבל עליו את המלאכות הנכבדה והכבדה הזאת. אם כי
היה כבר ידוע חולי, ובשנה הבאה עוד גברה עליו מחלתו עד כי מצא נחויץ
לסדר עניני צוואתו אשר פקד בה את בניו אחריו לכלי סוד מדרכיו.

ונפטר בשם טוב ביום ב' כסליו שנת הרמ"ו ונקבר בטבחאר הקברים בעיר
דווינסק.

ועל מצבתו כתובים המורים האלה:

ציון

לנפש החיים

איש

תנ"י נדיב לב מו"פ

מזו"ה משולם כמו"ה

שמואל זאוויל נאסף

אל עמו שני ימים לחודש
כסליו כשרון מעשיו
לחסדיו העירו עליו
לנועמיו בארץ החיים
לתהי' נפשו צב"צ החיים
לינוח ע"מ ב"ש בשנת
הרמ"ו לפ"ק

(ג) הר' נח פרידלאנד שנפטר בשנת תרל"ז בביאלאסטאק.
ועל מצבתו כתוב:

פ"ג

הרבני איש ירא פ' יסר מרע
מו"ה נוח במו"ה שמואל זנוויל פרידלאנד ז"ל
ביום ג' ט' לחודש טבת
תרל"ז לפ"ק.

(ד) הר' אברהם פרידלאנד שנפטר בגריווא מעה"נ דווינסק. בשנת תרנ"ד
ועל מצבתו כתוב:

פ"ד

איש הישר מוה"ר אברהם ב"ר שמואל זנוויל פרידלאנד.
נאסף אל עמיו שבעה ימים לחודש שבט
בשנת תרנ"ד לפ"ק. הנצב"ה.

(ה) ה"ג מרת לאה ז"ל, אשת הר' שמואל ב"ר אביגדור מסלוצק ז"ל,
שנפטרה בירושלים בשנת תרלא. (ראה ביתרון דעת עמוד 14, צוואת ה"ג מרת
לאה").

בנה של ה' לאה הנזכרת הוא הר' יוסף מרדכי פיינשמיין מהלוסק, אשר
אסף והעתיק המצבות של משפחת פרידלאנד ומירוויץ, מקברות ופנקסי העיר
סלוצק, וכדי שלא לקפח שכר מרחתו יבאו פה איזה ענינים מטבתיו (*).

(*) ב"ה יום ה' כ' מנ"א תרנ"ו הלוסק.

כבוד ש"ב הר' מו"ה טשה אריה ליב פרידלאנד נז"ל.

סכתו מיום י"ג חז"ז הגיעני אתמול, והנני למלאות את חפצו באשר כי שולח אני
בזה העתקית משני המצבות שדרש. ואשר הם נעתקו מגוף המצבות העוסרים בבח"ק דפה.
הנה מחנוסת של מצבת דו"ז מ' אסתר (אחות אמ"ז אטקא) נראה ג"כ שאביהם ר' משה ב"ר
יהודא הי' איש גדול כמו שכנוהו „כשם הרב“. הנוסח הזה יסר בנה הנאון מו"ה מרדכי ז"ל
בעהמ"ח ספר „דברי מרדכי“. האיש משה הזה אולי הוא האיש משה ב"ר יהודא הנמצא ברשימה
קהלת משה¹) אף כי ההשערה תזאת היא השערה גדולה מאוד וקרובה אל צד האמת עכ"ז
(¹) כאת א' 78 № אבן שהם. לונדן תקל"ב.

- ל הר' משולם פייזיל פרידלאנד ז"ל ארבעה בנים ושתי בנות:
 (א) הרה"ג המפורסם ר' מאיר פרידלאנד בפטרבורג.
 מאשתו מרת שפרה בת הר' יואל פרוטקין נולדו לו שלשה בנים
 וארבעה בנות:
 (א) הר' משה מרדכי חתן הר' יודיה ליפמאן ז"ל עליאשבערנ מאיוועניץ
 (הנוכר בס' קריה נאמנה עמוד 304).
 (ב) זאב וואלף חתן הר' נח פינס מראוניאי.
 (ג) שאול ז"ל.
 (ד) חיי ראשע אשת אחי אביה הר' מרדכי ז"ל, הנוכר בסמוך.
 (ה) פייגל אשת הר' מאיר נאטאנזאהן מלעמבערג.
 (ו) עליא אשת הר' שמואל האראוויטץ מלעמבערג.
 (ז) רייזל אשת הרב משה הילדעסהיימער בן הרה"ג ר"ע מברלין.

לבי נוקפי דבר. הן אם הוא באמת דרשן גדול ויותר מזה סתור ספר איך לא נודע בשערי
 עירו לכהפ"ח.

(ב) מכתבו סן כ"ה תמוז הגיעני, והנני להשיבו בהנוגע לסדר היחוס של אמ"י הצדקת
 מ' איטקא ז"ל. כבר כתבתי לבי בשנות תרמ"ו — תרמ"ז אשר יגעתי או בחקירה ודרישה
 כן בעירי וכן בסלוצק ובביקור הפנקסים הנוגעים לענין הזה. ודמיתי אפשר יעלה
 בידו דבר ברור לעמוד על מקור המחצתה לכהפ"ח לדעת את משפחת בית אביה הרב ר'
 משה ב"ר יהודא ז"ל שכפי הנראה הו' איש גדול כפי החרות על מצבת בתו מפה דו"ז
 מ" אסתר (אהותה של אמ"י הנ"ל), בת הרב ר' משה" שכן צונו בניה ז"ל לחרות שם הכבוד
 הרב יען כי אוטרים אמור שהי' רב במינסק וגם כפה הו' נקרא בשם "הרב דמינסק"
 מצאתי שמו מפורש בפנקס ח"ק לומדי ש"ס דפה בחלוקת השטין והוא רשום שם משנת תק"ט—
 תקס"ו וכנראה שנפטר בשנה תקס"ו, כי משם ואילך לא נזכר שמו, מקום מנוחתו הוא בכה"ק
 הישן מפה שאין כל זכר ושם להמציבות העתיקות, לא מצאתי או מהחיים בעירו שהי' זוכרים
 ומכירים אותו לכד איזה אחת וישישה וקנה ככת צ"ה שנה אשר חקרתיו אצלה והגידה לי שהכירה
 אותו בילדותה וזכרת שכתה פעמים בא הכיתה מנטיעותיו למסחר, כי גם הו' סותר מנכבדי
 ארץ, וכן הגידה שכתה פעמים שמעה מכתו דו"ז אסתר שאביה הי' "רב".

(ג) ע"ד הפצו לדעת סדר היחוס של האיש המצוין ר' ליבלי משה יודקעס ומקור
 משפחתו, הנה עוד בשנת תרמ"ו בהיותי בסלוצק במלאכות כ' החלתי או לחקור על צור
 מחצתו שם. יען כפי הנודע לי מפי שאירינו ר' זאב פ"ב מפה אשר מקור משפחת אביו
 קנו ז"ל הג"ל נודע בסלוצק, ואביו הר"ד מרדכי ספון בין קברותיה, וכן חקרתו ודרשתי מאנשי
 בני משפחתו וזכ"ב וזקני העיר שבפה אבל גם כזה קשה להציל דברים ברורים הנוגעים
 להשתלשלות חולדותם למשפחותם, את הנעלה ר' ליב פרידבורג הגל ידעו והכירו בש"ט כן
 בפה וכן בסלוצק ומה לנו עוד יותר מכל מה שכתוב הדר עליו בספר "דברי מרדכי" מכנו
 הגאון המחבר בהספדו ובחקירתו, אבל למצוא סדר יחוסו לא עלתה בידו או זולת אמרים
 הקצרים והמעטים שמצאנו רשום בפנקס קטן בין כתבי בנו הרב הנגיד מו"ה משה פ"ב ז"ל
 בזה"ל "אביו ר' ליב ב"ר מרדכי, ול"ר מרדכי הי' שלשה אחים ושתי אחיות א. שכנא.
 ב. נחמן. ג. אליעזר, והאחיות א. יוסול. ב. ריבא. ולקחה ר' ישעי' מסלאנים וילדו בנים
 ובנות, אחת אטקא ולה בן שכנא מסלאנים, ואחת ראשקא ולה בן שמרי' שכנא מטיור, אביו
 של ר' מרדכי הי' דוד ליב שערושוער אחות דוד ליב ריבא שהיתה אשת ר' מאנוש מאנושעוויץ
 מסלוצק ולהם בת זיסלא אשת הגביר ר' יונה מסלוצק" זהו מה שמ"ב בספר אבל ר' זאב פ"ב
 הגל מוסיף כזה דברים בע"פ שפ"ב פ"ב אביו, היינו לר' מרדכי הגל, הי' לו עוד אח "הרב ר'

- (ב) תרה"ג המפורסם ר' משה אריה ליב פרידלאנד מאסף הספרים בפ"ב. מאשהו הג' מ' חנה קיילא ז"ל (הנוכרת למעלה עמוד 28) נולדו לו שני בנים וארבעה בנות:
- (א) הר' יוסף משולם. אשתו מ' פרידיריקי בת דודו הרב ר' מרדכי פרידלאנד, הנוכר בסמוך.
- (ב) הר' יעקב זנוויל. אשתו גיטל בת הר' אידל לוויא טפינסק. (ממשפחת לוריא הנוכרת למעלה עמוד 212).
- (ג) עליא ז"ל שהיתה אשת הר' יוסף וקהיים בר אברהם וקהיים מוילנא (הנוכרים למעלה עמוד 27).

מיכל" מנעשוויו שעוד כעת נמצא שם בית הוסה שלו הנקרא על שמו והוא הי' איש גדול מאד וכסופר עליו שהוא הי' מדמסעיים כסיוע שיש בה ממש להגאון המפורסם מהר"ח כוואלאוין ז"ל לימד את ישיבת וואלאוין ולהעמידה על תלה. ופטירת ר' מיכל הזה הי' במינסק. ול"ר מרדכי הגל הי' לו עוד בן דרב ר' דוד ליפא (אחי הר' ר"ל פ"ב) אשר בימיו מנהו המנהלים והגדולים שבסלוצק להשגיח על כל השוחטים ובודקים שמש, אבל הוא ברח משם בעצמא ונעלם מכל יושבי העיר ולא ידעו מקומו עד שלבסוף נתגלה כי ברח אל מקום אדי אביו ר' מיכל מינסקה ואצלו ישב לעסוק בתו"מ עד יום מותו ונקבר שם. כ"ז סיפר לי ר' זאב שעמע מצד אביו ז"ל. והו מה שנודעתי מעט מידומו של ר"ל פ"ב מצד אביו ויותר אין בידי להשיג כי אין לי ממי לדרוש עוד אדותו לא בפה ולא בסלוצק. וכבר ספד תמו כל הזקנים שהיו כדורו. גם בהפנקסים שבסלוצק בדקתי אז הרבה אבל לא מצאתי מאומה שידובר כם. — אבל יחוסו של ר"ל פ"ב הגל מצד אמו מצאתי כעת מפורש בספר „תולדת אנשי שם" שחיבר כו"ה דוד טעביל האפרתי ונדפס בווארשא בי"נת הרל"ה ובו מנואר שהגכיר הנאדר הנווע לשם ולתפארת ביטוי מוהר"ר זימל עפשטיין מווארשא והר"ל פ"ב היו בני שתי אחיות והוא מיחסם להגאון מוהר"ר זכרי' מענדיל בעהמ"חם באר הטוב. שם צד 33 בחלק הנקרא „ארזי אל" בהערה אות מ"א „גם הי' אא"צ הגרז"מ בעל הבאה"ט הגל זקנו של הרב המפורסם מו"ה ליפמאן שהי' אבי אמו של תרה"ג דמפורסם בהורה וגדולה וי"ש במק"א מו"ה שמעון זימל הלוי עפשטיין ואביו אמו של הרב המפורסם בתו"י מור"ר ארי' ליב פרידבערג אביו של הגאון המפורסם כו"ה מרדכי ז"ל אבד"ק מאלאסטאווקא מח"ס שו"ת דברי מרדכי".

עתה דבר אחר יש לי לרציע לפני כבודו. אחרי שאבי ז"ל נוכר כמה פעמים בספרו ד"ק מדראווי להרועיק מקור הולדתו בספר הזה אמרתי להראותו את המעט מה שנודעתי מסדר יחוסו של אבי זקני הרב ר' אביגדור שיהם משפתחו תלוי באילן גדול כי הוא מיוצאי חלצו על הגאון החריף כו"ה „ר' אביגדור רוזינאיר" כפי אשר נמצאתי כעת בהקדמת הספר „תוספת שבת" שהו"ל בן הרב ר' מאיר אייוק ביארסקי בשנת תרמ"ו בווארשא והנני להעתיק בזה הדברים ככתבם וכלשונם, בהזכירי שם את הרב הגדול בתו"י כימיו לא מש מאוהל התירה מו"ה חיים קאמינקער שבואר הולך בלשון הוה שהיו לו שני אחים. א. הרב המופלג בתו"י מו"ה אביגדור ז"ל. ב. הרב המאוה"ג ר' אלכסנדר מ"ץ דק"ק קודול, בני תרה"ג בתו"י הראש הנגיד והקצין מו"ה שמואל קאמינקער בהרב המאוה"ג מו"ה יצחק אייוק שהי' רב ומנהל בכמה קהלות. אחיו של הרב הגאון הגדול מאור הגולה המפורסם בדור עטרת תפארת ישראל מו"ה שמואל זצ"ל אב"ד האחרון דק"ק ווילנא שנתקבל לאב"ד בהיותו בן ח"י שנה בימו הגר"א ז"ל. בני הרב הגאון הגדול מאור הגולה החריף הגדול המקיבל מו"ה אביגדור ז"ל שהי' נקרא בפ"ב ר' אביגדור הריף" שהי' אב"ד ור"מ ד"ק פרושענע ורוזינואי וואלקאוויסק עב"ל. וכמדומה של ר' אביגדור ב"ר שמואל קאמינקער הגל"ה היו לו בן ר' מנחם נחום הוא אבי א"ז נמצא שא"ז הרב ר' אביגדור הי' דור ששי להגאון ר' אביגדור רוזינאיער. ולא"ז

ד) דבורה שהיתה אשת הר' משה וויינשטיין ז"ל מאדעסא.

ה) גיטה אשת הר' מארימץ מושקאט בערלין (נכדו של הר' ישעיה מושקאט שהיה אב"ד בפראגא הסמוכה לווארשא. בעל המחבר ספרים שונים הנזכרים בקהלת משה).

ו) אננא אשת הר' דוד סאקער בן הר' נתן נטע סאקער (שהיה גיסו של הר' יהודא בן ציון בערקאוויץ סאקער'ס מווילנא בעל המחבר ספרים נכבדים על התרגומים, הנזכרים בקהלת משה, ובהם ספר לחם ושמלה על תרגום נביאים וכתובים הנמצא בכתב ידו פה במוזעאום האויאטי).

ז) הר' יחיאל מיכל חתן הר' נחום מינץ.
בנו הר' פיוויל, הוא חתן הר"מ קראלל בווארשא.

ח) הר' מרדכי פרידלאנד ז"ל. שנפטר בשנת תרל"ד בפטרבורג.

מאשתו הג' מרת חיי ראשע בת אחיו הר' מאיר הנ"ל נולדה לו בתו מרת פרידעריקי פרידלאנד אשת הר"י הנ"ל.

הנ"ל היו לו ארבעה בנים ובת אחת. א. אב"מ המו"פ כ"ז מו" שמואל הנפטר בעה"ק ירושלים. ב. המו"פ מו"ה יצחק אייזיק ומת בחיי אביו. ג. המו"פ מו"ה ברוך. ד. הר"ר זאף וואלף. ה. בתו מרת רבקה היתה נשואה למוהר"ר ברוך ב"ר ירוחם עבין בסלוצק את כל אלה מצאתי להודיע ל"כ מה שידעתי מסדר ימינו של, בית אבא" לתת לדרברים הללו מקום בספר ד"ק.

ט) ב"ה יום ועש"ק בראשית תרנ"ז הלוסק.

העתקה ממכתבו של הר"ר מאיר היילפערין ¹) ממינסק ששלח לי כבודו הגיעני בהוש"ר. ואח"ז בש"ת הגיעני סתכס המלואים ספ"ב מן ב' דחוקמ"ס מכלי חותמו של כותב הטורים. ואשר כרגע הבינתי שהכותב הוא ר"ש ווינער הבובליוגראף — נדבר הר"ר מיכל. ופניתי עוד הפעם אל ר' זאב פרידבורג והרביתי לחקור ממנו אם יודע הוא ברוד ואם שמע מפי אביו ז"ל אשר ר' מיכל הוא אחי א"ז ר' מרדכי עד שהודה בעצמו והוצאתי מפיו מילין שהרכב הזה אינו זוכר לאמתו איך הגיד לו אביו מה הי' ר' מיכל עם ר' מרדכי אח! או קרוב גואל ומידע? רק זאת יודע הוא ברור הטוב אשר תמיד כשהביא המקרה לידי אביו להזכיר את ר' מיכל הי' סכנתו בתואר דוד — דער פעטער ר' מיכל — ומעתה יש לשער שר' מיכל לא אחי הי' לר' מרדכי רק גיסו — בעל אחיתו — כן ההשערה שר' מיכל הי' אחיו של ר' מרדכי מצד אמו היא נכונה מאוד וקרובה להיות אמת. איך שהוא נראה ברור שהוא הי' ר' מיכל המחבר, הוא ר' מיכל הרשום בנוסח שעל המצבה והוא ר' מיכל הנוגע למשפחת פרידבורג הכל איש אחר לכן מהראוי הוא להביא זכרו בספר ד"ק אבל לא בתור אח מאב של ר' מרדכי. רק בתור גיסו או אחיו מאמו.

... יוסף חיים פיינשטיין מהלוסק.

¹) הר"מ היילפערין ממינסק במכתבו אל המ"ל כתב כי מצא בבית"ק הישן דמינסק מקום קברו של ר' מיכל נישווענער ז"ל, הנו הקבר השלישי משמאל של קבר ר' שמואל בן הגאון ר' עקיבא איגר ז"ל, הכצבה שע"ג הקבר שבורה והאותיות שקועות ומטושטשות... וזה הנוסח אות באות: [פ"ג] הרבני המוסלג מ' יחיאל מיכל ב"מ צבי הורש מנישוווי, ונ' ב"ה טובח תר"ה... זה האיש ר' מיכל מנישוווי הוא בעל המחבר ס' לזכר לישראל שנדפס בוויילנא והוראדנא תקצ"ד 4⁰ (ראה באות ל).

על מצבת הר' מרדכי נרשם:

איש נדיב מרדכי בן משלם פייבל פרידלאנד
עם בנו משלם פייבל, מרדכי נפטר י"ר סיון שנת תרל"ד.
בנו נפטר כ"ט אדר השני שנת תרל"ה. הנצב"ה.

(ה) הג' מרת פייגל פרידלאנד בדווינסק.

(ו) הג' המשכלת מ עליא אשת הר' יהואל מיכל מיניץ ו"ל, אשר שלשלה
יחוסו למעלה עד מהר"י מיניץ, חבר בקצרה בנו ה' שמואל פייבל
מיניץ ונדפס פה בסוף הספר מעמוד 82 והלאה

מצבת המחבר *

פ"נ

איש מופלג י"א ושלם מוהרר
ישראל טוביה איזוענשטאט

נצ"ר

מנוע הקדושים מראוינאי ובעל פנים מאירות
נפטר כיום ו' עש"ק כ"ה סבת תרנ"ג.
ישרי לב בני תורה ויראי שמים
אליך כמותך הביטוי. התבוננו
טוביה עלה למרום ראי בעינים
בכו הרבה בכי ספרו ויקננו
נקראת בשם שני גדולי המורים
ישראל וטוביה יצאת ממעיהם
הערו למות נפשם מות גבורים
וחיהם על אמונתם באלקי אבותיהם
דעת קדושים כן לספרך קראת
את הקורות אותם כתבת על לוח
צדקיהם והולדותם לספר באת
ברחב דעת ויתרון רוח
יחד אבני קודש אספת לגדרהו
זה לך האות כי באת עד קצהו
הנצב"ה

יתרון דעת.

צוואת הנאון החסיד מו"ה משה יצחק הלוי * זצ"ל

אבד"ק ולאטאווי וקראטאשין.

למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו, מכאן אמר ר' יצחק חייב אדם לפקוד את כל בני ביתו למען ילכו בדרך תמים הטוב והישר: וטרם כל הנני מפקיד רוחי ונשמתי ביד אלקים חיים ומלך עולם. הוא הי' הוה ויהי', הוא אלקים אמת, ומבלעדו אין אלקים, אדון אדונינו הוא אלקים אשר בחר באברהם עבדו ובורעו אחריו להיות לו לעם סגולה והוא יהי' להם לאלקים. — והנני מוסר מודעה ומכמל מודעי ומודעי דנפקי מגו מודעי עד סוף כל המודעות ביום שיבוא השטן הוא היצה"ר ומקטרג ובליעל, מכשול, ערל, טמא, וישטין אותי לשוב מאחרי אלקים חיים, שכל מעשי ודיבורי זמחשבותי כלם יהיו בטלין ומכומלין לא שרירין ולא קימין מהיום ועד עולם, ולא יהיה חלין כלל וכלל, רק את נפשי רוחי ונשמתי הנני מוסר לבעל הפקדון אשר נתנם בגופי וכידו יהי' שמור לעתיד יחזיר בי. וכל זמן שהנשמה בקרבי מודה אני לפניך כו'. —

והנני מתרים ומנדה ומשמת את כל המסטינים אותי חלילה לשום דבר להרהר או לדבר שום דבר שיהי' חלילה נגד כבוד אלקים חיים, ויהיו מוחרמים ומנוודים ומקוללים מפי השכינה וצבא מעלה, ומפי שרי צבאות ה' עד שירפו ממני בהרהורים או בדבורים כאלה רק כל מגמתי ודעתי יהא לשם שמים, ולמסור נפשי על קרושת ה' ית"ש המיוחד הגדול הגבור והגורא, ליחד ולקדש שמו כרבים הוא אלקים אמת ואין עוד. —

ועתה באתי להתודות על כל חטאים ועונות ופשעים ומרדים, שחטאתי שעויתי ושפשעתי מריתי ומרדתי מיום היותי על האדמה עד היום הזה, ובכל שעה הוספתי לעשות הרע בעיניו, ובכל רגע הוספתי על נפשי פגע, אוי! איך מרדתי במלך הגדול המשגיח בכל עת חטאתי בכל! ואיך לא היתה יראתו על פני! ואוי לי! על מה אתודה, על החדשות או על הישנות, על הראשונות או על האחרונות. על הנזכרות או על הנשכחות ממני, או לי! אם יהיו כל הימים דיו, וכל האגמים קולמסים וכל הרקיעין גוילין אי אפשר לכל דיורי ארעא לרשום עליהם את כל המרו אשר מריתי ומרדתי באלקים חיים. — הוא היה לי לאב וגדלני ורוממני, ומרחם אמי הוציאני, ונתן לי לחמי מימי וצמרני,

(*) נפטר בשנת תקנ"ז (ראה הרחבת הדעת, עמ' 45).

ואני הייתי לו כבן מבניש בן סורר ומורה, הי' לי לאדון זן ומפרנס אותי מעודי עד היום הזה, ונתן בי שכל ותכונה ללמוד תורה, ואני הייתי כעבד מורד על אדוניו, הוא הי' לי לרב, ואני הייתי כתלמיד חולק על רבו, את אשר מהר ממאתי, ואת אשר ממא מהרתי, את אשר בנה הרסתי, ואשר הרס בניתי, אשר קרב רחקתי, אשר רחק קרבתי, אשר שנא אהבתי, ואשר אהב שנאתי. — ברא בי רמ"ח אברים ושס"ה גידים לתועלת, ואני לכלכתי אותם, ונכולם מריתי ופשעתי, נתן בי עיני לראות כטוב ולמאוס ברע, ואני שלחתי לראות במקום שאין רשאין לראות, ברא בי חוש השמע לשמוע בקול הורים ובקול מוכיחים, ואני שנאתי המוכיחים ושמעתי לקול לצים, נתן בי חוש הריח להנות בו הנשמה ולברך בו על הריח, ואני הרחתי בריח שאין לו נחת לפניו. — נתן בי חוש הדבור לדבר בדברי תורה ופי שלחתי ברעה וממאתי בחמשה טוטאות כפה. בלה"ר, רכילות, שקרים, נבלות וליצנות. — נתן בי ידי ליתן צדקה וקפצתי ידי מליתן צדקה ולקחתי בהן שוחד, גנבתי וגזלתי בהן. — נתן לי לב להבין אמרותיו המהורות ואני חשבתי בלבי תועבות וכל מגמותי להרע היו. — נתן בי חוש המישוש והשימוש לקיים מצותיו, ואני ממאתי והכנסתי למקום טומאה, ומים הקדושים היוצאים ממקור החיים והקדושה הכנסתי למקום טומאה מקום המינפות ובעלתי איסור. — ברא בי רגלים לרוץ למצותיו ורגלי לרע ירוצו. — אין בי אבר וגיד שלא עשיתי בהנה מעילות מצות גדולות ופגמתי בכל תרי"ג מצות ובכל העולמות. — אוי לי! עברתי על עשה ול"ת ועל מכות מרדות ומלקות ארבעים ומיתה בידי שמים ועל כריתות ומיתות ב"ד, ואיך אשא פני וראשי אל מול הדרת ה' צבאות לאמר לא חטאתי וצדיק אני, אבל רשע אני ולא צדיק, חייב אני ולא זכאי. —

ואח"כ אמר הכתוב בסידור השלה"ק מה נאמר לפניך כו' על חטא בא"ב והשר"ק, סקילה שרפה הרג וחנק, עברתי ופגמתי בשלשה שמותיו הקדושים אקיק הויה ב"ה וב"ש הגדול הגבור והנורא, ועל כולם אלוק סליחות סלה כו' — אנא בכח שבע פעמים, מזמור נ"ח שבע פעמים, מזמור מ' כ"א ל"ב ל"ה ל"ז פ"ה ק"א ק"ל, בידך אפקיד כו' אתה סתר ג' פעמים ישר והפוך. —

ועתה אתם בני ובנותי שמעו לי! אחרי הי' אלקיכם תלכו ואת מצותיו תשמרו, וזאת עשו וחיו לעולם, בראשון אניד לכם דבר אמת, והרחיקו מכם דבר שקר, ולמדו לשונכם לאמר איני יודע, והדיבור במיעוטא דמיעוטא הוא הנבחר, והקיימו, ומשמעו ודומה ומשא" ואז טוב לכם סלה. —

הנהגות.

בקומם מן המטה, יראת ה' על פניכם תהיה, ולא תלכו ארבע אמות בלי רחיצת ידיים, ולא תגעו בידים מסואכות בשום מלבוש עד אחר רחיצה, בציצית הזהרו לשכוב בלילה בארבע כנפות וציצית כשרים, וחכמי קבלה התירו

לשמש ממתו בציצית, והקימה שתהיו אתם מעוררים השחר, ואם תהי' בחצות הלילה מה טוב ומה נעים, ומה מאוד ספר בשבחם רשב"י הקדוש ומכ"ש בלילות הארוכות, ובקומם קודם אור היום לא תפחדו מפחד גיהנם, רק הלימוד יהא לשם שמים. — וסדר הלמוד כך יהיה, קודם לכל להתאבל ולהתאונן על גלות השכינה שעמנו בצרה, ועל שרפת בית אלקינו, ועל אריכות הגלות, בשק ואפר ובכי בין תנור וכירים, ואח"כ לקום מעפר ללמוד. ללמוד פרק אחד משניות בעיון רב עם פירושים, ואח"כ ילמדו גמרא בעיון רב ופירש"י ותוס' רא"ש. להסיר כל הכעס עד שידם מגעת, ולא הלילה לשום קנטור וגאווה, ואם יזכה ה' אתכם שיוכינו דברי הקדוש רשב"י ירגילו עצמם כל יום קודם אור היום ללמוד ג' דפים מוזהר הקדוש, אח"כ ילכו לבהכ"נ מלובש במלית ותפלין, וקודם יבדקו נקביהם ולרחוץ מצואתם. — ומאוד מאוד בני! הזהרו בנקיות וטהרה ומבילה, שיהי' כל תפלה ולמוד במהרה אף שכמלה תקנת עזרא כמו שהתפאר הרמב"ם שלא ביטל שום מבילה אף כימות החורף — התפלה תהיה בכונה מתוך הסידור, וחלילה לדבר שום דבר קודם ומכ"ש דברי חול בשעת התפלה דמחוי כאלו עובד ע"ז, והאריך כפ' בראשית ופ' תרומה שעונשו גדול, ומחיל אל חיל תלכו תיכף לקבוע עתים לתורה אחר התפלה ובבהמ"ד מה מאוד משובח הלמוד שלא במהרה ישבח הלמוד. להניח ב' זוג תפלין, אבל לא בבת אחת עד שיוודע לכם שאתם יראי ה' ככל לבככם, והווג הג' לתפלת המנחה. —

סדר הלימוד אחר התפלה יהיה בראשון א' פרשה מקרא של סדר השבוע עם פירש"י ורמב"ן, ואח"כ א' קפיטל נביאים וכתובים עם פירוש, ואח"כ משניות י"ח פרקים ליום כדי שתגמרו כל חודש, ואח"כ גמרא בעיון, ואח"כ פוסקים. וחלילה ללמוד שום פוסק מאחרונים עד שילמדו פוסקים הראשונים. — סדר הפוסקים, אורח חיים למעלה למשכיל, ובפרטות להיות בקי בהלכות ברכות דהלכתא רבתי היא, ואח"כ יורה דעה וחומ"ט ואה"ע, ומה מאוד משובח אם יעיינו כל יום שעה בדברי ראשונים הרי"ף והרמב"ם, התחזקו בתורת ה', ויהי' הלמוד ברכים תלמידים וברבים חברים, ותקיימו וקנה לך חבר. והזהרו בקן קולמס לכתוב דברי תורה שיתחדשו על ידכם, והזהרו בכבוד חביריכם, כי הרכה בעוה"ר נאספו בלא עתם על שלא נהגו כבוד זה לזה, ועיקר שתחזרו תמיד על למודכם, וכשיזכה ה' אתכם לדרוש נאה, יהי' למוד הדרוש במעט הקדמות, והקדמות יהי' מן גמרא ותוס' ומהרש"א ומ"א מוזהר הקדוש ומדרש רבה. ובכל פעם ופעם תראו שאתם החדשו בו דבר או קושיא או תירוץ שלא יהי' עקר בתורה. —

סדר אכילה ושתייה: אל תלכו אחר מותרות הגוף, אם יזכה ה' אתכם שתוכלו לישב בתענית כל הימים חוץ מימים שאין אומרים בהם תחנון, מה מאוד תועלת לנפש הוא! אך משום חולשא עכ"פ התענו יום אחד בשבוע, ואותו יום יהי' בתורה ובתשובה ובעת אכילה תשמרו בסעודה שרוב הנאתכם ממנה תמשכו ידכם וזה חשוב כתענית הרחקה בשר ויין כל ימי השבוע אם

אפשר, בשבת גם כן לא תשתכרו כי השכרות מביא לירי במלה. —
הזהרו בצדקה ומעשרות מה שיחנכם ה', קודם תפלת מנחה ושחרית
יתנו כל פעם ג' פרומות למתן כסתר לקיים צדק לפניו יהלך, והמעשר מכל
הרוחים מה שיחון ה' אתכם תתנו בקלפי בפני עצמו, ואם יבוא העני הקרוב
אליכם המה קודמים, ובאם לאו תלכו בכל ער"ח בין עניים ותחלקו המעשר
לעניים ואביונים. —

הצנע לכת זה כלל גדול, ובוהו יהיו כל מעשיך לש"ש ולא לקנתור
וגדולה ח"ו. קודם שתלכו להתפלל תפלת מנחה ומעריב יבדקו נקבים כו'
ויתנו לצדקה כנ"ל, מה מאוד משובח מי שמתפלל גם מנחה מלוכש במלית
ותפלין של שימושא רבא, יתחיל אשרי ופ' התמיד ומעשה הקמורת וכן אני
נוהג. ומצאתי און לי בוהר פ' פנחס, ותתפללו בכונה, ואח"כ תלכו מחיל אל
חיל ללמוד פרק משניות בעיון, וקודם הזינה איזה דפין מאגדה בעל פה עם
פירוש, ואכילה כלילה יהי' מועט ומדברים קלים. סדר הק"ש כנוכר בשערי
ציון, הזינה יהי' ג' שעות כלילה ועל צד שמאל תחלה. היווג יהי' בקדושה
במהרה ובחצות הלילה, ואל תצמרכו לדקדק בענותן של ה"ח כדי שלא תבואו
ח"ו לירי הרחוק, רק במבילה תהיו נוהרים. —

הרחיקו בני! מן כת ליצים וכת חנפים וכת שקרנים ומלשינים שהם
ארבע מחנות שאינם מקבלים פני השכינה. הזהרו בכבוד חכמים ובכבוד
גדולים וקנים שהקב"ה חלק להם כבוד. הזהרו מן המחלוקת שסופו לאבדן,
הזהרו בקדיש וקדושה, הזהרו במצות קלות כבחמורות, הרחיקו מעבירה קלה
כחמורה, הזהרו בכבוד שבת מלכתא. אל תרבו בהוצאות חול ותוסיפו בהוצאות
שבת, ודבורכם של שבת לא יהיה כשל חול, הלכתא רבתי לשבתא. במוצאי
שבת אל הגעו בנר דולק עד אחר שתבדילו על הכוס וכן אני נוהג, ומצאתי
און לי בוהר בראשית ובפ' פנחס. —

כשיזכה ה' אתכם באיזה התמנות או הרבנות יהי' דבריכם בנחת עם
הבריות. והרחיקו מן שוחד דברים ומכ"ש ממון, וקמון כגדול תשמעון. מתון
בדיני תהיו הן בדיני ממון, הן בדיני איסור והיתר ובפרטות בדיני נדה, ושלא
ליתן קבלה לשום אדם, ושלא תאכלו מה שיהיה כל שאלת חכם או סורכא,
ושלא לאכול בשר אחרים משום ניקור וכן אני נוהג. וכן ראיתי מאבי
הגאון ז"ל. —

בפסח הזהרו שיהיו המצות מקמח שמורה, ובאם שאי אפשר לא תאכלו
כלל רק שני זיתים ב' לילות הראשונים ובשבת ויו"ט המוציא כויה, בעשייתן
יהיו נזהרים שלא יהיו קמנים עורכים ואינם בקיאים בשימור. — בחג השבועות
יהיו נעורים כל הלילה וילמדו כל הלילה ומה משובח תהיה אם תוכלו לעמוד
ב' הלילות. — בין המצרים הרחיקו מכל הענוג, ובאם שאפשר להיות יושב
בתענית מן י"ו בתמוז עד אחר יוה"כ מה טוב! ובכל יום מי"ז בתמוז עד אחר
מ"ב להתאבל חצי שעה על חורבן בית אלקיננו עד שיכונן ה' ויבנהו, מחרת
מ"ב ינהגו בלי שום רחיה אכלות. —

מ"ר"ח אלול להזהר בתענית ותשובה כל יום, ועיקר התשובה עויבת החמא, ובכל יום להתבודד בחדר מיוחד שעה אחת ולהתחרט על חטאיו. ואם למדתם כל השנה דף אחד יכפלו בחודש הזה, ובכזה תהיה עד אחר יוה"כ הקדוש. ראש השנה יהיה הדות ה' מעוונכם ויראת ה' כי קדוש הוא היום, ומשעות אכילות הן בר"ה הן בעשיות כבר נדפסו בספרי מוסר. — להרחיק מלקבל תענית בר"ה, להתרחק מהיות ש"ץ או תוקע, ואם יזכה ה' אתכם שהבינו סודות התקיעה והתפלה ויזכה ה' אתכם להתפלל או לתקוע יזהרו בכל הכונות, ביה"כ הקדוש תרחיקו מכם כל גלול רשע, ובעשיות הזהירו לגמור ספר תקונין. — כל סדר התפלה של ר"ה ויוה"כ יסדרו בפיהם עד שיהא שגור בפיהם ביום הקדוש. —

בסוכות הזהרו לקיים בתקונה לישב ולאכול וללמוד ולישן עם אשתו בסוכה. ולולב ואתרוג יקנה כל אחד לעצמו, אף שתהיו רבנים וקימו מצות בטמונם קימו חכם לב יקח מצות. הושענא רבה ינהגו כנהוג שלא לישן כל הלילה וללמוד, הנוכה ודלוקו בשמן זית שהוא מצוה מן המזכר, פורים יהיו בשמחה. ומתנות לאביונים כפי הברכה אשר ברך ה' אתכם. —

אם יזכה ה' אתכם בהתמנות ראשי אלפי ישראל, אל תתנאו ואל תמילו אימה יתירה על הצבור ותחוסו על ממונם שלא להוציא כהנם, או לפזר כי דמים בדמים נגעו, הרחיקו מן השמאות כי הרבה נכשלים ונפסלים לעדות ולשבועה, בשתלכו לסעודת מצוה לברית מילה או לחתונה הראו שלא תהי' כהוללים רק לש"ש ולשמוח בשמחת מצוה ולדבר בדברי תורה ואו יהיה השלחן אשר לפני ה'. הזהרו בכל השנים בכבוד נשותיכם, אם יזכה ה' אתכם בבנים וחתנים, מנעוריהם ידריכם בדרך הישרה ולמצות הבורא וללמוד, וכשיזכה ה' אתכם בבנות ישאום לת"ח וכשרים בישראל וממשפחה מיוחסת כי אתם בני זרע קדוש. אתם מורע קודש משלשת היוחסין הן מצד אב ומצד אם. —

פתוח תפתחו ידכם וטן העניים הקרובים אל תעלימו עיניכם, והזהרו מהם שהם מחנות אלקים ובני היכלא דמלכא — הזהרו באונאות חביריכם ומכ"ש לא יכינו שם רע ולא ידבר שום רע על שום אדם אפילו לספר בשבחו הרבה אינו נכון כדי שלא תבואו לידי גנותו. —

הזהרו בגמילות חסדים בין לעניים בין לעשירים בין לחיים בין למתים. הזהרו בביקור חולים, והזהרו לעלות לתורה, עכ"פ פעם אחד בחודש, והזהרו בסנדקאות וכשתהיו מוהלים תזהרו שתהיו מהורים קודם שתמולו הילד, והזהרו להיות שושבין פעם א' בג' שנים, והזהרו בני שלא תשבו בישיבת שוקים ומכ"ש בקיבוץ אנשים ונשים כי השמן מרקד ביניהם הזהרו שלא תניחו בנותיכם ליחד כנהוג חתן וכלה לפני חתונה כי הרבה מכשולות המה מזה. —

בשעת אכילה יהיו נוהרים שיקבע כל פעם שיעור לימוד, ואם יזכה ה' אתכם בבנים וחתנים ילמדו עמהם כל זמן אכילה של כל אחד קפיטל פסוק, במאכלות אסורות אין אני צריך להזהר אתכם כי אנשי קדש אתם. אך בתדוש

שהוא איסור דאורייתא תזהרו, והשכר יש עליו הרבה תירוצים שהוא מותר, ביום שתאכלו בשר לא תאכלו גבינה וכן להיפך. —

ואתם בנותי! תלכו בדרך הישר ותהיו צניעות במעשיכן, הזהרו בכבוד בעליכן, והעיקר כל כבודה בת מלך פנימה זה כלל גדול. — ואני נהגתי אף לאחרים יקבעו בכל יום שיעור לספרי מוסר כגון ר"ח וספר הישר ושל"ה שהוא כלול מהכל. ואתם בנותי! אם יזכה ה' אתכם בהון רב ועבדים ושפחות לרוב גם עליכם מוטל לעשות איזה מלאכה שהבטלה מביאה כו'. הזהרו בכל יום בתפלה בכונה ולקרות בכל שבת במיישש חומש. ותדריכו את בניכם בדרך הישרה, כי מוסר האם על הבן יותר מעל האב שאינו בכל עת בידו, הזהרו שלא תקדימו חלילה טבילה ולא האחרו לצער בעליכן. ביולדות אל תעכבו מלטבול יותר מן מ"ב ימים בין לזכר בין לנקבה, והמעכב יותר קרוב להפסד ורחוק משכר וגזילה מבעלה ומכניה. — אל תלכו בשחוק והיתול עם שאר אנשים ונשים. כשהניקו את בניכם הזהרו שלא תאכלו דברים המפסידים לזכרון כגון מוח הראש או לב בהמה ועוף שמפסיד זכרון התינוק. — כן הדר אל הגלו רק המעט שנותנים לתינוק תוך פיו אף שאין שום אדם רואה. — הזהרו שלא תלכו בגילוי הראש והשערות בגלוי — בהדלקה תהיו זהירים, את בני ביתכם תנהיגו כנחת. ואל תפזרו בהוצאות הבית יותר מדי, את בעליכם תכבדו, ורחקו מן המחלוקת ומן הכעס, תמעטו מהוצאות הבית ותרכו בהוצאות מלבושים, רק אל תקמצו יותר מדי, תכבדו שבת ויו"ט, ואל תהיו צרי עין חלילה. וההיגה יריכם פתוחות לצדקה במיחן עניא. וככה תנהיגו גם בניכם ובנותיכם אחרים ותנהגו לתת כבוד זה לזה. —

ועתה בני ותלמידי! אכתוב בכתב רשום איך שיתנהגו עמדי בעת שיגזור ה' לפקדני בפקודת כל האדם מעת חלוי ובשעת גסיסה ובשעת מיתה והקבורה ושבעה ימי אבלות ושלישים של אבל ושנה ראשונה וככל שנה בהגיע יום מיתתי. — בעת חלוי תראו שלא יהיה שום אבר מאברי חוץ למטה מגולה רק הכל מכוסה, כל יום ויום תראו להוכיר אותי ג' פעמים הוידוי הגדול הנ"ל, בעת הגסיסה יבחרו עשרה אנשים לומדים והם ישבו סמוך למטתי סביב זה אצל ה בלי הפסק וילמדו בלי הפסק עד אחר יציאת נשמת. והלמוד יהיה כאשר נזכר בשל"ה, לזאת ילמדו משניות שמרומו בהם שמי "משה יצחק הלוי" משנה ג' פרק י"ד דובחים. משנה ז' פרק ה' דובחים. משנה ד' פ"ה. משנה ב' פרק א' דובחים. משנה ב' פ"ה דחולין. משנה ג' פ"ה דובחים. משנה א' פ"ז דובחים. משנה ג' פ"א דערכין. משנה א' פ"ד דתמורה. משנה ח' פ"ט דערכין כרי לסיים גאולת עולם תהיה ללוים. ואולי הלמוד הזה יהיה נחת להש"ת ליתן גאולה לנשמת. עוד ענין שלא ישכח שמי משה יצחק הלוי להגיד לפני המלאך השואל. והמשניות הנ"ל עם פירוש, וכן כל ז' ימי אבלות. —

אחד שתצא נפשי ליד בעל הפקדון יפשטו אותי ערום בלי כתונת ויורקו אותי מן המטה על הארץ. וחלילה להניח תכן תחתי או שום דבר ויאמרו: רשע זה דינך, ויתנהגו עמדי בארבע מיתות כ"ד דהיינו במקום שריפה ישיפו על

גופי מאבוקה של שעה איוה מפות, ויאמרו: אם פגם זה האיש בנ' אותיות ראשונות משמות אקיק יקוק אדני שהם א"י"א" והיה חייב שרפה. יהי רצון מלפניך שיהא זה חשוב לפניך כאלו נשרף בבית המוקד ויתוקנו ג' אותיות הראשונות שפגם בהם זה האיש" — ובמקום סקילה יורקו עלי ג' אבנים כל אחד שיעורו כאגרוף יחד ויאמרו: אם חייב זה האיש סקילה ופגם בשלש אותיות השניות שהם ה"ה"ר של שמוהיך הקדושים, יהי רצון מלפניך שיהא זה חשוב כו'. ואם פגם בשלש אותיות השלישיות כו' ואם פגם זה האיש בשלש אותיות הרביעיות שהם ה"ה"י יהי רצון מלפניך כו', ואח"כ יגוררו אותי על הארץ לדרך ד' אמות ויאמרו: אם פגם זה האיש בכל אלה השמות יהי רצון לפניך כאלו נדון בארבע מיתות ב"ד בב"ד הגדול. ואת"כ יניחו אותי לשכב על הארץ ערום בלי תכן שעה אחת או שתיים רק מכוסה באיוה מלבוש. בלע המות הנצח ומחה ה' דמעה מעל כל פנים, וה' יאריך ימיכם ושנותיכם ותוכו שיבוא גואל צדק במהרה בימיכם ולראות בנין בית מקדשנו אכ"ר. —

צוואת הרב הצדיק מ' יעקב * במ' ברוך בענדט מאבערויצקא.

ראיתי בצואת א"א זקני מצד אמי ע"ה. ה"ה הגאון הגדול בנגלה ובנסתר הרב טו"ה משה יצחק ז"ל אבר"ק זלאמאווי". ומרם כל הנני מפקיד את רוחי ונשמתו בירי אלקים חיים ומלך עולם וכו'. עם הוידוי כדבעי — ועמדתו על דעתי מה ענין סמיכות הוידוי לצואת בניו אחריו. ומי יודע מעמי נסתרות? ואחר הישוב אמרתי בטוב מעם כדי להבין לזרעו אחריו למי ואל מי הולכת הפקודה. אוהרה מאלקי אברהם יצחק ויעקב תירותיו וחוקיו ומצותיו. יהיה מי שיהיה. כן כאשר אנכי מצווה מאבות אבותי. כן אעשה גם אני. —

הנני מפקיד את רוחי ונשמתו בירי אלקים חיים ומלך עולם. הוא היה והוא הוה והוא יהיה. הוא אלקים אמת, ומבלעדו אין אלקים, ה' אדונינו הוא אלקים אשר בחר באברהם עבדו ובורעו אחריו להיות לו לעם סגולה. והוא יהיה להם לאלקים. — והנני מוסר מודעה ומכטל מודעה דמודעי ומודעי דנפקי מגו מודעי עד סוף כל המודעות באם שיבוא השמן והוא היצ"ר ומקסרג ערל, טמא, שמן להשטין אותי לשוב מאחרי אלקים חיים, שבל מעשי ומחשבותי ודיבורים כאלה יהיו בטלין ומבטלין, לא שרירין ולא קימין מהיום ועד עולם ולא יהיה חלין כלל וכלל. רק את נפשי רוחי ונשמתו הנני מוסר לבעל הפקדון אשר נתן בגופי, ובירו יהיה שמור ועתיד להחזיר בי, וכל זמן שהנשמה בקרבי מורה אני לפניך כו' כמו שכתוב בצואת אא"ו וצ"ל — ועתה באתי להתודות כו' כמו שכתוב שם. —

והנה אתם בני ובנותי הנני מצוה עליכם וגזור עליכם ללכת אחרי ה' אלקינו. ואת מצותיו תשמרו. ולא תסורו מאחרי אלקי אביכם ואבותיכם

אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב. הוא הבורא הכל. ושימו הבטחון עליו. ולהיות יראים וחרדים מפניו בכל לב ונפש ולא בפה לרבר. רק בלב מתוכו ומברו. ולאהוב את אלקים בלב ונפש. כי הלב עיקר לעבודה ועיקר ליראה ושורש לאהבה ושמרו דרך ה'. — בשעת תפלה כשאתם עומדים להתפלל יהיה דומה בלבבכם כעני העומד לבקש מתנה בפתח. ותכונו פירוש המלות לאשר עולה או על גלות השכינה על כל דבר בתקנת חבמינו. ועיקר העבודה בלב. ואל תתפללו מן דברים קודם התפלה. והזהרו להתפלל מדעת צלולה ונקיה. כי בעונינו אנו מלאים רעיונות לרחות חוב מעלינו להרחיק מן כל דאפשר להרחיק ממחשבה. ולא להיות גורם לבלבל ודי לחכימא ברמיזא. — והזהרו מישיבת דברים בטלים. ומכ"ש ליצנות. ומכ"ש חומאים מק"ו שלשניות ולה"ר. ובשעה שאתם פונים מעסק או ממלאכה. עסקו בתורת ה' הקדושה כל אחד כפי יכלתו. ספר תהלים עם פירושו השייך. —

ואתם בני! יראת ה' אלמדכם האיך תשיגו היראה. קודם לכל יהיה פחד ה' עליכם ואימתו פרוסה להחזיק בו. ומוראו יגיע עד הלב כאלו ידו נטויה עליכם להכותכם. ומכה אותו פחד ומורא ההכרה יתן למסור רוח ולפקוד נפש ביד אלקים. כי אין מקום לנוס מהבורא ית'. עי"ז תבואו למדרגת היראה. ולשער הבטחון ולשער יראה בלב. וכן תעשו תמיד. ומצד ההכרח תבואו למדת היראה. והבא לטהר מסייעין אותו מן השמים. —

ואתם בני! מאד מאד היו נזהרים בדברי. ועסקו בתורת ה' הקדושה הן בתורה שבכתב עם פירש"י. הן במקרא. הן בתורה שבע"פ לש"ש. ואחר מיתתי תקראו. הן מה שאני מצוה הן דברי אא"ז וז"ל בתוך שבעה ימי אבלות פעם אחד בשחרית ופעם אחד בערבית קודם התפלה. ומאו עד אחר שלשים של אבלות פעם אחד ביום כשתהיו פנוים. ומאו ולהלאה פעם אחד בחודש כל ימי חייכם. גם בכל ערב יום כפור. ובכל פעם שתבואו לקברי הבשרו אותי קודם כל תפלה „אבי! קיימתי דברך!“ כדי לעדן אותי בשכבי בקברי ולהתענג עצמותי. ובטוח אני עליכם שתקיימו דברי. ובוה יצאתי מן הדין ואסיים יום ב' ג' ניסן תר"א לפ"ק הקטן יעקב.

נחזור עוד לעיין המיב בענין השגות פחד ה'. חייב אדם לראות את עצמו להיות למשל אחד שהרג הנפש בפני המלך כמזיד. או לפני הדיינים הרנים דיני נפשות. בלי ספק אימת הדין עליו ככל עת ובכל רגע איך למלט נפשו ולנוס חוץ למדינה כדי להנצל מן המיתה. וק"ו לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה הוא רואה תמיד מעשים רעים ממני. ואין מקום לנוס מפניו. ויודע מחשבות. איך יהיה פחדו ויראתו עליו. ע"ז הדרך ישוב להתפלל לבוראו למחול עונותיו. ולבוא למדת היראה. ומן השמים יהיה בעורתו — כן הוא לדעתי חוב על כל אדם לחשוב ולראות א"ע כאלו הוא הורג את נפשו אם לא יאמין באלקי השמים ה' אחד בורא הכל. ע"כ לא יסור הפחד הזה מלבו. —

כתב הרבנות שנשלח מקראקא להרב משה מגזע צבי *

אבד"ק הוראדנא בשנת ת"ם.

במכ"ע המליץ № 136 משנת תרמ"ו נדפס כתב הרבנות שנשלח מקראקא בשנת ת"ם להגאון מ' משה טהוראדנא. מועתק מגוף הכתב מה שהיה ניכר מתוכו. והשאר שנמחק מרוב ימים חסר ונשטט. לזאת נמצאנו להעתיק שנית בזה ולהעיר על מקומות החסרים איזה מלים שנשטטו משם כאשר חקרנו לדעתם ומצאנו כל מה שחסר על מקומו, ודבר הלמד מענינו הוא אשר כל קורא בו יכיר מעתה מה שהיה כתוב ונמחק מתוך הכתב. ולא יהיה כספר החתום עוד. — וזה תארו: בדף הראשון שלשה עיגולים בפאר זהב יציצים ופרחים מסביב. תוכם כתוב הדר באותיות מוזהבות. ואחריהם תורף הכתב הולך ונמשך לצד השני ששם הוא נגמר בחותמו. ובדף השני שני לוחות. ועליהם ככל הדברים שהתחייבו בני העיר להרב. וחובת הרב לעדו.

שני תורים כתובים:

וממעל השמאלי	ממעל העיגול הימני
למזל טוב. יבוא טוב (זה משה)	אשרי העם ש'ב'כ'ה לו
ויקבל טוב. מהאל הטוב.	המקשיבים בקולו.
בעיגול השמאלי	בעיגול הימני
מפי עליון גורא עליה.	במע שורק. וזמו משמן תורק.
שלו הגדולה... יצא המלה.	הוא מותיב והוא מפרק.
להיות זאת עולה. משה עלה ועלה.	יעלה הן לא כהל ולא שרק.
לעיר המהוללה. כרכא רבי' כולה	צרופה אמרתו נוצצים כשנון ברק.
לראש לעם סגולה. בשמחה וגילה	אריחו ומעמו מכלי אל כלי לא הורק.
אלקים יבוננה עד עולם סלה.	נחמד מזהב ומפו וחרוץ ירקק.

בעיגול אשר בתוך:

מהולל שמו ממרחקים. וזשנת העמקים. הוד קירון עור פניו מבהיקים. ככוכבי שחקים. הדולה מארות עמוקים, גזור ומקים. כלו מחמדים חכו ממתקים. נמלצו אמרותיו מדבש מתוקים. יתנוצצו ככרקים. מפיו יצאו בעורין דאש וזקוקים. הלא הוא זה בחיר ה' אשר עליו יאמר כי הוא זה, מזה בן מזה, חכם עדיף מנביא וחווה, בוצינא דנהורא. שר התורה. מוציא תעלומה לאורה. כמסיני למשה מסורה, עוף הפורח נשרף בהבל פיו כבמדורה. הרב הגדול מעוז ומגדול, המופלג בתורה ובחסידות. לו עשר ידות. ברעות ובמדות. מדובר בו נכבדות, נ"י ע"ה פ"ה כבוד מוהר"ר משה נרו האב"ד לע"ע בקק הוראדני. אתה ה' הצרנו לעולם, נטר אורייתא בלבי' בוא יבוא לגבולינו, לשבון כבוד בארצנו, להרביץ תורה במחנינו ונפלאות מתורתו יראנו. —

תורף הכתב:

הדור אתם ראו. לכו חזו מפעלות ה'. אשר שם שמות בארץ. להקים אפסי ארץ, הקורא דורות מראש. מתנשא לכל לראש, ברוך החולק ליראיו מבכדו. ואת ישרים סודו. באשר אנחנו החמעל"ר הרועים⁽¹⁾ קרשים, שה פזורה ישראל, ראשים וטובים ועיקורי הקהל דקהלתנו הקדושה, הערינה, המעטירה והבחירה, שמנו על לבבינו בעת צרה, באשר ידוע כי בעו"ה זה שלש שנים שעברו היו ימי זעם ועברה. כי⁽²⁾ ה' בנו במארה, ופשפשו ותלינו בביטול תורה, באשר קהלתנו יצו מעולם היתה כלילת יופי ממוש כל ה⁽³⁾ קול רנה של תורה נשמע ברחובותינו ויזם ולילה כחשכה כאורה, ולסבת צוק העתים והצרות צרות בשמלתנו⁽⁴⁾ בימינו, פסקו הישיבות ונתרפו ידנו, כי מחשבה מועלת אפילו לר"ת. וקב לנו עלינו כשיסיר ה' חרון אפו מעלינו. ויסיר מחלה מקרבנו. נראה להחזיר העמרה ליושנה, כתר תורה אשר כל העולם עליו נשענה. והנה בחמלת ה' על⁽⁵⁾ פה נעצרה, אמרנו לנו ונתחזקה בעד עמנו מהרה. לבחור איזה מהגדולים אשר בארץ. להיות לנו, לראש ישיבותינו נושא דגל בראשונה, כאיש מלחמה במלחמתה של תורה, יעיר קנאה, קנאת סופרים הרבה חכמה ובינה. ולהיות⁽⁶⁾ אימנתו בכל עת ועונה, כאשר היה מקדם שהיו בעלי ישיבות, מחדדים הלכות. ומגדירים נעשו תישים בעלי⁽⁷⁾ ים קרני הוד, ונעשו נטיעות גדולות במקומים שתולום, עוקרי הרים ומזחנן זה בזה בפלפולים. ומאתנו יצאו מורי⁽⁸⁾ רבנים חשובים, מינן מלכי רבנן. היושבים על כסאות לשפוט בכמה קהלות מהוללות וגם לרבות צריכים אנחנו לדרשן קבוע בקהלתנו יצו, כמו שהיה משנים קדמוניות לדרוש מדי שבת בשבתו, לבשר צדק בקהל רב לדרוש על⁽⁹⁾ הלכות תלי תלים, ולהרויך את העם ברכי ישרים וסלולים. — בכך נתאספנו יחד להמתיק סוד ועצה בעצת ה' היא⁽¹⁰⁾ אל מי מקדושים נפנה. אשר מלא ה' אותו רוח חכמה ובינה, וחכמתו בחוץ תרונה, בכך עלה המוסכם מפי כולנו⁽¹¹⁾ אחד ובשפה אחת, ובחרנו ברום הדרת יקרת מעכ"ת לאמר זה יעצור בעמנו, ויצא לפנינו, להיות לנו⁽¹²⁾ ותורתו יורה עלינו כשמש בצהרים, וקבלנו את רום הדרת מעכת"ר למול טוב ובשעה טובה להרכיבו א. ש. להיות לנו לרב ראש ישיבה להרביץ תורה בקהלתנו יצו. ואמרנו וענינו, יחי ארזינו, מורינו ורבינו. נשיא⁽¹⁴⁾ אתה בקרבנו, אשרנו מה טוב חלקנו, ומה נעים גורלנו, כי נפל חלקנו בנעימים ונחלה שפרה עלינו, וגם לרבות ק...⁽¹⁵⁾ תו לדרשן קבוע לבדו בקהלתנו יצו שמחויב לדרוש מדי שבת בשבתו בבהכ"נ, לחדש בטובו כיד ה' הטובה עליו...⁽¹⁶⁾ אשר לא שמעתו אוון מדבש מתוקים לזכות את הרבים אולי יקיום ומלאה הארץ דעה, והנה בקשתנו...⁽¹⁷⁾ מאעכ"ת שימחר ויחיש מעשו. בוא יבוא ברוך ה' בשמחה ורנה אל קהלתנו יצו. קרי' נאמנה לישב...⁽¹⁸⁾

(1) חסר מלת צאן. (2) חסרו מלות היתה יד (רמו למגפה ר"ל). (3) הארץ. (4) ת"ם שעלתה. (5) עלינו המגפה. (6) תופתי. (7) קרינים. (8) הוראה. (9) חייושי. (10) תקום. (11) כלב. (12) לעינים. (13) אלוף לראשינו. (14) אדקים. (15) קבלנו אותו. (16) הדשות. (17) שמוחה (18) בישיבה.

ומלואה. ולהרביץ תורה בישראל ולנהוג רבנות בקהלתנו יצו, ע"פ משפט דת המלוכה, כדת וכהלכה, ה...⁽¹⁾ המיב, אשר עיני רומעב"ת החזינה מישרים בדף הדבוק בשני לוחות הברית משפטו.

למז"ט ביום ראשון למלאכה. סמוך לנשף וחשבה, כ"ה מבת ת"ו מ"ם לפ"ק ולכל בני ישראל היה אור במושבותם לפ"ק. גם האיש משה גדול מאוד לפ"ק...⁽²⁾ משה מלא, מספרו שנת תם עולה. והוא פלא מ"ם ש"ן ה'ה' ר"ת וס"ת ת"מ.

מעבר לדרך:

משפטו ומעשהו ככה ינהג הרבנות, ואודות השכירות כפי הרשום על הספר...⁽³⁾ כבוד הקהל יצו. ובטוחים אנחנו במעלתו דמר שאל יאחר את פעמי מרכבותיו, כי עת לעשות היא. כי בעלי אסופות, רוכבי אתונות צחורות לומדי התורה, נפשם כלתה ונכספה לשמוע מפיו תורה...⁽⁴⁾ אלקים חיים, ובגלל זה אשר מעשינו ומגמתנו לשם שמים, להיות קול התור נשמע במחנינו, יחדש ד'...⁽⁵⁾ לבלתי ישמע פרץ וצוחה ברחובותינו. וישלח לנו הגואל במהרה בימינו. — כה דברינו אלה היום יום...⁽⁶⁾ ת"ו מס לפרט והיתה שנת גאלתנו עד תם שנת ממכרו לפ"ק

... יצחק זעליג בהמנוח מו"ה אברהם זצ"ל...⁽⁷⁾ פ"ק
נאום ה"ק יעקב משה בלא"מ הרב נפתלי הכהן זצ"ל מקראקא.
ונאום שמואל בן לא"א הר"ר משה ר' יעקילש קראשניק ז"ל.
ונאום ה"ק יהודא בלא"א מה"ר אלעזר זצלה"ה נקר' סירקש מקראקא.
ונאום ה"ק ישכר בער בלא"א הרב הגדול בדורו כמהר"א יהושע העשיל זלה"ה מקראקא.

ונאום אליעזר ליפמן בן הר"ר יוסף פייווש זצ"ל אשכנזי.
ונאום שמחה הנ"ק בונם מווילנא בלא"א החסיד מוהר"ר אברהם זלה"ה.
ונאום ה"ק חיים בלא"א החסיד מהר"ה אב"ד דק"ק.
ונאום ה"ק שלום שכנא בלא"א הרב מנחם כ"ן זלה"ה הכ"ם.
ונאום שלום בלא"א מוהר"ר שלום הענמשינר.
ונאום מאנוש בן הר"ר שמואל זנוויל ז"ל יצו.
ונאום אלחנן בלא"א הר"ר צבי מלעלוב.
ונאום יצחק בלא"א כמהר"ר חיים שליט.
ונאום צדוק בן הקדוש הר"ר יצחק ז"ל.
ונאום הק' אשר בהר"ר גרשון... ז"ל.

ובהיות שלא היו שמו... לא כיהו איזה מנהיגים על יריד בכך... מהאלופים התורניים הדיינים... יצו בכך ניתן לאלו הצדיקים מדור בפני עצמם לבוא גם על החתום. — נאום... קרעמיי' באאמור'ר... מוהר"ר... זצלה"ה.
ונאום ה"ק יעקב מרדכי... מוהר"ר שמעון זצ"ל.
ונאום ה"ק משה בה... הר"רצ הירש שור זצ"ל.
ונאום יעקב ב... יצחק זצ"ל נקרא ראמנער המוכיח.

⁽¹⁾ המפורשת. ⁽²⁾ עץ המלה. ⁽³⁾ סאת. ⁽⁴⁾ ודבריו. ⁽⁵⁾ ימינו. ⁽⁶⁾ א' י"ח שבת. ⁽⁷⁾ חונה.

לחות הברית.

א) בראש נתקבל הרב ה"ל לראש ישיבה ודרשן על משך שלשה שנים דחינו עד כ"ב טבת תמ"ג לפ"ק.

ב) דיני איסור והיתר ה...⁽¹⁾ לכל לשאול מאיזה רב שירצה, וכל בע"ב שישאל איזה הוראה ב...⁽²⁾ והיתר לרב אחד ויורה לו אסור או מותר. אסור אח"כ לשאול להרב השני אותה הוראה. ואם המצא...⁽³⁾ איזה בע"ב שיעשה ככה ויקנס בקנס עשרה ארומים ולא ניתן למחול.

ג) ככל ער"ח יתאספו הרבנים... כב"ה דמושב וקנים ויעיינו במילי דמתא.

ד) הרב הנ"ל יאסוף תלמידים בחורים...⁽⁴⁾ בלקולו וירביץ תורה בישראל. ויגיד חילוקים מן ה...⁽⁵⁾ עד כלות שלשה חדשים, בכל שבוע ארבעה חילוקים ל...⁽⁶⁾ ובכל יום ה' יגיד להם הפרשה עם רש"י ז"ל. —

ה) כבוד הקהל יצו מחויבים להחזיק לו של...⁽⁷⁾ ליתן להם שבתות ולהספיק הספקות למספר... שיתנו לנערים, והנערים...

ו) בכל יום ה' בשבוע מחויב לצוות לקרות אל...⁽⁸⁾ דקהלתנו לשאול את פיהם מה שלמדו...

ז) בענין סמיכות אין לשום אחד מהרבנים להסמיך...⁽⁹⁾ שניהם. ואף בהסכמת שניהם לא יסמכו עד שיסכימו הראשים יצו. והסכמת הראשים יהיו דוקא ש...⁽¹⁰⁾ ולא ישלחו ע"י שמש. ודוקא כשיתועדו ב...⁽¹¹⁾ ואם לא יתועדו ביום ה' לא יסמכו באותו יום. ועכ"פ לא יסמכו קודם זמנו של תקון דא...⁽¹²⁾ עד כלות שנתים ימים אחר חתונתו. —

ח) ולענין מוריני. לא יסמכו שום מוריני עד שיתאספו שניהם יחד, ועד שיסכימו עמהם שלשה מוריני מתוך העדה הקדושה של הקהל יצו. ועכ"פ צריך להיות עשרה שנים אחר חתונתו. —

ט) לענין עסקי נישין וחליצות יתאספו שניהם יחד וישבו כב"ה דמושב וקנים ויעיינו בדיון עד שיסכימו לדעה אחת. —

י) אם איזה בחור בישיבתו יעשה דבר שלא בהוגן ויקנס ע"י הרב הנ"ל בצירוף הרוב של הראשים יצו. —

יא) הברירה להרב הנ"ל יצו אם ירצה לילך לבה"י (לבית המדרש ישן) או יותן לו המקום סמוך למנורה לצד דרום דצד אה"ק, ואז יהיה חייב לעלות לס"ת לרביעי מדי שבת בשבתו, ואם הרב האב"ד לא יהיו כבה"י אזי יקראו אותו לשלישי. — ואם ירצה לילך לבה"ח (לבית המדרש חדש) ישב על המקום שיושב עליו הרב, ויהי' חייב לקרותו לשלישי מדי שבת בשבתו. —

יב) גם מחויבים כבוד הקהל יצו ליתן לו דירה נאה לפי כבודו. ושכר דירה ישלמו כבוד הקהל יצו. —

⁽¹⁾ הרשות. ⁽²⁾ באיסורי. ⁽³⁾ ומצא. ⁽⁴⁾ להקשיב. ⁽⁵⁾ התחלת הזמן. ⁽⁶⁾ לשבוע.
⁽⁷⁾ שלשים בחורים. ⁽⁸⁾ אליו הבחורים. ⁽⁹⁾ עד שיהיו. ⁽¹⁰⁾ שיבואו בעצמם. ⁽¹¹⁾ ביום ה' בתוך הקהל. ⁽¹²⁾ דאיתקן סה.

יג) הדרשות של שבת הגדול ושבת שובה. כבוד האב"ד מהר"ר יצחק נרו ידרוש בשני שבתות האלה, והרב מהר"ם הנ"ל נרו ידרוש בשבתות שלפניהם. — יד) הגכאים הממונים על הקופה יחלקו שבתות כפי ראות עיניהם. ואין להרב לצוות להם בענין חלוקי שבתות. —

טו) הרב הנ"ל יקח מעות חופה מבחב"ג חדשה מן החתונות שהי' בבח"ח. טז) אין שום ב"ב רשאי לעשות אסיפה בביתם ללמוד גפ"ת וחילוקים. או להגיד איזה פוסקים בהתחלת הזמן דהיינו עד ר"ח סיון ועד ר"ח כסליו, רק הם בעצמם ילכו אל הישיבה להרב, ומשם ואילך רשות בידם להתאסף אליהם להגיד חילוקים ופוסקים בלי מוטה. —

כ) כל הנ"ל נכתב עם הסכמת כבוד האלופים בקהל ראשים ומזכירים וקהל יצו ונצמיותי לבוא עה"ה בפקודתם. נאום הצעיר יצחק בלאאמ"ו הרב החס יד מהר"ר חנוך... ספרא טתא דק"ק קראקא. —

צוואת הג' מרת לאה בת הר' זנוויל פרידלאנד *

בפנינו עדים ח"מ באה האשה הצנועה מ' לאה אלמנת המנוח מ' שמואל בר אביגדור מסלוצק ז"ל ואמרה לנו . על כי לא ידע האדם את עתו . ע"כ הנני מסדרת לפניכם מה שיתנהגו אחר אריכות ימי ושנותי בעובון שלי . — (א) הנני ממנה אפטרופסים אשר על פיהם יתנהגו כל הדברים האמורים פה למטה . המה הרב הגאון מ' מאיר אויערבאך האב"ד ור"מ דק"ק קאליש ואהו ה"ר אליעזר דן בהרלכ"ג נ"י .

(ב) הנני מודה בפניכם אשר יש לי מאה אדו"ז אשר המה שייכים לי לעצמי . והנני מתנת אותם במתנת בריא מהיום להתקדשות הטבוארים מטה . והנני מזכה אותם להרב הגאון מקאליש בכתיבה זו ומסירה שממתי לידו השמ"ח מכולל ווארשא ע"ס מאה ושנים עשר אדו"ז הנכתב בתמוז תרכ"ח . וזמ"פ אחר י"ב חודש . הקנתי מאה אדו"ז מרשמ"ח בכומ"ס להרב הגאון הנ"ל שזכה בהן הקרן מהיום ופירותיהן אחר אריכות ימי ושנותי בעד ההקדשות הטבוארות מטה . וכל משך אריכות ימי יהיו הפירות מסך הג"ל שייכים לי רק הקרן נתן מהיום , וכן המה ההקדשות שיחולק ע"ז המאה אדו"ז אחר אריכות ימי .

(ג) ארבעה ושלשים אדום זהב קיר"ה יחי"ת הרב הגאון מקאליש לחלוות על גמ"ח על שמרי בטוחות לפי דעתו , ומזה יוקח בכל שנה שני אדו"ז לחלק א' אדו"ז ביום כ"ב אדר יא"צ של בעלי המנוח ז"ל . ואדו"ז אחד ביום היא"צ שלי לחלקם לעניים וילמדו משניות ולבקר על הקברות כנהוג . וכן בכל שנה ושנה עד שבע עשרה שנה במשך הזה עד שיכלה הקרן .

(ד) חמשה עשר אדו"ז על ישיבת עץ חיים ינתן להרה"ג מחאסלאוויץ ויבטיח בעד זה כי בכל יום משני היא"צ מבעלי המנוח וממני אחר אריכות ימי . ילמדו לתועלת נשמותינו ולאמר הקדיש אחר השיעור ושני מבקרים ילכו על בית הקברות לבקר על הקברות כנהוג , וזה החיוב יורשם בפנקס בחיוב הגבאים . — (ה) לחברה ביקור חולים מכולל פרושים , היינו על בתי הבקו"ח ינתן חמשה עשר אדו"ז ויתחבו הגבאים אשר בשני היא"צ ישלחו שני אנשים לבקר על הקברות , וללמוד משניות ולעשות השכבה הזכרה כנהוג ויורשם החיוב בפנקס החברה . —

(ו) לבית הכנסת הגדולה שבחורבת רבינו יהודא החסיד ז"ל ושני הבתי מדרשים , בהמ"ד מנחם ציון ובהמ"ד שערי ציון ובהמ"ד , סוכת שלם ובהמ"ד , אהל יעקב" לכל אחד ששה אדו"ז קיר"ה ינתן על ספרים לקנות ויורשם שמי ושם בעלי ז"ל עליהם ויום היא"צ . —

(* ראה : הרה"ח הדעת , זכרון משפחת פרידלאנד .

ה) לחברה ת"ה של כולל פרושים. ינתן ששה אדו"ו קיר"ה להדליק
בחדרים שנה ראשונה מעת פטירתו שלמדו הנערים והילדים בחורף לפני השמן,
על אלו ההקדשות הקניתי להגאון הג' מקאליש הסך מאה אדו"ו השמ"ח הנ"ל
וזכה אותם בכתיבה ומסירה כד"ת, הקרן מהיום וכו'. על שאר העובון הן
מחפצי בית. הן משאר מעות ושמרות שישארו אחר אריכות ימי יתעסק ה"ד
אליעזר דן בהרלב"ג שיוגבה הכל ויומכרו החפצים. ומזה יוציא כל הוצאות
הקבורה כנהוג, ויחולק לפני מטתי שלשה מאות גרוש. גם יתפלל מנין כביתי
כל שלשים, ויפרעו להם הכל כפי דעת האפוטרופסים. גם ישכרו אחד לאמר
קדיש גם לשלוח ט"ג להודיע לבני — עוד בקשה מהאפוטרופסים שיקחו כל
אחד מהם שכר מרחתם שני מאות גרוש לכל אחד. וכל מה שיעלה בעיני
האפוטרופסים ובדעתם לעשות לטוב ולתועלת נשמתי הכל אני סומכת עליהם.
ובידם לעשות כדעתם, גם יתנו מהעובון שלשה אדו"ו קיר"ה לבהמ"ד „אור
החיים" לדבר טוב, והמותר אחר כל זה מהעובון ישלחו לבני לחלקם בתורת
ירושה כד"ת, וכל דין תורת נאמנות להאפוטרופסים הנ"ל, הן שניהם כאחד
יחד, הן כל אחד בפני עצמו. על כל אשר יאמרו כי הוא זה בדבורם הקל
נאמנים נגדי ונגד ב"כ וי"א בלי שום שאלת חשבון כלל. כל הנ"ל אמרה בפנינו
ה' לאה מסלוצק אלמנת הד"ש מסלוצק וקנינא מינה על כל הנ"ל קגא"ס כתקח"ל
כו, ולראי' באעה"ח ב' מנ"א הרכ"ח פה ע"ה ירושלים, נאום ארי' ליב גוטמן סג"ל
ונאום יחזקאל יעקב בהריץ ראזינטהאל ז"ל הב"מ, כל הנ"ל העתקתי אות באות
מלה במלה מנף הכתב החתום בה"י העדים ובחתימת האשה ה' אחר החתימת
העדים ד"ו כסליו תרל"א בירושלים „יוסף ריבלין".
וביתר תוקף ועזו באתי בעצמי עה"ח על כל האמור למעלה והודאתי על
כל הנ"ל. עוד נוסף על כל האמור יתנו האפוטרופסים לבהב"נ הגדולה מהעובון
גר להדליק לפני העמוד על כל שנה ראשונה מעת פטירתו בכל עת תפלה יום
הנ"ל (ועז' חתמה בידה) לאה בת מו"ה זנוויל. —

ס ל י ח ה

שחבר אדומור הרב הגאון מנוחתו כבוד ה"ה המנוח מ' שמשון בכרך אבי בעל המחבר שו"ת חות יאיר (*). אשר היה אב"ד ור"מ בלויפניק בשנת תרנ"ג לפ"ק, שיאמרו אותה כל י"ז בתמוז בכל שנה ושנה. מכל הרפתקאות שאירעו לבני קהלתנו במלחמת שוועדין קודם פזמון שעה נאסר. —

- (א) אזכרה מקדם פעלך אשר הראיתני.
 בצרות רבות ורעות תשוב תחייני.
 גשתי להודות לשמך מלכי ואדוני,
 אך אם אתה לו שמעני!
- (ב) דלפה נפשי מתונה בחשאי למולך.
 הזמן עמים רבים כים סוער והולך.
 והמה נוסעים ככל פנה ופלך.
 אך בצלם יתהלך.
- (ג) זמן ק'ש"ב' לפרט כחודש השלישי מסוימים.
 היל שבו דין¹ פשטו בארץ מאוימים.
 טרפו ודרסו בלי רחמים.
 אך גזול ועשוק כל הימים.
- (ד) יגון נהפך טשוש שבתי וחדשי.
 כנסת ישראל קראה צום בבית מקדשי.
 לפניו לתשובה ונחת שפכתי נפשי.
 אך לאלקים דומי נפשי.
- (ה) מי ימלל גבורות ה' אלקי קדם.
 גם ופלא שלא נלכדתי במצודם.
 סביב רשעים יתהלכון והצלחתם בידם.
 אך הבל בני אדם,
- (ו) עיר ואם בישראל נושע במנוחתי.
 פדה בשלום נפשי כנתנו ... תמורתני.
 צווחתי לאל אמיץ וקבל תפלותי.
 אך הוא צורי וישועתי.
- (ז) קהלתנו שלח והתרה ללחום בנו.
 רשע מתרפס ברצי כסף לפדיוניו.
 שלם בגוף וכמוון לפליטה גדולה היינו.
 אך זה היום שקיינוהו מצאנו ראינו.

(1) לשון נופל על לשון ממלת שווידין.

(*) ראה הרחבת הרעת: משפחת בכרך. (גם ראה דברי הר"ר ר"ר קייפמאן בשתברתי האשכנזית על דבר בעל חות יאיר ומשפחת בכרך).

(ח) תקופת השנה חזר לסורו גם סבבנו .
לרפו מועדי אל וספרי תורות בעונינו .
בזדעת זאת חרבן קרעמזיר לאזנינו .
אך חושך ישופנו .

(ט) שללו אוצר כלי חמדה שפוני טמוני .
והרגו חסידים ושבו פליטת צאני .
נשים בזיון ענו ואומר למעני .
אך טוב וחסד ירדפוני .

(י) בקהלותינו הסמוכות נבהלו נעים ונשמטים .
ללא משמוע צרות שכנים ופרטים .
הראית אותיך מלך אסור ברהמים .
אך יש אלקים שופטים ,

(יא) גערה תחת במבין בשבט עברת אויבי
אחישה מפלט מרוח סוער מושבי .
והוא אמר תמלאמו נפשי ארוק חרבי .
אך כאשר יאכל את הצבי .

(יב) נגד תמוז בשבת אויב כארי נוהם .
הוכן חובה ליום בקיעת עיר אלקים .
גדר דיק לירות מירת גבוהים .
אך טוב לישראל אלהים

(יג) דללו והרסו חומות לייפניק והכריח
ובאבני הקלע חזקים יראה להגיה
למראות חמשים משקלם באמת נשיח
אך משאתו יעצו להדיח .

(יד) מהר הצליחו ונעשינו יושבי פרוות
החלנו להושיב שומרים בפחחי מוזות
רחם אותנו לכל נהיה לבזות
אך נאותה לכם בזאת .

(טו) רחש לבו דבר טוב אותנו להבטיחה
אספו כלכם לבית הכנסת בלי צוחה
בחויץ הגבורים מזוינים להיות למנוחה
אך סוררים שכנו צחיחה .

(טז) רגשו המונים אשר נארת
המה כרעו ונפלו ואנחנו קמנו כאמרת
מורשה קהלת יעקב זכות אבות בחרת
אך עצמי ובשרי אתה .

- (יז) עָם יִשְׁבְּנוּ גַם בְּכִינוּ יַחַד אֲדוּק
כְּמִסְפַּר נַפְשוֹת תִּבְעֵה הַיַּמֵּב הַדִּיק
וְלַחֲלָקִים לְרֵאשֵׁי גִיסוֹת חֲשׁוֹן בְּרוּק
אֶךְ פְּרִי לְצַדִּיק .
- (יח) אָמַר שֵׁשָׁה אֲלָפִים לְפָדְיוֹן יוֹגְבוּ
לֹלֵי כֵן טָף וְנָשִׁים יִבְכוּ וַיּוֹשְׁבוּ
בְּנִיךְ יֵאָחֲזֵמוּ רַעַד כֹּאֲשֶׁר הִקְשִׁיבוּ
אֶךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבֹּ
- (יט) כַּח נִסִּיךְ עֲצוּמִים אֵלֵינוּ הִגִּיעוּ
רַחֲמֶיךָ אוֹיֵב זְמַן פֶּשַׁר דְּבַר לְהוֹדִיעוּ
כְּאֲלָפִים אִישׁ בְּמִקּוֹם חָנוּ וְהִרְעוּ
אֶךְ קְרוֹב לִירֵאָיו יִשְׁעוּ .
- (כ) זְהוּרִים אֲנִשֵׁי הַצֶּבֶא שְׁלֵא לְהַחְרִיבֵי
צֹוֹה לְקַבֵּל פְּדִיוֹן חֲצִי סֶךְ חַיּוּבֵי
לֹו קָמַנְתִּי מִכָּל הַחֲסָדִים וּמִטּוֹבֵי
אֶךְ רִיק זְכִיתִי לִבְכוּ ,
- (כא) חֲשׁוֹן עֶשֶׂר שָׁבוּעוֹת גְּבֵרָה יוֹדוּ
זִנְחָ אַחֲרֵי כֵן הָעִיר לְבָדוּ .
קֶץ הַשָּׁנָה בְּאִשְׁמֹרֶת נוֹכִיר חֲסָדוֹ
אֶךְ בַּה' אֵל תִּמְרוּדוּ .
- (כב) וּמַחַר אֲסַפּוּ לְתַעֲנִית חֲצִי יוֹמוֹ
כְּמַעֲדָנִים אֲכָלוּ וְשָׁהוּ מִמִּתְקִים לְסִימוֹ
צֹוֹרְרֵינוּ יִבוֹשׁוּ וּמִן הָאָרֶץ יִהְיוּ
אֶךְ בַּחֲלָקוֹת תִּשִׁית לְמוֹ
- (כג) אֶךְ אַתָּה ה' כְּבוֹדֵי וּמִרִים רֵאשֵׁי
כְּצִיָּא אֲסִירִים כְּכוֹשֵׁרוֹת לְחַפְשֵׁי
נְפְלָאוֹתֶיךָ אֵלֵינוּ כִּנְשֵׁר נַעֲוֵרֵי לְחַדְשֵׁי
אֶךְ אֲלֵקִים יַפְדֵּה נַפְשִׁי .

בבהמ"ד בווינא נמצא ספר כתוב בעצם יד הג"מ יאיר חיים בכרך *

מכורך בדפי עץ וכו' 232 דפים:

על דף הכריכה בתחלתו מבפנים כתוב „ישאר ביד האפומרופסים כרך ח".
על שער הספר „בכרך זה רשומים רוב כתבי קודש שלי והוא נקרא בצואה
שלי ... ועל דף הכריכה מבפנים בסופו:

„כרך שמרות וקנינים יותן לבני כהר"ר זנווייל

„כתבי רבנות וצואות וכה"ג יותן לבני מ' שמשון

„כרך כתבתי עליו שאין בהם צורך יותן לבני כהר"ר גרשון

הספר כולל חלק „יאיר נתיב" כרך א' הקדמה ומשם עד דף ק"ג יתחלק

לשבעה כרכים .

כרך ק"ד כתוב: עוד יש בידי כרך ח' המתרבה בע"ה יום [יום ורשום

בראשי דפין „רק עדיין לא נרשמו הדברים בסומנים כ"ד כרכים האחרים, כי

„לרשטם בכרך הזה אין מקום"

כרך ק"ה „רשימה מדברים מובלעים בשאר כרכים"

מדף ק"ז עד ק"ח „כרך י"א"

מדף ק"ט עד ק"ב „כרך י"ב אשר כתבתי בימי חרפי מן הבא ברעיוני

ק"ב דפין. רק מפני שרובא דרובא כבר נעהקו בכרכים אחרים ומקצתם לא

ישרו בעיני. לכן שרפתי מהם כמה דפין. ומהנשארים העברתי קולמס על אותן

שכבר הועתקו או דחוינא בהו תיוהא, ומועמים הנשארים שרירים וקימים

מפורים אנה ואנה וחפצתי להעתיק פה סימנים מהם וראשי פרקים.

כרך ק"ג רשימה מכרך י"ט וכרך ל"ה. כרך י"ט: כרך גדול מאוד כ"י

אאו"ל כמנין תרי"ג מצות וכו', כרך גדול יותר מאוד ממנו ומה שנחלקו גדולי

הקדמונים וכו', כרך צואת א"א הגז'ל בכתב ידו וכו' יראה כו', עוד צואת מוסר

ליוצאי חלציו כלליום כו', קונטרס גדול בענין רל"א שערים וכו'. וכרך ר"ה

חבילה גדולה מעניני משיח המדומה וכו', וקונטרס שלשלת גדולי הדור וכו'.

מדף ק"ד עד ק"ח „כרך ט" ודף ק"ח פנוי.

כרך ק"ט „כרך כ"ר" ודף ק"ב פנוי

כרך קכ"א „כרך כ"ג"

כרך קכ"ב „כרך ד"

כרך קכ"ג „כרך ט"ו, לבני ר"ש ודף קכ"ד פנוי.

כרך קכ"ה עמוד א' „כרך כ"ב, כרך קטן מאוד מאוד מכורך בדפי עץ

ומסוגרת יפה יפה כ"י א"א הגז'ל וכו' והעתיקתי פה המראה מקום לשונו מלה

במלה ובצמוד ב' „כרך מ"ו.

* כרך קכ"ו „קצת אגרות שלומים מגדולים החביבים עלי שאין בהם

דברים תורניים שייך לסוף כרך כ"ד כרך ק"ט.

R. Jair Chajjim Bacharach: קייפמאנן בספרו: ראה מה שכתב הר"ר ר"ד קייפמאנן בספרו: R. Jair Chajjim Bacharach. 1894 8°. בווינא. חוברת ג' לשנת תרכ"ה עמ' 88. (ובסי' כבורים שנה א' תרכ"ה עמ' 4) ש.

כ"י גיסי הגאון מ' איצק זל"ה אחר גירוש מהמלבורג.
עוד כ"י ממנו אחר פטירת חמי הגז"ל.
מהגאון אב"ד ור"מ מ' ירמי' אב"ד מדינת ווירצבורג.
מהגאון אב"ד ור"מ כווירטש מהר"ר אהרן ז"ל הי"ד.
מאתי חירגי מהר"ד טובי' הרופא.
מדין בק"ק פרנקפורט מהר"ר נתן ז"ל.
מא"א הגז"ל.

ותוכחה ונאצה על פ"ו ליב ביכוויילער.
מה שאירע אפקרותי בא"א הגז"ל,
הרוץ גריסים.

פסק על פו"מ ישכר אופנהיים שמוחזק לרשע ויודחה מהקהל.
ממחותני הגז"ל מוה"ר מאיר ר' ועלקיש.

מה"ה מהר"ר דוד אב"ד ור"מ בק"ק ניקלשפורג והמדינה.
כתב בלשון חכמה וקנטור על רב פלוני מטהר"ר משה רב ממנהיים.
כתב מכין אחותי מהר"ר יצחק אובן.

כתב מכין דודי ה"ה מ' איצק מקראקא.

כתב מהר"ר שלום בחליו כווירטש לחמיו והמותו ואשתו, ע"ש.

כתב מהגאון הגדול מהר"ש אב"ד מפראג על עסק גמ'.
איזה כתבים החביבים לי שכתב חמי הגז"ל לאחיו מ' עזריאל ותשובתו.

כתב מהגאון מ' זיסקינד לע"ע אב"ד ור"מ בפוזנא התנצלות ע"ד הסכמת

ספרי.

כתב מהגאון נ"י מוהר"ג מ"ה אברק מיץ ע"ד הסכמתו.

כתב מה"ה כטהר"ר אהרן מפרוייך מ"כ ע"ד הסכמתו.

כתב מהגאון כטהר"ר וואלף אב"ד מפרידבורג ג"כ בכה"ג הנוכר.

כתב מה"ה מ' וואלף אב"ד ממעניץ ג"ב בכה"ג הנ"ל.

מרף קב"ו ק"ן עמודים, ספר מר קשישא ע"ד אלפא ביהא לשונות הש"ם

ובללים ואח"כ ל"א דפיס, השגות ע"ס מטה אהרן ב' חלקים" בהקדמה יקרה

והסוף חסר, זה תוכן הספר וענינו ובו נמצא במקומות שונות ג"כ רשימות

הדברים האלה:

„חדות הרוות ארוכים מקדמונים. ומבעל דודתי הג"מ זבלא.

יחוס משפחות בתוספת רב על מה שנמצא בכ"י א"א הגז"ל ע"ע.

סליחה שימד אא"מ זקני וצלה"ה לפני הגירוש דק"ק ווירמיישא.

תחנה יסדתי אחר הרעש בק"ק לייפניק.

זמר לליל שמחת תורה על הצלת ק"ק הנ"ל.

שני סליחות על הצלת ק"ק הנ"ל.

זמר לחנוכה מא"א זקני הגאון ז"ל.

דרוש הספד מא"א הגז"ל על קבר זקני הגר"ש זצ"ל.

דרוש הספד מא"א הגז"ל בשנת שצ"ב על הגאון מהר"ש איירלש.

דרוש הספר מהג"ל בשנת שצ"ט על הגאונים אב"ד מדרעיניץ ומחר"ל
דרשן.

דרוש הספר מהג"ל בשנת תכ"ט על הגאון מהר"ר יונה אב"ד מטיץ.
הספר על ניסי הרב ממנהיים כמהר"ר איצק זצ"ל.
פשט ערום יצאתי על מחותני ר' נתן בר' יחיאל. גם גמ' כל הקובע
מקום כו'.

על גיסי החסיד מ' משה ז"ל. גמרא דהיה בכי דבמ"ס מ"ק.
תחנה יסד א"א הגו"ל לאחותי לאמרה על קבר אמה.
תחנה יסד א"א הגו"ל לאחותי לאמרה על קבר אמי ואשתו השני'.
תחנה יסדתי לאומרה תוך שנה על קבר א"א הגו"ל.
מאורעי ופגעו א"א הגו"ל ברעש הכ"ו ובפרט מיתת אשתי ואחותי.
יחוס א"א הגו"ל ויחוס אמי מורתי ז"ל כ"ו א"א הגו"ל.
מעשה נורא שנקרא אאמ"ו ז"ל מהרר"פ לקיסר רודאלפוס שנת שני"ב.
איזה פשמים נפרדים מא"א הגו"ל קצתם נזכרו בספרו שמן המאור.
כרך גדול קבלה מעשיות נתתי במתנה לה"ה אב"ד ראש ישיבה קלוין
מהר"ר שמואל בהיותי שם ק"ק פרנקפורט קיץ תנ"ט.
ביאורי חלק א"ח מוקני הגאון כמהרר"ש.
מה שמצאתי בכ"ו אאהגו"ל שכתב מה שאמרתי לו שנגלה אלי בחלומי
סוד יודע ה' בצלאל.

פסק א"א הגו"ל בין כ"ב לפרנסים במנהיים אם מחויבים לגלות מענותיהם.
פירוש תרגום מגילה אתיא מכוסיא דעקת לן מבי מלכה מוקנתי ז"ל.
ממחותני ה"ה מהר"ם בכיאר תוס' בחתן פטור מסובה ברעת ר' שילא.
„מ"ש זקני הגאון מהרר"פ שמוס עוף מהור הוא.
מ"ש לבני שמשון במצוק בק' ורנקפורט מצרפתים בחרוים מהשערורי'.
מ"ש א"א הגו"ל בחרוים על חומש קמן כשנתקבל לדרשן בקק"פ.

אבני קודש.

האבנים האלה נמצאות עד היום בבתי הקברות לערי מושב בני ישראל, והיו לזכרון פה לאנשי השם הבאים בספר הזה.

ראזינאי.

1

קברי הקדושים היו מוקפים חומה מקדם מאו, וכאשר נטה לנפול גם לא נכר עוד הכתב על החומה כסביב. התעוררו ז"ק וה"ג המפורסם מ' **משה ארי'** ליב פרידלאנד ממטרבורג בראשם להקימו על תלו ועליו כתובים כדברים האלה:

חומת בת ציון

לנפש הקדוש והטהור מורינו הרב ר' ישראל בן החבר ר' שלום. והקדוש והטהור מו"ה טוביה כהר"ר יוסף שלמה אשר נשפך דמם בעלילת שקר ביום הששי בראש השנה שנת שלמים לפ"ק, וכותם יעמור לזרעם וזרע זרעם עד עולם. חרשנו וכצרנו החומה הזאת בשנת. אך טוב הוי"ה לישראל לפ"ק.

2

פ"ג

איש תם וישר	הצנועה מרת
הרבני מ' ארי' ליב במ' אברהם	חיה בת מו"ה טובי' ז"ל הכהן
נפטר ב' סיון תקט"ח לפ"ק.	נפטרה ר"ח סיון תקנ"ג לפ"ק.
תנצב"ה.	

3

פה נטמן

איש חשוב מו"ה אברדם בן מו"ה אברהם נפטר מ' שבט תקנ"ד לפ"ק. תנצב"ה.

4

פ"נ

הרבני המופלג מו"ה יעקב במו"ה ארי' ליב נפטר ז"ך כסליו תקס"ו לפ"ק .
הנצב"ה .

5

על קבר ה"ר טובי' ב"מ ארי' ליב
טומן בעפר יקרה כבודנו
הה! בין רגבים הונחת הורנו
ארת ישרים הלכו פעמך
לענה ינקת בימי חלדך
זרדך לנגה תהל צדקך
נפטר ששה ימים לחודש שבט בשנת אשתיך וטוב לך לפרט הנצב"ה .

6

על קבר אשתו מרת חנה
הזונת דלים הה! כי אמללת
הטוב לעשות ברכך לא כשלת
בתוך ביתך הנחלת יגון ואנחות
יוסף זמרה לנו לעת שובך בשמחות
ונפטרה כ"ה אלול תקע"ו לפ"ק הנצב"ה .

7

מצבת קבר
אשת חבר
היקרה בנשים וכבודה
הדריכה בניה לתורה ולתעודה
זקנה ושבעת ימים
יאשרוה בניה כל הימים
מרת רחל מרים בת ר' ארי' ליב זקהיים זלה"ה . נפטרה בשם טוב ביום
השבת י"ג מנחם אב שנת תר"מ לפ"ק הנצב"ה .

פטר בורג .

8

פ"נ

איש נדיב מרדכי בן משלם פייבל פרידלאנד עם בנו משלם פייבל , מרדכי
נפטר י"ד סיון שנת תרל"ד . בנו נפטר כ"ט אדר השני שנת תרל"ה הנצב"ה .

הָיָן נְחֵת בְּבֵית פְּרִידְלָאֲנֵד וּנְפִלָה בְּנָשִׁים הַגְּבֵרֶת
הָרְעִישׁ מוֹתָהּ הָעִיר וַיִּלְבֹּשׁ אָכֵל יוֹשְׁבֵי קָרְתָּהּ
קָרַע לֵב שְׁמֵעַ . וַיּוֹל כְּנַחַל דְּמַעָה מִכָּל עֵין
יֵלֵא מִקּוֹנֵן יוֹדוּם . כִּי לִסְפוּד לָהּ מִסְפָּד אֵין
לֹא יִפְצֵה גַם מִנְחָם פִּיּוּ בְּאֵין נַחִימִים לְאַבְלִיָּהּ
אֲךְ דְּמַעְתָּם הִיא נַחֲמָתָם , וּמַעֲוּוּם זָכַר פְּעֻלָּתָהּ
בִּירָאָה שְׂרֵי כָל הַיָּמִים , יוֹם אַחֲרוֹן פְּקָדָהּ
תְּמִיד זָכְרָה אַחֲרִיתָהּ וּלְדֶרֶךְ בֵּית אֵל הַצְּמִינְדָה
גַּם כְּכֹבֵים וְסַהַר מִנְגָה נִגְדָה עִמְדוּ בְּמַסְלוֹתָם
רְאוּהָ שַׁחַר וְשֶׁמֶשׁ וַיִּתְחַבְּאוּ , עֶרְפֵּל שָׁמוּ חֲתוּלָתָם
שֶׁבַעֲתַיִם גָּדְלוּ זֹהֲרֵי אֹרֶה עַל הַמְּאֹרוֹת בְּרִקִיעַ
וּנְפַקְדֵי מִקּוֹמָה קָדֵר הָאֹוֹר שֶׁם חוֹשֵׁךְ יִצִיעַ ,
גִּינְצְבוֹרְגַּבֵּית אַבִּיָה , מְבִנֵי קְדוּשִׁים בִּיהוּדָה
פְּרִידְלָאֲנֵד בֵּית אִישָׁה , מִשְׁפַּחָה בִּישְׂרָאֵל כְּבוֹדָה ,
זָכַר שֶׁם תְּפֹאֲרָתָהּ יִגְדִיל כְּבוֹד מִשְׁפַּחוֹת הַשְּׁתַיִם
צְדָקוֹתֶיהָ לִפְנֵיהֶם הִלְכוּ . וַיְבִיאֹוֹהַ בְּצֵל שׁוֹכֵן שָׁמַיִם ,
לְקֶדֶם פְּנֵיהֶם מִשֶׁם יִצְאוּ מֵלֵאכִי אֱלֹהִים רַבּוֹתִים

אֵשֶׁת חֵיל וְגִבּוֹרָה , כְּבוֹדָה חֲמוּדָה וַיְקָרָה , יִרְאֵת ה' אֹוצְרָה .
אֵת מִצְוֹתָיו שִׁמְרָתָהּ , צְדָקָה לְעַנְיִים פּוֹרָה , וּדְרֶךְ עֲנוּהַ בַּחֲרָה
בְּשִׁמְהָ נִקְרָאָה

חַנָּה קִילָא פְּרִידְלָאֲנֵד בֵּת הַר"ר גְּרִשׁוֹן גִּינְצְבוֹרְגַּבֵּית .

נִצַּר מִגּוֹעַ קְדוּשִׁים וּגְדוּלֵי הַיְחָשׁ בִּישְׂרָאֵל
גּוֹעָה בְּיוֹם הַרְבִּיעִי בְּאַרְבַּעָה לַחֹדֶשׁ תְּמוּזַת שְׁנַת תְּרַמ"ח לַפ"ק תַּנְצַב"ה .

סמנאב.

10

מצבת הגאון מו"ה סענדר מרגלית
נפטר יום א' ער"ח שבט בשנת תקס"ב לפ"ק
אדונינו מורינו ורבינו
חכם חרשים, קדישי קדושים
מקור הבינות, אליו ידרשון מכל פנות,
תופשי התורה מכל המדינות.

הרב הגאון הגדול רשכבה"ג, הרביץ תורה בישראל והעמיד תלמידים גדולי
הדור. וחבר חבורים רבים קדושת שמו מוהר"ר אלכסנדר סענדר אב"ד
דק"ק סמנאב בהרב מו"ה מרדכי מרגלית זצלה"ה.

סלוצק.

11

הגאון אלי' זומא

פה נטמן

המחבר ספר תנא דבי אליהו. שקד ויגלל עשרה חיבורים, בש"ס וד' מורים.
ה"ה הרב המופלג מו"ה אליהו בהרב מ' אהרן נפטר יום א' דפסח תקנ"ו לפ"ק
תנצב"ה.

12

פה נטמן

הרבני המופלג ומפורסם ר' אלי' בן הרב המופלג ומפורסם מו"ה ר' שמשון
איסרלש נאסף יום ד' י' אלול שנת תק"ע לפ"ק תנצב"ה.

31

פה נטמן

מורינו ורבינו ה"ה הרב המופלג ומפורסם מו"ה ר' שמשון בהרב מ' משה
איסרלש נאסף יום ועש"ק ה' מנחם אב שנת תקע"א לפ"ק תנצב"ה.

14

הוי ! על איש חשוב ירא אלקים
ה"ה הישיש מו"ה ישעי' ב"מ שמואל זנוויל
נפטר ז"ך מרחשון שנת תקע"ג לפ"ק תנצב"ה .

15

זאת אזכרה בכי ותיגה ואבל יוריטה
פתאום במגפה נאסף איש בר הלבב מעודו,
הלך בישרו . בחייו חנן בעד יצורי חומר
נקות חמא עם קרוצי חומר ,
הר' המופלג מו"ה זאב וואלף במ' אברהם נפטר כ"ב סיון שנת תקצ"א לפ"ק
תנצב"ה .

16

וימת משה עובר ה' ותורתו
בן אדם כשר וישר
זרע ישרים ותמימים
נגהם יוסיפו ככבים
ונשאו קינה ואבל
ומספד מר ותטרורים
יום בא שמש בצהרים
לגבר שלו ככה .
ה"ה מו' משה במ"ש זנוויל
נפטר יום ב' יו"ד שבט תקצ"ה לפ"ק
תנצב"ה .

17

בכי ואנחה ומספד
עלי אשה באה לגבורות
בת ישרים מנשים יקרות
ישעי' יה' יאתה לצרור נפשה בצרור החיים
כפה פרשה לעני וידיה לאביון
ה"ה מ' עליא בת מ' ישעי' נפמרה יום ש"ק . וא"ו אייר תקצ"ט לפ"ק תנצב"ה .

18

וימת משה עבד ה'
בן ישר וכשר
הוי ! רב יגון ואנחה
זאב מות מרפו לאיש ירא ה'
ה"ה מו"ה משה ב"מ זאב נפטר יום א' ר"ח סיון תר"ד לפ"ק תנצב"ה .

19

הוי! על זקן ושבע ימים,
נגוע איש תמים
ויאסף מלא ימים
וירב דמע עניים
יגון ואנחה לבנים
למות גבר ביושישים
בן ישר נדיב לב כי הומת
זאב ערכות מות המר הצמית
עלי מות מ' ש' זנוויל ב"מ זאב
נפטר יום אחרון של פסח מקים מעפרא דל (תרמ"ו). הנצב"ה.

20

מי יקום במקום קדשו!

יהודא צבי וחמיד באורייתא
בן ישר וכשר מגזע ישרים,
רב יגון על איש תמים,
בן יבין הלך כל הימים
קבע עתים לתורה לילות וימים
דברו בנחת ומלים טובים.
הרבני המופלג היוקר מו"ה יהודא צבי בהרב המופלג מ' בנימין ש"ץ ביום
רביעי י"ו תשרי תרל"ח לפ"ק תנצב"ה.

ניקלשפורג.

21

פ"נ

מו"ה שמשון בן הגאון מוהר"ר חיים כעהמ"ח ספר חות יאיר, יצאה נשמתו
ליל ש"ק ונקבר ביום א ג' מנחם תפ"א לפ"ק, תנצב"ה.

22

פ"נ

ה' איצק בן מו"ה שמשון בכרך נכד להגאון בעהמ"ח תשובת חות יאיר י"א
אייר תקט"ו לפ"ק תנצב"ה.

מינסק.

23

אבן שיש מרובעת ועליה חקוק:
בצל שדי פה תתלונן נפש צדיק
ירא ה' וירא מצות ושלם
שלשלת היוחסין, איש הנעלה. ורם המעלה,
הרב ר' גרשון גינצבורג
בהרב מו"ה ארי' ליב נ"ע ממוחסי ווילנא הנצב"ה
עלה שמים יום ג' ד"ח אדר שני תרכ"ד לפ"ק.
מצדי האבן מזה ומזה:
גולה ראש לשוע ונדיב, פה עלי ארמות,
רב פעלים, יושר מעללים, משיב נשמות,
שלם ומשלם, כפתחו של אולם, בהשכל ודע
ונאמן לאל, שר שואל, בשלום כל רע
נענים נדכאים, הוגים נכאים, בכי השמיעו,
בפאת טטה, תעלה קעתה, מי יעלה אלינו!
הרבה קולות, שמים עולות, מחולים שאול הגיעו,
איש מושיענו, משיב נפשנו, עלה מעלינו
רם היחש, ורגלו תחש, על מעגלי צדק,
יחיד ביחידים, סגולה השרירים, ממחויקי בדק,
המיכה ברצונך, ונחם צאנך, אל רמים,
לכל המשפחה, הנאנחה, ששין ישעך השיבה,
יגונה נחם, אל מרחם, הכה תמים,
בצרור החיים, מעונה שמים, נפש הצדיק השיבה.

לודמיר.

24

יום א' ד"ה תמוז שפ"ב לפ"ק.

פה נממן

צנצנת המן. רועה נאמן.
פרנס הדור. פרי עץ הדור. התקין עצמו בפרודור,
צבו ישראל והדרו, לא נמצא חכם ונבון כמוהו ברורו,
גם במעלות ומדות ה' פארו....
בתורה ובמצות נכסף, מלא חפניו מהם אסף. ויגוע ויאסף
מוהרר אפרים נפתלי בר' יוסף... ז"ל הנצב"ה.

רובלין.

25

האבן הזאת אשר שמתי מצבה,
 יהי מלון לאיש אלקים קדוש ונורא
 אשר הרביץ בישראל תורה,
 יותר מכל אשר היו לפניו בדרי אתרא,
 והחזיר עמרה ליושנה והעמיד תלמידים הרבה
 עד שכל דייגי ארעא מפיו חיים ומימיו שותים בתדירא,
 הלא הוא א"מ עמ"ר תפארת ראשי אלפי ישראל
 כ"מ ג"ד קד"ו ה"ה מוה"ד והדרו ראש גולת אריאל
 מאורן ורבן אב ב"ד ישראל נאון הגאונים
 מו"ה שלום המכונה שכנא ב"ר יוסף וצוק"ל
 ה"ה החסיד והענו, אשר נאסף אל עמיו,
 ביום ו' ר"ח כסליו שי"ט לאלף הששי
 הנצב"ה עם נפשות הצדיקים שבג"ע,

26

מעבר האחד כתוב : פ"ה מונח אביר האבירים
 מלך על כל חכמי המורים,
 מאור הגדול שהאיר לישראל לדור דורים
 בספרו ים של שלמה ושאר ביאורים
 הרביץ תורה והרבה תלמידים רבים,
 הרבה תלמידים ככל העולם :
 צדיק וחסיד ככל מעשיו ההדורים
 הרב הגאון הגדול מופת הרור מו"ה שלמה בהרב הגאון מ' יחיאל לוריא וצלח"ה
 נתבקש לישיבה של מעלה לר"ת ולהלכה
 ז"ס י"ב כסליו שנת נפלה עמרת ראשנו וכבה מגורה המהורה לפ"ק.

27

ויגוע יצחק וקן ושבע ימים
 בשנת שפ"ג לפ"ק
 נתבקש לישיבה של מעלה למרומים
 יד ושם ה' לו בשבע חכמות הרמים
 והעמיד תלמידים רבים
 שמו נודע בכל העולם
 שפירא ויאה אמרי'....

(* 28)

על אבן שיש אדום כתוב :
מצבת השר ר' יוסף שלמה רופא
מחבר איזה ספרים בק"ק לובלין .
שמו נודע בשערים
והי' מוכתר בכתרים
כסאו הי' מומל בין גדולים ושרים
והי' רופא מומחה לנפשות ובשרים
פה נטמן הארון והלווחות והשברים
שנת שפ"ו לפ"ק ...

29

מצבת הגאון מ' אפרים זלמן שור
לצד מראשותיו :
אֲרָאִים וּמְצוּקִים
פְּשָׁמוּ יָדַם בְּאִישׁ אֱלֹקִים וּלְקַחוּ
רְבִינוּ וּגְאוּנֵינוּ נֵר יִשְׂרָאֵל רֹאשׁ גּוֹלֵת יִשְׂרָאֵל
'רֵאת ה' סַבְּמַח עוֹו, אֲפָרִים לְרֵאשֵׁנוּ מַעוֹו,
מְשַׁכֵּיל בְּדֶרֶךְ תַּמִּים וְיֹשֵׁר, וְרַב כַּח בְּתִבּוֹאת שׁוֹר
מִיתָתוֹ יִכְפַּר בְּעַדְנוּ, וְיִהְפֵךְ לְשִׁטְחָה אֲבִלְנוּ
וְיִשְׁלַח אֲפָרִים מְשִׁיחַ צְדָקְנוּ, אֲמֵן סְלֵה .
לצד מרגלותיו :
הַגָּאוֹן הַגְּדוֹל נ" טוהר"ר אֲפָרִים זצ"ל
נִקְרָא זְלַמָּן שׁוֹר אֲב"ד ור"מ דק"ק לובלין
בן הַגָּאוֹן דק"ק לובלין מו"ה נִפְתָּלִי . . .
ך"ח תשרי ש"ן צדי"ק דל"ה לפ"ק
תנצב"ה .

(* 28) ראה גם בס' עלי הרם שהו"ל המדפיס מאב"ן באדעסא תרכ"ה (עמ' 8) העתקת
המצבה הנ"ל על ידו הר' יחיאל מיכל הלוי מלעסלא (אינאווראטצלאוו) שהעתיקה
בעיר לובלין, בלכתו למסעיו. אספת הספרים הרבים שאסף במסעותיו, נמכרה אחרי מותו
להמו"ס ר' רנ"ר במינצ'ען, (יבהם גם אספת-התנכין היקרה מעובון הרי"ם לעווי הנ"ל) ומהם
באו רובם בעקד-פרידלאגר אשר בבית אוצר ספרי מוועאום האזיאטי של האקדמיא למדעים
פה פט"ב . ש.

פה נקבר

המאור הגדול מוה"ר יעקב בן מוה"ר אפרים נפתלי
איש קדוש ונורא.
הרביץ בישראל תורה
אלמלא נשתכחה מהדרה
והחזיר ליושנה עמרה,
..... מ"ז כסליו הנצב"ה.

מצבת הגאון ר' נפתלי כ"ץ
על האבן אשר מראשותיו חרות:
רבה וקבץ פעלים לתורה
בוצינא דנהורא, אספקלריא המאירה.

מורינו ורבינו, עמרת ראשנו, גאונו הכהן הגדול מאחיו. הגאון הגדול מו"ה
נפתלי כהן צדק, החזיק בדק, חבר סדק, אשר אור תורתו הי' זורח פה"ק
לובלין והגליל עיר ואם בעולם,
על אבן מרגלותיו:
קדוש יאמר לו לפ"ק

פה נגנו ארון הקודש קודש קדשים, בנן של קדושים. הגאון המפורסם המופלג
מרנא ורבנא מו"ה נפתלי כ"ץ אשר אור תורתו הי' זורח פה"ק לובלין והגליל.

פה נגנו הרב ר' נפתלי הירש

חתן הרב הגולה מו"ה יהושע העשיל בן הרב הגולה מו"ה יעקב אב"ד ור"מ
דק"ק לובלין היום יום מ"ו אלול תמ"ב לפ"ק.

פה נממנה

הרבנית המפורסמת מרת פייגלא בת הגאון הרב המופלג מו"ה יהושע העשיל
ז"ל. והיתה אשת הרב החסיד מ' נפתלי הירש שהיה ר"מ ואב"ד דק"ק לובלין.
שהלכה לעולמה ביום ש"ק ו' תשרי תנ"ב לפ"ק הנצב"ה.

פה נממן

האלוף הגדול מוהר"ר חיים ז"ל
בהאלוף מוהר"ר שמואל ז"ל בהאלוף מו"ה וואלף ז"ל נפטר ש"ק עשרה ימים
לחודש שבט תס"ז לפ"ק תנצב"ה.

חשך השמש וירח קדר
ובו פטירת צאן קדשים רועה עדר
יום הששי ויכל המלוכה מכבוד מנוחת הגאון מהר"ר מאיר זצ"ל כי נעדר,
אשר אור תורתו הי' זורח בק"ק לובלין והגליל
יום ה' מרחשון נסתלק והלך בחדר.
על אבן מרגלותיו כתוב: לפנים ולפנים מן החדר.
פגת לפרט דמעה מעין לא נעדר,
וה' פרצות ישראל יגדר,
בהר"ר בנימין וואלף ר"א ר"ל, חתן הגאון מו"ה דוד בעל הט"ז, ובזיווג שני
חתן הגאון מו"ה העשיל זצ"ל.

פה נממן

הגניד האלוף פרנס הועד דר"א מו"ה אבל"י בן הרב אב"ד מוהר"ר ישראל איסר
בהרב הגאון מ' משה ז"ל שהי' אב"ד ור"ט דק"ק לובלין ד' דחומ"פ תק"ל לפ"ק.

פה נממן

ארונו של יוסף הצדיק, ונשמתו כגנוי מרומים, הרב הגאון הגדול המפורסם
הח"ב. אב לחכמים, זקן ויושב בישיבה של מעלה מו"ה יוסף ממשפחת תאומים
ראב"ד דקהלתנו, אשר יגע בתורה כל ימיו ושם לילות כימים זי"ע, וינוח על
משכבו בין ישרים תמימים, הרב הה"ג דק"ק אוסטראווצי, עלה לשמים בחג
הסוכות שנת תקי"ח לפ"ק תנצב"ה. —

עמרת מלך וקשת בראשה
 מ"ו מרחשון תקכ"ג ויגוע וימת אברהם בשיבה טובה לפ"ק
 היום הזה נפל שר וגדול ליהודים
 כל מרי נפש ישבעו נדודים,
 שמו נודע בשער בת רבים שם ושבת אחודים,
 הוא אברהם בצדקו הלך למנוחה יעמוד בגורלו לקץ הימין בין העומדים,
 ה"ה הרב הגדול המופלג המפורסם מוה"ה אברהם בן האלוף ר' חיים ר"ש
 ר"ו. ד"א פרנס רועה נאמן, צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל.
 וה' ברך את אברהם בכל
 נפטר ונקבר ביום ה' הנצב"ה.

פ"ג

מ"ו הרב המאה"ג המפורסם המופלג בתורה ומוזסידות, עסק תמיד בתורה
 וביראת אלקים יומם ולילה ע"ה פ"ה כ"ש מו"ה צבי היר"ש בהמנוח הרב
 המפורסם המפסר אביר הרועים מו"ה אברהם ז"ל ר"ח מלובלין פרנס הועד
 דד"א, נפטר ביום א' ר"ח טבת תקכ"ז לפ"ק. תנצב"ה.

נפטר בר"ח אלול תקכ"ח
 צנצנת המן. שמעו טוב משמן טוב, מלא מצות כרמון. לחיי עה"ב מזומן, היה
 עוסק במו"מ באמונה. ה"ה מו"ה שאול בהנגיד המפורסם הרבני מו"ה חיים
 ר"ו ז"ל תנצב"ה.

פ"ד

הרבני המופלא הנגיד המפורסם מו"ה ישראל איסר בהרב הפרנס דד"א מו"ה
 אבלי ר' איסרלש ז"ל שנת תק"ם.

נפטר ח' אדר תקמ"ז לפ"ק.

פה נממן

נגנו זרע קודש. שלשלת היוחסין. גוע ישישים. עלה מעלה, בישיבה של
 מעלה. האברך הרבני המופלג בתורה מו"ה משלם זלמן בהגאון מו"ה יוסף
 אב"ד ור"מ דק"ק בריסק חתן הגביר מ' נתן.

פה נממן

בנן של גזע ישישים הרבני המופלג מו"ה מאיר בהרבני הנגיד המפורסם האלוף
ר' ישראל איסר ר' אבליש נפטר שנת תק"ס לפ"ק.

פ"ג

איש יקר ערך מאצילי ארץ .
צדקות פעל בקרב הארץ .
חנן דל השביע נפש נענה .
קהל ועדה נהל באמונה .
נתן אוכל למכביר .
נמטע אשל לאורח עובר .
צדיק בתומו התהלך .
עד כי חפץ בו המלך .

ויקרא בשם מ' יצחק נתן נמטע במ' משה פרץ זצ"ל
שנת רחק ממנו מנחם לפ"ק תנצב"ה
נפטר יום ג' ר"ח שבט תקפ"ב .

פ"ג

האי סבא קדישא , חסידא ופרישא , כבוד מרנא ורבנא הרב רבינו משלם
זלמן בן הרב מ' משלם זלמן ז"ל אשכנזי זי"ע שהי' אבד"ק קאזמיר וק"ק
נאשעלסק ובפה לובלין . הי' לנו למאור עינים שבע עשרה שנה , אי חסיד
ועניו . זקן ויושב בתעניות , עמרת היחש נכד להאי מאה"ג החסיד וקדוש חכם
צבי וצלה"ה זי"ע תנצב"ה , נפטר ביום א' ר"ח אייר ונקבר באבל כבד וכמספר
תמרורים ביום ב' דר"ח אייר שנת תר"ג .

פ"ג

הגאון מוה"ר יהושע העשיל בהג"מ משלם זלמן אשכנזי חתן הגאון מו"ה
בנימין ברודא מהוראדנא , נפטר ב' אדר ראשון תרכ"ז בלובלין שנתקבל שם
לאב"ד בשנת תר"ג .

פ"נ

הרב החרוף ירא וחרד בן קדושים מו"ה אפרים ז"ל בן הרב הגדול חסיד
מפורסם מו"ה ליבוש ז"ל מפעטרקוב בן בנו של הג"מ צבי ז"ל אבר"ק ברלין
שהי' נכד להגאון חכם צבי ולהגר"ר העשיל יום ב'ך"י תשרי תר"ם לפ"ק תנצב"ה

לייפניק.

48

על האבן מראשותיו :

בשבעה בתמוז דוה לבנו

צרה וצוקה לנו לפ"ק

איש אלקים קדוש בנן של קדושים. חכם חרשים. ונבון לחשים,
גאון הומן, רועה נאמן, נשיא אלקים בתוכנו. שופטנו ומחוקקנו,
גדול בישראל שמו רשכבה"ג הרב אב"ד מו"ה ברוך תאומים וצלה"ה,
ברוך שמו וברוך מעמו ונימוקו, הגאון ושר התורה,
תלי תלים דרש לגדול חריפותו ובקיאותו בחדרי התורה,
אסף אספה וחבר חברת בקור חולים ותלמוד התורה,
וישניץ וקהל לייפניק האיר בנר מצוה ואור התורה,
לרחוק באו ונהרו חברים לשמוע מפיו חכמת התורה,
יגע והעמיד תלמידים מלומדים מהם מורי הוראת התורה,
לכן תשע עשרה שנה הלמה ראשו כתר התורה,
תהי מנוחתו כבוד בעדת צדיקים וחכמי התורה,

למרגלותיו נחרת :

כתר התורה וכתר שם טוב משובצים חכמה ותבונה ורעת במלואתם
כראש החכם השלם הגאון המפורסם בעולם מורינו ורבינו הרב מו"ה
ברוך פרענקל תאומים

תמים יחדיו הלמו מושבותם. אהה! מיום נגדע לארץ קומתם,
בית ישראל ספרו הוי ארון! אלוף וגאון משבית ריב ומדון,
זה סיני ועוקר הרים בחריצותו, גדולי ישראל קבעו הלכה כמותו,
כל דבר הקשה לפניו הביאו, ובתשובה שלמה מטעמותיו מעמו וראו,
הוא מרומים ישכון בישיבה של מעלה, המקום ימלא חסרון עם סגולה,

ט י ק מ ין :

49

פה נקבר

צדיק וחסיד קדושת שמו מוזהר"ר טוביה במ' שלמה וצ"ל נשמתו בגן עדן עם שאר צדיקים ב' שבט שנת תצ"א לפ"ק תנצב"ה.

50

פה נקבר

הגאון החסיד צדיק יסוד עולם מוזהר"ר שלום בהחסיד הנשיא מוזהר"ר אלעזר וצוק"ל בשנת יבוא שלום על משכבו לפ"ק (תקכ"ו) תנצב"ה

51

פ"ג

מוזהר"ר ישראל במוהר"ר שמואל נפטר עש"ק ח"י אייר תקנ"ח לפ"ק תנצב"ה.

52

פ"ג

אי"א הרב הגדול צדיק וענו מפורסם מוזהר"ר זאב וואלף כהרב הגאון מו"ה יהושע וללה"ה נפטר בש"ט ד' אייר תקע"ד לפ"ק תנצב"ה.

53

פ"ג

צדיק יסוד עולם ארמ"ו הרב הגאון הגדול המפורסם מופת הדור נ"י ע"ה פ"ה מוזהר"ר מרדכי הלוי אב"ד פה טיקמין בן הרב הגאון הגדול המפורסם מופת הדור מוזהר"ר יצחק סג"ל אב"ד דק"ק קראקא נפטר ז' אייר תקע"ו לפ"ק. — תנצב"ה.

ארי' דבי עילאי שפתיו ברור מללו בקבר ידובב
ראש מפתח שפתיו תבענה תורה ותהלה
יענה בו צדקו וכשרון פעלו אשר נהג
השאר אחריו ברכה חמר נחמד אשר מצא און
לו על ש"ם ותשובות ודרושים לכל חפציהם
'פוצו מעינתיו וישתמעון מיליו
בצאתם לאור על פני הארץ ולדרים עליה
מ'רוב עונינו לוקח מאתנו עמרת ומאור
ראשנו ה"ה כבוד אדומ"ו הגאון הגדול
דורש טוב לעמו מו"ה ארי' ליב זלה"ה הלוי
כבוד ה' עליו יורח, בן כבוד אדמ"ו הגאון
'יחיד כדורו מ' מררכי סג"ל וצוקל
האב"ד ור"ם פה קהלתנו, נפטר בשם טוב אור ליום ב'
א' דחוקה"ם שנת חקצ"ה לפ"ק
תנצב"ה.

ווינא *

האשה מרת סלאווא
נפטרה עש"ק כ"ר אלול שפ"א לפ"ק
תרועה יבבא. על נר שכבה *
ולבית אביה שבה. אשה חשובה ומבא.
הגבירה מרת סלאווא.
חסודה וצנועה. כשפרה ופועה,
בת הגאון ריש מתיבתא מהר"ר שמואל מק"ק ווירמז
אלמנת הר"ר כ"ר אלול שפ"א לפ"ק
תנצב"ה *

(* זאת המצבה כבר באה בדפוס במצבות וויען תוצאות ה' ל. פראנקעל והעתקונה
מה שנית להעיר על שגוונות שבאו שם בהעתקה, פֿרומאָ בבא" תחת, תרועה יבבא" ולא נדע
מה החלום אשר לא הוטבו תרועה יבבא בניני פראנקעל. ומה פתרון הדברים, פֿרומאָ בבא" *
דדל, אמר לתקן? ואמנם לפי זמן המאורע שהיה לפני ראש השנה שם הכותב יסודתו בדבר *
על כונתו לאנחה או יללה צרף תרועה ליבבא והתאימה לחרו, על הנר שכבה" והיא
מליצה נשגבה.

ווילנא.

56

מצבת ה' שפרינצא אשת הרב דפאקראי
 שפר מעש, אקונן ברעש, וקול רמה,
 פרי הודה, פעלה מעודה, על הארמה,
 ראשי אמרמ, בשרי אשרמ, ואשב שוממה,
 יחרד לכבי, לגודל כאבי, מאנה הנחמה,
 נגהי האפל, ואוני הכפל, פארי הורמה.
 צעדה בפלם, לשבח ולקלם, יצאה שמה.
 אשת רבנים, ובת כהנים, ורמי הקומה,
 בת גדולים, וראשי גולים, ומשפחה רמה,
 הרבתה מעשים, נגד נשים, באוהל המה,
 מול האלקים, דרכיה הנקיים, גמולה לשלמה,
 שמחה ערבת, ויגוני רבה, ולא ארומה,
 כצניעותה בדומה. למי תדמה, אין בארמה
 ה"ה הרבנית הצנועה והחסודה מרת שפרינצא
 בת הרב מוה"ר שמחה כ"ץ ראפורט אשת הרב דפאקראי.
 נפטרה י"ה אייר תקס"ב לפ"ק:
 תנצב"ה

57

רגבי ארמה! הלא תרויון ממי עיני המוגרים.
 חרותה פה על סלע, דמעו שחקו צורים.
 לזכרון עלי אידו כי גדל מאוד לדור דורים,
 בלהות צלמות הה! מרחפת עלי יומם אף ליל
 תגרת ירך מות! כי הנפת עלי אשת חיל,
 רך ויחיד עובתני אמי! נהייתו כגבר אין איל.
 בנות נהי בכינה! שאו קינה על שפיים,
 יקוננו יחד דכאי רוח. תהנו במר אך נכאים,
 שמש צדקותיך הופיעה עלימו הוי! כי באה בצהרים,
 בשערים כך התהללו על צדקות פורונך כי גדלו
 תפארתך עלי חלד, הוד מעשיך כאור יהלו.
 יובילוך למנוחות שאננות, רב טובך אותך ינחילו
 זכרונך לנצח יהי, לחיי עד שמך יהללו.

ה"ה אמי הצנועה ומפורסמת מרת רחל בת ר' שבתי ז"ל שיצאה נשמתה
 במהרה ז"ך אדר שני לפרט ואר"ח צדיקים כאור נגה לפ"ק (תקע"ו) תנצב"ה.

58

קול יללת יתומים לחרדת הארץ
ק'מנה בנות נהי! פה עלי מחצבת הצור
י'קהת מיללים! פה תתימרו עלי ירכתי בור
י'פעת נופת הצדקה, משוש הבנים נדמתה
ל'בכותה הומים, בין רגבים בנתה ביתה
א'הי קמבך מות! ל'פתע תקות חיך נתקו
ב'עוד יומם שמשך קדרה, ספיר בעפר נשקו
ת'עופה כבוקר היית! בדמי ימיך באת
ר'ומה שכנת בדרכיך, במעלליך רבה נשאת
י'חירה את ונכחרת, הה! פוריה וענפה גודעת
ו'נחלת רב טובך בחלד אשר יגעת
ס'לית הליכותיך הליכות עולם לכמה תתהלכי
פ'רי מעלליך תשבעי תרוי כעל כל תגמוליכי
ז'והר זיו עדנים, שמה נפשך תשכוני
ק'רב קהל קדושים, שמה בצדקה תכוני
ה'ה הצנועה מרת קי"ר א' בת ר' יוסף ז"ק
נ'פטרה י"ד סיון תקפ"א ל"ק תנצב"ה

59

הרב ר' הירש סגני נהור אבי הגאון ר' יוסף דוד אבר"ק מיר

פ"ג

איש תם וישר וירא אלקים וקיים והגית בו יומם ולילה
על פטירת אבינו הישיש המופלג מ' צבי הירש בהרבני
המופלג מ' אברהם וינ"ב כיום י"ב טבת תקפ"ה ל"ק
תנצב"ה

60

י'קודים וחיים סורו פה
ו'שמעו צדק לעשות כה,
ס'פו חסד על טוב ושובו הלום
פ'ה הפתרון והחיים חלום,
י'צאו בטותך המתים אלה לקראתך וקן עירנו!
ו'יצאנו גם החיים בעיר אחריו הנכבד בעדתנו,
ס'פרי צדקותיך הלכו לפניך ויספרו צדקות אין ספורות,
פ'עולות צדק וגמולות חסד, עוד יספרו אחריו הדורות.

בסגור מות את עיניך אשר אל דכאי רוח השקיפו .
נפתחו עיני ענייך כארובות שמים דמעה הרעיפו ,
רעשו כים אבינוי אדם , לקול בכים צללו אונינו
ביום בו סוגרו אוניך הקשובות לשועת עניינו ,
יוסף ! וכמו יוסף במצרים גר , ונפשו לא נהפכה ,
מ'עמך כן לא פג כך ואם גם אותך קרה ככה ,
וביראת אלקים אמיץ לבך . גבור בגבורי ישראל .
בדרכיו גם הלכת . כי חסד וצדקה הם דרכי אל .

יענו כך כי יקרא היום שמה ספרי זכרונותיך
המה יגידו כי אוצרך בשמים רב מאשר בביתך
זה כל האדם , וזה ה' שואל כי יוסף בארץ ,
קרוב להיות לכל קוראיו ולכל קשה יום לעמוד בפרץ
הא לך שם זרע , אשר בשני השבע יוסף ! אספת
ישבעוהו נא גם פה עמך ואחריך , אם גם נאספת
יקצרו זרע צדקתך זו , וגם זרעך פה עזבת
כמה צדקה יעמוד לעד כי זרע קודש מצבתה

ה"ה אבינו , עמרת הפארתנו , הרב היקר הנכבד בכני עמנו , איש צדיק
צדקות אהב , ירא ה' ובתורתו עמל כמהור"ר יוסף ב"מ טוביה זקהיים
משפחת זרע קודש , ויצאה נשמתו בשנים עשר חודש ביום השביעי שבת קודש
והוא כ' אדר השני לפ"ק היא שנת התר"ח לב"ע
הנצב"ה .

בית מושב זקנים בירושלים

DAS
ALTERVERSORGUNGSHAUS
MOSCHAB SEKENIM
in
JERUSALEM

eine hochherzige Stiftung des hochverehrten Herrn

M. L. FRIEDLAND

IN ST. PETERSBURG

VON

ELIAS HONIG

Secretär der Verwaltung dieser Anstalt.

.....
Separatdruck aus dem „Haarez“ Bd. I.
.....

JERUSALEM

5651

Buchdruckerei von A. M. Luncz.

בשנת תרנ"א נדפסה בירושלם הוצאה מיוחדת מספר „האריץ” ח"א.
והיא כעת פה לפני הקוראים.

בית

מושב זקנים

בעיה"ק ירושלם תוכב'א

אשר הוקם על

מנדבת האלוף המרומם אורח נכבד לדורותיו

מוהר"ר משה ארי' ליב פרידלאנד נ"י

בס"ט פטרבורג.

יבלבל

קורות הבית, וכל אשר עבר עליו, ומצבו הנוכחי, והתקנות הקבועות

מאת

אליהו האניג

סופר ומזכיר הבית.

מקדש

לזכר ולעילוי נשמת הגבירה הצדקנית מרת

ק י י ל א

(בת ר' גרשון גינצבורג זצ"ל)

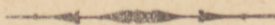
לבית

פרידלאנד

נפמרה ביום ד' תמוז תרמ"ח.

אשר לשמה ולזכרה הקדיש בעלה הגביר יבדל לחיים
את בית החסד הזה.

אליהו האנוג.

ראש דבר.

אתכבד להגיש בזה לפני תומכי בית חסד „מושב זקנים“ בעה"ק ירושלם
ת"ו, את קורות ומצב הבית הזה מיום הוסדו עד עתה, למען ידעו את המפע
הזה אשר האדון מוה"ר שמואל ברוך סאנדערס נ"י כוננהו ויסד אותו בידים
ריקניות, ומעט מעט הביא אותו לידי מצב כזה עד אשר נכנס תחת מחסה
האלוף המרום, אורח נכבד לדורותיו מ"ה משה ארי' ליב פרידלאנד נ"י,
והוא הרים את הבית הזה משפל מצבו, ויקים בית חסד גדול בירושלם לתועלת
זקניה העניים, אשר בו התפאר עירנו, וידעו הנריכים הלוקחים חלק במצוה
הזאת כי יביאו את כספם ליסוד הנרצה. יהי שם בית פרידלאנד מבורך
וצדקת הגביר תעמד לעד ודור דורים!

בית מושב זקנים.

אם בית חסד כזה נחויץ לכל קהלה, עאכ"כ בעה"ק ירושלם אשר זקנים הם רוב תושביה. בעירנו הקדושה המרובה בזקנים, נוסד זה מקרוב בית מושב זקנים גדול, המכלכל במעון במלון ובמוון, ששה ושלישים זקנים * מלבד מה ששאר זקנים מן החויץ (עקסמערנע) הבאים לעסוק בתורה בביהמ"ד שבתוך הבית, יקבלו ארוחתם כיתר הזקנים החוסים בתוכו.

לא כבתי חסד שבאירופא, בתי חסד בע"ק אשר יכולכלו רק מנדבות אחינו כחול הרחוקים בדעותיהם, והיה כאשר יקחו נדיבים רבים חלק במעשה צדקה אחת, וכשל הדבר ונפל ונהרס מהרבה דעות שבקופה המושכות אותו הנה והנה, ע"כ לא במהרה יוסד בית חסד נכון בעה"ק, אם לא יתיצב בראשו תקיף בדעתו ונדיב בממונו.

גם על המכון הזה עברו ימי תחלואי ילדים וצער גדול, עד אשר התיצב בראשו האלוף המרומם יקר ונכבד לבית ישראל מוה"ר משה אריה לייב פרידלאנד הי"ד כס"ט פטרבורג אב ופטרון למעשה צדקה הזאת ויזיל מכיסו זהב רב לקנין החצר של מושב זקנים ובהשתדלותו נעשו בו סדרים נכונים וישרים כאשר נספר הלאה. תהי צדקתי עומדת לעד, מטנו יראו וכן יעשו כל עשירי ישראל.

ואלה תולדות המכון מראשיתו: בשנת תרל"ח נועדו מר בן ציון שלעז, מר יצחק מאיר גאלאמב, ומר משה האלצמאן מפניסק ז"ל, ויאספו פרומות מבני ירושלם ויקנו יורה וכלים אחדים, וישכרו בית לבשל תה חנם לעניי ירושלם. בעה"ק במקום יקר המים והפחמים תחשב צדקה זו לפקוח נפש ממש לכמה מאות עניים המשיבים נפשם בחמים ובשרותם בהם את פתם החרבה.

אך הבית היה קטן מאד כי לא הספיקה יד הגבאים לשכור כ"א חדר כדי שפיתת יורה ומקום לשלחן וכסא לשנים שלשה אנשים ומרבית הענים היו לוקחים התה בכליהם לביתם, ורק אחרי התרבות הנדבות מבני ירושלם ומאורחיה שכרו להם חצר בת שלשה חדרים, בשכר 150 פראנק, חדר אחד לבישול, וחדר אחד למושב השותים, ואת השלישי השכירו למלמד תנוקות בשכר קטן אשר אותו הקדישו הגבאים לשכר המשרת.

בשנת תרל"ט בא מאוסתרליה הישיש הנכבד מר שמואל ברוך סנדערס נ"י וילד פולין ויבא אתו כסף לחלק לעניי אה"ק. ויציעו לפניו הגבאים את דבר בית תבשיל התה, וישב בעיניו ויתן להם נדבה הגונה ויבטיח להמציא להם סעד ממכיריו ובניו העשירים שבאוסתרליה.

(*) על פי ידיעות האחרונות נוכל להעיר, כי מספרם כעת: פ"ה זקנים וט"ו זקנות.

וישמחו הנבאים בהמצא להם מוצא לכסף גם מנדיבי חו"ל, וישמו אותו לגבאי, ויקבל עליו לעסוק במצוה זאת, וישב מכיסו להמלמד את שכר דירתו ויציאיהו מחדרו. ויפנה גם אותו להבאים לשתות תה ויאסוף מבני ירושלים פרומות פרומות, ויש אליו לב הממונים ויעזרוהו. ובשנת תר"מ החל להרפ"ם חשבון הכנסה והוצאה ב"החבצלת". הוא החשבון הראשון שיצא לאור גלוי ממעשה הצדקה בירושלים.

ויראו אנשים הזקנים והחלשים כי חם לשבת במקום האש והחמים, וישארו שם כל היום ויעסקו בתורה, ולפעמים לנו גם בלילה, עד כי מעט מעט החזיקו זקנים אחרים במקום ההוא. וישבו כל היום והלילה להתחמם ולא הניאו אותם הנבאים מזה, ויאגדו את דבר המעמדות, ששלמו לאומריהן בצבור שכר קטן זה שנים רבות, עם תבשיל התה, ועם מושב הזקנים שבאו להתחמם. לחומ המשולש.

ומקור אחר לא היה להבית בלתי דמי שבוע שאסף מר סנדערס מבני ירושלים, ומעט העור ששלחו לזה בניו מאוסתרליה וסכום מסוים שהקצה מהכנסתו (העולה 2000 פראנק לשנה להספקת מחיתו) ומעט מעט הגדיל מעשיו, וישכור לו חצר אחרת, בשכר 170 פראנק לשנה, ובו ששה חדרים גדולים, ואף כי החצר הוזה עומד במקום שפל ועמק, ואוירו איננו צח, בכ"ז נקבצו אליו 28 זקנים לשכון יחד בהמערות האלה. וישתתפו עם מר סנדערס— גבאי ראשון וסוכן הבית — בתשלומי דירה, ובביה"מ אשר באחד החדרים התפללו הזקנים ויקראו מעמדות כנהוג. ומר סנדערס הביא להם ארון וס"ת, ויחל לשום לב לצרכי הזקנים בגוף ונפש, ומר בן ציון שלעו נצב לו כצר בהזמנות לב"ד ובדרכי ריב. ומר סנדערס לא שה לב ויוסף לרומם את הבית. מעט מעט החל לשום לב לעניים שבזקנים, לכלכלם ולפרנסם לבלתי ישאו חרפת רעב, ויבשל לפעמים אורז ומיני נזיר אחרים להחיות נפש הזקנים ותבשיל התה נתן לכל עניי ירושלים, ומרבית ההכנסה היתה רק מנדבות בני העיר, ורק מעט מועיר בא מחו"ל. ובכל שנה ושנה הרפ"ם מר סנדערס חשבון גלוי ב"החבצלת" ובכל שנה התנדב מכיסו למלא את החסרון שהיה לו.

ויהי בשנת תרמ"ד כאשר הציק לו ב"צ שלעו למסור בידו את ההנהגה, ויצר למר סנדערס, וישם פניו אל שני חבריו בנבאות עזרת נדחים ה"ה מר ישראל הורוויץ וצ"ל, ומר ישראל דוב פרוטקין הי"ו בעל החבצלת, כי יעמדו לימינו בריבו עם מר שלעו ויעתרו לו וישיתו ידם עמו בזה גם בהנהגה בכלל, ויוציאו את הזקנים מן המעון הצר, וישכרו חצר גדולה ורחבת ידים בסך 500 פראנק לשנה, ויקבעו שלשה חדרים גדולים למושב זקנים, וחדר אחד לבית תבשיל התה. וחדר גדול לבית התפלה, וחדר מיוחד לבית ועד החברה עזרת נדחים אשר שלם הועד שכרו 100 פראנק לשנה.

או בחדש סיון תרמ"ד הוטב מעמד הבית בהתנהלו עפ"י הועד החדש הזה, גם קביעות חדר ועד עזרת נדחים בתוך הבית, גרם לו טובה, כי החברה היתה גדלה מאד בימיה הראשונים. ויהי כל אורח נכבד וכל איש הגון הבא

לועד עזרת נדחים ונתן נדבתו. גם על פני חוץ נודע טוב הבית וירכו הנדיבים אשר נתנו לו את ידם, וגם שרי בית ראמשילד שליט"א בפריז החלו לתמוך בו בסך 300 ואחרי כן בסך 500 פראנק לשנה.

גם כל האורחים הבאים לבקר את ועד עז"נ פקדו גם את הבית ההוא לטובה, ולמן היום ההוא הוסיפו הגבאים להיטיב עם הזקנים לפי רבות כסף הנדבות ויתנו גם לזקנים מחוץ לבית הבאים רק להמעמדות וכו' ארוחת הצהרים דבר יום ביומו. — לבד בימי שבת ויו"ט — ותבשיל התה ניתן לכל עניי ישראל בירושלם כמקדם. בשנה ההיא הוחקו התקנות של מושב זקנים הקבועות והקימות עד היום הזה, ואלו הן:

(א). בחצר מושב זקנים יחסו תמיד ישישים חלושים וזקנים אביונים, וארוחת תמיד ינתן להם, ולהם בית המדרש של תורה ותפלה בחצר הזה, ומחויבים הזקנים האלה להתפלל בכנופיא תפלת בקר וערב בבית המדרש הזה.

(ב). אנשי מעמד. — הזקנים מחויבים לאמר בכל יום ויום אחר תפלת שחרית, "סדר מעמדות ותהלים", ובן לעת ערב, וילמדו שיעור בכנופיא, כן מחויבים הם ללמוד כל היום בבית מדרש הנז' בלי שום ביטול, כל זמן אשר בית החסד הזה קיים, ובשבתות ויו"ט יברך הש"ץ בעת קה"ת בכרכת מי שברך את כל החברים והנדיבים שלוקחים חלק בבית הזה.

(ג). תבשיל טהע, מוכן תמיד לכל עני בודד, זקן וזקנה ונער, אשר דבק לשונם אל חכם כל היום ואין ידם משגת להכין למו תבשיל חם, כבואם אל הבית הזה, ימצאו משקה תה נכון לפניהם, כי משרת הבית על משמרתו עומד להשיב לשואליו כל היום, וגם שתי שעות בלילה.

(ד). אחר אמירת מעמדות בכל יום יתפללו הזקנים בבית המדרש תפלת "מי שברך" (הנדפסת מהחברה) בעד אחינו שבגולה, ובעד תומכי ומחויקי החברה.

(ה). האיש אשר יתן להחברה דמי קדימה לכל הפחות ששים גרוש, וישמור לתת גרוש אחד מדי חדש בחדשו, האיש הזה מלבד גדול זכותו בהמצוה, עוד מחויבים ראשי החברה לאחר אריכת יו"ש להזמין אחד מהזקנים שיתפלל לעלו"נ כל השנה הראשונה בביהמ"ד הנז' ויאמר קדיש ופרק משניות, וכן בכל השנה ביום היא"צ לדורות עולם, וגם ישלחו מנין להגיד תהלים בעת המטהרה, ולהתפלל בכיתו כל ימי השבוע הראשונה אחר פטירתו.

(ו). ואשר לא יתן דמי קדימה סך הנז', רק יתן דמי חדש כנז' גדול זכותו בהמצוה, אבל אין לו חיוב על החברה לאחר אריכות יו"ש, רק כתקנה ז' ולא יותר.

(ז). להתפלל בבית המדרש הנז' תפלה, אל מלא רחמים לעלו"נ הנעדרים מאנשי החברה.

(ח). אם אחד מהחברה יפול חלילה למשכב ויודיע לאנשי המעמד, מחויבים להתפלל בעד רפואת החולה בלי קבלת פרס, רק אם החולה ידרוש מהם שילכו לבותל המערבי להתפלל עבורו, הרשות להזקנים לדרוש שני גרוש כל אחד בעד שכר מרחתם.

(ט). כל אחד מהחברים הן איש או אשה ביום שיש להם יא"צ אחר אב או אם, כאשר יודיע להוקנים אנשי המעמד ויתן שמן ויתן לביהמ"ד, מחויבים הוקנים להדליק השמ"ץ לפני התבה, ולהתפלל לפני התבה בעד נשמת הנעדר ביום היא"צ ולחתפלל תפלת אמ"ר ביום קה"ת, ומיוסד ע"ז לוח הרשימה בביהמ"ד הנו', אשר בה יכתבו היארציימין שיש לחברים, וכל הרוצה יבא ויכתוב היום של היא"צ על הלוח הנו', ועל השמשש להודיע לחבר וליקח ממנו שמן וית על היא"צ.

(י). החבר אשר בחו"ל ויתנדב לתת לחברה ד' לי"ש (או 25 פראנק), יש לו הזכות האמור בתקנה ה', ועשרה זקנים יתפללו לאיו"ש בעד נשמתו כל השנה הראשונה, וראש הוקנים ילמוד שיעור משניות לתועלת נשמתו.

(יא). אם חמשה לי"ש ידבנו לבו, חבר נכבד לחברתינו יקרא, ואחר אריכות י"ש ילמדו כל הוקנים בשנה הראשונה שיעור משניות לעלוי נשמתו ויתפללו תפלת אנא אחר הלימוד במשך השנה הנו', וכן בכל יום היארצימ לדורות עולם.

(יב). כל אשר איננו חבר לחברה, וחפצו כי ילמדו משניות אחר אביו ואמו או קרוביו, וגם ילמדו בעת היא"צ, עליו להודיע השם אשר ילמדו הוקנים משניות ויכתוב שם אביו, וגם ישלח להסוכן את נדבתו אשר קצב לזה, ושמו יוחק לזכרון עולם בספר החברה.

בשנת תרמ"ז עלה ירושלימה הרב החכם ד"ר אברהם אליהו הרכבי נ"י. ויואל לבקר את ועד עז"נ, ויבא גם אל מוש"ז, וירא את הוקנים והישישים מסובים אל השלחנות לסעודת הצהרים ומאכלם בריא, ויטב בעיניו ויתן נדבתו גם למר סנדערס. וירשום לו שלשה עשר נדיבים, אשר אליהם יכתוב בקשות, ויבטיחו כי בבאו לביתו ימלא אחרי דברו ויהי כן. אך מכל הנקובים בשמות לא נענה כ"א אחד מהם האלוף המרום אורח נכבד לדורתיו מוה"ר משה אריה ליב פריד לאנד נ"י, כי שלח מיד את נדבתו שמנה עשר רוב"כ, וגם מכתב מלא רצון על המפעל היקר הזה, ובשנת תרמ"ח ד' תמוז כאשר מתה אשתו הכבודה הגברת מרת קיילא ז"ל, הודיע מלגופית כי ילמדו הוקנים לעלוי נשמתה כל השנה, וישלח נדבתו 200 פראנק ויעשה כן.

הכסף הזה והמותר מהוצאה שהוציא מר סנדערס עוררו את לבנו לקנות בית קנין עולם למוש"ז, וידפים מכתבו בקשות, ואגרות מיוחדות כתב לכל נדיבי עמנו בחו"ל כי יש את נפשו לבנות או לקנות חצר לבית מושב זקנים. וירב מספר המתנדבים אך לא עלו לאחד ממאה כדי צרך בנין או קנין בית חומה ולא שת מר סנדערס לבו גם לזה, כי אמר בלבו אקנה נא קנה, וידעו הנדיבים כי כבר נעשה מעשה והרכבו לשלוח הנדבות והיה די כסף לשלם גם בעד שתי חצרות.

בחדש אדר תרמ"ט חלה הרב מר ישראל זצ"ל הורוויץ את חליו אשר מת בה, וטר פרוסקין נ"י נסע ליפו לירח ימים ולמר סנדערס נודע מווארשא כי המנוח מוה"ר יצחק גאלדמאן ואחותו ז"ל התנדבו לעזור לקנין חצר למוש"ז

בירושלם אלף ר"ב, וימהר מר סנדערס ויקנה חצר גדול מיד אחד מאחינו הספרדים במחיר 24,400 פראנק. ובידו רק שמונה מאות פראנק כסף נדבות שונות, וימאן המוכר לקחת ערבון את הסכום הזה הקמין מאד לפי הערך, וילוח מר סנדערס עוד 200 פראנק וימסור ביד המוכר כסף מזומן 1000 פראנק, ושטר חוב ע"ם 2000 פראנק לפרוע בר"ח סיון בשנה ההיא ויתחייב בתנאי מפורש לבטל את כל המכר ולהחליט את הערבון למוכר בלי שום מ"מ אם לא תמצא ידו לשלם לו במועדו את כל מחיר החצר.

בראות מר סנדערס כי הנדבות הבאות קמנות הן שאי אפשר לגמור בהם את הקנין ונדיב אחד אשר יתנדב סך גדול כזה לא ימצא. ויאמר להוציא שמרי גורלות ע"ם 20000 פראנק באה"ק ובחול, גם למכור בהחצר החדש את החדרים המטות. ויתקן את שלש תקנות חדשות האלו.

ג). הנותן נדבה 1000 פראנק, יהיה חדר אחד בבית מושב זקנים על שמו, ועל הגבאים לחרות שמו על אבן שיש אשר יעמידוהו ממעל להחדר מבחוץ, לזכרון עולם. *

יד). הנותן נדבתו 250 פראנק, תהיה מטה אחת על שמו בחדרי המטות במושב זקנים, ועל הכותל שאצל המטה יכתבו שם הנדיב, ורשות ביד הנדיב לפקוד על מטתו זקן ת"ח שירצה בו.

זו). להוסיף על תקנה י"א, גמרנו אומר כי המתנדב ה' לירא שמערלינג, לבד זכותו בהצדקה כפי סעיף הנזכר, עוד יש לו זכות שני, כי יהיה לו מקום להתפלל בבית"מ לו ולורעו שיבאו לעה"ק ת"ו.

עברו חדשי אד"ר ואד"ש והמכתבים הרבים שנשלחו על פני חוץ לא עשו כל פרי והנדבות הקמנות הבאות נאלץ מר סנדערס להוציא לכלכלת הזקנים דבר יום ביומו ויחרד מר סנדערס לקראת יום השלום. ויודיע את צערו לאחדים מנדיבי עמנו, ולא נענה. אך ימים אחדים קודם ר"ח סיון בא מפטרבורג מאת הנדיב המרום מוהר"ר משה ארי' ליב פרידלאנד נ"י המחאה תלגרפית על סך 4800 פראנק ויתנהו מר סנדערס על יד המוכר עם האלף פראנק הנתונים לערבון ויקח ממנו קבלה על סך 5800 פראנק.

ומר ישראל הורוויץ זצ"ל מה, ואת פי מר פרוסקין לא שאל מר סנדערס בכל דבר הקנין, וירע הדבר בעיני הרב הגאון מהר"ש סלאנט הי"ו, כי הרבר מתנהג רק עפ"י איש אחד שלא כד"ת, צדקה מתחלקת בשלשה, ויגזור הגרש"ם כי לא יעשה דבר וחצי דבר בלתי רשות מר פרוסקין, ולסוכן הופקד הבאנקיר מר נתן המבורגער נ"י, וכל ההכנסות יובאו לידו והוא יוציאם רק עפ"י שמרות התומות מאת שניהם יחד, וכן מתנהג הדבר עד היום הזה.

ולמר פרוסקין נודע שהמוכר מכר למר סנדערס דבר שאינו ברשותו. כי כבר מכר לצמיתות לפני שלש שנים את החצר ההיא במחיר

* בחפץ הגביר שיהי' לעלות את מחיר הזכויות של החדרים והמטות ולע"ע פקד על מנהלי הבית להדול מלמוכר, עד אשר יודיע את החלטתו.

20 000 פֶּראַנק לאַחד אַחינו הגֵרוּוים ושמרי המקנה של החצר נכתבו ע"ש הגֵרוּוים ואין להספּרדי הוֹכּוֹת לִמְכוּר כִּלְל אֵת הַחֲצֵר הַזֶּה וְלֹא הִיָּה בִידוּ רַק פִּסְתָּ נִיר חָתוּם בַּחֲשָׁאֵי בִיד הגֵרוּוים כִּי אִם יִשְׁלַם לוֹ הַסְפּרדי הַכֶּסֶף 20,000 פֶּראַנק עִם הַהֶכְשֵׁר וְשֵׁב וּמְכַר הַגֵרוּוים אֵת הַחֲצֵר הַזֶּה, וְיִשְׁתַּדְּלוּ מִרְפּוֹמְקִין וּמִרְסַנְדֵּעֵרס מִדְּבַר הַזֶּה לְקִיִּים אֵת הַמְכִירָה אֲצֵל הַגֵרוּוים בְּעַל הַחֲצֵר. וְלְהוֹצִיא אֵת מוֹתֵר הַכֶּסֶף מִהַמוֹכֵר הַרָאשׁוֹן וְלַעֲשׂוֹת שְׁמֵרֵי הַמְקַנָּה כְּהִלְכֵתָם.

הַנְּדָבוֹת הַבְּאוֹת הֵיוּ מַעֲשׂוֹת מְאֹד, וּמִלְבַד סָךְ 2000 פֶּראַנק שֶׁהַתְּנָדְבוֹ הַגְּבִירִים הַנִּכְבָּדִים מִרְבִּינוּשׁ כְּצַנְלִינְסְאָן וּמִרְ אַבְרָהָם קוֹפֶעֶרְנִיק נ"י בְּקִיּוֹב לְעוֹר קִנְיִן הַחֲצֵר לֹא נִשְׁלַח לְמוֹשֵׁי כ"א לְהוֹצִיאֹת הַבַּיִת לְפִי שַׁעַה, וּמִחִיר הַגּוֹרְלוֹת לֹא נִאֲסַפּוּ בְּמוֹעֵדָם, וּבְאוֹצֵר הַסּוֹכֵן מִרְ הַמְבוֹרָג לֹא הִיָּה כ"א 5200 פֶּראַנק, אֲךָ בַּהֲגִיעַ זְמַן פְּרַעוֹן שֶׁל הַחֲצֵר, הוֹאִיל כְּבוֹד הָאֱלוֹף הַמְדוּמָם מוֹה"ר מִשֶּׁה אַרִי' לִיב פֶּרִידְלַאנְד נ"י לְהוֹסִיף וּלְשַׁלּוֹת נְדָבוֹת ע"ש הַרַב הַגְּאוֹן מִרְש"ם סָךְ 4700 פֶּראַנק. — וְבִיּוֹם ר"ח אֱלוּל תַּרמ"ט מִסְרוּ לִיד הַמוֹכֵר הַגֵרוּוים 10000 פֶּראַנק תְּשַׁלּוּם מִחִיר הַחֲצֵר שֶׁנִּקְנָה ע"ש הַגְּדִיב הַנ"ו וְנִכְתְּבוּ שְׁמֵרֵי הַמְקַנָּה ע"ש, עוֹד לוֹ 10000 פֶּראַנק עַד אֲדַר תַּר"ן (בְּהֶכְשֵׁר 10%) וְיִפְדּוּ אֵת הַחֲצֵר מִיד הַמוֹכֵר וְאֵת שְׁמֵרֵי הַמְקַנָּה שֶׁל הַמַּחְצִיִּת הַשְּׁנִיָּה שֶׁל הַחֲצֵר הַעֲבִירוּ עַל שֵׁם הַמְלוּהָ, עַד אֲשֶׁר יִשׁוּלַם לוֹ כֶּסֶף וּפִירוֹתָיו.

אִז הִיָּתָה רוּחַה לְמוֹשֵׁי; בְּאַרְבַּעַה עֶשֶׂר הַחֲדָרִים שֶׁבַחֲצֵר קִבְעוּ 8 חֲדָרִים לְמוֹשֵׁב זְקִנִים, 3 לְבֵיהֶמ"ד, לְבַיִת תְּבִשִׁיל, וְלַחֲדָר הָאוֹכֵל, וּבִשְׁלֹשָׁה קִבְעוּ דִירוֹתֵיהֶם מִרְ סַנְדֵּעֵרס, הַמְשַׁגִּיחַ וְהַשְּׂמֵשׁ, וְיִכְנִיסוּ שֶׁשֶׁה וּשְׁלִשִׁים זְקִנִים ת"ח, הַגְּבִאִים הַחֲלוּ לְהַטִּיב מִצְבָּם, לִתֵּת לֶחֶם לֶחֶם וְתְבִשִׁיל וְכֹל צְרִכֵיהֶם וְיִתְקַנוּ בְּעֵרֶם אֵת הַתְּקִנּוֹת הָאֵלוּ.

א). עַל הַזְּקִנִים הַבְּאִים אֵל הַבַּיִת אוֹ הַנְּמַצִּיאִים בּוֹ מְכַכֵּר, לְהַקְדִישׁ כֹּל עֲתוּתֵיהֶם לְתוֹרָה וְעִבּוֹרַת ה'. אִישׁ אִישׁ כְּפִי יִכְלְתוּ וְהַשְּׁגָתוֹ לְלַמּוֹד לְשִׁמּוֹר לַעֲשׂוֹת אֵת הוֹכְתָה הַחֲבֵרָה לְהַחֲבִירִים פֶּה וְחו"ל. לְלַמּוֹד שְׁעוֹר הַיִּאֲרִצִּיִּימִין וְאַמִּירָה קְדִישׁ וְתַפְלַת אֲנֵא כְּפִי הַתְּקִנּוֹת.

ב). אִין אִישׁ מִהַזְּקִנִים רְשָׁאֵי לְבַקֵּשׁ נְדָבוֹת מִזִּרִים (לְכַד מִקְרוֹבִים) לֹא בְּחוּ"ל וְלֹא פֶּה. וְאַף כִּי לַחֲזוֹר עַל הַפְּתָחִים חֲלִילָה.

ג). לְבַד שְׁעוֹת הָאֵכִילָה וְהַמְנוּחָה, יִכּוֹלִים הַזְּקִנִים גַּם לְבַקֵּר קְרוֹבֵיהֶם אוֹ לְמִייל וּלְשִׁאֹף רוּחַ, אֲךָ לֹא יוֹתֵר מִשְׁתֵּי שְׁעוֹת בַּיּוֹם, וְעַל פִּי רֹיב הַזְּקִנִים יִקּוּם דְּבַר לִיעַד בְּאִיּוֹ שְׁעוֹת בַּיּוֹם יַעֲזוּבוּ אֵת הַבַּיִת, אִם כּוֹלָם בְּכַת אַחַת אוֹ בְּשֵׁתֵי כַתּוֹת, וּבִיתֵר שְׁעוֹת הַיּוֹם אִינֶם רְשָׁאִים לְעוֹזֵב אֵת הַבַּיִת כִּלְל, אִם לֹא בְּעַת הַכְּרַח גְּדוֹל, וְאוֹנֶם רַחֲמָנָא פְּטֵרֵי.

ד). בְּשַׁלּוּם וּבְמִישׁוֹר יַחֲיוּ וְיַחֲדוּ, יִתְרַחֲקוּ מִרִיב וּמַחְלוֹקַת, וְעַד הַגְּבִאִים יִגִּישׁוּ דְּבַר סִכְסוֹךְ אִם יִפְרָץ בְּיַנְיָהֶם לְפִשְׁרוֹ,

ה). עַל כֹּל אַחַד וְאַחַד לְהַשְׁנִיחַ כִּיכְלַתּוֹ עַל נְקִיּוֹן מַטְתּוֹ וּמִצְעֵיו, וְהִיָּה מַחֲנֵהוּ וּסְכִיבּוֹ מְהוֹר וְנְקִי.

ו). הזקנים אשר אין להם בנים פה, מקבלים עליהם להוריש את כל הנשאר מאתם לאחר איו"ש במוזמן או בממלמלין פה לבית מושב זקנים.
ז). בהעדר ח"ו אחד מהזקנים, יתפלל מנין מהזקנים כל שבועה בחדר אשר מת בו, וכל השנה ילמדו משניות בביהמ"ד לעלוי נשמתו, וכן גם ביום פטירתו בכל שנה ושנה.

בשנת תרמ"ט בעלות ירושלימה, הרב הגאון החכם המפורסם מוה"ר מרדכי גימפל יפה הי"ו ראב"ד מראזינאי היושב כעיר יהוד ת"ו, ויבקר גם את בית מוש"ו וירא את רוע מצב הזקנים האומללים, והרה"ג הוה גדול הוא בעיני הנדיב פרידלאנד נ"י מאו, ובהציע הרב לפניו את מעמד הבית וחסרוניו ויעתר הגביר פרידלאנד להרב הגאון רמ"ג יפה הי"ו לשום עינו למוכה על הבית הזה גם לימים הבאים, וישלח נדבתו בפעם השלישית בחדש אדר תר"ן 10,000 פראנק לתשלום מחיר המחצה השניה של החצר, ועוד 800 פראנק להוצאות שטרי המקנה, ויקם כל החצר הזה למקנה להאלוף המרוסם מוהר"ר משה ארי' ליב פרידלאנד הי"ו אשר הקדיש אותו למושב זקנים בירושלם לעילוי נשמת אשתו קיילא ז"ל.

ויעמידו הגבאים ששה ושלשים ממות ברזל, וספרים נקנו, אחר התפלה יתן לכ"א לחם ושני הבשילין. ובחדר האכל יסבו על השלחן, ובערב אחר תפלת ערבית יותן להם עוד תבשיל חם, ובשבת ויו"ט בשר ודגים.

בשנת תר"ן בבוא עוד הפעם ירושלימה כבוד הרב הגאון מוה"ר מרדכי גימפל יפה הי"ו, ויבקר פעמים אחדות את הבית להתבונן על מצב בית הזקנים ודרכי הנהגתו, (עפ"י בקשת הגביר שי'), התאונו הזקנים באונו על רוע הנהגת המשרתים וכו', ויכתוב את פרטי כל הדברים להגביר פרידלאנד הי"ו, וכאשר נודעו להנדיב פרידלאנד שיחיה פרטי כל הדברים, ויבקש מאת הרב הגאון רמ"ג יפה הי"ו להוציא מהבית את האנשים שאינם במספר הזקנים, ויוציא מהבית את המשגיח ויתן לו 500 פראנק, ואת השמש הסיר ממשמרתו ויוציאהו מהבית, ויתן לו 300 פראנק, (והשמש הלך ובנה לו במה לעצמו, ויאסף עשרה זקנים וזקנות, ויקח מאתם כסף שבירות בית, ויכתוב מכתבי בקשות לנדיבי עמנו, כי יש לו „מושב זקנים וזקנות כללי" ויאמר להתחרות את הגביר שי').

וגם מר סנדערס יצא מהבית הוה עפ"י רצון הגביר שיחי', ויבחר הגביר פרידלאנד הי"ו באחד חבירי ועד הפועל של חברת חו"צ ביפו הוא הרב הנכבד מר אייזיק בן-מו בים הי"ו להיות אחד ממנהלי הבית מוש"ו בירושלם. ובחדש אלול תר"ן בא מר בן-טובים ירושלימה, לבקר את הבית הזה לדעת מחסוריו, ובעזרת הרה"ח ר"ד פרוסקין ומר סנדערס עשה סדרים חדשים וטובים בהבית, ובחדש שבט תרנ"א הוסיף לפאר ולשכלל את הבית עפ"י רצון הגביר שי' ויקבע גם את הסדרים האלה:

א) לקבוע חדר מיוחד עבור הזקנים החולים וגם בעד הזקנים שיחלו לקבוע בעדם בגדים מיוחדים הדרושים להם בעת מחלתם. ב) למנות רופא מומחה שיבקר את כל הזקנים פ"א בשבוע וגם בעת נחוצה. ג) לכנס בכל

שבוע את כתנות הזקנים ובגדיהם, וסדיני הממות וכו'. (ד) לקנות בגדים חדשים להזקנים שאין להם בגדים. (ה) לבשל פעמים בשבוע מאכל בשר להזקנים. (ו) לקנות כלים למאכל, לכל איש שתי קערות, כף ומולג אחד. (ז) להפריש מכסף הנדבות, מעט מעט לקופת קרן קיים אשר מפרותיו יקחו להוצאות הבית ולע"ע הניחו באוצר הבאנק 4000 פראנק לקרן קיימת המביאה 6% לשנה. מחסורי הבית עתה הם: חליפות הבגדים ממין אחד לכל הזקנים, ושמיכות חדשות להתכסות ושיהיה להם כל צרכיהם בבית הזה, חסרון הכסף יעכב בעד הגבאים מתקן את אלה, ההוצאה עולה מדי שבוע בשבוע ערך 200 פ"ר' ואוצר הבית ריק, לפי החשבון שהוציאו הגבאים בר"ח כסליו העבר יש להם דעפוזיט על סך 1605 גר' ומהקרן הקיימת שיש להבית 4000 פראנק המביא 6% לשנה אין להוציא על הוצאות הבית, וגם על הגביר פרידלנד הי"ו, לא יוכלו להכביד כ"כ שהוא יוציא מכספו עוד כסף לתכלית זה. והחובה גם על כל אוהבי שערי ציון וחובבי ארה"ק שישתתפו בצדקה גדולה הזאת שהיא להפארת ישראל וירושלם ... *

(* להוסיף על הרברים הנ"ל הננו מעתיקים בזה מהוך קובץ הכתבים השייכים לתולדות בית מושב זקנים הנ"ל כי הר' הגביר רמא"ל נ"י הנ"ל קנה קרקע לבנין מושב זקנים חדש בירושלים (על דרך יפו) 11,455 אמות מרובעות (באורך: ערך 190 אמה, וברוחב ערך 60 אמה), ומחירו עלה לסך 17997 פראנק. (גלקח מחשבון לחדש אלול תרנ"א).

בית מחסה ליתומים עברים
בס"ט פטרבורג.

בית מחסה ליתומים עברים

בס"ט פטרבורג.

במכתב עתי „המליץ“ שנת תרמ"ט № 132 כתובים הדברים האלה.

ס"ט פטרבורג. — זה כמה שנים יצא הקול בעיר כי נדיב אחד פה הקדיש עשרת אלפים רוב"ב לדבר שבצדקה ואיננו חפץ כי יפורסם שמו ברבים. מתן בסתר זה נשאר בסוד עד היום ולא נודע רק להבארן מ' האראץ גינצבורג ולבנו מ' דוד גינצבורג, ולה' צבי הירש ראבינאוויץ. זה האחרון הוא איש סודו של המתנדב ועמו התייעץ לאיזה ענין יקדיש כספו, והוא השתדל בדבר ויכתוב את התנאים שהם עתה לנגד עינינו, וזה תוכנם:

הסך עשרת אלפים רוב"ב יהי מונח לקרן קיימת לעולמי עד בשטרות המלכות המביאים רבית, מחציתם ע"ש המתנדב בעצמו ומחציתם על שם רעיתו; מהרבית ישולם בבית האומנות אשר על יד בית המקלט ליתומים ויתומות לב"י בזה, שכר מורה שפת עברית ודת משה לחניכים וחניכות. השטרות לא ימכרו, רק כאשר יצאו מהקלפי יקנו במקומם שטרות אחרים המביאים רבית. ואם מאיזה סבה תבטל המחלקה ללמורי אומנות, או ישולם מהרבית שכר למוד עברית ודת ישראל למורה בבית המקלט לנערים ולנערות. והיתה זאת שכר המתנדב, כי כאשר יבא יומו ונספה (יארץ ה' ימיו) או כמות אשתו, ואח"כ כמות שניהם, יהי לחוק לדורות כי המורים וחניכי בית היתומים יתפללו בעד נשמתם שנה שנה ביום פטירתם (יאהרצייט) בבית התפלה אשר במחלקת המלאכה, והמתנדב התנה בפירושו כי כל זמן שלא יסכים לגלות שמו ישאר בסוד, רק תיכף אחרי מותו יודיעו ברבים שמו ושם רעיתו בתור מתנדבים.

עתה קדמה אשת הנדיב ללכת בדרך כל הארץ, ולמען שים זכרון לנשמתה הואיל לגלות את הדבר ע"י „המליץ“.

הנדיב הזה הוא הגביר הנוצר תורה ומוקיר רבנן ר' אריה ליב במ' משולם פייזויל פרידלאנד מפה, ביחד עם אשתו בת גדולים ורבת הצדקה והחסד מ' חנה קיילא נ"ע אשר גועה לפני שבועים.

את עשרת האלפים סלק הנדיב בחלקים שונים בארבעה פרקים: ביום 29 פֶּעֶבֶר, 1880, ביום 8 יאנואר, 1881, ביום 14 מאי, 1882, ביום 8 יולי, 1883, כנראה מתוך תעודת הבארן ה' דוד גינצבורג מיום מ"ו תמוז תרמ"ג. שהוא הגובר הממונה על קופת בית היתומים.

כפי ששמענו טפי איש מהזמן עתיד הנדיב מהר"ל פרידלאנד להתנדב עוד סך מסוים לצדקה, למזכרת רעיתו הכבודה.

העתקה מעצם התעודה הכתובה על קלף.

הכתב הזה הוא העקומפלאר הנמסר להנר"ל פרידלאנד על פי סימן ט'.

אני החמ"מ נדרתי ברצוני המוב סך עשרת אלפים רז"כ להיות לקרן קימת לעולמי עד והרוח שיעלה הקרן הזה יהיו שייך להרעמעסלענני אוצילישצע שיוסד בהפרויט אשר להיתומים מכנים ובנות מישראל אשר בס"מ פעמערסבורג. הנדבה הזאת הקדשתי למעשה הצדקה הזאת על האופנים והתנאים המבוארים פה בהכתב הזה.

א בעד העשרת אלפים רובל כסף שנדבתי יוקחו שטרות מאוצר המלך המעלים רוח שנה בשנה (מהם) בעד חמשת אלפים רז"כ יקחו בילעמין על שמי ובעד חמשת אלפים על שם רעיתי חנה קילא. (אימיעננויע גאסודארסמווענני באנקאווע בילעמען).

ב הבילעמען האלה לא ימכרו רק יהיו לקרן קימת לעולם וכאשר יצאו הבילעמען מהמיראו אזי יקנו בהם בילעמען אחרים והבילעמען האלה יהיו שטרות אוצר המלך המעלים רוח שנה בשנה כהבילעמען הראשונים.

ג מהקופאנס של הבילעמען ישלמו שכר מורה שפת עברית ודת משה לתלמידי בית ספר המלאכת היינו להיתומים והיתומות אשר ילמדו מלאכה בהרעמעסלענני אוצילישצע של הסיראמסקי פרויט לבני ישראל שבפ"ב.

ד אם יתבטל מאיזה סיבה הרעמעסלענני אוצילישצע הנ"ל או יהיה שייך דמי הקופאנעם להפרויט לשלם שכר מורה ללמד להיתומים והיתומות שפת עבר ודת משה.

ה כאשר ימות אחד מאתנו אני או רעיתי וכן גם אחרי מות שנינו אזי בכל שנה ושנה ביום היארצייט יתפללו המורים ותוכי בית היתומים בבית התפילה שנבנה בהרעמעסלענני אוצילישצע הנ"ל ויזכירו את נשמותינו מדי שנה בשנה את נשמתו ונשמת רעיתי עד עולם.

ו מנהלי הבית למחסה היתומים קבלו על נפשם שלא לגלות את שמי בתור מנדב את הצדקה עד אשר אתן להם רשות לזה אבל סיד אחרי מותי יגלו את שמי ואת שם רעיתי בתור מתנדבים.

ז כל עוד שארצה אשר שמי ישרא נעלם או יכתבו בספרי החשבונות אשר להפרויט נדבתי בתור נדבה שנדבו איש ואשה שרצו להעלים את שמותיהם וכי הנדבה מסך עשרת אלפים רז"כ נמסרה על ידי המו"ל מ"ע רוססקי יעווריי צבי הכהן ראבינאוויץ למנהלי הפרויט הבאראן האראץ ובנו דוד גינצבורג.

ח ההתחייבות האלה קבלתי אני ליב פרידלאנד על עצמי ומסרתי הכסף עשרת אלפים רז"כ במוזמנים וקבלתי קוויטמונגען על זה ואין לי ולירשי אחרי אחרי ולבאי כחי לחזור בהם ולערער עליהם מעתה ועד עולם, ובנגד זה קבלו מנהלי הבית על עצמם ועל המנהלים הבאים אחריהם כעל עצמם שאין לשום מנהל רשות לשנות מכל המבואר פה בהכתב הזה לעולם.

ט' הכתב הזה יכתב בשני עקועמפלארען האחד חתום בחתימת יד הכארען
בחתימת ידי ובחתימת מהר"צ ראבינאוויץ, הקאנווערש הנ"ל לא יפתח כל עוד
היותי בחיים מבלי רשותי אבל מיד אחרי מותי ביום ההוא יפתח הקאנווערש
ויקרא באזני מנהלי בית היתומים.

י' העתקה מהכתב הזה יהיה גלוי לכל מנהלי הפרייט רק שמה יהיה
כתוב במקום שמי המנדב הנעלם.

הכתב הזה הוא העקועמפלאר הראשון אשר חתמנו עליו אנחנו שלשתנו
החתומים היום יום ו' עש"ק ט"ו המזו תרט"ג לפ"ק פה ס"ט פעטערסבורג.

נאום צבי הירש בלא"א הרב המאה"ג מהר" מאיר הכהן ראבינאוויץ.
ונאום משה אריה ליב בר משולם פיוויל פרידלאנד.
ונאום דוד בן נפתלי הירץ גינצבורג.

נוספות למשפחת פרידלאנד *

נוספות למשפחת פרידלאנד.

א.

בעו"ה.

כבוד ידידי הרב הגביר המפורסם מופלג חו"נ ו"א מוה'
משולם פייביל נ"י.

ידידי ע"ד אשר כתבתו למע"ל שאלתי ובקשתי לקיים ויתר הדברים
שמתו בפי המוכ"ו נ"י ומאד אחלה פני רומע"ל לעשות בזה בהשתדלות האפשרי
מצדקי דאפשר למיעבד, נא בל יהו' זאת למעמסה על כבודו הרטה, נא בזה
לעשות לפי רוחב בינתו להמציא רווחה בעו"ה נצח לא אשבחחו ובקשתי מטוב
לכבו להודיעני ע"י מוקדם איך יפול דבר, וע"כ הסליחה יקבל חיים וברכה
מאת ה' כנפשו ונפש א"נ יוסף ב"ר מאיר ז"ל חופ' ק"ק סלוצק.

ב.

בע"ה מינסק א' 18 תשרי ע"ת לחננ"ה לפ"ק.

כבוד יודנו הגבירים היקרים הנכבדים ו"א חו"נ כש"ת

מו"ה פייבויל פרידלאנד ומ"ה ניסן קצ"ס שיחי.

שפעת שלום ועתרת ברכה,

יקרת דבריהם היקרים ממחרת יו"כ קבלנו מש"ק העבר לרוב נחת לראות
כי שבו בשלום ועשו שליחותם כהוגן וה' הטוב הסכים ע"י להתם בזכות הרבים
ואל כביר לא ימאם לחו"ה בעיני הקיסר יר"ה וכבר קבלנו גם אנחנו
ידיעה מפ"כ כפי התעוררות דה"מ כן יתעורר במקום הגבוה אי"ה, ונותנים
אנחנו כולנו ת"ח גדול לכת"ה על טוב פעלם ושרחתם בעד הגוב' שלנו וכלל
אחב"י. בעל הגמול ישלם להם בכל מילי דמיטב בכל אשר יפנו יצליחו כי טוב
פעלם יעמוד להם לזכר עד.

וע"ד אשר נבוא ליריד בפאריז' הלא נחכה לשיבת הרב ר"י מווילנא
ובתוך כך יהיה ידיעה מהרב דליבאוויץ ומצידנו לא יבצר אפי' תלתא פרסא

בחלא, והי' בזה שלום לכם ככל אשר תשאל נפשיכם הנכבדה ונפש אוהבכם
דו"ש באהבה מברכם ברכת החג שיחוגו אותו בשמחה וטוב לב.

דו"ש נאום גרשון תנחום באמו"ר מוהרא"ב וללה"ה.

נאום יעקב אהרן לוריא. נאום שמחה חיים לנדא. נאום צ"ה ראמנער.

ונאום יצחק במא"ם ווילענקין.

נאום שלמה זלמן הורוויץ הלוי.

נאום נחום מיכל הלוי הורוויץ.

ג.

בעה"י יום ב' ה' מ"ח תר"ג לפ"ק.

מה' שלום וברכה כבוד ידידי הרבנים הנבירים המפורסמים יראי ה' יחיו.

מכתב כבודם הגיעני לנכון, והש"י ייטיב לכם כפעלם וטוב לבכם, ומאד
חפצי ורצוני להתראות ולהחריב הדיבור של אהבה עמכם, אמנם רב הדרך ממני
שאין בכחי ובריאותי לשאת זה, כידוע לכל האמת, ע"כ שמתני דברי ע"י ידידנו
הנוכחי שי' ומצפה אני לתשו', וכל מה שבכחי ודאי מלו"ג אתאמץ כמות
ידידנו שי', וגודל בקשתי שידוני לכף זכות, ויקבלו החוזה"ש מאדה"ש ידים
הדוש"ש מלו"ג"ח או"ג כנחם.

ד.

מכתב תנחומין.

ב"ה יום ה' ט"ז כסלו תה"ר לפ"ק סלוצק.

ברוך דיין אמת כי כל דרכיו כו',

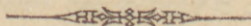
שלום האחים הנעימים היקרים שי' ובראשם חתני המופלג מו"ה

מאיר נ"י ואמו ה' תי' וכל אשר להם שלום.

ה' ינחם אתכם בתוך אבילי ציון וירושלים, יבולע המות לנצח ויטחה ה'
דמעה כו'. יום טבוכה וטבוסה ומהומה כי שר גדול ליהודים ורצוני לרוב אחיו
נפל ביהודים צר לי עליך אחי צר לי מאד, כי נפלאת אהבתך מאד מאהבת
נשים מי יהן ראשי מים כו' כו' ואככה יומם ולילה על שבר בת עמי וכל ישראל
כבו על השרפה כו' לא לכם לבד לבכות הלא הוא האיש אשר שם נפשו
ככפו להיטיב על כלל אחב"י עניים טרודים הביא בית כל איש אשר רוח ה'
גוססה בו התכבד בחבורתו ולו נתן מקום מושב בראש הקרואים ומשרתיו עושי
רצונו הם העידו על עלילותיו הישרים והנכוחים. אתה אחי הלכת לסנוחות

עזבת לאנחות גברו עליונים על תחתונים אנא ה' את נשמת עבדך המהורה
יהי גנוז בגנוזי מרומים ויתן לה מהלכים כו' כי מֵמֵאתו לא תצא הרעות כח
הטובות ולזאת דרוש דרש אליו את יקרת נפש הלז להיות מליץ יושר על עמו
כ"י, כאשר הי' בעודנו בחיים חיותו, אחי ורעיי בזאת הנחמו כי השאיר לכם
ברכה שם טוב אשר זכה אביכם בחייו ואחרי מותו כי כל השומע יחרד לבבו
ותתמרמר רוחו מבלי הפוגה כל כסף וזהב של זולתו לא יערכנו כו' אין להרהר
אחרי מידות ה', אך אם אתם לו ישמעני שלום יהי' ביניכם ותנו כבוד לאמכם
ה' תי' כאשר היתה מולכת לפני אביכם המנוח ז"ל, וה' ינהלם בדרך הישר
למצוא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם, אלד דברי ידים הכואב ונאנח בלב
נשבר ונדכה כותב בדמע חפץ בשלומם והצלחתם.

יואל פרומקין .

הספד *

לזכר עולם הערכתי הספד על ש"ב הרב המופלג בתורה
השלם במעשיו פאר עמנו הרם קרן משפחתנו כ"ש
מוהר"ר משולם פייבול פרידלאנד וצלה"ה.

בצירוף מעט צוף מאמריו מילידי עשתונותיו בהשכלת
דעת ויראת ה', הוא וידר ה' ואהוב מאד לכבוד מר אבי הרב
וצלה"ה הנ"ל:

הנאהבים והנעימים בחייהם ובמותם לא נפרדו (שמואל
ב א').

כד אחים ליבאי בהספידא דמר אבא וצלה"ה, ושפתותי נושפות מר, עוד
רחושי מרחשן שפתיי. עוד דמוע תדמע עיני. ונפשי עלי תשתוחח מדי וזכור
אזכור הנך דאבדן ולא משתכחין. אותבו ורחימי' דמר אבא וצלה"ה הוא ניהו
שארי וכ"ד הרב הגביר אשר גבר באחיו איש חי רב פעלים.
מופלג בתורה. משכיל ביראה. אשכול הכופר, נודע בצדקות
פזרונו בישראל. הרר"מ פייבול ארץ שלם. נאסף לארץ השלום בשנת
[תרמ"ו] לפ"ק בק"ק דענאבורג. לזכר עולם טוב שמו יהיה. ועד דור ודור
יקום וזכו לתהלה:

ולישרים נאוה תהלה. שכדאי והנון הוא הרב היקר המנוח מנוחתו כבוד
לחבתב בספר זכרון ליראי ה' וחושבי שמו, ולהרימו נם להננוסם לכל אשר
ברכו אלהים עושר ונכסים. למען ממנו יראו איך שצלחה עליו העת פתאום,
להרים קרנו מעלה. ועמד בנסיון העושר שהוא גדולה מנסיון העוני כמ"ש בספר

(* ברשי' קהלת משה אות ד' 2209 № דברי מרדכי שאלות ותשובות ...
[מהר"ר מרדכי ב"ר אריה ליב פרידבורג אב"ק מאלאסטאווקא (ימקודם כהלוסק
ויאיהומען). חלק ראשון, (לא נדפס יותר), על אורח חיים, וקונטרס עגונות, וכסופו ב'
הספרים: א) על אביו הרא"ל שנפטר כהלוסק ב' אייר תר"ו. ב) על הר' משולם פייוול
פרידלאנד (אביו של הרמא"ל, מאסף הספרים) עם חי' תודה וקצת העתקות מכתביו של הרמ"פ
הנ"ל, שנפטר בינאבורג (ב' כסלו תרמ"ו). ווארשא, א. ביימרישטער ושותפו יצחק
ראטהבלאטט) [תרכ"ז] fol. 1867 (1)+58+32+15 דף. [הסב' הר' משי' תרכ"ו: דו"ב
מייזלש מווארשא. ב) ס. ל. מלבוש. ג) יעקב געזונדהייט מווארשא, ד) שמואל שטראשון
מוולנא, ה) מאיר ברלין במאהליב, ו) א. ס. הורוויץ מפינסק. ז) אליהו גאלדבערג
מבאברויסק, תרכ"ד].

הישר לר"ת על פסוק (קהלת ז) ביום טוב היה בטוב. הכונה שזה אין חידוש כ"ב אם אדם שרוי בעוני ודלות והוא בטוב. אבל עיקר החידוש הוא כשאדם יש לו כל טוב ועומד בצדקו. וזהו ביום טובה היה בטוב. ועד"ז כתב בקול יעקב ריש שה"ש לפרש הא דאחז"ל צדיק וטוב לו צדיק גמור. כלומר אף בשטוב לו עומד בצדקו ואין הטובה מונעת אותו מצדקתו ועו"ש. וביותר לאיש אשר נצמח לו תהפוכות הצלחת הומן פתאומי שמקור משחת הוא לו להתלבש בגאווה ונאון. וללכת אחר כל הבל ולשים כל עומק מזימותיו אך לתענוגי תבל. ולא ישים אלהים לנגדו לתת מקום משכן אלקי במזימותיו. ובוה יאות לפרש מ"ש (תהלים י) כגובה אפו בל ידרוש אין אלהים כל מזימותיו דאיתא (ברכות סג.) דרש ב"ק איהו פ"ק שכל גופי תורה תלוין בה. ככל דרכך דעהו. וכ"כ הרמ"א ריש שו"ע שויתו ה' לנגדי תמיד הוא כ"ג בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלקים. וי"ל בזה כונת הכתוב (תהלים לב) אשרי אדם לא יחשב ה' לו עון* היינו דאדם המעולה מתחייב א"ע להשתדל ולהתאמץ שלא יסיר מרעיון עשתונותיו את ה' ופעולותיו תמיד וכשיתאונן לפעמים שהלך לו משך זמן ולא חשב את ה'. אז חושב על עצמו זה לעון. וז"ש אשרי אדם לא יחשב ה' פי' שלא ה' בעשתונותיו ה'. לו עון. נחשב לו לעון. וז"ש כגובה אפו כו' פי' שמחמת הצלחת הומן יגבה אפו וישים כל מזימותיו בהשגת מחמדי תבל ומחמת זה לא ידרוש להתבונן כי אין אלהים כל מזימותיו פי' שבל ידרוש דבכל מזימותיו אין הזכרה על האלהים. אלא דכל מזימותיו הם רק בהשגת תענוגי תבל :

ובזאת מצאנו מעולה ומאושר את הרב היקר הנ"ל. אשר בזמן קצר הנביחו רשפי הצלחתו עוף. וכאשר החל לררוך כוכבו במסילתו כן עלה מעלה עד כי נתעלה האיש בביתו ובחצירו ובעירו ובכל תפוצת עמינו עד כי לו שם כשם הגדולים אשר בארץ ככל זאת לא גבה לבו ולא רמו עיניו לא פנה אל רהבים ושמי כוב. ולא מנע מעשתונותיו התבוננת בה' ומעשי נפלאותיו** ובכל מקום אשר הנעיהו רוח מסחרו עשתונותיו העמיק בהשכלת דעת יראת ה'. ובכל דרכיו ונסיעותיו אשר הכריחוהו עסקיו הרמים לנוע למרחקים התבוננת בה' ותורתו היה שעשועיו. ובאלה נמצאו שלימים ומאושרים גם הוא, גם אוהבו מר אבא

* דכפשוטו קשה מדאמרינן (כ"ק ג') אר"ה כל האומר הקב"ה ותנן כו'. ואי כמ"ש הצורת שהוא ע"י תשובה. קשה הא פשיטא דנמחל כל עון ע"י תשובה. ואררבה נחשב לזכויות כדאיתא פ' ית"כ :

** ועד"ז י"ל מ"ש (בראשית לט) ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח דהול"ל ויהי ה' את יוסף והצלחה אלא י"ל דהכתוב משבח מעלת יוסף שקיים שויתו ה' לנגדי תמיד אף שהיה איש מצליח. ובוה נתפרש לנו המדרש שם דהוה גבר קפיד המד"א וצלוהו הירדן, והוא כמ"ש שהאיש שהצלחתו ברילוג פתאומי. הוא רשת פרושה להתפש בכף האורב. ופי' המדרש לשון איש מצליח מלשון דילוג היינו שההצלחה היה בדרך דילוג פתאומי דמעבד נמכר יוסף לחיות שר בית אדוניו. מכבל ענו רגלו לחיות מושל ככל ארץ צוען ואעפ"כ וה' היה את יוסף שקיים ה' לנגדי תמיד :

הרב המופלג וצלה"ה ועליהם אקונן הנאהבים והנעימים בחייהם ובמותם לא נפרדו :

באופן אחר י"ל כונת קינת דוד על שאול ויהונתן באמרו הנאהבים והנעימים בחייהם ובמותם לא נפרדו. ע"ד דאיתא (כתובות קיא :) שהרבוק לת"ח כאלו רבוק דשכינה והוא מרכתיב ואתם הרבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום (דברים ד) ובמדרש שמואל (פ' כה) וירושלמי (ספ"מ דנדרים) נאמר בנות ישראל אל שאול בכינה. קאי על סנהדרין שבשעה שהי' שומע מעם הלכה יוצא ספי ת"ח היה עומד ונושקו כו'. כן ביהונתן מצינו ונפש יהונתן קשורה בנפש דוד. והוא שדוד היה ת"ח מנעוריו כמשחול. וביון ששאול ויהונתן היו רבוקים לת"ח היו רבקים לה' בחייהם. וגם במותם אף שלא האריכו ימים עכ"ו לא היו בני כריתות ח"ו כאשר אמר שמואל עליהם. ומחר אתה ובניך עמי ואחוז"ל עמי במחיצתי ונתקיים בהם והרוח תשוב אל האלהים. וז"ש הנאהבים והנעימים שהיו נאהבים ונעימים לה' על צדקתם ודביקותם לת"ח לזאת בחייהם ובמותם לא נפרדו מה' אלא רבקים בה' תמיד. והענין הלזה נמצא בהרב היקר הנ"ל שהיה מדבק א"ע לת"ת שבדורו בכל אפשרו. גם הוהיר ע"ז מאד את בניו היקרים שי' שיהיו אוהבי חכמים ולהרבק אליהם בכל לבכם כאשר בעיני ראיתי חרות בעיטו במכתביו לבניו הנעימים שי' :

עוד ראיתי הרבה מכתבי הרב היקר הנ"ל לבניו הגבורים יראים ושלמים שי' כולם מפיקים מרגליות משובצים בפניני היראה תפוחי מוסר כמשכיות חכמה כולם תוכחה לעצמו ולבניו. ולא אמנע מלהעתיק קצת ממכתב אחד אשר כתב ממאנגילאווא*.)

החודש הלזה התחילו לתקוע להזהיר על התשובה ויומא דתיובתא אינון הנני להתוודות על מרי שיחי וכעסי שעויתי ושפשעתי עד היום ולצוות לכם בניי באזהרה נוראה להזהר מן הכעס כו'. והמדה המשובחת לכל משכיל ובה יהי' לו שלום בעוה"ז ובעוה"ב שלא יכעוס ויסבול עלבונו ויעביר על מדותיו וימחול למי שפשע לו. וכזה יסחלו עונותיו מן השמים כדגרסינן (ר"ה יו.) א"ר כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו, שנאמר נושא עון ועובר על פשע למי נושא עון למי שעובר על פשע. ועל כי ידעתי את חטאותיו ופשעתי בזה רבו למעלה ראש ע"כ קבלתי עלי על להבא וגם לספר לבניי להזהירם בזה הרבה כו' ומסיים שם ויש לי בזה הרבה והרבה לדבר עפ"י פראקטיקא ואין אדם עומד על דבר הלכה אא"כ נכשל בה ואנכי נכשלת בזה הרבה. גם אם כי יש לי להתנצל ממעמדי הראשון עת בואי לבא בריוסק והמעלות הגבוהים שהייתי נצרך לדרוך

(* כפ"ך דרענוכנ, שנסע להטרפזוז שמה.

עליהם בזמן קצר היה מהצורך לקחת בחזקה. למשל להדריך א"א ולב"ב על אופן ננידות ואח"כ על אופן גביר במשך חמשה שנים. ובזמן מועט עכ"ז יודע אני שהרבה שגיתי בזה. שרציתי להעמיד העולם על האמת ובחזקה בלי ישונה. כידוע לכם לא להביט לשום איש קטן וגדול ה' שוה כנגדי כו'. וידעו כי דברי אלה דברי צוואה הם לטובתם כל הימים ולא יקילו בזה. רצוני אשר בימי השבת עד אחר ימים נוראים יקראו מכתביי. כי דברי אלה וכל אשר כתבתי להם יצאו מעומק הלב ודברי אמת. אלה דברי אביהם המצפה לאושרם וטובם כו'. (וליראת האריכות דלגתי הרבה וכולם דפח"ת).

הרי כי הרב היקר הלזה קיים בנפשו השני לישנא הנאמר (עירובין יג:) נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא. עכשיו שנברא יפשפש במעשיו ואמרי לי ימשמש במעשיו וע"ש בצדו מ"ש בשם הערוך וי"ל כפשוטו דאיתא (ברכות ה.) יפשפש במעשיו שנאמר נחפשה דרכינו ונחקרה ונשובה אל ה'. כפל לשון נחפשה ונחקרה. והיינו שמתחלה מחויב האדם להתבונן במעשיו שעברו ויחפש ויפשפש בהם אולי נמצא בהם עבירה גלויה ודאית ונשכח ממנו עוד מחוייב להתבונן אולי מוטעה הוא במעשיו היינו שעד עתה חשבם למצוה ודרך הישר אולי משגה הוא, והוא היפך רצון ה' וזה יכונה בשם משמוש. כמו אדם הממשמש בגר בידו לידע מהותו אם טוב אם רע הוא. וכן הוא מכונה בשם חקירה לחקור אחר הדבר הטוב הוא או רע וי"ש נחפשה דרכינו אולי ימצא במעשיו עבירה פשוטה וגלוי ואח"כ ונחקרה על מעשיו שמחויק שהם בדרך הישר אולי משגה הוא והם עבירה בידו ונצרך לעשות תשובה עליהם וזה הוא השני אמרי לה שבעירובין הנ"ל. והרב השלם הנ"ל לא מנע א"ע משניהם כנ"ל כי שם דרכיו ככל עת מפשפש וממשמש במעשיו:

ולאיש יקר ושלם הלזה הנודע שכל תהלוכות ימי חלדו אין לשער ולערבם שהיה דרך מקרי הזמן כי אם דרך נפלא. נגלה ונראה כי הכל הוא בהשגחת ה' העושה נפלאות לבדו בכל פרטי פרטיו והכן שיהואר עליו כמה שאמרתו לפרש הנאמר (בראשית י"ח) וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עושה ואברהם היה יהיה לגוי גדול כו'. כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו. ושמו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט כו'. עי' (יומא לח:) שאמרו על ואברהם היה כו' שהוא משום זכר צדיק לברכה ועדיין אינו מיושב כ"כ דהא כבר הוזכר אברהם כמה פעמים כי ידעתיו פרש"י לשון חיבה ועי"ש בתרגומו ולשניהם אין מדוקדק לשון למען כו' מה הוא הנתינת טעם. ולדעתי י"ל דרך פשוט והוא כי מוכן הוא שמכל המקרים והשינוים שיוולד עלי חלד לא יתודע ידיעה ברורה וחזקה בלב יושבי חלד שהוא נעשה רק בהשגחת אלהי ולא ממקרי הזמן הוא רק באופן שיגלה ה' את אונו קודם המעשה בעצמו או ע"י נביא מה שעתידי לעשות או בבוא הדבר כמו שאמר לו מקודם יתברר בלבבו ידיעה זכה

וברורה שיר ה' עשהה זאת ולא מקרה הוא, ולזאת בכל מופתי מצרים היה ידיעה לפרעה ע"י משה מקודם שעתיד ה' להביא מכה עליו בכדי שבכוא המכה ידע ברור כי יד ה' ננע בו ולא מקרי הזמן הוא ככתוב כה אמר ה' בזאת תדע כי אני ה' בו'. עוד נקדים שהמוכיח לחבירו לחזקו בעבודת ה' ואמונתו כל מה שהאמונה ידועה וברורה בלב המוכיח יותר מוכשר הוא יותר להסכיר הענין אמונה והשגחת אלהי בלב זולתו. ובוה י"ל הא דאראב"ע (עירובין מז:) תמיהני אם יש ברור הוזה שיודע להוכיח עי"ש בפרש"י ולשון שיודע אין מדוקדק כ"כ. ולפמ"ש י"ל דכונתו שיהי' ידיעה ברורה וזכה בלבבו כ"כ חזקה שיהיה ביכולתו להשריש האמונה והשגחת ה' בלב זולתו זה שאמר ה' באברהם המכסה אני מאברהם אשר אני עושה פי' שלא אכסה ממנו אלא אגלה את אוננו מקודם מה שאני עתיד להפוך את סדום על רוע מעשיהם בכדי שיהיה לו ידיעה ברורה וחלוטה (אף שאברהם בן שלש הכיר את בוראו מ"מ רצה ה' שידע אח"כ ידיעה חושיות) והוא בשביל שאברהם היה יהיה לגוי גדול בו' כי ידעתיו למען אשר יצוה (ולשון כי הוא רחוק נתינת מעם) פי' ע"כ ידעתי מקודם אשר אני עתיד לעשות בכדי שיהיה לו ידיעה חושיות שבהשגחתי הפכתי סדום בשביל רוע מעלליהם למען שיהיה ביכולתו יותר לצוות את בניו וביהו אחריו ולהשריש האמונה והשגחת האלקי בלבבם, ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט. ומעין זה נראה לנו בהתהלכות הרב היקר ושלם וצללה"ה שבכל מוצאיו ומובאיו נגלה היה כי השגחת יד ה' הוא למען להשריש בלבבו ידיעה חושיות באמונת אלהי והשגחתו בכל פרט ופרט והוא למען אשר יצוה את בניו היקרים ולהשריש האמונה בהשגחת ה' בלבבם ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט כאשר עינינו רואות שלא לשוא המטיר לקחו במוסרו הטוב אשר הטיף עליהם בפיו ומכתביו. ודבריו אשר יצאו מלב נאמן בה' ובתורתו לא הלכו לריק כי אם עשו את אשר חפץ ואשר הויל במל אמרותיו הצליח למעת נמעי נאמנים ככרם ה' המה בניו הרה"ג שי' המפורסמים לתהלה בקצוי ארץ. סוחרים במדרגיגה ראשונה אורחים נכבדים בעמינו כולם זרע כרוכי ה' הולכים בעקבות אביהם הרב היקר ושלם וצללה"ה. כולם יראי ת' אנשי אמה רודפי צדק עושי צדקה ומשפט:

ולאיש אשר אלה לו. אמרתי מה זרעו בחיים אף הוא בחיים כראיתא (הענין ה:): אר"י יעקב אבינו לא מת בו' מה זרעו בחיים אף הוא בחיים דעיקר חיות של האדם שהוא גדול ממדרגיגת מלאך ה' הוא דהמלאך במדרגת עומד על מצב אחד משא"כ בני אדם יכולין להתעלה כל יום ע"י תו"מ והו עיקר חיותם לזאת אמרינן (בב"ק מז:) דוד שהניח בן כמותו נאמר בו שכיבה ולא מיתה. והוא משום שע"י תו"מ של בנו הוא חיות לאביו גם אחר פטירתו (והארכתי בזה בהספדים הקודמים) ולכן קאמר ביעקב מה זרעו בחיים היינו כשעושי תו"מ דוקא אז גם הוא בחיים דע"י תורה ומצות מחי' את אביו כל שעה. והנה כאשר נכבדתי מאת בניו היקרים ושלמים שי' ונקראתי לעת כלילת אחותם היקרה תי' בבואי לחצרם והתבוננתי בהנהגותם רוויתי עונג לראות במקום גדולתם שם תמימותם. וכל תהלוכותם עם אלקים ואנשים נוסד על אדני התורה

והיראה שמח לבני ותעלוונה בליותי בראותי כי גם בבית מסחרם
(קאנטאהר) הגדול הוא בית שמגדילין בו תורה כל אנשי
עושי דבריהם נאספים יחד מדי יום ביומו לשיעורים
קבועים לתורה. הרימותי ידי לה' ואמרתי ברוך ה' אשר נתן לידי
וידיד נפשי זרע ברוכי ה' כמוהו ומה הם בחיים אף הוא בחיים. וזאת היא
נחלה תמימה אשר הנחיל את בניו אחריו ונחלתם לעולם תהיה. וזאת היא ירושה
קיימת מאב ישר לזרעו אשר יגנוז במקום שאין היר שולמת אוצר נחמד אוצר
של יראת שמים אשריהם ומוב להם ומשמיא יהא רעוא שיהיו צאצאיהם כמותם
וישרת לבכם במשפט וצדק עם ה' ואנשים לא ימוש מלב זרעם וזרע זרעם
מעתה ועד עולם:

ירושלמי (שקלים פ"א) רב גידל אמר כל האומר שמועה בשם אומרו
יראה בעל שמועה כאלו עומד לנגדו עוד שם אין עושין נפשות לצדיקים דבריהם
הן זכרונם. לזאת אעתיק ממכתבי הרב היקר לבניו היקרים ש' ענין אחד
אשר הוליד בעשתונותיו (עם קצת תוספות ביאור) ודבריו הן זכרון עולם לו.

כתיב ואהבת את ה' אלהיך (דברים ו) וכתיב את ה' אלהיך תירא (שם)
וכן בכבוד אב נאמר כבר את אביך כו' ונאמר איש אמו ואביו תיראו והו
אהבה ויראה או דחילו ורחימא הכרחים למצות עשה ול"ת או למצות שמעיים
ושכלים כאשר העלו החוקרים. והנה העלו רעיוני דברים של מעם על שני
ההפכים האלו כי גדר האהבה לעשות דבר המשתווה אל השכל. הוא דעת
עצמו ודעת החמון וגם אף שאינו מצווה עושה. ויראה הוא לעשות כל אשר
יצווה גם המנגד לדעת עצמו ודעת החמון ואין חושש להמלעיגים (כי האוהב
אשר אך טובת הנאהב יבקש יעשה דבר לרצונו גם אם לא יצווה רק שידוע
שיהיה זה למילוי רצון אוהבו. לעומת זה גם אם יצווה יפלט בשכלו אם הציווי
ראוי להשמע ואם לא יסכים שכלו לזה לא יעשנה אחרי כי מורא לא יעלה על
ראשו לא כן הירא לא יעשה רק אם יצווה כי כאף עליו יד ההברח וכל אשר
יצווה יעשה בהכרח לא יפליא ולא יבקר בין טוב לרע) ויש אהבה גדולה מזה
אשר יעשה למען אוהבו גם המנגד לשכלו ודעתו ודעת החמון. וגם אינו מצווה
ועושה זה הוא אהבה האמיתי שאנו מצווים לעשות רק לכבוד ה' וכבוד אביו*)
שהשוים הכתוב בכבוד ומורא בחפץ נמרץ לעשות או לא לעשות בלי שום

(*) משא"כ כחבירו דכתיב (ויקרא יט) ואהבת לרעך כמוך והוא רק דעלך סני לחברך
לא תעבד (שבת לא) לא כן אהבת ה' כתיב בלתי נפשי כו' שהוא בכלות נפש ממש; והוא
דאהבת ה' ואהבת אב הוא משולבת ביראה שנצטוונו על שניהם כנ"ל ואינם סותרים ואי
כמו האהבה לאיש גדול המעלה ונשגב ומרומם בחכמה ותבונה וכי יבקר בלב איש אהבתו
ולעשוה רצונו ירוץ גם אם לא יצווה מאתו. רק למלאות רצונו ולהתקרב אליו. בכל זאת
תהיה גם עוז תיראה על פניו אשר כל אשר יצווהו יעשה ברויות בלי שום הרחוק הלב אחריו
אחרי כי הוא מכיר בעצמו שפלת ערכו ודעתו כי במה נחשב הוא נגד הגדול מסנו בחכמה
ומנן לאין ערך ומי יבא להרהר אחרי לב נכון אשר לתבונתו אין לו תקר איב עאביו הוא
החוב שעלינו לאהבת ה' שהוא משולבת ביראה וכמ"ש הרמב"ם (יסורי התורה ס"ב ה"ב)

הרהור הלב אחר שום דבר מפקידתם ולא לחוש לכבוד עצמו ולא להמלעינים עליו ולהודות לה' על כל הבא עליו ולברכו אף על הנראה לעין שהוא לו לרעה כנאמר בכל מאדך שדרהו"ל בכל מדה שהוא מודד לך בין במדה טובה בין במדה פורענות. וכמ"ש כוס ישועות אשא כו' צרה ויגון אמצא כו' שאין להרהר כלל במעשי ה' ופעולותיו:

ואשר הגיע למדריגה הלזה, היינו לעבוד ה' באהבה רבה ולקבל גם המנגד לשכלו ודעתו בלי הרהור הלב כלל יושפט לו ממרום הטוב עליו למעלה מהשכל ונגד המערכה והטבע. כנאמר יען אשר עשית את הדבר הזה כו' עקב אשר שמעת בקולי לעשות דבר חידוש ופלאי בלי שום הרהור הלב אחרי ע"כ והתברכו בזרעך כל גויי הארץ היינו שעובדי כוכבים הם תחת המול והטבע משא"כ זרע אברהם יהיה למעלה מהטבע ומערכת השמים כי הקב"ה משלם מדה כנגד מדה (שבת קה:): דכשארם מקדש עצמו למטה לעבוד ה' למעלה מגדר שכלו ומדעו מקבל עליו עבודה גם להמנגד לשכלו ודעתו כן ההנהגותו עמו ממעלה גבוה ועולה על סדר המערכה וסוג הטבע:

ובזה יתיישבו כמה פסוקים ומאמרים הרהוקים בפ' עקידה והוא זה כבר קדמוני הדרשנים והפשמנים ליישב על המשתאים בקמנות הנסיון הזה והרעש מהעקידה שאנו מזכירים תמיד. ובמה בשופר שהוא זכרון ההיפוך מגוף הניסיון אשר ציווהו להעלות את בנו יחידו, והוא הביא תמורתו איל. (ג) נאמר בתחלת הפרשה ממני (ולא חשכת את בנך את יחידך ממני) ולבסוף נאמר רק בנך יחידך. (ד) בתחילה נאמר רק עתה ידעתי כי י"א אתה ולא יותר ולבסוף כאשר משך ידו מלשוחמו והביא האיל אשר לא ציווהו נאמר בשבועה ונאום ה' יען אשר עשית הדבר הזה דוקא כו' בכרכות ויעוד שכד הרבה. עקב אשר שמעת בקולי. שלכאורה בתחלה שהיה מוזמן ומוכן לשמוע ולשחמם את בנו יחידו הוא יותר גדול מאשר שמע לשב וא"ת מאומה. (ה) יותר קשה משחול"ל שהיה אברהם מתעקש לעשות בו מום עכ"פ ולא נתקררה דעתו עדי העלה את האיל תחת בנו. ועוד דחוקים הרבה בפ' הלזו אשר קשה להולמן:

עוד מה שהגדתי להם בשנה העברה על הדיוק מדוע בפ' ראשונה מק"ש נאמר ואהבת בדרך ציווי גם אמר ובכל מאדך ובפ' שני' נאמר והיה אם שמוע בדרך תנאי ולא קאמר בכל מאדך. וקושיית התוספת (ברכות לה:): על אמרם שפרשה שני' הוא באין עושוין רש"מ (הא כתיב תשמרו לכל מצותי) עו"ק שבכל מקום בכרכה נאמר ונתתי גשמיכם בעתם לבד וכן יפתח ה' את אוצרו הטוב בעתו ולא יותר ובפ' הלזו נאמר גם יורה ומלקוש ועו"ק הא דאם לא יהיה בכל

וה"ל והאין הוא הדרך לאהבתו ויראתו בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים כו' מיר הוא אוהב כו' וכשמחשב הדברים האלו עצמן מיד הוא נרתע לאחוריו וירא ויפתד כו' עכ"ל. לזאת אותה אנו מבקשים ויהי לכבינו לאהבה וליראה כו' שאצל הקב"ה אינם שני הסבים כמ"ש הר"י יונה (ר"ע א"ע) וה"ל שאע"פ שאצל ב"ו היראה והשמחה הם דבר והפוכו שבשעה שהאדם מפתח מזולתו הוא עומד נרתע ודואג אבל הקב"ה אינו כן אדרבה כשהאדם מתבונן בגדלותו וירא מפניו ישמח ויגל באותה יראה כו'. וכח"ג הוא בזה ר"פ אחרי מות:

מאודכם יענשו שלא יהיה מלאכתם נעשית ע"י אחרים ואם יפתה לבכם לגמרי יעצר כו' הלא הרבה עונשים ושלוחים למקום, ואם כי בשנה העברה הגדתי בזה ליישב, אמנם עתה באתי בשביל דבר שנתחדש שנתיישבו הכל כמין חומר וקרוב אל האמת:

ידוע כי הגדולים אנשי השם קשו קראי אהרדי בציווי הקרבנות ומצותם שלפעמים נאמר כי אין חפץ ה' בעולות וזבחים ולפעמים נאמר וזבח תודה יכבדני (ועוד כמה פסוקים ומאחז"ל הסותרים וא"ו) עד כי משום זה העלו החוקרים כי כל ציווי הקרבנות היה רק למען כי חכמתו העליונה ראה אדוקהם או בזבחי אדם גם לעבור שארם ופרי בטנם למען הקריבם למולך או להשליכם חיים אדם ובהמה לפני החי' המורפת או התנין אשר בחרו להם לעבודה לקרבן ולכפרה ולא היה האפשר להרחיקם מזה לגמרי כ"א ע"י ציווי הקרבת הקרבנות זהו דרך הרמב"ם במורה והכוזרי הביאו בהשובותיו למלך הכוזרי והאברכנאל האריך בזה בהקדמתו (לס' ויקרא) ועי' בספר החינוך בשם הרמב"ן ועי' באוהל יעקב בפתחה לויקרא [ואם כי באמת חלילה וחלילה לומר כי זה עיקר הכונה בעבודת הקודש אשר היא סולם מוצב ארצה וראשה מגיע שמי השמימה קרבן לה' עבודה צורך גבוה (עי' זוה"ק) וכמבואר באורך בספרי המקובלים ובראשם בעל עבודת הקודש ושל"ה הקדוש שהאריכו בזה בדא"ח (ועי' ברמב"ם סוף ה' מעילה וסוף ה' תמורה). אך אף שאין זה צד תוכיות הכונה מ"מ ה' זה סיבה נמשכת ממילא ומאיליו להעתיקם מעבודת גלולים הנ"ל, וכמפורש במדרש (סדר אח"מ פ' כב) וז"ל לפי שהיו ישראל להומים אחרי ע"ג במצרים והיו מביאים קרבניהם לשעירים דכתיב ולא יזבחו עוד כו'. אמר הקב"ה יהיה מקריבין לפני ככל עת קרבנותיהן באוהל מועד ויהיו נפרשים מע"ג כו' עכ"ל. כאלה היה להדורות שקודם אברהם שהיו אדוקים בהקרבת שארם ופרי בטנם למולך ולכל גילולים וסבה זו של אדוקתם היה מקור משחת לכל תועבתם אשר עשו כי בהשחת דרכם בג"ע וש"ד ואמ"ה היה בדעתם שע"י שהם יקריבו ויזבחו את בניהם ובנותיהם לשדים ולמולך יתכפרו להם או יותר להם לכתחילה עבירות חמורות האלו עד נתמלא הארץ חסם בדור המבול ואחריהם בדור הפלגה וביותר לאנשי סדום שהיו רעים וחמאים לה' מאד ואחד היה אברהם שהכיר את בוראו לשלש שנים השתדל בכל עוז לשרש הדבר הרע הזה עדי נמע אשל אכסנ' ויקרא ד' בשם ד' שהי מקריא לרבים. ימים רבים קרא במרגליות התלוי' בצוארו בגרונו וכפיו (כמ"ש העקידה) להודיע דרך ה' המתכנה בשמותיו מה הוא רחום אף אתה כו' וחלילה מלשפוך דם פרי בטנם וכי אין חפץ ה' בעולות וזבחים ומכ"ש זבחי כ"א לעבור שארם ובשרם, וזבחי אלהים הוא רק רוח נשברה. והו' יהי אחרי הדברים האלה הוא שדיבר אברהם ופירסם בפי כל דרך ה' הנ"ל ונתמלא הארץ דעה אז גזרה חכמתו העליונה בדבר החיפוך מהכרתו והגדתו לפני כל ימי חייו. והוא העקידה לבנו יחידו שהוא דבר המנגד לשכלו ודעתו. והיותר נסיון שלא אמר בדרך ציווי מפורש כ"א בלשון קח נא וגם רק להעלתו ולראות היעמוד בתמותו ויראתו לצאת י"ח מבלי לחפש קולא כ"א לשוחטו ממש

אף כי זה הוא נגד דעתו והכרתו לה' ית' עד עתה ונגד הסכרתו לפני ההמון והעיד הבתוב וריוותו בלי שום הרחור אחרי מרותיו והשבים לעשות המצוה בכל נפשו נגד דעת עצמו* (ומאודו הוא דעת ההמון אשר חביב לאדם יותר מגופו כאשר אבאר):

וכאשר נצטווה שלא לעשות מאומה היה מתחוק עכ"פ לעשות בו מום שכתומתו לא רצה לעבור על ציווי ה' מכל וכל, וזה עתה ידעתי כי ו"א אתה ר"ל אנכי ה' הרואה ללבב ידעתי כי היית מוכן לשוחמו ממש אמנם אין רצוני

* וע"פ דברי הרב היקר הלזה נכון מאד לפרש הא דנאמר בענין עקידה (סנהדרין פט:): קדמו שטן לדרך אמר לו הנסה דבר אליוך תלאה הנה יסרת רבים וידום רפות תחוק כושל יקמון מיליוך כי עתה תבא אליוך ותלא. אמר לו אני בתומי אלך. א"ל הלא יראתך כמלתך א"ל זכר נא מי הוא נקי אבד כו' ומה שפרש"י שם קשה תשובת אברהם יעו"ש. ועו' בהום' (ב"מ נ"ח): מ"ש על יראתך כמלתך י"ד דטענת השנן היה עמוקה להרית את אברהם מעשות מצות ה' ורצה להטעות את אברהם לאמר שמצד הדיון אזור לו לשחוט את בנו. דאיחא (פסחים כה:): ההוא דאתא לקמיה דרבא אל מרי דוראי א"ל זיל קטלי' לפלגיא ואי לא קטלינא לך א"ל ליקטלוך ולא תקטול מאי חזית כו' ע"כ מען השטן דאסור לך לשוחטו ואי דכשלא תשחטנו יהיה לך עונש מהשמים ע"ז נאמר מאי חזית וא"כ הנסיון הוא להיפך אם תהיה נזהר משפיכת דמים אף היכי שתקבל על נפשך עונש שמים וז"ש הנסה כו' שאין אתה יכול לעמוד בניסיון למסור את נפשך לעונש שמים ואתה בוחר לשחוט את בנך לטובת עצמך הנה יסרת רבים כו' פי' הלא יסרת רבים להיות נזהר משפיכת דמים, ע"ז השיבו אברהם דאין מקום לדבריוך רק היכי דהו' עבודת ה' מלך ב"ו משום שבר ועונש אז היה מקום לומר דבצווי ה' להרוג אדם בלא חטא יש לקבל על עצמו עונש שמים ולא להרוג לוולחו משום מאי חזית. אך כאשר עיקר עבודת ה' היא יראת ה' ומעלה מדעת האנושי כנאמר תמים תהיה עם ה' בתמימות בלתי חשבון החזור לתועלת האדם כעוה"ז וכעוה"ב. אלא כביטול וכלות נפש כמש"א"כ אין דבר בעולם שימנענו מלעשות דבר ה' וז"ש אברהם אני בתומי אלך והשיבו לו השטן הלא יראתך כמלתך פי' הדתמימות שלך שהיא מצד יראת ה' ומעלה שהיא למעלה מן הדעת כנ"ל הרי הוא מטעה את דעתך ומשנה אותך ככוונת נסיון ה' שמטרת כונת ה' הוא שלא תשחטנו ע"ז השיב אברהם מי הוא נקי אבד. והוא כדכתיב (דברים יג) כי יקום בקרבך נביא כו' ובא האות והמופת כו' כי מנכה ה' אלהיכם אתכם לדעת הישכם אוהבים כו' ובו תדבקון. דהנה יש להבין הנסיון הלזה שלכאורה נסיון יצויר כ"א בצווי ה' לדבר אשר לא יעשנה האדם כ"א במסירת נפש כמו הנסיונות דאברהם אשר לא יחכן עשינה כ"א לאוהב ה' ככל לבבו ונפשו כאברהם משא"כ קימת נביא שקר הנותן אות ומופת להרית מדרך ה' יש לדעת איך יתכן בזה נסיון הא אפשר שאף האישי שעבד ה' בכל לבבו ונפשו עד עד עתה ואחר שיראה האות ומופת מהנביא השקר ועלה כדעתו לנסות מדרך הראשונה הטובה ולשמוע לדבריו הנביא ההוא. והארכתי בזה במקום אחר ותוכן הענין הוא כמש"ש בנפש החיים על מצוה גזרת מצוה כו' כשהאדם עושה עבירה ממשך עליו כח הטמאה ר"ל המושכת את לבו לעבירה אבל בעשותו מצוה כתיקונה וכמצותה למילוי רצון ה' בלבד ולא לתועלת גופו ונפשו הרי הוא מדביק בזה נפשו לה' וע"ז נאמר ואתם הדבקים ה' אלהיכם חיים כולכם היום היינו דביקות לה' אף בעודם חיים ואז אין כח בשטן ומצית להריתו מדרך ה'. ולפ"ז שפיר הנסיון כתיבת נביא שקר דלהעובד הוך ותנקי רק למילוי. רצון ה' ולא לתועלת גופו ונפשו כלל אז הוא דבוק בה' עד שאין כח בשום מסית ונכבי שקר להטעותו ולהריתו מדרך ה'. וז"ש (תהלים קיט) בכל לבי דרשתיך אל תשגני כמצותיך וזה שאמר אברהם אחר שעבודתי לה' הוא נקי משמע כינה לתועלת בונה ונפשי ע"כ לא יתכן שאהיה מוטעה ככוונת מצות ה' כנ"ל וז"ש זכור נא מי הוא נקי אבד. ובוראי בדרך אמת הנחני ה' ונכון הוא:

בוה והיה רק לנסותך אם תהרהר על דבריו מלבד הנוגע לעצמו. אתמול אמרת כי ביצחק כו' עתה קח את בנך כו' רק העיקר יותר מזה היה קשה לאברהם בכל יגיעתו עד עתה כי עתה ישובו לומר כי זבחי אדם רצון ה' הוא ויהי' כל ארץ נשחתה בחמס וש"ד ויוהרס כרם חמד אשר נמע אשל לשם ה' צבאות שזה קשה עליו יותר ממות בנו (וכמו ששאל אדון הנביאים למה הרעת? למה יאמרו מצרים? מדוע תביט כבלע רשע? למה יאמרו הגוים?). וביותר גדול הנסיון שלא היה בדרך ציוי כ"א בלשון קח נא שהוא לשון בקשה (סנהדרין פט:) ומכל זה נתכרר רוממות היראה שלא השגיח מאומה על השכלתו ודעת עצמו כ"א שכלתה נפשו לעשות ציווי ה' בכל האפשרו. ווי"ש ולא חשבת את בנך את יחידך ממני. פי' שלא חסת על בנך יחידך ומסרתהו אלי לקרבן (היינו דו האסמ פון מיר ניט פאר מיטין) שרצון ה' בזבחי אדם ואח"כ כשראה אברהם את האיל הבין שרצון ה' להעתיק את העולם מע"ג שהוא זבחי אדם ע"י קרבנות שור ואיל כנ"ל וזהו תחת בנו אף שזהו ג"כ היה נגד שכלו והכרתו שעד עתה שהיה מונע את העם גם מזבחי שור ושה. ולכן קרא אברהם את שם המקום ההוא ה' יראה ופרש"י פשוטו כתרנומו כו' להשרות בו שכינתו ולהקריב כאן קרבנות שזהו דבר חדש שלא כדעתו והכרתו הראשונה. לזאת גם בהקרבתו את האיל עמד בנסיון גדול. ווי"ש תחת בנו שהוא ממש כהקרבת בנו ע"כ ויקרא מלאך ה' אל אברהם שנית כו' ולכן שפיר הא דמוכירין העקידה בשופר של איל ודקאמר ולא חשבת את בנך ולא קאמר ממני הוא (דוא האסמ פון זיך ניט פאר מיטין). היינו שלא שחמו. וגם נתישב בל הרקדוקים שבפרשה הזאת ודוק: נקדים עוד ויעתר יצחק לו. ולא לה כו' אינו דומה תפלת צדיק ב"צ כו' (ברכות ז.) הודיעני נא את דרכיך כו' צדיק וטוב לו צדיק גמור כו' א"כ צדיק ב"צ (סוכה יד,) למה נמשלו תפלותיהם של צדיקים כעתר מה עהר זה מהפך כו' ולכן צדיק גמור טוב לו תמיד אחר שביכולתו להפוך מערכתו ומשטרו כו' צ"ג עובד ה' באהבה המשולבת ביראת ה' בכל לב ונפש ובכל מאודו היינו שהוא מבטל את עצמו למען כבוד ה' ואינו חושש על כבודו וגם מהמלעיגים ממנו (והא דררשו חז"ל (פסחים כה.) מאדך הוא ממון הוא על דרך הרוב שהממון הוא כבודו של האדם כלומר כנאמר וכסף וזהב ירבה לך כו' כאשר אנו רואים שכמעט כל אדם מוסר גופו ונפשו וממונו מפני הכבוד) ובכל מאדך מורה על אהבת ה' העצומה המשולבת ביראת רוממותו שהיא עבודה תמה בשלימות שמשורש האהבה משתוקק למלאות כבוד ה' אף בדבר שלא נצטוו ומשורש יראה יעשה אף דבר שהוא הפך דעת עצמו ודעת ההמון וכגמולו ישולם לו להתנהג עמו למעלה מדרך הטבע וסדר המערכת וכן הוא במצות כיבוד אב ואם שהשוים הכתוב בכבוד ומורא. החיוב הוא ג"כ בכל מאד לשמוע בכל אשר יצווהו אף נגד שכלו ודעתו לזאת כשאביו הוא צדיק ומדריכו בדרך ה' לעברו בכל לבבו ונפשו ומאודו הרי הוא דומה לצדיק גמור שתפלתו כעתר ע"כ אינו דומה תפלת צדיק ב"צ בו:

וציווי העבודה תמה הנ"ל הוא בפ' ראשונה משא"כ פ' השני' שנאמר בה

רק בכל לבבכם ונפשכם ולא במאדם. וזה הוא אין עושה רצון ה' בתכלית השלימות כנ"ל. והנה בירידת מטר מצינו שלשה אופנים. (א) ויורד לכם גשם מורה ומלקוש בראשון (יואל ב) ואמרינן (תענית ה.) בימי יואל בן פתואל נתקיים מקרא זה כו' תבואה הגדילה בששה חדשים גדלה בי"א יום כו'. (ב) עוד איהא (שם ו.) ת"ר יורה במרחשון ומלקוש בניסן או אינו אלא יורה בתשרי ומלקוש באייר ת"ל בעתו. (ג) הוא עצירת גשמים לגמרי שהוא קללה ד"ל לזאת כפ' שנו' שאין עושין רצונו של מקום בתכלית התמימות בכל מאדכם כנ"ל כתיב בהו מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש שהוא אופן ב' הנ"ל שהוא דרך הטבע לפי משטר השמימי ולא בדרך נס (שהיה בימי יואל כנ"ל) לזאת גם מלאכתם לא היה נעשית ע"י אחרים משא"כ בפרשה ראשונה דכתיב בה ובכל מאדך שאז הוא עבודה תמה נגד דעתו ושכלו אז יפתח ה' את אוצרו הטוב למעלה מהמכע ויקיים בו ורעו ורים צאנם כו' שמלאכתם נעשית ע"י אחרים:

סיום דברי הרב היקר הנ"ל במכתבו שם:

אהובי בניי הדברים האלה יהי' לכם למשמרת לזכרון ואם אולי לא כוונתי אל האמת בפירושי הפסוקים ודרו"ל הלא יודעים המה כי אנכי היום בפעם ערסבורג ואין אתי שום ספר כי משרתי כאשר צויתיו בסתם להקל אמתחתי מרם נסיעתי לא פנה ממנו מאומה כ"א נטה ידי לשלול הספרים אשר הושמו בו בראשונה בעת נסעו למינסק ולא נשאר אתי כ"א הכרך הקטן היקר לי (* אשר מונח בתיבתי תחת המפתח ומי עתה עור כמשולם המגשש בין אופל וחשכת המון מרדות העמוסים על קדקדי ללקוט שושנים ששונים ולמצוא בזכרוני כתוב יושר ודברי אמת. עכ"ז אבקשם שיביטו ויראו בכל מקום שהבאתי וגם ידקדקו בלשוני כי בהחפזי קצרתי ולפום רהימא בהערות קטנות יישבתי כמה דחוקים שנתקשו בהם המפרשים ידיקו וישכחו כדברי כו'. דברי אביהם החדד לטובתם מצפה ומי יחל למלקוש אמריהם כי ישמעו לי כנעימים ונחלה אשר שפרה עלי ויאמרו הבריות ברוך שזה הוליד ברוך שזה גידל דו"ש מלונ"ח פייוויל פרידלאנד.

אהובי הלא יאמינו לי מדי דברי ישעיהו חפצי להניק להם מאת אשר בלבבי עמוני מלאי חלב ומחמאות כמעין הנובע בדברים כאלו להריק להם שפע הטוב עד בלי די אמנם ההכרח לקצר כי אנכי מרוד לכתוב מכתבים לכמה מקומות. וע"כ דברי לעון היום וממעט הטוב

(* הוא ספר חוכת הלכות.)

יונעם ויומתקו להם ויהי בפיהם כדבש ויבא עליהם
ברכות הטוב והמטיב בשפע ברכות עד בלי די פ. פ. הנ"ל.
וכאשר הערכנו עד כה תהלכות הרב היקר ושלם משולם וצלה"ה. ואת
נועם עשתונותיו בהשכלת דעת ויראת ה' ואת יושר התנהגותו עם ה' ואנשים
ובפרט עם אנשי משפחתנו אשר העניק להם מהשפעת טוב וברכת ה' אשר
הופיע עליו. איך לא ידאב נפשנו על הסתלקוהו במצער ימיו ולא הגיע לימי
זקנה ומעומקא דליבאי אען ואמר עלי כי קשה יום הסתלקותו לכל יודעיו ומכיריו
כיום בא השמש בצהרים וכאשר אבאר :

איתא (מ"ק כה:) כי נח נפשי דר"י פתח עליו ר' יצחק ב"א קשה היום
לישראל כיום בא השמש בצהרים דכתיב (עמוס ח) והיה ביום ההוא והבאתי
השמש בצהרים ואר"י זה יומו של יאשיהו. הנה הא דנמשל פטירת יאשיהו
המלך לביאת השמש הוא מובן כפשוטו. דכמו שמש שהיא זורחת בכל מקום
שהיא ובביאתה מן העולם הנה הוא רק העדר האור ליושבי חלד כן הרבר
בפטירת יאשיהו שהעיד עליו הכתוב (מלכים ב' כב) ויעש הישר בעיני ה' א"כ
מלך צדיק וישר כמוהו הראיר מאד לעמו ובפרידתו מן העוה"ז לעולם הנצחי
כמה אשר שם אור זריחתו יותר דגדולים צדיקים במיתתן כו' ע"כ אין ההפסד
והעדר האור כ"א לישראל עמו הנשארים שעד עתה היה מאיר להם בהשפעת
אור זריחתו ועתה נעדר אור האלקי הזה מאתם :

ועדיין יש להבין הרמיון לביאת השמש בצהריים דוקא (ב"ב מז:) ר"ש
ב"א אכן טובה היתה תלו' בצוארו של אברהם א' שכל חולה הרואה אותו מיד
נתרפא ובשעה שנפטר א"א תלאה הקב"ה בגלגל חמה (המאמר זה אומר דרשוני)
(דברים ד) וידעת היום והשבת אל לבבך כי ה' הוא אלהים בשמים ממעל ועל
הארץ מתחת. י"ל (א) וידעת היום הלא ידיעה הלזה חוב על האדם שלא ימוש
מלכבו כל ימי חייו. (ב) והשבת אל לבבך הוא לשון תשובה ומה זה ענינו
לידיעה. (ג) כי ה' הוא כו' מה הוא הנתינת מעם. עי' בעקידה מ"ש ע"ז.
ונ"ל. ידוע דתכלית בריאת העולם הוא בשביל האדם כמ"ש בראשית בשביל
ישראל שנקראו ראשית ע"כ יתכן שסדר בריאת העולם נסדר ונתקן על אופן
שיהיה לתועלת האדם התכליתי והוא אחר דטרדת הזמן נובר עליו להטרידו
בגופו ונפשו בצרכי התבל עד שנופל עליו תרדמה גדולה לכל העלות על
עשתונותיו ולא יתן אל לבבו מהות ואיכות חיותו והיותו עלי חלד שהוא בגבול
ותכלית ולא יתן מקום במזימותיו להתבונן מה יענה בכוא עתו שיהיה מוכרח
ליתן חשבון על כל מעשיו ופעולותיו כל יום ויום אשר על כל אלה יביאנו
אלהים במשפט ולמען לעורר לבב האדם מתרדמת הזמן סידר ה' אשר קיץ וחרף
לא ישבתו. שיתבונן האדם בתהלכות הקיץ שמראשיתו כחו חלוש ומוסיף ומתחזק
והולך כל יום עד אמצע הקיץ ואח"כ פוחת והולך. ומה יתבונן האדם על ימיו
על התבל שכתו ובריאותו עולים ומתחזקים עד חצי ימיו ואח"כ הוא ימי ירידה
עד שובו אל העפר אכן שהתבוננת כזה הוא רק במשך ששה חדשים ע"כ סידר
ה' תהלכות הלבנה שבכל תחילת חודש זורחת מעט ומוספת והולכת עד חצי

החודש ואח"כ הולכת ופוחתת עד שנעדרת לגמרי מן העולם. והנה גם מזה נצמחת ההתעוררת רק במשך חדש ימים סידר ה' הילוך החמה שבכל יום בבקר נוגה זריחת השמש מעט ומוספת ומחזקת והולכת עד חצי היום ואח"כ הולכת ומתמעטת כח אורה עד שנסקעת לגמרי מן עולם הזה. אשר מזה יש להאדם לעורר א"ע כל יום ויום איך שגם הוא בלתי נצחי בעולם הזה ומעותד הוא וכוחותיו לירד מטה מטה עד שיכונן לעפר. ולזאת המיב מ"ש (קהלת יב) וזכר את בוראך בימי בחרותיך כו' עד אשר לא תחשך השמש דנמשל הסתלקות האדם לחשיכה השמש:

ונקדים עוד שאל יפלא איך נאמר שסידור השמש והילוכו בגלגלים נתקנה לתועלת האדם שעל פני האדמה והוא קרוץ מחומר ילוד אשה. דע אחר כי ה' האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחה והאלקים פירושו בעל כוחות כולם א"כ אין לתת שום גרעון לבני אדם נגד בריאות שמים וארץ ואחר דהאדם הוא המעלה והמקשר ומייחד את העולמות בכח מעשיו מחמת שהוא כלול מכולם (כמו שהארץ כזה כנפש החיים שער א' פ' יוד) שפיר מובן הא דבריאת שמים וארץ הוא בשביל ישראל שנקראו ראשית. ועד"ז י"ל מ"ש וידעת היום כו' פי' כשתתבונן בתהלוכת היום איך שהשמש עולה ויורדת עד שתשקע לגמרי מן העולם יתעורר לבבך לשום אל ה' ולעבדהו בימי בחרותיך עד שלא תחשך השמש כנ"ל. ואל יפלא בעיניך איך אפשר ששמש היומי נסדר ונתקן לתועלת האדם שבריאתו מן הארץ ע"ז אמר כי ה' האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחה. ע"כ תוכל להאמין שסדר היום נתקן לתועלת האדם שיתעורר לבבו בתשובה כנ"ל. ועד"ז י"ל מאהו"ל אבן טובה כו' דמי שאינו חוק באמונת ה' ועבודתו נקרא חולה בחולי הנפש וברורו של אברהם נתרפאו רפואות נפשי באמרי פיז שיצא מגרונו (כמ"ש הנפש אשר עשו בחרן) ובשעה שנפטר א"א תלאה בגלגל חמה היינו שהאדם יתבונן א"ע בתהלוכת חמה בגלגלו כל יום ויום אשר מזה מתעורר נפש האדם לשוב אל ה' ועבודתו כנ"ל;

ובזה יתבאר לנו הא דאיתא (סוכה כט.) דליקוי המאורות הוא סימן רע ליושבי חלד והוא רבעת שאין זכאי ואין נוהגים לב לשוב לדרך ה' מתהלוכות חמה ולבנה כנ"ל הוא בחשבם אחר דתהלוכתם הוא עכ"פ בסדר בעתם יבואו ובעתם יהלכו ונעדרים כן האדם עדיין הליכות עולמו לו ועוד לו פנאי וזמן על התבוננת בחשבונותיו עם ה' כאשר יגיעו ימי חוקנה או יפנה לבבו להשובה לזאת הוא ליקוי המאורות להורות לאדם שבל יודע לו יום הסתלקותו מן העולם*) כמו שהמאורות אפשר שיופסק זריחת אורם מן העולם באמצע תקופ זריחתם כן האדם אפשר שיופסק אור זריחתו מן העולם באמצע ימיו ובאמצע תקופ אור זריחתו. וז"ש על יום פטירת יאשיהו דהיה קשה לישראל כיום בא השמש בצהרים דאחר שהיה צדיק גמור שבודאי לא מת בעונו א"כ ע"כ הוא משום שדורו לו

(*) כמ"ש (שבת קנ"ג.) דא"א שוב יום אחד לפני מיתחך. שאלו תלמידיו את ר"א וכי אדם יודע איהו יום ימות. א"ל וכ"ש ישוב היום שמא ימות למחר ונמצא כל ימיו בתשובה:

היו זכאים אשר לא נתנו אל לבכם לשוב לדרך ה' באמרם שעוד להם עת ופנאי לימי זקנותם ע"כ נסתלק יאשיהו בן ל"ט שנים בכדי שהחי יתן אל לבו ויתבונן איך שיתכן שבאמצע חיותו ובעת תוקף ועוז אור הצלחתו עלי חלד יסולק מן העולם ויתעוררו א"ע מן התרדמה בעודם בימי בחרותם לשוב לדרך ה' :

וכאלה קרה לנו בהסתלקות הרב חיקר ושלם כושולם וצללה"ה הנפטר באמצע ימיו ובתוקף ועוז אור הצלחתו נסתלק מאתנו יושבי חלד למען שהחי יתן אל לבו בעודנו בימי בחרותו ולהקיץ מתרדמת הצלחת זמנו להתעוררת תשובה להטות לבבו לעבודת ה' ולחזק נפשו לאהבה ה' ויראתו. וההעדר שפעת אור זריחת הרב חיקר הנ"ל הוא רק לנו הנשואים עלי חלד ולו ולנשמתו יורח אור נצח בעולם הנצחי, ונשמתו תהי צרורה בצרור החיים וימליץ טוב בעדינו להצלחת נפשינו ולהרמת קרנינו בכל כילי דשמיא וארעא אמן :

אבל והספד

עשיתי על כבוד אבי הרב המופלג בנגדה ובנסתר ויראת ה' אוצרו
הנפטר יום א' ב' אייר תר"ו. והספדתו ביום ב' יוד אייר בשני
תניינא בבהמ"ד שהתפלל שמה בק"ק הלוסק:

(א) איכה ישבה בדד כו' עד אין מנחם לה הכל כלשון נסתר היינו שאחד
מקונן על ירושלים ותושבי' ראה ה' את עניו כי הגדיל אויב. הוא לשון מדרב
בעדה שתושבי ירושלים מקוננים בעצמם. ירו פרש צר על כל מחמדיה כו' עד
נתנו מחמודיהם באוכל להשיב נפש. הוא דברי זולתו שמקונן על ירושלים
ותושבי'. ראה ה' והביטה כי הייתי זוללה. הוא דברי תושבי ירושלים עצמם.
(ירמ' ט) כה אמר כו' התבוננו וקראו למקוננות ותבואנה כו' ותשנה עלינו
נהי. והרדנה עינינו דמעה ועפעפינו יולו מים. כי קול נהי נשמע מציון איך
שודדנו. יש להבין דאמר וקראו למקוננות ממקומות אחרים שהם תשנה עלינו
נהי ואח"כ קאמר כי נהי נשמע מציון. הרי שהם עצמם משמיעים קול נהי ול"ל
מקוננות. ויבואר לפמ"ש בשם הרמב"ם כאשר יקרה לאדם איזה צרה גדולה עד
למאד אז מגדל שברון לב נשאר כמתעלף עד שאפס כח בו לא לדבר מאומה
ולא להוריד דמעה. רק אחר שישמע קול זולתו שמקוננים נגדו. אז יתעורר
חיות בנפש המתעלף וישוב קצת רוח אליו עד שבאפשרו להרים קול בכי
ולהוציא מילין מנהמת לבבו. לזאת ציה ירמ' לקרא למקוננות בכדי לעורר עד
שיהי' ביכלתנו להוריד דמעה וז"ש תרדנה עינינו דמעה וגם אז קול נהי נשמע
מציון עצמה. ועד"ו סדר איכה היינו שאחרים מקוננים על ירושלים ותושבי'.
ומתוך זה יתעורר נפשות תושבי ירושלים שכיכולהם להרים קולם. באמרם ראה
ה' את עניו כי הגדיל אויב. ראה ה' והביטה כי הייתי זוללה.

כן אנכי עתה היום בעמדי לערוך הספד על אבי עטרת ראשי. היתכן
שיהי' בי תבונה לדבר כשורה היתכן שיהיה כח בעפעפי להוריד דמעה אחר
שאנכי כמתעלף ממש ועולם חשך בעדי כי נוטל מאתנו עטרת ראשנו ומאיר
עינינו הן בעיני עוה"ז הן בעיני עוה"ב כאשר דברו אתנו היה תמיד פה מפיך
מרגליות מעומקי לבבו בהשכלת ענוה ויראת ה'. אך אוי כי היה לנו להקדים
תפלה לצרה כדאיתא (סנהדרין מד:) אר"א לעולם יקדים אדם תפלה לצרה.
והיה לנו לבכות בעודנו חי אולי יחננו ה' וחי ועתה אנחנו נלך אליו והוא לא
ישוב אלינו:

(ב) ועדיין י"ל ככה הבכה בלילה ודמעתה על לחי'. היינו שהי' לירושלים לבכות קודם הגלות שהוא מכונה בסוג לילה שאו נאמר דכל השערים ננעלו חוץ משערי דמעות שלא ננעלו. והיה הדמעות עולות לפני כסא הכבוד משא"כ כשאנו בוכים בלילה שהוא לעת הגלות או אין עולות הדמעות למעלה רק נשארו הדמעות על לחיה. ע"כ כן הדבר אתנו היום „ אמנם למנוע מן הכבי וההספד ודאי לא יתכן אחר דאיתא (שבת קה:): אר"י א"ר כל המתעצל בהספדו של אדם כשר ראוי לקוברו בחייו כו' אר"ח ב"א אר"י כל המתעצל בהספדו של אדם כשר אינו מאריך ימים. מדה כנגד מדה. ופרש"י הוא לא נהאבל על שנתקצרו ימי החכם אף לחייו לא יחושו מן השמים. א"כ היתכן שלא אחוש על חיי מר אבי היקר בכ"מ אשר בעורו ימי זקנותו בודאי היה מוסיף בתורה ועוברת ה' :

(ג) כתיב ומשה בן מאה ועשרים שנה במותו לא כהתה עינו ולא נם ליחה. ויבכו ב"י את משה בערובה מואב שלשים יום. קשה מה בא הכתוב להודיע בזה שלא כהתה עינו מה זה שבח לפני משה רבינו איש אלהי. (ב) מ"ש בערבות מואב אחר דכתב מתחילה וימת בארץ מואב. (ג) קשה דאיתא (מ"ק כז:): ג' ימים לבכי וו' להספד כו' מבאן ואילך אמר הקב"ה אי אהם רחמנים בו יותר ממני. א"כ מדוע בכו ב"י שלושים יום :

(ד) פ"א דברכות ר' אלעזר חלש. אעל לגבי' ר' יוחנן הוא רהוי קא גני בכית אפל גליי' לדרעי' ונפל נהורא חזוי' דהוה קא בכי ר"א א"ל אמאי קא בכית. אם משום תורה דלא אפשר שנינו א' המרבה כו' א"ל להאי שופרא דבלי בעפרא קא בכינא. א"ל על דא ודאי קא בכית. י"ל לשון הוא חמוה וכן לשון גני תמוה דהא היה ר"א בכי הרי שלא היה ישן. (ב) מדוע לא נפל נהורא מפניו של ר' יוחנן שהי' גלוי מקודם (*). ועי' (ב"מ פד.) על שופרי דר' יוחנן פרש"י שופרי זיהרורי תוארו וקירון עור פניו (ג) מהו הבכי על האי שופרא. הא כבר אמר החכם שקר החן והבל היופי. (ד) מהו ההתעוררות עתה הכל יודעים שהילודים למות :

(ה) (ב"מ פו.) רבה ב"נ נחבקש בישיבה של מעלה נפקו אביו ורבא וכולהו רבנן לאיעסקי ב' לא הוי ידעי דוכתי' אזלו לאנמא חזו צפרו דממללי וקיימו. אמרי ש"מ החם הוא ספרוהו תלתא יומי והלתא לילותא נפל פיתקא כל הפורש יהי' בנידוי ספרוהו ז' יומו. ותסה הבעל עקירה (שער נט) בהא דקאמר לא הוי יודעי דוכתי' יעו"ש והכינה לעתים תמה למה סברו מתחלה לסופדו רק ג' ימים, הא קי"ל ז' להספד (שבת קנ"ג.) א"ר לרב יב"ש אחים לי בהספדאי דהתם קאימנא, (ב"ב צא.) אר"ח אותו היום שנפטר א"א מהעולם עמדו כל גדולי הדור ואמדו אוי לעולם שאבד מנהיגו ואוי לספינה שאבדה בקרינמא י"ל כפל הלשון :

(ו) דהנה יש להתבונן הא דנצמיינו לבכות ולהספיד על פטירת הצדיקים.

(* והא דנאמר (כתובות סה.) איגלי דרעא. י"ל דאשה שאני דלא הסתכל בפניה' :

דבפמירתו נתהווה חרשות דנתפרדה הנשמה מן הגוף על מה יש לנו להצטער ולבכות אם על הנשמה או על הגוף, ונפקא מינה דאם ההספד על הנשמה אין לנו לדקדק לקבוע הכבי וההספד במקום שהגוף קבור דהנשמה נתעלה למעלה. משא"כ אם עיקר ההספד על הגוף ודאי דיש לנו לדקדק ולהספיד במקום שהגוף מונח שם ע"כ י"ל דזה הודיע רב לריב"ש בזה שאמר בהספדאי דההם קאימנא שיספיד אותו במקום שגופו יהיה מונח. ומעם לזה י"ל ע"פ משל. בעיר אחת בא טארץ רחוקה אומן רב הרבונה למלאכת מחשבת על דרך הפלגה ויקבע לו מקום מושב שמה ויקח לו אנשים הרבה ללמדם שיהיו מוכשרים למלאכתו. ובמשך זמן כאשר הכין לו כל המכשירין והאנשים התלמרו לעשות ככל אשר יצוה עליהם. ויעש מלאכתו על צד היותר טוב ויהיה זה להצלחה גדולה להעיר הזאת כי היה להם פרנסה גדולה מרב המסחר שנהרבה בעיר. ובפרט להאנשים אשר נתלמדו למלאכתו שהיו מקבלים ממנו פדס נכון והתפרנסו בריוה. ויהי היום כאשר יצא טבעו בעולם בא פקודה מאת המלך ונלקח האומן הגדול למלך לעשות מלאכתו וההי יללה ובכי ומספד רב בעיר מאד ונסע א' דרך העיר וישאלם מה זה הבכי וההספד ויענו לו כי נלקח מאתם האומן הגדול שלהם לבית המלך. ויאמר להם ומה זה הבכי הלא בודאי יהיה להאומן טוב יותר בבית המלך ויענו לו לא על האומן בעצמו בביתנו. כי המיב ידענו שטוב יהיה לו בבית המלך, רק על זאת ידאב לבבינו על העדר הפרנסה שהיה לאנשי העיר עד עתה. ובפרט להבע"מ אשר הרבה טרחו ועמלו עד שהגיעו להיות מוכשרי' למלאכתו לעשות ככל אשר יצוה. וכבר נעשו כולם אנשים מכובדים ועתה בהפרדו מאהם יהי' חוזרים על הפתחים. על אלה יורדות עינינו דמעה ועל הזקנים שבהם יש קצת הנחומין שימיהם ידברו שבלא"ה לא יומשך הצלחתם זה זמן רב אך על רכי השנים אשר דימו לבלות ימיהם כאנשים אצרתים ועתה דאבה נפשינו להביט על רוע מצבם:

כן הוא הדמיון בהפרד הנשמה מגופו של הצדיק דעל עצם נשמתו אין לבכות דאחר שהיא עולה מעלה מעלה כדאיתא (שבת קנב:) נשמתן של צדיקים ננוזות החת כסא הכבוד וגדולים צדיקים כמיתתם יותר מבחייהם אך יש להתאבל על שני דברים על העדר הפרנסה שהיה מהם לעולם הוא השפעת קדושה וטהרה ובויתר הדרכתו לעולם לעבודת ה' ע"ז ודאי יש לבכות ולקונן הרבה ועוד על מצב גופו הנשארה אחר דמתחלה היה גופו חומר מן האדמה כשאר כל הגופים ובהתחברותו לנשמת הצדיק נודרך חומר כ"כ עד כי קרן אור פני משה וכל החושים החמריים נודרכו עד שלא שלט בהם שום כח תאוה בעולם כדאמר' (ב"ב יז.) ע"ז ודאי יש להתאבל ולקונן טובא על האי שופרא דבלי בעפרא. איך הונח גוף טהור ומוזכך כזה בארץ. וע"ז אמר שלמה כי כו' טוב מן האריות המת עי' (שבת ל:) ע"ז יש להספיד ולקונן זה שאמרנו גדולי הדור בפמירת א"א. ונקדים הא דאי' בזהר (פ' ויקהל) יונה דנחמא לספינה דא איהי נשמתא דבר גש דנחמא להאי עלמא בגופא דב"ג וכרין ב"ג אויל בהאי עלמא כספינה בנו ימא כו' הרי דמכנה גופו של אדם לספינה וז"ש אוי לעולם שאבד

מנהיגו ואוי לספינה שאבדה קברינטה היינו דיש לבכות על שני דברים על העדר החיות לנפש להדור שהיה ממנו הטוב הנהגתו לעולם ועל גופו המהור והקדוש המזוכך שדומה לספינה שאבדה קברינטה שעתה תשבר במצולת ים כן גוף הצדיק לאחר שנלקח ממנה הנשמה המהורה הולכת אל העפר:

(ז) ועפ"י יבואר הכתוב ומשה בן מאה ועשרים שנה במותו לא כהתה עינו כו'. היינו כמו שבארנו בהמשל שיש חילוק ההספד בהבע"מ שנשאר בין זקנים לילדים כן ג"מ בנוף הצדיק אם היה זקן דאו שניו ידברו ויעידו על כח גופו שלא היה חזק משא"כ אם היה גוף הצדיק קודם פמירתו חזק ובריא ודאי דההספד גדול יותר כזה שנשאר עתה נפרד מנשמתו המהורה* עוד נ"מ דאם היה הצדיק חולה זמן רב קודם הסתלקותו דכבר נעשה גופו חלוש. ותש כוחו. לזאת כתיב ומשה אף בהיותו בן מאה ועשרים שנה וגם בעת מיתתו ממש אעפ"כ לא כהתה עינו ולא נס ליחה אשר כזה לא איתרחיש בשום צדיק בעולם כאשר העיד עליו הכתוב כי קרן אור פני משה הרי שנורכך חומר כ"כ עד שהיה מאיר גם כח החומר שבו כא' מצבא מעלה ולזה לא היה מגרעת בגופו המהור והמוזקק הן מימי זקנותו והן בעת מיתתו. ע"כ אף שמן הדין אין לבכות על מיתת כל אדם רק ג' ימים אבל על מיתת משה רבינו בכו ב"י ל' יום. יען שעל גוף מהור ומוזקק כזה אשר לא יקבל שום חלישת לא מימי זקנה ולא מעת מיתתו. א"כ ביכולתו מצד בריאות גופו לחיות בלי הפסק. ע"כ בכו ל' יום כי גבוה מעלתו משאר צדיקים כמ"ש ולא קם נביא עוד כמשה. ומ"ש בערבות מואב היינו אף שלא ידעו את מקום קבורתו מצומצם וכבר בארתי דעיקר הבכי הוא על גופו של צדיק ולכן יש לעשות ההספד במקום קבורתו. לזאת נתעכבו בערבות מואב בעת הבכי ולא זו משם דשם הוא סמוך למקום קבורתו:

(ח) ועד"ו יתבאר לנו מאמרם פ"א דברכות הנ"ל. דלשון נני מכונה על עת שכבר מת כדאמרי' (עירובין סה.) אתו יומי דאריכי וקטינא וגינים טובא ופרש"י ונישן הרבה ע"כ י"ל דר' יוחנן הוא איך דר"א מת ושוכב בקבר. וז"ש הוא דקא גני בבית אפל היינו שהוא ישן בקבר או גליי' לדרעי' דר"א ונפל נהודא פי' דגילה מעשי ידיו (כדאמרי' כהובות ה' מעשי ידיהם של צדיקים) הוא מעשי ידיו בחייו בתו"מ והנה הם מאירים בכל העולמות עליונים חזי דאעפ"כ קא בכי ר"א. א"ל ר"י אמאי קא בכית אי משום תורה דלא אפשת. שנינו א' המרבה כו' א"ל ר"א על האי שופרא דבלי בעפרא פי' דלא על הנשמה אנכי בוכה כ"א על הגוף חומר שלי אחר שכבר נורכך ונעשה שופרא עתה הוא בלי בעפרא א"ל על דא ודאי קא בכית ובוה נמי הא דחפשו דוכתי' דרבה משום דההספד נצרך לעשות במקום קבורת הגוף ואחר שלא ידעו מקומו ברור לא רצו מתחלה להספידו רק ג' ימים משום דסברי דשבעה יומי הוא דוקא

(* ע"כ כתיב נבי שרה לבכותה כ' זעירא וכתב הכעה"ט שם לפי שהיתה זקנה

היכי דידעינן מקומו בבירור ועכבום משמיא היינו שהודיעם שכאן הוא מקום קבורתו ע"כ יש להספיד ז' יומי :

(ט) כיוצא מזה נתבאר לנו דעיקר ההספד על חכם הוא לא על גשמתו שהוא בפירוד מן הגוף אחר דעתה הנשמה נתעלה מעלה. רק עיקר ההספד על על גופו שבחיותו היה מחובר לטהור ועתה האי שופרא בלי בעפרא לזאת עתה בהסתלקות כבוד אבי ז"ע לפי הנראה אין לדאוג עבור נשמתו, כי עלתה למעלה. כאשר ידעתם את הילוכו בצדק עם ה' ואנשים תפילתו היה בדחילא ורחימא בהשלהבת אהבת ה'. עם כל אדם היה דבורו בענוה ואמונה בעל מדות טובות משההף בצערו של חכירו וברין ודברים שנתהוה בין איש לרעהו היה מכנים א"ע בגוף ונפש והעולה בדעתו למי הצדק היה מתלבש בנבורת ארי שכן יקום בלי ישונה. הטיב מאד לעניי בני משפחתו בערך מ"ו יתומים הכניסם לחופה מכיסו צדקה היה נותן בסכר פנים יפות והיה רגיל על לשונו מאמר (פ"א רב"ב) הנותן פרוטה לעניי מתברך בי"א ברכות כו' ובהרכב דברים היה מכוסה כי ה' ערום ביראת ה' דהי' בקי במשניות בע"פ והי' חוזר בשבתו ובלכתו בהתאמצות שלא יכיר בו אדם. ואני הרגשתי זאת כביאתי אליו פתאום גם היה מהדר ליתן צדקה בסתר ובזכרוני שבילדותי שלח ע"י פ"א עשרה רז"כ נדבה לאיש עני בר אוריין וציוה עלי לכל יודע מזה לאיש. בחכמת הקבלה היה לו ידיעה גדולה ועסק בזה בעת שבתו בפרייסין. ועל כל היה חזק ביראת ה' מאד שהדבר אשר שקל בדעתו הצלולה אשר היא ע"פ תורה היה חזק בזה עד שבל ימנענו דבר. והוא ע"ד מה שפרשתי מאמר שמואל לשאול הלא אם קמן אתה בעיניך ראש שבטי ישראל אתה כו' ולמה לא שמעת בקול ה'. היינו שחמ' שאול הי' בזה שהיה נחבא אל הבלים והיה שפל באמת ולא יאות זה למלך שיש לו להיות דעתו רחבה ולהיות חזק בדעתו לעשות רצון ה'. והצעתו דבר זה באריכות לפני אבי הרב היקר הכ"מ ואמר לי שכעין זה כתוב בספרי קבלה על יהושפט מלך יהודה דכתיב (ד"ה ב יז) ויגבה לבו בדרכי ה'. ועוד הסיר את הבמות ואת האשרים מיהורה היינו שהיה לו התנשאות בדרך עבודת ה' ע"כ התאזר עוו בנפשו והסיר את כל הבמות. ורב שמעה אונינו סיפורי אנשים אפרתים שראו וידעו התנהגותו בשבתו בפרייסין מלבד שהפליגו רוב שקירתו בתורה היה דורש טוב לאנשי מדינתו. ומבקש שלום ביניהם בכל נפשו ולאיש אשר אלה לו במח שאין לדאוג עבור נשמתו המהורה. אך יש לדאוג על העדר הטוב שהיה מגיע מאתו לזולתו בחיותו הן בפרייסין הן לתושבי פה וביותר יש לקונן על גופו המפואר והנכנע לעבודת ה' ועתה האי שופרא בלי בעפרא :

(י) עוד יש לפרש הא דציוה רב לריב"ש אחים לי בהספדאי דהתם קאימנא, היינו שיערוך לו ההספד במקום שהיה עומד להתפלל שהמקום גורם שיתחממו השומעים להתעורר א"ע לתשובה. כן אנחנו היום כשנשים אל לבבינו עת שהתפלל אבי הכ"מ בבהמ"ד הוה בדחילא ורחימא. אשר מזה בודאי היה התעוררות להצבור להתפלל בכונה כמוהו. ועתה נעדר זה מאתנו בודאי

ידאב נפשינו ע"ז, ובלא"ה אחיי יש לנו להתעורר א"ע להשובה לפמ"ש (שבת קו.) אחד מבני החבורה שמת הדאג כל החבורה כלה. ע"כ המתפללים בבה"מ אשר היה לו עמכם התחכרות מלב ונפש. ודאי יש לכם לתת לב להתעוררות תשובה ונחפשה דרכינו ונחקרה ונשובה אל ה'. ובלע המות לנצה. ומחה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים. וכתב בזוהר פ' פקודי מאן פנים אלין רתיכון עלאין קדישין. ולבתר וחרפת עמו יסיר מעל כל הארץ כי ה' דבר. יזכנו ה' במהרה בימינו אמן:

[פסק החרם של הר' יעקב פולק

נגד הר' אברהם מיניץ].

(* שמעו השרידים אשר ה' קורא, ורוח קדשו עליהם ממרום יערה, אל צור ארץ ושמים קונה, ואל אדירי השכל אשר סביבם מלאך ה' חונה, והנני הנקוב מטה מן המודיעים, לכל יושבי דת ודין, אלופים ומיודעים, חכמים ונבונים, זקן ונשוא פנים, בחזותי רצון מלכים שפתי צדק, ודבריהם ישרים ומחזיקים כל בדק, הם הם המלכים, שרים וסגנים ונסיכים, מאשרים מהלכים, אצילים ונציבים, חוקקי ישראל המתנדבים, כל גודרי פרץ, ואחדרפני ופחות הארץ, הנערכים בעודף מנביא וחווה, מזה ובן מזה, הם א"ב ראשי ישיבות ארץ לועזית ובניה, ושופטיה ופיגות שבטיה, הנקובים בהוד שמותם, המוכתר בזקנה וביראה ובחכמה ובמנין הגאון המופלא ה"ה מהר"ר בינדיט יצ"ו ראש בוניציאה. והכהן לאל עליון ה"ה מהר"ר אברהם יצ"ו משבט כהונה וגדולה בבולוניה. והאלוף מהר"ר חייא מאיר יצ"ו, והאלוף מהר"ר משה יצ"ו איש נוביירה, והאלוף מהר"ר אשר יצ"ו, שוכני ויניציאה, והארי הגדול והגאון מהר"ר יהודה ז"ל איש מודיאנה. והרב המובהק מהר"ר ישראל יצ"ו ברומי. והמופלג בחכמה מהר"ר יהושע שאלתיאל יצ"ו בבולוניה, והוקן והגאון מהר"ר יחיאל יצ"ו באלמארקה.

כל אלה חברו אל עמק שוח, ושבו ובאו אל עין המשפטם הוא קדש, והנם יצאו בחרבם ובקשתם לקראת איש מוחזק אלם מפחיר ומכחיל המבונה בשמו עמנו אל איש פירירה, והוא עומד על עולתו נגכלו ומכעית בני עיר דירתו בגדולת עשרו ואין כמותו, ובעל דינו הטוען הנכבד הח"ר אברהם רפאל יצ"ו איש בולוניה מרעיש בקול אדיר וחזק על עמנואל הנטען אשר העביר עליו את הדרך בעושק וברוצץ והנה נשמע קול צעקתו באוני החכמים והשופטים והמומחים הללו עד אשר הכריחו בגזירת ב"ד הגדול את עמנואל והכהו בחרמ"ה דדון עם בעל דינו הטוען עליו, הנ"ל, בפני ב"ד הממוצע לשניהם חוץ לנבול מושבו והעצימו והגדילו החכמים המכריחים ההם עד מאד בטעמים ונמוקים מחוקים כאשר בדקו באוצרות התורה ובררו הדין לאמתו. ואלה המשפטים והחקים בתוך אגודה ירעותיהם נחקקים בלתי דחוקים קרובים או רחוקים.

(* סי' קנ"ה בקובץ שו"ת ופסקים כת"י באספת—פרידלאנד פה כמוזעאום האיטאלי, (הכולל קס"ח תשובות ופסקים כתובים בעצם כת"י של רבני איטליא משנת ר"פ עד תקע"ח 419 דף. נקנה מרשימת קויפמאן בפ"פ דמיינ גאמ' 14 כת"י 128 № בשנת 1889). מוזכרת רבני איטליא הנוכרים בכל הקובץ הנוכרי (1818—1520) ימצא הקורא פה בסוף הפסק, ערוך בסדר א"ב מאת המעתיק. ש. ווינער.

ודבריהם דברי אלהים חיים וצדיקים מאחר אשר גלוי ומפורסם הוא לכל בעלי ברית אברהם אשר אימת בעל דינו עמנואל פחדו וחתתו על כל יושבי עירו כסכת רוב עשרי וחזק אלמותו אשר קמה וגם נצבה איך יצדק הנזק והנפסד והנרעד והנבהל המוען הר' אברהם בדינו נגד מויקו ומבהילו.

הלא כפרק זה בורר בחבור המרדכי נתגלה חשש סתימת דין זה בתשובה חתוכה ופסוקה וחלוטה בתמונה זאת כלשונה, נשאלתי על אחד שהומינתו לדין גדולי העיר ופרנסיה והנדון אומר איך אדון בעיר הוואת והלא אימתכם על הדיינים וגם יסתחמו מענותי כפניכם, אמרתי כי טוב על הדיינים ועל הנדונים לילך במקום הגון, וכיוצא כזה ראינו את ר"י זקני שהתיר להנ"ר אליעזר שלא לבא לב"ד למרויש עם הנ"ר אברהם מפני שהיה ראש העיר וכולם שומעים לו, ורבי' שמשון בר אברהם התיר לחתנו שלא לבא במרויש לב"ד מפני כיוצא בזה, וגם רבי' יהודה מפריש עשה כן להר"ר יום טוב בן הר' אליעזר, ואמרתי מוקנים אתבונן ומהם אלמוד וק"ו אני דן כי בכל יום ויום הדורות מתקלקלים והדיינים לפי הדור, ומאחר שרכותינו למדנו כך יש אלמוד שלא לכופ את הנדון וילכו דרך ישרה מקום הגון לנידונים כדי שיצא דין אמתו לאמתו, שמואל בן הר"ר אלחנן ז"ל. עד ציור הנדמה הלו באור מעם התשובה. הלא יביש וישכיל כל המשתמש בוזהר אור התורה אלחית האמתית איך נרמזים פרמי פרטיה בתוך השובה כללית וקצרה זו, הפרש האחד שאף הלוח הנתבע זוכה בדינו למעון ולדחוק אדונו המלוה ממקומו לדון עמו במקום השווה למענות שניהם מפני אימת המלוה על הדיינים המומחים והרבים וכ"ש על הדיין היחידי שיראה וירעד מפניו וק"ו למלוה התובע האדון כעין ריב החר' אברהם המוען שדינו נקצב להכריח את עמנואל הנמען להרחיק את דייניו מאימת מקומו, ובסוף הפ' הנ"ל נראה בתלמוד אמר אמיטר הלכתא כופין אותו וילך למקום הוועד א"ל רב אישי לאמיטר הא אמר ר' כופין ודן בעירו ה"ט היכא דקא' לוח אבל אמ' מלוה עבד לוח לאיש מלוה. וריב"א ור"י ויתר חכמים ביארו שה"ה ירושה ופקרון וגזלות וחבלות כל דבר שיש בו תובע ונתבע ומעמם נהנו לשבח שפתם התובע לא לחנם מוציא מעותיו אבל הנתבע מערים ואומר נלך לבית הוועד כדי שלא יהבענו עוד, ואף לדעת ראב"ה שביאר בספרו מה שנאמר עבד לוח לאיש מלוה, ר"ל יוכל לכופו למקום הוועד היינו כגון שזה מודה שהלוח לו או יש עדים בדבר, ודבר אחר פוטר, וכן חכמים יש שר"ל היינו דווקא לוח אבל בדיני מקה ומסכר ובדיני פקרון אינו יכול לכופו, כל אלו דברים נאמרו במקום בית הוועד המרוד בהוצאת מנה על מנה כמאמר ר' ובטורח הדרך בהליכה ובסכנת הדרכים המוחזקים בכך אבל בהוצאת דרך קרובה ומתוקנה בלתי מרדת סכנה כעין מענת החר' אברהם עם בעל דינו עמנואל כלם השוו יחד לכופו מעירו ואין בזה חלוקה.

ואם ילחוש המוען (החושק) באזני למעון מה מתמיה התלמוד בראש הפ' הנ"ל על משנת זה בורר לו אחד וכו' ואפילו לוח מצי מעכב והאמר ר' אליעזר לא שנו אלא מלוה אבל לוח כופין אותו ודן בעירו, יעמיד המשנה כעין מעשה

שלנו שהדרך קרובה ומהוקנה בלתי רדיפת סכנה. זאת לחישה אין בה ממשות שאם משנה נאמרה באופן זה א"כ מה מעם של חכמים החולקים על ר' מאיר ואומרים שני הדיינים בוררים להם עוד אחד שאף הם מודים בזה שהלוח מצוי מעכב שאם לא כן לא מצאו ראבי"ה ור"י ידיהם ורגליהם בכית התלמוד שאף לפי ביאורם שעבד לוח לאיש מלוח היינו במקום שזה מודה שהלוח לו או יש עדים בדבר אבל אמר להד"ם יכול הלוח לכופ את המלוח אפי' לכ"ד הגדול לפי' האחר א"כ יש לתמוה לפירושם, יעמיד המשנה ההיא בענין זה כמענת להד"ם וכן לפי תשובת רבי' שמואל בן הר"ר אלחנן ז"ל הנרשמה, לרוב יתקן התלמוד המשנה ויתרצנה כענין אימת המלוח על הדיינים, ככתוב בה אלא הוכרחנו לומר שאף חכמים החולקים על ר' מאיר מודים באלו דינים פסוקים וברורים וב"ש בנדון דין שלנו שאף יש עדים בדבר אך דברי מענות אחרות פותרים את עמנואל ואף מה שאמר ר"י בביאורו שמעמן של ב"ד הגדול הנתבע יכול למעון כך ולא הובע דאלת"ה יבאו קלים שבישראל ויתנו עיניהם כעשירים ויכופום לדינם בא"י או יתנו להם כל תביעתם זה הוא מענת ב"ד הגדול דווקא שהוא רחוק והוצאה מרובה וסכנה כדרך אבל מקום הווער לא נדחה התובע ממענתו וכ"ש כעין מיב עסק החר"א עם בעל דינו ודי ברמו הלוי.

ויש להרחיב בעין דין הכרור הלוח במאמרים מרובים ועצומים אך העת כבשתנו ורהיטת הציר הנושא היריעות השיגתני להשיב ידי לאחור אך החכמים הגדולים ראשי ב"ד יפה דנו ויפה חייבו ויפה גזרו בנח"ש הקדמוני על עמנואל האלם והמכעית והמפליא להכריחו לצאת ממקום ב"ד של עירו למקום המוכשר לדין שניהם, הלא הרגשנו מרשימת יד בעל התשובה העליונה אשר עזרנו בלשונו בסיום תקנתו אשר הוסיף להשכיל וכתב כי בכל יום הדורות מתקלקלים והדיינים לפי הדור והנו נתנבא כבר נבואה אמתית שבעונותינו נתמנו הרבנים והדיינים בכח בעלי בתים עשירים ומושלים וידיהם משלו במ ואימתם מומלת עליהם, וא"כ הדיין המומחה מהר"ר דוד יצ"ו ב"ד פ"רירה פשוט וקשום וברור הוא שזמיר נצרך ונתנה מבית עמנואל והחת ממשלתו ומן הראוי לכל ירא ה' וחכם ומשכיל כמוהו למשוך ולמנוע מן דין הנותן חתנו בעירו ההוא מאחר שכל ימי שנה הוכרח להנות מטובו וממשלתו, ולא נגרע מעשה דין שלנו ממעשים דיני סוף פ' דיני נזירות שיש לפסול את עצמו לדין המושלו והמהנה ההוא שאף לסדר ב"ד בעירו יש חשש השית דעת ולכ מפני חרדה ויראת רבנותו ושרדותו המקברת את בעליו, וגם יש לחוש לסתימת מענת החר"א מאימת המפגיע על הער"י כאשר השגנו מחקיקות התשובה הנראות לרום העליון שמפני האימה נסתמו מענות בעל הדין הנמען וכ"ש המוען שהרי מששנו בפ' שבועת העדות משנת ר' חייא סדורה ה"ד מניין לשנים שבאו לדין אחד לבוש איצטילא בת מאה מנה ואחד לבוש סמרטוטין שיאמרו לו לבוש כמותו ר"ל שלא תגרום לנו לישא לך פנים ואז יתמו דברי שבנדרך מפני חשיבותך ויאמר היאך יאמינו לי ב"ד על אדם חשוב

כזה ת"ל מדבר שקר תרחק ר"ל אם דינו מסרתם מעמיד זה אדם שקרן, כי אהו לקמיה דרבה בר רב הונא וכו'.

והנה תשובת מהר"ם חקוקה ונקובה שם בספר המדרכי אשר החלים לפסוק אם שמעון הנתבע אומר אני חפץ שישבו קרובי ואוהבי אצלי כשאני טוען עמכם שלא יסתתמו מענותי כי אתם הרבים שהשותפים יכולים למעון לא נגלה מענותינו בפני אוהביך פן ירמוז לך בקריעותיהם למעון דאף השותפים אין יכולים לישב שמה אלא אחד מהם אותו שהוא טוען שודאי מענת שמעון מענה שמסתתמים מענותיו כי שנים או שלשה יודעים להערים ולמצא מענות יותר מן האחד ואיכא למיחש דלמא מרמזי ליה רמזי ומסתתמי מענתיה כדפרשי' דרמי עליה כאריה ארבא וכי מותר לו לאדם להרביץ אריה כב"ד כדי שיראהו הנתבע וידאג מפניו ויסתתמו מענותיו ולא גרע מאחד לבוש איצטלא ואחד לבוש סמרמוטים שאומרים לו לבוש כמותו או הלבישהו במוחק וכן שלופו פוזמקייכו וחותו לדינא.

וחכמי התלמוד לא יכלו כל הדברים הגורמים לסתום מענות הבעלי דינים אלא כתבו לנו קצת ותן לחכם ויחכם עוד. ועוד שאו' בהדיא שמסתתמים מענותיו וכו' הלא הרגשנו בטעם מפואר שבקלות מראה פנים יסתתמו מענות בעלי דינים ויתחייב הזכאי וכ"ש בהכרת פני העשיר המשתרר והמתנשא באלמותו בנבולו עמנואל שנסתתמו מענות זכיותיו של הח"ר אברהם כנגדו ומושכל ראשון הוא לדעתו אשר הדין המופלא מהר"ר דוד י"ץ ראש ב"ד פרייה ימנע ויחשוך מן הדין ויודה על האמת והדין ויסכים לדעתו פן יענש בדין סתימת מענותיו בענשו כעין רב ענן בשגנתו בפ' דיני גזירות אשר נסתתמו מעיינות התורה ממנו בהסתלקות אליהו ותורתו מאור פניו ורב הפתוח למשכילים אדירו התורה הלא מרובי' המאמרים המאמתים את דברי החכמים הנוראים האלה נראים כברקים בתמונות המראות שבידיעותיה' מתוקנים ומאורגנים בהלכותיהם מפי הגבורה העצומה. אך הנני אוסיף לקלל ולחלל את האלם המוחלם עמנו' אל. הלא בפ' המפקיד השכלנו מעשה נפלא בצורה זו מרי בר איסק וכו' אתא ליה אחא מבי חוזאי א"ל לא ידענא לך אתא לקמיה דרב חסדא א"ל שפיר קאמר לך דכתיב ויבר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו מלמד שיצא בלא חתימת זקן ובא בחתימת זקן ור"י והרא"ש האירו לנו מי הכריע רב חסדא לסתור מענת האח בראיית הכתוב ואין צורך לנו לחוקקם, א"ל רב חסדא זיל אייתי סהדי דאחיה את א"ל אית לי סהדי ודחילי מניה דנברא אלמא הוא ור"י המשביע אור שכלנו הרגישנו שאין לכל עשיר אלם צורך להביא עדים שאין התובע אחיו רק אם האח אמר שיש לו עדים אלא שיראו להגיד מפני אלמותו, ואל רב חסדא למרי בר איסק זיל את ואייתי סהדי דלאו אחוך הוא ר"ל שיעשה שיעידו, שיאמרו שאינו אחיך או שיאמרו שאין יודעים אותו, והרא"ש המעיטנו בתוספת ביאור ר"ל הוכחה לדבר שיראים ממנו כשאמרו להם להעיד אמרו מה לנו ולצרה הזאת לא נעיד כלום ולכך אמרי למרי בר איסק זיל את ואייתי סהדי דלאו אחיך הוא א"ל דינא הכי המע"ה א"ל הכי

דייננא לך ולכל אלמי חברך, ר"ל כיון שיש גלים לדבר שבשביל אלמותך נמנעים מלהעיד, א"ל סוף סוף אתו סהדי ומשקרי, ר"ל בשביל אלמותי יעידו שקר א"ל הרתי לא עבדו אעפ"י שמיראתך כובשים עדותם לא יעידו שקר. ועתה נפלא מאד בעיני שמאחר שמרי בר איסק גבר אלם היה ונתאלם באלמותו כעון איש ההורס משפטי דת יהודית מה סיבת מענה היא זו אשר השיג לרב חסדא שסוף סוף יעידו העדים שקר בעבור אימת אלמותו וכי להרוס ולשבר מצבת מענת מעלת אלמותו הוא בא ולהתחייב כדינו יעזבם להעיד שקרותו ויזכה באלמותו ואם חששו נקרב לנו ונבחהל פן יעידו האמת הפך שקרותו כשהוא ישהרל עמהם שיבואו ויגידו עדותם אך כשאנו מוכרח להתעסק במ שיסהירו וכבשו את עדותם מפני בהלות אלמותו א"כ וכי להתעות או לחדד השכר הגבוה של רב חסדא הוא מען נגדו המענה הקלושה הנפילה והנעדרת ממנו במושכל פשוט וערום לתלמיד קמן וכ"ש לחכם גדול בערכו בימות רב חסדא אלא בהכרע נכניע את שכלנו לבאר פירוש חשש מענה זו שחששתו היתה נדמת בדעתו שאם יעידו ויעמידו את שקרותו ויחזיקוהו בחלק אחיו ישא האח את נפשו אליו וילך ויגבה עדותו שלא בפניו כעניין זה שלא יגורו מפני זעפו ואימותיו העצומות יכחישו את שקרותו ואלמותו ואין פה לפסוק ולמעון נעמיד שני עדים נגד שני עדים ונעמיד חלק האח ביד המוחזק בו והוא מרי בר איסק ונדוננו בהמע"ה. המענה הזאת אין בה ממשות מאחר שיש הוכחה בדבר בראשונה שא' העדים מה לנו ולצרה הזאת לא נעיד, רשום בבאור הרא"ש או כפי' ר"י אדוננו נחלשה ונתרועעה חוקת הממון מפני חוקת אלמותו ועדות כת האחרונה קימת ונוציא חלק האח מיד מרי בר איסק, ובכל מקום חוקת הגזול והוכחה עמה עודפת על חוקת הממון וטופתים היו עלי למורה להאירם במספרם כמשפטם ועוד מצורף לזה אשר היה מחריש מרי בר איסק פן אלו עדים יגידו שאינם מכירים אותו שהוא אחיו ויבא עדיו שמכירים אותו שהוא אחיו ואין שם הכחשת עדים נגד עדים ויזכה האח בחלקו בהעדאת עדיו ורב בגלוי באר זה איך העלנו ממצודות המאמר הנ"ל אשר העדים המושבעים באוהרת עונש באם לא יגיד ונשא עונו וג' ובחיוב קרבן שבועת העדות מ"מ יש כת ויד נמסר להם לכבוש עדותם מפני אונם אלמותו שאם לא פן ישיבעם רב חסדא באוהרת הלאו ובעונש חיוב הקרבן ומעם ברור ומשובת יש להם לכבוש עדותם מפני האנס והאלם כמשנת ר' נודרי' להרגי' ולחרמי' ולמוכסי' שהיא של תרומה אע"פ שאינה של תרומה שהיא של בית מלך אע"פ שאינה של בית מלך.

ורש"י אבינו מלכנו הציע לפנינו לשון חרמים הוא בעלי תגר לגזול ממון ואף מוכסי' על גזל ממון באים בעקיפי' הן מוכר העומד מאליו הן מכס שאין לו קצבה וכפי' הנודר נתבאר שא' בפיו קונם כל הפירות שבעולם עליו אם אינם של תרומה ומחשב בלבו כל היום אע"פ שדברים שבלב אינם דברים בעבור התירו לו חכמי הדת ואינו נאסר אלא אותו יום, וכן נוהגים כשהשרים משביעים היהודים הדברים תחתיהם שלא ילכו

לדור בעיר אחרת שיכולים לישבע סתם שלא יצאו ובלבו יחשבו היום ואפי' אם יפרשו בפיהם כל ימי חייהם לחשוב בלבם כמה ענייני ערמה ואם יכמלו בפיהם בלחש שמעתי שזהו כמול גמור זה ציור לשון ר"י, והרא"ש הפיל ראייה זו והכדיל בינו וכין משנת נודרים וכו' אך מודה שהדין עם דעת ר"י בהוראה זאת וכעין זה אמרנו בפ' ר' עקיבא בשבת אצל הכתוב ויתיצבו בתחתית ההר מלמד שכפה עליהם הר כנגיית ואמר רב אחא בר יעקב על דא מודעא רבא לאורייתא פי' אם יתבע הקב"ה ממנו למה לא קיימתם התורה יש לנו להשיבו אנוסים היינו לקבלה, אמר רבה הרור קבלוה בימי אחשורוש והשתא הקשה ר"י אמאי לא קא' רבה כבר קבלו בערבות מואב ותיריך ר"י הרופא נגעי עורון דהתם נמי היו יראים מהקב"ה שמא לא יביאם לארץ ישראל שהיה להם להכנס לאלתר וממראה זה הושיב מהר"ם ק"ו דהכא אי לאו דהרור קבלוה בימי אחשורוש מחמת שמחת הנס לא מענשי משכועתא דערבות מואב אע"ג דאמר להו מרע"ה על דעתו ועל דעת המקום כי היכי דלא ליהווי הפרה לשבועתיהו כלל אפי' הכי כיון דאנוסים היו על פי הדיבור מפורד שלא יביאם לארץ ישראל ושמא יטעם במדבר קרי ליה אונס ולא מענשי עלה ואע"ג דבעשיית רצונו יש גבול שכר מה שאין הפה יכול לדבר כ"ש וכ"ש בשר ודם המאנס את חבריו ומייסרו ומשביעו לדעתו דבעשיית רצונו אין שכר כלל שיפמור אותו ולא יסרנו עוד, שאין באותה שבועה או באותו חרם ממשות כלל וא"ת והא דאמרינן פ"ד דנדרים נודרים להרגי' ולחרמי' ולמוכסי' שהיא של תרומה אע"פ שאינה של תרומה שהיא של בית מלך אע"פ שאינה של ביה מלך ואמרו בגמרא היכי נדר יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם לא של בית מלך הם ופריך כיון דאמר יאסרו כל פירות שבעולם עלי יתאסרו עליו ומשני באומר בלבו היום אע"ג דדברים שבלב אינם דברים אונסא שני, אלמא מעטא דאמר בלבו היום הא לאו הכי היה לא שרינן וא"כ היכא דלא אחשיב בליביה היום או שום ערמה לתאסר אע"ג דאניס לא היא דרוקא התם החרם וההרג אינם ממש ומייסרים אותו אלא רוצים לחמוף מיודו הפירות או כבר חטפו ומבקש שיהוירו כי אמ' להם שהיא של תרומה או של בית המלך אבל הכא יסורים והכאות שאין להם קצבה במל הנדר והשבועה לגמרי דאמר התם האדם בשבועה פרט לאנוס היכא דלביה אנסיה וכ"ש אונס דיסורין דפמור ממלקות ומקרנן וכו'.

והמנהג תשובה זו סדורה בפ' שבועת העדות וממנה נלמד שאף העדים הנאנסים מפורד החרם והאנס והאשם כגון איש עמנואל כדמינן מרי בר איסק המבהיל יכולים לכבוש עדותם ולבטל שבועת העדות בלבו או בשפתיו בלחש או להערים כמה מיני ערמה ויפמרו ממלקות ומקרנן לכן היה נמנע רב חסדא מלהשביע את העדים על דעת המקום ועל דעת ובעבור כוונה זאת חשב רב חסדא בלבו, ואמר לאח בראשונה אייתי סהדי דאחוך הוא ורעתו היה להשביע העדים שבועת העדות ולא יכבשו את עדותם מפני אלמותו אע"פ שכבר נודע לו שמרי בר איסק היה אלם כמו האח

היה יודע שאין סברא שהאח הודיע לרב חסדא שהיה אלם שאינו נאמן עליו לומר שאלם הוא, ואחר מענה האח אשר השמיעתו באמרו אית לי סהדי ודחלי מיניה דגברא אלמא הוא ומוכיח באמרם העדים שיראים מלהגיד בעדי, או באמרם מה לנו ולצרה הזאת ולא נעיד כלל, לביאור הרא"ש, וההגישוהו פחד אלמותו ורצו לכבוש עדותם או שבועת העדות אינה חלה עליהם מפני אונם אלמותו כאשר ספרתי בפרט לרום, א"כ הוכרח רב חסדא לחזור ולהכריע את מרי בר איסק להביא אותם עדים או עדים אחרים להחזיק בחלק האח.

ומכל אלה הדברים המפורסמים נשמע שאימת האלם המוחזק דמות אלמות עמנו אל משברת ומהרסת מצבת און שבועת העדות החמורה כאשר נתבארה בחומריה בפ' שבועת העדות וכ"ש שמשתמת מענת התובע החר"א הנרדף במקום אלמות בעל דינו הנ"ל, ואף כפישה העדות עדיין נדחית מפני חצי אלמותו וכי ארי רבוץ ישאג בב"ד מי לא ירא ולא ימס לבכו במעונותיו. ואין הוכחה ברורה ומפורסמה ונפלאה גדולה מזאת אשר כמה מיני הירדות השיגוהו במהות שותפותו ובממכר חנותו עד היום העומד פה עמנו וכעין קבלת עדות שלא בפני האלם היקוב כבר, אף ר' יוחנן מודה שמקבלים ואין להרהר ולטעון אסר' יוחנן מורה באלם שמקבלים שלא בפניו א"כ בפ' הגזול בתרא, אצל תהי בה ר' יוחנן כי מקבלים עדות שלא בפני בעל דין קבלת מיניה ר' יוסי ב"ר חנינא כגון שהיה הוא חולה או עדיו חולים או שהיו מבקשים עדיו לילך למדינת הים ושלחו לו ולא בא לא מה לא מנה אצלם ג"כ האלם, ההרהור הלזה אינו כלום האחד הלא ר"י מדקדק בשרשו שאין לגרום או לשלחו רק ושלחום ששלחו לו לבד אין מקבלים ואחר מג' הנ"ל ג"כ אין מקבלים בלתי ושלחו לו ולא בא.

ור"י האלפסי וראבי"ה ור"ה בעל ספר הישר כולם הוסכמו יחד כזה וכ"מ לפר"ח שמצריך אף ופתחו לו בדינו ושלחו לו ולא בא ששלשתם יחד צריכים לקבלת עדים שלא בפניו אבל קבלת עדים שלא בפני האלם אינו צריך אפי' אחד מכל אלה הנ"ל הלא ריב"ח השכילנו בביאור הכרע מה שנאמר או שהיה חולה על התובע דוקא נאמר ולא על הנתבע ככתוב דבריו בפ' הנ"ל בספר המרדכי אבל האלם שוה בתובע ובנתבע ובלתי מאמרי כדן האלם הוכרענו לתירוצים אלו הרי מסור וכן פתחו לו בדינו לדעת הרא"ש ושלחו לו ולא בא מודה ר' יוחנן לשמואל שמקבלים עדות שלא בפני בעל דין ור' יוסי בר חנינא לא הזכירני במנין השלשה ההם ודי בגלוי ראשי פרקים אלו הלא העת קצרה ודעתי עצורה ונפשי רחבה האות חסרה.

לכן ארים קולי כנחש ואשאג כארי אשר ראיתי מחנות קדושי עליון החכמים הנוראים הנפרטים בזכרון שמותם כבר והמה ישישים והמה חכמים מחוכמים והמה נפלאים בפלאי מעשיהם וגבורתם בכדורים יקרים ומסודרים בזקנה וביראה ובחכמה ובמניין ישפכו הסוללות להסניר האלם עמנו אל לדון עם בעל דינו החר"א הטוען והנדרף בפני ב"ד המוכרח בשווי לשניהם וכננו המצודות והחרמים לצודו וחציהם השנונים ורקו בארם הנחש בו ובמחויקי ידו להכניע את היקר לזולל והעומד לאכופ עד אשר יכופ

קומתו ויטה אזניו לשמוע לגערתם החמורה. אף אני אהיה מחובר ומשוהף לגזירתם. וגזירתם באלה הדברים היא גזרתי וכחם כחי וידם ידי והמה המרובים והעצומים והמופלאים מן המועטים המתנגדים ודברי אלהים חיים הם ודעתם דעת עליונים.

ודעת ה"ה מהר"ר דוד יצ"ו ראש ב"ד עיר האלם שהוא המתנגד, במלה מבוטלת מתחלת גזירת הגבורים ההם, ואני מכיר בחכמתי אשר אנוס הוא בדעת זרה ונכריה וזאת בסבת ממשלת האלם המפחיד שהוא הממונה לדיון בעירו על ידו ואונסו הצילו מגזירת החכמים הנפלאים ההם עד היום הלזה אך מאז והלאה ישמוט ידו פן יכזה, וסניפו מהר"ר דוד הקטן ממנו והתרחש יצ"ו איש גרעץ יחזור לאחור מפני האש הגדולה פן תאכלנו פן יברכוהו בתורת השמים והארץ כרוב הרוב האלקי ואני נמשך עמהם באלה המשפטים והתורות בגזירות ובאלות ובקללות ובארורות ובחרמות על אברהם העזרי המלעיב במלאכי אלהים והמתעהע בגביאיו ובחכמיו המחרף והמגרף והדורש דרשות של דופי חבר למנשה ולרבשקה וליתר מחרפי דברי אלהים חיים ונשתהף בשלשה שמות שוטח רשע וגם רוח ועז מצחו הנקרא בכנוי לשון עברי שן רע ובלשון לעז אשכנזי מינץ אזעק חמס וריב והוא ריע ושותף לגניבה פלגאה הנדון בקולר, וצלמו בעיר מבוה אשר על מלי החכמים ידבר נפלאות ואונאות על המתים ועל החיים ומלין לצד עליון יטיח וימלל.

ולאיש אשר אלה לו אנכי הריתי עמל וכעס היתפאר חלש ההרכבה רפה המוג חסר לב כמוהו על אלה החכמים הגבורים החוצבים זכרו טרם היותו לתלמיד קטן ומה ישתרר צעיר זבובים קצוץ כנפים שקוע באופל מעוך בכלוב. הלא כל צבא חכמים עומדים עליו מיטינו ומשמאלו והשתכחות זכרון שבוש תלמודו ומגידו נדמו לזכרון הכחור הח"ר זלמן רונקל יצ"ו ולזכרון יצחק ציק דיין חברו ודיו פדצופים נבראו ושתו רשויות נמצאים בלבכם ושפתותיהם דובבות תמיד חרופים ופסולים כמוטם נשחתו ונתעבו ויהו על דלתי בתי מדרשות הרמים תו השחתה ואפל בנבול פיהם, ואת בתי הנבלים כמוהם יבנו אבנים יקר' והנו יכונה בשם החכם המופלא ראבי"א אך אדמהו ולא אכנהו רק רע בי"ה ואל הפוקר רץ עב רם וי מהר לעשות אותו ולא יקרא עוד שמו אברם רק אף רהם יהיה שמו ולא יתהפך ליקרא לאחור מהר פא וכבר כרוך בעקבו ודבוק בצאורו נחש הצדיקים החיים שוכני נן עדן והמה בכתובים כאשר ישיגו רואי השמש בתבונות חבילות יריעות אשר ארגתים והפרתים ואף אני אוסיף על אלה ואהיה סניף למנין האלופים הגבורים המבוארים כבר במספר עשרה להוריד עדיי מעליו לגדותו שלא יקראוהו עוד בני אדם בשם מה"ר רק אברהם מנאץ ולא יתנהג בו שום תורת מהר"ר"ם, ויבדל מעל אהלי החכמים והתלמידים בהבדל מוחלט כדיון המנודה למתים ולחיים וההסכמה עם הסכמות דעות התשעה הגבורים ההם אשר נגע בהם ובטול מהר"ר האנוס יצ"ו ומהר"ד נסתנף לדגל המזרף הנ"ל ובטל ושבר מצבת גזירתם הדתית הגברתנית ר"ל הדת המסורה ביד החכמים המרובים מפי

הגבורה ככתוב אחרי רבים להמות אין בכמולם ממש כאשר הכמנו והרגשנו משנת ר' חייא חתוכה ופסוקה בלתי חלוקה היא נחקקה בפ"ק בע"ז וזו היא צורתה בלשונה הנשאל לחכם וממא לא ישאל לחכם וימהר וכ' עד היו שנים אחד טמא ואחד מטהר אחד אוסר ואחד מתיר אם היה אחד גדול מחבירו בחכמה ובמניין הולך אחר הגדול ואם לאו הולך אחר המחמיר ר' יהושע בן קרחה אומר בשל תורה הולך אחר המחמיר, בשל חכמים הולך אחר המיקל אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הלכה כר' יהושע בן קרחה והנה כל בעלי ניצוצי אור עינים דואים שדברי החכם הגדול מחבירו בחכמה ובמנין חיים וקיימים הם אף אם הוא המיקל בכל תורה מאשר השגנו שר' יהושע בן קרחה חולק על סופי דברי הנא קמא שאמר בשל תורה הולך אחר המחמיר ובשל סופרים הולך אחר המיקל מכלל זה נשמע שת"ק סובר במקום ששניהם שוים הולך אחר המחמיר אפי' בשל סופרים וא"כ בראשית דברי ת"ק במקום שהאחד גדול מחבירו בחכמה ובמניין הולך אחר הגדול אף הוא המיקל ואין לפקפק ולמעון שראשית דברי ת"ק באו' שבשל סופרים דוקא הולך אחרי המיקל אבל בשל תורה הולך אחר המחמיר אפי' הוא קטן מחבירו שא"כ למה הזכיר ר' יהושע ב"ק בדבריו בשל תורה הולך אחר המחמיר שהיו אפי' בגדול מחבירו סובר ת"ק שבשל תורה הולך אחר המחמיר וב"ש בשווין ועל מה הזכיר דבר שלא נחלקו בו, ואף ר' חייא בעל המשנה המסדרה היה צריך לכאר פרט דבר חלוק זה אפי' בגדול מחבירו בשל תורה הולך אחר המחמיר ובשל סופרים הולך אחר המיקל, ועוד לא היה צריך לפרש בדברי ר' יהושע ב"ק חלוק דבר בשווים וגם אין להפליא ולהפליג שהזכיר ר' יהושע ב"ק בדבריו בשל תורה הולך אחרי המחמיר לחלוק אף בראשונה שת"ק סובר בגדול מחבירו הולך אחרי אף הוא המיקל ור' יהושע ב"ק סובר בשל תורה הולך אחר המחמיר ובשניהם חולקים בגדול מחבירו בשל תורה ובשווים בשל סופרים ולהלכה כר' יהושע ב"ק בשניהם כסתם מאמר ר' יוחנן שהלכה כר' יהושע ב"ק שמשמעו שהלכה כמוהו בכל דברי מחלוקתו בעבור שלא ביאר בפירושו באיזה הלכה ובאיזה אין הלכה.

ההפלאה הנזכרה אין בה ממשות שא"כ סברת מחלוקתם הפוכה שת"ק סובר בגדול מחבירו הולך אחר הגדול אפי' הוא המיקל בשל תורה ובשווים בשל סופרים הולך אחר המחמיר ור' יהושע ב"ק החולק סברתו תמורה והפוכה שבגדול מחבירו הולך אחר המחמיר בשל תורה ובשווים הולך אחר המיקל בשל סופרים, אלא בהכרעת השכל נבאר שת"ק בגדול מחבירו סובר הולך אחר הגדול אף הוא המיקל בשל תורה, ועתה הונח לנו שהזכיר ר' יהושע ב"ק בדבריו בשל תורה הולך אחר המחמיר בשווים שלא הסלק דעתך לומר שר' יהושע ב"ק דוקא גדול מחבירו חולק, ודיה פתיחה זו בעת המרודה לנגדנו, למשכילים המעינים האמתיים וראינו האור הגדול ר"י המוליד ספר אור זרוע הוסיף בלשונו הלזה ואם זה גדול בחכמה וזה גדול במנין הולך אחר הגדול במנין פי' שיש לו תלמידים הרבה א"נ שרוב התלמידים אומ' כמוהו, עד התהום (התחום) הנחש (הנרש) הלו ציון מצרית (מצריך).

והנה המזננדים המועטים נלכדו עם האלם המנודה והמוחרם ההוא עמנואל מאחר שבדור זה נגלה ומפורסם הוא שהם רבים ועצומים בחכמה ובמנין ואף רוב החבירים והתלמידים והרבים הם תלמידיהם ותלמידי אשר מפחנם וגדלנום בחקינו ואף הם מסכימים לדעתם ורדעתי כאשר נראו המראות לב"ח המדברים הישראליים, ואמרנו בפ' אחד דיני ממונות אצל משנת ר"י דיני ממונות מחזירים בין לזכות בין לחובה, והתלמוד מתמיה עליה מן משנת דן את הדין וכה את החייב כו' מה שעשה עשוי וישלם מביתו ומתריך רב נחמן שם לא קשיא כאן כשיש גדול ממנו בחכמה ובמנין כאן כשאין גדול ממנו בחכמה ובמנין, ורועה צאן ישראל המחדש אורינו רש"י הראנו בלשונו זה במאמר אמתי לומר מי שגדול מחבירו בחכמה ובמנין מחזיר דבריו של זה דיש בו כח לבטל ולהכי קתני ההם דמחזירים דיני ממונות בין לזכות בין לחובה וכשאין גדול ממנו בחכמה ובמנין לא ציית בעל הדין המזוכה להחזיר דיינא אחרני לאהדורי דינא ואפי' אם זה הדין דמוכחו מודה ואומר מעיתי בדבר הדין לאו כל כמיניה ולהכי קתני מה שעשה עשוי והנה עינינו רואי' אפי' בדיין מומחה שיש גדול ממנו בחכמה ובמנין מחזיר את דינו שהרי קודם תירוץ זה מתריך רב יוסף כאן במומחה כאן כשאינו מומחה, ר"ל דבמומחה מחזירי' כיון שהוא מומחה יכול לומר מעיתי ומחזיר הדין אבל אינו מומחה אומר לו בעל הדין המזוכה לא מעית ויפה דנת בהחלה ומעם ראשון עיקר, ומקשה ובמומחה מחזירים והא קתני סיפא אם היה מומחה לרבים פטור משלם אף מה שעשה עשוי ועל קושיא זאת מתריך רב נחמן מה שבמומחה מחזירים כשיש גדול ממנו בחכמה ובמנין ובין כך ובין כך פטור מלשלם כיון שמומחה אבל כשאין גדול ממנו בחכמה ובמנין מה שעשה עשוי אפי' הודה ואמר מעיתי ובעל הדין המזוכה אומר לו דין ראשון אמתי והאחרון שקר.

ור"י אלפס גורם איפכא כי קתני מה שעשה עשוי ושלם מביתו במומחה וכי קתני מחזירי' את הדין כשאינו מומחה והדר מקשה ובמומחה משלם והא קתני סיפא ואם היה מומחה פטור מלשלם מתריך רב נחמן כאן ביש גדול ממנו בחכמה ובמנין ר"ל מה שאמרנו שמומחה משלם כשיש גדול ממנו בחכמה ובמנין והא דקתני סיפא שמומחה פטור מלשלם כשאין גדול ממנו בחכמה ובמנין וזאת היא סברתו והרא"ש אור גלותינו הגיע כנפי שכלו הגבוה על רוב בינתו וסברתו להפליא על ביאורו ממה שאמר ר' עקיבא לר' טרפון מומחה לרבים אתה ופטור מלשלם והלא ר' עקיבא ושאר גדולים היו גדולים ממנו בחכמה ובמנין דק"ל ר' עקיבא ור' טרפון הלכה כר' עקיבא.

עד הנה אתקפתו הגיע הלא מושכל קניו ומוזקק הוא לכלם כשיש גדול ממנו בחכמה ובמנין יכול להחזיר את הדין אף במומחה כ"ש כשאינו מומחה כמו שהוא ערער מדברי טרחא פי אף רס ואפי' נכור וסניפו עץ יערי דוד הקטן החרש איש גרעץ שאינם עושים פרי לשבעים כאילן הרוב, שאינם בהכחשה ובהומה וכל השואל מהם יגידו ויעידו על ידי עצמם והודאת פיהם

ולבם כסאה עדים נערכה ונדמית אך הדין המומחה ה"ה מהר"ד יצ"ו הישן האנוס בסבת אלמות עמנואל יהבטלו אף דבריו ברוב חכמה ובמנין החכמים עם דבריהם וילקה הכרוב עם הקוצים והנה העמלקי מזה ר"ע אף רהם היושב בנקב ראה בנסר וקפץ בתוך ואמבמיאות הרותחות לצננם ולקררם בפני רווקים כמוהו יפקה עיניו מעורונו וישא פניו למעשה אצבעות החכמים הגדולים ה"ה מהר"ר שמואל המצטרף בשם יצחק ובשם לע"ז ונויל ז"ל וכן ה"ה מהר"ר אברהם הספרדי ז"ל מלבר יתר אנשים חכמים וידועים אשר קנאו קנאת אלקי יעקב וחקיו ותורתיו ונגעו בו בהעדאתם ויקראו עליו הקריאות באזני גבורי מלחמת הדת לצאת עליו ועל משמידיו תופסי חציו הרעים בכלי משחית יסודי בניני הדת לפגוע בו ובמנוול עמו שלא יתחלל עוד שם שמים מידו בכל לבבו ובכל נפשו אשר חלל ברבים והקדיו את התבשילים ברוב עבירות נפלאות ונוראות אשר לא ישוערו כאשר יספרו מפי המופלאים בחכמה וביראה דרך כלל גבוה בקבוץ פרטים רבים ועצומים משערות ראשו וגדולים עונותיו מנשוא והמיד היה מתישבי בתי זונות ולא מתושבי בתי כנסיות ובתי מדרשות וא"כ נפסל לדון ולהעיד כמשנת פרק בא סימן כל הכשר לדון כשר להעיד וה"ה בהפ"ך וקושיא דבורה והיא שופטה את ישראל כבר נסתמה ונהרסה על פי סופרים ככתוב בספריהם הרתיות ואין פה מקום ביאורה וא"ך נדמה בשיבוש טרוף זכרון הלמודו ומגידו השוטה אשר דלג על ההרים הרמים מארץ שממה ורחוקה בשפלות שכלו ובפסלות דעו לפסוק ולחתוך דין קטן ושפל וב"ש דין גדול לשנות את הירוע לרבים ולהעלות אופני גלגלי דרכיו הרעים ולהתעות עמי הארצות פתאים וחסרי לב אחרי זרות עבודותיו ואפשר סמך חומר גולמו ויסודותיו העכורים והמתועבים והמוזהמים, על הרגל קריאת שמו בפי ההמונים הגסים הנקרא אברהם מיניץ והוא חתול בעל ע כבוד וטעות גדולה מעו בינו ובין אביו הגאון מהר"ר מיניץ ס"ל ז"ל וזכר שם מיניץ נתחלף בפי הטועים רכי לכבות ועכורי דעות ואף הטא את לב הארץ הרחוקה בחתימתו שם אבי"ה ואין שם זה מוכתר לו רק שמו דא"ה והוא הטמא הנקרא אי"ה בלתי אות בית ובלתי אות יוד.

והלא עיני ולבי היו שוטטו בכל מושבות חכמי הדת והתלמידים בתכונותיהם ובשעוריהם מגדוליהם ועד קטניהם והייתי מגיע ומשיג איכות חכמתם וכמות מעלות מדריגותם בהבדליהם זה למעלה מזה, ושפלות מעלתו והערר חכמתו לא נזכרה במנין התלמידים הקטנים וב"ש במספר התלמידים הגדולים לא נספר ולא נשער ובקרוב שנוי דעת התלמוד בעולם החכמים נתלבש במלית ישן וקרוע ובלוי בשם מלית אביו הגאון ז"ל והוא טרח אבי אברהם בחייו להולמו נזר שאינו מסוכב לגובה ראשו במקום שמוחו רופף ומזוהם ויד אביו הגאון ז"ל נגע בו וסמכו בסמרוטי כגיורתיו לקרא לו בשם סיני מהרא"ה והנו קם תחת אביו ז"ל במקל רצוף וברצועה קרועה ובלויה לרדות בעם הגדול ממנו הלא דבר זה מושכל ראשון

הוא ופשוט וגלוי הוא לכל מכיריו אשר אין הלכה קלה ופשוטה בכל תלמודינו שלא יכשל בה והפשוטה היא סוגרה ומסוגרת בפניו בלתי בואו ויציאתו בדלתיהן ומכת סגורות שכלו העור הלאהו למצא פתחיה ובכח זכרוננו עם מגידו ההמוני בקריאתו בלתי השגה, הוא מטעה עם ההמוני הרחוק ממנו ואינו מכירו ואינו יודעי בהעדר עיון השגתו, אך אני המכיר שפלות חכמתו וסכלות תלמודו והחברים והתלמידים יודעיו ושוטעי רקב ועפוש שמו אני והם מעידים בו שאינו ראוי וחשוב לקרא לו בשם בחור חשוב, הלא כהוי אור עיניו מביט ורואה איך חקקו שמו החכמים הגדולים והגאונים זצ"ל בכתביהם וקראוהו אברהם סתם בלתי שם בחור ובלתי י"ץ כאחד מן המגידים לשמים ולבריות ומצורף לזאת אשר הגאון מהר"ר יעקב טרנגליט ז"ל המסיר גזירתו הנחש ביד שאר אלופים וגדולים שהיו במדינות מושבו לנגוע בו ולהשליך עליו גזירהם ונחשים שרפים סבכוהו וכרוכים על צאורו בקולרם והמה הלכו לעולמם למנוחות ועזבוהו לאנחות ולחרמות ולעברות ובקרב הכתיבות ביריעותיהם הארתי ובחנתי וזקקתי שהוכרחו החביבים והתלמידים ובני אדם יבדילוהו וירחיקוהו בכל תורת המגידה מפי החכמים שוכני חיי העולם הבא ומשמשי גן עדן כאשר נחברר ונתבאר בהבניהם.

לכן הנני קורא הקריאה הזאת לכל משמשי תלמוד ואף אני מטיל ארס נחש יעקב על כל תלמידי ותלמידי תלמידי הן תופסי ישיבה הן רבני עם הן חברים הן תלמידים לצאת בחרבם השנון נגד המחלוקת שאינה לשם שמים כמחלוקת קרח ועדתו לבטל דברי המועטים בהתנגדותם מול דברי המרובים אשר גדולים מהמה בחכמה ובמנין ובמצוות בחסכמה חלוטה ובתורה חתומה בהסכמת הגאונים הנפרדים בשמותם במספרם ובהסכמתי בפרט להסיר העמרה מעל ראש המחפץ והמנאץ והמנבל אכרהם העפרי והאבר שלא ישתמש עוד בכתר התורה שאינו הולמו לראשו כי הוא העמלק ראש לבעלי המחלוקות שבישראל חבירו של גניבה פלגאה וכבר חכמי התורה שוכני בית המדרש העליון הגבירו והפליאו בקושיית המחלוקת קרח ועדתו אף יונקי שדים נמוקו בעונם וגם התירו עון לשון הרע הגדול לספר על בעלי המחלוקות על פי נבואת נתן הנביא ואף הריגת אדוניה בן המלך דוד נגזרה בסכת עלילה מצאו להרוג בעלי מחלוקות, גם החולק הנ"ל נולד מנשמתם ומחדר הגוף ההוא נחלקה רוחו וקנאתו בחכמים מורע גבעונים נשבעה על כל הרוצה לעבוד ליוצר יכניע לרבו ויחשוב ביראת יוצרו ויסכים לאלו בעלי תורה ואוהלים, ויקח מהם דת וישמע לקולם, ויתחמם בנחלי אש שלהבתם, כי כל דבריהם כאור אש להכוות בהבערותם, ויתאבק בעפר רגליהם וישתה בצמא דבריהם, והמה המורים הדת הישרה והנכוחה, אשר בה גלך נכוחה, ולנשמתו ימצאו פדות ורוחה, וישכילוהו דרכי דתשובה בשמחה ומי ומי את הדבר הזה יעשה יהיה מתלמידי אהרן ומשה וליישר בני דורם יפה כחם ותו חיים במצחם לעדי עד נצחם.

נאם הצועק בצווחם הלובש נקמת לכבוד קונינו שנתן לנו עוז ותעצומות

איש חלק עפר עלג השואה ממהומות הקמן בית יעקב אש הבוער כתנור אב
ב"ד בעולם הנשמות

הועתק אות באות נאם שמואל ב"ד פנחס הלוי ז"ל ונאם משה ב"ר אפרים
שלי"ט המכונה וישל.

אור מאופל, אין עיקר בלא מפל, היאכל מבלי מלח הפל. לכן גם אני
דוחה האבן אחר הנופל מאחר שראיתי קנאים פוגעים באיש מלקט אורות
ואביונות כשמו שקרא לעצמו אבי"ה מינץ הרי לכבוד המקום לכבוד
התורה ולומדיה, וכדי לתבוע עלבון א"א אור ישראל וקדושו הגאון
מהר"ר יעקב מרגלית ז"ל הנ"ל בצד שאר גאוני עולם הנעלבים בעברו של אותו
אבי"ה הרי מצוה עלי' וחובה שלא להיות באחרונים מעשה לסתור לבטל לשבר
גאון עזו ונמשייה ליה שיבא מכשורא נם מאחר שהעירו שושילתא דרבנן שלא
יוכל התובע הנ"ל לדון עם מי שתקוף ממנו בעירו על אלה ועל אלה דעתי
מסכמת לכל הכתוב לעיל מכל ברכתא ושורתא דאמירן בעלמא ואמרו אמן. נאם
הקמן אייזק מרגלית היתום בן לא"א הגאון מה"ר יעקב מרגלית זלה"ה
רועה צאן בק"ק פראג הבירה דורש טוב ודובר שלום על ישראל.

התימת ידי ה"ה מהר"ר אייזיק יצ"ו אמת היא ונכרת לי נאם משה ב"ר אליעזר
יפה זלה"ה.

הועתק אות באות נאם שמואל ב"ר פנחס הלוי זלה"ה.

אף שאני כדאי להרים יר ורגל אמנם מי שראה שיצא האלוף הגאון מהר"ר יעקב
מרגלית מילא יצא ואני התלמיד הזור משנת אלופי מורי ותורת חסד על לשוננו, אך משפט
לאלקי יעקב הוא נתונים באמת וביזר. נאם הקמן שבת"ת ישראל ברוך ב"ר יוסף ז"ל.
התימת ידי ה"ה מהר"ר ברוך יצ"ו אמת היא ונכרת לי נאם משה ב"ר אליעזר יפה ז"ל

(* בקנאי קנאת ה' צבאות באתי ללחום מלחמתה של תורה לכבוד ה' ית'
 בחבורת חברי יצ"ו, בראותי שמהר"ר יעקב פולק חרף וגרף הגאון מהר"ר
 אברהם מינץ סג"ל יצ"ו ותפליג לדבר ונדה והחרים מהר"ר אברהם יצ"ו
 הנ"ל. אומר אני שאין ממש בדבריו ונידויו ודבריו במלים ומכומלים, וחשובים כחרם
 הנשבר דלית ביה ממש כאשר אבאר אי"ה. ראשונה כהיות שמפורסם שמהר"ר
 יעקב הנ"ל הוא שונאו של מהר"ר אברהם הנ"ל אין בנדוי ממש הגם אם היה
 מהר"ר אברהם יצ"ו הנ"ל ח"ו דהיה ראוי לנדות ולהחרים, כאשר אינו ת"ל לעת
 כזאת עד ילובן דינו כאשר נבאר אי"ה ט"מ אין בנידוי מהר"ר יעקב יצ"ו הנ"ל
 ממש, וראיה מדברי הירו של מי פרק הניזוקין דגרסינן התם זקן שנדה לכבוד
 עצמו אין בנידויו נדויו. וכיארזו הטור והביא דברי ראב"ה וז"ל לא ידענא מאי
 וצורך עצמו, ושמא ח"פ שנדה כהלכה ומיהו לא כתבינן אלא לצורך עצמו
 כדי שישתכר בהתרתו ולכך נדויו עכ"ל.

ובנדון דידן שמהר"ר יעקב פולק יצ"ו הנ"ל הוא שונאו של מהר"ר א'
 יצ"ו מינץ הנ"ל וכיון לנקים ממנו ולהבניע שונאו, גם הוא משתכר בעשותו
 נחת רוח ליצרו, באשר צריך המנדה שיחכוין לשם שמים כדי לעשות גדר
 לתורה ולכבוד לומדיה ולא שיכוון כלל להנאת עצמו וכן כתב הגאון
 איסרל"ן ז"ל בתשובתו, והגם כי יש ליישב דברי הירושלמי בכמה
 גווני שלא תיקשי הירושלמי על תלמוד דידן תירוץ אחר יש בהגהה
 מיימונית ובמרדכי ערוך (ארוך) דהיינו שהיה דירו' שלא כבדוהו אכן
 לא זלזלוהו כו'. מהר"ם ז"ל תירץ דהיה מיירי לפני רבו משום דהוי כמורה לפני
 רבו כו' וכן כתב הראב"ד והביא (ר') אשר ז"ל בספרו בפ' ואלו מגלחין
 כמיירי היה דירושלמי בפני רבו כו' ועוד תירץ דבירוש' מיירי שכבדוהו משום
 ממנא אין נדויו ותלמוד דידן מיירי באפקורת דנדויו הוי נדויו וכן איתא באור
 זרוע הדין, מ"ט דברי ראב"ה הם עיקר ועל דבריו ראוי לסמוך דכן כתב
 האור זרוע דבעל הוראה הוא וראוי לסמוך עליו וכן כתב מהר"ר
 איסרל"ן ז"ל בתשובה הנ"ל הגם כי אפשר שאור זרוע תירץ דברי הירושלמי
 כאשר כתבו וז"ל ות"ח שנדה לצורך עצמו על עסק סמון ואין שכנגדו מסרב
 לפרוע או כנון שכפוהו לצורך מה ולא נתחייב לגמרי אין נדויו עכ"ל.
 נראה אחרי ראב"ה שמביא לשון הירושלמי שנדה לצורך עצמו כאמור ומנוק
 אותו בדיני מטונות נראה שבא לתרץ דברי הירושלמי ולא כפי שתירץ ראב"ה
 מ"ט נובל לוטר שנדה החכם להנאת עצמו סובר גם האור זרוע דלא הוי
 נדויו כדברי ראב"ה מ"מ לא נרצה לתרץ דברי הירושלמי שמיירי כשנדה
 להנאתו כאשר תירץ ראב"ה דברי הירושלמי כאמור לסבת שלטון לצורך עצמו

לא יתיישב במה שיקרא לצורך עצמו כנראה שמכוין בנדויו להרויח כהתרת
החרם או הנדויו רק הדבר הזה יקרא לצורך עצמו כשמנדה לצורך ממנו כאשר
באר האור זרוע כנ"ל אכן בדניא מורה האור זרוע לרא ביה כשמכוין
לנדות להנאתו דלא הוי נדויו כאמור גם לחר שנוייא דמהר"ם דמתרץ דמירי
בפני רבו כו' ואשר כתב הראב"ד כנ"ל, זכיני לדין דאחרי שהוא שונאו דהיינו
מהר"י פולק הוא שונא של מהר"א מיניץ לא יוכל לדון אותו אחרי
כי הנ"ל מחשיבים הנדויו לדין לאסור בפני רבו כו', ואע"ג דתנן בפ' זה בורר
מחלוקת ר' יהודה ורבנן אם אוהב ושונא כשר או לאו לא פליגי רק בעדות,
אבל בדיון מודה הנ"ל דשונא פסול לדון כדאיתא בגמ' פ' זה בורר, וכן איתא
בתוס' בפ' שני דיני גזירות וכן איתא ברוב פסקי הלכות, והגם כי לא שייך
הכא דין דלא דבר עמו ג' ימים מתוך איבה נדון דידן גרע מיניה דיותר שנאה
יש ומכתבי מהר"י פולק יעידו על שנאה רבה ועצומה ואפי' בכל שנאה אין
לדין לדון במדינתו פ"ב דכתובות והביא רבינו אשר בפ' זה בורר ועל הדיעבד
לא אחלוק. אכן בשנאה מרובה כנדון דידן פשיטא דפסול לדון כדמוכחי קראי
ואחרי הנדויו הוי דין כאמור פשיטא שאין ממש בנדויו כמו שאין ממש בדיו
ועל כן נדויו לאין יחשב כהנ"ל.

ואם לחשך אדם לומר אחרי כי הנני מחשיב חרם לדין כאמור,
א"כ איך נכנסתי לכתוב בדרוש הנ"ל דהא פסילנא לדין למהר"א הגאון
מיניץ יצ"ו הנ"ל בהיות כי אשתו הרבנית מב"ת היא בת אחותי ז"ל,
וכן שיל' אותי בני הגדול מהר"ר יוסף ס"ל יצ"ו אכן אם משום
הא לא אריא מכמה טעמים חרא שלא באתי כי אם לכתוב שאין כאן צד שיחול
החרם והוי כהתר חרם מ"מ לא איקרי דין, ועד כאן לא כתבו מהר"ם והראב"ד
דהוי דין כי אם הכא לנדות דכחא דברו כאמור, אבל לא כמול והתרת חרם
דהוא לא מקרי דין וראיה מהא דגמ' פ"ק דנדרים וז"ל רבינא הוה ליה נדרא
לדביתהו אהא לקמיה דרב אשי כו' עד ש"מ תלה ש"מ בעל לא נעשה שליח
בחרמת אשתו אבל באשתו לא. וש"מ אין מפירים נדרים במקום הרב מדאזיל
רבינא לקמיה דרב אשי כו', עד וש"מ נדר הוא דאין מתדין במקום רב, אבל
שמתא במקום הרב מתירין כו' עכ"ל הגמ'.

ואיתא בפ' שלי וז"ל לא שרי לה לאינש למישרא נדרים במקום
רביה במקום שיש חכם ממנו כו' דהא אמ' רבינא חכם גדול היה,
והיה יכול להתיר לה ולא היה רוצה להתיר לה במקום רב אשי שהיה גדול
ממנו עכ"ל והכי הלכתא דש"מ אפי' באתרא ררביה או גדול ממנו שרי
אינש כו' עכ"ל. הרי לך דיכול אדם אחד להתיר שמתא אפי' במקום הרב,
ואלו התרת שמתא יחשב דין איך יהיה כח ביד שום אדם להתיר חרם
או שמתא כמקום רבו דהא דקא' בפ' הדר תלמיד אל יורה אפי' בנ' פרסאות
וכן איתא בפ"ק דסנהדרין ובפ' אע"פ והחוס' בכמה מקומות הנ"ל דהיינו בפ'
הדר ופ"ק דסנהדרין חלקו דאפי' רחוק יותר מג' פרסאות מרבו אל יורה מדלא
אורי רב בחרתא דארגו בשני דרב הונא כדאיתא בפ' הדר וא"כ ס"ל דאפי' חוץ

לג' פרסאות אסיר להורות, ותתום' במקום הנ"ל מחולקין אם דווקא תלמיד חבר מותר חוץ לג' פרסאות או אם אפי' תלמיד חבר אסור חוץ לג' פרסאות אם לא נמל' רשות. ור"י הוסיף בפ' הדר' לחלוק ולתרוץ דיש חילוק בין דבר שהוא נראה חדוש לשואל או לא נראה חדוש לשואל מ"מ מודה ר"י דאפי' בדבר שאינו חדוש לשואל תוך ג' פרסאות דאסור, וא"כ אי התרת שמתא הוי דין א"כ פשיטא שאפי' בתוך ג' פרסאות היה אסור. אלא ודאי ההתרה לא איקרי דין כנ"ל אמת הוא כי בתום' שלי אית' בפ' הנ"ל וז"ל ושמתא ואפי' באתריה דרביה ופרשב"ס מסקנא דמילתא היא וה"ק אם נדוהו בחלומו בלשון שמתא ולפיכך קירא טילתא אחריתי היא וקאי אשמעתין דלעיל, ופסיק לן השתא כו', עד כגון שאותו אדם הזכיר שם שמים לבטלה ואז שרי לתלמיד לשמתה כי ההוא נברא שמתיה רבינא קמי רב אשי וא"ל רב אשי דשפיר עבד ולא מחזי כאפקירותא במקום שיש חלול ה' ראין חולקי' כבוד לרב ש"מ אין חכמה ואין תבונה ואין עצה נגד ה', וה"נ שריה לתלמיד למשרייה אפי' באתרא דרביה אם אין הרב פנוי כו' עכ"ל.

הרי לך דעשו שתי חלוקות בפ' ראשון שאין לרחות התרוץ שהוא במקום שמתא. ובפ' שני חלק אם אין הרב פנוי כו', עם שאר פקפוק שהיה לי מקום להאריך בהם, אבן בחרתי בקצור כי סמכתי על האמת שההיתורא אינו דין כאשר אוכיח אי"ה אח"כ מ"מ מיישב התום' בקצרה ולא איבעיא לפי' דראשון שאין לרחות ההתרה ועל כן יוכל להתיר אפי' רבו, א"כ אפי' בקרובי' נמי דמאי שנא דתרווייהו בדיון אחד לא עבדינן, אכן למען שלא לאחר ההתרה שהוא בלשון שמתא הותר אפי' בפני רבו ע"כ ה"ה נמי אפי' דקרובים ואחרי כן אבאר שדברים של קל הם, וע"כ לא אאריך דפשיטא דשוים הם דמאי שנא, וסמכתי על מה שאכתוב אח"כ.

ולרעתי גם פי' השני סיבר חלוק שפי' פי' ראשון אך שלדעת פי' שני לא יספיק מעם פי' ראשון, שלא לאחר ההתרה לבדו רק שצירוף עמו שהרב לא היה לו פנאי כו', ולאחריו אינו יכול משום שאין לאחר ההתיר כאמור כי זולת זה מה לי שאין לו פנאי להרב לאחר ההתרה עד שיהא פנאי להרב אלא שאין לאחר התרת שמתא, ובוה יתיישב שלא מצינו בשום מקום התרה, שתלמיד יוכל להורות בפני רבו כשאין לו פנאי להרב למעם הנ"ל דיאחר ההוראה עד שיהיה שעת פנאי להרב לשעת הכושר מה שאין כן בהתרת החרם ושמתא בכל זמן שלא הותר הוי האיש ההוא בשמתא כאמור דהוי הפסד באחור ולא ימצא כן בדיון אחר אם לא בדבר שלא שכיח כגון שהרב היה חולה ויאחר זמן רב טרם יוכל להורות ובתוך כך החייב מאבד מעותיו או כה"ג או בגביית עדים שהוא תחלת דין שהולכים למדינת הים או בעל הדבר החייב אשר בכל אלה יכול הרב ליתן רשות לגבות העדות או לעכב החייב שלא ילך עד שיעשה לו דין. עם היות שבמילתא דלא שכיח לא דברו רז"ל.

ואף בנדרין דירן אשר ת"ל אין ממש בנדוי הרב ז"ל (?) כאמור וכאשר

אבאר אי"ה מ"מ ראוי למהר ולגלות התיר השמתא משום הרואה כו', והאריכות בזה יתרון דהא דברי הם דברי ק"ו דהא גרס' פ' נערה המאורסה סבר רב יוסף למימר נשאלה נדרים בשבת ביחוד מומחה אין כג' לא משום דמחוי כבי דינא אמר ליה אבוי כיון דס"ל אפי' מעומד אפי' בקרובים אפי' כלילה לא נתחוי בי דינא כו'. עוד אמר רבא אמר רב נחמן הלכה נשאלין נדרים עומד יחיד וכלילה ובשבת ובקרובים ואפי' היה להם אפשר מבעוד יום כו', עכ"ל הגר'. גם הנן בפ"ב דנגעים וז"ל כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו ר' אומר אף לא נגעי קרוביו, כל הנדרים אדם מתיר חוץ מנדרי עצמו ר' יהודא אומר אף לא נדרי אשתו שבינה לבין אחרים, כל הבכורות אדם רואה חוץ מבכורות עצמו ע"כ לשון המשנה והבאתי כל המשנה באשר הנני צריך למשנה ההיא אח"כ מ"מ נשמע מהא משנה דאדם מתיר נדרי קרוביו ולא שייר כ"א נדרי עצמו לת"ק ולר' יהודה הוסיף נדרי אשתו דאשתו הוי כגופו כדאיתא בתוס' בפ' נערה ובפ' השולח על הא דאיתמ' (אין פורין) נערה, ת"ר נשבת והוי מבקשים ממנה עד עשרה כרמיה פעם ראשונ' פודה כו', ותנן בפ' השולח אין פורין את השבויים יתר על כדי דמיתס, ומתריצין דאשתו כגופו ולא תקינו שלא יפדה אדם עצמו יתר על כדי דמיו כו' עכ"ל, הרי לך דכ"ע מודה דמתירין נדרים בקרובים זולת עצמו, ות"ק ואשתו לכ"י כנ"ל, וא"כ זכיתי לדין ומה נדרים שאינו מתיר במקום רבו כדגרסינן פ"ק דגדרים אשר הבאתי לעיל ש"מ אין מפירין נדרים במקום הרב כו' ע"ד ושמא נדר הוא דאין מתירי' במקום הרב כנ' כנ"ל דהיינו במקום שאין מתירי' נדרי' במקום הרב מתירי' שמתא כנ"ל וא"כ ק"ו הוא ומה נדרים דאין מתירי' במקום הרב מתירי' בקרובים שמתא שמתירי' במקום הרב לכ"ש שמתירי' בקרובים ולהיות הרב כ"כ פשוט בחרתי בקצור והיינו מעמא דהתרת שמהא לא הוי דין כנ"ל ועל כן מותר אפי' ע"י קרובי' כנ"ל ויתר על זה כי לא נכנסתי לבדי כ"א עם חבירי יצו, ואית' מהני' דנגעים הנ"ל ודין דבכורות אית' נמי שלחי פר' עד כמה וז"ל כל הבכורות אדם רואה חוץ משל עצמו וכו', ע"כ אמר מר כל הבכורות אדם רואה חוץ משל עצמו במאי עסקינן אלימא בחד ומי מהימן אלא בתלתי מי חשידי, והתנן מאנה או חליצה בפניו ישאנה מפני שהוא ב"ד כו' עכ"ל ופי' אלא בתלתא מי חשידי כו' דהתיר בבכורות דצרכי, גם איתא פ' כל הפסולים דתנן ההם בפר' שני סמא עינו וקמע ידו הרי זה ישחט על פי ג' בתי כנסיות כו', ואיתא נמי פ"ק דחולק ג' מתירי' את הבכור במקום שאין מומחה וכו', והרי לך דבמקום דהם ג' מתירי' אפי' בקרובי' כי אין כאן חשד כדמוכח מג' פ"ק דיבמות מא' אי חליצה כו' ואשר איתא נמי בפ' עד כמה אשר הבאתי לעיל.

ות"ל חבור תינו יותר מג' הם, הגם אם יהיה מהם קרובים נוכלו לגלות דעתינו דהוי כאשר התירו לעיל הנ"ל ואפי' בדיני ממונות גר' בפ"ק דסנהדרין מדאורייתא חד נמי כשר שנאמר בצדק תשפט עמיתך אלא משום יושבי קרנות אטו בתלתא מי לא הוו יושבי קרנות אי אפשר דלא הוי בהון חד דגמירא וא"כ אפי' בחד קרוב שנתמנו לדינים שלשה ויש בהם

דמי קרוב יוכל לפסלו וכדמוכח פ' זה בורר כדמתרץ בערבאל דסוריא כו'. וכדפ' התום' רק במקום הנ"ל, וגם בזה האריכות יתרון. גם גר' בפ"ק הנדרים ובפ"ק דאלו' מגלחין אמר רב גידל אמר רב ת"ה מנדה לעצמו ומפר לעצמו פשיטא מהו דתימא הוה ליה חבוש ואין חבוש מתור עצמו מביא האסורים קמ"ל, הרי כי הא דמר זוטרא חסידא כי הוה מחייב בר ביה רב שמתא משמית ברישא נפשיה והדר משמית ליה לבר ביה רב, כי הוה עייל (לבישיה) לביתה שרי לנפשיה והדר שרי ליה וכו'. עכ"ל הרי לך שאפי' לעצמו מתור כ"ש לקרובים יכולין להתיר שמתא לקרובו דלא עריף מעצמו אכן יש לחלק דמיירי החם אחרי שנדה לעצמו על כן מתור לעצמו דכבולעו כך פולטו אכן בנדוי אחרים לא יוכל להתיר לעצמו וכן הוא בלי ספק אכן יספקו ראיות הנ"ל ובפרט שהנני לברר כאמור שלא חל נידויו והנני מכלכל דברי במשפט עם חבריו יצ"ו ואין כאן מקום לחלק כנ"ל.

ואחזור לשורש הדין שנית ראוי לראות במה חטא מ"ה ר"א מיניץ יצ"ו שהיה ראוי לנדוהו ח"ו אם במה שחלק על מה שכתבו הגאונים נגד כמ' עמנואל ובטל גזירתם משום זה אין כאן לא חטא ולא עון ולא פשע כפי מה שכתבו מהר"א וחבריו יצ"ו כן היה נראה להם שכן הדין והיה הסכמתם שהרוב יסכימו עמהם ולא דבר צריך התחלה והכרח היה להם לבטל שלא יחול החרם עד שיתלבן עם מי הדין כאשר כתב מהר"ר רפ"צ גימין ס"ל יצ"ו גם מהר"ר א"ס"ל יצ"ו וחד דעיטיה כתבו גם הם בנוסח זה שלא יחול החרם או הנידוי עד שיבורר ואם לא היו משיגין שהרוב יסכימו לדעתם אחרי ישמעו דבריהם אפשר שהיו חוזרים מדבריהם. וכי ראוי היה למהר"ר ר"א מיניץ יצ"ו וחבורה להיותם נביאים שקצת מרבני אשכנז יצ"ו יסכימו עם רבני מהנגדי כמ' עמנואל טרם ישמעו גם דברי מהר"ר ר"א מיניץ יצ"ו וחבריו ונימוקיהם הלא יש גם אחרים שהסכימו עמהם ועוד ידם נמויה להשיג הסכמת אחרות אם יעלה להם ולא היה למהר"ר יפולק יצ"ו למהר"ר לנדוהו והיה לו לדון חבריו לכף זכות כדגרסין פ' מפנין ועל כן היה ראוי לו למהר"ר יפולק להזהיר טרם היה מעניש כי אין עונשים אלא א"כ מזהירין, ופשיטא שאין שייך לדמות דין זה להא דגרסינן פ' אלו מריפות ופ"ב דנדה חכם שמיטא אין חבריו רשאי לטהר אמר אין חבריו רשאי להתיר כו' ונאמר שמהר"ר ר"א לא היה לו לכנס בדרוש הלז אחרי שכבר הורו בו חכמים כו' אי משום הא לא איריא כדפרשן התום' פ"ק דע"ז ופ"ב דנדה ופ' הנוול קמא וז"ל התום' פ"ק דע"ז הנשאל כו' ע"כ וא"ת וכי לא נשאל לכל החכמים וידונו זה עם זה אולי ישיבוהו מדבריו וז"ל דאינו אסור אלא לשואל אם לא יודיעו לו כבר שאלתי לפלוני ואמר לי אבל אם אומר כבר שאלתי לפלוני חכם מותר. אבל ודאי החכם יזהר שלא יתיר כדאמרין פר' כל הוד חכם שאסר אין חבריו רשאי להתיר אלא א"כ יוכל להחזירו כגון שמעה בדבר משנה או אפי' בשקול הדעה, וסוגי' באידך דבהא אמרין בפ"ק דסנהדרין כו' עד ודווקא אמר אין חבריו רשאי להתיר אבל אם התיר חבריו יוכל לאסור כו' הרי לך דיש להתיר כשיש מעות בדבר משנה או בשקול הדעת כאמור כו'.

א"כ גם אנחנו נאמר שמהרר"א מינץ יצ"ו דעתו להוכיח היות דבריו כנים ולסתור דברי חבריו במשנה או בשקול הדעת ואז אין כאן אסור, וכן איתא בתו' בספ"ב דנדה וו"ל אנמריה סמך כו' עד ויש מקשי' על ילחא הויא עבד' הא אמרינן בפ"ב דע"ו הנשאל לחכם וטמא לא ישאל לחכם ויטהר וו"ל דקפידו' לא הוי אשואל אלא אחכם אבל השואל ישאל כל מה שירצה שמתוך כך ידקדקו בדבריו, ופעמים שהראשון מיעה ויצא הדבר לאור כו', הרי לך דיכול השני להשיב כשנראה לו שראשון מעה ויש לו להוציא הדבר לאור כו', וכן איתא בתו' בפ"י הגוול קמא וו"ל נטהר את הטמא כו' עד וי"ל דלעולם תהיא סוגיא כר' מאיר ולא דמי' למראה דינר לשולחני דכיון שהראהו לשולחני שוב לא היה להראותו לאחר אבל גבי פרה שאסרה לו חכם זה לא היה למהר להאכילה לכלבים או לערבה עם פרות והיה לו לשאול עדיין לחכם אחר כו' עכ"ל הרי לך דיש לו לשאל לחכם אחר, וא"כ ע"כ החכם השני יכול להשיב הנראה לו דאם לא כן מה ירויח השואל בשאלתו אם החכם אינו כול להשיב על שאלתו, אלא ודאי גם החכם השני יכול להשיב ולהתיר אפי' יאסר הראשון כאמור ולמען לקרב הדעות נאמר דמיירי כשהשני רואה שהראשון מעה כדמוכח סוגיא דהתם פ' הגוול דבמעות מיירי וא"כ במקום דאיכא מעות יכול השני להתיר אחר איסורו הראשון כג"ל וא"כ נוכל לומר דבנדון דידן לא שייך דינא דחכם שטמא אין חבריו רשאי' למהר כאשם במקום שיש מעות יש לשני להורות כאמור, והסברא נותנת ג"כ דיש לשני להורות במקום דאיכ' מענת דלא גרע מתלמיד לפני רבו דיש לו להורות במקום מעות כדגרסינן פ' הדר ופ' הנשרפין ופ' שביעות העדות דאין חכמה ואין תבונה נגד ה' גם בפ' מי שמת ובשאר מקומות איתא דאין חכמה כו' עכ"ל וכן איתא פ"ב דנדה ובפ' אלו טרפות דאנמריה סמך שיכול להורות, וא"כ נוכל לומר שמהרר"א מינץ אנמריה סמך, אמת שהתו' חלקו במקומות הנ"ל אם אנמריה סמך לכד יספיק או לאו מ"מ יש מקום שיוכל השני להורות.

גם נאמר דבנדון דידן הוי כדחלקו התום דע"ו אשר הבאתי לעיל וו"ל ודוקא אסר אין חבריו רשאי להתיר, אם התיר חבריו רשאי לאסור כו', וא"כ דבנדון דידן שהמורים הורו שבמ' עמנואל ילך חוץ לעירו לדון אינו מוכרח שהוא חכם שאסר כו' כ"כ נוכל לומר שהוא בכלל חכם שהתיר, אכן לא אאריך בזה כאשר כתב הרא"ש בספרו פ"ק דע"ו וו"ל התם מיירי שבא הדבר לפני שניהם יחד בבית המדרש או שהיה דברי המתיר תחלה, מ"מ בירושלמי אמ' חכם שמהר אין חבריו רשאי לטמא התיר אין חבריו רשאי לאסור וצריך לאוקמיה שכבר הוראות הראשון טרם שנחלקן חבריו עליו וכגון שלא מעה דבר משנה ולפי זה לא מתוקם הא בדפ"ק, שמודים אלא כגון שבא הדבר לפני שניהם יחד בבית המדרש כו' עכ"ל הרי לך דלא החליט דיש חולק בין התיר תחלה ובין אסר תחלה, והביא הירוש' אחר שלא הביאו ההוס' הנ"ל.

גם אפשר לומר שהמורים הורו שבמ' עמנואל יצא ממחיצתו הוי

כאמר, אחרי שהם מחמירים והוי לחומרא וכדגרסי' פ' הרואה בשלמא הוא משהר והם מטמאים כו' ופ"ק דכתובות מי איכ' הוראה לאסור כו', ועל כן לא אאריך בדרוש הזה כי יספיק לנו המעטים האחרים שאין ראוי לנדות כו' באולי יראה מהרר"א יצ"ו וחבריו היות טעות או אנמריה סמכו, ולפחות היה ראוי לשמוע דבריו מאיזה מעם דינו הוא וחבריו עם היות שמכרו שדינו החולקים על זה ולא רצו ליקח העטרה לעצמם כאמור, ויפה אמר רבא פ' יש נוחלין כי אתי פיסק' דדינ' דירי לקטייכו וחיותו ביה פירכא לא תקמינה עד דאתיתו לקמאי אי אתי לי מעמ' אמנא לכו ואי לא הרנ' בי כו'.

א"כ היה לו למהר"י פולק למדבר מאמר הנ"ל, ואם יצא נגד מהרר"א מינץ יצ"ו בנדוים היה לו לידע מעמו כאמור, וא"כ אין כאן מקום לחול נדויו כלל כנ"ל, ואי משום כבודו של הזקן הגאון מהר"ר יעקב מרגלית ז"ל, גם בזה היה ראוי למהרר"י פולק יצ"ו לידע ולהבין מעשה שהיה איך היה, בהיות כי הייתי במעמד אכתוב הידוע לי מזה שבשנת רס"ט נתקבצו כל לומדי תורה נמצאו בעת ההיא בגלילות אלו עכ"ל כתבים מרבינו הגאון כהרר"י מינץ ז"ל ס"ל ואני נמצאתי עם האחרים וכן התחיל לדבר רבינו הגאון מהרר"י מינץ ז"ל ואמר בקיצור שכל מה שכתב בנו מהרר"א יצ"ו בעסק מהרר"י מרגלית ז"ל היה בצווינו ובגזירתו והרחיב והחרים ולנדות מי שגזר על בנו מהרר"א יצ"ו הנ"ל וכן נכתב ונחתם דברי הגאון הנ"ל לעדיין מה שנכתב ונחתם בעת ההיא בנמצא, א"כ אין כאן לא חטא ולא פשע על מהרר"א יצ"ו בדבר הזה, ומ"מ התחיל מהרר"א מינץ יצ"ו לדבר כמעמד כל החבורה הקדושה, ואמר שאין ידוע לו שום צד חטא או פשע לא בדבור ולא בכתב כלל והזכיר גם דבריו אביו רבינו הגאון ז"ל הנ"ל מ"מ לרווחא דמילתא ביקש שמחילה מן מהר"ר יעקב מרגלית ז"ל הנ"ל כפי שהדין נותן ובאנו לכלל ויכוח בעת ההיא אם יספיק המחילה במקום ההוא הגם אם היה ח"ו עון, והובא ראייה מהא דגר' פר' בראשונה בן שנה שאול במלכו כבן שנה לחטא ומהקוף לו כו', ואמ' כבן שנה שמלוכלך בטיט וצואה הוא טייטא בחלמיה, למחר אמר נעניתו לכם עצמות שאול בן קיש מלך ישראל וכו', ולא שרב נחמן הלך על קבר שאול וכו', וכן פסק רבינו יחיאל מפר"ש שאין צריך לילך על קברו והביא ראייה מן הנ"ל, א"כ הגם אם הוה כאן שום דבר עון שחטא מהרר"א מינץ יצ"ו נגד הגאון מהרר"י מרגלית ז"ל כאשר אינו כאמור, היה מספיק מה שעשה מהרר"א מינץ יצ"ו הנ"ל שלא יזכר ולא יפקד כ"ש שאין כאן נדויו. גם בעת ההיא כתבת' לגאוני עולם אשר היו בארץ אשכנז אשר עלה ברוחם

ל לחום מלחמת הגאון מהרר"י מרגלית ז"ל הנ"ל ולדע' נתיישובה דעהם במכתבי כאשר לא כתבו דבר אחר מאן, גם תמיד עמד מהרר"א מינץ יצ"ו הנ"ל וצווה היותו מוכן ומוזמן להיות ציית דינא ולעמוד עמו לדין אפי' בארצו, וא"כ פשיטא שאין כאן מקום לחול הנדוי.

וכן איתא בספר רבינו משה מצורף בהגה' סמ"ק בשם ר"י מקורביל וז"ל תלמיד שחרף או שולל רבו ונדרוהו, קודם שיתקן עותתו חל עליו הנדוי כו', אבל אם קודם הנדוי הכתיב לתקן ואפי' הכי נדרוהו הרב מאחר מכאן אין נדוי חל למפרע אם יתקן כאשר חכמים יגידו עכ"ל, הרי לך שאפי' בתלמיד, ושחטא במה שחרף וזולל רבו, מ"מ כשקבל עליו לעשות כאשר ישיתו עליו החכמים אין חל עליו הנדוי כ"ש בנדרן דירן אחרי שקבל עליו לשמר ולעשות כאשר יושת עליו, ואין כאן הדברים המבוארים לעיל, שאין כאן מקום שיחול הנדוי ובטל הוא מעקרו הנדוי והיה למהר"י פולק יצ"ו לחוש לאדרבא א"כ אומר או יאמר מהרר"א מינץ יצ"ו הנ"ל, ויש מקום לחול נדויו שר מהרר"א פולק יצ"ו הנ"ל כההיא דאמ' פ' ואלו מגלחין, גם היה לו למהרר"י פולק יצ"ו הנ"ל לחוש על נדוי שמתא דת"ח כההיא דרב אינש פ' הנ"ל דאמ' דאין מנדין את ת"ח אלא אומ' הכבר ושב בכיתך וב"ש אלוכא דריש לקיש דסבר דאפי' בחזר וסרה אין מנדין אותו בפרהסיא אלא כשהוא לילה, וההיא דמר זוטרא חסידא וההיא דרב פפא, דאמ' תיתי לי דלא שמתיה צורבא מרבנן כו', ע"ש ולא יספיק לי התנצלותו דיש חלוק בין ת"ח כו', כאשר הדין אינו כן ולא היה לו למהרר"י פולק לנדות הגאון הנ"ל עם ההנהגה נהג, אף אם היח כאן ח"ו צד חיוב נדוי רק נהג לעשות נחת רוח ליצרו וזה מביאר לכל קוראי מכתבו.

ולבי כל עמי ברואי ההנהגה זרה כאלה כי הנהגה בלתי ראויה היא, ולא ארחיב הפעם כמבואר ת"ח שאינו נהג כראוי אכן בהא נחתנין ובהא סלקינן דאין בנדוי מהרר"י פולק יצ"ו נגד מהרר"א מינץ יצ"ו הנ"ל ממש והוי חרמו כחרם של ים ובטל מעקרו.

אכן רצוני שהגאון מהרר"א מינץ ס"ל יצ"ו ירד לדין לפני מורה או מורים השוים לחלקים הן עם מהרר"י פולק יצ"ו או עם אחרים המבקשים ושואלים דין וגם הם ירדו לדין עם מהרר"א יצ"ו הנ"ל אם כן ישאל מהם מהרר"א מינץ יצ"ו הנ"ל, והדין יקוב את ההר וכל אחד מהם יקבל עליו דינו, ובכן שלום על ישראל, ואתן קץ למילי ואתפלל אל ה' יצילנו משינאות, כה דברי הקטן המרוד יודא ליווא מפיררא.

אשר כתב כל הנ"ל אך בתנאי שיסכימו עמי גם שאר חבירי יצ"ו.

(* ראתי צ"ר נפוח ופריז שרף מעופף, הקול קול יעקב בעים רוחו יד
 ינופף, ממדינת פולק נקרא ולא נודע לי אנה לכבודו עשה שררף, ועל הגאון
 כמהר"ר אברהם מינץ יצ"ו שכשכז בנכות האודים העשנים ובחרי אף בעין
 האיכה לו רפרף, באלות וקללות חרופים וגדופים אשר בל שומעם מלא קימתו
 כופף, נופל על פניו, עוצם עיניו, נבהל מפניו איך ידיר ה' כל היום עליו
 חופף, יצא מפיו קדוש מפיק מרגליות דברי זרות קשים לשומעם ועל לבו
 יתופף, יסמר בשרו הולש שערו מפספס וחופף, ויהגה ככפיר יקונן ויאמר מי
 ראה לשון הזהב והאדרת, לילה ויום אותיות סופרת, ובכל תושיה חזרת וסוקרת.
 קורא ופושט בה כמו אגרת, ולאור מוציא כל תעלומה נסתרת, איככה תרעה
 לשון קודרים ועדר צאן ממארת, הן לרב בינתו היתה נפשי בנפשו נקשרת, אף
 כי עיני היתה ממנו נעדרת, המו מעי לו הלב והכבד והיותרת, ומדי דברי בו
 כעט ברזל ועופרת, נפשי הרה ויולדת חורדת ודוגרת, לגשת אליו פן ירשפני
 בהבל פיו ובאפיק נחלים תהיה נגרת, האמנם לעשות נחת רוח ליוצרי ועלי ראשו
 גם אעלה הוד ועטרת, אבאה אל מקרשי אל כנגב בא במחתרת, עם בקשת
 המחילה מיראי ה' וחושבי שמו בתורת ה' נפשם בוערת, ויהיו נא אמרי לרצון
 פנימי וחצון כדקה מן הדקה על ידי אהרן וקמרת, וכיר"א .

הנה זה ימים מה עיני ראתה את כל החרדה אשר החריד הצבי ישראל,
 ראש גולה אריאל הגאון כמהר"ר יעקב פולק יז"א על הגאון כמהר"ר
 אברהם מינץ יז"א באלה ח"ו ביוה וגינה חרדה הרמה ולא ידעתי
 על מה ועל מה כי אגרתו אוגרת ומסוכסכת עולה ויורדת מדלגת על הרי
 הטעמים ועל גבעות הסכרות למה קלל ונדה ביוה וגינה, ובה חזיתי ואכינה
 כי תחת שלש רגז כבודו לפי דברי אגרתו .

האחד כי האלוף מהר"ר אברהם מינץ יצ"ו חלק על דברי הרבנים
 אשר נדו כמ"ר עמנו אל מנורצו יז"א על טענתו עם כמ"ר אברהם
 פינצי יצ"ו בעל ריבו וזה לשון האגרת הלא עדות בטול גזירות הנכזרים ההם
 אשר פגע בהם וכו' עד ובטל ושבר מצבת גזרתם הדתית הגברתנית ר"ל הדת
 המסורה ביד החכמים המרובים מפי הגבורה הכתוב אחרי רבים להטות כו' .

השני כי האלוף כמהר"ר אברהם יצ"ו חרף וגדף הונה ת"ח ויהי מלעזיב
 במלאכי אלהים ומתעתע בחכמים, וזה לשון האגרת ואני נמשך באלה המשפטים
 והתורות בגזירות ובקללות וכו' עד המלעזיב במלאכי אלקים והמתעתע בנביאיו
 בחכמיו תמחרף והמגדף וכו' .

השלישי כי האלוף כמהר"ר אברהם יצ"ו הונה וכוה המתים גאוני
 עולם השיגו חיל והעביר קיקלון על כבודם, וזה לשון האגרת וצלמו בעיר
 אבזה אשר על מילי חכמים ידבר נפלאות ואונאות על המתים ועל החיים ומלן
 צד עליון ומלל ולאיש אשר אלה לו אנכי הריתי עמל וכעם וכו' עד

היתפאר הלש ההרכבה על אלה החכמים הגבורים החוצנים קבר טרם היותו וכו'. ועל כל אחד משלש אלה נראה לע"ד שאין מקום לחול שום נדויו ח"ו על האלוף במהר"ר אברהם יצ"ו וגם אינו ראוי לתרופים וגדופים הנזכרים באגרת הנ"ל אשר ראיתי בהם יהיו נזכרים על שום מגונה שבעולם לרוע, ואף אם היה האלוף במהר"ר אברהם יצ"ו כלב קטן ועם כל כלי הנבלים בספר הזכרונות הם לא היה ראוי להעלותו אף אם לו היה כדבריו שהיה ראוי ח"ו לקללו ולנדרו, אבל אמנה לא ראיתי שרש ועיקר בנדויו ההוא כי על כל אחד מהשלש אלה סובב הולך רוחו לתת מעם לנדויו ועל מה ירה אבן פנתו וקללתו, ובשום שכל ובניה אנדע חיצונות סברתו ואחור אנודות מוטות עול נדויו וחרמו הוריד ח"ו על צואר האלוף במהר"ר אברהם יצ"ו ואולך אותו קומטיות ועם פושעים לא היה נמנה ובשם חרוף וגדוף לא יכנה ובתוך גדולים חקרי לב יהיה ער ועונה. על הרוזנ הראשון כי האלוף במהר"ר אברהם יצ"ו חלק על דברי הרבנים אשר נדו כמ"ר עמנואל יצ"ו, נראה לע"ד כי יש ד' נותני מעם שלא יחול הנדויו ההוא ח"ו מהאשל הגדול כמוהר"ר יעקב פולק יצ"ו על האלוף במהר"ר אברהם יצ"ו לא כלו ולא מקצתו ואיש בכרכתו יברך אותו.

המעם הראשון כי לא עבר האלוף במהר"ר אברהם יצ"ו על מה שאמרו בפ"ק דע"ז הנשאל לחכם וטמא לא ישאל לחכם ויטהר, לחכם ואסר לא ישאל לחכם ויתיר וכו' יען כי כתב המרדכי בפ"ק דע"ז בשם ר"י דכל הני מיירי כנון דפליגי בסברא דכיון שהתיר הדאשון אין השני יכול לאסור כיון דלאו מכח משנה וברייתא אבל על ירי ראיות הא תנן פרק אחד דיני ממונות המומאות והטהרות מחזירין בין לזכות בין לחובה והכי אשכחנא בכמה דוכתי, וכן בפ' אלו טרפות גבי ההוא מחמא דאשתכח בסמפונא רבא דכבדא מר מטריף ומר מכשיר וכו'.

ובנדון דכמ"ר עמנואל מנורצו יצ"ו היו חולקים בפסקי דרבוותא כי זה סובר כפוסק זה וזה סובר כפוסק זה ולא היה מחלקם הלוי בסברא, א"כ לא נאמר על זה הנשאל לחכם ואמר לא ישאל לחכם ויתיר וכו' שזוהו דוקא כשאסר החכם או אין חבירו רשאי להתיר אבל אם התיר חבירו רשאי לאסור, והא דאמרינן בירו' דפ' ר' אליעזר דמילה ר' סימון שרא ור' אמי אסר אקפד ר' סימון ולא כן תני הנשאל לחכם והתיר לא ישאל לחכם שמא ואסור אלמא משמע דהתיר אין חבירו רשאי לאסור ה"פ התם אמאי אקפד ר' סימון ולא כן תני כלומר והלא אינו שנוי בשום מקום הנשאל לחכם כו' דלא אסרו חכמים אלא להתיר אחרי איסור ומסיק אר' יודן להפך היה שואל לר' אמי ואסר לר' סימון ושרא ואקפד ר' אמי בהדא דתניא הנשאל לחכם ואסר לא ישאל לחכם אחר שמא יתיר והא דאמרינן בפ' אלו טרפות גבי מחמא דאשתכח בסמפונא וכו', התם שניהם היו בבית המדרש כשנשאלה השאלה עכ"ל.

ובנדון דכמ"ר עמנואל יצ"ו לא שייך לומר שהורו בו שיצא מעירו והוי לן הנשאל לחכם ואסר וכו' ולא היה לאלוף במהר"ר אברהם יצ"ו להתיר שלא יתחייב לצאת כי זה הוא חומרא לכמ"ר עמנואל וקולא לבעל דינו כמ"ר אברהם יצ"ו שיהיה ידו על העליונה כשיתחייב כמ"ר עמנואל יצ"ו לצאת מעירו כי בחיות כמ"ר עמנואל יצ"ו כבד התנועה סובל חלאים מוכה כמעט

בסגורים, ויול זהב מכיסו וכסף בקנה ישקול מרם שיצטרך ליצאת ממקומו וללכת
אנה ואנה, ואדרכא אומר בזה כי הרבנים שהזרו שיצא כמר עמנו אל יצ"ו
מעירו היה הוראתם לקולא מבעל ריבו מכמ"ר עמנו אל יצ"ו והאלוף מהר"ר
אברהם הורה לחומרא על בעל ריבו של כמ"ר עמנו אל יצ"ו הנשאל לחכם
והתיר שיכול חכם אחד לאסור כמו שכתבו התוס' שהבאתי מפ"ק דע"ג, א"כ לא
יהיה האלוף כמהר"ר אברהם יצ"ו ככלל הנשאל לחכם ואסר לא ישאל לחכם
ויתיר כי זה היה בהפך שהרבנים המתנגדים הקילו והוא החמיר כי יש תמיד
לאחזקי ממונא ביד בריה וכן פסקו התוספות בכ"מ בפרק השואל בדבור אתמר
פשיעה בבעלים וכו'.

המעם השלישי כי מה שאמרו בפ"ק דע"ז הנשאל לחכם ואסר לא
ישאל לחכם ויתיר וכו' הוא דוקא באיסור והתר או מומאה וטהרה יען כי
שויתיה לאותו הדבר החכם הראשון חתיכה דאיסורא לכן לא יבא
החכם השני להתיר או לטהר כי הוא מתיר הדבר שהיה כבר על האיש
ההוא חתיכה דאסורא כמו שכתב האשרי פ"ק דע"ז וז"ל ה"מא למה לא
ישאל לחכם אחר אולי טעה הראשון ויחזירו השני מספק, ופ' ר"י דה"ק
לא ישאל לחכם אחר בסתם כדי שיתיר לו ויסמוך על הוראתו דכיון דכבר
אסרו הראשון ועשאו חתיכה דאסורא אין לו לסמוך על אחד שיתירנו לו
אבל יוכל לוטר לחכם דבר זה שאלתי לחכם פלוני ואסר לו מה נראה לך
בזה ואם נראה לשני שמעה בדבר משנה יחזירו ואם חלוק עליו בשקול הדעה
שסברתי נוטה להתיר מה שאסר הראשון ואינו יכול להוכיח מתוך משנה או
מדברי אמורא, אומר אני אומר כך אבל אני מתיר מה שאסרת מאחר שיצא
מפיק לאיסור ושויתיה חתיכה דאיסורא ואין בידי להתיר לך ולהחזיר הדין מתוך
דברי משנה או אמורא והא דאמרין נפיק שפוריה דמר ושרי ושפורי דמר ואסר
התם מיירי שבא הרב, לפני שניהם יחד בבית המדרש או היו דברי המתיר
תחלה ומיהו או בירו חכם שמיהר אין חברו רשאי למטא התיר אין חברו רשאי
לאסור וכו' עד מתוקם שבא הרב לפני שניהם יחד בבית המדרש עב"ל.

א"כ מדבריו יראה שאף בדבר איסור אם טעה הראשון בדבר משנה יכול
השני להתיר ולהחזיר ההוראה הראשונה שנאסרה, ועתה בזמן הזה אף אם טעה
האוסר הראשון בפסק גאון או חכם מוסכם בפסקיו שבכל דר ודר יכל החכם השני
להתיר ולהחזיר הוראת האיסור הראשונה כמו אם היתה מוטעת בדבר משנה, וכן
כתב האשרי בפ' אחד דיני ממונות וז"ל ואני אומר ודאי כל מי שמועה בפסקי
הגאונים שלא שמע דבריהם וכשאמרו לו פסק הגאונים ישר בעיניו, מועה בדבר
משנה הוא, ולא מבעיא פסקי הגאונים אלא אפי' חכמי כל דר ודר שאחר
הגאונים לאו קמלי קני באגמא היו, ואם פסק הדיין שלא בדבריהם ובשמע
דבריהם ישרו בעיניו ומביא ראיות לדבריו המקובלים לאנשי דורו, יפזח בדורו
כשמואל בדורו וכו', עד ויכול להתיר דבריהם כל הדברים שאינם מכוארים
בתלמוד שסדרו רבנא ורב אשי ואפי' לחלוק על דברי הגאונים והיינו דא"ל רב
המנונא לרב ששת אפי' בדידי ודיך א"ל אמו אנן קמלי קני באגמא אנן כלומר
אם חדשנו דבר מדעתנו שלא נמצא לו במשנה ולא בכרייתא, ודין שלא ידע

דברינו וישרו בעיניו, כמועה בדבר משנה היו וחוזר אבל אם הדין ההוא יחלוק על דבריהם פשיטא שיוכל לחלוק שהרי האמוראים האחרונים חלקו כמה פעמים על הראשונים ואדרבא אנו תופסים דברי האחרונים לפי שידעו סברות הראשונים והכריעו בין אלו הסברות ועמדו אלו הסברות ועקרו של דבר וכו' עד זמן האמוראים אנו למדים פסקי הלכות אע"פ שהתנאים היו גדולים מהאמוראים, ואיכא שנחלקו שני גדולים בפסק הלכה לא יאמר הדין אפסוק כמי שארצה ואם עשה כן יהיה דין שקר אבל אם החכם הוא וגמיר וסביר ויודע להכריע בדברי האחד בראיות ברורות ונכוחות הרשות בידו ואפי' אם פסק גדול אחר יכול החכם לסתור דבריו בראיות ולחלוק עליו כ"ש אם יש לו סיוע מן האחד מן החולקים, ואם לאו בר הכי לא יוציא ממנו בפסק וכו' עד והיכא דקיימי זווזי ליקמו אלמא כל ספיקא דדינא אין מוציא' מיד המוחזק וכו' עד ואם אי אפשר לעמד על הדבר אין כאן טעות ומה שפסק פסק עכ"ל.

א"כ בנדרון דידן שהיה להוציא כמ' ע מ נ ו א ל יצ"ו מ פ י ר א' ללכת עם בעל דינו למקום ממוצע ומדברי הגמרא לא נתברר דין זה רק הוא הלוי בפסקי דרבוותא שהיו בכל דר ודר אחרי הגאונים כי זה אומר בכה וזה אומר בכה והרבנים המתנגדים פסקו שיצא כמ' ע מ נ ו א ל יצ"ו כדברי פוסקים פסקו כן. אם הורה האלוף כמהר"ר אברהם יצ"ו דגמיר וסביר כאורייתא, וידע צורהא דשמעתהא, כדברי פוסקים פסקו שלא יתחייב כמ' ע מ נ ו א ל יצ"ו לצאת ממקומו, לא עבר בזה על דברי התנא שאמ' הנשאל לחכם ואסר לא ישאל לחכם ויתיר וכו', מצורף כי זה הדין לא היה הלוי באיסור והתר או בטמא ופחור שנוכל לומר בו דשויתיה חתיכה דאסורא החכם הראשון כי זה הדין היה תלוי בממון וכל ספיקא דממונא לקולא כמו שפסקו הפוסקים על הא דבפ' מי שמת הקדיש כל נכסיו מהו, הפקיד כל נכסיו מהו, חלק כל נכסיו לעניים מהו, תיקו. דכל תיקו דממונא לקולא דמספיקא לא מפקינן ממונא כן בנדרון דידן לא רצה האלוף כמהר"ר אברהם יצ"ו לפסוק שיצא כמ' עמנואל יצ"ו ממחיצתו לקראת נשק עם בעל דינו באחד המקומות כמו שכתבו הרבנים המתנגדים שהיה נראה להם בהפך, ומי יאמר שלדין זה נאמר הנשאל לחכם ואסר לא ישאל לחכם ויתיר וכו'.

והחכם המופלג כמהר"ר יעקב יצ"ו אשר הרחיב פיו והאריך לשונו על האלוף כמהר"ר אברהם יצ"ו מהא דתנן הנשאל לחכם ואסר לא ישאל לחכם ויתיר וכו', לא ידעתי מזה על מה יריבהו ועל מי יקום אורחו. ואף אם לא היה כדבריו שהיו הרבנים המתנגדים גדולים מהאלוף כמהר"ר אברהם בחכמה ובמנין, אשר מזה לא אדון ביה כי כלם הם ענקים לגרונותי וקטנים ענה מטתני, ובטפחות ימי עומק רום תבונתם לא אוכל למדד, האמנם מי יאמר שיהיה האלוף כמהר"ר אברהם בר נדוי ח"ו משום הוראתו זאת, כ"ש בר כ"ש מחרופי' וגדופי' אשר נכתבו עליו אשר כל שמעם תצלנה שתי אוניו, וילפ באדרתו פניו.

הטעם הרביעי כי נדרון דידן מכמ' ע מ נ ו א ל יצ"ו לא חלק האלוף כמהר"ר

אברהם יצ"ו על הרבנים החולקים עליו בעקר הדין כי גם האלוף כמהר"ר אברהם יצ"ו כתב בפסקו מנדון דידן שאם היה כמ' עמנואל יצ"ו אלם כמו שכותבים עליו הרבנים כי גם הוא היה בא אחריהם למלאת דבריהם להוציאו מעירו כדי לשבר מלתעות עול ולהציל עשוק מיד עושקו כי גם לו לבב כמוהם ולהשיג בשער משפט ולהציל עני ואביון מגזולו, האמנם בהיות כי הוא היה מכיר ויודע כמ' עמנואל יצ"ו לא היה נראה לו שיהיה לו דין אלם, כי ראה אותו תמיד דורך מעגל תמימים בעל הבית ישר וטוב הולך צדקות ודובר מישרים ואם הרבנים כתבו עליו סמנה על פי השמועה כי הוא אלם, הנה האלוף כמהר"ר אברהם יצ"ו דן אותו על פי הראייה אשר הכירו וידעו ואין לו לדין אלא מה שענינו ראות, ובאולי אם האלופים הרבנים היו יודעים ומכירים אותו כמוהו ורואים הנהגתו ונהיבתו לא הרחיבו עליו פיהם כאשר עשו לחרפו ולגרפו וכדי בזיון וקצף בלחמו, ואין זה מקומו, כי באפס עצים תכבה אש ריב ומדון. על כן נוספות על אלה רוחי לא ידון, רק כי הגאון כמהר"ר אברהם יצ"ו לא עבר על מאמר התנא שאמר הנשאל לחכם ואמר לא ישאל לחכם ויתיר וכו' ואין ראוי לחול עליו מהוראתו זאת ח"ו שום נדוי וקללה, כי לאלקים מניני ארץ וכבודו תמיד יהיה מאד נעלה, ואם יאמר האשל הגדול כמהר"ר יעקב יצ"ו כי האלוף כמהר"ר אברהם יצ"ו היה בנדון דידן חולק על הרבים, ולזה אמר ח"ו דבר נדוי הוא כמו שמצינו בפ' הזהב על ר' אליעזר כתנורו של עכנאי שהיה ר' אליעזר מטהר וחכמים מטמאים וכו' עד ונמנו עליו וברכוהו וכו' ונהג עצמו כדין מנודה עד יום מותו כדאיתא בסוף פ' ד' מיהות שבשעת פטירתו עמד ר' יהושע על רגליו ואמר הותר הנדר הותר הנדר פי' רש"י שכרכוהו, וכן איתא בפ' מי שמתו א"ר יהושע בן לוי בכ"ד מקומות ב"ד מנדון על כבוד הרב, וכלן שמעו כמשנתנו וכו' פי' רש"י שנדו חכמים בני אדם לכבוד הרב לפי שלא נשאו כבוד לרבן וכו', ומביא שם האי מעשה מתנורו של עכנאי שכל מהרות שמהר ר' אליעזר שרפום ולבסוף ברכוהו וכו' עד ר' יהושע ב"ל מדמה מלתא למלתא פי' רש"י כל מקום שרואה במתניתיו שנחלק היחיד על הרבים מחלוקת גדולה או אחד מן החכמים שמדבר קשה כנגד גדול הימנו אמור ראוי היה כאן נדוי וכו', ור' אליעזר לא מדמה מלתא למלתא, וכל זה כדי שלא ירבו מחלוקות בישראל וכדאיתא בסנהדרין פ' אלו הן הנחנקין ג' דברים סח לי ועירא מאנשי ירושלים, בעל שמחל על קניו מחול, בן סורר ומורה שרצו אביו ואמו למחול לו מוחלין לו, זקן ממרא שרצו ב"ד למחול לו מוחלין לו, וכשבאתי אצל חברי שבדרום על שנים הודו לי, על זקן ממרא לא הודו לי כדי שלא ירבו מחלוקות בישראל.

הנה נראה לע"ד כי בנדון דידן לא יהיה האלוף כמהר"ר אברהם יצ"ו בר נדוי ח"ו בעבור סברות שלשה, אחת לאחת אמצא חשבונם בחקירה ודרישה. האחת כי הרמב"ם ז"ל לא מנה בכלל הכ"ד דברים שמנדים החולק על הרבים אם כי ראיתי בהלכות נדוי שבסוף המרדכי שלי שמונה החולק על הרבים בכלל הכ"ד, ומעיל דא ומפיק דא, הנה הרב הגדול רבי

משה ז"ל ראוי לסמוך עליו אפי' שבלא שעת הרחק ואחרי כי הוא לא היה מונה החולק על הרבים בכלל הכ"ד דברים, אין לנו למנות בכלל הנדויים, רק אותם אשר בספרו מנויים ונקובים. ולדעתו דברי מחלקת ר' אליעזר עם החכמים הידועים והגלויים, היה לצורך שעה למען יהיו דבריהם תמיד קיימים וחיים, השנית כי בפ' מי שמהו נראה שחולק ר' אליעזר על ר' יהושע כו' שמדמה מלתא למלתא ור' אליעזר אינו מדמה מלתא למלתא א"כ לדבריו אין לנו אלא אותם ששנויים במשנתנו ובכל מילי דרבנן יש לנו ללכת אחרי המקל כמו שאמ' בפ"ק דע"ז דבשל סופרים הלך אחר המקל, ועניני הנדוי הם קצתם על הפושעים בדברי תורה כגון המגיס דעתו כלפי מעלה שהוא עובר על את ה' אלקיך תירא, וקצתם על הפושעים בדברי סופרים כגון המזולל בנטי' וקצתם לעשות סייג לתורה כגון החולק על הרבים, שהוא כדי לעשות סייג לתורה שלא ירבו מחלוקות בישראל, ואם ר' אליעזר אינו רוצה לדמות מלתא למלתא, גם בנדון דידן יש לנו לומר והתניא בניחותא, ולא בניזופותא ולא בכל מיני דברכתא.

השלישית כי אין נדון דידן נקרא חולק על הרבים כי החולק על הרבים צריך שיהיה המחלקת ההיא כמו שהיה מחלקתו של ר' אלעזר עם חכמי ישראל שהיה גם נשיא ישראל עמם והוא רבן גמליאל ובית דינו שהיו אחר החרבן כמו שמצינו ראינו בתפילה השחר במחלוקתו של רבן גמליאל עם רבי יהושע בתפילה רשות וכן בר"ה בפ' אם אין סכירים שלח לו רבן גמליאל גוזרני עליך שתבא אצלי במקלך ובמעיתך וכו' ור' יהושע היה בר פלוגתא דר' אליעזר, א"כ בשחלק ר' אליעזר על חכמי ישראל היה חולק על רבן גמליאל ובית דינו והיה זה כמו הוקן ממרא שאף כי ראה ההסכמה מהבית דין הגדול לאסור או להתיר והוקן הוא עומד תמיד בהוראתו ואינו חוזר בו מאשר היה מורה טרם ראותו ההסכמה מהבית דין הגדול שהיה מתחייב בנפשו, כן החולק על הרבים כמו שהיה מחלקתו של ר' אליעזר עם חכמי ישראל והנשיא אשר בתוכם והוא רבן גמליאל ויפתח בדורו כשמואל בדורו יהיה צריך נדוי כמו שעשו לר' אליעזר במחלוקתו עם חכמי ישראל שברכוהו כדי שלא ירבו מחלוקות בישראל, ומפני גדולתו אמרו עליו וברכוהו ולא הזכירו עליו ושמתוהו כמו שכתבו התוספות בפ"ק דנידה על ר' אליעזר שמתו היה שר"ל שהיה מב"ש ולא לשון שמתא הוא, וזהו שפי' רש"י בפ' מי שכהו על ר' יהושע שמדמה מלתא למלתא והוא שבכל מקום שרואה במתנית' שנחלק היחיד על הרבים מחלוקת גדולה וכו' והאריך בלשונו לומר מחלוקת להורות לנו שלא נדמה מלתא למלתא רק כשהיה מחלקה גדולה כמו שהיה מחלוקתו של ר' אליעזר עם חכמי ישראל אחר משאם ומתנם והסכמתם למטא התנור של עכנאי והוא לבדו נשאר חולק על רבן גמליאל נשיא ישראל והחכמים אשר היו עמו בדור ההוא או מתוך סברות היה נותן לדבריו או כי אנמריה סמך כמו שחלק עקביא בן מהלאל על חכמי ישראל בד' דברים הנזכרים במשנה במס' עדות כפ' ה' שבשעת פטירתו אמר לבנו בני חוזר בך בד' דברים שהייתי אומר א"ל אבי למה לא חזרת בך

א"ל אני שמעתי מפי המרובין, מוטב להניח דברי היחיד ולאחוז בדברי המרובין וכו' וגם הוא ר' אליעזר לעומק סברותיו ביום ההוא לא אבדו עשתונותיו, כמו שאמרו בסוף ד' מיתות אוי לי שתי זרועותי שהם בשני ספרי תורות הנגללים, תרבה תורה למדתי ולא חסרתי מרביתי אפי' ככלב המלקק מן הים, ותרבה תורה למדתי ולא חסרוני תלמידי אלא כמכחול בשפופרת וכו', או כי אנמריה סמך והנגע בעור פשה, ולא כזקן ממרא ח"ו דבר ופעל ועשה.

כי לדברי הרב הגדול רבי' משה מיימון ז"ל הדינים המיוסדים הם נחלקים לה' חלקים, הא' פרושי מקובלים מפי משה רבי' ובוה אין מחלקת, הב' הדינים שנאמ' בהם הלכה למשה מסיני ואין ראיות עליהם וזה כמו כן אין חולק עליו ואין חילוק בין חלק זה לחלק א' רק כי בחלק א' אי אפשר להוציאם בדרך סברה, הג' הדינים שהוציאו מדרך סברה ונפלו בהם מחלקת ונפסק הדין בהם על פי הרוב, הד' הם הגזירות שתקנו חכמים שבכל דר ודר כדי לעשות סייג לתורה, הה הם תקנות ומנהגים שאין בהם תוספת מצוה ולא גרעון רק היתה ההסכמה בהם מפני תועלת בני אדם.

ונדון דידן לא דמי למחלקת ר' אליעזר עם חכמי ישראל רק כמוכלא לדנא וגם לא נשאו ונהנו הרבנים המתנגדים עם האלוף מהר"ר אברהם רוק זה בא מצפוני וזה בא מדרומי, זה בא כתחיבת סברתו וזה בא בגבינת הסכמתו, איככה נובל לומר בזה חולק על הרבים וכי היה האלוף מהר"ר אברהם נביא או חווה, או שפופרת היתה לו להסתכל ולהביט בסף התחומים אם יכתוב איש רב או חבר מהירו או מכוש נגד סברתו ואם אחד לאחד נלקטו הרבנים המתנגדים לאלוף כמהר"ר אברהם מאשכנז וריפת ותוגרטה אחר שפסק האלוף כמהר"ר אברהם יצ"ו, הכי נאמר כי יקרא חולק על הרבים למפרע, כל זה פליאה נשגבה בעיני לא אוכל לה. ואם הרבנים המתנגדים לאלוף כמהר"ר אברהם יצ"ו היו חפצים להוציא הדין לאמתו היה להם להודיע לאלוף מהר"ר אברהם יצ"ו וחביריו שיבררו יחדו רב אחד או שנים באחת המקומות וכל אחד מהרבנים החולקים יכתבו מעמם וסברתם לרב המכורר וישפט הוא למי האמת והצדק ובוה הדרך איש על מקומו יבא בשלום. אבל לשלוח בארץ מרחקים זה בלא זה ובאתרא דלא ידעין ליה לכמ"ר עמנואל רק על פי דבריהם אשר שתין מאני דפרולא תלו ליה בקורנסיה, וגם לשלוח לרבנים דרחמי או דסני לאפושי התא ולאתריג לפחמים ולעשות מנידים בעלמה כל זה ה' לא צוה למעבד דינא בלא דינא, לכן הקורא לנדון דידן החולק על הרבים דבריו המוהים ותוהים ולא יאמנו לפני רודפי צדק נבונים וידועים וגבוהים, כי כל התלמוד מלא ממחלקת יחיד על הרבים הן במשנה הן בכרייתא הן בפוסקים והרבה פעמים הלכה כדברי היחיד נגד הרבים כמו שאמרו בפ"ק דערובין הרוצה לעשות כב"ש עושה ודווקא קודם הבת קול שיצא ואמ' הלכה כב"ה ומפ' כי ב"ה היו הרבים, יען כי מחדרן שמעתיהו דב"ש הרוצה לעשות מותם עושה קודם הבת קול וכן כתבו התוס' שם בפ"ק דערובין ובפ' הוהב

ובכרכות פ' אלו דברים, וכן הרבה יחידים נמצאו במשנה ובבבלי' שחולקי' על הרבים והלכה כמותם ולא נקראו חולקים על הרבים וחייבו נדוי ח"ו, יען כי אין נקרא חולק על הרבים רק אחר שנשא ונתן בדבר היחיד עם החכמים שבדבר ההוא והסכימו הפך סברתו וגם יהיה הנשיא ישראל עמהם כמו שהיה מחלקתו של ר' אליעזר עם כל חכמי הדר ורבן גמליאל נשיא ישראל שהיה עמהם והיו מחלקת גדולה שאיון ותיקן וחיקר בלשונו רש"י, לאפוקי מגדון דידן ודומה כדומה מחלקת ביוצא לה, שאין מקום ללון ולחולל שום נדוי ובהלה לכן על האלוף במהר"ר אברהם יצ"ו אין שום נדוי ח"ו והבאתי עליו ברכה ולא קללה. ועל השנית אשר כתב האשל הגדול כמהר"ר יעקב יצ"ו כי האלוף במהר"ר אברהם יצ"ו חורף וגידף והונה ת"ח והיו מלעיב במלאכי אלקי' וכו'. על זה אענה ואומר כי נפלאתי עליו ועל תורתו איכבה רץ אל המערכה לקראת נשק הקללות והנזרים מרם וימינהו לדין לפני אחד מהגדולים עם המתנגדים אליו לשמוע נאקתם ותלונתם והדין יקרבהו והדין ירחיקהו, ולא ילך לקראת נחשים, ויחליץ חושים. (חושים). מרם ישמע מענותיו כאיש אויב ומתנקם לבוזה נפש לומר תורה ולתעב מורה צדק בחזק נמרץ, ובקלון נפרץ, ולקרית עלי את הקריאה אשר קרא עליו באגרתו גניבא פלגאה ומנשה הרשע עמלק ורב שקה מנאץ ומחרף, ושמות מבוהלים. בכל הנעוצים ובכל הנחלולים, כאלו היה האלוף מהר"ר אברהם יצ"ו עוסק כל ימיו בספרי מינים ושותה במיני זמר עם כל כלי הנבלים, ועל ביוצא מאיוה דברי אגרתו לשים פסוקי תורתנו הקדושה בדברי הבאי וציר הצירים, התורה חוגרת שק ואבן מקור תועק ובפיס מעץ יענה קולו וירים, וגם שם ה' מחולל בין פריצי עמינו באמרם הת"ח המרכים שלום בעולם מחרפים ומגדפים זה את זה וקרא זה אל זה שמות העצבים, כ"ש אנחנו רמזי דרמזי שמותה לנו ללון ולבוזת לתעתע ולקנתר ולהלבין פני חברים ברבים, ואף גם זאת צריך לשים אליו לבנו שאף כי המבוזה ת"ח צריך נדוי כאשר הוא נמנה בהכ"ד דברים שצריך נדוי, וכן אמרו במס' שבת פ' כל כתבי אמר רב יהודה לא חרבה ירושלים אלא בשביל שבזו בה ת"ח שנאמר והיו מלעיבים במלאכי אלהים וגו' מאי עד אין מרפא אמר רב יהודה אמר רב כל המבוזה ת"ח אין רפואה למכתו, האמנפ עתה בעונותינו לא ידעתי אם יש לדין דין זה כי אפי' רבינא שהיה סוף הוראה וממנו יתר ממנו פינה לא היה רוצה להתנהג כדין ת"ח כמו שאמרו באיוהו נשך רבינא אכיל בנכיתא אפי' כי אומר שם דצורבא מרבנן אפי' בנכיתא לא ליכול הוא היה אוכל בנכיתא שלא ליטול את השם ולעשות עצמו צורבא מרבנן וכן פ' שם התוס' בשם ר"ת, ואף כי במס' תענית בג' פרקים אומר רשב"ג לעולם יעשה כל אדם עצמו כת"ח שלא לעשות מלאכה בט"ב, כבר היקשה על זה במס' ברכות סוף פ' היה קורא ממה שאומר שם במשנה חתן אם רוצה לקרות ק"ש לילה הראשונה קורא רשב"ג אומר לא כל הרוצה ליטול את השם יטול ומחרץ החם בכונה תליא מלהא וכו' ופסקו שם התוס' בשם ר"ח דהלכה כרשב"ג דאמר לא כל הרוצה ליטול את השם יטול.

ועוד בר מן דין פסק המור ח"מ כסימן קי"ט וז"ל שאלה לא"א ז"ל על ת"ח שביישובו בדברים ומסרו גופו וממונו למלכות ואמרו שחילל את השבת ונמצא שקר ופטרחהו מלכות ותבע לימ' זהב. תשובה דע לך כי יש בירו של מי שהמבייש לזקן נותן לו לימ' של זהב, וזקן, זה שקנה חכמה והיינו ת"ח שתורתו אימתו וקובע עתים לתורתו ואינו מבטל למודו אלא בשביל מוזנותיו כי אי אפשר לו לאדם בלא מוזנות, הלכך כל אדם שעושה תורתו קבע ומלאכתו עראי כגון שיש לו עתים קבועים ללמוד ואינו מטייל בשוקים וברחובות אלא כדי להשתכר פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו ולא להרבות הון, לזה אני קורא ת"ח והמביישו חייב קנס לימ' של זהב עכ"ל וראו נא והבישו כמה הנאים התנה להקרא ת"ח ומי הוא זה ואיזה הוא אשר ימצאו בו כל הזנאים האלה ראיתי בני עליה והם טעמים, ובפרט לנדות צורבא מרבנן, דמר זוטרא חסידא כי מחייב צורבא מרבנן שמתא ברישא משמית נפשיה והדר משמית לדיריה, כי הוה עייל באושפזיה שרי ליה לנפשיה והדר שריה לי לדיריה, וכן אוי"ר ל"ח שסרח אין מנדין אותו בפרהסיא שנא' וכשלת היום וכשל גם נביא עמך לילה, כסהו כלילה פי' רש"י אל תכזה אותו בפרהסיא כלילה שחשיכה ואין אדם רואה, וכן אמ' רב פפא תיתי לי דלא שמיתי צורבא מרבנן לעולם, וכן במערבא מימנו אנגרא דצורבא מרבנן ולא מימנו אשמתא.

לכן נראה לע"ד שהדין נותן שיבררו האלופים הרבנים המתנגדים להאלוף אברהם יצ"ו באמרם כי הונה ותיקף אותם, רב אחד או שנים ולפניו יערכו משפטים עם הגאון כמהר"ר אברהם יצ"ו ושם הדין יקיב את ההר, אך עד אשר יתברר ויתלבן אם כנים דבריהם, והאלוף כמהר"ר אברהם יצ"ו ישוב אמרו להם לפני הרבנים, אשר יבררו להם, אין מקום לנדוי האשל הגדול כמהר"ר יעקב יצ"ו לחול על האלוף כמהר"ר אברהם יצ"ו והוא כמגדל הפורח באוויר דארבע מאות בעיי דדואג ואחיותופל תליון עליה, וטוב היה דברדא דאברא לישרו יהיה ולכסויהא באבר דשייף קליה ולא לתשמעון כהדין מילי, כי מעשהו זה ונפלא ומקים אף על עולה.

ועל השלישית שכתב האשל הגדול כמהר"ר יעקב יצ"ו כי הגאון כמהר"ר אברהם יצ"ו הינה וביזה המתים גאוני עולם השינו חיל והעביר קיקלון על כבודם וכו' אשיב אמרי על זה כי יש גברא רבא דקא מסהיד עליה והוא הגאון כמהר"ר יהודה ליווא מפיררא יצ"ו איך אמת שבפניו בשנת רס"ט בקיבוץ חכמים יאנשי מעשה אמר האשל הגדול כמהר"ר יהודה מינץ יצ"ל שכל מה שכתב בנו מהר"ר אברהם יצ"ו בעסק מהר"ר יעקב מרגלית זלה"ה היה בציוויו ובגזירתו והרחיב להחרים מי שגזור על בנו מהר"ר אברהם יצ"ו וכן נכתב ונחתם דברי הגאון ז"ל הנ"ל ולטפויינא דמלתא אמ' האלוף כמהר"ר אברהם יצ"ו במעמד כל אנשי החבורה הקדושה שאין ידוע לו צד חטא או פשע לא בדיבור ולא בכתב כלל והזכיר גם דברי אביו הגאון זלה"ה, מ"ט לרווחא דמלתא בקש מחילה מן מן מהר"ר יעקב מרגלית ז"ל הנ"ל כפי שהדין נותן, ונעשה ויכוח שם בעה

ההיא אם יספיק המחילה במקום ההוא בלתי שילך על קברו ונשארה ההסכמה שיספיק המחילה במקום ההוא הגם אם היה ח"ו איזה עון מהא דמס' יומא על בן שנה שאול במלכו וכו' עד למחר אמר נענית לכם עצמות שאול וכו' ולא מצינו שהלך על קבר שאול וכו' וכן פסק רבינו יהיא אל מ פ ר י ש שאינו צריך לילך על קברו, והביא ראייה מן הנ"ל א"כ איפא לא נשאר על האלוף כמהר"ר אברהם יצ"ו עון ופשע מהרברים ההם והוי ליה כשטר שנמחל שעבודו ולמה ישוב האשל הגדול כמהר"ר יעקב יצ"ו לזכר עונות ראשונים ודברים היה בהם לרווחא דמלתא בקשת המחילה ולגדות ולהחרים לכוזת ולתעב כאשר מתוך באר הבונתו באגרתו דלה דלה, אבל מחשבתו נכרת מתוך מעשיו כי בשנאה יש לו עליו הדפו, ובאמת הבנין דחפו וכשצף קצב"ו בשקו חרפו וגדפו, כי מצא מקום לגבות חובו, והארץ למעניתו וחרש בשנאתו חרמים ח"ו על גבו, אשר על אלה נפשי נבהלה איכבה יוכל לעשות נחת רוח ליצרו, ולקום ולהתהלך בחוץ לכנות שם לחבירו אפי' בחניכותו מי שיראת ה' הוא אוצרו.

ואי משום זקן שנידה לכבודו שאין נדויו נדוי, וזוהו דווקא לראבי"ה כשנדה כהלכה ומיהו לא נתכון אלא לרויח שלו שישתכר בהתרת הנדוי הלכך אינו נדוי, ובנדון דידן לא נתכון להשתכר ולכך יהיה נדויו נדוי, שלש השבות בדבר האחד כי לא לידון איניש לא מאן דסני ליה ולא מאן דרחים ליה כדאיתא בזה בורר ואין לנו דין גדול מזה שהוא עונש בגופו אף בממונו כמו שאמ' באלו מגלחין מאי שמהא אמר רב שם מיתה ושמואל אמר שמטה יהיה שהוא עונש ממינו, השנית שאף לדעת האומר שזקן מנדה לעצמו כשאינו מבקש מזה ריוח, יוכל להיות שזוהו דוקא לגדות ע"ה שהפקיר בו ולא יהיה כן לגדות צורבא מרבנן כי יש לדקדק בו הרבה קודם שינדהו כאשר הבאתי לעיל בראיות נכחות, וכן כתב הרמב"ם ס"ם בפ' ו' להלכות ת"ת וז"ל וכן החכם עצמו מנדה לכבודו לעם הארץ שהפקיר בו ואין צורך לא עדים ולא התראה וכו' הרי לנו שברר וחלק דוקא החכם מנדה לכבודו לע"ה שהפקיר בו. השלישית כי האלוף כמהר"ר אברהם יצ"ו לפי אשר הוגד לי מרבים ונכבדים שלח לאמר לאשל הגדול כמהר"ר יעקב יצ"ו קודם שכתב האגרת הזאת מנדוים וחרמים ח"ו שאם יש לו עליו דין ודברים שהוא נכון ומוזמן לעמוד לדין עמו לפני שרי תורה ושופטי ארץ בכל מקום אשר יחפץ לברר דיינם עמו ולעשות ככל אשר יושת עליו בדין, ואם ככה עשה להיות ציית דינא עמו קודם שהטיח עליו דברי ברכתו לא ידעתו מאיזה מסילה ודרך יחול נדויו ח"ו, כי ראיתי בהגהת סמ"ק בשם ר"י מקורביל וז"ל תלמיד שחירף או זלול רבו ונדהו קודם שיתקן עותתו חל עליו הגדוי וכו' אבל אם קודם הנדוי הכטיח לתקן ואפי' הכי נדהו הרב מאחר מכאן אין נדוי חל למפרע אם יתקן כאשר חכמים יגידו עכ"ל. הרי לנו שאפי' בתלמיד שחירף ברבו כשקבל עליו לעשות כאשר ישיתו עליו הרבנים אינו חל עליו הנדוי.

כ"ש בנדון דידן שקבל עליו האלוף כמהר"ר אברהם יצ"ו לשמר ולעשות כל אשר יושת עליו בדין, מרם באו לו דברי האגרת הזאת שכודאי אין מקום

לנדוי הוה לחול ובמל הוא מעקרו, ויבא נא האלוף כמהר"ר אברהם יצ"ו ויעמד לדין כבעל השור על שורו. לפני רבנים יכרו יחדו הן עם האשל הגדול כמהר"ר יעקב פולק יצ"ו הן עם האלופים הרבנים יצ"ו המתנגדים עמו, ואיש איש בשלום ישב על מקומו.

אך הנאי קודם למעשה יהיה בדברי אלה שיש כימו עמי ארבעה (עשרה, נמחק) רבנים שלא חל הנדוי ח"ו ממהר"ר יעקב פולק יצ"ו על האלוף כמהר"ר אברהם יצ"ו למען יהיה מפורסם שלא חל, כמו שאמ' בפ"ק דכתובות פוק אייתי לי כי עשרה ואימא לך באנפייהו המוכה לעובר קנה וכו' לפרסומי מלתא, ואף כי אפי' בג' נראה שיהיה מפורסם כדאיתא במס' שבועות בפ' שבועות שנים נשבע לשנות את הידוע לאדם ואמר על עמוד של אבן שהיא במקום פלוני שהיא של זהב, ואמר עולא והוא שניכר לג' בני אדם ופ' רש"י שם דמידי דידעי ביה בני אדם תלתא הוי מפורסם וכו' וכן בחזקה הכתים גבי מחאה בפני ג' דקא סבר גלוי מלהא בעינן א"כ בג' הוי גלוי מלתא, וכן מהא דיש בערבין כל מלתא דמתאמרא קמי תלתא לית ביה משום לישנא בישא, מ"מ למופינא דמלתא ולא אחיה נפשי לספיקא בעינא שיהו ארבעה (עשרה, נמחק) רבנים שיסכימו עמי שלא הנדוי הוה ח"ו למען יהיה ההיתר הזה מפורסם בלי שום ספק כלל אך קודם שיסכימו עמי (עשרה, נמחק) רבנים שלא חל הנדוי ההוא כלל דברי אלה בטלים, כי יראתי מפני האש ואם חל הנדוי ההוא ח"ו אפי' באצבע קטנה לא הייתי מכניס ראשי ח"ו להתיר נדויו כי טובים עוללותיו מכל בצירי ולא זו בלבד אלא אפי' בנדוי קטן ומך מערכי לא הייתי מולול בנדויו פן באולי יגדל ממני בחכמה או ביראת חסא (חמ' כתיב) ומוסרים, כי קטנתי מכל החסרים ואיכבה אוכל לפתח חרצובות נדוים מגדולי תורה או צעירים, הלא אמתי' דר' לא נהגו קלות ראש בנדוייה ג' שנים חכמים וחברים, עם שאר ראיות ברורות מתלמוד ערוך ופוסקים אמרים הוזהרו שלא לזלול בנדוי חכמים גדולים או קטנים בפקודי ה' ישירים, לכן הנאי היו דברי אלה אם יסכימו חברי, ולא אשחית בעבור הארבעה (העשרה, נמחק) אלה הדברים, וה' יתן הטוב ויעשה שלום בין אלה החכמים אותיות התורה סופרים, וברחמי יושע יהודה וישראל ישכן לבטח בנחלה כלא מצרים, והלך מלכם לפניכם וה' בראשם יגן בעדם וכבודם ירים.

נאום השואף כל ישראל יהיו חברים, מלקט אחרי הקיצרים, המרוד עזריאל יז"א בכמה"ר שלמה דאייגה זלה"ה היום יום ו' כ"ב מרחשון לתת להם פא"ר תחת אפר וגו'.

מוזכרת רבני איטליאה.

1) אביעד שר שלום באזילה * Basilea (אשש"ב) במנמובה (נפטר יום א' דסוכות תק"ד 1743) בן הרב מנחם שמשון באזילה (** שנפטר במנמובה שמיני עשרת הנ"ד 1693 ***).

הר" אשש"ב למד תורה וחכמת הקבלה מאביו הרב הנוכר, גם שימש את גדולי הרבנים במדינת איטליאה ****) כן לא הניח ידו מלשקוד על דלתי חכמים מומחים איטלקים במשך עשר שנים *****) עד כי יצא לו שם בננים הושבי גלילות ההם.

מרבנו הר"מ זכות למד מלבד חכמה הקבלה גם מלאכת השיר, ומלאכתו עלתה בידו עד כי צלחה לו לכאר שירי רבו הנודעים בשם תפתה ערוך, לסדרם ולהוציאם כדפוס (ויניציאה תע"ה 4°) אך מפני הענוה לא גלה מזה אף ברמו, רק כאשר בקשהו הרב יעקב דניאל אולמו להסכים על ידו להדפיס שנית ס' הפתה ערוך עם ביאורו שלא נדפס שמו עליו, בלויית ספר ערוך מהרב יד"א, נתן לו רשיונו „להדפיס שנית ספר תפתה ערוך עם ביאורו, מדובק בעבורות האהבה אל ספרו הנחמד". והוא הדפיסו בוויניציאה בשנת תק"ג—הק"ד 4° *****) עם מליצת הראשש"ב בראשו.

הסימנים ד', י', כ"ט—ל"א, ל"ו, מ', ס"ט, ע"ו, פ"ז, צ', צ"א, קמ"ו, קל"ה, קל"ט, קס"א—ס"ב, בקובץ כת"י הזה שלפנינו, כוללים: שאלות הרב אשש"ב ששאל מרבנותיו, בש' ת"ס—תע"א 1711—1700 גם פסקים ומכתבים

(* זכרון משפחת באזילה, ראה בספר מוזכרת חכמי איטאליא שחבר בשפת איטלקית רב דעיר מנטובה ר' מרדכי מורטרה (מנטובה 1896 4°) עמוד 6.

(** תשובה אחת ממנו בדיון שת"ת סתם יינם הדפיס בנו הר" אשש"ב בסוף ספרו אמנות חכמים.

(*** הספר עליו נמצא בספר גבול בנימין שחבר תלמידו המובהק ר' בנימין הכהן מריגיו, אמ"ד תפ"ז. fol. (ראה ברשי' קהלת משה אות ג' 1834).

(****) בהקדמת ספרו אמנות חכמים, כתב: „כל ימי גדלתי בין החכמים, ה"ה כבוד מע' אבא מארי וצ"ל, וכמהר"ר משה זכות, וכמהר"ר יהודה בריאל הוא היה רבי מובהק, וכמהר"ר בנימין הכהן, המה בצדקתם הורוני".

(*****) שם כתב: „כי יודע כל שער עמי כי בימי חרפי למדתי חכמת הטבע וחכמת המוכבים, עד שיצא לי שם בין הגוים בגלילות האלה". גם כתב: „כל החכמות למדה במשך עשר שנים".

(***** ס' תפתה ערוך תוצאה א'וב' הנ"ל גם השלישית (עם תוספת העתקה אשכנזית) מיץ תקל"ז 4° נמצאות פה בקהלת משה. (גם נמצא פה באספת כתבי יד פרידלאנד כת"י שנעתק מהגרסם בשנת תש"ב ומכורך אליו בסופו העתקה נדפסת בלשון וכתב איטלקי שהעתיק ר' שמואל יצחק לוצאטו, והדפיס לכבוד הר"מ סגרי בטורינו 1819 8°).

שונים בלשון וכתב אימלקי השלוחים לרבותיו הר' יהודה בריאל, הר' גבריאל פונטרמולי ור' אברהם סגרי מאסף הקובץ הזה, עם תשובותיהם, הכל בכתב ידם ממש*).

בש' תפ"ב ותפ"ג הגיה הרב אשש"ב את הד' ש"ע שנדפסו כמנמוכה (**)
עם הגהות רמ"א וחדושי הלכות אשר לקט הרב גא"ל פנצי ז"ל וישלים את אשר
החלו להגיה: רבו המובהק ר"י בריאל (שנפטר אחר צאת חלק א') ואחיו הנקרא
להיות נצב על הדפוס" ר' אברהם ידידיה באזיליה שהיה גם מגיה ראשון. והר
גור אריה בר בנימין פנצי חמביא לדפוס הש"ע של דודו הרב גא"ל ז"ל. הרבה
לספר בשבחם של האחים באזיליה, ברף האחרון מחלק ד' (***)).

בסוף שנת תפ"ז המציא הרב אשש"ב דבר חדש שלא היה עוד לפניו
בישראל, ויוציא לאור בדפוס מנמוכה לוח היומי לשנת תפ"ח. נמצא בו כל
דבר על מכונו „מדי יום ביומו עד מלאות שנה תמימה תואמה תואמים כבטנה
סדר היום כמונו כמותם עם ימי חגיהם, חגים גמורים... ושאינם גמורים”...

הקיקיון בן יומו הזה, איידי דזוטר (בתבנית 32°), עבר ובטל ככל המון
הלוחות שעבר זמנם, ולכן נאבד מן הקהל עד כי לא נודע זכרו גם ברשימות
אוצרות הספרים. (נמצא פה בקהלת משה) (****).

בשנת ת"ץ 1730 נדפס ספרו אמונה חכמים, הכולל שלשים פרקים בחוק
האמונה ולימוד התלמוד וספרי קבלה ולהתרחק מדרך הפלוסופיא, ואם כי
באש קנאתו, ומחררתו על קדושת דתו נגע בספרו זה בכבוד איזה חכמים

(*) בעצם הכתבים האלה רב טוב צפון לחוקרי תולדות הרבנים באיטליאה.

(**) בקהלת משה אות ש' נמצא שלחן ערוך עם הגהות הרמ"א ונוסף עליהם חדושי
הלכות אשר לקט הרב גור אריה הלוי פינצי הנודע בשם גא"ל. שהובא לדפוס אחרי מותו,
ד"ח בשני כרכים. מנמוכה תפ"ב—פ"ג 4° (בראש חלק א') הנמצא פה נשאר לפליטה גם דף
השער שנדפס ראשונה ונקרע אח"כ בפקודת רבני מנמוכה, ונאבד מכל העק' הידועים, יען
נתקקו בו תמונות: רש"י, רמב"ם, מהרי"ל. וכנגדם מהרי"ק מהרמ"א ומהראג"ה איש איש
וספרו בידו).

(***) אחרי שהרבה כשבתו של רבו הרב אברהם ידידיה באזיליה, כתב: ואחרי כן יצא
אחיו: . . . גדול מרבין שמו אלופי ומורי ורבי יתקרי וחכם כמה"ר אביעד שר שלום נר"ו לו
עשר ידות ככל חכמות בנגלה ובנסתר. . . נוקב ויודר עד עמקה של דבר בית טלא ספרים
תפארת החכמים עם מעשה רב תורה ועבודה תקופות וגימטריאות פלפאות לחכמה כלם
ברורים. . . וכתר תורה לכהנא רבא חשבון והגדסה תשבורת ותכינה*.

(****) נקנה במינכען מרשימת ה"ר רנ"ד (№ 372 XIII.) וזה שעריו: „לוח היומי ראה
זה חדש הוא כל דבר נמצא בו דבר על מכונו מידי חדש בחדשו מידי שבת בשבתו מידי יום
ביומו עד מלאות שנה תמימה תואמה תואמים כבטנה סדר היום כמונו כמותם עם ימי חגיהם
חגים גמורים נקראים אצלם די פריציט'ו ושאינם גמורים נקראים די דיוציוני. . . הכינותו וגם
חקרתיו ולבית הדפוס הביאותיו אני הצעיר אביעד שר שלום בן כמה"ר מנחם שמשון באזיליה
זצ"ל. מנמוכה (בבית [הרופא רפאל חיים מאיטליה] בשנת ודלתי שמים פתח לפ"ק
[1727—1728] 32° [12 דף])

מהקדמונים, אשר בזה העיר עליו תלונות מקצת חכמי דורו*) בכל זאת זכה שנתקבל ספרו (**). בכל הפוצות ישראל.

יהר ספריו שחבר נשאר בכתובים, טמונים בביתו, ולא יצאו לאור (***) .
מתשובותיו ופסקיו באו בספר הגדול פחד יצחק של חברו הר"י לאמפרונטי,
גם בשאר ספרים שחברו רבני דורו (****).

מאהבת חכמת האמת יצא לישיע הרמ"ח לוצאטו נגד אויביו מבקשי
נפשו (****).

בחדש יוני שנת תצ"ג 1733 הובא הרב אשש"ב לבית האסורים,
על לא חמס בכפיו רק על שמרו את תורתו, ואיצר ספריו היה בעוכריו, כי
בקרית היתה בבית מדרשו, וימצאו המבקרים ספרים שלא יצאו זקוקים
כראוי מידי הצענוורים האימלקים.

ביום כ"א לחדש מארץ תצ"ד הובא אל ביתו כי חלה בהיותו במאסר.
וביום כ"ג יוני תצ"ח נגזר עליו שלא לצאת מפתח ביתו החוצה במשך
שלוש שנים, ובחסד ממשתל רוטי המיבו עמו שלא לצאת משער הגיטו
במשך שלש שנים. (ראה המזכיר כרך V. 1862 עמוד 100, על פי הזכרונות
שמצא הר"מ מורטרה בנגזרי הכתבים של עיר מנשובה).
תלאותיו ומצוקותיו הסבו כי לא נשמע עוד קולו בימים ההם, ורק זעיר
שם נמצא זכרו.

ביום ח"י תמוז תק"ב בא בהסכמה על הדפסת תנ"ך עם פי' מנחת
ש"י שנדפס ראשונה במנשובה (על פי כת"י שהיה אצלו, והוא מזכירו במכתבו
הקצר ששלח להר"א סגרי. ונמצא בס' ל"ו מקובץ הנה). אך לא האריך ימים
אח"כ, ולא זכה לראות השלמת התנ"ך, כי בסוף ח"ד שנשלם בחג הקציר
תק"ד באו דברי המגיה: "אמר המר נשבר ונדכה ועינו בוכה... הצעיר
דפאל חיים בלא"א הנאון המופלא כמה"ר אביעד שר שלום באזילה
אחרי הוסר כבורי והודי גלה כבוד מישראל... (כי נפטר במנשובה
ביום הראשון של סוכות תק"ד 1743 "כן ראיתי כתוב בראש ס' אמונת
זכמים אחר בכ"י איטליאני". עדות נאמנה של הר"ח"ם בספרו הנכבד אור
החיים № 24).

(*) בקיבוץ קע"ט מכתבו יד גינצבורג אספה הראשונה נמצא בס' ג' אגרת שלוחה
מהר"י גר די לאקוילא אל הר"א אשש"ב, שלא ידעו את ספרו אמונת חכמים. השנות הר'
יעב"ץ על ס' אמונת חכמים נדפסו בס' מטפחת ספרים חלק שני שהוציא לאור בבית דפוסו
באלטונא תקכ"ח 40 (בהקלת משה אית מ').

(**) וביותר מאז יצא שנית כדבר בעתו בשנת תר"ח בדפוס זאלקווא (ראה ברשי'
אות א' № 727).

(***) ומהם נמצאים בין הכת"י אשר באוצרות בית דוד גינצבורג פה.

(****) כמו בשו"ת שתי הלחם, שו"ת דברי דוד ובשאלות יעב"ץ.

(*****) והעיד עליו כי התא בקנקנו ומצאו, חכם מקובל אמיתי וראה, משה אמת

דתורתו אמת.

פסק דין ע"ד ברכת בא"י שומע תפלה

מהרב אש"ש הנמצא בקובץ כתי"י הזה סי' ז'

סדר אילת השחר אשר נזקן ונרפס תחילה בעיר הזאת מנמוכה עפ"י חכמיה ושם הדפיסו כמה פעמים בא"י שומע תפלה, ועכשוו אין אומרים כאן אלא ברוך שומע תפלה ושאלתי לוקנים ואמרו לי שביניהם לא שמעו מתימה זו... אעפ"י שבשם נרפסה. נראה שחכמי העיר הזאת כך תקנו אח"כ וחזרו בהם ממה שעשו בראשונה, וראיתי חכמים גדולים עמודי ההוראה ראשי אלפי ישראל ה"ה כמהר"ר גבריאל פונטרימולי נר"ו וכמהר"ר חיים סגרי זצ"ל שאסרו לחתום בשם". כל זה דנתי בקרקע לפני הרב הגדול מ"ו כמהר"ר יהודה בריאל נר"ו ואמר לי שאינו כן... עוד אמר לי שלא ידע מעם לסברת הר"ר סגרי זצ"ל שאסר לוטר"ו... הצעיר אש"ש"ב".

והמעתיק הוסיף בסופו והר"ר פונטרימולי, כתב על זה דסבירא ליה כמהר"ב רבו של האלוף אש"ש"ב הנ"ל והוסיף כמה ראיות... .

(2) אברהם דיל ויקייו, dal Vecchio ב"ר שכתי מהוקנים, במנמוכה (שע"ה—תי"ב, 52—1615) (ראה מזכרת חכמי איטליא, עמוד 68).

באספת הכתבי יד נמצא פה במוזעאום „פירוש הכהונה" שחבר הר"א דילויקיו בשנת שע"ה למנין שאנו מונים פה סאסולי מתא דיתבא על נהר סיקיאי" (*). ובאצרות בית דוד הבארון גינצבורג פה, נמצאים גם חבורים אחרים ממנו שלא באו עוד בדפוס.

בקובץ הזה שלפנינו נמצא שמו חתום ראשונה בין שלשת רבני מנמוכה החתומים על פסק קצר בשנת תי"ב (**).

(3) אברהם ולאבריאגא, Valabrega ב"ר יוסף אשר, במורינו. חתום אמצעי ופשוטן על שמר שנעשה במורינו. (ראשונה חתומים הר' גבריאל פונטרימולי

(*) ובסופו על דבר המטבעות שבתלמוד ושיעורון לפי מעות איטלקיות, הכל קבלתי מפי מהר"מף זצוק"ל. ואח"כ „משקל המנורה כבר זהב שהוא י"ב אלפים, דוקאמי ויניציא. מצי מהר"מף". (ר"ת מורי הר' משה פרויניצאלי, כן כתוב בגליון בלשין וכתב איטלקי, נראה מיד התבס ר"מ מואבי). עם שיעור חמשה סלעים פרוין הבן ומאתים זוז שתקנו חכמים בכתולה כפי מטבע מנמוכה). 15. 4° דף.

(**) סי' קכ"ז. „משום והייתם נקיים מה' ומישראל ראינו לגלות און כל אשר בשם ישראל יכונה שכהניע לירינו אגרת אתת כתובה מיד סופר מק"ק מורונה ע"ד האגרות ששם נמצאו נגד איתם שאינם נזהרים מסתם יינם שהיו שואלים ממנו דעתינו על הדבר הזה ובהיותינו נושאים ונותנים בינינו מה לענות שמענו מאחרי הפרגוד שכבר נתפרסם הברכה על לא יגיד מי שכתב האגרות ההם ולכן סלקנו עצמנו לגמרי, ולא נפק מזמנא שותא על נדון הנ"ל... והאמת והשלום אהבנו... מנמוכה... מנחם חי"ב".

„אברהם בכמהר"ר שבתי דיל ויקייו זצ"ל".

שמואל מילדולה רופא בכמ"י יחיאל ולה"ה".

יחיאל בכמהר"ר ירדיה שלמה סנורצי זצוק"ל".

זהר' יהושע בן ציון סגרי). בס' כ"א של קובץ הזה, ובס' קי"א נמצא מכתב קצר ממנו. גם מכתב בלשון וכתב איטלקי ששלח אל הר' אברהם סגרי מאסף הקובץ. בס' קי"ח.

4) אברהם שלמה ירק, כ"ר חנוך ירק בקסאלי. נמצא פה בקובץ הזה סי' קס"ג, כתב הזמנה מבית דין דקסאלי אל האלוף הקצין כמ' אברהם שלמה ירק, כ"ה תשרי ה'ת"מ (1698).
ובס' קס"ד: „אני . . . נשבע שבועה חמורה” . . .

5) אברהם הכהן, Coen בר משה הספרדי אבד"ק בולוניה. (ראה מזכרת חכמי איטאליא עמוד 4).

את שמו הננו רואים בפסק ר"י פולק הנ"ל שנשלח אל תשעה „ראשי ישיבות ארץ לעזית” ובהם השני הוא: „הכהן לאל עליון ה"ה מהר"ר אברהם יצ"ו משבט כהונה וגדולה בבולוניה”.

השובותיו ופסקיו בדבר הריב הזה, (שהזכיר בהם לצד הר"י פולק נגד הרב אבי"ה מינץ) נמצאים בין פסקי רבני איטאליא שהיו בידי הרב ר"מ מורטרה במנומבה בחמשה כרכים *).

פסקי הר"א הכהן בענינים אחרים נמצאים בדפוס בקצת תשובות רבני דורו, אך יותר מהמה נשארו בכתובים **).

הרב אברהם הכהן חבר גם חרושים ***). אך לא רצה לזכות את ישראל בתבירו מעשי ידו, אף כי היה דפוס עברי בעיר מושבו, אשר שמה הוציא לאור בשנת רצ"ח ספר החסידים שהעתיק מכת"י ישן. גם עשה לו מפתחות ****).

זכרון הר"א הכהן אנו מוצאים בדברי הנוסע ר' שלמה ב"ר שם טוב עתיה סתושבי ירושלים, שכתב בסוף הקדמתו היקרה לפירושו על תהלים, שנדפס

* ראה מה שכתב הר"מ מורטרה ז"ל במכתב חדשו איטלקי שיצא לאור בעיר קארפי, נקרא על שם הר"מ מונטיפיורי, Mose משנה חמשיית והלאה (V. 1882, p. 125).

** קצת מהם נמצאים גם באוצרות בית דוד הבראון גינצבורג פה.

*** ומהם נמצאים עוד באוצרות כת"י הבודליאנה באוקספד (קובץ № 2192 כרשימת הר"ר נייבויער סי' ג'). קצת חידושים על פי התורה לרשי"ו עם הערות מהמעתיק שכתב במקום אחר, ואני המעתיק שמעתי בזה טפי מאוד הגולה כמהר"ר אברהם הכהן יצ"ו בשנת רע"ח לפ"ק פשט הגי'ו. (ובס' ז' „קצת חרושי הדרשה שדדש המאור הגדול כמהר"ר אברהם הכהן יצ"ו בי"ט ראשון דעצרת רצ"ד פה פירא'ו).

**** ספר החסידים הוא אחד הספרים היקרים הנחשבים לקנין העם כולו, בהיותו דבר השווה לכל נפש, מלא מיסר ומדות טובות גם זרות, עם ספורים נפלאים האהובים להקוראים החמימים הם המה כל המון בית ישראל המתענגים על הספר הזה, שנדפס פעמים רבות מאד (בהשפעות ענינים הרבה, גם נפל מכנו רב על פי פקודות המבקרים בארצות שונות). והחכמים העוסקים בחולדות ישראל ודברי ימי ספרותו, המה למעין ישיתוהו, וממצולות ספר החסידים העלו החוקרים צונץ וגידעמאן אבנים יקרות ומרגליות רבות להאיר על מצב ישראל בעמים, ומעמד עדה פנימה בימי בעל ספר החסידים. על פי דפוס הראשון בולוניה רצ"ח 4° הנמצא בקהלת משה אות ח'. ראה דברי ה' צונץ בהמוכר שנה ראשונה 1858 עמוד 42, (המשונה מהדפוסים הבאים אחריו, גם מהנדפס בעת מכה"י פארטה על ידי חברת מקיצי נדרמים).

בויניציאה ש"ט *). „וכבולונאיא מצאתי רבנים הרבה ובפרט הרב הכהן הגדול החכם ר' אברהם הכהן בקי גדול“.

6) אברהם יצחק מאריני Marini בר דוד ממנמובה. (ראה מזכרת חכמי איטליא עמוד 37). באליסאנדריא.

נמצא ממנו בקובץ כת"י הזה סי' קל"ג שאלה ותשובה קצרה משנת הצ"ב 1732 (עם „דברי הרב פינקריל בלשון נוצרי“ . איטלקי).

7) אברהם ב"ר יהודה הלוי מיניץ, Mintz (אבי"ה) בפאדובה **). (מזכרת חכמי איטליה עמוד 39).

מקורים נאמנים להולדות הרב אבי"ה, דלים ומעטים המה, וכל כותבי קורות ישראל בכלל, ותולדות גדולי איטליאה בפרט ***). מזכירים את הר' אבי"ה בדברים מעטים ומקומעים, דרך אנכי סמוך לזכרון אביו הגאון הנודע מהר"י מיניץ ****). קורא הדורות ה' גראָטץ *****) הגביל זמן פעולתו משנת רס"ד עד רפ"ו (1504—1526), אך עוד בסוף המאה ה"ו (קודם שנת ר"ס) החל הרב אבי"ה ללחום מלחמתה של תורה, כי עפ"י פסקו *****) של הר' יהודה ליווא מפירארה נודענו כעת, כי כבר בשנת רס"ט (היא השנה שבסופה נפטר הר' יהודה מיניץ) נתקבצו (כנראה בעיר פאדובה) כל לומדי תורה שנמצאו בעת ההיא בגלילות איטליאה, והר"י מיניץ הזקן שבחבורה היה גם ראש המדברים, ועל זה מעיד הר"י ליווא שהיה במעמד ההוא „ואני נמצאתי עם האחרים, וכן התחיל לדבר רבינו הגאון מהר"י מיניץ ז"ל ואמר בקיצור שכל מה שכתב בנו מהרר"א יצ"ו בעסק מהר"י מרגלית ז"ל היה בצווי ובגזירתו והרחיב להחרים ולנדות מי שגזר על בנו מהרר"א ... ומ"מ התחיל מהרר"א מיניץ יצ"ו לדבר במעמד כל החבורה הקדושה, ואמר שאין ידוע לו שום צד חטא או פשע לא בדבור ולא

*) נמצא בקהלת משה אות ת' תהלים עם פירוש ר"ש עתיה ד"ו ש"ט . fol . (ובהקדמה לפירושו הוא מזכיר רוב רבני ארץ איטליאה שראה אותם במסעותיו).

**). בסוף שנת רס"ט 1509 נפטר אביו הר"י מיניץ (בהיותו בן מאה שנה) והרב אבי"ה נתקבל לאב"ד ור"מ בפאדובה על מקום אביו.

***). כמו בעל שה"ק, צמח דוד, קורא הדורות וסדר הדורות, שה"ג ודי רופי, וצ"ל ותג"י, ברמולי ורמש"ג בעל הג"י בחרם חמור השלישי, אור החיים לרח"ס, ארבעת 1846 וגדולת שאול, שטיינשניידער ברישית ספרי אוקספורד, קריה נאמנה, גראטץ בתולדות היהודים, עיר תהלה, כנכת ישראל לרש"י ע"ן, גם אחרים זולתם.

****). בכל המקומות שהובא בהם זכרון אביו הר"י מיניץ ותתנו הר' מאיר קצינעלבויען, יראה המעיין כי כלם הולכים בעינים סתומות אחרי מוליכם הראשון בעל שה"ק, ודברים הנאמרים בכל לשון יסודם חלום אחר הוא.

*****). ראה : Graetz Geschichte d. Juden כרך שמיני (תוצאה שלישיית) וכרך תשיעי (תוצאה זו).

*****). פסק של הר"י ליווא מפירארה נגד פסקו של הר"י פולק הנדעם למעלה (הרב אבי"ה היה חתן אחותו של חר"י ליווא).

בכתב כלל, והזכיר גם דברי אביו רבינו הגאון ז"ל הנ"ל, מ"מ לרווחא דמלתא ביקש מחילה מהר"ר יעקב מרגלית ז"ל הנ"ל...

ועל דבר המחלוקת הזאת יעידו עוד שנים עדים נאמנים, האחד הוא הר' יעקב פולק* בפסקו הנדפס פה, כתב: „ומצורף לזאת אשר הגאון מהר"ר יעקב מרגלית** ז"ל המסיר גזירתו הנחש ביד שאר אלופים וגדולים שהיו במדינות מושבו נגנוע בו, ולהשליך עליו גזירתם ונחשים שרפים סבבוהו וכרוכים על צוארו בקולרם והמה הלכו לעולמם למנוחות ועזבוהו לאנחות ולחרמות"...

והשני הוא הר' אייווק מרגלית (שנפטר בפראג רפ"ה) בנו של הר"מ הבא בהסכמה על פסקו של הר"י פולק כתב, „וכדי לתכוע עלבון א"א אור ישראל וקדושו הגאון מהר"ר יעקב מרגלית ז"ל"...

מכל זה נראה כי עוד כהי' הר' יעקב מרגלית כבר יצא נגדו הר' אבי"ה, ואולי הוא ר"י מרגלית השני (ולפי זה נפטר קודם שנת רס"ט) כי הר' יעקב מרגלית הראשון, כבר נפטר בשנת רנ"א או בראשית שנת רנ"ב, כנראה מהתשובה הידועה סי' י"ג בשו"ת מהר"י מינץ, המתחלת, „למען אחי ורעי יצ"ו אדברה נא שלום. הנה עתה קרוב וסמוך לפסח רנ"ב לפרט קמן באו לידי חבילות חבילות מתשוכות מרוב אחינו ורבותינו מארץ אשכנז יצ"ו על דבר המיאון"... „ועל הלימוד נחשד מהר"י. והנני רואה שראש המדברים לרון בזה הדרוש הוא הדבר הגדול הגאון מהר"ר יעקב מרגלית זצ"ל"...

הרב אבי"ה נולד לערך בשנת ר' 1440, ואביו הר"י מינץ נולד קודם שנת ק"ע 1410, כי נפטר בסוף שנת רס"ט וקודם פטירתו (כנראה בשנה ההיא) ראה אותו הרב החסיד יוסף יעבץ הספרדי*** בהיותו בן מאה שנה יוצא ומברך ברכת החמה.

וה' גראמץ מעה כנראה פעמים**** בהשערותו שהרב יעקב מרגלית אחד הוא, שחבר סדר גיטין וחליצה, והחרים את תלמידו הר"י פולק, גם החליף מכתבים עם החסיד מחכמי האומות רייכלין, והשאיר אחריו שני בנים: א) הרב ר"י אייווק מרגלית שנפטר בפראג רפ"ה; ב) הסומר צורר היהודים מרגאריטה שהדפיס חבורו***** הידוע בשנת רפ"ב, גם ריב היה לו עם הרב אבי"ה.

ולפי סדר הזמנים נראה כי הר"י מרגלית שהחרים את הר"י פולק, ונפטר בשנת רנ"ב, הוא הראשון. והשני הוא הר"י מרגלית שנפטר קודם שנת רפ", אשר בנו הוא הר"י אייווק מרגלית מפראג תובע עלבון אביו מאת הרב אבי"ה,

* הר"י פולק הזה הוא הראשון, (כי שלשה היו נודעים בשם ר' יעקב פולק).
** כנראה הוא ר"י מרגלית השני.

*** כמו שהעיר בספרו הסרי ד' קושט' רצ"ג 80 (ברש' שט' וצעדנער, ונמצא העתקה כתי' ממנו בקובץ רמ"ט באוצרות בית דוד הבארון גינצבורג פה).

**** בתוצאה הראשונה גם בשלישית (אחרי שכבר היה נגד עיניו דברי הד"ר מ. וזיענער שהוכיח כראיות ברורות) במכתב החדשי של ה' פראנקל כרך XVII משנת תרכ"ח עמ' 345) כי הר"י מרגלית מנירנבורג והר"י מרגלית מרעגענשבורג שנים הם.

***** הוא der ganze jüdische glaube שכתב אשכנזית אחרי שהמיר דתו ושם, בשם Antonius Margaritha והוא מעיד על אביו הר"י מרגלית שהיה רב ברעגענשבורג.

שפגע בכבודו, (אולי גם כזה שהזכיר לו את אשר עשה בנו המומר צורר היהודים) וזכר לדבר כי הר"י אייויק חותם שמו, היתום" שנראה כי אביו נפטר זה מקרוב ולא בשנת רנ"ב. (וכנראה פגע הרב אבי"ה בכבוד שניהם, רי"מ הראשון והשני). והנה בהיות הר"י מיניץ עוד בחיים, לא יכלו שונאיו של הרב אבי"ה לצאת נגדו ביד רסה. *) אך אביו הנחשב לראש וראשון בין זקני רבני הדור, כנראה כבר הרגיש בזה קודם פמירתו (כשנת רס"ט, כנ"ל), ובאספת הרבנים שהיתה בשנה הנ"ל הודיע בטעמד כלם ואמר „שבל מה שכתב בנו מהרר"א יצ"ו בעסק מהר"י מרגלית ז"ל היה בצווי ונגזרתו והרחיב להחרים ולגדות מי שגזר על בני מהרר"א..."

אך אחרי מותו החלו מתנגדי הר' אבי"ה לפגוע בכבודו, בראותם כי סר צלו, גם לא ארכו ימי שלותו כי לרגלי דברי הריב שהיו בין שני קצינים בעסק דין תורה, ומתנגדיו של הר' אבי"ה שמחו על המקרה הזה, ובראשם יצא הר' יעקב פולק, הנרדף לפניו מאת הר' יהודה מיניץ (שהחרימו על דבר המיאון, עוד בשנת רנ"ב 1492) והנרדף נהפך כעת להיות רודף אחרי בנו הרב אבי"ה, וכאן מצא הר"ף מקום לגבות את חובו הישן, ולהוציא גם הוא נגדו כל כלי זעמו, להחרימו.

אל דברי ריבות אלה, שהעלו גם אבק לשון הרע, נתנו ידם רבים מרבני מדינת איטליאה (אולי מפני קנאת גדולתם של משפחת בית מיניץ שהיתה אכסניא של תורה בפארובה, כמשך שנים רבות), ורובם הסכימו לרדוף את הרב אבי"ה עד חרטה, אם כי לא חמס עשה, רק עבר על דברי רבים מחבריו הרבנים, בעמדו לימין הקצין עמנואל מנורצי איש פירארה נגד איש ריבו הקצין אברהם רפאל פינצי איש בולוניא בפירארה.

אמנם גם מהפכים בזכותו נמצאו בין הרבנים, אשר מצאו כי הפריו הר"פ על המדה בזה שיצא להתעבר על ריב לא לו, שפרץ במקום רחוק ממדינת מושבו, שאין לדון רק על פי מכתבי אויבים ומתנקמים, והר' יעקב פולק לא

*) בשו"ת מהר"י קולון (שנפטר בשנת ר"ם 1480) נמצאת בראשו: (שרש ג') תשובה אחת נגד האחים יהושע ושלמה, בני הר' אברהם מיניץ ס"ל יצ"ו. אשר לפי סדר הזמנים (גם מטעם שלא נודעו האחים הנזכרים, ממקום אחר). יש לחשוב כי איש אחר הוא, ר"א מיניץ שהיה במאה החמש עשרה למספרם.

שו"ת מהר"ר יוסף קולון נחלק לשרשים עם מפתחות מאת חסביא לדפוס הר' חייא מאיר בר דוד (ובסופו שירים שיוסד המ"ל) ד"ו רעט 1519 4° (דפוס ראשון בקהל משה). שרש ג') „על אודות יהושע ושלמה בני הר' אברהם מיניץ ס"ל יצ"ו שהיו דרים תחת ממשלת ארון הדוכוס ממילאן יר"ה בעת נעשה הפשרה עם הדוכוס ל"ג אלפים ובעת נשתעברו ראשי הקהלות בהם, והם עמדו ימים רבים, אחר כך. ויהי היום ברחו יהושע ושלמה הנ"ל והלכו תחת שררה אחרת ועלה בלבם כי ערוקיהו מסתיהו שנתפרד הבילה וכאשר קהלות טלומברדיאה עוד תובעים מהם שופרעו חלקם מהמס מה"ג אלפים אשר נתחייבו בהם כפרם צאתם מן הארץ הם טוענים שרוצים לדון עמהם לפני דיני עירם אשר היו יושבים בעת הוואת שהי החובע הולך אחר הנתבע. נלע"ד כי יהושע ושלמה צללו במים אדירים והעלו בידם חרס"...

כן עשה, בסמכו על מכתבים כאלה, ויצא לבזות ת"ח בהפצת פסקים ומכתבים מנבלים שמו, ודברים נוסים כמדקרת חרב, למען חת שמו לחרפה וזכרו לגדופים, גם להחרימו ולנדותו. אשר לרגלי מחלוקת כזאת שאינה כולה לשם שמים נתחללה גם כבוד התורה, ודבר זה לבדו, די היה בימים ההם לרבים מגדולי רבני הדור למשוך ידם מהר"י פולק, והנלוים אליו, רודפי הרב אבי"ה. כנראה עלתה ביד אוהבי השלום, להשקיע דבר הריב ולהשקיע את אש הקנאה שבערה בנאות יעקב פולק ובאהלי אברהם מינץ אשר כפי המסורה כפי בני הדור הבא אחריהם לא האריכו ימים אחרי כן, ונפטרו שניהם בשנה אחת. אך עוד מרם שקעה שמשו של הראבי"ה, כבר החלה לורוח שמש חתנו הרב מאיר קצינעלבונין*) שהיה מהלמידי הר"י פולק, גם תלמיד מובהק של הר"י מינץ, ותלמודם של שניהם נתקיימה בידו. הוא החזיר עטרת הישיבה בפאדובה, למקומה, כי אליו נהרו תלמידים רבים מצוינים בהלכה מכל קצוי ארץ, אשר ברכות הימים עלו גם המה לשבת כסאות למשפט, ויהיו למאירות בקהלות ישראל שבארצות הקרובות והרחיקות. שם מהר"ם מפאדובה נודע למשגב בכל תפוצות ישראל ואליו פנו בכל דבר חק ומשפט מכל קצוי ארץ ואיים רחוקים, אשר אולי מפני כבודו נשתקעו דברי הריבות שהיו בין רבו הר"פ וחתנו הר' אבי"ה, וגם הרבנים בני דורו לא העלו עוד דבר הריב על שפתם עד כי נשכח הדבר מלכות צעירי הדור, ובנים יולדו להם כמעט לא ידעו מאימה מכל הנעשה בימי דור אחד לפניהם.

*) מהר"ם מפאדובה הוא המביא לדפוס, פסקים ושאלות תשובות ... יסדום ... הגאון מהר"ר יהודה מינץ זלה"ה והגאון מהר"ר מאיר מפרוואה ה' ואריך ימיו" ... (חתנו של הר אברהם הלוי מינץ בן מהר"י מינץ הג"ל, בעל סדר גיטין וחליצה (בסדר הגט סי' ל"ד כתוב "ביום די' טבת רמ"ה נתתי ב' גטין לאשה אחת שהיה אביה מומר והיה מסופק אם היה כהן או לוי", ובסי' ל"ו, ד' אדר רנ"ו נתתי גט למומר אחד", ובסי' ק"ח "בשלישי בשבת בשלשה ועשרים יום לירח פלוני שנת המשת אלפים ומאתים ושמונים ושלוש לבריאת עולם" ... ובסוף סי' קכ"ג כתוב, עכ"ל מורי חמי הגאון כההר"ר אבי"ה מינץ ז"ל").

הר' מאיר בכמ"ר יצחק ז"ל קצנאילנבונן מפדואה כתב בהקדמתו: בהיות כי שלמים יכן רבים זרוני להוציא לאור עולם הפסקים אשר פסק הגאון מו' רבינו יהוד' מינץ ז"ל ואנכי הצעיר תלמידו. ותתן בנו ז"ל ינעתי ולא מצאתי, כי עדי עליהם כמה מצדקי והרפתקי באשר באותה שנה שנפטר רבינו היחה קרית פדואה עיר מושבו לשלל ושלמו ודו וזים בספריו לקרעם ולשרפם ומעט מועד הם אשר נשארז לפליטה ואף בנו חמי הגאון מו' כמה"ר אברהם מינץ ס"ל ז"ל היה מצטער על אלה, אמנם עתה בזמן קרוב בא אלי נסי האלוף כמההר"ר מינץ ס"ל ז"ל בן בנו ואמר איך בדק בספריו אנה ואנה ומצא קצת קונטרסים גנוזים בתוך הספרים, ארת הנה וארת הנה עד שקבץ יחד י"ו פסקים והביאם אליו" ...

עוד היה בידו סדר מגיטין וחליצה אשר לקטתי מקונטרס שהיה מכתבת יד רבינו ז"ל ודברים מעטים שהוסיף בנו חמי הגאון ז"ל אחריו ובהיות שהדברים היו בלתי מסודרים כי דבינו כתב אותם כפי ההזדמן לכן אני תלמידם סדרתי הדברים ... והצנתי להם ציונים ... ומעט מועד הוספתי גם אני בקצת מקומות" ... (דפוס ראשון ויניציאה שי"ג 1558 4°, בקהלת כ"שה). וברשימת כתי' שוח"ה, קהלת שלמה קובץ 390 כולל אגרות כמה מאות בכספר ובהן ברף כ"ו נאם הקטן אבי"ה לוי מינץ.

גם החוקרים, דורשי ימי קדם לדעת מכל הנעשה לפנינו בישראל, אך לשוא היה עמלם למצא עקבות המלחמה הזאת, בספרי דברי הימים ההם, כי הרושמים כחדו תחת לשונם, ולא הגידו דבר ברור מהנעשה בימיהם.

ברם זכור לטוב האיש אבן יחיאל, אשר מאסו בו הבונים, וקוראי הדורות, הוא הר' גדליה בן דון יוסף ן' יחיאל, שהניח אבן פינה לתולדות הרב אב"ה בספרו שלשלת הקבלה שהדפיס בשנת שמו"ז (היא השנה 1587 שנפטר בה), ובין זכרונות שונות לתולדות רבני ארצו איטליאה אשר חיו כיוכל שנים לפניו, הביא לנו גם זכרון דברי ריבות האלה (שהיו בידו מסורת כנראה מפי אביו אשר היה מתלמידיו המובהקים של הר' יהודה מינץ).

אמנם בהיות ספרו של אבן יחיאל מלא שגיאות אין מספר, ודברים מקוטעים שאין לסמוך עליהם, מבלי דעת מה לקרב ומה לרחק, ובפי החכמים יודעי העתים נקרא בשם „שלשלת השקרים“, כי למרות מחשבתו הטובה, וכונתו הרצויה להשאיר אחריו ביד בניו סדר נכון משלשלת הקבלה עד סמוך לזמנו, מעשויו לא היו רצויים, בלקחו מכל הבא בידו, וישם בכליו, גם דלה לנו בחפניו, מבארות אשר לא יכילו מים זכים, והוא לא שם לב להזכיר מקורם.

גם המעתיק ספרו לדפוס היה בעובריו, כי טעה בקריאתו כפעם בפעם, וידלג לפעמים שורות שלימות בהעתקתו, ונוסף לזה המון שגיאות הדפוס כל רבו מאד, ויצא לנו העגל הזה הנקרא שלשלת הקבלה, אשר לדאבון לב כל העוסקים בחכמת ישראל, הגהו אחד מהמקורים המעטים שמהם נשאב ידיעות נחוצות לבנין דברי ימי עמנו, וחכמת חכמיו.

והנה אם כי מעוררי לא איש דברים אנכי, ודרכי תמיד לקצר אף במקום שנהגו—כוחבי תולדות המחברים—להאריך, בהיות ממרתי במלאכתי, אך להביא במחנה העברים ידיעות המועילות לבנין דברי ימי עמנו, חכמת חכמיו וספריהם, על פי מקורים נאמנים בדברים ברורים וקצרים. הפעם יצאתי מגדרי, וען איש בשורה אנכי היום, כי מצאתי פה באוצרות בית דוד הוא אדוני הבארון גינצבורג שי', כתב יד שלם כולל שלשלת הקבלה משונה מהנדפס, כתוב בעצם יד מחברו *).

וכאשר ערכתי דברי הנדפס עם הכת"י (קובץ 652 ברשימת האספה ראשונה) במקום הזה הנוגע לענינם של הר' יעקב פולק, הראב"ה ובני דורם, נשתוממתי למראה השינויים הרבים הנמצאים ביניהם, והננו להביא בזה נוסח הדפוס (הראשון) גם נוסח הכת"י, אשר יפיץ אור על כמה דברים בלתי מובנים, בתולדות הרבנים הנזכרים פה במזכרת רבני איטליה.

* הכת"י היקר הזה יבא בקרב בדפוס על ידי הרד"ג הנ"ל, המוציא לאור כעת את ספר יוספון נוסח דפוס כונת על פי הנדפס במנוסחה קודם שנת ר"מ 1480 Fol. הנמצא באוצרותיו, וכאשר יצא מכית הדפוס (שעפמל, כבדריטשוב) יבא אחריו ס' שלשלת הקבלה כת"י הנ"ל, גם כן בהוצאות הבארון הנ"ל.

(א) שלשלת הקבלה, דפוס ראשון ויניציאה ש"ו, (דף ס"ד, ע"א).
"רבי אליעזר ן' צור ספרדי, ונהג נשיאותו בלמרכה, ורבי יחיאל מרבוטו
גם הוא שם, ורבי עזריאל דינה בלומברדיאה שנת רצ"ו ורבי יהושע שאלתיאל.
רבי ברוך ברבי יוסף, ר' יצחק קורקוסה. רבי אשר ציון. רבי נפתלי מריוש,
רבי דוד פציגוטון. רבי מרדכי דמורדינה. רבי יהודה ליון מפירזה. רבי בנימן
ממונטאלצינו. רבי יהודה המכונה רבי ליאון סמוריאל שנהרג מהליסטים. רבי
יהודה מינצי ר"י בפדווה שהיה רב טובהק לא"א. רבין בינדיטו אכסילדר
ר"י בויניציאה, וכן רבי משה בשאן. רבי אנשיל הלוי משפחת ציון ר"י בפדווה,
ר' ישראל ברומה. ר' משה יפה בבולוניה. רבי ליב אשכנזי, כל אלה היו מכמה
לשונות וחכמים גדולים מפורים באיטליאה, בשנת כמו בדור הזה".

שלשלת הקבלה דפוס ראשון בדף ס"ד עמוד ב' וס"ה עמוד א'.
רבי יעקב פולאק ר"י במלכות פולקיה, זהרב רבי אברהם מינצי ר"י
בפדווה, קבלתי שהיה מעשה בבולוניה שיהודי היה שומר חנם מיהודי אחר
מסך י"ב אלף זהב ויהי כי בא בעל הפקדון לקחת פקדונו, המופקד התל בו,
ויבא התובע אל הרב מינץ הזה וסדר מענותיו, וכן חלקו, המנגד הלך אל רבנים
אחרים, והתחילו הפסקים באיטליאה בין כל הרבנים מחולקים קצתם נגד
המפקיד וקצתם נגד המופקד ויגיע הדבר עד מלכות פולק, ויכתוב הרב רבי
יעקב הנ"ל נגד הרב מינץ, עד שנתפשט הנגע ביניהם וכתבו מרירות זה נגד
זה עם יותר ממאה רבנים לכל מערכה עד כי לפי הנשמע חרמו זה לזה,
נתאמת אצל חכמי איטליאה שמתו בשנה ההיא שניהם ביום א".

(ב) שלשלת הקבלה בעצם כת"י ממש של המחבר (שנפטר בשנת 1587),
בתבנית שמינית קמנה 220 דף. קובץ 652 כת"י גינצבורג פה. (דף 126 ע"ב).
"הרב הישיש הגאון ר' אליעזר ן' צור, וכא באיטליאה ונהג נשיאותו
בלמרכה". (ואח"ז נזכר הר"א דבלמש, וחכמי אה"ק ככלל ותושבי צפת בפרט).
ודף 128 ע"א).
"הרב ר' עזריאל דינה צרפתי, נהג נשיאותו בגלילות לומברדיאה ונפטר
ה' אלפי ורצ"ו.

"הרב ישיש וגאון ר' יחיאל מריבוטו, והיה ראש ישיבה בלמרכה,
"הרב ר' יהושע שאלתיאל, הרב ר' ברוך בר' יוסף. הרב ר' יצחק קרי-
קוסה, הרב ר' אשר ציון, הרב ר' נפתלי מריוש, הרב ר' דוד פציגוטון, כל
אלה היו בדור הזה מפורים באיטליאה ולא היו לועזים.
"הרב ר' מרדכי ממורדינה חכם ורופא בבולוניה ויש להם קבלה על פה
כי בית אביו לימים הראשונים היו גולים מצרפת".
(ואח"ז נזכרו הר"ע מברטנורה, והר' אליא חיים בע"ס אגרת חמודות).
דף 128 ע"ב).

"הרב ר' בנימן שחבר ספר דינין וקראו בנימין זאב.
"הרב ר' יהודה ליון מפיראה, הרב ר' בנימן ממונטאלצינו.
"הרב ר' יוסף זרקא שחבר ספר רב פעלים על הדקדוק.

הרב ר' יהודה המכונה ר' ליאון דמדוריאני נהג נשיאותו בלומברדיא ונהרג בחצי ימיו מהליסטים, וי"א כי נהרג במעל קול יעקב, והעמיד תלמידים הרבה.

הרב ר' מרדכי פינצי היה חכם גדול ובפרט בחכמת התכונה ובמשפטי הכוכבים, וחקר חבור על מולדות ותקופות.

הרב ר' יעקב פולאק ראש ישיבה במלכות פילקיאה.

הרב ר' אברהם מינצי לוי ראש ישיבה בפדואה, וקבלתי שכימי אלה שני עמודים היה מעשה במחוז בולניה כי יהודי א' היה שומר חנם מסך י"ב אלף זהב מיהודי א', אחרי הימים מעל בעל הפקדון ולא החזירו לבעליו, ויבא התובע אל הרב מינצי הנז' וסדר מענותיו לפניו ויערכו מלחמת הפסקים ביניהם ויבאו במשך זמן בחתומים כל רבני איטליאה תחת הפסקים אלה מפה ואלה מפה ויהגלע הריב עד כי הגיע המשפט לפני רבני אשכנז ועד מלכות פולין ביד הרב ר' יעקב הנז' והיה דעתי נושה בפסקיו נגד הרב מינץ ויכתוב נגדו מרורות. סוף דבר נתפשט הנגע בבתים ובכנדים והגיעו להחרים זה את זה ולכל א' מהם היו חתום תחת חרם שלו יותר מחמשים רבנים עד כי לפי הנשמע לא מלאו שניהם שנתם ונתאמת אצל רבני איטליאה כי שניהם מתו ביום א'".

דף 129 ע"א.

הרב ר' יעקב ווייל אשכנזי היה תלמיד הר"י מולן וחבר ש"ת.

הרב ר' יהודה מינצי היה ראש ישיבה בפדואה.

הרב ר' אליהו אשכנזי הלוי היה בדור הזה במחוז ויניציאה חכם גדול בחכמת הדקדוק ובשיר וחבר על זה חבורים רבים ויפים אמנם שמעתי שלא היה שלם בתלמוד ובחכמות אחרות.

הרב ר' קלמן ברושיאה.

הרב ר' בינדיטו אכסילרר שהיה ראש ישיבה במרוויש ואח"כ בויניציאה.

הרב ר' משה בושאן ראש ישיבה בויניציאה.

הרב ר' אנשיל הלוי ממשפחת ציון ראש ישיבה בפדואה.

הרב ר' ישראל ברוטי ובסוף ימיו הלך לארץ הצבי.

הרב ר' מאיר רגנשבורג פלפלא חריפתא.

הרב ר' יצחק בן לגאון הר' יעקב טרגלית.

הרב ר' משה יפה בפולניא.

הרב ר' יעקב פולק חכם ורופא במצרים.

הרב ר' משה פופולי (?) ראש ישיבה בפולוניא.

הרב ר' מנחם המכונה מענדיל פראנק, שם.

הרב ר' יצחק המכונה אויק שמיין חבר בו' על הסמ"ג.

הרב ר' אליהו אשכנזי באיטליאה.

(ואח"ז מתחלת משפחת ק' יחי"א).

מלבד דברי בעל שה"ק הנזכרים למעלה, יש להעיר כי עוד בחיי הרב

אבי"ה נדפסו בוויניציה (רע"ט 1519), פסקי הגאון מהר"ר ליווא מפיררה ומהר"ר אברהם מיניץ, עם שו"ת מהר' בענדיט אכסלדר בר אריעזר אשכנזי, חייא מאיר בר דוד, אנשיל לוי ציון, משה באמן נוויירה, אברהם כהן סבולוניא, ליואן יהודה בר שלמה דמדוריאלי, ישראל איסרלין בר יחיאל, יחיאל טרבוט בר עזריאל, דוד פיצימיץ. עם פסק מהר' משה שוואב (?) נגד הר' אבי"ה. בש' רע"א—ע"ט 19—1611 (חמור'), [ויניציה רע"ט 1519] 4° (עקו' יחיד בעולם נמצא בקהלת דוד אופנהיים כעת באקספרד, (כרשימת שמינישניידער № 4006) בלי שער, 26 דף, ומדף כ"ז והלאה חסר בסופו. (נוכר גם מאת Wolf III p. 332) וממנו בשניאות נוספות מאת פֿירשט, גם באוצר הספרים לבן יעקב עמ' 490 אות פ' № 1001 פסקי הר' ליווא סג"ל בפיראה והר' אברהם מיניץ בפאדובה. ד"ו רע"א 4° *). ובעמוד 559 אות ש' № 116 שו"ת הר' יהודה ליווא מפיראה וקצת שו"ת הר"א מיניץ. פיראה ש... 4° (פֿירשט ח"ב דל"ט). אבל יותר מהזה נשארו פסקים ותשובות בכתובים, בקובץ כת"י מורטרה, הכולל פסקים ושו"ת מרבני איטליאה משנת ר"ע 1510 והלאה, בחמשה כרכים, ומהם כרך השלישי היה בשנת תל"ט מקנת כספו של אי"ש ג"ר כמורדינה) והרמ"מ הודיע ענינם במכתב חרשי האימלקי Mose (שנה ה' ו') ובהם כשנה ה' 1882 עמוד 125. ובהם פסקים הנוגעים לדברי ריבות הנ"ל, גם בעמוד 191 פסקים על דבר מרת גענטילה בת עסנאל מנורצי, ופסקים ע"ד דברי ריבות של ר' אברהם רפאל פינצי סבולוניא ועמנאל מנורצי בפיררה. פסקי הר' ישראל אשכנזי מרומא משנת רע"ח 1518, פסק מהר"י ליווא מפיררה במטובוה 1512 ופסק מהר' אבי"ה מיניץ. ובעמוד 306 פסקי רבני ויניציה מש' רע"ח 1318 בדבר הריב של פינצי ונורצי. ופסק של הר' בענדט מיניציה בשנת רפ"ב 1522 לבטל פסקי של הר' יודא ליווא מפיראה (שכבר נפטר בעת ההיא). ומעמו ונימוקו עמו כי קרוב הוא הר"י ליווא להרב אבי"ה ואין דבריו נשמעים לבטל החרם של הר"י פולק, ולכן הוא מחוק דעת הר' אברהם הכהן סבולוניא לענוש קשה את הר' אבי"ה מיניץ אשר נגע בכבוד הרבנים משה איש נוויירה (חותנו של הר' בענדיט מיניציה) מנדולין גילדן קינט, זלמן סג"ל, וביחוד בכבוד הר' יעקב מרגלית שנגע בכבודו גם אביו הר' יהודה מיניץ (רבנו של ר' בנדט) (על פסק החרם הזה באו בהסכמתם הר"י איזיוק מרגלית והר' ברוך).

ובעמוד 236 פסקים משנת רס"ט 1509 (כן צריך להיות ולא 1506 כמו שנדפס בטעות) אחרי מות הר' יהודה מיניץ נתקנה בפאדובה תקנה אדות קדושי קמנה שצריכין להיות בהסכמת קרוביה ועשרת אנשים מהקהלה (ראה גם בתקנות משנת שי"ד שנדפסו בעברי אנכי שנה XV ובקנטרס מיוחד בשם תקנות קרמונים, בקהלת משה אות ת') ופסק של ר"י מיניץ שהסכימו עליו (בסה שנים אחרי מותו), ביום כ"ז אדר רע"ט, הרבנים אברהם הכהן. דן אריה בן שלמה חיים די מונציליצו מנחם עמנאל בן אברהם רפאל רפא (ראה גם שו"ת מהר"ר

(* בוויניציה נוסד ראשונה דפוס עברי בשנת רע"ו 1516.

מינץ סי' מ') אשר כארבעים שנה לפנים הסכים לזה גם אביו הרב משולם קווי רפא. (בני המשפחה הזאת היו רבני עיר קרימונה).

עוד בעמוד 306 פסקים ע"ד הריב של פינצי ונורצי עם פסק מהר' חייא מאיר (המוכיר דעת אלופו הר' בענדט) מויניציאה¹; ופסק כזה מהר' אשר הלוי ציון מיום כ' מנחם אב רע"ח 1518 המסכים לדעת רבני עירו ויניציאה ולדעת הר"א הכהן נגד פסקו של הר' דוד הלוי אב"ד דפירארה. גם פסק כזה מהר' משה בסאן איש נווירה (ראה בשו"ת רמ"פ סי' י"ט) משנת רע"ח 1518. תשובת הר' ישראל בר יחיאל אשכנזי מרומא המוכיר דעת רבו „ט"ו הר' אברהם כהן" (ותשובתו השניה מוכיר פסקים של הר' אבי"ה מינץ והר' ליאון יהודה מפזרו הגרים במגביה).

ובשנה ששית Mosé VI 1888 עמוד 52 שו"ת מר"ב איש אכסילרדא להר' דוד (פיצינמין?) בש' רע"ח. מהר' יהושע שאלתיאל מכולונא ע"ד ריב נורצי ופינצי. מהר' הירץ המכונה נפתלי בהר' אליעזר טריווש. אל הרבנים בנדט, חייא, אנשיל לוי משה נווירה אברהם כהן ליאון ישראל ויחיאל. מהר' יחיאל טרבושו בר עזריאל אומובר ר"פ 1519 בכ"י מטש. מהר' בענדט נגד הר' עזריאל דינא, ונגד הר' אברהם. מר' יהודה ליווא מפירארה ורבני מגביה ויניציאה. ע"ד הר' אביה מינץ. השרי רע"א 1510 גם משנת רע"ה 1515.

ובעמוד 53 שלשה אנרות מהר' עזריאל דינא בשנת רצ"ד פסק מר' בענדט בשנת רצ"ד.

ובעמוד 134 בענין הנ"ל מהר' עזריאל דינא שנת רצ"ה גם מכתב מהר' אליהו דינא.

ובעמוד 191 פסק מהר"מ מפרווה מיום כ"ג אלול רצ"ה.

„מי לנו גדול ממופת הדור כמוהר"ר עזריאל דינא יצ"ו שתורת אמת בפיו ובשולם ובמישור הלך עם כל אדם כל ימי חייו“.

ובעמוד 337 פסקים משנת ר"ץ מהר' אברהם הכהן הר' בינדיש אכסילרד בר אליעזר המכונה בענדיש אכסילרד אשכנזי. הר"מ פאדובה.

מהר"מ מ"פ ומה"ר עזריאל דינא וה"ר משה בסאן מנובירה ות"ר אברהם כהן. (אשר רובם ככולם נזכרים פה במזכרת רבני איטליאה).

8 אברהם סגרי Segre (אס"י) בק סא לי (נפטר במורינו) בר יהודה סגרי *). (ראה מזכרת ח"א עמוד 60).

הר' אס"י ** הוא המאסף קובץ תשובות ופסקים הזה, אשר רובי הכתבים

* בשם אברהם סגרי נודעים לנו איזה חכמים בזמנים שונים, אשר במקום אחר נזכר אדומתם. ועל דבר משפחת סגרי ראה בספר החרשי שיצא לאור בעיר קארפו בלשון איטלקי בשנת 1879 היא שנה שניה מאז צאתו בשם Mose Antologia Jsraelitica עמוד 328 מאת לוצאטו.

** בשם זה התא שמו תמיד, וכן נקרא גם מכני דורו, (ולפעמים הוא הותם גם יא"ם).

נשלחו אליו כמו שנראה מהגרשם על נבי הכתבים בלשון וכתב אימלקי (אררעסא), ועל כמה שו"ת ומכתבים נמצא בצדם מה שרשם בעצמו להשיב לשואלו דבר, (משנת תנ"ו—תע"ה 1715—1696).

הוא חבר ספרים רבים וגדולים, אשר רובם ככולם נמצאים כיום בעצם כת"י, באוצרות בית דוד גינצבורג פה (*).

מכתביו ופסקיו הנמצאים בקובץ זה הנמצא פה במוזעאום כתובים ושלוחים ממנו, וערוכים אליו משנת תנ"ו עד תע"ה 1715—1696 (ראה סי' ש"ו, כ' כ"ט—ל"א, ל"ה—ל"ו, מ'—מ"ב, מ"ד, ס"ב, ע"ז, פ', פ"ב—פ"ד, ז'—צ"א, ק"ו—ק"ט, ק"א, ק"ד, ק"ז—ק"ח, קל"ח—קל"ט).

סי' מ"ו להר' נחמיה מן הכהנים, בשנת תע"ה ונזכרים הרי יהודה בריאל והר' יצחק לאמפרונטי תלמיד הר"ב.

סי' כ' פסק חתם בסופו יא"ם (ולפעמים חותם שמו אס"י),

סי' כ"ט—ל"א. ג' מכתבים שלוחים אליו מהר' אשש"ב בשנת ת"ס—ס"ב. ל"ה) תשובת הר' בנימין הכהן מריניו מש' ה"ו על שאלת הרא"ס. ל"ז) מכתב קצר שלוח אליו מהר' אשש"ב. מ) מכתב שלוח להרא"ס בלשון אימלקי מש' תס"ו. מא) מכתב אליו בלשון אימלקי ובו שאלה משנת 1705 בכתב אימלקי עם תשובה בלה"ק מהר' גבריאל פונטרימולי, סב) שאלה משנת תס"ג שלוחה להר"י בריאל עם תשובתו הר"י אליו. מ"ד) שאלה שלוחה להרא"ס ממורין בש' תע"ג.

ס"ב) שאלה, עם תשובה קצרה מרבו הר"ג פונטרימולי. שאלה שלוחה מהר' אס"י אל הראשש"ב, „להראותה אל הגאון כמהור"ר י"ב נר"ו מורי ורבי (עם תשובת הר"י בריאל מרחשון תס"ג). ע"ז) על דבר צורות האותיות, מהר' יחב"ם (נעהק ע"י הר"א סגרי), פ) פס"ד בד"ן חמץ מהר"י אירגאס שלוח בשנת תס"ט להר"א סגרי. פ"ב) עוד בד"ן הנ"ל מהר"י אירגאס ותשובה מהר' אס"י (והראתי דבריו להאלוף המרוטם ה"ר גפ"ן מר"ן הי"א, ואתם עמם דברי האלוף סופינו אהובנו נר"י). פ"ג) פס"ד בענין הנ"ל שלנו מהר' אליעזר סופינו להרא"ס י"א תמוז תס"ט. פ"ד) תשובת הר"א סגרי. ז') מכתב (קצתו בלשון אימלקי) בד"ן קדושת ספרי תנ"ך שנכתבו בלשון יונית. מהר' אשש"ב משנת תס"ה שלנו להר"א סגרי, ז"א) שאלה מהר' אשש"ב שלוחה בש' תס"ה להר"א סגרי. ק"ז—ק"ט) ג' מכתבים בלשון אימלקי להרג"פ ממוריניו שלוחים בש' תע"ג—תע"ד אל הרא"ס. ק"א) שאלה מהר"א סגרי. ק"ז) תשובה מהר' חנניה קוים מפירינצי שלוחה בשנת תנ"ו להרא"ב. ק"ח) אברהם ולאבריגה. שאלה שלוחה להרא"ס והר' אשש"ב בשנת תס"ה. קל"ט) שאלה משנת תס"ט שלוחה אל הר"א סגרי.

(*) גם ספרים רבים נדפסים, מאספת ספרי הרב אס"י עם הגהות בעצם כת"י, שהיו גנוזים ימים רבים בגניזת הספרים של משפחתו רבת הפעלים באסיפת ספרים היא משפחת סגרי הגודעת לתהלה באוצרות הספרים כתבי יד ונדפסים, אשר בימינו אלה באו כמעט כולם באוצר ספרי בית גינצבורג.

9) אברהם הספרדי. (שנפטר קודם שנת ר"פ) לא נודע מי הוא, ראה מה שכתב הר"י פולק בפסקו סי' קנ"ה „יפקח עיניו... וישא פניו למעשה אצבעות החכמים הגדולים ה"ה מהר"ר שמואל המצטרף בשם יצחק ובשם לעז' זנויל ז"ל וכן ה"ה מהר"ר אברהם הספרדי ז"ל".

10) אברהם שמשון לוי פוביני, Fubini (אשל"ף) במורינו ב"ר ישראל לוי פוביני *). (ראה מזכרת ח"א עמוד 25).
תשובותיו נמצאות בס' פחד יצחק, וקצת פסקיו גם באוצרות כת"י בבית דוד הכארון גינצבורג פה.

11) אברהם רפאל פינצי, Finzi איש בולוניה בפירארה (רע—ר"פ 1510—20).

„מרעיש בקול אדיר וחזק על עמנואל הנמען אשר העביר עליו את הדרך בעושיק וברוצץ והנה נשמע קול צעקתו באוני החכמים והשופטים והמומחים הללו עד אשר הכריחו בגזירת ב"ד הגדול את עמנואל והכוהו בחרמה לרזן עם בעל דינו המוען עליו הנ"ל בפני ב"ד הממוצע לשניהם חוץ לגבול מושבו". (בסי' קנ"ה הנדפס פה מקובץ כת"י הזה).

כתבים הנוגעים לדברי ריבות הנ"ל נמצאים בקובץ כת"י מורטרה ראה במכתב חדשי Mose הנ"ל שנת ה' 1882 מעמוד 125 והלאה. (גם ראה № 88 ערך עמנואל מנורצי).

12) אהרן אורי פאייש יפה Jafé מכונה וויבש בר משה יפה **)
בוירוננה. (ראה מזכרת ח"א עמוד 29).

חתום שני על הסכ' רבני וירונה משנת שפ"ד על פס"ד של הר' יצחק ממנמובה בש' שפ"ג,

13) אלחנן דוד קרמי, Carmi בריגייו (נפטר כסליו הנ"ג 1692)
ב"ד יצחק קרמי. (מזכרת ח"א עמוד 10) הלכות שחיטה בכת"י מעובן החכם יש"ר נמצא קעת ברשימת הר"א נייבויער מכת"י הבודליאנה באוקספרד № 2251.
ובקובץ כת"י שלפנינו סי' ק"ם נמצאת הסכמה ממנו על פס"ד של רבו הר' יצחק לוי במדוינה.

הספד עליו נדפס בס' גבול בנימין מהר"ב הכהן מרייגייו, (ראה ברשי' קהלת משה אות ג' 1834 א).

* ראה גם באות ש' שמואל אברהם לוי פוביני דיון המדינה פיימונטי, בשנת תכ"ד.
** על דבר משפחת יפה באיטליאה ראה גם ערך ר' משה יפה שהיה בשנת ר"פ, ובשנת רצ"א היה הר' אליעזר ב"ר משה יפה מרבני מנמובה. (ראה שו"ת מהר"ם ספרוה סי' מ"ו).

14) אליה דאיינה, Diena (שט"ו לערך 1555). ראה מזכרת חכמי אימליאה עמוד 19, שלשה תשובות ממנו נמצאות פה בקובץ כת"י הזה סי' נ"א—נ"ב.

15) אליהו לוי, Levi באליסאנדריא (בשנת תקי"ט 1759) כ"ר רפאל שלמה לוי. (מזכרת חכמי אימליה עמוד 33) בקובץ כת"י הזה סי' קט"ו נמצא ממנו מכתב שלוח אל החכם ר' ליאונטי גירון בקסאלי, בשנת תקי"ט. ובין הכתבים עתיקים הנמצאים פה במוזעאום נמצאת.

שאלה שלוח אל הר' אליהו לוי מאת פלאי. כוללת ג' שאלות (ובהן שאלה ב' „אם הרב המופלא והקדוש הרמ"ו זצ"ל מת ערירי“). והר"א הלוי השיב בכת"י, ועל השאלה הנזכרת כתב: „ועל החקירה שחקר אם הרב הרמ"ו ז"ל הלך ערירי, ח"ו לא היתה כזאת ודע כי בת יחידה היתה לו והשיאה להרב המקובל פאפו ז"ל אב"ד של עיר אנקונה ובנו היה כמהר"ר שמואל שמעיה פאפו ז"ל שהיה בינינו עזה וכמה איגרות יש לי ממנו וקצת שאלות לענין דינא אחר שנעשה סני נהור“. וברשי' קהלת משה אות ז': ספר זבח תודה על הרעשים הנוראים שהיו בר"ח חשוון שנת התקפ"ט בעיר אליסאנדריא. כולל תפלות ופיוטים מהרב מתתיה הלוי סג"ל בהר' משה זכות הלוי מאליסאנדריא, ובהם אלף אלפין גם תפלות שחבר בש' תקע"ב—פ"א על מאורעות שונות, עם תפלות שחברו אבותיו על מקרים שונים: א) בשנת תע"ב מאא"ו הר' רפאל שלמה סג"ל בר אליקים מאיר הלוי. ב) בש' תצ"ח—תקמ"ג מוקנו הר' אליהו הלוי בהר' רש"ל הנ"ל (בע"ס סדר דאליהו, מנטובה תק"ס ראה באות ס'). ג) בש' תקנ"ו מאביו הר' משה זכות הלוי בר אליהו הנ"ל, ליורנו תקפ"ט. 8°

16) אליעזר סופינו, Supino בפייסא, בשנת הס"ט 1709 בר יעקב סופינו. (מזכרת חכמי אימליה עמוד 64).

הר"א סופינו היה גם בערי סינינה וליורנו וחי בפייסא עוד בשנת תצ"ב. תשובות ממנו ראה בשו"ת בית יהודה ברשי' אות ב' 1283 № ובשו"ת דבר שמואל ברשי' אות ד' 2066 №. בקובץ כת"י הזה נמצאים ממנו סי' :

ע"ט) פסק בדין חמץ, כ"ד תמוז הס"ט. (ועל הפסקים על ענין החמץ עד עתה לא בא אלא א' מהחכם יפ"י וכבר שילחתיה ואם לא הגיע לידו אשלה פעם אחרת וז"ל האלוף כמהר"ר גור פנצי *) על ענין זה ... וכן הורה זקן מו"ר כמהרר יהודה בריאל אב לחכמים בעירנו, ע"כ"י). פ) תשובת הר' יוסף אירגאס

(*) על דבר הרב הגאון ר' גור אריה לוי פינצי החיתם שמו גא"ל ראה מה שכתבתי פה בתולדות הר' אשש"ב עמ' 38 (ובקהלת משה אות ש') נמצא שלחן ערוך ממור אבן העזר עם הביאור חלקת מחוקק דפוס ראשון קראקא ת"ל fol. עם הנהגות רבות מאד בגליון ונימוקים בין השיטות בכת"י הר' גא"ל החתום בשער „הגא"ל הצעיר גור אריה לוי י"י צורי וגאלי"י).

מליוורנו י"ג סיון תס"ט להר"א סגרי בענין ה"נ"ל («שם היה אהובנו המשבול אליעזר סופינו והוא ערער על כל דבריו»). פ"ב הר"א סגרי בתשובתו להר"י אירנאם («והראני דבריו להאלוף המרומם הרר גפ"ן מו"ן הר"א ואתם עמם דברי האלוף סופינו אהובנו נר"ו»). פג פס"ד בענין ה"נ"ל שלוח להר"א סגרי, י"א המזו תס"ט. פד) תשובת הר"א סגרי.

17) אליעזר נחמן פואה * Foà (ארנ"ן) בריגייו עמיליא. (שצ"ג—ת"א 1633—41). ראה מזכרת חכמי איטליה עמ' 23

בקובץ כת"י הזה נמצא ממנו: סי' א' שאלה ותשובה כת"י בעצמו, (עם תשובה שנית על ה"נ"ל אל הגאון כמהר"ר נתנאל מרבוטו"). והוא חותם «כותב פה ריגיו כ"ט סיון שצ"ג».

סי' מ"ט דברי הגאון כמהר"ר אליעזר נחמן פואה זלה"ה. עם «דברי כמהר"ר יצחק לוי». (ובצדס הגהות הרב המעתיק).

הרב אליעזר נחמן פואה רב חסיד ומקובל תלמיד הרמ"א והיה לו חברה קדושה בעיר ריגיו נקראת חברה העלובים והרב הנו' חיבר ספר מדרש בחדוש פי' ההגדה ונדפס בוויניציא שנת הת"א (**). עוד חיבר ס' גרן ארנן (***) על התורה דרשות בדרך פרסם חמשה קובצים ראיתם כ"י בערי איטליא, ותיבת ארנן אותיות ראשונות ואחרונות משמותיו אליעזר נחמן. (שה"ג, מערכת גדרולים אות א' 200 №).

(* על דבר משפחת פואה ראה מה שכתב הבארון ר' דוד גינצבורג במאמרו הנלוח אל מכתבי הרב ישעיהו קרמי אב"ד בריגיו, והר' משה בנימין פואה, מאסף ספרים בריגיו, הערוכים בלשון איטלקי אל הביבליאוגרף די רוס, על דבר ספרו: זכרונות לספרים עברים הנדפסים במאה החמש עשרה למספרם, שהדפיס בפארמה בשנת תקנ"ה, עם תשובות די רוס' על פי השכתובים הכתובים בעצם יום, ונמצאים באוצרות בית דוד. (נדפס בספר «דניאל» הוא מאסף מאמרים, היוצא לאור על ידו לכבוד איש חמודות הפרוץ. ד"ר דניאל חוואלואן, בערלין קאלווארי, חרנ"ח).

(** ברשי' קהלת משה אות ה' הגדה № 2581 הגדת פסח מדרש בחדוש פירוש' להגדת פסח להחכם השלם כמהר"ר אליעזר נחמן פואה נר"ו [החותם שמו ארנ"ן (בעל ס' גורן ארנן כת"י באוצרות בית דוד הבארון גינצבורג פה), נפטר בריגיו, אך שנת פטירתו לא נזכרה בהעתיקת מצ"ק הנמצאת פה]. הובא לרפוס על ידו «חברת ה"עלובים" בריגיו, עם הקדמת החברים (כ"ה חתומים) וחרוים מהר' משה שליט. (ברף האחרון «התנצלות לפושעי ישראל» מאת המחבר החתום ברה"ח: «הצעיר אליעזר נחמן פואה יהודי»). ויניציאה ת"א 1641 40 36 דף. (ראה שם גם № 2582 הגדת פסח ה"ל, עם נוספות רבות בכת"י מהמחבר עצמו, ועל השער כתוב: «סיפור יציאת מצרים והוא מדרש בחדוש פירוש להגדת פסח. . . שנית בתיקון המעוות שעוותו המדפיסים, ועם תוספת כמה דברים וכפרט תשלו' הסדר וביאור על ההל"ל». רק לא הובא ברפוס שנית בחיי המחבר, שלא האריך ימים אח"כ, כפי הנראה אך נמצא לו גואל ימים רבים אח"ז, ראה שם ברשימתי № 2607 ספר לשון חכמים, הגדת ליל פסח עם שני פירושים: א) מדרש בחדוש, ב) חבל בני יהודה, ליוורנו תקס"ט (40).

(***) ראה ברשי' יד יוסף אלטאנצי № 287 גם בהמוכר שנה VI עמוד 54 וברשי' שזח"ה קהלת שלמה קובץ 57).

באחד הקובצים כתי* הנמצא פה במועצאום, נעתקה: „מצבת קבורת הרב ארנ"ן“

לך קורא אני מורה מקום שורה בנר הילו
יסוד עולם אשר נעלם לחיי עולם הליכות לו
אשר היה זמן היה לכסאיה והיכלו
לדור עזר כאליעזר כרב נחמן ברוב שכלו
הלא בלבד לרור אבד והוא נכבד ונונה לו“.

18) אפרים כהן, Coen במודינא. (בשנת תפ"ד 1724) ראה מזכרת חכמי איטליה עמוד 14.
תשובותיו ופסקיו נרפסו בספרי רבני דורו כמו בשו"ת דברי יוסף, (ברשי' אות ד' № 2149) ובשו"ת שמש צדקה גם בס' פחד יצחק.
ובקובץ כתי* הוזה נמצא מאנו בס' קל"ב שאלה ותשובה אחת משנת תפ"ד.

19) אשר הלוי ציון, Zijon בר אליקים הלוי, ראש ישיבה בויניציאה (רע"ח—ר"פ 1518—20). ראה מזכרת חכמי איטליה עמ' 24. (וברשימת שם' עמ' 632).
הוא החמישי בין תשעה „ראשי ישיבות ארץ לועיות“ בס' קנ"ה, בקובץ כתי* הוזה.
פסקיו ברבר הריב של הר"פ והראב"ה נמצאים בין פסקי רבני איטליה הנמצאים בכתי* מורטארה ראה במכתב חדשי האימלקי, Mosé שנה חמשית מעמוד 306 והלאה (**).

20) בינדימ אכסילרד (אכסילרד), Acsildar, ב"ר אליעזר אשכנזי ראש בויניציאה (רע"ע—רצ"ד 1510—34) ראה מזכרת חכמי איטליה עמוד 2.
בקובץ כתי* הוזה סי' קנ"ה (הנרפס פה) תחלתו: „שמעו השירידים...“

* רשימת ספרים כוללת בקצרה שמות הספרים 678 במספר (האחרון בזמן הוא משנת תקצ"ב, כן לא נמצא חלק ששי מפחד יצחק אות מ' שנרפס במקום האספה הזאת ריגיוו תר"). וכסופו מ"ו מצבות מקברות העיר ריגיוו ובהם מצ"ק הרב ישעיה קדמי. מרדכי גראסיטי, יוניטאל מורטארה, גרשון פאדווה, ישראל הלוי, אסתר פאדווה אברהם פונטנולה, משה בנימין פואה (כפאת ביהו קבץ מלא אוצר ספרי קדש ישן וגם חדש אל כל מבין חנו מעט מקדש לדרוש למצוא חפצו ולא יצר") יעקב רבא. שמואל יודיה גראסיטי. יוסף חזק, ישעיה חזק רפאל פאדווה. מצבת הרבנית אשת מהר"ב, יעקב ב"ר מנחם רבינו, מצ"ק הרב ארנ"ן 4° 18 דף.

** סי' 26 פסק ע"ד הריב של פינצי ונורצי, מהר' אשר הלוי ציון מיום 20 אב רע"ח 1518, המסכים לדעת רבני עירו ויניציאה לרבני הר"א הכהן מכולונגואה נגד פסקו של הר דוד הלוי הרב דיפרארה.

בסי' 60 פסק מרבני ויניציאה מיום ו' ב' תשרי רע"א 1510 הר' אשר הלוי ציון בר אליקים חתום בהברת הר' בינדט, והר' יצחק בן יעקב מאיר.

ראשי ישיבות ארץ לועזות¹ תשעה במספר, ומהם הראשון: „המוכתר בוקנה ובראה ובחכמה ובמנין הנאון המופלא ה"ה מהר"ר בינדיט יצ"ו ראש בויניציאה", פסקיו בדבר ריב הנ"ל נמצאים בקובץ כת"י מורטרה ראה מה שכתב במכתב חדשי הנ"ל שנה חמישית עמוד 377 (משנת ר"ע 1510 והלאה) ושנה ששית עמוד 53*).

והשובותיו נדפסו בשו"ת רבני דורו הר' בנימין זאב, רד"ך ומהר"ם מפדובה (חתן הרב אבי"ה).

21 בנימין הכהן, Coen (כ"ך) בר אליעזר בריגיוו (**). (נפטר הצ"מ 1739). ראה מזכרת חכמי איטליה עמוד 14.

נמצא ממנו בקובץ כת"י הזה סי' ל"ג מכתב בלשון איטלקי (בנראה להר"א סגרי, המאסף). סי' ל"ה תשובה מיום י"ג תשרי הס"ו על שאלת הר"א סגרי. סי' קל"ז שאלה שלוחה אליו מהלמדו ר"י לאמפרונטי (בעל פחד יצחק) מפירארה בשנת תס"ח עם תשובתו (בלשון איטלקי).

ראה גם ברש"י קהלת משה אות א' № 623 אילת השחר נדפס שנית בתוספת מרובה בקשות לכל יום ספר בפני עצמו נקרא עת הזמיר חברו כמהר"ר בנימין כהן (שהרפיטו ראשונה בקונטרס מיוחד בויניציאה הס"ו, ראה באות ע') מנטובה תפ"ד. ובנומבר 656 אלון בכוח, מגלת איכה עם ביאור מהר" ב"ך.

* במכתב חדשי האיטלקי Mosé הנ"ל שנה ה' עמ' 306. סי' 25 פסק מר' חייא מאיר המזכיר דעת אלופו הר' בינדיט מוניציאה והר"א הכהן מכולוניא.

סי' 26 עם פסק מהר"ד אשר הלוי ציון מיוז 20 אב רע"ח 1518 בויניציאה המסכים לדעת הרבנים הנזכרים נגד פסקו של הר"ד דוד הלוי הרב מפירארה. עמוד 377 סי' 31 פסק מהר"ד בענדט אכסילדר מוניציאה בש' רפ"ב מבטל פסקו של הר"י ליווא (שכבר נפטר בעת ההיא) אשר בהיותו קרוב וש"ב של הר' אביה אין דעתו מוכרעת לבטל החרם של רי"ם. ומחוק דעת הר' אברהם הכהן מכולוניא לעגוש קשה את הר' אבי"ה אשר נגע בכבוד הר' משה איש נוזיירה (חותנו של הר' בענדט) ובכבוד ר' מנדולן גילדן קינט וזלמן סג"ל וביחוד בכבוד הר' יעקב מרגלית שנגע בכבודו גם הר"י מינ"ץ (רבו של הר' בענדיט).

הרבנים המסכימים על החרם של אבי"ה הם הר' איווק מרגלית והר' ברוך. ועל פסק הר' דוד פיציוטין איננו משיב דבר כי לא הגיעו דבריו לידו.

הר' בינדיט חתום שם בקובץ מורטרה ראשונה ביום ו' ל' תשרי רע"א 1510 אכסילדר בן אליעזר, כחברת הר' אשר בר אליקום הלוי ציון. יצחק בן יעקב מאיר (№ 60) בענדט איש אכסילדר (№ 41) בשנת 1518. ובשנת רפ"ב בענדט אכסילדר, ובס' כת"י ריכות בשערים (פ) אכסילדר בר אליעזר המכונה בענדט אשכנזי בשנת 1534 היה „זקן ושבע ימים". נזכר בשו"ת רמ"ם סי' ד' ונפטר בימיו, כת"י נמצא ברש"י כת"י קעמברידזש, כה' שיללער—שינעטי № 40 (ועל השם אכסילדר עיי"ש).

** באחד הקובצים כת"י נמצא פה בטוועאום הסכמה וקבלה על שחיטה בעצם כת"י של הר' בנימין הכהן „בכא אלי הכחור היקר במ' אברהם בן המנוח כמ' משה פואה ז"ל ובדקתיהו בהלכות שחיטה... סה ריגיוו סדר זה' ברך את אברהם בכל שנת התפ"ד ליצירה הצעיר בנימין בכמ' אליעזר כהן ז"ל".

ד"ו הע"ב. וגם № 19 אבות עולם מס' אבות עם פירוש מהר" ב"ך. הובא לדפוס עם מפתחות וחרוזים בסופו מכן כתו הר' ישראל [בנימין בר ישעיהו באסאן ד"ו הע"ט. ובאות ג' 1834 № גבול בנימין דרושים עה"ל: והספדים. אמ"ד תפ"ו.

(22) ברוך ב"ר יוסף (תלמיד של ר' יעקב מרגלית).
נמצאת הסכמתו על פסקו של ר"י פולק בעירוף הסכמת הר"י אייוק מרגלית, ראה סי' קנ"ה מקובץ כת"י הוה, שנדפס פה *).

(23) גבריאלי פונטרימולי Pontrimoli בטורינו (מוזרת חכמי איטליה עמ' 51).

פסקים וש"ת מהרג"פ, שהיה אב"ר ור"מ בטורינו, נדפסו בס' פחד יצחק, ובקובץ כת"י הוה נמצאים ממנו סימנים אלה:
סי' י', וסי' י"א פסק בלשון וכתב איטלקי מרג"פ מטורינו 5 מארץ 1715.
(נוכר גם בסי' י' מהר" אשש"ב) שאלות ששאל ממנו בשנת תע"ה הר"ש ששפורטש בניצא.

סי' כ"א פסק, וזופס שמר שנעשה בטורינו (חתומים עליו „גבריאלי בכמ' שלמה פונטרימולי ז"ל אמצעי ותשרן בין החולקים ומדעחם". יהושע בן ציון בכמהר"ר אלישע סגרי וצוק"ל אמצעי וכו'. אברהם בכמ' יוסף אשר ואלאבריא ז"ל אמצעי וכו' **).

(24) גרשון בשאן, Bassan בר מרדכי בוירונוה. ראה מוזרת חכמי איטליה עמ' 7 (שפ"ד 1624).

חתום שלישי על הסכמת רבני וירונוה בשנת שפ"ד, על פס"ד של הר' יצחק קציגין ממנומבה, שפ"ג. בסי' ג"ח של הקובץ כת"י הוה.

* אף שאיני כדאי להרים יד ורגל אמנם מי שראה שיצא האלוף הגאון מהר"ר יעקב מרגלית מי לא יצא ואני התלמיד חוזר משנת אלופי מורי ותורת חסד על לשוני...

** (לו) הסכמת הרג"פ על פס"ד של הר"י ברואל במנומבה תס"ו.
(מא) הסכמת הרג"פ על שאלת תלמידו הר' אשש"ב משנת 1705.
(סב) תשובה קצרה על שאלת תלמידו הר"א סגרי, ס"א שאלה מתלמידי הראשש"ב.
(סח) בסוף שאלה (בדיון עפר תורה) שלוחה מעיר אנוקנה אל הר"י ברואל כתוב ככתובה אחרת „והר"ר פונטרימולי השיב דפסול".

(סט) שאלה שלוחה אליו מתלמידי הר' אשש"ב „שאלתי את פי הרב הגדול מ"ו כמהר"ר יהודה ברואל נר"ו כמצוה ועושה מאת מעב"ת. . . והשיב לי שבוודאי אין כל דבר נעלם כמעב"ת. . . וס"ת זה פסול הוא וכן נראה ג"כ מלשון הר"ר משה פרונינצאלי בתשו' כ"י אשר אצלנו" . . . (עה) שאלה עם תשובת הר"ג פונטרימולי, פא) פס"ד מהרג"פ בדיון חמץ (משנת תח"ט). פג) הר"א סגרי בתשובותיו להר"י אירגאס, והראתי דבריו להאלוף המרומם הרר גפ"ן מו"ץ הי"א" (מורי ורבי נר"ו ה' ישמרהו אמן). צד) שאלה משנת תע"א עם תשובת הר"ג ס' קו—קט) ג' מכתבים שלוחים מטורינו בש' תע"ג—תע"ד אל הר"א סגרי, קיד) תשובה קצרה מהרג"פ. קסא) (תוא סי' קס"ו. שגרשם עליו יצית קס"א) תשובה מהרג"פ.

(25) דוד אוסמי, Osimo בר מלכיאל במודינה, חתום „מבורר“, אחרי המבורר הראשון ר' יעקב שנה טובה (עם פס"ד של הר' יצחק לוי במודינה והסכמת תלמידו הר' אלחנן דוד קרמי). בסי' ק"ם של קובץ הנ"ל.

(26) דוד הלוי, Levi בפירארה (ר"פ 1520). „הדיין המומחה מהר"ר דוד יצ"ו ב"ד פיררה [פשיט וקשומ וברור הוא שתמיד נצרך ונהנה מבית עמנואל ותחת ממשלתו ומן הראוי לכל ירא ה' וחכם ומשכיל כמוהו למשוך ולמנוע מן דין הנותן חתרו בעירו ההוא מאחר שכל ימי שנה הוכרח להנות מטובו וממשלתו“.

„לדעתי אשר הדיין המופלא מהר"ר דוד ש"ץ ראש ב"ד פיררה ימנע ויחשוך מן הדין ויודה על האמת והדין ויסכים לדעתו פן יענש בדין“ ... „ודעת ה"ה מהר"ר דוד יצ"ו ראש ב"ד עיר האלם ההוא המתנגד במלה ומבטלה מתחלת גזירת הגבורים ההם ואני מכיר בחכמתו אשר אנוס הוא בדעת זרה ונכריה וזאת בסכת ממשלת האלם המפחיד ההוא הממונה לדיין בעירו על ידו ואונסו הצילו מגזירת החכמים הנפלאים ההם עד היום הלזו אך מאז והלאה ישמוט ידו פן יכזה, וסניפו מהר"ר דוד הקטן ממנו והחרש יצ"ו איש גרעץ יחזור לאחור מפני האש הגדולה פן תאכלנו פן יברכוהו“ ...

„אך הדיין המומחה ה"ה מהר"ר יצ"ו הישן האנוס בסכת אלמות עמנואל יהבטלו אלף דבריו ברוב חכמה ובמנין החכמים עם דבריהם וילקה הכרוב עם הקוצים“ (* (בסי' קנ"ה של קובץ הזה, הנדפס פה).

(27) דוד פיצ'יג'יטון, Pizzighettone הרופא בר אליעזר איש גרעץ, דיין בויניציאה. (ר"פ 1520) ראה מזכרת חכמי איטליה עמוד 50. גם ברשימת שט' עמוד 632).

הר"י פולק בפסקו נגד הרב אבי"ה מזכיר את הרב דוד ראש ב"ד פיררה (הנוזר למעלה № 26).

„וסניפו מהר"ר דוד הקטן ממנו והחרש יצ"ו איש גרעץ יחזור לאחור מפני האש הגדולה פן תאכלנו פן יברכוהו בתורת השמים והארץ כרוב הרוב האלקי“.

„כ"ש בשאינו מומחה כמו ההוא. . . [רב אבי"ה מינץ]... וסניפו עץ יערי דוד הקטן החרש איש גרעץ שאינם עושים פרי לשבעים כאילן חרוב“.

(28) דניאל טירני, Terni בפירינצי (תקכ"א 1761) בר משה דוד טירני באנקונא. (מזכרת חכמי איטליה עמ' 64).

(* ובמכתב החדשי כלשון איטלקי הג"ל שנה ה' עמוד 306 מזכיר הרב מורטרה כי נמצא בקובץ כתי' שלו: „פסק מהר' אשר הלוי ציון משנת רע"ה המסכים לדעת רבני עירו ויניציאה ולדעת הר"א הכהן סכולוניא נגד פסקו של הר' דוד הלוי הרב מפירארה“.

בקובץ כת"י הנ"ל סי' ק"ל, נמצא מכתב שלוח אליו מאת הר' יהודה חיים גירון מקסאלי בשנת תקכ"א.

ספרו הנודע בשם עקרי הד"מ דפוס ראשון שהדפוס בפירינצי תקס"ג—ס"ו נמצא בקהלת משה עם מהדורא בתרא כת"י ממנו. גם יתר חבוריו הנדפסים* נמצאים פה, וזכרם יבא ברשימתי.

מחבוריו ופסקיו הנשארים בכתיבים נמצאים רובם באוצרות בית דוד הכארון גינצבורג פה.

ספרו "אין קץ" שחבר להשלים מלאכת הר' שכתו משורר ב"ס שפת, ישינים, הנזכר בהקדמת ספרו עקרי דינים הנ"ל, לא נדפס. ולא נודע מציאותו גם בכת"י.

(29) זלמן רונקל בפארו בה (ר"פ 1520).

הר' יעקב פולק בפסקו נגד הרב אבי"ה סי' קנ"ה בקובץ הנ"ל, מזכיר: "הלא כל צבא חכמים עומדים עליו מימינו ומשמאלו, והשתכחות זכרון שבוש תלמודו ומגידו נדמו לזכרון הבחור הח"ר זלמן רונקל יצ"ו, ולזכרון יצחק ציק דין חברו".

כנראה הוא הר"ו רונקל שהיה חתנו של הר' מאיר קצינעלבוויגען מפדובה, ונפטר בקראקא שכ"ב 1562. (ראה מה שכחתי בהערה לדעת קרושים עמוד 83) והוא ר"ו רונקל השני, כי הראשון היה כמאה שנה לפניו, כמנצא. ומהר"ל שנפטר בשנת קפ"ז מזכירו בדרשותיו שבספר מנהגיו, וברשות מורי הר' זלמן רונקל" וגם בעל תרומת הדשן למד בישיבתו, ואחת מתשובותיו מזכיר מהר"ם מיניץ בתשובותיו סי' מ"ט. ואולי הוא המחבר ספר חתן דמים הנדפס מכת"י בפראג שס"ו (ראה ברשי' קהלת משה אות ח), ואם הר' יוסף קארו הנזכר בו בפ' ראה, הוא בעל בית יוסף שנדפס ראשונה עם מור א"ח בשנת ש"י, ואיננו הר"י בר שמעון קרא. או מוכרחים אנחנו לחשוב כי מעו: רח"ם וצונץ שם' ושוח"ה שיחסו הספר להראשון.

(30) חזקיה פינצי, Finzi בפירארה בר' בנימין פינצי (שס"ח 1608)

ראה מזכרת חכמי איטליה עמוד 22.

בקובץ כת"י הוה נמצאה הסכמת הר' "חזקיה פינצי פה פירארה, השס"ח, על פס"ד של חכם אחד החתום "אורח נטה ללון" בויניציאה שס"ח (הוא מהר"ם גלאנטי). עם דברי הר' יוסף סאמיגה. (הכל בכת"י של הר"ח פינצי).

(31) חזקיהו מנוח קורקוס, Corcos ברומא (נפטר ת"י 1650) בר

שלמה קורקוס ראה מזכרת חכמי איטליה ע"ז 16.

* סעודת מצוה, דרשות למועדים, ויניציאה תקנ"א fol. שמחת מצוה, מחזה בשיר, לחנוכה בית הכנסת, פירינצי תקנ"ג 8° סהנת יד (וספר חדש) פירינצי תקנ"ה 4°.

בקובץ כת"י הזה סי' קמ"ח נמצאת תשובתו נגד פסקו של הר' שלמה גאליקו (*).

32) חייא מאיר, Chia Meir בר דוד דיין בויניציאה (ר"ע—ר"פ 1510—20) ראה מזכרת חכמי איטליה עמ' 13 (וברשי' שמ' עמוד 632 גם 2865).

הוא השלישי בין „ראשי ישיבות ארץ לועזית“. בסי' קנ"ה מקובץ הנ"ל. הרב חייא מאיר הוציא לאור ספרים רבים שהיו בכתובים שו"ת תרומת הרשן עם פסקים וכתבים, תשובות הרשב"א המיוחסות להרמב"ן, שו"ת מהר"י קלוון ועוד וזולתם שהדפיס בויניציאה רע"ט, וזרון כולם יבא ברשי' קהלת משה גם הגיה את הש"ס דפוס בוטבירגי הראשון הנמצא כמעט שלם פה במוזעאום, (וברשימת אוצר ספרי הפרופיסור ד"ר דניאל חוואלואן פה).

הר' ח"מ היה מבית דינו של הר' בינדיט אכסילרד בויניציאה, ונמצאו פסקיו בדבר ריב ר"י פולק והר' אבי"ה בקובץ כת"י מורטרה, ראה במכתב חדשי Mose הנ"ל שנה ה' עמ' 306. תשובותיו נדפסו בשו"ת בנימין זאב (** סי' מ"ו, ע"א, רצ"ח, שצ"א).

33) חיים יוסף דוד אזולאי, Azulai (חיד"א) נפטר בליוורנו תקס"ז 1807. (מזכרת חכמי איטליה עמ' 5). מכתב שלוח אליו מעיר קסאלי בסדר ויקרא תקי"ז. נמצא בקובץ הזה סי' קי"ד.

ראה ברשי' קהלת משה אות א' № 151 אגרות הרב חיד"א עם רשימת ס"ח חבוריו (נמצאים כמעט כולם פה במוזעאום, זכרם יבא ברשי' קהלת משה) וקינה החקיקה על מצבת קבורתו בעיר ליוורנו (שנפטר שם י"א תקס"ז לפ' קי"ד).

(* הספד „על פטירת הגאון כמהר"ר חזקיהו מנוח קודקס פ' כי תבא הת"י“. נמצא בקובץ דרושים עה"ת מהרב משה באבנו מרבני רומא, בר יוסף באבנו, שדרש בש' ת"י—הט"ו, עם הספדים ובהם על הרח"מ קודקס הנ"ל בש' ת"י 1650. „הספד לתשלום השנה לכה"ר חיים פינצי נ"ע, יום א' פ' ואחתנן התי"ג. (בן יעקב פינצי בן יחיאל הרופא מפורלי, הרח"פ היה תלמידו של הר' יצחק גרשון איש צפת, וזכרם ס' עץ חיים פ"י על ההלים שהתחיל לחברו בשנת שמי"א ונמצא כאוצרות חיים באוקספורד, רשי' נייבווער № 2818. ובאחד הקובצים כת"י פה במוזעאום נמצאת הסכמה וקבלה לשו"ב בעצם כת"י כוש' שמ"ח לערך). דרוש פ' האזינו התיר והוא הספד על כטוהר"ר נתנאל טרבוט זצ"ל. (הוא הר' נ"ט אשר אספת ספריו באו אחרי מותו ליד קרובו מאסף ספרים הנודע בשם אי"ש ג"ר אשר רשימת ספריו מצאתי באוצרות בית דוד הבארון גינצבורג פה, ומוכנה לדפוס על ידי בהמאסף הנקרא „דניאל“ לכבוד הפרופיסור ד"ר ד. הוואלזאן הוצא לאור על ידי הבארון הנ"ל ברלין תרנ"ח). (** בשו"ת הר' בנימין זאב ד"ו תשרי—אדר רצ"ט 4° (בקהלת משה אות ש') סי' רצ"ז, כמו שהביאו רבינו יוחם נתיב ט"ו ח"ה, וכן נמצא מתוקן בספרי הדפוס באותו הפרק, אחשוב שהגאון מהר"ר חייא מאיר תקנו כשהדפיס הספרים. נאשו תהא צרורה בצרור החיים. (גם בשיר הגדסם ברך י"ג הזכיר הרב כ"ז את הרבנים: ר' בענדיט, ר' חייא מאיר, והר' אברהם הכהן מבוילוניא, הג"ל).

עדות המ"ל על פי נוסח מצבתו שכתב הר" שמואל הכהן סופר הקהל תלמידו של הר" חיד"א. ראה גם בנוספות לרשימת קהלת שלמה מכת"י הר" שוח"ה .

(34) חיים סגרי, Segre בפאדובה. (ראה מזכרת חכמי איטליה עמ' 60) .
נזכר מהר" אשש"ב בסי' י' מקובץ הנ"ל, (שנדפס בנוספות לזכרון הראש"ש באיזולה) .

(35) חנניה קזים, Cases בפיורינצא בר מנחם קזים הרופא מפירארה (תל"ז—הס"ד 1704—1676) . ראה מזכרת חכמי איטליה עמ' 10 .
הר" ח"ק חבר ס' קנאת סופרים על ס', המצות להרמב"ם עם קונטרס חק לישראל, אשר השיג על בעל פרי חדש. ליוורנו 1740 4° (בקהלת משה) .
אביו הר" מנחם בר אלישע קזים היה במנומכה בשנת ת"כ ובפירארה בשנת תמ"ו (ראה בס' פחד יצחק בכמה מקומות, ובשו"ת דבר שמואל סי' ע"מ) , הסכמת הר"ח קזים על שו"ת הלכות קטנות ד"ו הס"ד, ראה נרשי' קהלת משה אות ה' . (ראה גם בשו"ת מים רבים חלק ד' סי' ל"ג) .
בקובץ כת"י הוה נמצאים ממנו סי' האלה :

נ"ו) תשובה שלוחה להר"י בריאל בשנת ה'ל"ו, (שכתב בראשה "תשובת מהר"ח קזים לשאלתי ששאלתי מאתו ואעפ"י ששלחתי לו פסקי עשה עצמו כאלו לא ראהו") . ועל השאלה הנזכרת השיב גם הר" עמנואל פראנסיש, ובסופה תשובת הר"ב על שני הפסקים הנ"ל. ס"ג) תשובת הר" ח"ק. (כלי שם השואל) .
ק"ו) תשובה משנת תנ"ו בפיורינצא, (העירות עליהם בקונטרס הגהות על חיבור פרי חדש להר"ר חזקיה די סילוא נ"ע") שלוחה אל הר"א סגרי .
קכ"ב) תשובת הקזים על תשובת הר" יחב"ס עם הגהות והשגות בגליון מהר"ב. וטופס כתב של הר" עזריאל כ"ץ בשם הישיבה בקסאלי כ"ג וילי ת"ל"ו

(36) מדרוס סגרי, Segre ר"מ דמדינת פיימונטי בשנת תכ"ד 1664 .
"מעשה שהיה כך היה, מעלת הר"מ של מדינת פיימונטי ה"ה כמהר"ר מדרוס סגרי ובמ' יצחק ולאבריאג סופר הקק"י הומינו כמ' חיים מריווש לפני כמה"ר יהושע חיים יונה נר"י וכמ' שמואל אברהם לוי פוביני ... שהם דיני המדינה, וכי כמהר"ר חיים הנ"ל ... ירד עמם לדין לפני האלופים יונה ופוביני הנ"ל, והציגו לפניהם מענותיהם ותשובותיהם וביום י"ב לחדש מנחם תכ"ד לפ"ק יצא פ"ד מאז האלופים יונה ופוביני הנ"ל" ... (בקובץ כת"י הוה סי' ס"ו) .
ובאוצרות בית דוד הברון גינצבורג פה נמצא עצם הפסק, מעשה בית דין הנ"ל משנת תכ"ב—כ"ד .

(37) יהודה בריאל, Briel בר אליעזר במנומכה (נפטר בשנת תפ"ב 1722) מזכרת חכמי איטליה עמ' 8* .

(*) קינה על מות הר"י בריאל נדפסה בשם ציר הצירים . תשובות ממנו נדפסו בספר

בקובץ כתי"י הזה סי' ד) כך הורה מו'... נר"ו אשש"ב. י' כל זה דנתי בקרקע לפני הרב הגדול מ"ו. שאלה אליו עם השובה ממנו (סי' י"ז). ל"ז פס"ד משנת הס"ו (עם הסכמת הר"ג פונטרימולי) מ"ב) תשובה על שאלת הר"א סגרי בשנת תס"ג. נ"ז) תשובה על שני פסקים שקבל בשנת תל"ז (א) תשובת מהר"ח קוים לשאלתי ששאלתי מאתו, ואעפ"י ששלחתי לו פסק עשה עצמו כאלו לא ראו. ב תשובת הר" עמנואל פראנסיש). ס"ח) שאלה שלוחה מאנקונה, בדין ספר הורה, אל הרי"ב. ס"ט) הר" אשש"ב באוילה ששלח לרבו הר"ג פונטרימולי כהב „שאלתי את פי הרב הגדול מ"ו כמהר"ר יהודה בריאל נר"ו כמצווה ועושה מאת מעבתי... ס"ת זה פסול הוא וכך נראה ג"כ מלשון הר"ר משה פרוינצאלי בתש"ו כ"י אשר אצלנו" ... ובכתבי יד הנמצאים פה במוזעאום האויאמי, נמצא קובץ כתי"י:

פירוש על דניאל מהר' יהודה בריאל בר אליעזר במנזובה (שכתב בעצם ירו, לערך בשנת תס"ח 1708). נכלל בו ענין קץ הגלות ומביא דעות המפרשים שקדמוהו גם מזכיר פעמים הרבה, כמו שכתבתי באגרת (תוכחה עשיתי לבני) במעמד הר הזותים ועמק יהושפט". ועל דבר פירושו הוא מודיע „הריני כותב לדלוגין על פסוקי דניאל זעיר שם זעיר שם כי אין לי עסק כ"א במקום שהניחי רבותינו לחדש איזה דבר שיכולני לומר ראה זה חדש הוא שתרתני אני בלבי" ונמצאים בפירושו דברים רבים שלקח מספרי קורות דברי הימים למלכי יון, ורומא ומספרי אמונת הנוצרים, שהוא כותב נגדם וחולק עליהם. גם מביא ראייה מס' מאור עינים, ולפעמים חולק על דבריו (ובמקום אחד הוא מתנצל „פן יחדשנו שומע, מודיע אני לקורא נעים שלא הייתי קורא בספר החכם הזה וזה"ה אם לא היה נותן לי רשות אדם גדול שבענקים ומופלא כדורו וצוק"ל" (עם הערות רבות בגליון בלשון וכתב איטלקי מאת הר"מ סואבי ז"ל שכתב בוויניציאה בש' 80—1868) ב) קונטרסים אחדים מפירוש הרי"ב על ספרי תרי עשר. 4° 96 דף (נמצא בין המון כהבי יד שנקנו אחרי מות הרנ"ר במינכען).

38) יהודה חיים ליאונטי גירון, Ghiron מקיירי, בקסאלי. (תצ"ט—הקכ"א 61—1739). (מח"א 27). ובקובץ כתי"י הזה סי': קמ"ו) שאלה שלוחה ממנו בשנת תצ"ט מעיר קיירי, אל הר' יצחק ברכיה קנטון. קמ"ז) מכתב שלוח אל החכם ר' ליאונטי גירון בקסאלי בשנת תקי"ט מהר' אליהו לוי בר רפאל שלמה לוי.

שו"ת טרבני דורו, ראה דבר שמואל זרע אמת, שמש צדקה. (גם ראה בספר העתי רעווי דע"ו הצרפתי כרך XXXII 1896 עמוד 134).

וברשי' אות ה' הגדה של פסח 2585 № נמצא ספר חבל בני יהודה שכתבתי אני ... שמעון חביליו בן ... הרב ... יהודה חביליו נר"ו והוא פירוש על דברי הסגיד לליל פסח והלל ומזמור יאמרו גאולי ה' ... הוגה ... ע"י הרב ... יהודה בריאל נר"ו ... מנזובה [תנ"ה 1695] 4° +51 (1) דף (ומדף מ"א והלאה עד סופו נשלם בוויניציאה).

קי"ז) מכתב, בו גימטריאות בלשון איטלקי שלוח מעיר אליסאנדריא תקט"ו.
ק"ל) מכתב מקסאלי תקב"א שלוח ממנו להר' דניאל מירני.
תשובותיו נדפסו בשו"ת זרע אמת (ראה ברשי' קהלת משה אות ז', הבא
כעת בדפוס).

39) יהודא (יודא) ליזוא Liza מפירארה (נפטר בשנת רפ"ב 1522).
מוזרת חכמי איטליאה עמוד 35 ומלכד הפסק לבמל החרם של הר"י
פולק הנמצא פה ממנו, נזכר עוד במכתב חדשי האיטלקי הנ"ל שנה ה' עמוד
191 פסק ממנו משנת רע"ב בהיותו במנוחה *).

40) יהודה איש מודיאנה (ליאון דמודיאני) בלומברדיאה, ב"ר שלמה
(נהרג קודם שנת ר"פ 1520).

ראה עמוד 47 (גם יש קוראים לו ר"י ליאון דמוריאני, דמודיאלי, או
דמוריאלי). הוא נזכר בפסק החרם של ר"י פולק, ששי"בין תשעה „ראשי ישיבות
ארץ לועזית" ... והאר"י הגדול והגאון מהר"ר יהודה ז"ל איש מודיאנה".

וכרשימת הר"א נייבויער מכת"י רד"א הנמצאים כעת באקספדר № 1745
סי' ב', „מצאתי כתוב בשם הרב ר' יהודה הנקרא ר' ליאון דמוריאנה".

41) יהודה מיניץ, Minz בר אליעזר הלוי בפאדובה (נפטר בסוף שנת
רס"ט 1509). ראה מוזרת חכמי איטליאה עמוד 39.

במכתב חדשי האיטלקי הנ"ל שנה ה' עמוד 136 מובא כי אחרי מותו
נתקנה בפאדובה תקנה ע"ר קדושין של קמנה יתומה וכו' (ראה עברי אנכי XV
תקנות קרטונים מש' שי"ד). סי' 15 פסק של ר"י מיניץ שהסכימו עליו אחרי
מותו (ביום ב' 18 אדר רע"ט 1519) הדיינים אברהם בר משה הכהן דן אריה
בן שלמה חיים די מונציליצי. מנחם עמנואל בן אברהם רפאל רפא (ראה שו"ת
ר"י מיניץ סי' 9) בהר' משולם קווי רפא ז"ל שהסכים לזה כארבעים שנה קודם
(בניהמשפחה הזאת היו רבני עיר קרימונה).

הר' יהודה מיניץ ב"ר אליעזר הלוי הנהיג רבנותו בפאדובה מ"ז שנה.
בשכחו הפליג מאד הנאון מהר"א מורחי בתשובותיו סי' נ"ד. (ראה גם,
קורא הדורות) הוא תקן כמה תקנות טובות בפאדובה (שו"ת מהרש"ל סי' ו')
בשו"ת מהר"ם מיניץ דפוס ראשון. סי' י"ג) „בן דודי האלוף ה"ה מהר"ר
יהודא מיניץ ס"ל יצ"ו שאל, ממני וזה לשון השאלה: ואתה מר הלמדני
מהורתך והאר עיני ע"ד... (וחתום) „משה לוי מיניץ". סי' ע"ח—ע"ט) שאלות
מהר' יודא מיניץ תשובות הרמ"ם. סי' צ"ז) על דבר הריב של הר' משולם קווי
ומחהננו, עם פסק של רבני פרווא הר"י מיניץ והר' זנוויל מוגיל והר' יוסף מריווש

*) חדושי מרדכי שלו היו אח"כ ביד יורשיו, ראה שו"ת כהרמ"ם סי' כ"ט.
בנו הר' יוסף נזכר בפסקו הנדפס פה.

ז"ל ותשיבת הר' ליווא לנרוא מיום ח' אדר רכ"ז, נגדו רבני פדווא הנ"ל (*).
(מהר"ם מינץ מביא כמה פעמים בתשובותיו שנת ר"ו 1446 ובריני
כתובה שנת רנ"ט 1499 „למנין שאנו מונין כאן במדינת בכנבערג“).

42) יהודה ליב סרוואל (** Sarval. מרבני ויניציאה ראה מזכרת חכמי
איטליאה עמוד 59, (נפטר בשנת שע"ז 1617) חתום על פסק דין הר' שמחה
לוצאטו בס' כ"ח בלשון זה „רבו אנחותי ולבו דוי כי חצי הזמן נתתו
בי, מחו מראות עיני העיון האמנם נכון לכו במוח שמתחת ידי מעלת הרב
הפוסק לא יצא דבר בלתי מהוקן, ומשנתו קב ונקי. עלי' דידיה קא סמיכנא
נאם המרוד עלוב ונבון הצעיר ליב סרוואל“. (ואחריו חתום „הצעיר גרשון“).
הסב' מש' שע"ב בראש ס' באר שבע ד"ז שע"ד ברשי' אות ב' 1052. נ.
רל"ם נפטר בש' שע"ז כויניציאה ונקבר בפאדובה (תנ"י עמוד 218). וע"ד
כניו של הרל"ם ראה בס' לחות אכנים שהוציא הר"ר ברלינער.

43) יהושע חיים יונה, Jona בקסאלי (תכ"ד 1664). דיין המדינה
פיימונטי. (מזכרת חכמי איטאליאה עמ' 30).
בקובץ כת"י הזה סי' ס"ו: „וביום י"ב לחדש מנחם תכ"ד לפ"ק יצא פ"ד
מאת האלופים יונה ופוביני... (שהם דייני המדינה).
השובות נדפסו בשו"ת דבר שמואל, סי' ס"א ופ"מ.

44) יהושע בן ציון סגרי, Segre בר אלישע סגרי, במוריניו (מזכרת
חכמי איטליאה 61). בוירציללי אקוי קסאלי וסקאנדיאנו. ובמובץ כת"י הזה הוא
חתום אמצע"פ שרן על שמר בס' כ"א.

45) יהושע קולון Colon בעיר פוסאנו (נפטר קודם שנת תצ"ט
1739) מזכרת חכמי איטאליה עמוד 16.
ובקובץ כת"י הזה סי' ט"ז שאלה שלוחה בשנת תצ"ט מהר' יהודה חיים
גירון מק"ק קירי אל הר' יצחק ברכיה קנטון. עוד יודיעני אם יש מקום לאחוז
במנהג נעשה מעשה רב בימי האלוף כמוהר"ר יהושע קולון זצוק"ל בעיר
פוסאנו".

(* בס' ק"י תהלת (תחלת) דברי פיך שכל, משיב נפש מכל, אבקה רוכל ומתוק לחיך
מכל טעיקת אוכל לארי שבחבורה, אהו' שארי ה"ה ר"ג מהל' יודו ס"ל צ"ו. כרוך אתה וברוך
טעמך כפלולך דלית' מברך עמוקה, אך ברב הכנעה כחבת, אינו נהנה כלל וכ"ש בשבחה
ידי אשר הארכת בו כי מה אני ומעתה אשיב בקיצור"...

(** ברשימתו אות א' 500 נ. אור עולם ונלוה אליו מירוש על יציר השירים מר"ם גאון
בשני דרכים פשט ודרש אשר לקט מהר"ל מרגליות מתוך השנים יציר דרושים של רס"ג הנ"ל
אשר נמצא בבית גזיו כת"י, שלא נדפס מעולם והעתיק מהם החרושים השייכים לפי שיר
השירים בשנוי לשון קצת להקל על חמטין מהקושי והזרות שנפל בדרושים ההם בדברי המעתיק
החכם רבי יהודה סרוואל שהעתיקם מלשון הערבי שהיה קצרו גדול כמו שכתב שם בעצמו
בהקדמתו. נאווי דוואהר תקס"ג 8°.

46) יהושע שאלתיאל ראש ישיבת בולגריה (ר"פ 1520). בפסק הנדפס פה הוא שמיני בין „ראשי ישיבות ארץ לועזית“... והמופלג בחכמה מהר"ר יהושע שאלתיאל יצ"ו בבולגריה".

47) יוחנן גירון Ghiron בר יוסף חיים גירון ז"ל בפירינצי (תע"א 1711) מזכרת חכמי איטליאה עמוד 27. ובקובץ כת"י הזה סי' קכ"ה נמצא ממנו פס"ד בענין עגונה משנת תע"א.

48) יוסף אירגאס, Ergas בליורנו (נולד בשנת תמ"ה ונפטר בשנת ת"ץ 1730—1685) (תח"א 20). וברשימתי אות ד' נו' 2149 דברי יוסף, (נולד בשנת תמ"ה ונפטר ביום ג' סיון ת"ץ) הובא לרפוס ע"י בניו עמנואל ואברהם אירגאס. עם הקדמה כוללת תולדות המחבר מאת [תלמידו הר' מלאכי הכהן יד מלאכי]. הסכמת הר"י אירגאס על ס' הון עשיר משנת הפ"ב, עם הסכ' רבני ריוורנו, ראה ברשי' אות ה'.

49) יוסף כרמי Carmi (כשנת תקל"ה 1775). קס"ח) פסק השני מהר' מנחם קוים משנת תקל"ה, מהחיל „אמר לי הנעלה כמ' יוסף כרמי“.

50) יוסף סאמיגא Samega, בויניציאה בר בנימין משאלוניקי (נפטר בשנת שפ"ט 1629) (מח"א 58). ובקובץ כת"י הזה סי' ק"ג דברי הר"י סאמיגא עם הסכמת הר' חזקיה פנצי מפירארה שס"ח על פס"ד של חכם אחד החתום „אורח נטה ללון“ בויניציא שס"ח הוא מהרם גלאנמי. (הכל בכת"י של הר"ח פינצי). ק"ה) פס"ד של מהר"ם גלאנמי הנ"ל עם דברי הר"י סאמיגא הנ"ל בכתב ידו ממש. מצבת קבורתו נמצאת במחברת לחות אבנים 32 № (גם Wolf IV. 1202).

חכם כמוהר"ר יוסף סאמיגא
סיני ועוקר הר בשמועתו
נפטר שנת שפ"ט יום ט"ו סיון
וקן שבע ימים למנוחתו.

51) יוסף פיאמיטא Piametta, בר שלמה באנקונא (נפטר תפ"א 1721). מח"א 22.

בקובץ כת"י הזה סי' ע"ח פסק ברין חמץ (עם לשון איטלקי). ע"ט) פסק מהר' אליעזר סופינו משנת תס"ט (ועל הפסקים על ענין החמץ עד עתה לא בא אלא א' מהחכם יפ"ט) ובסופו „בהיותי מרוד איני יכולתי להעתיק האגרות של החכם יפ"ט כמ"ש אהובנו ואשלחם בשבוע שבא בע"ה“.

(*) מ"ה—מ"ו) שאלות שלוחות להר"א סגרי בש' תע"ג. פ"י) פס"ד מהר"י אירגאס בליורנו חס"ט שלנו להר' סגרי. פ"ב) פס"ד בענין הנ"ל עם תשובת הר"א סגרי, תס"ט. פ"ג) הר"י אירגאס נזכר בפס"ד של הר' אליעזר סופינו השלוח להר"א סגרי י"א המזו תס"ט קי"ט) תשובה מהר"י אירגאס, (לא נודע למו), קס"ג) (שנית). שאלה עם תשובה ארוכה ממנו.

ברשי' אות א' 405 № אור בקר תפלות ערב ר"ח ור"ה ויו"כ ולשובכים, לקומות מספרי קדמונינו ועוד נוספו עליהן תחנות ובקשות ושירות ותשבחות מחודשות לצורך הזמן מהרב יוסף פיאמיטא נר"ו והובא אל הדפוס ע"י מנהיגי חברה קדושה של שומרים לבקר שבעיר אנקונא. ויניציאה תס"מ 8°.

406 №... והובא אל הדפוס שנית עם נוספות ובהם תפלה שחבר הרופא מובהק הדיין ר' שמשון מרפורגו ז"ל לאומרה בער"ה ועיו"כ על קבר חמיו המחבר רי"פ ז"ל ותפלה על קבר הרש"מ הנ"ל. מכנו הר' משה חיים מרפורגו נר"ו. ויניציאה תק"א 8° (ומצורף אליו ב' דפין ב"י תפלה על קבר הדיין ר' משה חיים שנתו רפאל ניסים מרפורגו ז"ל הנ"ל).

(5) יוסף ק"פ ז"ל (קשמיל פרנקו ? Castelfranco). מ"ז) שתי תשובות מסומנות מ"ר מ"ה) בכתיבה איטלקית משנת ש' לערך, מאת פלאי *), המזכיר בתשובתו השניה „ובפרט החסיד הגאון אלופי כטהר"ר יוסף ק"פ זצ"ל הגיד לי פעמים רבות”.

(53) יחיאל מרבוט, Trabot בר עוריאל מרבוט הראשון מפיוזרו ראש ישיבה באלמארקה (בשנת ר"פ). קנ"ה) האחרון מן תשעה „ראשי ישיבות ארץ לועזית”... „והזקן והגאון מהר"ר יחיאל יצ"ו באלמארקה”.

(מזכרת ח"א 65) (Mosé V 155 IV 52).

(54) יחיאל מנורצי Norza בכמהר"ר יריריה שלמה מנורצי (שנתקבל לדיין במנטובה שמי"ו 1585 ונפטר בש' שפ"ו). נתקבל לדיין במנטובה בשנת ש"ץ 1630 (מח"א 45).

בקובץ כת"י הזה סי' קב"ז חתום שלישי על פס"ד של רבני מנטובה בשנת תי"ב.

(55) יעקב לבית הלוי, Levi בציננו ובוניציאה (נפטר בשנת שצ"ו 1636) בר ישראל הלוי. (מזכרת חכמי איטליאה עמ' 33).

מהר"י לבית הלוי חתום בהסכמה על ס' אילם, ראה ברשי' קהלת משה אות א' 610 № ומצבתו בלוחות אבנים 26 № „עלה למרום יום ב' ניסן שצ"ו”, בוניציאה, והספידו הר' עוריה פיגו ראה ברשי' אות ב' בינה לעתים 1202 №.

שו"ת מהר"י לבית הלוי נדפסו ראשונה בקובץ קמן בוניציאה שער"ד 4° ועם נוספות הרבה בקובץ גדול בוניציאה שצ"ד שצ"ה fol. (ברשי' שט' צד' ורוסט, אך לא במוועאום).

בקובץ הזה סי' נ' נמצא בכת"י פסק על דבר חרם הצחוק „שאלני אחד מיוחד מאנשי הקהל גביר ונעלה יצ"ו לחוות דעו אם יוכלו הקהל להתיר חרם

* אולי הוא הר' יוסף קשמיל פרנקו בר שטואל במנטובה (Mosé IV 337) הר"י ק"פ
זכר בשו"ת מהר"ם פדווא.

הצחוק שעשו כמענת שהרבה נכשלים בהם והם צוחקים ואינם נזהרים כלל מהחרם וכונתי היתה שלא להמפל כלל בזה יען ידעתי שהוא נגד קצת שהם משתרלים להתירו" ... (ומביא ראיות מתשובות הריב"ש על דבר חרם הצחוק). „נאם הקטן יעקב לבית הלוי”.

56) **יעקב מרגלית**, Margalit במדינת אשכנז (נפטר בשנת רנ"ב 1492). בשו"ת מהר"י ווייל, סי' ל"ג בדינין והלכות*) „הר"ר יעקב מרגלית שאלני אם אמר' לבור נבי אהל המת כגון שני בתים הסמוכין זה לזה בגניהן בפחות מג' מפחים”.

ר' יעקב מרמונדא מרגלית, בעיר אולם שו"ת מהר"ם מינץ סי' ע"ג, ע"ד. שו"ת מהר"י מינץ סדר חליצה, משנת רכ"ה.

ר' יעקב מרגלית בלוקא שנת רל"ה, שו"ת מהר"ם מינץ סי' מג, ק"ט. הר"ר וויענער**) מוכיח בראיות חוקות המיסודות על ספרי דברי הימים, כי הר' יעקב מרגלית אשר אליו פנה החכם רייכלין במכתב (ונמצא תשובתו בחבורו

*) דף צ"ג בתיצאה שניה הנמצאת בקהלת משה ועל השער כחוב, שאלות ותשובות והלכות שחיטה ובדיקה וחידושי דינין אשר חבר הרב הכולל מהר"ר יעקב ווייל ז"ל ועוד חידושי מספר אגודה וגיומקי מהר"ר מנחם מרזבורג ז"ל נדפס על יד קורניליוו אדולקינד בשנת ש"ט לפ"ק פה וניציאה [1549] 4° (עם הגהות בגליון מכת"י הר' צ"ה אבר"ק ברלין). דפוס הראשון שנדפס לערך בשנת ר"פ 1520 בלי הלכות שו"ב ובתוספת שו"ת רבות 4° לא נזכר ברשימת שטי' ונמצא ברשימת אהל אברהם מערצבאכער.

**) Dr. M. Wiener, Frankel, Monatsschrift XVII 1838 p. 345.

שו"ת כהר"ק סי' י"ט, רמב"ם זה תשאל לשימי שר התורה, ומי כמוני תקרא, ומימי מי מערה ועכ"ך מקור היים ומקוה טהרה אתה הוא האשל הגדול והאלוף מהר"ר יעקב יצ"ו ראשית כל בשרים אדרוש ואבקש, ולענין שאילת' דשאלתן דשאלת' קדמך הגני משיב מפני הכבוד דרך משא ומתן” ...

שו"ת ר"י קולון סי' כ"ו, מופלג בחכמה ובוקנה איש אלקים קדוש הוא ר"ג ר"מ הרב דגדול מהר"ר יעקב מרגלית יצ"ו, שלום לב"ת ולכל שואכי מיטך, באשר נתאמן אצלי אותו רבי יעקב בר דוד בעל האשה המהגרשת בגט זה אשר ביד השליח הלוי הלך לו אל ארץ רחוקה ובאולי לא יכירונו עוד מקומו ואי לא התגרש בגט זה תהיה עגונה כל ימיה ח"ו לכן נעתרתי אל השליח הנכחי אשר בקש ממני לכתוב לב"ת על אדות הגט הלוי אשר לפי הנשמע כבר הגיע ליד כ"ת ולא הסכמתם שיתן ליר האשה, ולפי דברי השליח הזה עוקר הטעם היה מפני שלא היה בידו שט' שליחות כי נאבד מסנו” ...

קס"ט, יואטר אנו שאם הארבעה ראשים (מהר"ר טעביל מהר"ר אהרן פאנאהיים ומהר"ר יצחק שטיין), ומנורת המאור האלוף מהר"ר מרגלית יצ"ו יסכימו”.

מהר"י קולון (ר"ך—ר"ט) ראה קובץ די רוסי 134 № בשנת 1466 כבר היה להר"ק הלכיר. תולדותיו בארבענעט 1848 עמוד 365 גם 379 (ובארכוב כרויק גדול) אצל גידעמאן תולדות ההיניך III.

שו"ת מהר' משה מינץ סג"ל (דפוס ראשון סי' ע"ג) שאלה מהר' יעקב מרמונדא מרגלית, עם תשובת הר"ם מינץ.

של רייכלין), הוא מי שהיה רב ברעגענשבורג אביו של הצורר הידוע בשם Antonius Margaritha שהרפים חברו der ganze Judische glaube בשנת 1522 (נמצא ברשימת שט') והוא מעיד עליו שהיה רב ברעגענשבורג, ובנו השני של הרב היה חזן ומטיב נגן, שאולי הוא הר' יצחק אייויק בתר"י מרגלית שנפטר בפראג רפ"ה.

ברשימת נייבויער № 2010 סי' 3 מדף 59 עד 149 בכת"י כולל: סדר גיטין וחליצה מהר' יעקב מרגלית (מזורמיש) ואלה דברי בנו בהקדמתו. „לכן נערתו חצני ללקט אורות אור יקרות ליקומי בתר ליקומי אדוני „אבי הגאון]מהר' יעקב מרגליות זלה"ה כמו שהעתיק הוא בכתב ידו, ושאר גדולי מנהיגי דורם... הוא מהר"ר מנחם מארפיק ז"ל. מהר"ר ז"ך בעל היריעה ז"ל. מהר"ר הילל הזקן מערפוט, מהר"ר יעקב מולין סג"ל ז"ל. מהר"ר יעקב וויילא ז"ל. מהר"ר ליפמן ז"ל. מהר"ר איסרל מרפורק ז"ל. מהר"ר דוד הלברשטאט ז"ל, מהר"ר מן ברכך [בכרך] ז"ל, מהר"ר ישראל ברינוז (ברונא) ז"ל. מהר"ר אנשיל סג"ל ז"ל. מהר"ר דוד איינשטט ז"ל. ומהר"ר מעביל ז"ל. מהר"ר ועליקמן ז"ל ובנו מהר"ר זלמן ציון ז"ל. ומהר"ר בינג ז"ל, ומהר"ר שמעון ז"ק ז"ל ומהר"ר ויוילון רונגקלין ז"ל, ומהר"ר זלמן סגל ז"ל. ומהר"ר משה מיניץ ז"ל ועוד הרבה גדולי עולם".

סי' קי"ד) עובדה בא לירינו בהיותי גר פה בפוזנו בשנת רד"ל [1474] לפ"ב שמוהר"י מרגל'י שי' הדר בעיר לוקו סידר גט באתר' ידיו' שהבעל היה שם אצלו ועשה שליח להוליך גט לאשתו והאשה הית' עכני פה בפוזנו וכאשר הביא השליח את הגט עם ההרשאה... חזרנו השליח ריקם ולא ניתן הגט ואחד כך בא הבעל בעצמו לכאן ונתן הגט לאשתי כידו לידה"...

גירוש היהודים ממאיניץ היה ביום 29 אקט' 1461 (כראשית שנת רכ"ב) ואז ברחו על נפשם טהר"י ומהר"ם מיניץ, מהר"ם בא עד עיר באמבורג ושם היה עד שנת רכ"ט שברה לעיר פוזנא (ראה מאנאטסש' 65—1864 בתולדות היהודים בפוזנא).

דעת קדושים עמוד 213 (בסדר גיטין מעתיק הר' יעקב מרגלית תשובה שמצא כת"י של הרב מן בכרך מווירטש ז"ל).

וראה שו"ת מהר"ם מיניץ סי' ד, י"ט, כ"ה, ל"ז, ס"ג.

סדר חליצה של ר"י מרגלית נדפס בסוף טור אה"ע (גם ליקוטים בפאמי פסקי תנ"ך) ראה רשו' שט' № 2287/11h.

קנ"ה) וכדי לתבוע עלבון א"א איר ישראל וקדושו הגאון מהר"ר יעקב מרגלית ז"ל, צונץ ג"ש עמ' 212 ר' שמואל מזיאי תלמידו של הר' יעקב מרגלית, והיה רב ב"פ 6 דמיין בשנת ש"ב (הורוויץ ח"א).

ראה גם № 2287. 11. h. ליקוטים על פרשות התורה (ובהם בדף קנ"ה עמוד ב' שמעתי מר' נרשון פיק יצ"ו שקבל מהר"י מרגליות"). כת"י משנת רל"ג 1473.

ר"י מרגלית הרב דנירנבורג נפטר קודם רנ"ב והר"י מ' כרעגענשבורג חי עוד בשנות רנ"ט—רע"ב.

57) יעקב סגרי, Segré בק סא לי (שע"ב 1612) מח"א 60
 „טופס פסק כמהר"ר נחמן חנין ותשובת יעקב סגרי" (ובסופו „אהרי כתבי
 מה שכתבתי אנה ה' לידי ע"י החכם השלם כמהר"ר עזריה פיגי' נר"ו
 תשובות הריב"ל", בקובץ כתי' הוה סי' ק"ד.
 ראה כרשי' אות א' № 622 רשי' אילת השחר שע"ב, עמודי העבודה
 109 רשי' שמ' 439 1255 צונץ ל"ג 425. פיוטים ושירים ממנו כו"י נמצאים
 באוצרות ב"ד גינצבורג.

58) יעקב פולק Polak (מזכרת חכמי איטליאה 50) כפראג ובקראקא
 (רנ"ב—רפ"א 1520—1492). קנ"ה) פסק החרם נגד הרב אברהם מינץ. *)
 הר' יעקב פולק (נולד לערך 1470 ונפטר—**) (1530) (ראה נ' 2 וביארה—
 ביכר של ר"נ בריל VIII עמ' 31) מארץ פולין, היה רב ור"י כפראג,
 הוא היה גדול מחבריו בחריפות ובקיאות התלמוד בארצות אשכנז,
 כמו בן דורו בארצות המערב מהר' יעקב בירב מספרד, באה"ק. הוא
 המיסד לימוד התלמוד בישיבות ארץ מולדתו פולין על פי דרך הפלפול והחלוקים
 שלמדו בישיבות ארץ באייערין (אויגשבורג נידנבורג ורעניגשפורג) כנזכר בשל"ה.
 הרי"פ בהיותו אחד מגדולי הדור, העיר עליו חמת רבני דורו בגלל הסכמתו
 על טיאוץ אהות אשתו (שהיתה בת אלמנה עשירה הקרובה למלכות

*) ראה למעלה ערך הר' אברהם בר יהודה הלוי מינץ עמ' 47 מה שהעתיקו מס' שלשלת הקבלה כתי' גינצבורג.

Graetz, Geschichte der Juden band IX, 3 auflage 1891 p. 56.

**) כצמח דוד דפוס ראשון פראג שנ"ב ח"א דף ס"ח ע"ב. „רבי יעקב פאלק הוא
 הרב הגדול אשר שמעו יצא מסוף העולם ועד סופו כבר היה ראש ישיבה ואב"ד עם רב
 אייזיק מרגליות פה ק"ק פראג, ונתבקש בישיבה של מעלה גם הוא סביב לשנת ר"ק. ואומרים
 שהוא רבי יעקב פאלק היה הראשון אשר המציא כרוב שינון חדודו וחרפתו את המצאת
 פלפול החלוקים שנוהגים בו ראשי ישיבות במדינות אלו לחדד בהם את התלמידים מומנו
 עד היום הזה, אף שאין דרכם מקובלים אצל כל החכמים וישרי לב, ורבים מראשי הגולה
 גדולי עולם זקנו ומופתי דורותינו אין דעתם נוחה המנו".

בשו"ת מהרש"ל (דפוס ראשון). סי' ס"ח... „וכן נמצא במסדכי בכתב יד
 שהגיה גדול בדורו מהר"ר יעקב פולק ז"ל, שמתחלה כתב בחנוכה ופורים אין
 מחזירין אותו בעל הניסים, ולכסוף כתב שבת וי"ט ופורים דלא סגי דלא אכיל, מחזירין,
 ומדהגיה הגאון כך אימא דלאו טעות הוא, אלא תרווייהו אוקימתא גינהו... ובשו"ת באר
 שבע דפוס ראשון ויניציאה שע"ד דף ק"ט (ברשימתו אות ב' № 1052) מביא הועתק מכתבת
 ד מהר"ר יעקב פולק ז"ל מסמ"ג שלו".

דרי' משה על טור אה"ע סי' קכ"ד ס"ק מ' (דפוס ראשון בטורים ד' ברלין
 חס"ב—ס"ג) „וכ"כ שם סי' ל"ב וז"ל אני ראיתי גט הנכתב על גיר הנקרא פפור
 כל"א, שבא מקושטנרונא לק"ק קראקא לפני כהר"ף ושאר לומדים גם לא היה נכתב
 בכתובה תמה כאשר אנחנו מצריכים לכתוב עכ"ל".

חורת הטאת כלל ד' דין ג' כתב הרמ"א „ובכאן קראקא הטבתים נוהגים בו חזית
 לכתחלה ואומרים שכן הורה להם רבינו מו"ה יעקב פולק ז"ל והגתנו להם מנהגם מאחר
 שכבר הורה זקן ויש להם על מי שיסמכו". (בדפוס ראשון קראקא שיל 1570 4° הנמצא פה
 במוזיאון).

בחצר מלך ביהם) שנישאת עוד קודם מלאת לה י"ב שנים לכחור מופלג בתורה ר' דוד צענר, אשר אחרי כן לא מצא חן בעיניו אשתו, ואמה הכריחה אותו בחזקת חיר ללת גמ פטורין לאשתו אך הוא לא הסכים לזה. ותהי עצת הרי"ף אל אחות אשתו שתצא במיאון, שעל פי התלמוד אולי מצא מקור לדין זה. אך כבר כמל דין מיאון בארצות אשכנז זה כמה שנים לפניו (בשנת ה"א ר' 1440 לערך ע"י הר"מ ממירובורג ראה חלק שמיני (תוצ' ג' עמ' 137). הרי"ף על פי יסוד התלמוד, אחו בדעתו לחוק המיאון. נגד דעת רבני דורו ובראשם דעת רבו הר' יעקב טרנגליה שגזר עליו חרם זמן קטן טרם מותו, יחד עם הר' פנחס מפראג. עד שיבטל הסכמתו, ויחזיר את הממאנת אל בית אישה או שתקבל גמ ממנו,

דברי ריבות האלה הניעו עד עיר פדובה באשליאה לפני הר"י מינץ שיצא נגד הרי"ף, לחוק דעת הרבנים שיצאו נגדו.

אך אחד מרבני פראג הר' מאיר פעפערקארן הלמירו של הר"י קולון היה בעוריו כי נאלץ לרגלי הנסיכה שהיו אשתו ובתו יושבות במאסר, אשר להתרתן נחוצה היתה עזרת האלמנה הנ"ל שהיתה קרובה למלכות והיא הבטיחה עזרתה בתנאי אם יסכים להמיאון, ובאין ברירה הסכים לזה הרב האומלל. הרי"ף סמך על הסכמת הרב הנ"ל ולא חת מהחרם שהטילו עליו רבני דורו. גם תלמידיו הרבים לא זזו מבית ישיבתו, ועוד נהרו אליו תלמידים רבים גם אח"כ.

ככל זאת לא ארכו עוד ימי שבתו בפראג, וילך לו אל ארצו פולין, ליסר שם ישיבה אשר מאז החלה להיות אכסניא של תורה *)

(* דור ה"ד ח"ה עמ' 252, הנה מפורסם הדבר ומקובל לכל כוחבי הרורות כי מהר"ר יעקב פולק בר יצחק הלוי אשר היה ראש ישיבה בפראג אחר חצי המאה השלישית לאלף השישי היה מטציא החלוקים ודרך למור הפלפולי המסוכך". הוא הר' יעקב פולק השלישי, שנמצא סגנו בדפוס ;

פסק על עגונה, יקם עדות ביעקב ותורה שם בישראל תשובת הגאון מהורר יעקב פולק בר יצחק הלוי זצ"ל ונדפס ע"י שני המשותפים כמר שלמה וכמר משה כ"ץ בר"ח אלול שמה"ן בה". פראג שב"ד 4° דפוס ראשון נמצא פה באוצרות גינצבורג (נדפס שנית בפ"פ דמיון תע"ט 8° בקהלת משה).

ואלה דברי הח' הבקי היותר מצוין בקורות ספרותנו הר' שוח"ה מכייליטץ (במכתבו אלי מיום ט' ניסן תרנ"ו).

. . . "והנה בישרון שם הרפסתי גם מצבת ר"י פולק, אך כעת חוזרני כי ודעתי כעת כי איננו להנ"ל, כי רבנ"ג ראבינאוויץ ז"ל כתב לי בשנת תרל"ה, לדעתי אינו כן, ואם חרות על המצבה, מצבת הנ"מ יעקב פולק". נעשה בשנים האחרונות ואם איננו חרות כן בודאי אף רמו אין בו ואם הי' שמו קאפלמאן הלוי הי' נודע בשם זה כמו שנודע הנ"מ שכנא יותר מבשם שלום, וגם מהר"י פולק היה חריף והנהיג דרכי החלוקים ועל המצבה כתוב היה בקי בששה סדרים ואין זה תואר להג' מהר"ף ואולי נפטר בערי המזרח... והנה שם בישרון הבאתי ג"כ הסכמת ר"י פולק לס' ברכת אברהם... (ד"ו שי"ב 4° הנמצא פה באוצרות גינצבורג, ואכבר דברי איתו במקום אחר, כי הזמן קצר לרגלי השתנות הדפוס). וכעת בא לידי ס' חדש לוחות זכרון, מצבות עיר קראקא מאת חיים דוכעריש זריעדבערג

„למען אחי ורעי יצ'ו אדברה נא שלום, הנה עתה קרוב וסמוך לפסח רנ"ב לפרט קמן באו לידי חבילות חבילות מתשובות מרוב אחינו ורבותינו מארץ אשכנז יצ'ו על דבר המיאון ממר' סולק' דהות נשואה מקדמת דנא לאהו' ועמיתנו בתורה ה"ה מהר"ר דוד צענר יצ'ו, וכולם הושוו במיגנון א' שהמאון אינו מיאון אבל צריכה גם להתירה לינשא לאחר, בדור הזה שנתמעמן הלבבות והידיעה בענין המיאון בעו', וגיזמו וגם גזרו עליה שלא תינשא לאחר כי אם בגט, או תפיים בעלה הרב יצ'ו ותחזור אליו בקידושין שניים יען וביען כבר נתבטלו קידושיה הראשונים ע"י מיאונה ויש להם לההגר' בו ולתלות באילן גדול הגאון מהר"ר מנחם טרובורק ז"ל שאיון וחקר ותיקן שלא למאן בזמן הזה, וכל אחד ואחד מהלומדים יצ'ו אחוז חרב להביא ראייה לדברי הגאון ז"ל שראוי להחמיר בזמן הזה שלא למאן וכל שכן אם המיאון על ידי לימוד מאחרים, ועל הלימוד נחשד מהר"ר ר"ף. והנני רואה שראש המדברים לדון בזה הדרוש הוא הדבר הגדול הגאון מהר"ר יעקב מרגלית ז"ל והוא הביא דברי הרמ"מ ז"ל גם נתן ברכתו על מהר"ף למותא דרבנן ר"ל שמתא שם מיתה שהרי לא הזכיר אצלו לא יצ'ו ולא שיחי' כמנהג. עוד בקש הגאון ז"ל למסכסיתין לדעתו מרוב ענוותנו ז"ל כדי לבטל דעת מהר"ר ר"ף ברוב, ובראותי כוונת הגאון אמרתי אל לבי אף על גב דכבר בטל דעת מהר"ר ר"ף ברוב ברובה דמינכרא ואפילו לא גזר הרמ"מ ז"ל שלא למאן ומחדש גזר הגאון ז"ל שלא למאן והסכימו הלומדים יצ'ו על ידו עם ראיותם ונימוקם שעמהם שלא למאן

שנדפס בדראהאביטש תרנ"ו, והנה גם הוא טעה והעתיק מצבת הר"י קופלמן חנ"ל שנפטר בשנת ש"א בלובלין.

ספר יוחסין... ועוד נוסף... פרק י"ח מהמאמר רביעי מספר יסוד עולם... עם הגדות שעשה והוכיף הגאון נר ישראל ור"מ מהר"ר משה איסרליש ז"ל וסדר הגאונים והגדולים שהיו עד דורנו זה כפי אשר מצאנו שהגיה בכתב ידו בספר יסוד עולם... קראקא ש"מ—שמא (1580—81) 4°. (בקהלת משה, ובשער כחוב, הגיע לחלק כמהר"ר אבטליון מקמאלי, כשחלק עם אחיו... שנת ש"ג!)

דף קס"ד, ע"כ. מימי מהר"א טירנא בעל המנהג' ודכו' רבי שלום מוה"ר היו מהר"ק ומהר"ר אהרון הי"ד כמו שהביאם בעל המנהג בהקדמתו ובימיהם היה רבי איסריל הנזכר, והלמיד מהר"ר שלום מוה"ר היה מהר"ל הידוע. ומר"א טירנא היה תלמיד מהר"א קלוזנר והוא היה רב בווינא עם מהר"מ לוי.

ובימי רבי איסריל (בעל תרומת הדשן) היה מהר"ר ישראל ברין (ר"י מכרונא) והיה תלמידו; ובימיו היה מהר"ו והוא היה תלמיד של מהר"ל ומהר"ק ומהר"ר יהודא מינץ ורבי ישראל ברין הנזכר היו בשנת רי"ג לפרט כן מצאתי בתשובותיו. בימי רבי יהודא מינץ היה מהר"ר יוסף כהן צדק ובסוף ימיו עמד המאור הגדול מהר"ר יעקב פולק.

ובימי רבי יהודא מינץ הנזכר היה רבי יעקב מרגלית ובנו רבי אייזיק כרגלית היה רב עם רבי יעקב פולק בפראג. וכתב בואש סדר גיטין ז"ל אדוני אבי רבי יעקב מרגלית. מהר"ר מנחם מארפורק מהר"ר ז"ך בעל היריעה, כהר"ר הילל הזקן מערפורט, מהר"ר יעקב כולין הוא הנקרא כהר"ל. כהר"ר יעקב ווייל מדר"ר לופמן בעל הנצחון, מהר"ר מארפורק בעל תרומת הדשן. מהר"ר דוד הלנרשטאט, מהר"ר מן נברק, מהר"ר ישראל ברמן, מהר"ר אנשיל סג"ל, מהר"ר דוד איינושטאט, מהר"ר מעביל, מהר"ר זעליקסן ציון, מהר"ר זלמן ציון

כדי היתה העדה הקדושה יצו' לסמוך עליהן אפילו שלא על ידי הרחק שלא לפרכס ולטרב ולהרהר אחריהם והמהרהר אחריהם כמהרהר אחרי השכינה, ואיסוריו אשר אסרו במקומם עומדים, כל שכן כשיש תקנת וגזירת הרמ"מ עמהם... (העתקתי משו"ת מהר"י מינץ סי' י"ג, להשלמת הספור). גדולי תלמידיו של הר"י פולק הם: הר' שלום שכנא בלובלין * ומהר"ם בפרובה.

אחרי הרי"ף היה ראש ישיבה בקראקא הר' אשר זקנו של מהר"ם לובלין (שו"ת סי' פ"ג ובהקדמת בן המחבר).

59) יעקב שנה טובה ב"ר שלמה (יב"ש) במודינה.

בקובץ כת"י הזה סי' ק"ס תשובה בדיני ממונות וחתומים הסבורים „יעקב בכ"ר שלמה שנה טובה מבורר". „דוד בכמר מלכיאל אוסמי מבורר". עם פס"ד של הר' יצחק לוי במודינה, והסכמת תלמידו הר' אלחנן דוד ב"ר יצחק קרמי. (שו"ת מכת"י נמצא באוצרות בית דוד הארון גינצבורג פה).

60) יצחק גירון מקסאלי.

בקובץ הזה סי' קי"ג תשובה מהר' יצחק גירון מקסאלי. (בלה"ק ואיטלקית)

61) יצחק גרשון, Gherescion מרבני וויניציאה (שם 1600). (מוכרת

ח"א עמ' 27). ההום בסוף פס"ד של הר' שמחה לוצאטו, אחרי הר' ליב סרוואל כס" כ"ח).

מהר"ו בינג, מהר"ר שמשון ז"ך, מהר"ר יולן רונקיל, מהר' זימלן, מהר"ר משה מינץ עכ"ל הקדמת גישון, וכל אלו הגאונים מחכמי אשכנז ואוישטריך היו בדורות שלפניו בקרוב ובזמניו הם היו כתלמידי הרא"ש ובניו שהרביצו תורה אחריו או משאר חכמי דורם שהיו הרא"ש נפטר בשנת פ"א ובנו בעל הטורים האריך ימים אחריו, וא"כ רבותינו שקראו לרבו ישראל ברין שהיה בשנת רי"ג קבלו מהם ...

דף קס"ה ע"א), ורבי אברהם מינץ בנו של ר' יהודה מינץ הנזכר ומהר"ם מפדואה שאירי ז"ל (נפטר שכ"ד) והוא היה מגדולי תלמידיו של רבי יעקב פולק ז"ל, וזמניו היה ר' יוסף זלמוני אב"ד בק"ק אובן וגדול א' רבי יהוד' ספירא' ורבי פריץ ורבי משה יפה אשר כתב תשובה לחכמי לוצ'ו, ומצאתי שקרובים שם אלו הגדולים מהר"ר בענדיט אכשלארד, מהר"ר אברהם כהן רבי חי"א, מהר"ר משה (ג) עווירה, ומהר"ר אוסרלן, מהר"ר יהודה טמודינה, מהר"ר ישוע, מהר"ר יחיאל, מהר"ר אנשיל סג"ל, מהר"ר ליווא, מהר"ר דוד. כל אלו היו גדולי ישראל במדינות לוצ'ו. לבד בימי מהר"ר יעקב פולק, וסוף ימיו, ומגדולי תלמידיו מהר"ר יעקב פולק הנזכר היה מ"ו כהר"ר שכנא ז"ל אשר כל גדולי ארץ הזאת הם תלמידיו" ...

* פסקים שחבר... מהר"ר שכנא על עניין קידושין ובפטרט על קידושין כ' משה בן הרופא כ' שמואל לועזי. קראקו (י. העלין) [ש' ? 1540] 4°. (Zedner p. 695) וברשימת נייבויער № 764 סי' ב' מדרף 6 עד 27 נמצא פסק של הר' שכנא על קידושין כמר' משה בן השר הרנסא המומחא כמר שמואל אליעזר ווי"א שקודש מרת בריינדל בת מנוח מוכנה הענדיל מקראקא. (ובסוף סי' ד' הנמצא בסוף הקובץ כתוב כי נעתק בכ"י הר' אהרן שמואל בר ישראל, מהרש"ק מוילנא ונשלמה העתקתו ז' אדר ת"ז) ראה 803 №. גם ראה 1823 № סי' ב' פסקים בעניני קדושין וחליצה ובהם מהר' שכנא. ומהר' יעקב מרגלית.

והוא הר' יצחק גרשון מצפת בויניציא הנזכר ברשי' שם 1113 ובשו"ת
מהר"י טראני ח"א קמ"ו וח"ג סי' ט'.
יצחק גרשון בן מרדכי, דיין בויניציאה רשי' שם' 1138.

(62) יצחק לוי ואל"י Vali בר שמואל ואלי בוירונה (1664) מזכרת
חכמי איטליאה 67 ובמודינא נפטר בש' ת"ם 1680 (בעל ס' לחם הפנים
הנמצא כת"י בגנוי הבארון ג"ב) ראה ברשי' קהלת משה אות ג' № 1838
גבול בנימין, ובו הספד על הר"ל ואלי.
ובקובץ כת"י הוה סי' קכ"ג חתום „יצחק לוי ואלי“.

(63) יצחק ולאבריגא Valabrega, סופר הקק"י דמדינת פיימונטי בשנת
תכ"ד 1664.
בקובץ כת"י הוה סי' י' „מעשה שהיה ... הר"מ של מדינת פיימונטי ה"ה
במהר"ר מדרום סגרי וכמ' יצחק ולאבריגא סופר הקק"י“ ...

(64) יצחק חיים כהן מהחזונים Cantarini (יחכ"ם) בפארבה. (נולד ת"ד
1644 ונפטר תפ"ג 1723). מזכרת ח"א עמ' 10 (ראה גם באוצר נחמד ח"ג).
ובקובץ כת"י הוה סי' ע תשובת הר"ג פונטרמולי על פסקו של הרופא
יחב"ם. ע"א פסק הנזכר של הר' יחכ"ם. ע"ז על דבר צורות האותיות, מהר'
יחכ"ם (נעתק ע"י ר"א סגרי). צ"ח על דבר הגורה על הסחרים היהודים
הסוככים בכפרים. צ"ט מהרופא יחכ"ם רפואות וסגולות. קכ"א פס"ד מהר'
יחכ"ם. קכ"ב תשובה על פס"ד הנ"ל מהר' חנניה קוים מפירינצי תל"ו.
ובסופה כתוב „על התשובה הזאת השיבותי בדרך קצרה כדי שלא לחזור
על הראשונות כי דבר שפתיים אך למחסור וכפל ענין במלות שונות עמל ואון.
י"ב. (עם הגהות והשגות ממנו בגליון). עם שופס כתב שכתב לי מקסאלי
במורה"ר עזריאל כ"ץ בשם מעלת הישיבה (לתשובת השאלה ששאלתי מאתם)“
קס"ד (שנית) פס"ד ובסופו הסכמת הר' שמואל דוד אוטולינני בפאדובה'
פ' בראשית תע"ג 1712.

(65) יצחק לאמפרונטי Lampronti הרופא בר שמואל בפירארה (בעל
ס' פחד יצחק) (נולד תל"ם 1673 ונפטר הקי"ח 1758) מזכרת ח"א עמ' 31
(תולדות ר"ל. בקהלת משה אות ת'). ובקובץ כת"י הוה נזכר בס' מ"ו.
קל"ז שאלה שלוחה אל רבו הר' בנימין כהן בשנת הס"ח (עם תשובת
הר"ב כהן, בלשון אימלקי). קמב פסק משנת תע"א.

(66) יצחק לוי, Levi במודינה. בקובץ כת"י הוה סי' :
מ"ט דברי הר' ארנן פואה ז"ל מריגיו, עם דברי הר' יצחק לוי.
ק"ם פס"ד מהר' יצחק לוי, חותם פה מודינה' עם הסכמת תלמידו הר'
אלחנן דוד קרמי בר יצחק.

(67) יצחק לוריא, Loria רופא במנטובה.
סי' נ"ד, פסק (ברין טומאת מת) מרופא אומן ר' יצחק לוריא ממנטובה.
(68) יצחק אייזיק מרגלית בהר' יעקב מרגלית Margalit בפראג (נפטר כ"ד אדר רפ"ה).

בקובץ כת"י הזה סי' קנ"ה: נאם הקטן אייזיק מרגלית היתום בן לא"א הגאון מהר' יעקב מרגלית ולה"ה רועה צאן בק"ק פראג הבירה...
גל עד משפחות פראג. יוחסין רמ"א שו"ת שארית יוסף ל'. הוספות רמ"א ליוחסין. (ראה גם ערך ר' יעקב מרגלית ור' יעקב פולק, למעלה).

(69) יצחק ציק דין. (קודם שנת רע"ח 1518).
קנ"ה) „והשתכחות זכרון שבוש תלמודו ומגידו נדמו לזכרון הבחור הח"ר זלמן רונקל יצ"ו ולזכרון יצחק ציק דין חברו".

(70) יצחק ברכיה קאנטון, Canton בר אנרהם חי קאנטון בטורין מזכרת חכמי איטליאה עמ' 10 (תצ"ט 1739). שאלה שלוחה אליו בשנת הצ"ט מהר"ח גירון מקיירי (סי' ט"ו).
(ראה גם בשו"ת שמש צדקה ח"ב סי' י"ב. וכתולדות גדולי ישראל באיטליה עמ' 159, ובאוצר הס' לבן יעקב אות י' № 505).

(71) יצחק קצינין, Chezighin בר שלמה קצינין במנטובה. (מזכרת ח"א עמ' 18), ובקובץ כת"י הזה סי' נ"ח פס"ד משנת שפ"ג (עם הסכמת הר' קלונימוס בכמהר"ר ישראל קצינין ז"ל פה מנטובה) והסכמה „נתונה בוירונה" שפ"ד לפ"ק „נאם המרוד בילדי הזמן מרדכי בן לא"א מהר"ר יעקב בשאן ז"ל, ונאם העלוב אהרן אורי מכונה פאייש בכמ' משה יפה ז"ל, ונאם הצעיר גרשון בן לא"א האלוף כמהר"ר מרדכי בשאן יצ"ו הנ"ל").

(72) ישראל אשכנזי, Ashkenazi בר יחיאל אשכנזי ראש ישיבה ברומי (רע"א—ר"פ 20—1511). מזכרת חכמי איטליאה עמ' 5.
ובקובץ כת"י הזה סי' קנ"ה שביעי בין תשעה „ראשי ישיבות ארץ לועזית" ... „הרב המובהק מהר"ר ישראל יצ"ו ברומי".
הוא הר"י אשכנזי המגיה מס' מגלה (רעא — עב) ע"ז (רע"ג — ע"ד) ערובין וסוכה שנדפסו בפזורה. (Mosè V. VI). סי' 28, 29 (עמוד 306) השובה מהר' ישראל בר יחיאל אשכנזי מרומא המסכים לדעת „מ"ז הר"א כהן" (שהיה רבו). ובסי' כ"ט מזכיר פסקי הר' אבי"ה מיניץ והר' יהודה ליאון מפזורה במנטובה.

עמוד 379 העתק מכתב של ר' ישראל (כרך II סי' 67) על מכתבו של הר' „מהר"ד סג"ל" פיצויגטין (במחוז קרימונה) (שקבל הרא כהן ושלחו אליו). ומזכיר דעת רבני בולוניה ומנטובה עם דעת רבני ויניציא, ומספר בשבח הר"י

מינץ (שכבר הלך לעולמו) המכתב נכתב יום 11 כסלו רע"ט 1518 (לפי דבר הרב מרומא, כבר היו דברי ריבות כאלה לפני).

(73) מנחם קזים, Cases, (תקלה 1775).

קס"ו—ס"ח) שני פסקים קצרים מר"מ. קזים בשנת תקל"ה והשני מתהיל עוד אמר לי הנעלה כמ' יוסף כרמי.

(74) מרדכי בשאן, Bassani, בר יעקב בשאן בוירונה (שפר 1624).

מוכרת ח"א עמ' 7. ובקובץ כת"י הזה סי'.

נח) חתום ראשון על הסכמת רבני וירונה משנת שפ"ד על פס"ד של הר' יצחק קצינון ממנומכה שפ"ג, (החתום, נאם המרוד בילדי הזמן מרדכי בן לא"א מהר"ר יעקב בשאן ז"ל", והשלישי חתום בנו, גרשון בן לא"א האלוף כמהר"ר מרדכי בשאן יצ"ו הנ"ל).

(75) מרדכי מפוליניא, בעיר קוני בפיימונט (של"ה 1575) (ראושב

מרדכי מפוליניו בר גמליאל בעיר קוני).

בקובץ כת"י הזה סי' ל"ב תשובה ארוכה (ג' עמודים). (הוא כותב על הר"י קארו ז"ל).

ובגנוי הבארוני גינצבורג קובץ ש"ד ברשימה ר"ש וקש: א) שו"ת ר' דניאל

מירני; ב) „שפת הים אגרות ושו"ת מראושב מרדכיבן גמליאל מפוליניו בעיר קוני“.

(76) משה בסאן, Bassan, איש נוביירה ראש ישיבה בויניציאה (רעה—

רפ 20—1518). מוכרת ח"א עמ' 7, ובקובץ כת"י הזה סי'.

קנ"ה רביעי בין תשעה „ראשי ישיבות ארץ לעזות“.

(בלחות אבנים № 138 משה נווירה בן מהר"ד קפמן, רב בויניציאה

שנפטר בשנת שס"ו, הוא מאוחר בזמן מהר"מ איש נוביירה).

27 № 306 p. Mosè פסקי רבני איטליאה ע"ד ריב פינצי ונורצי, ובהם

סי' 27 פסק מהר' משה באסאן איש נווירה, בשנת רע"ח (ראה שו"ת מהרמ"פ סי' י"ט).

סי' 31 פסק מהר' בענדט מויניציאה רפ"ב „לענוש קשה את הר' אביה

מינץ שנגע גם בכבוד הר' משה איש נווירה (חותנו של הר' בענדט),

(77) משה גלאנטי, Galante, (אורח נטה ללון בויניציאה שסח 1608),

ק"ג פס"ד מחכם אחד החתום „אורח נטה ללון“ בויניציא שס"ח (הוא

מהר"ם גלאנטי) ודברי הר' יוסף סאמינה עם הסכמת הר', חזקיה פינצי פה

פירארה השס"ח. (בעצם כת"י של הרח"פ).

ק"ה פס"ד הנ"ל עם דברי הר"י סאמינה הנ"ל בעצם כת"י.

(בנו הר' יודיה גלאנטי בויניציאה שס"ט מוכרת חכמי איטליא 25).

78) משה בר אפרים המכונה וישל שלי"ט. בקובץ כת"י הזה סי' קנ"ה הועתק ... נאם ... ונאם —

79) משה יפה, Jafe, בר אליעזר יפה (ר"פ 1520).
קנ"ה) „חתימת ידו ה"ה מהר"ר אייווק יצ"ו אמת היא ונכרת לי".
„מהר"ר ברוך יצ"ו אמת היא ונכרת לי".

80) משה אליעזר סגרי, Segrè, (תע"ה 1715). בקובץ כת"י הזה סי' צ"ו השוכת הר' מ"א סגרי על שאלת הר' פנחס כהן מקסאלי בשנת תע"ה.

81) משה פרובינצאלי, Provenzal, בר אברהם במנמוכה מח"א 52 רשי' שט' 1982

„אני הצעיר משה בכמ' אברהם פרובינצאלי ז"ל ר"ח תמוז שנת ה' ליצירה פה מנמוכה". בקובץ כת"י הזה סי' ח'.
„וכך נראה ג"כ מלשון הר"ר משה פרווינצאלי בתשו' כ"י אשר אצלנו שאעתיקה כאן" כן כתב הר' אש"ב בשאלה ששלח לרבו הר"ג פונמרימולי. בקובץ הנ"ל סי' ס"ט.

תקוני הוהר דפוס ראשון מנמוכה שיו 1557 4°. ובראשי פסקים להחיר הדפסת ס' הוהר והתקונים מגדולי רבני איטליאה ובהם גם מהר' מ"פ. פסקי מס' פאה דמאי וכלאים, עם פסקי הלכות קטנות. בראש הלק"ט כתב המחבר (רמ"פ?) „בעזר עושה נפלאות, וכולן בעיניו קטנות. נתחיל פסקי הלכות קטנות, זה היום תחלת מעשינו ברביעי בשבת ר"ח אייר ש"ל"א ליצירה פה מנמוכה" ... fol. 105 דף. (נקנה מרשי' הר"ר התשיעית № 90 שכתב „ונראה שהם מס' משה פרובינצאלי" והיה מכורך אליו ס' השם להראב"ע שהעתיק לעצמו הרמ"פ הנ"ל, הנמצא פה כעת בכרך מיוחד).

82) נחמיה מן הכהנים Coen בר ברוך הכהן בפירארה (תע"ה 1715 (מחא 15 פירשט חא 4 ח"ג 26).
מכתב אליו מהר"א סגרי מקאסלי בשנת תע"ה.

83) נחמן חנין, Chanen, בר שבתי חנין בוינציאה (ת' 1640). (מחא 13 תג" 270).

ק"ד) שאלה עם תשובה ממנו „שאלה ראובן בא מקוסמנטינא פה ווינציאה ובידו גמ והדשאת שליחות הולכת גמ זה ללאה אשת יעקב אשר היא בפירור". ובסוף תשובתו נחוסף „אחרי כתבי מה שכתבתי אנה ה' לידי ע"י החכם השלם כמהר"ר עזריה פיגוי גר"ו תשובות הריב"ל". ומעל"ד נרשם „טופס פסק כמהר"ר נחמן חנין ותשובה יעקב סגרי)".

84) נתנאל טרבומי Trabotu בר בנימין בר עזריאל טרבומי השלישי במודינא. נתקבל לרב במנטובה בשנת שצ"ב, ונפטר במודינא בשנת תי"ד, 1653 על דבר משפחות טרבומי גראציאנו וגאליקי ראה מזכרת חכמי איטליא עמ' 28 גם 65, גם למעלה ערך 31 עמוד 60.
בקובץ הזה סי' א' נמצאת תשובה שלוחת אליו מהר' ארנן פואה מרינו שצ"ג.

הספר על הר' נ"ט נמצא בקובץ דרושים עה"ת מהרב משה באבן מרבני רומא כת"י פה במוזיאון, ובהם דרוש פ' האוינו התי"ד והוא הספר על כמותה"ר נתנאל טרבומי זצ"ל. (אשר אוצר ספריו קנה אחרי מותו הר' אי"ש ג"ר קרוב, ורשימתם נשארה לפליטה ברשימת ספרי אי"ש ג"ר הנמצאת בעצם כת"י של המאסף באוצרות גינצבורג פה, ראה למעלה עמוד 60).

85) עזריאל דיאינה Diena בר שלמה בסביוניטה (מח"א 19) (נפטר בש' רצ"ו 1536). ובקובץ כת"י הזה נמצא ממנו סי' מיה פסיד משנת ר"פ.

קלה) ע"ד דברי ריבות בענין שידוך ממנטובה שבא לפני הרב עזריאל בבסיוניטה.

קנ"ג) פסק וחרם שלא ללכת לערכאות ש"ג, מהרב החתום „נאם המקנא לה' ולתורתו הנאנה עזריאל דיאינה זי"א היום יו' ה' כ"ט פריבא' בצ"ר לי אקרא ה' וגו'" („הסרבנות אשר עשה משה ציודלי נגד הרבנים תופשי תורה משמרי ויניציאה"). „למרות עיני כבוד הרבנים אשר התרו בו שיסיר מעש"ג הנהו תרי גיסי כמ' מנחם בן מהר"ר יעקב סג"ל ז"ל וכמ' משה בן כמ' שמואל קראווצי סג"ל ז"ל אשר רודף אותם בעש"ג".

גם נמצא בקובץ הנ"ל פסק חסר בראשו, ומעבר לך כתוב: פסק וחרם „שלא יקראו סרבן לכמ' עמנואל נורצ"י".

אשר לי שמה כח ורשות ממלכותא דארעא, לגזור גורה באלה וכמארה הנני גוזר על כל איש ואיש אשר לא יהיה בר סמכא יושב בשבת תחכמוני, כי לבני סמיכי לא אומר קבלו דעתי שהם רשאים ולא אני, האמנם על כל שאר עמי הארץ המתיהדים אשר לא ידעו ולא יבינו בין דין לדין ובין נגע לנגע דברי ריבות, וחובת הלכות, גוזר אני עליהם בגזירת נח"ש אשר אין לו לחש שלא יקראו כמ"ר עמנואל מנורצ"י יצ"ו בכמ' נח רפאל זלה"ה בשום קריאה בכתב או בעל פה סרבן או אלם מנודה או מוחרם יען כי לא הואיל הלך אחרי צו לצאת מעירו לב"ד ממוצע עם בעל ריבו כמ' אברהם פינצי יצ"ו כאשר גזרו עליו האלופים הרבנים, כי נראה לע"ד שכל הגזירות ההם שלא כדון נגורו בהיות כי כמ' עמנואל עומד וצווח כי הוא ציית דינא נכון ומוזמן שמה פירארא לפני הרבנים אשר שמה או בדרך ברירת הדיינים זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד, ועליו אין עדות נאמנה כי יהיה אלם ומאויים להוציאו טכשרותו, ולגלות נבלותו, לעיני מאהביו ואיש לא יצילנו מידו, ואדרבא יש

עדים כשרים ונאמנים מגידים עליו כי הוא ירא ה' בכל לבבו ובכל מאודו, והאיש אשר יעשה בדרך אחרי ראותו או שמעו גורתו זאת לבלתי שמוע אל דברי ילבש קללת כמדו, והיתה לשכים בעיניו ולצנינים בצדו, וצרה אותו בכל מעשהו אשר יעשה ובכל אשר יפנה יאכל פרי כחש, ובא אל הבית וסמך ידו על הקיר ונשכו הנחש. וכל ישראל יהיו נקיים מאלתי. ואתם יצו ה' את ברכתו, לשאת ענף ולעשות פרי בקדושת ה' על אדמתו, ויחיו דגן ויפרחו כגפן איש תחת גפנו ותחת תאינהו ושבו בנים לגבולם ואוהביו כצאת השמש בגבורתו, ה' ברד ינחם יפרש כנפיו יקחם ישאם על אברתו.

נאום הצעיר אנפין דמן חברייא, וקמין חריך שקי בין ספרייא המרוד עזריאל יזי"א בכמה"ר שלמה דאיינה זלה"ה, היום יום ... (נקרע הגליון). כרועה עדרו ירעה וגו', פר' ואכלו את חלב הארץ. קס"ו) נדרשתי לאשר שאלוני ונמצאתי לאשר בקשוני השותפים היושבים באושימאנו ה"ה הנכבד כמ' דוד מורטארו יזי"א וכמ' אניילו חוק יצ"ו על אדות התפילה כי כמ' דוד יצ"ו רוצה להתפלל כמנהג אשכנז בימים הנוראים אשר אז עושים מנין עשרה וכמ' אניילו יצ"ו רוצה שיתפלל כמנהג הלועזים כי כל אחד חפץ להיות שורר כמנהגו ומתפלל כלשון עמו"..." נאם הצעיר עזריאל דאיינה יזי"א הוי' י"ו אלול רפ"א.

פסק מהר"ע דאיינה מסכוינימה בשנת 1535 1882. p. 125 Mosé V (ראה שו"ת רמ"פ ס' כ"ח), תשובותיו ב' כרכים ראה הרב חיד"א כ"י. הר' עזריאל דיינה ראה למעלה עמוד 47 (קינות על פטירת הר"ע דינה בסכוינימה, ברשי' כת"י שענבלום, וברשי' אהל אברהם מערצבאכער קינות רבות על הר' עזריאל דיינה הנפטר בשנת רנ"ח (?) [רצ"ח]. ברשי' אבי"ן 911 № סי' 6 הגרות על דיני שחיטה מנהג רומי מהר' עזריאל דיינה, 948 № סי' 6 מכתב מהר"ע בר שלמה דאיינה משנת רפ"ב. קובץ פסקים כת"י מרבני איטליאה ובהם סי' 7 משנת רצ"ה מהר' עזריאל דאיינה ראה שו"ת מהרמ"פ סי' כ"ח, (מרמרה, Mosé V 125).

(86) עזריאל כ"ץ בקסאלי (תל"ו 1676)

קכ"ב) טופס כתב (שכתב להריחש) בשם מעלת הישיבה בקסאלי כ"ג יול תכ"ו.

(87) עזריה פיגו Pigo בר אפרים בויניציאה בעל ס' בינה לעתים וגדולי

תרומה (נפטר ת"ז 1647) מזכרת ח"א עמ' 49

קד) פסק מהר' נחמן חנין ותשובת הר' יעקב סגרי (כתוב בסופו, אחרי כתבי מה שכתבתי אנה ה' לידי ע"י החכם השלם כהה"ר עזריה פיגו נר"ו תשובות הריב"ל).

לחות אבנים № 131 מצבת קבורתו.

„נפטר יום ד' ר"ח אדר ראשון הת"ו ונקבר ביום ו' שלאחריו בעיר רווינג".

מצבת אביו הר' אפרים פיגו שנפטר בוויניציאה כסליו שס"ו (בערלינער יסוד עולם 39 הערה 30) לחות אבנים № 130 וברשימתי ק. מ. אות ב' 1202 № ובאות ג' 1865 №).

88) עמנואל כנורצי Norsa איש פיררה (ר"ע—ר"פ 20—1510).
קנ"ה) „שמעו השרידים... (תשעה)... ראשי ישיבות ארץ לועיות... כל אלה... יצאו בחרבם ובקשתם לקראת איש מוחזק אלם מפחיד ומבהיל בשמו עמנואל איש פיררה, והוא עומד על עולתי בנבולו ומכעית בני עיר דירתו בגדולה עשרו ואין כמותו, ובעל דינו הטוען הנכבד הח"ר אברהם רפאל יצ"ו איש בולוניה מרעיש בקול אדיר וחזק על עמנואל הנמען אשר העביר עליו את הדרך בעושק וברוצץ והנה נשמע קול צעקתו באוני החכמים והשופטים והמומחים הללו עד אשר הכריחו בגזירה ב"ד הגדול את עמנואל והכותו בחרמה"...
אברהם רפאל פינצי ועמנואל בר נח מנורצי בפירארה Mosé V 1882 p. 125 כרך I סי' 34 (p. 191) פס"ד ע"ד מרת גענטילה בת ר' עמנואל מנורצי. סי' 36 גם 72 כתבים ע"ד הריבית של ר' אברהם רפאל פינצי ועמנואל ב"ר נח מנורצי בפירארה (ראה כרך III סי' 25, 27) עמוד 306 סי' 25 עוד ע"ד הריב של אברהם רפאל דפינץ ועמנואל דנורץ פרנס בפירארה (ראה שם ע"ד משפחת פינצי ונורצי). Mosé Antologia Israelitica I 1878 (Corfu)

89) עמנואל פראנסיש Franzes בר' דוד פראנסיש ממנטובה בפירוינצי מוזכרת ח"א עמ' 25 ראה גם בס' מתק שפתים. מצ"ק באוצר אונאליני 30 (נו) תשובה על שאלת הר' בריאל בשנת ה'ל"ז (כתב על אביו ז"ל) עם השובות הרי"ב על הנ"ל ועל פסקי של הר' חנניה קוים.
וברש' אות ה' הד אורים והוא שיר חנוכת בית המדרש תלמוד תורה אשכנזים שבוניציאה. ויניציאה [תכב 1661] fol. [ובו שירים גם מהר' עמנואל פראנסיש].

90) פנחס כהן Coen בקסאלי (תע"ה 1715).
צ"ו) שאלת מהר' פנחס כהן מקסאלי בשנת תע"ה, והשובת הר' משה אליעזר סגרי.

91) פנחס חי. ענו Anau (תלמידו של הר"ב פחד יצחק) (תע"ג 1713) בר' מנחם. בפירארה (מח"א 3 המזכיר Mosé 58 IV 303 V).
קס"ב) שאלה בעניני מסים עם תשובה ארוכה ממנו (החותם, נאם עפרא דארעא דשמיה כשם קנאי, חי בן איש חי ועבד ה', לו יהם כשם תאר תליתאי, דלא נמיר ולא סביר באוריין תליתאי". בפירארה יום ה' כ"ה לחדש שבט שנת תע"ג לפק".

92) קלונימוס קצינין Chezighin בר' ישראל קצינין במנמובה (שפ"ג 1628).

נ"ח) הסכמה על פס"ד משנת שפ"ג של הר' יצחק קצינין, (וחתם שמו „בכמהר"ר ישראל קצינין ז"ל פה מנמובה").

93) שלמה גאליקו Gallico שלמה אברהם גאליקו בר' יצחק בסייני (מח"א 26).

קמ"ז) פסק ממנו קמ"ח) תשובה מהר חוקיהו מנוח בר' שלמה קורקוס נגד פסקו של הר' שלמה גאליקו.

94) שלמה ששפורטש Sasportas בר' יצחק בניצא. (בע"ס שש שערים) (מוכרת ח"א 59 ראה גם מה שכתבתי בהמליץ שנת תרנ"ד. שאלות מהר' „ש"ש פה ניצא מפראווינצא" ששאל בשנת תע"ה מהר' גבריאל פונטרימולי ר"ם ואב"ד במוריניו.

95) שמואל דוד אומולינגו Ottolenghi בר' יחיאל (נפטר תע"ח 1718) מקסאלי בפאדובה, ויניציאה בעל ספר קריאה נאמנה (בקהלת משה). (מח"א עמוד 46. חבוריו נמצאים בכ"י גינצבורג).

ק"ב) שאלה עם תשובה ממנו. קס"ד) (שנית) הסכמה על פס"ד של הר' יחכ"ם בפאדובה סי' בראשית תעיג חתום "שמואל דוד אומולינגו בכהר יחיאל ז"ל כותב פה פאדובה" תע"ג 1712)

וברשי אות ה': הן קול חדש ... שירים ומזמור לתודה... למועדים וימים שונים... [מיוסדים על פי הקבלה מהר' משה זכות הובא לרפוס ע"י הר' משה רפאל בהר' שמואל דוד אומולינגו (עם הקדמה ממנו) אמ"ר [תע"ב 1712] 8° (קמן).

96) שמואל יצחק זנויל (נפטר קודם ר"פ 1520) קנ"ה) „יפקח עיניו מעורונו וישא פניו למעשה אצבעות החכמים הגדולים ה"ה מהר"ר שמואל המצטרף בשם יצחק ובשם לע"ז זנויל ז"ל וכן ה"ה מהר"ר אברהם הספרדי ז"ל " .

97) שמואל הלוי Levi בר' פנחס הלוי (ר"פ 1520) קנ"ה) „הועתק אות באות נאם—ז"ל".

98) שמואל מילדולה Meldola רופא בר' יחיאל ז"ל במנמובה תי"ב. 1652

(מח"א 38 במנמובה ובוירוונה ת"א—תי"ח) קכ"ז) חתום שני על פסד של רבני מנמובה בשנת תי"ב, (אחרי חתימת הר' אברהם בר' שבתי דיל ויקיוו, וקודם הר' יחיאל במר' יודייה שלמה מנורצי ז"ל).

99) שמואל אברהם לוי 'פוביני Fubini דיין המדינה פיימונטי (תכ"ד
1664).

ס"ו) בשנת תכ"ד לפ"ק פ"ד מאת האלופים יונה ופוביני" שהם דייני
המדינה.

100) שמחה לוצאמו Luzzatt בר יצחק בויניציאה (נפטר 1663)
מח"א 36.

סי' כ"ה פסק דין ממנו וחתומים עליו הר' ליב סרוואל ותר' גרשון,
הר"ש לוצאמו חתום בראש רבני ויניציאה בהסכ' על ס' אלים משנת
שפ"ט. (ראה ברשי' אות א' 610 №)

אחיו של הר"ש היה הר' נחמיה לוצאמו, הנוכר בראש שו"ת נחלת
יעקב (פאדובה שפ"ב) שנפטר בשנת שע"ט (ומצ"ק בלחות אבנים סי' 180).

נשלמה מזכרת מאה רבני אימליאה.

משפחת מיניץ

שלשלת היחוס למשפחת מיניץ *

דור א.

ר' אליעזר הלוי .

דור ב.

לר' אליעזר הלוי בן והוא הגאון הגדול מהר"ר יהודא (יודא) מיניץ — (ר"ל מעיר מיניץ שבארץ אשכנז יצא מאשכנז בעת הגירוש ממיניץ בשנת רכ"ב — נשיא אבד"ק פדוואה, נפטר שנת רס"ט ואהרני חמשה ימים נקבר אצלו השר דון יצחק אברבנאל וכל מעשי מהר"י מיניץ וקורותיו הלא הם כתובים על ספריו „גדולת שאול" דף ל', „כרם חמד" מהברת ג, דף 89, „קרייה נאמנה" דף 306, „ספר אילם" דף ל', „אור החיים" דף 467 וראה גם: 1) Graetz, Geschichte des Judenthums, VIII p. 412 IX, p. 39, 45 222 2) Literaturblatt des Orients, 1846 № 38. Biographische Skizzen. R. Juda Minz. (ובשם „מיניץ" נקרא בס' סדר הדורות דף 241, ובס' „קורא הדורות דף כ"ט, ובקאטאלאג צעדנער דף 395, וכן גם נרשם בס' „פי שנים" בהקדמתו).

דור ג.

להגאון מהר"י מיניץ בן והוא הגאון מהר"ר אברהם מיניץ נשיא אבד"ק פדוואה ונפטר ערך שנת רפ"ה. וראה מה שכתוב עליו בס' „גדולת שאול" דף ל' כרם חס"ד ג' דף 91, ס' תולדות גדולי ישראל דף ל"א כרמולי דף צ"ח, סדר הדורות דף 240. Graetz Band IX p. 45, 60.

* שלשלת היחוס הזאת חבר בקצרה המאגיסטר לחכמת המשפטים, ר' שמואל פיוועל מיניץ הנ"ל, בריגא. בן אחותו של הרמא"ל פרידלאנד, ולמלאות בקשתו של אליו את המגלה הזאת שלא היה ברעת כותבה להביא בדפוס. ש.

דור ד. להנאון מ' אברהם מינצי בת שמה חנה נפטרה בחדש אדר שנה שכ"ד, והיא אשת הרב הגאון הנדון מהר"ר מאיר ב"ר יצחק קצנאילנבוגן נשיא אבר"ק פרוואה הנקרא בשם מהר"ם מפרוואה, וראה מה שכתוב עליו כס' גדולת שאול דף כ"ט, ס', עיר תהלה" דף טו, "קריה נאמנה" דף 306, "כרם חמד" ג' סימן ו', Zunz Z. Gesch. u. Literatur, p. 255, — Graetz, Band IX p. 221, 365, 373, 453 — Zunz Ritus p. 148. Literaturblatt des Orient, 1846, № 39: Meir Katzenelenbogen Steinschneider Catalogus p. 1582, 1702.

דור ה. להנאון מהר"ם מפרוואה בן והוא הגאון מהר"ר שמואל יהודא קצנאילנבוגן אב"ד ור"ם בפרוואה ובוויניציאה (ומכונה בשם מהרשי"ק וכן גם בשם מהר"י מינץ כי ספרו, י"ב דרשות" הנדפס פעם ראשון בוויניציאה שנת שני"ד הובא פעם שנית לבית הדפוס בשנת תקנ"ח ונקרא עליו שם: שנים עשר דרשות מדרשות החכם הכולל מהר"י מינץ ז"ל בן הרב הנדול בישראל מהר"ם מק"ק פארווה) נפטר שש ניסן לשנת שני"ו בן שבעים ושש שנה, ול"ם אשתו אביגיל, וראה מה שכתוב עליו כס' גדולת שאול" דף כ"ו, "מדבר יהודה" דף ס"ד, "כרם חמד" ג' סימן ז' וכו'.

דור ו. ולהנאון מ' שמואל יהודא בן והוא הגאון המפורסם שר ומפסר נגיד ומצוה לעמו מהר"ר שאול המכונה בשם וואל ("וואלש", "וואלק" וכו' כמו שמצאתי נרשם כס' "מנחת אהרן" בהסכמת הרב אלעזר, וכס' "פועל צדק" בכתב עדה, וכס' "בית הילל" בהקדמתו — ונתן לו הכנוי "וואל" "וואלש" או "וואלק" מחמת שהיה יליד אימליא ובלשונם נקראה המדינה "וואלש" וכן יושביה "וואלאכס" כמו שנהבאר כס' "עיר תהלה" דף 161, וכן גם השערת הפר' בערשאדסקי). שם אשתו דבורה בת הקצין מ' דוד דרוקר מבריסק דליטא. וכל מעשיו ופרשת גדולתו הסכרובים על ס' "גדולת שאול", וס' "עיר תהילה", וכן במכתבי העתים A. Petersburger Herold 1880 № 46 Разсвѣтъ 1880 № 41, Восходъ 1886 VIII., 1887, I, J Lelewel. Polska wieków srednich 1856. II 419 ff. W. A. Maciejowski Zydsi w Polsce na Rusi i Litwie p. 138. A. Kraushaar. Hystoria Zyddów W Polsce p. 279 I 285. C. A. Бершадскій: Еврей Корол. "גדולת שאול" שעי' ולפי דעה הפראפעסאר בערשאדסקי ערך שנת שפ"ב.

דור ז. להשר ר' שאול הנקרא בשם וואל בן והוא הגאון המפורסם מהר"ר מאיר הנקרא גם הוא בשם וואל או וואלש אבד"ק בריסק דליטא ושם אשתו הינדא בת הגאון מ' פנחס לוי איש הורוויץ. וראה מה שכתוב עליו בס' "גדולת שאול" ובס' "עיר תהילה" דף 161, 154, 117, 60, 20, ובס' "פי שנים" וכו'.

דור ח. להגאון מהר"ר מאיר בן והוא הגאון מהר"ר נחום אבד"ק סלוצק

דור ט. להגאון הגאון מ' נחום בן והוא הגאון מהר"ר נטע אבד"ק מעוריטש

דור י. להגאון הגדול מ' נטע בן והוא הגאון מהר"ר דוד (ולא ידעתי עד כה כי היה אבד"ק קאצק).

דור יא. להגאון מ' דוד בן והוא הגאון מהר"ר מנחם נחום.

דור יב. להגאון מ' מנחם נחום בן והוא הרב המופלג מהר"ר יצחק.

דור יג. להרב המופלג מ' יצחק בן והוא אבי זקני הרב המופלג הישיש הולך תמים מהר"ר זאב וואלף (ושמעתי מפי אבי ז"ל כי ר' זאב וואלף נקרא בשם "מיניץ").

דור יד. להרב המופלג מ' זאב וואלף בן והוא הרב החרוף מהר"ר ארוש (אהרן) מיניץ נפטר בעיר מעוריטש שנת תקצ"א ובס' "אבל יחיד" מאת הר' אברהם פלאהם יש הספד עליו*). ושם אשתו רבקה ממשפחת לידא (לפי השערת ר"ל ממשפחה הגאון הספורסס מ' דוד לידא אבד"ק אמשטרדם).

דור טו. להרב החרוף מ' ארוש מיניץ ששה בנים ושלשה בנות:

1. הרב הגדול אלכסנדר זיסקינד מיניץ בק"ק בראדי ונזכר

מאת שד"ל** בס' "דיואן ר' יהודה הלוי" דף 4, ובס' "אוצר טוב"

שנת הרל"ט דף 2.

(* ס', אבל יחיד" מאת הר"ר דוב בערוש ב"ר דוד פלאהם טמעוריטש. והוא אבל כבוד הספד תמרוים על מות הרב"ג יעקב אבד"ק ליטא וכולל אבל ונהי על גדולי מעוריטש בשנת תקצ"א וקינה על מות הר"ר אברהם אבלי אבד"ק ביאלע וקינה על הר"ר אהרן מיניץ ווארשא תקצ"ד [1833]. 4° (נמצא כעת פה בכזועאום האויאטי, וזכרו יבא במלואים לרשי' קהלת משה אות א').

Hebräische Bee'lage zum Magazin für die Wissen- שנת הרל"ט schaft des Judentums herausgegeben v. Dr. G. Berener und Dr. D. Hoffmann Berlin 1880. נחלת שד"ל והנה זה לי שש שנים; החלותי לעשות לעצמי רשימה מכל הפייטנים והפיוטים שמצאתי, עם זכרון המקומות, אשר מצאתי שמה, והיה זה בעצת החכם הזקן אלכסנדר זיסקינד מיניץ מעיר בראדי. פארוכה כסלו תרי"א, שד"ל.

ס' דיואן ר' יהודה הלוי מתוך ספר ישן אשר ביד שמואל דוד לוצאטו Tyck. 1864

הקדמה:

2. הרב המופלג מתת' מיניץ.
3. הרב הגביר אביגדור הנקרא בשם גרינבערג.
4. הרב החריף הירש הנקרא בשם קלאצקא חתן הרב הגביר המפורסם מ' שמואל יהודה קלאצקא מווילנא.
5. הרב המופלג מ' יהודה ליב מיניץ***) בק"ק מעזריט ונפטר בשנת תרכ"ב כמו שכתוב ב"הצפירה" (שנה ראשונה תרכ"ב).
6. הרב המופלג מהר"ר מנחם נחום מיניץ. (נפטר בעיר ביאליסטאק). ושם אשתו הראשונה זלמע בת הרב המפורסם חיים רוקח מדובנא. ושם אשתו השניה הייה פרומע בת הנכיר ר' יצחק זאבלודאווסקי. ושם אשתו השלישית יוכבד בת הרב הגדול מ' זלמן בארנשטיין.
7. מרת חנה אשת הרב הגדול ה' אורי בער גינצבורג נכד הרב בהמ"ח ס' "מפרשי הים".
8. מרת צנה-גלדה אשת הרב המופלג אליעזר לאנדא.
9. מרת מייבע-לאה אשת הרב הגביר המפורסם מ' שמואל יהודה קלאצקא.

... וישתבח שם של החכם אלכסנדר זיסקינד מיניץ מעיר בראד' אשר בראיתי אותי אוהב הפיוטים ומקבץ כל מיני מחזורים בדפוס ובכ"י, יעצני לעשות רשימה על סדר א"ב מכל הפיוטים הנמצאים בהם, ואני כחדש מבת הר"ה (Januar 1845) החילתי לעשות לוח הפיוטים... והערכת הנספחות השונות האלה היתה לי לעזר גדול לחקן כמה לשונות בפיוטים... שר"ל

מאדובה בתמוז תרכ"ד.

להרב הגדול אלכסנדר זיסקינד מיניץ בן; והוא הרב החכם הכולל מהר"ר מאיר מיניץ. נולד הושענא רבה תקע"ה ונפטר ביום ד' כ"ד אייר שנת תרכ"ו. ונזכר בס' "מצבת קדש" דף XV, בס' "מקדש מעט" דף XX וכספר "שבלי הלקט" ב הקדמתו, ראה מה שכתוב עליו במכתב העתי: (I Jahrgang, p. ff.)
Der unparteiische Beobachter — והמיאל מיועס מלכוב. —
להרב הגדול מהר"ר מאיר מיניץ ארבעה בנינים:

1. הרב המשכיל אברהם מיניץ, ושם אשתו מרים ניטול בת המופלג מהר"ר ישראל בארנשטיין.
2. ר' ירחמיאל מיניץ.
3. ישראל (איידאר) מיניץ.
4. פישעל (פעליקס) מיניץ.

הרב הגדול מ"ה מאיר ז"ל היה חכם גדול בתורה ובמדע ובהשכל ומדבר בכמה לשונות ורב תבונתו אין חקר והיה מקנא כנאת ה' ולוחם מלחמות נגד צוררי ה' וישראל עמו, וחיבר ע"ז חיבורים בלשון אשכנז: "אין ווארט ציר צייט" נדפס בשנת 1848, והשני "לעלעוועל קאמפף פיר רעכט אונד וואהרהייט אונד די יודען פיינדע" והיה מדבר צחות מאוד הן בלשינינו הקרושה ובשאר הלשונות והיה מליץ מפואר ועם כל מעלותיו ומדותיו היקרים הי' ירא ה' במצותיו חפץ מאוד כאשר בעת ליתו פתח עליו בהספידו הרב הג' מו' יוסף שאול הלוי, אב"ר דפה והיה ציה ובוכח ואמר מאמר חז"ל ר' מאיר היכי גמר מפומי דאחר ומתריץ הנמרא

דור מ"ז. להרב המופלג המפורסם מ' מנחם נחום חמשה בנים ושלשה בנות

I. בנו הכבוד מאשתו הראשונה: הרב מ' יהושע מיניץ חתן הגאון הגדול מ' העשיל אבד"ק שמרי. ומאשתו השניה נולדו לו:

II. מרת מלכה אשת הגבור המפורסם מהר"ר יחיאל מיכל פרידלאנד. III. מרת פעשע אשה ר' שלום הארנשטיין.

IV. ר' אהרן מיניץ. V. — אלכסנדר זיסקינד מיניץ. VI. מרת רבקה אשה ר' עקיבא כהן. VII. אבי ז"ל איש הלך המים

ונדיב לב הרב ר' יחיאל מיכל מיניץ נולד בעיר ביאליסטאק, כ"ב המז' הקצ"ח ונפטר בברלין יום ד' ז' המז' שנת תרנ"ג

אשתו מרת אלגא בת הרב הג' המופלג מוה"ר משולם פי"ו ויל פרידלאנד.

VIII. והצעיר מאשתו השלישית: ר' יצחק מיניץ.

דור י"ז. לאבי ר' יחיאל מיכל ז"ל חמשה בנים:

1. נחום. 2. שמואל-פיוויל. 3. אהרן. 4. זאב-וואלף.
5. מרדכי.

ר' באיר רימון מצא תוכו אבל אבל קליפתו זרק, כן הרב הגדול מו"ה מאיר מיניץ למד הכרת עטוב בידר וקליפה מרה זרק וביראת ה' מעוזו.

ס' מצבת קדש הוא זכרון צדיקים הנקרא בית יעקב מאת ה' גבריאל בה"ג ה, נפתל הירץ 1889 Lemberg נוסחת מצבת הרב הגדול הכם הכולל מו"ה מאיר מיניץ וללה"ה.

בראש המצבה: „ציון לנפש איש חי רב פעלים ה"ה הרב הגדול הכם הכולל איש אשכולת לוחם מלחמות עמו נודע לפאר ולתהילה גביר לאחיו מו"ה מאיר לבית מיניץ פרנס ומנהיג דק"ק לבוב בהרב הגאון הגדול מו"ה אלכסנדר זיסקינד ז"ל סגוע גדולים נכד הגאונים מהר"ם מפאדובה, מח"י מיניץ, והשר מו"ה שא"ל וואהל ז"ל ולמעלה בקודש כבוד דורים נולד הושענה רבה שנת תקע"ה, בא שמשו ביום ד' כ"ב אייר תרכ"ו ל"ק, ...

(***) „הצפירה" שנת תרכ"ב (1862) —

„טע זע ריטן. „לתת וברון עולם לאיש אשר היה לעטרת צבי לכל תושבי עירנו"ה התורני המופלא ומופלג ירא ה' גביר נכבד ומפורסם נדיב ושושן, מיהר"ר יהודה לוי מיניץ זצ"ל— הוא הגבר אשר מנעוריו חלק לו אלהים עשר ונכסים, ובכל זאת תירת ה' היתה שעשועיו תמיד, כי אף בעת אשר מרדו רבו מאוד קבע עתים לתורה: גם בית עקד ספרים יקרים היה לו, וצרכת פזרונו נודעה בין תושבי קריתו, בגלל כל אלה שפתי רבים וכיעו תהלתו, ויספרו על מתו—האיש היקר והנכבד הזה נקטף פתאום ביום השבת פ' פקודי, טרם הגיע לימיו הזקנה למגנת לב משפחתו ולדאבון נפש כל יודעיו ומכיריו". —

נשלם הספר.

ДА'АТЪ-КЕДОШИМЪ.

Матеріалы для исторіи семействъ производящихъ свое происхожденіе отъ лицъ, умершихъ мученическою смертію въ 1659 г. въ мѣстечкѣ Ружанахъ вслѣдствіе обвиненія въ умерщвленіи ребенка съ религіозной цѣлью.

Собралъ изъ печатныхъ изданій и рукописей „Bibliotheca Friedlandiana“

И. Т. ЭЙЗЕНШТАДТЪ.

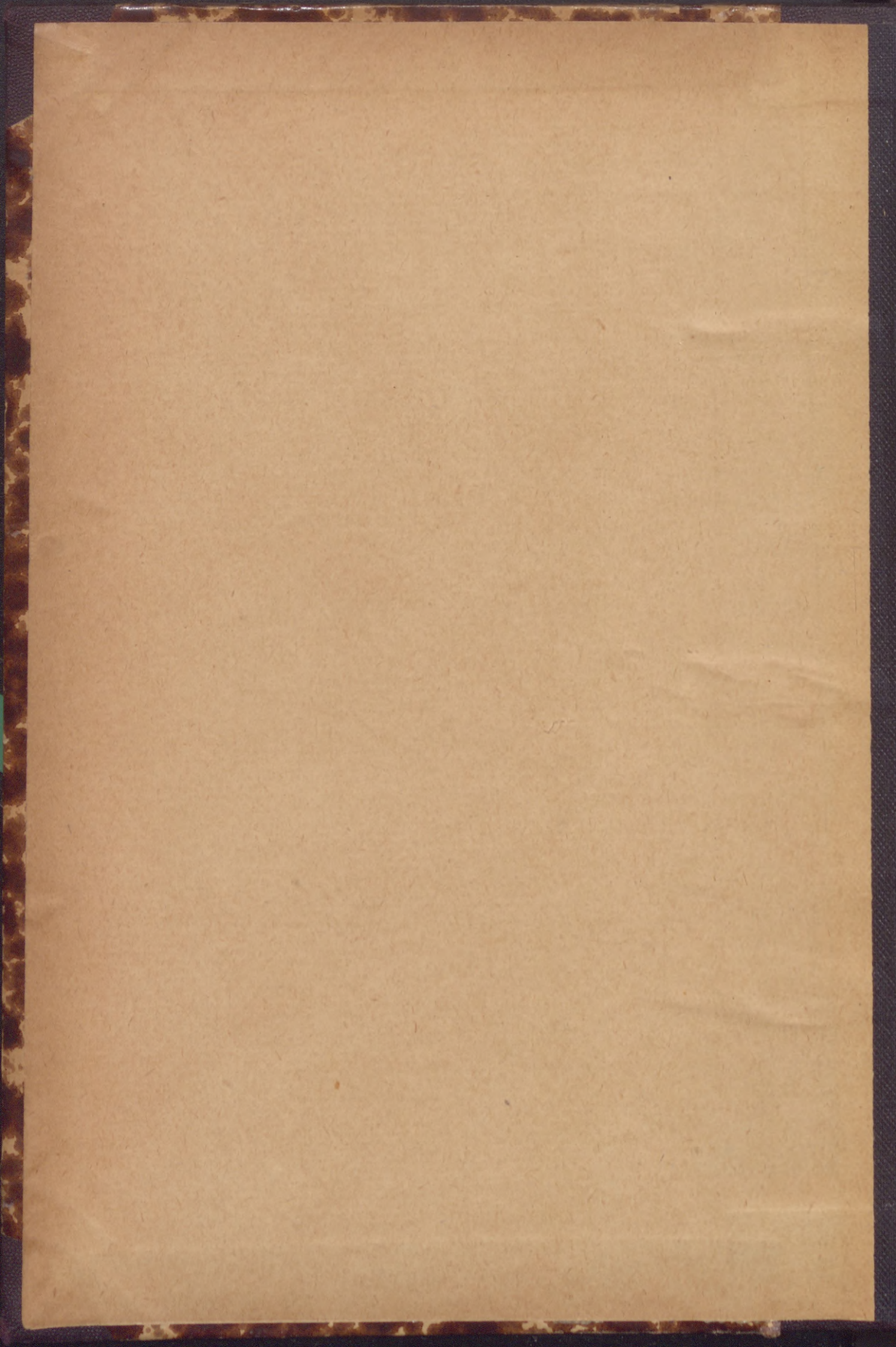
Привелъ въ порядокъ, дополнилъ, снабдилъ примѣчаніями

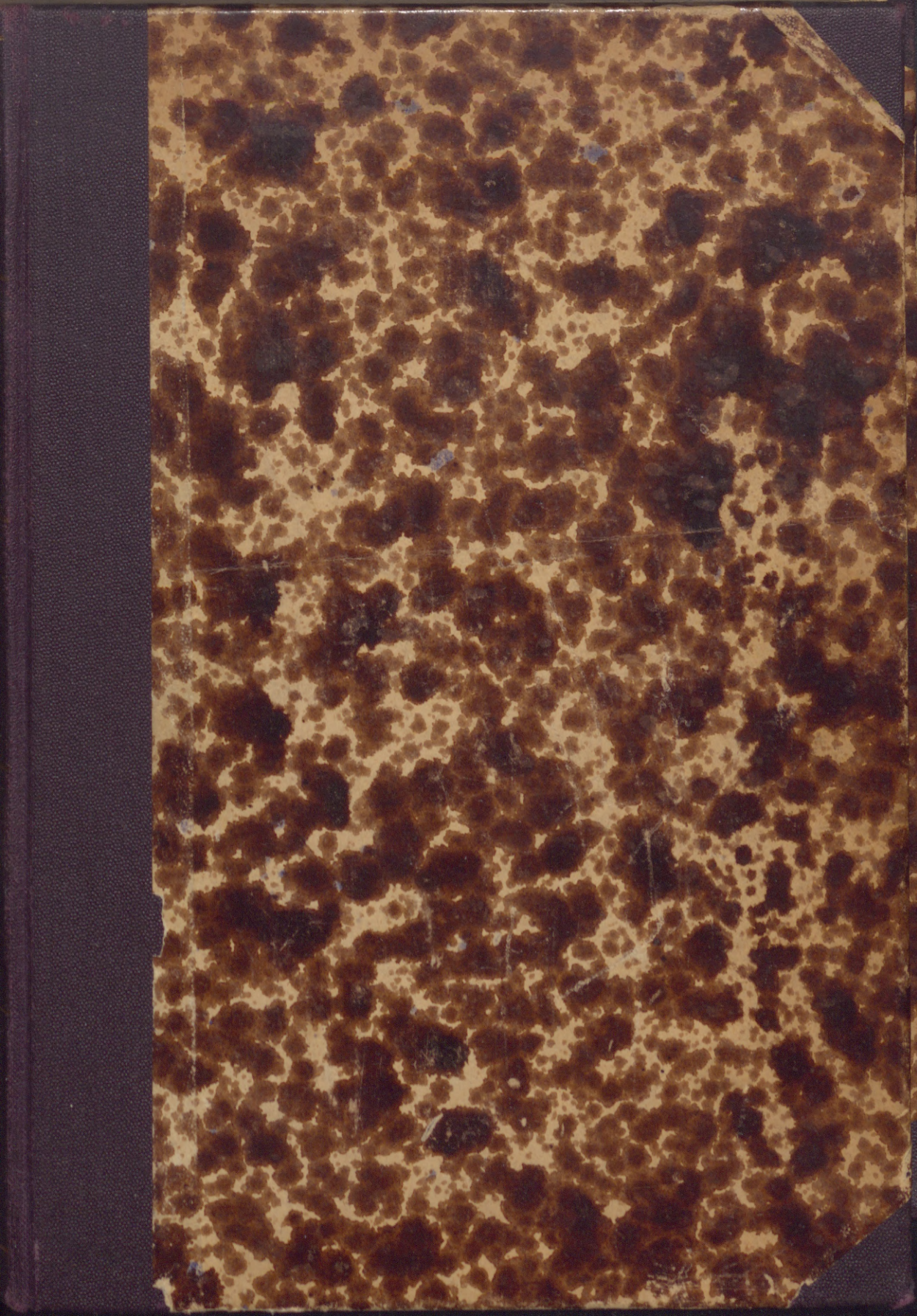
С. Е. ВИНЕРЪ.

Изданіе Л. П. Фридланда.

С.-Петербургъ.
Типографія БЕРМАНЪ и К°, Фонтанка 95.
1897—98 г.

B

176,

דעת

קדושים